

LETAS PALMAITIS

BALTŲ KALBŲ GRAMATINĖS SISTEMOS RAIDA

Magistro illustrissimo Vytauto Mažiuli

- *declinatio indoeuropæa* •
- *vocalismus balticus* •
- *etymologia prussica* •
- *relationes balto-slavicæ* •
- *slavici germanicique filii*
Protobaltorum •

hic liber venerabiliter offertur

Kaunas „Šviesa“ 1998

UDK 802/809-5
Pa145

DEVELOPMENT OF THE GRAMMATICAL SYSTEM OF THE BALTIC
LANGUAGES: LITHUANIAN, LATVIAN, PRUSSIAN
by LETAS PALMAITIS

*Autorius nuoširdžiai dėkoja p. Emanueliui Zingeriui už
nuolatinį rūpinimąsi šios knygos rengimu bei išleidimu,
taip pat reiškia padėką p. Sauliui Šalteniui už
kilniaširdžių paramą.*

*Knyga parengta Vilniaus universiteto Baltų
filologijos katedroje ir išleista
Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai parėmus*

Turinys

IVADAS

Darbo tikslas ir metodai	7
Pagrindinės sąvokos	
Gramatinės kategorijos	9
<i>Valentingumas, instrumentas kaip cirkumstantė, konstrukcijos su predikatiniais aktantais, versija, refleksyvas, rūšis, veikslas, statika–dinamika</i>	
Klasė vs. giminė ir akuzatyvas	21
Tarmė vs. kalba	107

I dalis: BALTŲ KALBOS - PASKUTINIOJI INDOEUROPIEČIŲ PROKALBĖS MANIFESTACIJA

Indoeuropiečių prokalbė ir jos sandara

Praindoeuropiečių dialektų neakuzatyvinė tipologija	25
Erdvėje ir laike keliaujančioji minimaliausių inovacijų zona	34

Indoeuropiečių apofonija morfonologijos aspektu

Silabizmas ir *-Ca/-C kaita	39
*-Ca/-C kaitos ir vardažodžių tematizacijos atsiradimas	45
Deklinacijos kamienų susidarymas	54

Indoeuropiečių prokalbės baltogermaniškoji pakopa

Ablautas ir veiksmožodžio klasės	60
Konjugacijos kamienų susidarymas	64
Išvados	72

II dalis: BALTŲ VARDAŽODIS

Daiktavardžių deklinacijos raida	75
<i>Lietuvių kalba</i>	104
<i>Latvių kalba</i>	105
<i>Prūsų kalba</i>	108
Įvardžių deklinacijos raida	116
<i>Lietuvių kalba</i>	121
<i>Latvių kalba</i>	130
<i>Prūsų kalba</i>	132

III dalis: BALŲ VEIKSMAŲODIS

Baltų veiksmaŲodžio kamienų semantinė klasifikacija

Bendros pastabos	136
Formaliosios baltų veiksmaŲodžio klasės (<i>ā</i> -kamienas)	138
<i>Lietuvių kalba</i>	140
<i>Latvių kalba</i>	143
<i>Prūsų kalba</i>	146
Baltų kalbų <i>ā</i> - ir gretiminių kamienų veiksmaŲodžio formaliųjų tipų lyginimas	147
Baltų kalbų istorinio <i>ā</i> -kamieno ir gretiminių kamienų veiksmaŲodžio semantinės klasės	149
Sintagminiai santykiai	151
<i>Lietuvių kalba</i>	155
<i>Latvių kalba</i>	166
<i>Prūsų kalba</i>	171
Neutralizacija ir paradigminiai santykiai	172
Kitų kamienų veiksmaŲodžio klasifikacija	
<i>Šakninių a- ir ia-kamieno veiksmaŲodžių formaliosios klasės</i>	194
<i>Šakninių a- ir ia-kamieno veiksmaŲodžių semantinės klasės</i>	198
<i>Atematiniai veiksmaŲodžiai</i>	209
<i>i-kamieniai veiksmaŲodžiai</i>	212
<i>ā</i> -kamieno veiksmaŲodžių specifinės reikšmės	215
Baltų veiksmaŲodžio raida	
Baltiškieji preterito-prezentiniai veiksmaŲodžiai	217
Baltų masdaras ir 3-čiojo asmens problema	227
Atemporalinė tarpinė epocha: laiko/nuosakos paradigmų (<i>šakniniai, -ā/-īti</i> kamieniai) susidarymas	237
Development of the grammatical system of the Baltic languages (Summary)	258
Baltų veiksmaŲodžių struktūrinis indeksas	260
Santrumpos ir bibliografija	328
Priedas: Seniausiuose lietuvių raštijos paminkluose paliudytos negimininių įvardžių formos ir jų santykinis dažnumas	340

Table of Contents

PREFACE

Goal and Methods	7
Main Concepts	
Grammatical Categories	9
<i>Valency, instrumental as a circumstance,</i>	
<i>constructions with predicative actants, version,</i>	
<i>reflexivity, voice, aspect, stativity–dynamicity</i>	
Class vs. Gender and the Accusative	21
Dialect vs. Language	107

Part I: BALTIC LANGUAGES - THE LAST MANIFESTATION OF COMMON INDOEUROPEAN

Common Indoeuropean and its Grammatical Structure

Non-accusative typology of Common-Indoeuropean dialects	25
In space and time wandering zone of minimum innovations	34

IE Vowel-Gradation Viewed Morphologically

Syllabicity and the alternation <i>*-Ca/-C</i>	39
Origin of the alternation <i>*-Ca/-C</i> and rise of the thematical type of declension	45
Formation of declensional stems	54

The Balto-Germanic Stage of Common Indoeuropean

Vowel-gradation and verb classes	60
Formation of conjugational stems	64
Conclusions	72

Part II: THE BALTIC NOUN

Development of the Nominal Declension	75
<i>Lithuanian</i>	104
<i>Latvian</i>	105
<i>Old Prussian</i>	108
Development of the Pronominal Declension	116
<i>Lithuanian</i>	121
<i>Latvian</i>	130
<i>Old Prussian</i>	132

Part III: THE BALTIC VERB

Semantical Classification of Stems of the Baltic Verb

Common remarks	136
Formal classes of the Baltic verb (<i>ā</i> -stems)	138
<i>Lithuanian</i>	140
<i>Latvian</i>	143
<i>Old Prussian</i>	146
Comparison of formal types of stems of the Baltic verb (the <i>ā</i> -stems and stems contiguous to the <i>ā</i> -stems)	147
Semantical classes of stems of the Baltic verb (the <i>ā</i> -stems and stems contiguous to the <i>ā</i> -stems)	149
Syntagmatical relations	151
<i>Lithuanian</i>	155
<i>Latvian</i>	166
<i>Old Prussian</i>	171
Neutralization and paradigmatical relations	172
Classification of verbs of other stems	
<i>Formal classes of the a- and ia-stem verbs</i>	194
<i>Semantical classes of the a- and ia-stem verbs</i>	198
<i>Athematic verbs</i>	209
<i>The i-stem verbs</i>	212
Special meanings of the <i>ā</i> -stem verbs	215
Development of the Baltic Verb	
Praeterito-presentia in Baltic	217
Baltic masdar and the problem of the 3rd person	227
Intermediate stage of atemporality: formation of tense-and-mood paradigms (the non-suffixal and <i>-ā,-īti</i> verbs)	237
Development of the grammatical system of the Baltic languages (Summary)	258
Structural Index of Baltic Verbs	260
Abbreviations and Bibliography	328
Annex: Relative frequency of forms of personal pronouns in Old Lithuanian written monuments	340

„Автор нагромождает гипотезы в сложную конструкцию, которая, по его мнению, способна решить все вопросы индо-европейского языкознания“
(Iš A.Desnickajos atsiliepimo)

IVADAS

Darbo tikslas ir metodai

Indoeuropeistų dėmesys baltų kalboms beveik toks pat senas, kaip ir pati lyginamoji istorinė indoeuropiečių kalbotyra. Bet paradoksalu yra tai, kad šis dėmesys yra irrelevantiškas visoms tiek indoeuropiečių prokalbės, tiek pačios baltų prokalbės koncepcijoms. Atradus „seniausią“ indoeuropiečių kalbą – sanskritą – tuoj pat buvo pastebėtas ir lietuvių kalbos (visų pirma – jos linksniavimo fleksijų) panašumas į sanskritą ir padaryta išvada, kad lietuvių kalba nepaprastai archajiška bei paveldėjusi beveik visus indoeuropiečių prokalbės linksnius. Nenoriai „nusižengdamas“ Karlio Brugmanno teiginiams, indoeuropeistikos mokslas jau mūsų amžiuje ėmė nedrąsiai pripažinti, 1) kad baltų, taip pat germanų, anatolų tocharų kalbos, pasižyminčios daug paprastesniu veiksmazodžiu, negu sanskritas ar klasikinės kalbos, vargu ar yra „praradusios“ pirmykštes „graikosanskritiškasias“ formas – ko gero, jos panašių formų niekad ir neturėjusios; 2) kad pati indoeuropiečių prokalbė iš pat pradžių tebuvo įvairių dialektų kontinuumas. Visu tuo remdamasis, 1970 m. Vytautas Mažiulis parodė, kad garsi septynių (su vokatyvu) linksnių lietuvių kalbos sistema – palyginti vėlyvas rytų baltų naujadaras.

Rodos, čia lietuvių ir baltų kalbų archajiškumui jau būtų turėjęs ateiti galas, nes sugriauta viskas, kuo tas archajiškumas buvo grindžiamas dar nuo Franzo Boppo laikų. Bet įvyko priešingai: baltų kalbų archajiškumas, t.y. artimumas vienokiam ar kitokiam išivaizduojamam praindoeuropietiškam modeliui, tapo dar įtikinamesnis negu anksčiau. Indoeuropiečių prokalbės integralumą neigiantis jos pradinio dialektinio susiskaidymo šalininkas Wolfgangas Schmidas padaro išvadą, kad baltų kalbų skirtingumas nuo visų kitų indoeuropiečių kalbų visuomet mažesnis, negu bet kurių tų kalbų grupių tarpusavyje, vadinasi, baltiškoji sistema atsидurianti „Indogermanijos“ centre ir ją patogiu suvokti kaip artimiausią indoeuropiečių prokalbės

modeliui. Veiksmazodžio srityje ima aiškėti jau ne vien tai, kad sudėtinga graikų-sanskrito tipo sistema yra tik kelių indoeuropiečių dialektų inovacija, bet kad ta inovacija yra vienas iš neišvengiamų kelių, kuriais indoeuropiečių dialektai turėjo nueiti pasikeičiant kalbos sandaros tipui iš neakuzatyvinio į akuzatyvinį. Šiame darbe parodyta, kaip „graikosanskritiškieji“ bruožai (žinoma, ne be konvergencinės iranėnų įtakos) ėmė rasti jų neturėjusiuose praslavų dialektuose. Su tais pačiais kalbos sandaros kitimo procesais, be abejo, susijęs ne tik baltų ir kai kurių kitų kalbų pasirinktas paprastesnis veiksmazodžio raidos kelias, bet ir deklinacijos raida, kuri, atmetus Vytauto Mažiulio rastuosius naujadarus, pasirodo daug konservatyvesnė, negu graikų-sanskrito tipo raida. Taigi dabar baltų kalbos jau nebe „beveik tokios pat archajiškos kaip sanskritas“, bet kur kas archajiškesnės...

Kaip matome, į pirmą planą iškyla baltų kalbotyroje dar beveik neliesta kalbos sandaros tipologijos problematika.

Visi suminėti klausimai daugiau ar mažiau yra gvildenami šiame darbe. Tiksliau sakant, ties jais tik paviršutiniškai ir prabėgom sustota, nes man norėjosi išsakyti savo požiūrį į problemas, kurių kiekviena reikalauja atskiros studijos. Taigi skaitytojui ir negali susidaryti kitoks įspūdis, kaip iš begalės hipotezių sukaltos konstrukcijos. Vis dėlto manau, kad pateikiu skaitytojui ne vien padriką hipotezių krūvą, bet koncepciją arba bent koncepcijos pradmenis. O tariant dar aiškiau, šio darbo tikslas – parodyti kalbos sandaros kitimo implikacijas baltų kalbų gramatinėje raidoje, visų pirma, susidarant gerai žinomiems vardažodžio bei veiksmazodžio kaitybos tipams.

Lietuvių kalbotyroje V. Mažiulis buvo pirmasis, kuris susiejo gramatinę rekonstrukciją su kalbos sandaros kitimu (BS, 79 t.). Greit po to pasirodė ir pirmieji mano straipsniai šia tema. Nuo to laiko užsienyje parašyta ir kitų autorių darbų, kuriuose kalbama apie neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės sandarą ir net bandoma kurti su tuo susijusias hipotezes baltistikos srityje. Deja, su šiais autoriais nenoriu polemizuoti dėl tokių priežasčių: a) jų požiūris į neakuzatyvinę kalbos sandarą dažniausia paremtas ne visuomet adekvačiai suvokta tema (arba neįžiūrima skirtumo tarp ergatyvumo ir vad. „aktyvumo“, arba painiojamosi aktyvumo implikacijose, dažnai net suplakant „aktyvines“ sakinio konstrukcijas su elementariomis pasyvinėmis), b) minėdami neakuzatyvines kalbas, šie autoriai pateikia

neindoeuropietiškus pavyzdžius kartais net su akivaizdžiomis klaidomis, liudijančiomis nekompetenciją ir mechaniską naudojimąsi kitų autorių aprašymais, c) kai kada ignoruojami kalbų tipologijos dėsningumai ir kuriama logikai prieštaraujanti terminologija [pvz. „prokalbėje nebuvo tranzityvinių veiksmažodžių, bet *visi veiksmažodžiai buvo intranzityviniai (!)*“]. Šis mokslo visuomenei siūlomas darbas jau yra labai perkrautas įvairiausių sričių medžiaga, todėl vargu ar buvo prasminga jį dar daugiau išpūsti abejotino reikalingumo polemika. Juk tyrinėjimai, su kuriais tektų polemizuoti, nepateikia naujų faktų ir, panašiai kaip ir ši knyga, yra vien tik interpretacinio pobūdžio. O skaitytojui kažin ar būtų įdomu gaišti laiką kelioms to paties reiškinio interpretacijoms.

Reikia apgailestauti, kad nuo 1970 m. Lietuvoje nepasirodė nė vieno kapitalinio darbo, kuris panaudotų kalbos sandaros kitimo idėjas baltų kalbų rekonstrukcijoms. Todėl laikau savo pareigą šioje knygoje priminti ir kertines V.Mažiulio mintis, jas kur ne kur papildydamas ar patikslindamas.

Šis darbas atliktas naudojant elementarius deskriptyvinės gramatikos metodus, vidinės rekonstrukcijos metodą bei pasiremiant Georgijaus Klimovo kontensyvinės kalbų tipologijos teorija.

Pagrindinės sąvokos

Skirtingas tų pačių terminų suvokimas ir vartojimas gali būti dažno nesusipratimo priežastimi. Kurių ne kurių šiame darbe vartojamų terminų turinys yra sugriežtintas. Yra įvesta ir baltų kalbotyroje neįprastų terminų, atitinkančių palyginti neseniai iškeltas sąvokas, kurias įvairūs autoriai traktuoja skirtingai. Todėl būtina visų pirma padaryti knygoje vartojamų kategorinių sąvokų apžvalgą.

Gramatinė kategorija

Esu pasirinkęs S. Kacnelsono požiūrį į gramatinę semantiką, pagal kurį gramatinė reikšmė gali būti perteikta ne tik fleksine žodžio forma, bet ir nefleksine (pvz., kinų kalboje su jos leksine morfologija), t.y. tam tikros klasės žodžiu ar žodžių junginiu (Kacnelson 1986, 107 t., 145 t., 152 t.). Neformaliosios morfologijos

egzistavimas byloja, kad gramatinė kategorija gali būti suvokiama ne vien tik kaip kaitybinė (žodžio formų klasės sudaryta), bet ir kaip klasifikacinė nekaitybinė (pačių žodžių klasės sudaryta) (Paulauskienė 1979). Antai lietuvių kalbos veikslas tik gana retais atvejais realizuojamas formaliomis opozicijomis, bet dažniausia – žodžių daryba, neretai ir kontekstu. Kinų kalbos linksnis realizuojamas pagalbiniais veiksmažodžiais, kurie kitokiame kontekste nėra pagalbiniai. Vadinasi, morfologinės kategorijos gali būti neformalios, t.y. nekaitybinės klasifikacinės.

Nagrinėjami terminai yra susiję su gramatinėmis veiksmažodžio kategorijomis, nes būtent veiksmažodžio tyrinėjimas pareikalavo sukonkretinti terminų vartojimą. Skirtingą veiksmažodžio turinį lemiančius veiksmą, vyksmą ir būseną taksonominiais sumetimais vadinu sintaksėje vartojamu situacijos terminu.

Šioje knygoje pateikiama veiksmažodžio interpretacija yra susijusi su patikslintomis versijos bei tranzityvumo kategorijų sąvokomis, bet pastaroji suprantama kaip valentingumo kategorijos implikacija, o valentingumas, refleksyvas ir rūšis – kaip versijos implikacija.

Valentingumo sąvoka labai plati, net vien tik sintaksinio valentingumo, į kurią čia tik ir teatsižvelgta. Bet kadangi šiam darbui svarbiausia – situacijos nukreiptumo esmė, t.y. ar pastarasis implikuoja tik tiesioginį papildinį, ar dar ir netiesioginį (turiu galvoje instrumento reiškimą bei konstrukcijas su predikatiniais aktantais), tai šiai problemai spręsti užteko klasikinio „tesnieriško“ valentingumo su jo predikato, aktantų ir cirkumstančių sąvokomis (Tesnier 1953). Reikalas atskirti cirkumstantes nuo aktantų rodo, kad aktantas neturi būti siejamas su aplinkybe (su lokacija plačiąja prasme), įskaitant instrumentą. Perlmutterio ir Postalio reliacinė gramatika skiria tris elementariausius aktantus – veiksnį, tiesioginį papildinį ir netiesioginį papildinį, o santykius, reiškiančius instrumentą, lokatyvą, benefaktyvą (benefaktyvas suprantamas plačiau, negu elementarus netiesioginis aktantas, t.y. negu datyvu reiškiamas adresatas) laiko ne bendrais, bet konkrečiais, ir vadina nukreiptiniais (plg. Johnson 1977), kitaip tariant – aplink(yb)iniais. Čia pasirenku tokį anglų kalbos žodžio *oblique* vertimą, kuris atitinka lotynišką etimoną ‘nukreiptas, aplinkinis’

(anglų kalbos terminą *indirect object* įprastą versti 'netiesioginis papildinys', tačiau šitaip verčiama ir *oblique object*). Tie reliacinės gramatikos 'nukreiptiniai santykiai', matyt, yra tas pats, kaip V. Ambrazo 'šalutiniai papildiniai'. Anot A. Kibriko (Kibrik 1979, plg. Geniušienė 1983), branduolinio sakinio nariams būdingų subjekto, (tiesioginio) objekto ir datyvo hipervaidmenų (paprastai – *kas ką kam*) užtenka, realizuojant diatezes su valentingumo (recesiniais) pakitimais. Kadangi tie patys valentingumo pakitimai įmanomi tiek su instrumentą reiškiančiu sakinio komponentu, tiek be jo, plg. *Jonas piešia namą sesutei, Jānis zīmē māju māsiņai* (\pm *rašalu, ar tinti*) \rightarrow recesija: *namas piešiamas sesutei, māja tiek zīmēta māsiņai* (\pm *rašalu, ar tinti*), tai sakinio sudėtyje instrumentą reiškiantis žodis (\pm *rašalu, ar tinti*) laikytinas būdo aplinkybe (cirkumstante), lygiaverte lokalinei *ant stalo, uz galda, pas tėvelį, pie tētiņa* t.t. Todėl, skirtingai nuo ГЛЯ 419, **instrumentą** laikau adverbialinių santykių reiškėju ir nepriskiriu netiesioginiam papildiniui.

A. Drukteinis (1981) pažymi, kad „instrumento priskyrimas objektinėms reikšmėms argumentuojamas tuo, kad tam tikro veiksmo poreikis objektui negalimas be įrankio. Tačiau instrumentinė reikšmė gali charakterizuoti veiksmą ir savarankiškai, be tiesiogiai veikiamo objekto (plg. *Pasilikusieji mojo jiems skrybėlėmis; Aš dažnai važiuoju traukiniu*). Minėtas argumentas susijęs tik su kai kuriais veiksmažodžiais ir negali būti taikomas visai instrumentų reikšmei. Be to, instrumentas nėra artimesnis objektui ir tais atvejais, kai jis būtinas; jis yra lyg tarpininkas tarp veikėjo veiksmo ir veikiamo daikto. Instrumentinė reikšmė pasako, ne tik koku įrankiu, priemone atliekamas veiksmas, bet ir koks to veiksmo atlikimo būdas (plg. Apresian 1974). Dėl to jau seniai bandoma atriboti instrumentinę reikšmę nuo objektinės ir priskirti ją būdo aplinkybei arba laikyti ją savarankiška kategorija. Laikant veiksmo, proceso kryptingumą vienu iš pagrindinių objektinių santykių požymiu, instrumentinė reikšmė turi likti už objekto ribų”.

Tad tiesioginiu papildiniu laikau tiesioginį objektą reiškiantį antrąjį aktantą, o netiesioginiu – netiesioginio objekto datyvinį adresatą, reiškiantį trečiąjį aktantą (benefaktyvą siaurąja prasme). Veiksny, tiesioginis ir netiesioginis papildiniai ir rodo sintaksinį veiksmažodžio valentingumą. Įdomu, kad daugelyje kalbų sintaksinis valentingumas ir turi būtent tokią formalią reprezentaciją morfologijos

lygmenyje. Taip yra baskų, abchazų, abazų, adigų, kartų (gruzinų) kalbose. Antai pastarojoje trivalenčiai ir bivalentčiai veiksmažodžiai turi netiesioginio papildinio eksponentą pačioje formoje (bivalentčiai – būdami tranzityviniai), o dėl to labai ryškiai skiriasi bivalentės (t.y. dviejų valentingumo laipsnių arba dviejų realizuotų iš potencialiai trijų valentingumo laipsnių) ir trivalentės tranzityvinio veiksmažodžio formos: გოგი ხატავს ხსენს *gogi xatav-s saxl-s* ‘Gogis piešia namą’, ხატავს – bivalentė forma; გოგი უ-ხატავს ხსენს მარინეს *Gogis jai-piešia namq Marinei’*, უხატავს – trivalentė forma. Viena baltų kalbų trivalenčio veiksmažodžio forma atitinka kartvelų kalbų veiksmažodžio trivalentes ir bivalentes formas, bet viena baltų bivalentčio veiksmažodžio forma atitinka vieną kartvelų bivalentčio veiksmažodžio formą, kadangi pastarasis ir negali turėti trivalentės formos – plg. pvz. verba habendi et sentiendi atveju: *Jurgis myli brolių* = kartų გოგობს უყვარს ძმა *‘Gogiui jam-myli(, -mas, -si, miela) brolis’*.

Trivalentčiai veiksmažodžiai visada **tranzityviniai**, t.y. vienas jų aktantų (esamų ar dėl konteksto nerealizuotų) būtinai tiesioginis papildinys, plg. žodį *namq* sakinyje *Jonas piešia sesutei namq*. Bivalentčiai (nerecesyviniai) veiksmažodžiai būna tranzityviniai tik tais atvejais, kai jų reiškiamą situaciją neatgręžta į pirmąjį aktantą (veiksni). Plg. sakinius *Jurgis myli brolių* – situacija nukreipta nuo pirmojo aktanto į antrąjį (tiesioginį papildinį), bet *Jurgis ilgisi tėvo* – refleksyvas atgręžia situaciją į pirmąjį aktantą (veiksni). Pirmuoju atveju veiksmažodis tranzityvinis, antruoju – intranzityvinis. Tačiau nors antruoju atveju (*Jurgis ilgisi tėvo*) veiksmažodis ir negali turėti tiesioginio papildinio (jei refleksyvas konversinis, tai refleksyvizacija visuomet susijusi su valentingumo recesija; *ilgėtis* – nekonversinis refleksyvas, kuris kaip ir bet koks refleksyvas negali turėti visų trijų aktantų), jis turi netiesioginį papildinį (šiuo atveju – nebenefaktyvinį). Ne kiekvienas tranzityvinis veiksmažodis gali būti bivalentis, plg. monovalenčius lie. *siaučia (audra)*, la. *trako (vėtra)*.

Pastarieji bei nulinio valentingumo (*lyja, lietai*) veiksmažodžiai visada tranzityviniai. Vadinas, tranzityvumas priklauso nuo valentingumo ir yra sintaksinė valentingumo raiška.

Tranzityvumas–intranzytyvumas kaip esantis žemesniame taksonomijos lygmenyje yra subkategorija platesnės valentingumo kategorijos ribose (plg. Paulauskienė 1979).

Veiksmažodžiai, sudarantys **konstrukcijas su predikatiniais aktantais**, vadinasi, pasižymintys nuo savęs priklausančia kita veiksmožodine forma, šiame darbe laikomi bivalenčiais: *ketina (daryti), pradedą (daryti)*. Šie veiksmažodžiai laikomi tranzityviniais tuo atveju, jei įmanoma transpozicija su tiesioginiu papildiniu, pvz. *pradedą dirbti* → *pradedą darbą, pradedą verkti* → *pradedą verksmą* (plg. ТКПА). Jeigu priklausomoji forma atitinka netiesioginį papildinį (*ketina dirbti* ≠ *ketina darbą užtat* = *vengia atsakyti* = *vengia atsakymo*), jie laikomi intranzityviniais.

Labai universali veiksmažodžio kategorija yra **versija**. Kaip matyti iš paties termino (lo. *verto*), ji yra susijusi su minėtu situacijos atgręžiamumu. Versija pastebėta palyginti neseniai, pirmiausia tose kalbose, kur ji turi formalią reprezentaciją – kartvelų (Šanidze 1926), vėliau – ir Šiaurės Kaukazo kalbose. Į bendrosios kalbotyros plotmę šią kategoriją iškėlė M. Mačavariani (1980) 1975 m. spalio 21–23 d. Leningrado konferencijoje „Diatezės ir rūšis“.

Versija yra gramatinė kategorija, reguliuojanti situacijos nukreiptumą nuo arba į pirmąjį aktantą ir tuo būdu pakeičianti sintaksinį veiksmažodžio valentingumą.

Versijos veikimą lemia komunikanto požiūris. Komunikantas yra bendroji kalbėtojo sąvoka, aprėpianti nuolat vaidmenimis besikeičiančius 1-ąjį ir 2-ąjį veiksmažodžio asmenis (plg. Benveniste 1946). Versijai veikiant, 3-asis asmuo pakartoja 1-ojo ir 2-ojo asmenų santykius (Mačavariani 1980).

Versijos universalumui parodyti tinka pavyzdžiai iš lietuvių, graikų, kartų (guzinų), latvių ir vokiečių kalbų (tokia tvarka paryškina pirmiausia versijos sintetinę reprezentaciją lietuvių, graikų ir kartų kalbose bei analogijas tarp dviejų pastarųjų, o antra – jos analitinę reprezentaciją latvių ir vokiečių kalbose).

Pagal santykį su aktantais situacija gali būti neutrali, ekstraversinė ir introversinė. Kartų kalboje tatau reiškia formaliais rodikliais versionizatoriais:

- (-)a- – neutralusis (vartojamas ir ekstraversijai žymėti),
- (-)u- – ekstraversinis,
- (-)e- – dažnai ekstraversinis su intranzityviniais veiksmažodžiais,
- (-)i- – introversinis.

Padėtyje (-) būna asmens formanto, kuris savo ruožtu arba ekstraversinis, kaip 1 pers. (-)v-, 2 pers. (-)h/s-, arba introversinis, kaip 1 pers.sg. (-)m-, pl. (-)gv-, 2 pers. (-)g-, ir prieš kurį padėtyje (-) gali eiti preverbas (3-ojo asmens rodiklis yra ekstraversinis -s; 3-ojo asmens introversinis rodiklis neišmanomas).

Ekstraversinė yra situacija, nukreipta nuo I aktanto (veiksnių):

- 1) lietuvių: *darbininkas^I stato namą^{II}*
- 2) graikų: ὁ ἐργάτης^I οἰκοδομεῖ τὸν οἶκον^{II}
- 3) kartų: შუშა^I აშენებს სახლს^{II} *muša^I a-šeneb-s saxls^{II}*
- 4) latvių: *strādnieks^I cēl māju^{II}*
- 5) vokiečių: *der Arbeiter^I baut das Haus^{II}*

Situacija, atkreipta į I aktantą, yra introversinė. Tai arba pasyvas, arba refleksyvas, kurių funkcijas gali integruoti medijas:

- 1) *namas^I statomas, esu prausiamas* (pasyvas),
prausiuosi (subjektinis refleksyvas),
prausiuosi veidą^{II}, kaimynas^I statosi namą^{II} (datyvinis refleksyvas – Geniušienė 1983)
- 2) ὁ οἶκος^I οἰκοδομεῖται, νίջομαι (medijas),
νίջομαι (medijas),
νίջομαι τὸ πρόσωπον^{II}, ὁ γείτων^I οἰκοδομεῖται τὸν οἶκον^{II} (medijas),
- 3) სახლი^I შენდება *saxli^I šendeba*, გიბანები *v-i-banebi* (pasyvinis refleksyvas)
გიბანები *v-i-banebi* (pasyvinis refleksyvas),
გიბანებ სახეს^{II} *v-i-baneb saxes^{II}*, მეზობელი^I აშენებს სახლს^{II} *mezobeli i-šeneb-s saxls^{II}* (datyvinis refleksyvas – Mačavariani 1980),
- 4) *māja^I tiek celta, tieku mazgāts* (pasyvas),
mazgājos (refleksyvas),
mazgāju (sev) seju^{II}, kaimiņš^I cēl sev māju^{II} (formalus nerefleksyvinis aktyvas, tačiau su refleksyvinio įvardžiu),
- 5) *das Haus^I wird gebaut, ich^I werde gewaschen* (pasyvas),
ich^I wäsche mich (refleksyvas),
ich^I wäsche mir das Gesicht^{II}, der Nachbar^I baut das Haus^{II} für sich (formalus nerefleksyvinis aktyvas su refleksyviai vartojamu asmeniniu įvardžiu arba prielinksnine konstrukcija su refleksyvinio įvardžiu).

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, introversinė situacija yra refleksyvinė, kai I aktantas sutampa arba su II aktantu (tiesioginiu papildiniu), arba su III aktantu (netiesioginiu papildiniu).

I aktantas sutampa su II aktantu (pvz. *aš↔save*):

- 1) *prausiuosi*
- 2) *νίζομαι*
- 3) *ვაბანები v-i-banebi*
- 4) *mazgājos*
- 5) *ichl wäsche mich*

I aktantas sutampa su III aktantu (pvz. *aš↔sau*):

- 1) *prausiuosi veidą, kaimynas statosi namą*
- 2) *νίζομαι τὸ πρόσωπον, ὁ γείτων οἰκοδομεῖται τὸν οἶκον*
- 3) *ვაბანებ სხებს, მეზობელი იშენებს სახლს*
v-i-baneb saxes, mezobeli i-šeneb-s saxls

Nėra refleksyvinė, pvz., pasyvinė introversinė situacija:

- 1) *namas statomas, esu prausiamas*
- 2) *ὁ οἶκος οἰκοδομεῖται, νίζομαι (ἀπὸ...)*
- 3) *სახლი შენდება, ვაბანები (...-ის მიერ) saxli šendeba, v-i-banebi (...-is mier)*
- 4) *māja tiek celta, tieku mazgāts*
- 5) *das Haus wird gebaut, ich werde gewaschen*

Kaip matyti iš pateiktų formų, graikų medijas atstovauja visoms introversinėms situacijoms, o lietuvių kalbos sangrąža – tik refleksyvinei (datyvinei ir nedatyvinei) introversijai. Kartų formos įkūnija vidurio variantą: nors introversinis refleksyvas ir gali perteikti pasyvą kaip graikų medijas, tačiau pati forma įvairuoja, plg. *ვაბანები v-i-banebi* ‘esu prausiamas, prausiuosi’, bet *ვაბანებ v-i-baneb* ‘prausiuosi (veidą)’. Vis dėlto visišką tapatumą graikų kalbai demonstruoja kita kartvelų kalba – svanų. Joje refleksyvas, kaip ir graikų medijas, sutampa su pasyvu: *mindwer i-qni* ‘laukas ariamas’ = *eža i-qni mindwer-s* ‘jis ariasi lauką’.

Slavų pasyvas naudojasi refleksyvine forma. Refleksyvas daugumoje slavų kalbų nėra datyvinis, tik čekų kalboje pasyvinė ir datyvinė refleksyvo funkcijos sutampa panašiai kaip svanų kalboje, plg. *kniha koupí se* ‘knyga perkama’ ir *koupím si knihu* ‘perkuosi knygą’.

Tiesa, akuzatyvinė (*se*) ir datyvinė (*si*) sangrąžos formos skiriasi. Įdomu, kad dėl rusų kalbos įtakos „svaniškas“ variantas prisibrauna į šnekamąją lietuvių kalbą: *parduotuvė užsidarė / durys užsidarė, Morta užsidarė duris*.

Versiniai pakitimai implikuoja papildinių atsiradimą–išnykimą, t.y. sintaksinio valentingumo pakitimus.

Situacijos nukreiptumą, savo ruožtu, išreiškia ir patys veiksmažodžio asmenys. Skirtingai nuo tų neindoeuropiečių kalbų, kuriose į veiksmažodžio formą yra įtraukti ne vien I, bet ir II bei III aktantų rodikliai, o veiksmažodžio asmens formantai gali perteikti skirtingus versinius nukreiptumus, indoeuropiečių veiksmažodžio asmens formantai (įprastų monopersoninių formų atveju, žr. toliau) rodo tik ekstraversinį nukreiptumą.

Veiksmažodžio versinės orientacijos (pvz., ekstraversinės) sutapimas su asmens orientacija (indoeuropiečių ekstraversine) automatiškai laiduoja mažiausiai du realizuojamus valentingumo laipsnius arba padidina realizuojamąjį valentingumą iki trijų laipsnių. Pirmuoju atveju versija sukuria II aktantą, antruoju – III aktantą:

- 1) *namas*^I *'statomas* (1 laipsnis) → *darbininkas*^I *'stato*² *namą*^{II} (2 laipsniai)
→ *darbininkas*^I *Istato*^{2,3} *namą*^{II} *kaimynui*^{III} (3 laipsniai)
- 2) ὁ οἶκος^I ὁικοδομεῖται (1 laipsnis) → ὁ ἐργάτης^I ὁικοδομεῖ² τὸν οἶκον^{II} (2 laipsniai) → ὁ ἐργάτης^I ὁικοδομεῖ^{2,3} τὸν οἶκον^{II} τῷ γείτονι^{III} (3 laipsniai)
- 3) ხახლი^I 'შენდება *saxli*^I *'šendeba* (1 laipsnis) → მუშა^I 'აშენებს² ხახლს^{II} *muša*^I *a²-šeneb-s*^I *saxls*^{II} (2 laipsniai) → მუშა^I 'აშენებს^{2,3} ხახლს^{II} მეზობელს^{III} *muša*^I *u^{2,3}-šeneb-s*^I *saxls*^{II} *mezobels*^{III} (3 laipsniai)
- 4) *māja*^I *'tiek celta* (1 laipsnis) → *strādnieks*^I *'ceļ² māju*^{II} (2 laipsniai)
→ *strādnieks*^I *'ceļ^{2,3} māju*^{II} *kaimiņam*^{III} (3 laipsniai)
- 5) *das Haus*^I *'wird gebaut* (1 laipsnis) → *der Arbeiter*^I *'baut*² *das Haus*^{II} (2 laipsniai) → *der Arbeiter*^I *'baut*^{2,3} *das Haus*^{II} *dem Nachbar*^{III} (3 laipsniai)

Jei veiksmažodžio versinė orientacija (pvz. introversinė) priešinga asmens orientacijai (indoeuropiečių ekstraversinei), valentingumas sumažėja vienu realizuojamu laipsniu ir atitinkamai eliminuojamas II arba III aktantas (vietoj trijų lieka vienas arba du realizuoti

valentingumo laipsniai, t.y. 1,2,3→1, 1,2,3→1,2), arba I aktantas (1,2→1).

Versija eliminuoja II, o su juo ir III aktantą (1,2,3→1):

- 1) *prausiu*^{1,3,2} *vaikui*^{III} *veidq*^{II} (3 laipsniai) → *prausiuosi*^I (1 laipsnis)
- 2) *νίζω*^{1,3,2} *τὸ πρόσωπον*^{II} *τῷ παιδίῳ*^{III} (3 laipsniai) → *νίζομαι*^I (1 laipsnis)
- 3) *გუბანებ*^{1,2,3} *სახეს*^{II} *ბავშვს*^{III} *v1-u3-baneb*² *saxes*^{III} *bavšvs*^{II} (3 laipsniai)
→ *გობანებო*^I *v^I-i^I-banebi* (1 laipsnis)
- 4) *mazgāju*^{1,3,2} *bērnām*^{III} *seju*^{II} (3 laipsniai) → *mazgājos*^I (1 laipsnis)
- 5) *ich*^I *‘wäsche*^{3,2} *dem Kind*^{III} *das Gesicht*^{II} (3 laipsniai) → *ich*^I *‘wäsche mich* (1 laipsnis)

Versija eliminuoja III aktantą (1,2,3→1,2):

- 1) *prausiu*^{1,3,2} *vaikui*^{III} *veidq*^{II} (3 laipsniai)
→ *prausiuosi*^{1,2} *veidq*^{II} (2 laipsniai)
- 2) *νίζω*^{1,3,2} *τὸ πρόσωπον*^{II} *τῷ παιδίῳ*^{III} (3 laipsniai)
→ *νίζομαι*^{1,2} *τὸ πρόσωπον*^{II} (2 laipsniai)
- 3) *გუბანებ*^{1,2,3} *სახეს*^{II} *ბავშვს*^{III} *v^I-u³-baneb*² *saxes*^{II} *bavšvs*^{III} (3 laipsniai)
→ *გობანებ*^{1,2} *სახეს*^{II} *v^I-i^I-baneb*² *saxes*^{II} (2 laipsniai)
- 4) *mazgāju*^{1,3,2} *bērnām*^{III} *seju*^{II} (3 laipsniai)
→ *mazgāju*^{1,2} *sev seju*^{II} (2 laipsniai)
- 5) *ich*^I *‘wäsche*^{3,2} *dem Kind*^{III} *das Gesicht*^{II} (3 laipsniai) → *ich*^I *‘wäsche*² *mir das Gesicht*^{II} (2 laipsniai).

Versija eliminuoja I aktantą (1,2→1):

- 1) *‘prausiu*² *vaikq*^{II} (2 laipsniai) → *vaikas*^I *‘prausiamas* (1 laipsnis),
darbininkas^I *‘stato*² *namq*^{II} (2 laipsniai) → *namas*^I *‘statomas* (1 laipsnis)
- 2) *‘νίζω*² *τὸ παιδίον*^{II} (2 laipsniai) → *τὸ παιδίον*^I *‘νίζεται* (ἀπ’ ἐμοῦ) (1 laipsnis),
ὁ ἐργάτης^I *‘οἰκοδομεῖ*² *τὸν οἶκον*^{II} (2 laipsniai) → *ὁ οἶκος*^I *‘οἰκοδομεῖται* (1 laipsnis),
- 3) *‘გობანებ*² *ბავშვს*^{II} *v^I-a²-baneb* *bavšvs*^{II} (2 laipsniai) → *ბავშვო*^I *‘იბანება* (ჩემს მიერ) *bavšvi*^I *i^I-baneba* (čems mier) (1 laipsnis),
მუშა^I *‘აშენებს*² *სახლს*^{II} *muša*^I *a²-šeneb-s* *saxls*^{II} (2 laipsniai) → *სახლი*^I *‘შენდება* *saxli*^I *‘šendeba* (1 laipsnis)
- 4) *‘mazgāju*² *bērnui*^{II} (2 laipsniai) → *bērns*^I *‘tiek mazgāts* (1 laipsnis),

*strādnieks*¹ *'ceļ*² *māju*¹ (2 laipsnī) → *māja*¹ *'tiek celta* (1 laipsnis)

5) *ich*¹ *'wasche*² *das Kind*¹ (2 laipsnī) → *das Kind*¹ *'wird gewaschen* (1 laipsnis),

*der Arbeiter*¹ *'baut*² *das Haus*¹ (2 laipsnī) → *das Haus*¹ *'wird gebaut* (1 laipsnis)

Nesunku pastebėti, kad, versijai eliminuojant II ar III aktantą, įvyksta **refleksyvizacija** (situacija sugrįžta į išeities tašką), o versijai eliminuojant I aktantą – pasyvinė konversija, kuri yra **rūšies** kaip tranzityvinės situacijos transformacijos diferencinis požymis (Geniušienė 1972).

Vadinasi, refleksyvas ir rūšis tėra tik subkategorijos versijos kategorijos ribose (Mačavariani 1980).

Dabar darosi aišku, kodėl refleksyvas būna vartojamas pasyviui reikšti: abiem atvejais introvertizacija sumažina sintaksinį vaiksmažodžio valentingumą iki vieno laipsnio. Šitoks pasyvinis refleksyvas ir yra graikų bei arijų medijas, slavų sangražas. Refleksyvas išitraukia į rūšies diatezę tik konversijos atveju, plg. le. *gospodarz myje auto* → *gospodarz myje się: auto myje się przez gospodarza* (slaviškas atmanepadam). Graikų kalbos mediją laiko refleksyvu ir J.Perelmutteris (1984), kuris, nenagrinėdamas versijos mechanizmo, vis dėlto negalėjo įžiūrėti refleksyvizacijos ir konversijos esmės. Pirmasis graikų mediją sugretino su kartvelų introversija (tradiciškai – „subjektine versija“) A.Šanidze (Šanidze 1926). Todėl tai, kad V.Martynovas (1982) laiko refleksyvumą pasyvo kategorijos (!) formalizavimo rezultatu, reikia laikyti žingsniu atgal. Mat tai ne tik slaviškos medžiagos poveikio, bet ir mano šioje knygoje ne kartą minimo indoeuropocentrizmo pasekmė.

Kadangi baltiškas refleksyvas neišvystė sau pasyvinės reikšmės (atmetant lie. *Paskubėk, užsidarys parduotuvė!* tipo naujoviškas kalkes), tai ir tradicinis medijo terminas jam netinka. Šia prasme reikia pritarti A.Paulauskienei (1979, 84), kad lietuvių kalboje nesama medijo. Žinoma, tai netrukdo tam tikrais atvejais kalbėti apie medialinę leksinę reišmę (plg. lie. *juokiasi-verkia / skauda*).

Jei tad refleksyvas senesnis už rūšį ir abudu yra versijos lemiami, belieka pripažinti, kad versija lemia ir kauzacijos–dekauzacijos mechanizmą:

Jurgis ¹šoka (introversija) → *Morta* ¹šokdina² *Jurgį* (ekstraversija)

Versijai padidinus sintaksinį veiksmažodžio valentingumą vienu laipsniu (1→1,2), įvyko kauzacija. Priešingas procesas (1,2→1) vyksta dekauzacijos atveju.

Baigiant pasakoti apie versiją, bereikia pridurti, kad baltų kalbose tai morfosintaksinė kategorija.

Dar viena gramatinė kategorija, su kuria gali būti susijęs (o polipersoninio veiksmažodžio kalbose – būtinai yra susijęs) veiksmažodžio sintaksinis valentingumas, – **asmuo**.

Asmens kategoriją sudaro sistema formų, supriešintų pagal situacijos santykį su komunikantu (Žulys 1974). Komunikantą žyminčios 1-ojo ir 2-ojo asmenų formos sudaro priešpriešą jo nežyminčiai 3-ojo asmens formai. Įprasta sakyti, kad „žemesnėje skirstymo pakopoje esanti 1-ojo asmens priešprieša 2-ajam asmeniui“ (Ambrazas 1984). Vis dėlto reikia pripažinti, kad ir 1-asis, ir 2-asis asmuo yra tas pats komunikantas, kurio šios abidvi rolės (1-ojo bei 2-ojo asmenų) yra papildomojoje distribucijoje: tai „pirmojo asmens nėra“, tai „antrojo asmens nėra“ (tame pačiame sakinyje negali būti dviejų I aktantų, susijusių su 1-uojų ir su 2-uojų asmeniu, negali būti dviejų veiksmių „aš“ ir „tu“ vienu metu, negali būti nei *Aš matau matai*, nei *Tu matau matai*, tad apie kokią „priešpriešą“ galima kalbėti?). „Priešprieša“ *aš* : *tau*, *tave* arba *tu* : *man*, *mane* yra tariama, nes bet kuriuo atveju, kai 1-asis ar 2-asis asmuo nėra I aktantas, jis yra II arba III aktantas ir tuo nesiskiria nuo 3-ojo asmens, vadinasi, tuo atveju jo priešprieša 3-ajam asmeniui neutralizuojama ir jis nebėra komunikantas (kompiuterininkai sakytų „disabled“). Yra tik komunikanto : nekomunikanto priešprieša, tokia ji yra ir *aš* : *tau*, *tave* arba *tu* : *man*, *mane* atveju, jokios „žemesnio skirstymo pakopos“ čia nematau.

Kalbose, kuriose situacijos santykis su komunikantais reiškiama juos nurodančiais formantais (ir jų nenurodančia nuline galūne), asmens kategorija laikytina morfosintaksine, t.y. gramatine kaitybine. Tokia tad ši kategorija ir baltų kalbose.

Indoeuropiečių kalbose formalus veiksmažodžio asmens reiškinys paprastai nėra susijęs su veiksmažodžio valentingumu, t.y.

daugumoje indoeuropiečių kalbų veiksmažodis visuomet vienasmenis (monopersoninis), jo formos išreiškia tik vieną kurį asmenį. Kitaip esti tik keltų ir daugelyje romanų kalbų, kur (enklitinį įvardį laikant netiesioginio asmens formantu) pasitaiko dvišmenių formų, plg. ispanų *danos* (2 vns.subj.–1 dgs.neties.obj.) ‘duok mums’, sen.sl. *молю ти с–* ‘meldžiuosi tau’.

Labiau už asmenį šiam darbui svarbi **veikslo** sąvoka. Seniai pastebėta, kad lietuvių kalbos veikslas neturi morfologinės raiškos (Girdenis–Žulys 1973). Vadinas, tai klasifikacinė nekaitybė leksinė-gramatinė kategorija. Iš tikrųjų lietuvių kalbos veikslas gana retais atvejais realizuojamas formaliomis opozicijomis, kaip *daryti* : *padaryti* su priešdėliu *pa-*. Labai dažnai veikslas pasirodo tik eigos, pvz., *apgaleistauti*, arba tik įvykio, pvz., vienkartiniai, kaip *išsigąsti*, o kartais arba priklauso nuo darybiškai skirtingų leksemų, plg. skirtingų reikšmių eigos *šalti* – įvykio *sušalti*, arba realizuojamas tik visu kontekstu, kaip eigos / įvykio *laimėti*. Tas pats latvių kalboje, plg. tik eigos *ietekmēt* “daryti įtaką”, tik įvykio *kļūdītīēs* “apsirikti”, skirtingų reikšmių eigos *rādīt* “rodyti” – įvykio *pārādīt* “īrodyti”, eigos / įvykio *pārlasīt*.

Veikslo kaitaliojimas priklausomai nuo kalbėtojo noro pavaizduoti situaciją kaip užbaigtą (ribotą) arba kaip neribotą yra gramatinė priemonė, esanti anapus veiksmažodžių semantinės klasifikacijos ribų. Todėl ir priešdėlinės formos, atitinkančios populiariausią gramatinio veikslo reiškinio būdą, visai nepateko į šį darbą, išskyrus atvejus, kai priešdėlis suteikia veiksmažodžiui visiškai naują reikšmę. Tačiau visoms veiksmažodinėms leksemoms yra būdingos vienokios ar kitokios negramatinio (nesupriešinamo poromis) veikslo – Aktionsart – charakteristikos. Iš šių leksinės veiksmažodžių reikšmės diferencinių požymių čia pasirinkti tik du: dažninis ir multiplikatinis. Taip pasielgta, norint patikrinti, koks yra santykis tarp istoriniams *ā*-kamieniams veiksmažodžiams būdingos tęstinės būsenos reikšmės bei juose pasitaikančios priešingos, t.y. pertrauktinės reikšmės.

Skirtingai nuo ankstesnių darbų šia tema (plg. Palmaitis 1986), **dinamiką-statiką** laikau veiksmažodžio leksinės-gramatinės reikšmės diferenciniu požymiu (plg. Mačavariani 1981), be to, kaip matyti toliau, ir pats mano požiūris į statiką yra pasikeitęs.

Klasė vs. giminė ir akuzatyvas

1979 m. esu suformulavęs lingvistinę universaliją:

jei kalba turi vieną akuzatyvinę formą
tiesioginiam objektui žymėti, toje kalboje yra
ir giminės kategorija (Palmitis 1979₁).

Pati ši formuluotė nėra savaime suprantama. Kas yra akuzatyvas, bent jau čia aiškinti nereikia. Kas yra giminė, suprantama tik tol, kol esame baltų, apskritai indoeuropiečių ir galbūt dar kokių žinomesnių (plg. semitų) indoeuropietiškos tipologijos kalbų ribose. Bet formuluodami universaliją, turime išeiti iš šių ribų, o išėję neišvengiamai susidursime su eiline terminų painiava. Europos lingvistai vardažodžių gramatinės grupės, tarkime, Kaukazo ar Afrikos kalbose vadina *klasėmis*, o amerikiečiai analogiškais atvejais dažnai pavartoja *giminės* ('gender') terminą. Jei kas nors nedaro skirtumo tarp klasės ir giminės, tai gal ir universalija klaidinga?

Išskeldamas universaliją, turėjau galvoje būtent giminę, o ne klasę. Juk kalbos, pasižyminčios tuo, ką europiečiai vadina gramatinėmis klasėmis, kaip tik nėra akuzatyvinės.

Iš tikrųjų skirtumas tarp giminės ir klasės kategorijų yra esminis. Klasei pailiustruoti imkime pavyzdžių iš Dagestano andiečių kalbos. Joje yra penkios gramatinės klasės su atitinkamais rodikliais, daiktavardžiuose išlikusiais labai retai kaip reliktai, bet pasirodančiais būdvardžiuose ir ypač veiksmažodžiuose derinant juos su daiktavardžiais (transkribuodamas lotyniškais rašmenimis rytų bei slavų kalbas, raide *x* žymiu spirantą *ch*, tašku po priebalsiu ar apostrofu – glotalizaciją): I – vyriškos lyties asmenų pavadinimai (rodiklis *v-*, plg. *vocci* 'brolis'), II – moteriškos lyties asmenų pavadinimai (rodiklis *j-*, plg. *jocci* 'sesuo'), III – gyvūnų pavadinimai (rodiklis *j-* daugiskaitoje / *b-* vienaskaitoje, plg. *bečuxa* *řotu* 'didelis arklis'), IV – kai kurių daiktų pavadinimai (rodiklis *b-* daugiskaitoje / vienaskaitoje, plg. *bečuxa* *řol* 'didelė burna'), V – visų kitų daiktų bei abstraktų pavadinimai (rodiklis *r-*, plg. *rečuxa* *hařhu* 'didelis namas'). Daiktavardžio atributyvinis genityvas jungiasi pažymimojo žodžio klasės rodiklį (*imuv vocci* 'tėvo brolis', *imuj jocci* 'tėvo sesuo', *imub řotu* 'tėvo arklis', *imur hařhu* 'tėvo namas' – plg. *vočuxa ima* 'didelis tėvas', t.y. 'senelis'), o veiksmažodis ne asmenuojamas, bet

klasuojamas, prie intranzityvinio veiksmazodžio prefiksuoiant subjekto klasės rodiklį, o prie tranzityvinio – artimiausio objekto klasės rodiklį (pvz. *vocci vulon* ‘**brolis** [absoliutyvo linksnis] išėjo’, *jocci jilon* ‘**sesuo** [absoliutyvo linksnis] išėjo’, *imu-di čul ruči* ‘tėvas[-ergatyvo linksnis] **lazdą** [absoliutyvo linksnis] pjovė’). Iš pirmo žvilgsnio nėra jau taip lengva pastebėti skirtumą tarp klasės ir giminės. Juk, kaip sakyta, daiktavardžiai andiečių kalboje (ir praktiškai visose Šiaurės Kaukazo kalbose) jokių klasės rodiklių neturi (plg. *ima* ‘tėvas’, *ila* ‘motina’). Vadinas, daiktavardžio klasė aiškėja tik derinimo metu iš atitinkamos būdvardžio ar veiksmazodžio formos, o patys būdvardžiai ir veiksmazodžiai savų klasių neturi. Ar ne tas pats ir mūsų giminės atveju? Juk plg. and. *vočuxa ima* – lo. *pater magnus*, and. *ječuxa ila* – lo. *mater magna*, and. *bečuxa kol* – lo. *os magnum*. Anaipol! Nesunku pasakyti, kodėl andiečių žodis *besun* ‘peilis’ priklauso IV klasei, o ne I – todėl, kad tai daikto, o ne vyro pavadinimas. Bet kodėl atitinkamas lotyniškas žodis *culter* yra vyriškosios giminės? Žinoma, andiečių atvejis tik vienas iš daugelio. Semantinių klasių gali būti begalė (ypač vadinamosios klasinės kalbų sandaros atveju), o žodžio priskyrimas vienai ar kitai iš jų dažnai ir pačių kalbos vartotojų menkai besuprantamas. Bet nė vienoje iš kalbų su gramatinėmis klasėmis joks negyvas daiktas nepateks į vyrų pavadinimų klasę! Daiktas yra daiktas, o vyras yra vyras. Kitaip mūsų kalbų atveju, kuriose tik vyrų ir moterų pavadinimai yra aiškiai susiję su atitinkamomis gramatinėmis giminėmis. Visų kitų vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžių, lygiai kaip ir bevardės giminės daiktavardžių, priklausomumas savo giminei neturi jokios logikos. Kodėl *nox*, *naktis*, *Nacht*, *ночь* yra moteriškosios giminės, *dies*, *день* – vyriškosios, *diena* – vėl moteriškosios? Kodėl *kaimas* vyriškosios giminės, o *Heim* – bevardės? Nesunku suprasti, kad indoeuropiečių giminė priklauso nuo žodžio darybos modelio, lemiančio žodžio priskyrimą vienai ar kitai deklinacinei paradigmai. Ne patys žodžiai, bet jų deklinacijos tipai, o dar tiksliau – iš esmės tik ide. tradic. *o-*, *ā-* ir galbūt dar *s-*kamienai pasižymi šiočia tokia pastovesne asociacija atitinkamai su vyriškąja, moteriškąja bei bevarde giminėmis.

Ši asociacija – indoeuropiečių neakuzatyvinės praeities reliktas (žr. apie tai I dalyje), praeities, kuri yra prieinama tik rekonstrukcijai. Visose istorinėse akuzatyvinės tipologijos indoeuropiečių kalbose giminės kategorija pasireiškia sintaksiniu būdvardžio derinimu ne

su leksine semantine klase, bet su viena iš dviejų ar iš trijų kaitybinių klasių, aprėpiančia tam tikrą deklinacijos paradigmu skaičių. Vyrų pavadinimų priklausomumas vyriškajai, moterų – moteriškajai giminei anaipol ne tik nesudaro šios sistemos išeities ar atramos taško, bet priešingai, įeina į šią sistemą kaip skirstymo žemesnioji grandis. Indoeuropiečių (atitinkamai – semitų) kalbose giminė yra taksonomiškai pajungta žodžio kaitybai, o ne žodžio semantikai. Nepaisant vyrų pavadinimų siejimo su vyriškąja gimine, moterų – su moteriškąja, mūsų giminė yra ne reikšmės, bet *kaitybos* implikacija.

Taigi giminė yra morfosintaksinė kategorija,
o klasė yra leksikosintaksinė kategorija.

Kai šis mano darbas nurodymu „iš viršaus“ buvo Maskvos VAKo skandinamas, jo mokslinis sutriuškinimas buvo pavestas Maskvos kalbotyros instituto arbitražui. Užkliuvo ir giminės apibrėžimas. Deja, jokios argumentacijos, išskyrus šūksmą „Giminė yra ne morfosintaksinė, bet leksinė-gramatinė kategorija!“, taip ir neteko išgirsti.

Vadinas, tai, kad kalbose, turinčiose klasės kategoriją, niekad nėra akuzatyvo, iškeltos universalijos negriauna. Pabrėžiu „niekad“, nes yra kalbų su giminės kategorija be akuzatyvo, pvz. anglų kalba (plg. masc. *he*, fem. *she*, *ship*, neutr. *it*, bet dat.-acc. *me*, *him*, *her*, *us*), o jei ne tos tikrai retos išimtys, sakytume, kad kalbose, turinčiose giminės kategoriją, visada yra ir akuzatyvas.

Vis dėlto yra išimčių ir iš pateikto universalijos formulavimo. Turiu galvoje grabarą, kalbą su akuzatyvu, bet be giminės. Tačiau reikia pastebėti, kad grabaro akuzatyvas yra nykstantis linksnis, turintis atskirą formą tik daugiskaitoje. Matyt, mano rastoji universalija yra diachroninio pobūdžio.

Iškeltai formuluotei neprieštarauja giminės kategorijos neturinčių Uralo, dravidų bei Altajaus kalbinių šeimų duomenys. Mat tose kalbose tiesioginis objektas gali būti žymimas forma, kuri vadinama „akuzatyvu“. Bet tiesioginio objekto reiškimas–nereiškimas šia forma priklauso nuo jo apibrėžtumo. Neapibrėžtasis tiesioginis objektas yra žymimas nominatyvu (nom. = acc.₁), nuo kurio apibrėžtajam tiesioginiam objektui vartojama „akuzatyvo“ (acc.₂) forma skiriasi papildomu markeriu, faktiškai einančiu objektinio artikelio

funkcijas. Šios funkcijos labai primena albanų apibrėžtųjų žodžių deklinacijos priesaginio artikelio savybes. Nors šis albanų priesaginis artikelis pasirodo ne tik akuzatyve, būtent jis ir skiria pastarojo formą nuo akuzatyvinės.

Plg.	albanų 'kalnas'	dravidų braujų 'jautis
nom. indef.	<i>mal</i>	<i>xarās</i>
acc. indef.	<i>mal</i>	<i>xarās</i>
nom. def.	<i>mali</i>	
acc. def.	<i>malnë</i>	<i>xarāse</i>

Suomių-ugrų kalbos irgi demonstruoja panašų „akuzatyvo“ nebūtinumą, kuris nors ir nėra susijęs, pvz. Baltijos suomių kalbose, su objekto apibrėžtumu–neapibrėžtumu (šitaip yra permių kalbose), bet daugelio iš to kildinamas. Svarbiausia, kad tiesioginio objekto forma nėra visais atvejais atribota nuo subjekto formos. Be to, negali nekristi į akį ir ta aplinkybė, kad Baltijos suomių kalbose acc.₂ forma (atmetant kelių suomių įvardžių atvejį) sutampa su genityvine. Nors diachroniškai tai aiškinama vėlesne gen. -*n* ir acc. -*m* neutralizacija, „silpnai arba net abejotinai *-*m* yra reprezentuotas ugrų ir permių kalbose, t.y. būtent ten, kur nėra pavykę rekonstruoti nė gen. -*n*“ (ОФУЯ, 242). Tad galimas daiktas, kad dar archajiškesnėje pakopoje abudu nazaliniai formantai laikytini tos pačios kilmės (plg. indoeuropiečių nazalinį formantą *-*m/-n*, semitų mimaciją–nunaciją).

Vadinasi, tipologiškai nagrinėjant santykį giminė/akuzatyvas, Uralo, dravidų ir Altajaus kalbas reikia priskirti prie kalbų, kuriose nesama nei giminės, nei akuzatyvo. O kadangi panašus akuzatyvo „nebūtinumas“ būdingas ir giminę turinčioms tocharų kalboms, diachroninės universalijos sąlyga laikytinas akuzatyvas, o ne giminė.

Lyginant su daugelyje kalbinių šeimų paliudyta klasės gramatinė kategorija, giminės kategorija yra retesnė, o glotogoniškai žiūrint, matyt, naujesnė. Jos kilmę bent indoeuropiečių ir semitų kalbose sieju su buvusių fientyvinių ir inertyvinių kamienų pergrupavimu neakuzatyvinei kalbos sandarai persiformuojant į akuzatyvinę. Apie tai kalbama šios knygos I dalyje.

I DALIS

BALTŲ KALBOS – PASKUTINIOJI INDOEUROPIEČIŲ PROKALBĖS MANIFESTACIJA

Indoeuropiečių prokalbė ir jos sandara

Praindoeuropiečių dialektų neakuzatyvinė tipologija

Nuo Franzo Boppo laikų indoeuropiečių prokalbės sąvoka yra pakitusi ne vieną kartą priklausomai nuo žodžio prokalbė suvokimo. Augustui Schleicheriui tai buvusi reali „literatūrinė“ kalba, o mūsų amžiuje pereinama nuo prokalbės kaip diachroninio įrankio (maždaug vienodo diachronino pjūvio rekonstrukcijų visumos) prie dialektų kontinuumo sąvokos. Neverta nė sakyti, kokią vaidmenį čia bus suvaidinusi garsioji „bangų teorija“. Kiek vėliau čia pat išdėstysiu ir savo požiūrį į prokalbę kaip į realią erdvę ir laike keliaujančią minimalių inovacijų zoną. Kaip ta prokalbė besuvoktume, tradicinis baltų kalbų archajiškumas, t.y. vienoks ar kitoks artimumas prokalbės archetipui, išlieka. Mano interpretacinėje sistemoje pagrindiniai baltų kalbų archajiškumo bruožai – trumpųjų balsių /a/ ir /o/ opozicijos nebuvimas, priegaidė, morfologinę funkciją turintis veiksmažodžio ablautas, finitinio veiksmažodžio laiko-nuosakos sistemos paprastumas, veiksmažodžio trečiojo asmens nemarkiruotumas, neišvystyta bevardė giminė, grynojo kamieno formomis pasižyminti bei tebeišlaikanti sigmatinį, o tarmėse – ir nazalinį formantą vardažodžio deklinacija, „įvardinė“ vardažodžio vyriškosios giminės daugiskaitos nominatyvo galūnė, ne iki galo fiksuota sangrąžos pozicija.

Visi šie bruožai, kurių dauguma tradicinės indoeuropeistikos laikomi inovacijomis, nesunkiai išvedami iš prokalbinės sistemos, jei tik jų evoliucija nagrinėjama neatsiejamai nuo kalbos sandaros evoliucijos. Užtat savaime aišku, tokie tradiciniai „archaizmai“, kaip septyni lietuvių kalbos linksniai, laikytini rytų baltų inovacija. Paminėjus dabar jau daugelio remiamą neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės sandarą, darosi aišku, kad susumuota interpretacija prieštariauja klasikinės brugmaniškosios indoeuropeistikos rekonstrukcijoms ir yra su jomis iš principo nesuderinama. Todėl nebuvo gaila atsisakyti ir nuo klasikinės indoeuropiečių fonemų rekonstrukcijos, pritaikant

ankstyvesnėms praformoms silabizmą bei glotalinę teoriją. Taip indoeuropiečių prokalbės vaizdas natūraliai ir be jokio išankstinio „pritempimo“ priartėjo prie tų neindoeuropietišκών prokalbių vaizdo, kurių „nostratinę“ giminystę su indoeuropiečių prokalbe už visus aiškiausiai postulavo maskvietis Vladislavas Ilič-Svityčius. Tačiau ilgametis domėjimasis „nostratika“ įtikino, kad hipotetinės „hiper“-prokalbės laikais vargu ar būta kokių nors neleksinių gramatinės reikšmės realizavimo būdų (pvz., linksniavimo formantų), todėl visa „nostratikos“ problematika negali peržengti leksinės reikšmės tyrimo bei sisteminio šaknų lyginimo ribų ir gramatikos darbams yra irrelevantiška (neturi reikšmės ar „hiper“-prokalbė egzistavo, ar ne). Visos stebinančios gramatinės paralelės priklauso vėlesnėms epochoms ir aiškintinos nebent analogiška pradinės medžiagos raida, gausiomis sąveikomis, konvergencijos ir divergencijos procesais. Todėl nėra jokio pagrindo priskirti šios knygos prie „nostratikos“ darbų, nes joje nė vienu atveju nesiremiamą šia hipotezė, o visi „nostratiniai“ pavyzdžiai pateikiami kaip įprastas tipologinis palyginimas.

Naujasis (lyginant su klasikiniu) ide. prokalbės modelis, perorientuotas nuo turtingos graikų-sanskrito tipo fleksinės sistemos į daug paprastesnes anatolių, germanų ir baltų sistemas, kurios tradiciškai buvo vedamos iš pirmosios, jau seniai nebeužsė. Neturėdamas savojo Brugmanno [Tamazo Gamkrelidzės ir Viačeslavo Ivanovo knyga (žr. G a m k r e l i d z e – I v a n o v 1984, 1, 2), nepaisant jos apimties, vis dėlto yra daugiau naujosios indoeuropeistikos konspektinis memorandumas, negu brugmaniškai skrupulinga didaktinė enciklopedija], šis „naujasis“ modelis taip ir pakibo ore nei nuneigtas, nei visuotinai priimtas. Nemažai prieštaravimų yra ir tarp naujojo modelio (modelių) šalininkų. Bene pati aktualiausia čia bus dar C.C.Uhlenbecko IF 1901 12 pradėta nesibaigianti diskusija dėl ide. prokalbės sandaros pobūdžio, maždaug nuo septintojo dešimtmečio tapusi madinga ir centrinė. Tikra diskusija vyksta daugiausia semantikos plotmėje, o tai tik rodo bendrą komparatyvistikos posūkį nuo formos prie turinio, be kurio jokios morfologinės schemos nebeįgautų įrodomosios galios. Idėja, kad ide. prokalbėje subjekto ir objekto santykių reiškimas buvo kitoks, negu tų santykių reiškimas nominatyvu ir akuzatyvu, iš pat pradžių nukėlė kalbos sandaros problematiką į formaliąją plotmę. Pvz., sigmatinis nom.sg.masc. gr. λύκος, *lupus* - vienas linksnis greta nazalinių acc.sg.masc. gr. λύκον,

lo. *lupum* = nom., acc.neutr. gr. δῶρον, lo. *donum* - kitas linksnis. Šių dviejų linksnų rekonstrukciją remia tai, kad vadinamos "ergatyvinės" sandaros kalbose (tikrasis ergatyvumas yra susijęs ne su linksnio morfologija, bet su sintaksine semantika, derinant polipersoninio veiksmažodžio asmenis su atitinkamais aktantais) minėtas akuzatyvo (masc.) ir neutrum (nom., acc.), tartume "neutrum-akuzatyvo", formas atitinka vienas absoliutyvo linksnis, su intransityviniu veiksmažodžiu reiškiantis sakinio veiksnį, o su tranzityviniu – tiesioginį papildinį – plg. kartų (gruzinių) ქერდ-ი იმალება *kurd-i imaleba* "vagis-ABS slepiasi", მეგობარ-მა დამალა ქერდ-ი *megobar-ma damala kurd-i* "draugas-ERG paslėpė vagį-ABS", o tai skiriasi nuo atvejo, kai nominatyvo, reiškiančio agentą (ne pacientą!), formą atitinka sakinio veiksnio linksnis ergatyvas, einantis tik su tranzityviniu veiksmažodžiu: ქერდ-მა დამალა ფულ-ი *kurd-ma damala pul-i* "vagis-ERG paslėpė pinigų-ABS" [čia kartų *-i* struktūriškai atitinka gr. *-v*, lo. *-m*, o kartų *-ma* struktūriškai atitinka gr. *-ς*, lo. *-s*, plg. lo. *lupu-s abdidit canis donu-m* "vilkas-ERG paslėpė šuns dovaną-ABS₁", *donu-m abditur* "dovana-ABS₂ yra slepiama", nors *lupu-s* (ne *-m*!) *abditur* "vilkas-? slepiasi": "ERG" = ? = NOM, "ABS"₁ = ACC, "ABS"₂ = NOM]. Kaip matyti, indoeuropietiškosios sakinio struktūros, lyginant ją su kartveliškąja, skiriamasis požymis yra ne nominatyvo, bet akuzatyvo linksnio buvimas (kartų *-ma* norint galima pavadinti ir nominatyvu, bet "žodyninio" *-i* – მეგობარ-ი *megobar-i* "draugas" – jokiais būdais akuzatyvu nepavadinsi!), todėl indoeuropiečių kalbų tipo sandarą mūsų dienomis įprasta vadinti akuzatyvine.

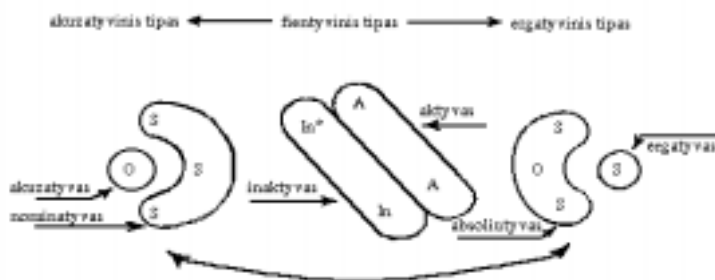
Formalus "ergatyvinės" sandaros suvokimas, sutelkiant visą dėmesį į formą ir bandant išgauti iš jos semantiškai neįrodomą gramatinį turinį, dar daug kam yra nenugalima uhlenbeckiška tradicija, ypač stipri tarp tų indoeuropeistų, kurie yra susipažinę su kitų lingvistinių šeimų kalbomis vien iš gramatinių aprašymų ir dažnai vien dėl to primeta ide. prokalbei netinkamą ergatyvumo terminą. Deja, čia nėra vietos kritiškai pažiūrėti kad ir į pateiktus kartų kalbos pavyzdžius bei palyginti juos su tikros ergatyvinės sandaros kalbų medžiaga (pvz. abchazų), kuomet paaiškėtų, kad kartų „ergatyvas“ – viso labo nominatyvo alomorfai esant tam tikrai sąlygai. Pastarųjų dešimtmečių intensyvūs Amerikos, Australijos ir Afrikos kalbų tyrimai atskleidė kitokių negu ergatyvinė neakuzatyvinių sandarų, kurių semantinė determinantė ne gramatinė, o leksinė arba leksinė-

gramatinė. Tai vadinamoji (gana reta) "aktyvinė" sandara (ydingai asociacijai su rūšies diateze išvengti siūlau vadinti ją fientyvine) bei archainė klasinė sandara. Grynajai (tokia beveik nepasitaiko) fientyvinei ("aktyvinei") sandarai yra būdingas visos leksikos suskirstymas į fientyvinę bei inertinę ("inaktyvinę"), o klasiinei sandarai – į neribotą kiekį (nuo kelių iki keliasdešimt) leksinių-gramatinių klasių su savo leksiniais-semantiniais (dažnai sunkiai apčiuopiamais ar pamirštais) integraliniais požymiais. G. Klimovo glotogoninė teorija tarp visų žinomų kalbos sandarų tipų bando nustatyti chronologinio perimamumo ryšį. Klimovas buvo šalininkas kontensyvinės (kokios universalinės turinio kategorijos kalboje yra išreiškiamos) kalbų tipologijos ir vienas pagrindinių jos kūrėjų (plg. K l i m o v 1 9 8 3). Akuzatyvinė kalbos sandara yra orientuota į subjekto – objekto santykių perteikimą. Ergatyvinė – į situacijos šaltinio (agentyvo) ir situacijos turėtojo (faktityvo) santykių perteikimą. Čia (pvz., abchazų, bet anaip tol ne kartų kalboje!) nėra gramatinės subjekto ir objekto opozicijos, todėl negali būti nei akuzatyvo, nei pasyvo. Ergatyvinei sandarai būdinga ir tai, kad cirkumstantė (netiesioginis papildinys) reiškia lygiai taip, kaip ir tranzityvinio tarinio aktantas loginio subjekto pozicijoje ("veiksny"). Fientyvinė ("aktyvinė") kalbos sandara orientuota į semantinius santykius tarp fientyvinių ir inertinių leksemų. Čia nėra aiškaus veiksmožodžių atribojimo nuo vardažodžių, vieni ir kiti yra pirmiausia susiję su animata ir inanimata kategorijomis. Fientyvams supriešinti bei su inanimata susiję inertyviniai veiksmožodžiai, be statiškumo, gali turėti ir inagentinio dinamiškumo požymį (kaip tai suprantama šio darbo p. 181 t., 200, kt.). Jei veiksmožodis pakankamai išvystytas, fientyviniai veiksmožodžiai turi pilną paradigmą, o inertyviniai – defektuotą. Kadangi veiksmožodis vienu metu derinamas su visais aktantais, opozicija pagal tranzityvumą–intransityvumą neįmanoma. Veikslo vietoje yra platesnė Aktionsart kategorija, asmens kategorija reiškia atitinkamais fientyviniais ir inertyviniais afiksais, visuomet esama ir versijos (plg. šio darbo p. 13–19), taip pat inkliuzyvo–ekskliuzyvo, organinio ir neorganinio posesyvumo kategorijų. Vardažodžių morfologija skurdi, o genityvo linksnis (savime aišku, ir akuzatyvo) neįmanomas. Sintaksė pasižymi fientyvinės sakinio konstrukcijos supriešinimu inertyvinei ("inaktyvinei"), pagrindinio konstrukcijos nario markiruotumu, pagal situacijos nukreiptumą (plg. p. 13 kt.) artimesniojo ir aplinkybę reiškiančio tolimesniojo

papildinių skyrimu. Savaime aišku, jokia pasyvinė konversija fientyvinėje sandaroje juo labiau neįmanoma. Klasinė kalbos sandara yra orientuota į leksinių klasių santykius derinant klasių rodiklius.

G. Klimovas parodo, kad jokia kalbos sandara nėra atstovaujama grynų tipų, todėl nukrypimo nuo idealaus modelio laipsnis ir padeda išaiškinti konkrečių vienos ar kitos sandaros atstovų istoriją. Kurios nors kalbinės sandaros tipo turimi kitokios sandaros požymiai (o pastarųjų buvimas ir skiria vieną sandaros tipą nuo kito) Klimovo yra vadinami frekventalijomis. Indoeuropiečių kalbose tranzityvumo–intransityvumo opozicija nesunkiai kildinama iš animata–inanimata opozicijos, kurios požymių yra gausu; panašiai ir laiko kategorija kildinama iš veiksmo kategorijos, o juk visa tai ir yra fientyvinės sandaros frekventalijos. Fientyvinės sandaros frekventalijų yra gausu kartvelų bei afrazinėse ("semitų-chamitų") kalbose. Bet jų nėra kiek mažiau ir ergatyvinės sandaros kalbose. Todėl daroma išvada, kad glotogoniškai fientyvinė kalbos sandara atstovauja ankstesnei vystymosi pakopai, už kurią dar ankstesnė bus klasinė kalbos sandara.

Daugelis Klimovo propaguočių postulatų vienaip ar kitaip yra palaikomi dabartinės komparatyvistikos atstovų. Tai krinta į akis ir skaitant minėtą programinę T. Gamkrelidzės–V. Ivanovo knygą. Ji pateikia autorių požiūrį į visas indoeuropeistikos mokslo sritis, todėl jos apeiti neįmanoma. Čia nagrinėjamai problematikai yra svarbi Gamkrelidzės–Ivanovo indoeuropiečių kalbinės sandaros analizė bei indoeuropiečių kalbinio kontinuumo susiskirstymo genezės koncepcija. Kadangi jų knyga buvo parengta spaudai anksčiau negu išėjo minėtas Klimovo 1983 m. darbas ir dėl to joje nepasinaudota naujausiu ergatyvinės sandaros apibrėžimu, tebetraktuojant ją subjekto–objekto opozicijos terminais, tai ir santykiai tarp akuzatyvinės, "aktyvinės" ir ergatyvinės struktūrų joje vaizduojami šitaip (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 313–318) :

Čia **Str** – tranzityvinio tarinio veiksnys, **Sintr** – intranzityvinio tarinio veiksnys (**a** – fientyvinės semantikos, **in** – inertyvinės semantikos), **O** – tiesioginis papildinys, **A** – fientyvinis aktantas, **In** – inertyvinis aktantas, **In*** – "struktūrinis inaktyvas", t.y. fientyvinė leksema, fientyviniame sakinyje pavartota tiesioginio papildinio pozicijoje, t.y. tarsi inertyvinis pacientas.

Kaip matome, ergatyviniam tipui čia primesta subjekto–objekto opozicijos kvalifikacija, kadangi ergatyvumas suprantamas kaip tam tikras linksnių markiravimas. Todėl manoma, kad galimi perėjimai nuo akuzatyvinio tipo prie ergatyvinio (plg. hindi tipo "ergatyvą") ir nuo ergatyvinio tipo prie akuzatyvinio. Iš tikrųjų, reikia skirti akuzatyvinės sandaros tipo ergatyvaciją, pasireiškiančią kvazi-ergatyvinėmis konstrukcijomis, kuriose tarinio dvipusio morfosintaksinio derinimo su veiksmu ir tiesioginiu papildiniu vietoje tėra tik "akuzatyviškas" vienpusis tarinio derinimas su tiesioginiu papildiniu, nuo tikrų ergatyvinių konstrukcijų, kuriose toks derinimas gali būti tikrai dvipusis (jei linksniai iš viso markiruojami). Todėl rezervuotai reikia žiūrėti ir į Gamkrelidzės ir Ivanovo teiginį, kad skirtumas, fientyvinei sandarai persiformuojant į akuzatyvinę ir persiformuojant į ergatyvinę, "suvedamas tik į skirtingus fientyvinės sandaros aktantų pergrupavimo bei markiravimo būdus", pvz., fientyvinis aktantas pasirodo "struktūrinio inaktyvo" pozicijoje (G a m k r e l i d z e – I v a n o v 1984, 318). Šitoks pasirodymas būtų neįmanomas, jei nebūtų pereinama prie orientacijos į santykius tarp subjekto ir objekto, o tai gali būti tik dviejų semantinių klasių (animata – inanimata) irimo pasekmė.

Abudu autoriai pabrėžia (p. 297) tą neginčijamą faktą, kad ide. medialinė–"perfektinė" vad. 2-osios serijos veiksmažodžio paradigma, savo kilme susijusi su inertiine leksine klase, tegali būti tik antrinė, kadangi 1-asis ir 2-asis asmenys negali būti semantiniai inertyvai [beje, tuomet ir jų rekonstruotas 2-osios serijos pluralinis markeris *-r turi būti toks pat vardažodinis derivacinis elementas, kaip ir 1-osios serijos "dalyvinis" *-nt, tik pirmasis bus turėjęs inertyvinę, o antrasis – fientyvinę reikšmę (hetitų kalboje pastarasis yra ir leksinis "aktyvizatorius")]. Šiuo požiūriu būtina reviduoti abiejų autorių siūlomą (p. 297–298) pagrindinių praidė. sintagmų rekonstrukciją. Taigi nepamirškime, kad vien tik iš vienaskaitos "3-čiojo asmens" susidėjusi 2-osios serijos "veiksmažodžio" "paradigma" tebuvo tik beasmenė predikatinė konstrukcija, niekuo nesiskirianti nuo predikatinės adjektyvinės.

Gamkrelidzė ir Ivanovas suponuoja buvus šitokias konstrukcijas fientyvinėje ide. prokalbėje [1-osios bei (pagal autorius) 2-osios serijų veiksmažodžio fleksijos atitinkamai pažymimos I arba II]:

- (1) *žmogus guli* (fientyvinė leksema - fientyvinė leksema I),
- (2) *akmuo guli* (inertyvinė - inertyvinė II),
- (3) *žmogus nukauna žvėrį* (fient. - fient.I - fient),
- (4) *žmogus (pa)deda akmenį* (fient. - fient.II - inert.) (čia autoriai remiasi mintimi, kad fientyvinis veiksmažodis sakinyje su fientyvinio ir inertyvinio aktantais turi būti apiformintas kitaip, negu sakinyje (3) su abiem fientyviniais aktantais; kad ta pati leksema galėjo gauti abiejų serijų galūnes, yra realu ir realiai rekonstruojama vėlyvesniajam fientyvinės sandaros laikotarpiui, tiksliau – tos sandaros irimo bei persiformavimo į akuzatyvinę laikotarpiui (žr.toliau); bet šiuo atveju, kaip bus parodyta, derėjo rekonstruoti ne fient.II, bet įprastą inert.II).

Kadangi sakinyje (3) esama dviejų fientyvinių aktantų, autoriai (ko gero, įtakojami ergatyvinio sakinio schemos, kur tiesioginio papildinio reiškimas yra faktityvinis) vadina tiesioginį papildinį atitinkantį antrąjį aktantą "struktūriniu inaktyvu" (t.y. "struktūriniu inertyvu" šios knygos terminais).

Be to, autoriai suponuoja keturias atributyvines sintagmas, kurių reikšmė priklauso nuo *-s arba *-m markiravimo pagal atitinkamą pažymimojo žodžio reikšmę (p. 277–278), pvz.:

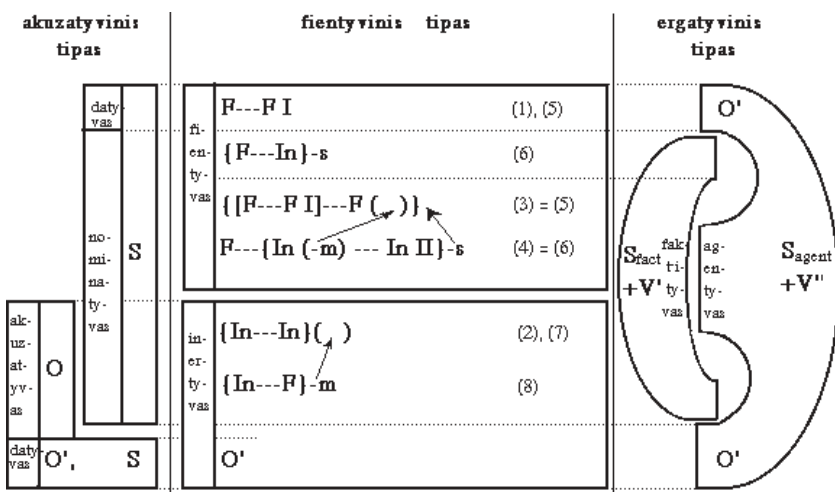
- (5) *žmogus-žirgas* (fient. - fient. -s) "raitelis",
- (6) *žmogus-laukas* (fient. - inert. -s) "laukininkas",
- (7) *kirvis-akmuo* (inert. - inert. -m) "akmeninis kirvis",
- (8) *kirvis-žmogus* (inert. - fient. -m) "žmogaus kirvis" -

iš sintagmos (6) išsivysto atributyvinis genityvas (ryškus archaizmas baltų kalbose), o iš sintagmos (8) – posesyvinis genityvas.

Kaip minėta, p. 297 autoriai pabrėžia, kad (2) yra niekas kita, kaip predikatinė atributyvinė konstrukcija. Reikia manyti, kad kalbamuoju prokalbės laikotarpiu atributyvinė predikacija buvo reiškiamą paprasčiausia atributyvine sintagma (7). Juk autoriai patys patvirtina ide. **leuk[h]e* reikšmių "spindi" ir "šviesus" tapatybę (tipologiškai įdomu palyginti vad. "perfektą" šiaurės semitų kalbose, pvz., hebrajų *īqār* "tapo brangus = yra pasunkėjęs = brangus"), taip kad **neb[h]es leuk[h]-e* turi reikšti "šviesus dangus" nė kiek ne su mažesne tikimybe, negu autorių siūloma "dangus yra šviesus" = "dangus spindi". Vadinas, (2) = (7), t.y. "akmuo guli" = "gulėtinis akmuo" (beje, didžiulis

lietuvių kalbos archaizmas yra būtent šios fientyvumo frekventalijos išlikimas tarmėse - gulėti gali tik gyvas padaras, negyvas tegali būti tik padėtas! Pasyvinė forma čia atitinka su negyvais daiktais susijusią išnykusią inertyvinę leksemą "kur mėtytis, būti įstrigus, negyvam gulėti"). P. 298 autoriai parodo, kad 2-osios serijos *-e* yra tas pats konstrukcijose (2) ir (4), o dėl to veiksmažodinė forma konstrukcijoje (4) "turi paciento funkcijoje pasireiškiančio inaktyvino aktanto eksponentą", t.y. *-e*. Bet jei taip, "veiksmažodis" negali būti dvivalentis, kaip kad tvirtinama tame pačiame puslapyje, tačiau (4) pasirodo tik inkorporuota konstrukcija (2) = (7) praplėstas konstrukcijos (6) variantas, t.y. "gulėtinio akmens žmogus" = "žmogus, darantis (šitokia fientyvinė reikšmė slypi paties žodžio "žmogus" fientyvume) akmenį gulintį=besimėtantį": žmogus-(akmuo-gulėjimas) {fient. - (ineret. - inert.))-s be jokio veiksmažodžio apskritai. Tuomet darosi aišku, kad ir (1) = (5) - "gulėjimo, gulėtinis žmogus", "gulikas": žmogus-gulėjimas (gyvųjų būtybių leksema gulėti, kaip kalbėta, yra fientyvinė),- vadinasi, tik (3) galima įtarti esant veiksmažodinį. Bet kaip (4) yra išplėstinė (6), taip (3) turi būti išplėstinė (1). Iš tikrųjų tai ir yra sintagma (5) [= (1)] su inkorporuota dar viena sintagma (5), t.y. "žvėries nukovimo žmogus": (žmogus-nukovimas)-žvėris {(fient. - fient.) - fient.}-s.

Visi šie samprotavimai reiškia, kad minėtas santykis tarp kalbos sandaros akuzatyvinio, fientyvinio ir ergatyvinio tipų gali būti perinterpretuotas šitaip (Palmaitis 1988, 289):

Čia **S** - veiksnys, **O** - tiesioginis papildinys, **O'** - netiesioginis papildinys, **V** - vienvalentis predikatas, **V''** - dvi- ir daugiau-valentis predikatas, **F** - fientyvinė leksema, **In** - inertyvinė leksema, **I**, **II** - fleksijų serijos pagal Viač. Ivanovą.

Fientyvinei sandarai "akuzatyvėjant", vardažodinis **-m* turbūt reiškė "struktūrinio inertyvo" animiškumą, t.y. nebuvo linksnio formantas (taip iš pradžių spėjo ir A. Desnickaja; plg. tokios funkcijos formantą *-na* arantų kalboje). Bet fientyvinės sandaros ankstesnėje pakopoje šis **-m* turėjo markiruoti bet kurią fientyvinės leksemos (vardažodžio) pažymėtą inertyvinę leksemą (plg. *kirvis-žmogus* "žmogaus kirvis") (8), tuo tarpu inertyvinė leksema, pažymėta kitos inertyvinės leksemos (*kirvis-akmuo* "akmeninis kirvis") (7) iš viso nebuvo markiruojama. Logiškai samprotaujant, šitokia Gamkrelidzės ir Ivanovo schemų korekcija turėtų būti išplėsta ir į (5) bei (6), t.y. reikia manyti, kad formantas **-s* markiravo tiksliai tas fientyvinės leksemas, kurios buvo pažymimos inertyvinių leksemų (6), o fientyvinė leksema, pažymėta kitos fientyvinės leksemos, nebuvo markiruojama.

Jei tad fientyvinėje sistemoje tiesioginis papildinys morfologiškai neišreiškiamas (nėra "objekto", o todėl nėra nei akuzatyvo, nei tranzityvumo), kyla klausimas, koku būdu iš čia gali atsirasti 1-osios ir 2-osios serijų fleksinės formos. Kadangi konstrukcijoje (4) tarinio *-e* derinamas su jos "dešiniąja" puse (su tuo, kas logiškai atitinka tiesioginį papildinį), o konstrukcijoje (3) šio *-e* nėra (nes ten nėra inertyvinio aktanto), belieka derinti konstrukcijos (3) tarinį su jos "kairiąja" puse (su tuo, kas atitiktų akuzatyvinės konstrukcijos veiksnį), o tam ir buvo panaudota (posesyvinė?) eilė 1 pers.sg. **-m*, 2 pers.sg. **-s*, 3 pers.sg. **-t*. Fientyvinei sandarai "akuzatyvėjant" (atsirandant subjekto–objekto opozicijai) bei fientyvumo–inertyvumo semantinei opozicijai silpnėjant (su galimybe kaitalioti fientyvumo–inertyvumo semantiką ne vien leksinėmis, bet ir gramatinėmis priemonėmis, pvz., tai pačiai veiksmažodinei leksemai keisti **-e* į **-t*), predikatinė *e*-klasė išsivysto paralelinę būsenos–"perfekto" paradigmą, panaudodama formantus 1 pers.sg. **-Ha*, 2 pers.sg. **-t/h/Ha*. Atsiradus tematiniam asmenavimo tipui, daugelyje ide. kalbų į jį tapo apibendrinti 1-osios serijos asmenų formantai. Baltų kalbose išgalėjęs tematiniam asmenavimui (čia nekalbu apie priesaginius „pusiau“ atematinius darinius), veiksmažodžio 3 asmens forma išsaugojo praidę. laikų nemarkiruotą 2-osios serijos 3 asmens formą, kuri ir dabar kai kuo

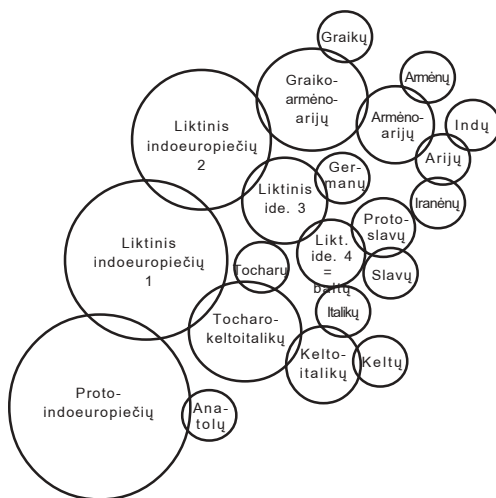
daugiau primena masdarą, negu finitinę formą (Palnaitis 1984) (ši nemarkiruotumą istoriškai palaike archainis kolektyvinių formų vartojimas vardažodžio daugiskaitai reikšti – Palnaitis 1988₁, 1988₂, 287) – dėl visa to žr. toliau.

Erdvėje ir laike keliaujančioji minimaliausių inovacijų zona

Gamkrelidzės ir Ivanovo p. 398–415 pateikta ide. prokalbės dezintegracijos schema neatsižvelgia į W. Schmido iškeltą (Schmid 1978) baltiškojo arealo kaip ide. kalbinio kontinuumo centro idėją, į slavų prokalbės susidarymo vakariniame protobaltų ("baltų-slavų") dialektų areale koncepciją (Toporov 1980) bei į tą susidarymą laidavusius konvergencijos ir divergencijos procesus [į V. Martynovo suformuluotą italikų dialektų įtakos slavų prokalbės raidai koncepciją (Martynov 1983) ir į antrinio baltų ir slavų bendrumo vaidmenį]. Visa tai leido iškelti baltų dialektų kaip liktinės ide. prokalbės idėją bei pasiūlyti pakoreguotą Gamkrelidzės - Ivanovo schemos variantą (Palnaitis 1988₂, 291). Bet tais pačiais metais mano ir St. Kairos (Palnaitis – Kaira 1988) buvo pasiūlytas reviduotas ir detalesnis tos schemos variantas, pagal kurį protoindoeuropiečių dialektų kontinuumas skyla į paleoeuropiečių, indoeuropiečių bei liktinį arealus. Iš pastarojo kontaktų ir konvergencijos sąlygomis išsivysto prakartvelų dialektų kontinuumas. Indoeuropiečių areale formuojasi ilyrų, graikų, frigų bei armėnų-arijų dialektai, o paleoeuropiečių arealas skyla į europiečių-tocharų, anatolių ir liktinį arealus. Pastarojo tąsa ir yra baltų kalbos. Šiam darbui yra svarbu tai, kad pagal abudu variantus baltai atstovauja liktiniam arealui, todėl čia pateikiu toliau išvystytą savo pirmąją schemą. Apskritimų susikirtimai rodo dėl kontaktų (juos žymi apskritimų susilietimai) atsirandančias konvergencines zonas bei tolesnę divergenciją dešiniąja kryptimi.

Terminu 'Liktinis (indoeuropiečių kontinuumas) 4' žymiu baltų prokalbę po protoslavų atsiskyrimo, suprantamo kaip kontakto su italikais rezultatas (dėl protoslavų kontakto su arijais formuojasi slavų prokalbė, vėliau sueinanti į antrinį kontaktą su baltų dialektais – dėl to antrinio kontakto plg. Čekmonas 1985). Baltų prokalbė, savo ruožtu, yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 3' likutis po germanų atsiskyrimo, 'Liktinis indoeuropiečių dialektų kontinuumas 3' yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 2' likutis po graikoarmėnoarijų atsiskyrimo, o 'Liktinis indoeuropiečių dialektų

kontinuumas 2' yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 1' likutis po tocharoitalokeltų atsiskyrimo. Tad po anatolų atsiskyrimo nuo 'Praindoeuropietiško dialektų kontinuumo' iki baltų prokalbės šioje schemoje yra pavaizduotos 4 liktinės zonos, kurios gali būti suvoktos kaip visų po jų atsiradusių dialektinių kontinuumų prokalbės, egzistavusios erdvėje ir laike. Kitaip tariant, pati indoeuropiečių prokalbė gali būti suvokta kaip evoliucionuojantis dialektų kontinuumas, laisvas nuo visų atsiskiriančiose grupėse atsirandančių inovacijų. Kiekvienoje atsiskyrimo pakopoje evoliucionuojanti prokalbė visuomet turi mažiau savų inovacijų, negu bendra visų inovacijų suma toje pakopoje atsiskiriančiose grupėse. Todėl prokalbė čia yra suprantama kaip realus dialektų kontinuumas, egzistuojantis kaip minimaliausių inovacijų zona.

Kadangi šioje schemoje baltų dialektai pasirodo esą paskutinioji evoliucionuojančios ide. prokalbės reprezentacija, jos priešpaskutinioji reprezentacija prieš atsiskiriant germanų dialektams gali būti pavadinta baltogermaniška. Savaime suprantama, bendrojo prokalbės lygmens (kaip tai čia yra suprantama) ekskliuzyvinė baltogermaniškoji vienybė gali būti atsepta tik eliminavus visas vėlesnes inovacijas, t.y. eliminavus tai, kas būdinga būtent germanų ir būtent baltų kalboms. Šiuo požiūriu ne tik kad negali jokios beįdros baltų ir germanų inovacijos įrodyti egzistavus baltogermanų kalbinės vienybės, bet ir pačios tos bendros inovacijos pasirodo

buvusios neįmanomos, nes tai, kas germanams yra ekskluzyviai bendra su baltais, suvokiama ne kaip germanų nuosavybė, bet kaip pragermaniškos pakopos evoliucionuojančios ide. prokalbės minimalios inovacijos (tikrosios bendros baltų-germanų inovacijos tuomet turi būti vėlesnių kontaktų rezultatas).

Baltogermanų dialektinis bendrumas galėjo egzistuoti tik Vyslos – Nemuno – Aukštutinio Dnepro baltiškų kultūrų susidarymo išvakarėse, t.y. maždaug prieš II tūkstantmečio pr. Kr. gimimą pradžią. Tačiau tai, kas iš tos sistemos istoriškai yra išsivystę, yra in stricto sensu germaniškųjų dialektų inovacija (stipriojo veiksmažodžio klasės), šalia kurios „liktinė ide. prokalbė“ įsivedė savąją minimalią apofonino tranzityvumo inovaciją baltų dialektuose (žr. toliau). Čia nesunku išžiūrėti skirtumą tarp indoiranėnų bendrumo iš vienos pusės bei „keliaujančiosios ide. prokalbės“ baltogermaniškojo ar baltoslavishkojo bendrumo iš kitos pusės. Negausios bendrosios baltogermaniškos inovacijos, kaip formantas „dat.“ -*mi*, atsirado bendrosios „kalbos“ rėmuose, t.y. labai artimų ir tais laikais archajiškiausių ide. dialektų kontinuume. Toms inovacijoms iš paskos ėjo germaniškos in stricto sensu inovacijos, atskyrusios nuo to kontinuumo jau germanų dialektus. Po atskyrimo liko „baltų“ dialektai, kuriuos galima vadinti baltoslavishkais dėl vėliau nuo jų per italizaciją bei iranizaciją atsiskyrusių slaviškų dialektų. Tad ide. prokalbės baltogermaniškosios pakopos egzistencijai tos bendrosios inovacijos (kaip „dat.“ -*mi*) nebuvo būtinos, jos buvo, taip sakant, atsitiktinės. Tai, kas yra bendra baltams su slavais, yra ide. prokalbės po germanų atsiskyrimo paveldas, bet anaip tol ne kokia nors bendrosios raidos inovacija. Labai abejotina, ar po germanų dialektų atsiskyrimo liktinėje ide. prokalbėje spėta atsirasti kokiems nors naujiems reiškiniams iki italizuotų protoslavishkųjų dialektų atsiskyrimo (susistemintas apofoninis tranzityvumas – grynai bendrabaltiškos raidos rezultatas). Kitaip indoiranėnų dialektų atveju. Čia būtent bendrosios raidos inovacijos atskyrė indoiranėnų dialektus nuo protoarmėniškojo dialekto. Dėl to ir terminų ‘baltoslavų (resp. baltogermanų) dialektų kontinuumas’ bei ‘indoiranėnų dialektų kontinuumas’ turinys nėra vienodas.

Bendragermaniškas „pirmasis priebalsių pasistūmėjimas“ nėra jokia kliūtis prokalbės baltogermanų pakopai suponuoti. Glotalinė teorija yra paaiškinusi, kad „pasistūmėjimas“ buvęs būdingas praktiškai visiems indoeuropiečių dialektams, tiksliau sakant, sprogstamųjų eilių diferencinių požymių nevienodumas, ko gero, buvo vienas iš indoeuropiečių dialektų susiskirstymo bruožų.

Dėl glotalinės teorijos tereikia tik trumpai priminti, kad tai 3 eilių indoeuropiečių sprogstamųjų (*b,) *d, *g – *bh, *dh, *gh – *p, *t, *k perinterpretavimas kaip glotalinių (*p',) *t', *k' – skardžiųjų *b(h), *d(h), *g(h) – dusliųjų *p(h), *t(h), *k(h) su dviejų pastarųjų eilių fakultatyvine aspiracija (Gamkrelidze–Ivanov 1972). Paaiškindama tipologiškai neparemiamą klasikinės rekonstrukcijos indoeuropiečių fonemos */b/ nebuvimą, ši teorija paneigia ir germanų konsonantizmo „pirmąjį pasistūmėjimą“. Pažvelgę į ide. kalbas, glotalinių sprogstamųjų priebalsių rasime tik armėnų kalboje, kuri, deja, šiai teorijai neturi įrodomosios galios, kadangi joje glotalinių fonemų dažnio pasiskirstymas neatitinka tipologinių normų (glotalinis *p' anaip tol nėra rečiausia fonema – plg. Melikishvili 1974). Todėl armėnų konsonantizmą reikia laikyti smarkiai kaukazizuotu. Nors tokiu būdu glotalinė teorija tėra tik interpretacinė, ja kaip neturinčia geresnės alternatyvos iškėję pastebimas mokslininkų skaičius (pvz., P.J. Hopper, A.R. Bomhard, R. Normier, Fr. Kortlandt, A.-G. Haudricourt, J.J. Colarusso kt.).

Germaniškasis priebalsių pasistūmėjimas – klasikinė XIX šimtmečio sąvoka. Nei Jakobas Grimmas, nei Karlis Verneris negalėjo išsivaizduoti fonologinių faktorių, sudarančių „pasistūmėjimo“ išpūdį, svarbiausia buvo konstatuoti reiškinių bei surasti jam pavadinimą. XX a. fonologija iš viso kvestionavo tą „pasistūmėjimą“. Pagal klasikinę indoeuropeistinę požiūrį, indoeuropiečių kalbos be „priebalsių pasistūmėjimo“ yra fonologiškai artimesnės prokalbei, negu kalbos su „pasistūmėjimu“. Prokalbei suponuota 3 graikiško arba 4 sanskritiško tipo uždarnos priebalsių eilės, sudarančios idealią „pilną“ pradinę sistemą. Tačiau daugelis mūsų šimtmečio kalbinių aprašų bei iš ten kilusi kalbų tipologija rodo, kad fonologinėse sistemose, turinčiose uždarnos priebalsių eiles 'duslieji – skardieji – skardieji aspiruotieji', kaip tai ir aptinkame klasikinėje ide. rekonstrukcijoje tradicine formule 'tenues – mediae – mediae aspiratae', arba tiksliau sakant, sistemose, turinčiose fonologinę opoziciją 'duslusis : skardusis', dusliųjų serijos žymėtasis narys visuomet lūpinis, t.y. /p/, o skardžiųjų serijoje – visuomet guturalinis, t.y. /g/. Todėl tikėtina, kad ide. prokalbėje rečiausia fonema buvo /p/, o tai ir yra „pirmąjį germanišką priebalsių pasistūmėjimą“ turinčių kalbų požymis. O kadangi kalbose be „pasistūmėjimo“ rečiausia fonema yra ne /p/, bet, aišku, /b/, kuri ide. prokalbei sunkiai rekonstruojama, reikia daryti išvadą, kad klasikinis indoeuropeistinis fonologinis modelis neatitinka tikrovės. Kaip minėta, 1972 m. Gam-

krelidzė ir Ivanovas, remdamiesi universalijų tipologija, pasiūlė perinterpretuoti šį klasikinį modelį kaip modelį su eilėmis 'duslieji (aspiruotieji) – glotaliniai – skardieji (aspiruotieji). Šiam modeliui yra ypatingai artima būtent germanų fonologinė sistema. Tačiau tatai nereiškia, neva „pasistūmėjimas“ yra įvykęs ne germanų, bet visose kitose (išskyrus armėnų ir galbūt anatolų) ide. kalbų grupėse. Imant kiekvieną konkrečią grupę atskirai, galima nustatyti ir konkrečias fonemų skiriamųjų požymių transformacijas, kurios veda nuo rekonstruojamojo modelio prie konkrečiosios kalbinės sistemos. Pvz., prie germaniškosios sistemos prieinama skardžiųjų serijoje eliminuojant aspiruotumo požymį su tolesniu dėsningu glotališkumo požymio pakeitimu duslumo požymiu glotalinių serijoje, o prie baltiškosios sistemos prieinama eliminuojant aspiruotumo požymį tiek iš dusliųjų, tiek iš skardžiųjų serijos su tolesniu dėsningu glotališkumo požymio pakeitimu skardumo požymiu glotalinių serijoje, taip kad buvusios glotalinių ir skardžiųjų serijos sutampa. Tam, kad būtų prieita prie graikiškosios sistemos, reikia visai kitokios požymių transformacijos, būtent eliminuojant aspiruotumo požymį iš dusliųjų serijos, pakeičiant serijos požymį 'skardusis' požymiu 'duslusis', o požymį 'glotalinis' – požymiu 'skardusis'. Serijinis požymis 'glotalinis' yra eliminuojamas beveik visose ide. dialektų grupėse, tiek negermanų, tiek germanų. Išimtį sudaro armėnų ir galbūt anatolų grupės. Kadangi ir pragermanų, ir prabaltų dialektai pasižymėjo savomis uždarnos priebalsių fonemų skiriamųjų požymių transformacijomis, o tokios transformacijos (bet anaip tol ne šiaip arealinis progstamųjų priebalsių eilių pakeitimas) ir apskritai vyko kiekvienoje indoeuropiečių dialektų grupėje atskirai, tad germaniškojo „priebalsių pasistūmėjimo“ nebuvimas baltų kalbose negali būti laikomas kokia nors kliūtimi baltogermaniškajai indoeuropiečių prokalbės pakopai suponuoti.

PASTABA. Kad prokalbę reikia suprasti ne kaip kalbą, bet kaip „labai artimų“ dialektų visumą – seniai ir daugelio kartojama tiesa (plg. Endzelīns 1951, 4). Deja, praktiškai rekonstrukcijos suvedamos į vieną archetipą, o tai yra tas pats, kaip rekonstruoti vieną dialektą = vieną kalbą. Suvokiant prokalbę kaip minimaliausių inovacijų zoną, minimaliausios inovacijos ir yra skirtingų dialektų skirtingose prokalbės pakopose įvairiai susidarantys archetipai.

Indoeuropiečių apofonija morfonologijos aspektu

Silabizmas ir *-Ca/-C kaita

Ankstesniąją neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės pakopą rodo ne tik neakuzatyvinės sandaros frekventalijos gramatikoje ir sintaksėje, bet ir morfonologijoje, kurios čia svarstomoji kalbos sandaros raida negalėjo nepaliesti. Turiu galvoje indoeuropiečių apofonijos tradic. *e/o*, baltų *e/a* kilmę, susijusią su pirmosios balsinės opozicijos tradic. **e* : **o* susidarymu iš pradžių žodžio finalėje, panaudotos linksniams skirti. Vėliau prie finalės prisilipdant sigmatiniam bei nazaliniam formantams, prieš pastaruosius atsidūręs finalės balsis davė pradžią deklinacijos tematiniam balsiui.

Kaip žinoma, klasikinė indoeuropiečių kalbotyra rekonstruoja po penkias ilgąsias ir trumpąsias balsines fonemas **ā*, **ē*, **ō*, **ī*, **ū*, kurių **ī*, **ū* yra sonantinės. Pososiūriniai laringalistai iki pat J. Kuryłowicziaus suvedė visą šį vokalizmą į vieną fonemą **e* (vadinamas „monovokalizmas“), kol pats Kuryłowiczius atsisakė šio požiūrio ir postulavo pirminę bivokalinę opoziciją **e* : **o* (Kuryłowicz 1956, 38).

Esminę įtaką mano pažiūrų raidai turėjo E. Pulleyblanko idėja, kad pirminė balsinė indoeuropiečių opozicija buvusi ne Kuryłowicziaus postuliuota **e* : **o*, bet **ə* : **a*, t.y. opozicija pagal liežuvio pakilimą (Pulleyblank 1965). Tuomet atkrinta priekaištai, kad sistemos rekonstrukcija be tokios universalios fonemos, kaip *a*, esanti tipologiškai neįmanoma. Išlaikydamas E. Pulleyblanko idėją dėl pirminės indoeuropiečių balsinės opozicijos pagal pakilimą, grynai patogumo sumetimais siūlyčiau pakeisti liežuvio vidurio **/ə/* to paties pakilimo liežuvio priešakiniu **/ε/* (plg. Palmaitis 1979).

Akivaizdus fonemų opozicijos **o* : **a* nebuvimas baltų, slavų ir germanų kalbose privertė Kuryłowiczį pripažinti jos antrinę ir lokalinę pobūdį (Kuryłowicz 1956, 166). Tos opozicijos atsiradimas gali būti paaiškintas remiantis nuoseklesnėmis laringalinės teorijos išvadomis apie indoeuropiečių (pre-indoeuropiečių) prokalbės fonologinę sistemą.

Šios knygos tikslams patogų ir pakanka apsiriboti trimis klasikinės laringalinės teorijos „laringalais“: **H₁*, **H₂*, **H₃*. Nėra nė kalbos, kad naivoka „monovokalizmo“ sąvoka neatlaiko elementaraus argumento: neturėdama balsinės priešpriešos, vienintelė balsinė fonema negali būti laikoma balsine, skirtumas tarp balsių ir priebalsių išnyksta ir jau reikia rekonstruoti neištariamus žodžius be balsių ar

su neištariamomis priebalsinėmis samplaikomis. Iš tikrųjų „monovokalizmo“ šalininkai rekonstravo ne monovokalizmą, bet silabizmą, nes suponavo balsį **e* einant po kiekvieno priebalsio (Borgstrøm 1949), vadinasi, skiemeninę kalbą su privaloma balsine kiekvieno priebalsio realizacija. Tokiu atveju reikia rekonstruoti ne balsius ir priebalsius, bet silabofonemas (Kacnelson 1958), kurias W. Lehmannas iš pat pradžių pavadino silabemomis, pasiūlydamas ženklą \wedge balsiniam silabofonemos komponentui žymėti (Lehmann 1952, 1993, 138). Nors silabinės kalbos tipologiškai nepaliudijamos, silabinė struktūra tinka mano sukurta interpretacijai, kadangi silabizmą tipologiškai remia jo rekonstrukcija kartvelų (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 93–96), afraziečių (Diakonoff 1970), abchazų-adygų (Kuipers 1960, 1968; Job 1977), australų (Kacnelson 1958) kalbose. Suprantama, silabizmo pakopos indoeuropiečių prokalbės iš viso nebūta – silabizmas atspindi kažkurių priešindoeuropietišku (preindoeuropietišku) dialektų bendrumą (Lehmann 1952, 113).

Silabofonema turėjo tembrą ε **H₁* ir **i* kaimynystėje bei tembrą *a* **H₂* ir **H₃* kaimynystėje.

Dėl papildomosios distribucijos **/C/C \wedge , \wedge C/* vieno priebalsio šaknyse preindoeuropietiškieji dialektai galėjo turėti balsinę inicialę, kurioje, balsinių ir priebalsinių fonemų priešpriešai susidarant, **e-* ir **a-* fonologiškai dar nesiskyrė (archifonema **/A/-*), nes, mano įsitikinimu, opozicijos **e* : **a* atsiradimas susijęs su gramatinių formų skyrimu būtent žodžio gale (žr. toliau). Tuomet tą priešistorinį **/A/-* ir atspindi tokie diskusiniai atvejai, kaip lo. *ago. axis*, gr. ἄγω, ἄξων (žinoma, daugeliu atvejų *a-* išriedėjo ir iš **H₂a*, kaip het. ἡarki- ar gr. ἀργής) – plg. ir *e-* : *a-* neutralizaciją lietuvių kalboje (*ẽžeras*) bei gr. Ἀχέρων (M. Vasmer). Inicialinio ide. **e-* turėjo atsirasti iš **H₂e*.

Kad pirminė opozicija **e* : **a* susidarė būtent finalėje, rodo kurie ne kurie tematinio balsio ypatumai. Pirmiausia reikia pripažinti, kad indoeuropiečių tematinis balsis nėra vien tai, kas tradicionalistų žymima **o*, bet apofoniškai, be jokių abejonių, ir tai, kas tradicionalistų žymima **e*. Jei leisime sau pamiršti viską, ką žinome apie indoeuropiečių deklinaciją iš jos klasikinio aprašymo, tai tokie atvejai kaip gr. τομός ‘pjaunantis, aštrus’ greta τόμος ‘atpjautas’ bei ποδός kilm. ‘pėdos’ greta πέδον ‘papėdė, dirva’ pasirodys morfonologiškai tos pačios rūšies formos. Tradiciškai žiūrint, forma ποδός neturi nieko bendra su tematine deklinacija. Antra vertus, būtent ši priebalsinio

linksniavimo kilmininko forma pasižymi apofoniniu variantu kitose indoeuropiečių kalbose plg. gen. sg. lo. (*SALVT*)*ES*, lie. (*akmen*)*ūs*. Eilės gr. τομός / ποδός – τόμος / πέδον nagrinėjimas atskleidžia tą patį, ką ir chrestomatinis eilės gr. nom. λύκος – acc. λύκον / nom.,acc. δῶρον nagrinėjimas. Juk hetitų kalboje paliudyta tematinės deklinacijos vienaskaitos vardininko ir kilmininko tapatybę *-as* iš vienos pusės atitinka vienoda gr. nom. λύκος, τομός ir gr. gen. ποδός forma, iš kitos – tiek λύκος, τομός, tiek ποδός priešpastatyta baritonų λύκον, δῶρον, πέδον inertyvinė reikšmė. Kadangi sigmatinio nominatyvo bei sigmatinio genityvo, kaip matyti iš hetitų kalbos, ta pati kilmė, t.y. fientyvinė sigmatinio markerio kilmė, tai niekas nekliaudo suvokti formą ποδός kaip atematinės formos πώς, ποῦς < *ποδς tematinį variantą. Bet tokiu atveju santykis ποδός – πέδον darosi analogiškas santykiui λύκος – λύκον. Tai leidžia mintį, kad tematinio varianto atsiradimas susijęs su archaine kaita *-Ca/-C = tradic. *-Co/-C sandhyje prieš enklitikus, iš kurių vėliau išriedėjo fleksiniai formantai.

Tipologiškai tai rodo tokios pat kaitos rekonstrukcija kartvelų ir semitų kalbose. Vis dėlto suponuojamoji kaita vargu ar priklauso kalbos universalijoms. Panašu, kad tai pirminės silabinės fonologinės struktūros reliktas, kai koegzistuojant žodžio modeliams *CVCVCV* ir *CVCVC*, pastarasis įgauna sandhyje pavidalą *CVCVCa*, kur *-a* – bet kurio balsio *-V* ekvivalentas.

Pirminė žodžio struktūra kartvelų kalbose rekonstruojama *CəC[ə]* (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 95). Man pavyko rasti kartvelų kalbose *-Ca/-C kaitą priebalsinio kamiens finalėje (Palmaitis 1978). Visose kartvelų kalbose galima pastebėti atvejų, kai prieš priebalsiu prasidedančią fleksiją pasirodo *a*-vokalizutas priebalsinio kamiengalio variantas, plg. translatyvą-adityvą-ergatyvą თხუმა-დ *txuma-d* svanų poezijoje greta įprasto თხუმ-დ *txum-d* 'iki (kalno) viršūnės', dat.-loc. ტუბა-ს *tuba-s* greta įprasto ტუბ-ს *tub-s* 'srovėje', zanų dat. გურ-ს *gur-s* 'širdžiai' greta adv. ხშირა-ს *xšira-s* 'dažnai', translat.-allat. ჩქიმო-თ *čkimo-t* 'manėsp' greta kartų (gruzinų) ჩემ-და *čem-da* 'manėsp', kartų adverbializuotą illat. ქალაქა-დ *kalaka-d* 'į miestą' greta s. kartų იერუსალემ-დ *Jerusale(i)m-d* 'į Jeruzalę', dat.-loc. ადგილ(ა) *adgils(a)* 'vietai' greta adv. ადგილა-ს *adgila-s* 'vietoje'. Kadangi, greta to, kartvelams yra būdingas ir formantais *-s(a)*, *-d(a)* markiruotų datyvo ir translatyvo linksnių funkcinis maišymas (Topuria 1944),

esu priėjęs prie išvados, kad kartvelų prokalbėje turėjo egzistuoti gryo kamieno linksnio forma su finaline *-Ca/-C kaita sandhyje. Ši kaita nėra patyrusi morfologizacijos, t.y. nėra sukėlusি tematinų ir atematinų formų gramatinio supriešinimo. Nors tokiose kartų kalbos formose, kaip ადგილს/ადგილას *adgils/adgilas* ‘vietai/vietoje’, ნაპირს/ნაპირას *napirs/napiras* ‘krantui, krante’, ძირს/ძირას *zirs/ziras* ‘šakniai/prie šaknies, po kuo, žemiau ko’ pirmieji variantai įsitvirtino deklinacijoje, antrieji –rieveksmiuose, tikros gramatinės opozicijos ‘datyvas-lokatyvas :rieveksmis’ nėra, nesrieveksmiais gali eiti ir ძირს *zirs* tipo formos. Galima kalbėti tik apie morfologizacijos tendenciją, kuri senovės kartų kalboje realizuota vadinamo „emfatinio -a“ atveju, kai greta genityvų su dėsningu fakultatyviniu „emfatinio -a“, pvz. მეფის(a) *mepis(a)* ‘karaliaus’, yra susidarę morfologizuotas alatyvo linksnis: მეფისა *mepisa* ‘pas karalių’. Priešingas yra morfologizuoto nevokalizუო elatyvo bei turinčio fakultatyvinį „emfatinį -a“ instrumentalio atvejis: s. kart. instr. ქალაქით(ა) *kalakit(a)* ‘miestu’ greta elat. ქალაქით *kalakit* ‘iš miesto’. Reikia pridurti, kad latyviniai linksniai yra vėlyvi kartų kalbų dariniai. O paties „emfatinio -a“ kilmė, be abejo, yra susijusi su T.Gamkrelidzės ir G.Mačavariani kartvelų kalbose rastu benvenistiniu binominiu santykiu tarp šaknies ir priesagos morfemų (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 81–95).

Vadinas, kartvelų pora *adgils(a)/adgilas* yra tos pačios rūšies reiškinys kaip indoeuropiečių Ζεύς – Διός ar ποῦς – ποδός (vieto) neištariamo °βδός – bet plg. ἐπιβδᾶ!). Jei tad tematinis balsis yra konsonantinės finalės vokalizacijos liekana, kurios kilmė susijusi su priešistorine silabine žodžio struktūra, tai kartų dat. ადგილ-სა *adgil-sa* (struktūriškai = erg. ადგილ-მა *adgil-ma*) tipo pavyzdys pailiustruoja ir sigmatinio formanto vokalizუო varianto sąsają su atitinkamu deiksiu: indoeuropiečių sigmatinis formantas, be abejo, yra kilęs iš deiksio, istorinėse kalbose žinomo kaip rodomasis įvardis s.i. स *sa*, gr. ὁ. Šio formanto pirminė funkcija kaip fientyvinio linksnio fleksijos atitinka kartų (fientyvo) ergatyvo formanto -მა(6) *-ma(n)* kilmę iš atitinkamo įvardinio kamieno მან *man*, kurio lipdymasis prie vardažodžio yra net ir be rekonstrukcijos akivaizdžiai pasiekiamos istorinės tikrovės dalykas. Indoeuropiečių sigmatinio formanto vokalizaciją be didelio sunkumo galima įžiūrėti tokiais atvejais kaip sl. gen.sg.masc. *steše* ar pr. gen.sg.masc. *stesse, kawijdsa*.

Netikėtai šie samprotavimai buvo paremti A. Girdenio pateikta medžiaga iš žemaičių tarmių, leidžiančia rekonstruoti žemaičių nom. sg. masc. **àvęsa* greta aukštaitiško *āvinas*. Žemaičių tarmai yra būdingas žodžio galo „emfatinis *ə*“, plg. vardą nom. š.-v. žem. *Viāqsə*, liter. *Vēlius*. Įdomu, kad šio *ə* vietoje pasirodo tikrasis *a* archainio žemaitiško „konspiratyvinio“ žargono atveju: *ap-àv-ėp-ėns-ap-a* = nom. sg. masc. **àvęsa* – kad intarpinis *Vp* nėra vien tik ritminis elementas skiemeniui atverti, rodo toks pavyzdys kaip *sùpu lapašėpėnėpės* = *sù lāšėnės* ‘su lašiniais’.

Kartvelų kalbose iš silabinės struktūros paveldėtoji priebalsinio kamiengalio vokalizuito ir nevokalizuito variantų kaita nepatyrė visiškos morfologizacijos. Kitaip semitų kalbose, kuriose šis reiškinys nuvedė į tikrą indoeuropietiško tipo tematizaciją, plačiai panaudotą moteriškosios giminės darybai. Kaitos **-Ca/-C* atradėjo prioritetą čia priklauso I. Gelbui (Gelb 1958). Paskutinį kartą šis reiškinys iš naujo postulotas I. Djakonovo (Diakonov 1972, 48).

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į archajiškiausios semitų predikatyvinės vardažodžio formos finalę, kuri amoritų bei senovės akadų kalbose turėjo vokalizmą *-a*, plg. amoritų *ab-da* ‘vergas’, akadų *māhira lā iddinū-šum* ‘lygus, (kurio) nedavė (jie)-jam’, *Ilī-danna* ‘Dievas mano – galingas’. Nėra abejonės, kad tai tokios pat su grynų kamieniu susijusios formos, kaip ir status constructus atveju, kuris amoritų ir akadų kalbose pasižymi nuline galūne (plg. amoritų *mut Dagān* ‘Dagano vyras’ bei akadų *bēl ekallim* ‘viešpats namų’), bet etiopų kalboje – galūne *-a* (plg. etiopų *ገተትፍሥሕት*: *gannata tefšeht* ‘sodas džiaugsmo’). Be to, semitų mimacija/nunacija (o tai, pvz., akadų žymimasis, arabų – nežymimasis artikelis) baigiasi nuliu vienskaitoje (*-m* arba *-n*) ir *-a* daugiskaitoje (*-ma* arba *-na*).

Kaip kalbėta, akuzatyvinės formos yra apibendrintos iš inertyvinių vardažodžių formų, o dėl šios priežasties vienos ir kitos dažnai sutampa (žr. anksčiau apie akuzatyvą ir giminę). Šitaip yra atsitikę indoeuropiečių tematinų daiktavardžių atveju, kurių tematinis balsis, matyt, atspindi gryno kamieno vokalizaciją prieš priebalsinį formantą. Semitų kalbose indoeuropiečių bevardės ir moteriškosios giminių vietoje yra viena moteriškoji giminė, funkciškai atitinkanti indoeuropiečių bevardę giminę. Jos markeriu tradiciškai yra laikoma priesaga *--a(t)*. Tačiau Gelbas parodė, kad tikrasis semitų femininum

markeris – būtent *-a*, tuo tarpu *-t* – tik glide'as hiatai pašalinti jungiant prie *-a* balsinės (sakyčiau – sonantines) galūnes (Gelb 1969, 34). Kitaip ir negali būti, jei semitų „neutrum“ (moteriškoji giminė) susidaro inertyvų pagrindu, kurių pagrindinė forma sutampa su grynuoju kamienu, vadinasi, posilabinėje epochoje turi pasižymėti vokalizuoju ir nevokalizuoju finalės variantais: **-Ca/-C*. Finalės vokalizacijai *-a* buvus palaikytai inertyvo žyme greta fientyvo **-u/-u* bei genityvo **-i/-i*, naujo markerio (markerių) jungimas prie vokalizuoju kamiengalio sukėlė hiatą, kuriam pašalinti ir imta naudoti priesagą **-t* (tai, kad jos reikšmė šiaip buvo susijusi su inertiškumu ar abstraktais, šiuo atveju nėra svarbiausia): **-Ca-t-u*, **-Ca-t-i*, **-Ca-t-a* (plg. arabų مَدِينَة *madīna-t-u/i/a* 'miestas', hebrajų status constructus מְדִינָה *mədīna-t* 'valstybė', aramėjų status constructus 'iggera-t 'laiskas'). Šitaip tarp balsinio kamiengalio ir priesagos *-t* atsidūręs *-a* yra niekas kita, kaip semitų *tematizacija*, morfologizuota kaip moteriškosios giminės markeris (plg. Palmaitis 1981₂).

Priešistorinės vokalizuoju kamiengalio grynakamienės formos be prijungtojo *-t* yra užkonservuotos kuriuose ne kuriuose arabų masdaruose (pvz. سَكَنَ *suknā* 'kame nors, kur nors buvimas, gyvenimas'), moteriškosios giminės būdvardžiuose bei superlatyvuose (pvz. حُبْلَا *hublā* 'neščia', (أَلْ)كُبْرَا *(al-)kubrā* 'didžiausia'), kurie kaip neprisijungę formantų *-u*, *-i*, *-a*, savaime aišku, nelinksniuojami (vad. „vienalinksniai“) bei etiopų abstrakčios ar kolektyvinės reikšmės daiktavardžiuose (pvz. ገዜ *gīzē* 'laikas', ተለቤ *telabē* 'linai'). Greta šių formų, esama ir užkonservuotų priešistorinių grynakamienių variantų be vokalizacijos, nors ir prisilipdžiusių linksnių galūnes pagal analogiją su vyriškąja gimine (to reikalavo jųriebalsinė finalė), bet išlaikiusių savo kilmę rodančią moteriškąją giminę (plg. feminina arabų اُمّ *'umm+u/i/a* 'motina', hebrajų אִמָּה *'ēm(m)* 'motina', akadų abn+u/i/a 'akmuo', hebrajų אֶבֶן *'eben* 'akmuo' kt. – tai vadinamos „išimtyse“, kurių be čia išdėstyto aiškinimo suprasti neįmanoma). Antra vertus, dalis tokių atematinių feminina turi priesagą *-t*, betarpiškai prijungtą prie grynojo kamieno. Ar tai susiję su pačios priesagos reikšme, ar /ir su poreikiu formaliai atriboti atematinius feminina nuo masculina (ypač derivatuose, kaip 'dukra' ← 'sūnus', 'sesuo' ← 'brolis') – atskiros studijos reikalas (plg. arabų بِنْتُ *bin-t-* 'dukra', أُخْتُ *uh-t-* 'sesuo' greta ابْن *'ibn-* 'sūnus', أَخ *'ah-* 'brolis').

Verta pridurti, kad lipdant prie finalės linksnių galūnes,

hiatas buvo šalinamas ir naudojant uvularinį ' (plg. arabų حَمْرًا *ḥamrā* ' + -u/i/a 'raudona', hebrajų יָפֹֿדֿ *iāpō* ('Jafos miestas', etiopų ቼሥሐ *fešhā* 'džiaugsmas'), ir kad atematiniai dariniai be formalaus moteriškosios giminės požymio natūraliai gali rodyti ir giminės nepastovumą. Tipiškas pavyzdys – žodis 'saulė', kuris yra moteriškosios giminės arabų (شَمْس *šams*-) ir hebrajų (שֶׁמֶשׁ *šemeš*) kalbose, bet vyriškosios giminės akadų kalboje (*šamš*-). Kiek tai galima gretinti su giminės nepastovumu indoeuropiečių kalbose (žr. Įvadą), tegu sprendžia pats skaitytojas.

***-Ca/-C kaitos ir vardažodžių tematizacijos atsiradimas**

Šie samprotavimai bei tipologinės paralelės remia tematinio balsio kilmę iš grynojo kamiengalio vokaliziuoto varianto, pirminėms silabofonemoms suskilus į balsines ir priebalsines fonemas. Bet tas balsis nebūtų išlikęs kaip tematinis be tam tikro funkcinio gramatinio krūvio, kurio ieškotina gr. τομός / ποδός – τόμος / πέδον, λύκος, λύκον / ὄδον tipo grandinėse. Klasikinis pavyzdys – tariama žodžio 'ūdra', s.i. उद्ः *udráh*, ar žodžio 'vandens gyvatė', gr. ὕδρος, derivacija iš žodžio 'vanduo', gr. ὕδωρ, – anaip tol nerodo tematinio balsio funkcijos kaip būdvardinio formanto ['vandeninis (gyvūnas)']. Labiau tikėtina, kad abudu žodžiai kildintini iš tos pačios hiper-leksemos fientyvinės ir inertyvinės linksninių-leksinių manifestacijų. Juk fientyvinėje kalbos sandaroje linksnis turi savo leksinę, fientyvinę ar inertyvinę (tai gali būti net ir skirtingų šaknų žodžiai), charakteristiką:

Sanskrito leksema उद्ः *udráh* taip atitinka graikų leksemą ὕδωρ, kaip graikų linksnis ποτός atitinka graikų linksnį φώς.

Lygiai taip iš pirminės linksninės-leksinės poros yra kilęs ir santykis tarp gr. ποδός ir gr. πός, ποῦς . Kad netiesioginiai gr. ὕδωρ linksniai yra *t*-kamieniai, rodo tik dar į vieną inertyvinę manifestaciją (linksnio formą), kaip ir bet kurių kitų heteroklitų atveju.

Visa to labai ryški iliustracija yra leksemos semantinių laukų nesutapimas fientyvo ir inertyvo linksnuose Australijos arantų kalboje, kuri yra gyva fientyvinės sandaros kalba. Kaip man paaiškino šios kalbos mokovas ir tyrinėtojas S.Kacnelsonas, joje žodžio 'koja' (*iua*) fientyvo linksnui (tarkime, gr. ποδός) priešpastatomo inertyvo linksnio reikšmė yra ne tik 'koją', bet ir 'pėdsakas' (tarkime, gr. πέδον).

Bet už viską svarbiausia yra tai, kad 1) graikų ὕδωρ yra

neutrum, o gr. ὕδρος, s.i. उद्रः *udráh* yra masculina; 2) kad s.i. उद्रः *udráh* turi oksitoninį kirtį.

Čia patraukia dėmesį tas žinomas faktas, kad indoeuropiečių kamieniai, kurių reikšmė yra inertyvi – o tai įvairių abstraktų, veiksmo rezultatų ar pačių veiksmų pavadinimai – pasižymi šakniniu kirčiavimu, o kamieniai, kurių reikšmė yra fientyvi – veikėjų pavadinimai, aktyvinės reikšmės deverbaliniai būdvardžiai – pasižymi priesaginiu kirčiavimu. Pirmąją grupę pailiustruoja šie pavyzdžiai: s.i. वरः *vārah* ‘pasirinkimas’, भरः *bhārah* ‘nešiojimas’, एषः *-śah* ‘greitis’, नयः *nāyah* ‘vedžiojimas’, मानम् *mānam* ‘pagarba’, दमः *dāmah* ‘statinys’, वेदः *v-dah* ‘žinojimas’, योगः *yōgah* ‘sujungimas’, भोगः *bhōgah* ‘pasimėgavimas’, रोगः *rōgah* ‘liga’, शोकः *śōkah* ‘kaitrumas’; gr. λόγος ‘samprotavimas’, φόρος ‘mokestis’, στόνος ‘stenėjimas’, γόνος ‘gimimas’, πλόφος ‘plaukimas’, δόμος ‘statinys’, φόνος ‘nužudymas’, τόμος ‘įpjova’, τρόχος ‘bėgimas’, στοιχος ‘eilė’, πέδον ‘dirva’. Antrąją, fientyvinę grupę, pailiustruoja s.i. वरः *varāh* ‘pasirenkantis, gerbėjas’, भारः *bhārāh* ‘(slegiančioji) našta’, एषः *eśāh* ‘besiskubantis’, नायः *nāyāh* ‘vadas’, भोजः *bhojāh* ‘gausis’, रुजः *rujāh* ‘ardantis’, शोकः *śōkāh* ‘žėrintis’; gr. φορός ‘nusinešantis’, φονός ‘žudantis’, τομός ‘pjaujantis’, τροχός ‘ratas’. Pastarajai grupei priklauso ir archajiškesni dariniai, turintys dėl oksitoninio kirčio redukuotą šaknies vokalizmą pagal Benveniste'o binomus: s.i. वृधः *vṛdhāh* ‘stiprintojas’ (greta वर्धः *vārdhah* ‘stiprinimas’), बुधः *budhāh* ‘nuovokus’ (greta बोधः *bōdhah* ‘nuovoka’), प्रियः *priyāh* ‘brangus’, रुचः *rucāh* ‘spindintis’ t.t.

Kad indoeuropiečių kirčio vieta šaknyje ar priesagoje tikrai priklauso nuo fientyvinės ar inertyvinės reikšmės, itin aišku atematinų sonantinių kamienų atveju. E.Benveniste'as yra parodęs, kad *i-* ir *u-*kamiengalio (nulinio apofonijos laipsnio) daiktavardžiai istoriškai priklauso bevardei giminei ir yra baritonai, o *ei-* ir *eu-*kamiengalio (normaliojo apofonijos laipsnio) daiktavardžiai istoriškai priklauso nebevardei giminei ir yra oksitonai (Benveniste 1935, 52). Po dvidešimt metų Th.Burrow paskyrė šiai temai savo „Sanskrito kalbos“ (Burrow 1955) visą 5-tąją dalį, išskeldamas mintį, kad mobilus kirčiavimas iš pradžių buvo būdingas būtent apofoniniams *i-* ir *u-*kamieno daiktavardžiams ir kad tai ypač ryšku graikų kalboje (plg. gr. nom.sg. οἶς, γόνυ, bet gen.sg. οἰός, γουνός). Pirminę kirčio vietą sanskrite galima atsekti tik iš apofonijos, pvz. nulinis jos laipsnis formoje gen. दृणः *drīṇah* rodo į pirminį oksitoninį kirtį, lygiai kaip ir pilnasis

apofonijos laipsnis formose gen. शत्रोः *śatroḥ*, अग्नेः *agneḥ*. Verta dėmesio, kad tuo būdu pirminis baritoninis kirčiavimas nustatomas ne tik pamatiniams (nelokaliniais, kurie sanskrite yra vėlyvesni) bevardės giminės daiktavardžių linksniams, bet ir nebevardės giminės daiktavardžių akuzatyvams (visai suprantama, jei atsižvelgiame į bendrą inertyvinę akuzatyvo ir bevardės giminės formų kilmę – žr. anksčiau), o tai rodo, kad akuzatyvai ir bevardės giminės daiktavardžiai turėjo nekirčiuotą kamiengalį (plg. acc.sg. शत्रुम् *śatrum*, अग्निम् *agnim* greta neutr.nom.-acc.sg. मधु *madhu*, वारि *vāri*, gen. मधुनः *madhunah*, वारिणः *vāriṇah*). Dar po penkiolikos metų V.Mažiulis nustatė tokį pat kirčio paskirstymą baltiškiems *i*- ir *u*-kamieno daiktavardžiams, kurių apofoniniai (*i*₁-, *u*₁-kamieno) atstovai pasižymi pilnuoju balsiokaitos laipsniu vienaskaitos kilmininke bei naudininke ir nuliniu laipsniu galininke, o neapofoniniai (*i*₂-, *u*₂-kamieno) atstovai istoriškai pasižymi nuliniu balsiokaitos laipsniu (BS, 262–292).

Kadangi oksitoninis kirtis (atitinkamai – pilnasis kamiengalio balsiokaitos laipsnis) yra būdingas nebevardės giminės daiktavardžių neakuzatyvo gramatiniais (nelokaliniais, Mažiulio terminais – paradigminiams) linksniams, o kaip kalbėta, akuzatyvo ir bevardės giminės formos turi tą patį inertyvo šaltinį, tai

oksitoninis kirčiavimas atspindi patį ankstyviausią fientyvumo markiravimą dar iki sigmatinio formanto įsitvirtinimo; inertyvinės formos iš pat pradžių buvo baritoninės, kirčio atžvilgiu – nežymėtos.

Čia slypi indoeuropiečių akcentinių paradigmų kilmės paslaptis. Iš dabartinių kalbų lietuvių kalba pasižymi akuzatyvų (neminint atskirų atvejų įvardžių sistemoje) baritoneze, be to, ir vad. „bevardės giminės“ būdvardžio formos yra baritoninės. Jei tai ir nėra tiesioginis indoeuropietiškas paveldas, jis vis dėlto idealiai atliepia rekonstruojamą vaizdą: inertyviniai fientyvų atitikimai [plg., pvz., skirtingas leksemas „gulėti“, pasirenkamas priklausomai nuo žodžio animiškumo (წოლა *cola*) ar neanimiškumo (დება *deba*) kartų kalboje], besivystant deklinacijai, vis dažniau pakeičiami tos pačios fientyvinės šaknies inertyvine *forma*, kuri kaip ir leksiniai inertyvai turėjo baritoninį kirtį. Kadangi fientyvai atsidūrę linksnio pozicijoje buvo markiruojami

oksitoniškai, vienos besusikuriančios paradigmos ribose atsiranda mobilusis kirtis. Pastovaus kirčiavimo žodžiai iš pradžių buvo tik inertyvai.

Antra vertus, tiek archainis fientyvo finalės kirtis, tiek archainis grynojo priebalsinio kamieno vokalizavimas bei kaitos **-Ca/-C* atsiradimas verčia manyti, kad būtent finalėje dėl jos funkcinio krūvio fakultatyviniai silabemų tembrai turėjo užleisti vietą pirmųjų balsių opozicijai, perimančiai fientyvo linksnio markiravimo funkcijas.

Silabizmo pakopoje, esant leksiškai orientuotai fientyvinei kalbos sandarai, gramatinis fientyvų markiravimas negalėjo būti reikšmingas, nes prasminis fientyvų markiravimas vyko leksinėse semantinėse opozicijose. Tačiau skirtingos prasmės negalėjo nesiskirti intonacija, kuri pabrėždavo fientyvų finalę:

fient. **th^Λm^Δ* 'pjovikas, pjūklas' : inert. **th^Λm^Λ* 'įpjova'

fient. **ph^Λt'^Δ* 'koja' : inert. **ph^Λt'^Λ* 'žingsnis, pėdsakas'

Fientyvų finalės nuolatinis intonacinis pabrėžimas turėjo atitinkamai veikti galinės silabemos tembrą, taip kad silabema pasireiškė dviem alofonais: labiau atviro tembro, kai buvo intonacijos pabrėžiama, bei mažiau atviro tembro, kai ji nebuvo pabrėžiama inertyvų atveju:

fient. **th^Λm^Δ* 'pjovikas, pjūklas' : inert. **th^Λm^ε* 'įpjova'

fient. **ph^Λt'^Δ* 'koja' : inert. **ph^Λt'^ε* 'žingsnis, pėdsakas'

Nesant fonologinės balsių opozicijos, turėjo egzistuoti elementarus tembrų sinharmonizmas:

fient. **tham^Δ* 'pjovikas, pjūklas' : inert. **them^ε* 'įpjova'

fient. **phat'^Δ* 'koja' : inert. **phet'ε* 'žingsnis, pėdsakas' –

vaizdas, be abejo, priklausė ir nuo silabemų konsonantinio komponento, pvz., *i* turėjo skatinti tembrą *ε*, *u* – tembrą *a*, *o* t.t.

Jei pirminis indoeuropiečių bivokalizmas – tai balsių opozicija pagal pakilimą (Pulleyblank 1965), t.y. **ε* : **a* (žr. anksčiau), tai atviresnio tembro silabema tegalėjo būti tik **/Ca/*, *o* uždaresnio – tik **/Cε/*.

Kaip kalbėta, tematinis balsis atsirado jungiant priebalsinius enklitikus (formantus) prie vokalizuotos finalės. Fonetiškai atviresnis tematinio balsio apofoninis variantas yra ide. **a* (tradic. **o*). Be to, kaip matėme, tai būtent kirčiuotas ide. **a* (tradic. **o*) (plg. gr. τομός ir kt. anksčiau). Šitaip suponuojant kirčiuoto tematinio ide. **a* (tradic. **o*) kilmę iš intonaciškai pabrėžtos silabemos alofoninio tembro,

suponuojamas ir kirčiuoto ide. **a* (tradic. **o*) pirmumas palyginti su ide. **e*. Pastaroji nuomonė indoeuropeistikoje nėra populiari. Mat tradiciškai pamatinėse formose rekonstruojama **e*, o **o* – tik išvestinėse formose (turbūt ne be garsaus indoeuropietiško „monovokalizmo“ **e* bei F. de Saussure'o **eA*, **eO* įtakos, nors fonologiškai žiūrint, čia buvo galima rašyti bet kurį balsį). Nuomonė dėl **e* pirmumo bei **o* antrinio pobūdžio yra grindžiama tokiais pavyzdžiais, kaip gr. *véος* ar porų *δαίμων-ποιμήν*, *δαίμονος-ποιμένας* sugretinimas. Tačiau juk visa tai skirtingų epochų dariniai, be to, dėl *véος* galima pateikti ir priešingų faktų. Šiaip tradicinį požiūrį dėl **e* pirmumo pagrįstai sukritikavo A.Meillet (Meillet 1931₁), kuris, reikia vis dėlto pastebėti, buvo pirmasis indoeuropeistas, griežtai suformulavęs paties tematinio balsio antrinės kilmės hipotezę (Meillet 1931₂; argumentuojama daugelio atematinųjų vardažodžių senesne reikšme lyginant su giminingais tematiniais, kurie laikomi išvestiniais – plg. anksčiau dėl gr. *ῥόδον* greta gr. *ῥόδος*, s.i. *उद्राः* *udráḥ*). Kaip sakytą, čia neatsižvelgta į tematinį atematinųjų vardažodžių genityvo pobūdį, nes šio linksnio fleksija tradiciškai laikoma *-o/es*, o ne *-s*).

Kai veiksnio pozicijoje esantys fientyvai buvo išskiriami intonacija, jie buvo sakinio melodinėje viršūnėje, visiems kitiems sakinio nariams esant enklitikų pozicijoje (plg. Ivanov 1965, 216). Intonaciškai pabrėžiamo ir nepabrėžiamo alofonų susidarymas užtikrina fientyvo ir inertyvo patekimą į vienodas intonacines sąlygas. Todėl skirtumas tarp alofonų tapo motyvuojamas kaip skirtumas tarp kirčiuoto *-[á]* ir redukuoto *-[ɛ]*. Linijinės melodinės sakinio struktūros kitimas, fientyvo ir inertyvo intonacinės realizacijos sąlygų sutapimas lėmė tai, kad intonacija neteko savo gramatinio krūvio, kuris buvo perimtas pačių alofonų: tai reiškia, kad įvyko alofonų fonologizacija ir atsirado pirmųjų balsinių fonemų opozicija **ε* : **a*:

fient. **thamá* : inert. **thême*
 fient. **phat'á* : inert. **phét'ε*

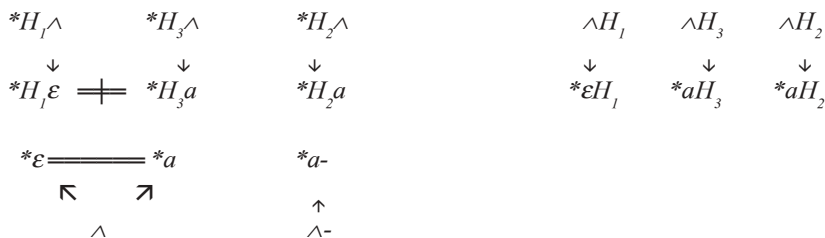
Taip baigėsi silabofonemų istorija, o kartu su ja – ir silabizmo epocha. Silabizmas užleido savo vietą silabinei pleofonijai (struktūrai *CVCVCV* – tipologiškai tokios struktūros nėra retenybė, plg. kad ir japonų kalbą), kuri savo ruožtu tapo dinaminio kirčio poveikio auka.

Kaip matome, kirčio atsiradimą lėmė tai, kad prasminė intonacija, pirmųjų balsinių fonemų opozicijai atsiradus, neteko savo

gramatinės funkcijos. Dėl stipraus dinaminio kirčio atsiranda balsių redukcija, pirmiausia – antrajame nuo kirčiuoto skiemenyje. Dėl jos greta kokybinės balsių $*\varepsilon : *a$ apofonijos atsiranda ir jų kiekybinė apofonija su nuliniu laipsniu. Savaime aišku, prieš visai išnykdamas, balsis turėjo redukuotis į naują kokybę (tarkime, $*\partial$). Daugelis indoeuropeistų pripažįsta dar atskirą apofonijos redukcijos laipsnį („schwa secundum“). Tai reiškia, kad redukuotasis balsis turėjo fonologinį statusą. Nėra reikalo neigti tokią galimybę tam tikrų dialektų atveju, tačiau rekonstruoti redukcijos laipsnį visam indoeuropiečių dialektų kontinuumui mano interpretacijos atveju nebūtina ir aš to nedarau, be to, pasikliaudamas ir tų indoeuropeistų nuomone, kurie redukcijos laipsnio iš viso nepripažįsta (plg. Edgerton 1934, Petersen 1938, Maurer 1947, Messing 1947, Zgusta 1951, Collinge 1953, Gamkrelidze 1960, Savčenko 1974).

Fientyvo „linksnio“ markiravimas fonemai $*a$ supriešinta fonema $*\varepsilon$ finalėje reiškė atsiradimą balsiokaitos, kuri iš pat pradžių nebuvo automatinė bei turėjo funkcinį krūvį.

Opozicijai $*\varepsilon : *a$ susidarant, $*a$, išsivystęs iš junginių su „laringalais“ $*H_2$ ir $*H_3$, taip pat inicialinis $*a-$, buvo neapofoniniai. Kitais atvejais $*a$ buvo apofoninis:

Čia ženklas \equiv žymi neapofoninę ryšį, o \equiv – apofoninę.

Taigi opozicija $*\varepsilon : *a$ buvo apofoninė nuo pat jos atsiradimo.

Vėliau, kai silabemai „laringalų“ suteiktas tembras buvo fonologizuotas, visi „laringalai“ (t.y. dar prieš jų išnykimą) susiliejo į vieną fonemą („schwa indogermanicum“): $*H_1, *H_2, *H_3 > *H$ (Gamkrelidze 1960) (anatolų dialektuose $*H_1, *H_2, *H_3 > h$ ir dažniausia $*H_1- > \emptyset$).

Minimaliausių inovacijų zonoje (būsimoje liktinėje prokalbėje, kuri kartą pasireiškė kaip baltogermanų dialektai – žr. anksčiau)

$$\begin{aligned}
&* \varepsilon > e; *a- > \hat{a}-; *-a(-) > \hat{a}; \\
&**H_1 \varepsilon > *He > e; **\varepsilon H_1 > *eH > \bar{e} \\
&**H_2 a > *H\hat{a} > \hat{a}; **\hat{a}H_2 > *\hat{a}H > \hat{a} \\
&**H_3 \hat{a} > *H\hat{a} > \hat{a}; **\varepsilon H_3 > *\hat{a}H > \bar{o}
\end{aligned}$$

Čia ženklų \hat{a} žymimas bet koks $\dot{\iota}$ [o] linkęs tembras, t.y. tiek „labializuoto a° “, tiek „faringalizuoto a° “ = „žemo užpakalinio a° “. Tai tinka ir anatolių dialektams.

Visuose kituose dialektuose

$$\begin{aligned}
&* \varepsilon > e; *a- > a-; *-a(-) > a; \\
&**H_1 \varepsilon > *He > e; **\varepsilon H_1 > *eH > \bar{e} \\
&**H_2 a > *Ha > a; **aH_2 > *aH > \bar{a} \\
&**H_3 a > *H\hat{a} > o; **aH_3 > *\hat{a}H > \bar{o}
\end{aligned}$$

Pavyzdžiai: het. *ešmi* (* H_1-), *ħant-*, *palħi-* (* H_2), *ħaašdueir*, *laħu-* (* H_3)
= lie. *ešmų*, lo. *ante*, *plānus*, gr. ὄζος, λούω.

Kadangi $*\varepsilon$ /* a kaita turėjo skiriamąją funkciją tik finalėje, o šaknyje balsio tembras priklausė nuo konsonantinės apsupties, tai šaknies vokalizmas patyrė vienokią ar kitokią išlyginimą pagal savo paradigmos fientyvinės ar inertyvinės poros vokalizmą, o finalinis $*\varepsilon$ kaip nerelevantiškas žymint fientyvą, galėjo būti numetamas sukeliant naują santykį $*a : *\varepsilon/-\emptyset$

fient. **thamá* : inert. **tháme/-\emptyset* arba fient. **themá* : inert. **thême/-\emptyset*

fient. **phat'á* : inert. **phāt'ε/-\emptyset* arba fient. **phet'á* : inert. **phēt'ε/-\emptyset*

Tokių šakninių vardažodžių atspindys yra retas senas tematinis tipas gr. ἔνο-ς; šiaip žodžių, susidedančių iš vienos tematizuotos šaknies, nėra, tuo tarpu Benveniste'o binomų dėsnis pradeda veikti tik dvi ar daugiau morfemų turinčiuose kamienuose (plg. gr. ἐπίβδαι 'diena po šventės', s.i. उपबद्धः *upabdāḥ* 'paminantis', Avestos *frabda* 'papėdėje' greta gr. ποδός). Tai, o ne tariamoji „derivacinė tematizacija“, yra τομός tipo formų su neredukuota šaknimi priežastis.

Kartu su minėtais šakniniais – anuomet monomorfeminiais – tipais formavosi ir atitinkami polimorfeminiai tipai, turintys sonantinę šaknį ir/ar sonantinę enklitiką išplėtėją. Juose, kirčiui atsiradus, buvo redukuojamas balsis iš antrojo nuo kirčiuoto skiemens ($*t'\epsilon\dot{\iota}\epsilon\text{-}u\acute{a} > *t'\epsilon\dot{\iota}u\acute{a}$, $*t'\epsilon\dot{\iota}\epsilon\text{-}u\epsilon > *t'\epsilon\dot{\iota}u\epsilon$), o susidarę nekirčiuoti diftonginiai junginiai virto sonantiniais balsiais:

fient. $*t'\epsilon\dot{\iota}u\acute{a} > *t'\dot{\iota}u\acute{a}$ 'Dievas' : inert. $*t'\epsilon\dot{\iota}u\epsilon$ 'dangus'.

Inertyvo su numestu galiniu $*-\varepsilon$ atveju susidarė alternatyvinė forma $*t'\dot{\epsilon}\dot{\epsilon}-u-\emptyset > *t'\dot{\epsilon}\dot{\iota}u$ (plg. gr. $\delta\acute{o}\rho\upsilon$).

Kadangi tokiu būdu atsirado sonantų klasė ($\dot{\epsilon}\dot{\iota}$, $\dot{\epsilon}\dot{u}$ nebebuvo suvokiami kaip balsis ε su priebalsiais, bet kaip skirtingi vienetai), o finalinis kirtis tebemarkiravo fientyvumą, greta inertyvo $*t'\dot{\epsilon}\dot{\iota}u$ atsirado fientyvas $*t'\dot{\iota}\dot{\epsilon}u < *t'\dot{\epsilon}\dot{\iota}\dot{\epsilon}-u-\emptyset$ (inertyvas $*t'\dot{\epsilon}\dot{\iota}\dot{\epsilon}-u-\emptyset > *t'\dot{\epsilon}\dot{\iota}u$). Be to, fientyvui būdingo finalinio baltio a nebuvimas turėjo sukelti ir atitinkamą lygiagrečią naujojo fientyvo vokalizaciją: $*t'\dot{\iota}au$.

Sonantams pradėjus skirti reikšmes, vadinasi, įvykus jų fonologizacijai, pasikeitė indoeuropiečių dialektų fonologinė struktūra, balsių opozicija $*\varepsilon : *a$ tapo nebe vienintelė, jos reikšmė kaip opozicijos pagal pakilimą galėjo užleisti vietą opozicijai pagal eilę, todėl tolesnis $*a$ apofoninės poros žymėjimas $*\varepsilon$ netenka prasmės – nuo čia ir toliau pastaroji yra žymima $*e$.

Kalbamąją raidą galima pavaizduoti tokiomis formulėmis:

fient. $*C_1eC_2S\acute{a}$ ($*C_1aC_2S\acute{a}$)	: inert. $*C_1-C_2Se$
x	: inert. $*C_1-C_2S$

x = fient. $*C_1C_2eS$ // $*C_1C_2aS$.

Taigi kiekybinė pilnojo ir nulinio laipsnių apofonija yra kombinacinės kilmės.

Dėl to, kad kiekybinė apofonija su pailgintuoju laipsniu yra senesnė, negu „laringalų“ išnykimas, daugelio nuomonės sutampa (Lehmann 1952, 2.3a, 15.4; Kuryłowicz 1956, 142–165; Schmitt-Brandt 1967, 90–92, 95–96). Seniai pripažinta ir tai, kad pailginimo laipsnis turėjo atsirasti viensiemenėse formose (Leumann 1952). Pagal čia išdėstytą interpretaciją eventualus (nefonologinis) šakninio baltio pailgėjimas pirmiausia turėjo atsirasti $*t'\dot{\iota}\dot{\epsilon}u$ / $*t'\dot{\iota}au$ tipo formose, kuriose jis kompensavo nebuvimą galimybės supriešinti kamiengalio kirčiuotąjį fientyvo markerį nekirčiuotam šaknies vokalizmui.

Su sonantų klasės, vadinasi, su dvibalsių atsiradimu yra susijęs skiemeninio kirčio (priegaidės, tono) atsiradimas. Indoeuropiečių ilgieji dvibalsiai, kaip ir balsiai, pasižymi akūtinu tonu, trumpieji – cirkumfleksiniu. Anot Mažiulio, ilgieji dvibalsiai iš pradžių buvo įmanomi tik žodžio gale (BS, § 34–39). Turint galvoje, kad čia suponuotas nefonologinis ilgumas atsiranda pirmiausia dvibalsiuose bei būtent viensiemenėse formose, reikia manyti, kad jis buvo apibendrintas kaip formos finalė iš viensiemenių žodžių į daugiaskiemenius.

Nefonologizuotas, t.y. dar neturėjęs skiriamosios reikšmės, tonas atsiranda kartu su nefonologiniu ilgumu fientyvinių formų pilnojo apofonijos laipsnio dvibalsinėje finalėje. Tose formose pastaroji ir markiravo fientyvumą būdama supriešinta su nulinio laipsnio inertyvų finale. Kadangi fientyvumo markiravimas iš seno buvo palydimas oksitoniniu kirčiu, vieno skiemens ribose kirčio oksitoniškumas tegalėjo būti realizuotas skiemens ilgumo finelėje, t.y. kirčiuojant finalinę morą, o tai ir yra tonas: $*t'iēu = *t'ie-u = *t'ieū$ (plg. graikų akūtą *Zeús*).

Greta kirčiuotuoju galo *-a* markiruotų fientyvų atsiradus fientyvams, markiruotiems pilnuoju sonantinio kamiengalio apofonijos laipsniu, atsirado ir poreikis visus fientyvus žymėti vienodai. Tam buvo morfologizuotas fientyvinis deiksis **sa*, kuris kaip emfatinis enklitikas, matyt, galėjo lydėti fientyvus ir anksčiau (plg. demonstratyvinius įvardžius s.i. स *sa*, gr. *ó*; praindoeuropiečių dialektuose būta ir inertyvinio deiksio **tha*, plg. s.i. तत् *tat*, gr. *τό*, lie. *taĩ*). Be to, tiek indoeuropiečių nazalinis formantas, kuris gali būti rekonstruojamas tiksliai vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvams, tačiau negali būti rekonstruojamas bevardės giminės nominatyvams-akuzatyvams (plg. acc. het. *wa-ap-pu-un* šalia neutrum *gi-e-nu*, s.i. तम् *tam*, ताम् *tām* šalia neutr. तत् *tat*, gr. *τόν*, *τήν* šalia neutr. *τό*, lie. *tą*, *výrq* šalia neutr. *taĩ*, *gēra* = sl. *εξερσ*, s.i. *śátrum*, *agnim* šalia neutrum *madhu*, *vāri*, pr. *soūnon* šalia neutrum *meddo*, *pecku*), tiek gretiminių neindoeuropiečių dialektų medžiaga, pvz., semitų mimacija-nunacija, reiškianti žymimąjį artikelį akadų kalboje ir nežymimąjį arabų kalboje, leidžia suponuoti preindoeuropietišką nazalinį determinatyvą $*m^{\wedge}$, kuris, matyt, jau praindoeuropiečių dialektuose konkuravo su $*s^{\wedge}$ atlikdamas artikelio funkciją, o akuzatyvinei konstrukcijai atsirandant, ėmė žymėti buvusių fientyvinių vardų → nebevardės giminės akuzatyvą lygiai taip, kaip $*sa$ ėmė žymėti buvusių fientyvinių vardų → nebevardės giminės nominatyvą.

$*t'iēu$ / $*t'iāu$ tipo fientyvo formoms ėmus ardyti pirminį vienodą fientyvo markiravimą, sigmatinis formantas pirmiausia turėjo įsitvirtinti prie šių formų: $*t'iēusa$ / $*t'iāusa$. Pagal šiuos vienskiemenio kamieno dviskiemenius sigmatinius fientyvus (priešpastatytus dviskiemeniams $*t'-iu$ tipo inertyvams) atsirado ir atitinkamos vienskiemenio kamieno fientyvinės poros vienskiemenio kamieno redukuotiems nesonantinio $*them-Ø$, $*phet'-Ø$ tipo inertyvams: fient. $*thēmsa$, $*phēt'sa$ su tuo pačiu nefonologiniu ilgumu.

Savaime aišku, ilgumams plintant analogiškose gramatinėse pozicijose iš dvibalsių į vienbalsius (A.Girdenio dar 1978 m. man papasakota idėja), kartu plito ir atitinkamas ilgumų tonas (akūtinis – iš ilgųjų dvibalsių, cirkumfleksinis – iš trumpųjų).

Greta minėtų naujesniųjų **thēmsa*, **phēt'sa* tipo fientyvo formų tebeegzistavo ir senesniosios **thamá* /**themá*, **phat'á* /**phet'á*, kurios automatiškai ėmė persiformuoti pagal naują sigmatinį modelį: **thamása* > **thamás* /**themása* > **themás*, **phat'ása* > **phat'ás* / **phet'ása* > **phet'ás*, tarp kamiengalio ir priesaginio formanto egzistuojant Benveniste'o binominiam santykiui.

Porų **thēmsa* /**themás*, **phēt'sa* / **phet'ás* atsiradimas savaime reiškė kamiengalio **-Ca/-C* kaitos atsiradimą. Kartą atsiradusi, ši kaita išplito į visus grynojo konsonantinio kamieno atvejus, nes sandhyje, be markerio **sa*, prie žodžių jungėsi ir kiti enklitikai. Šitaip galima paaiškinti nevokalizuosius hetitų ir indoiranėnų formas, kurios hetituose pasižymi ir lygiagrete *a*-vokalizacija: het. *nepiša* / *nepiš* 'dangui' (greta dėsningos *nepiši*), *keššar-ta* 'tavo rankoje', *dagan* 'žemėn', s.i. स्वर *s(ú)var* 'saulėje', कम् *kam* 'vandenyje', av. *dām* 'namie' (plg. įdomią paralelę lietuvių vakarų aukštaičių dialektuose – nelinksniojamą konsonantinio kamieno dat. *sėser*, *šùn* – Zinkevičius 1966, 258). Antra vertus, kamiengalio **-Ca/-C* kaitos atsiradimas pozicijoje prieš linksnio formantą visų pirma reiškė tematinio balsio, antra – tematinės ir atematinės kaitybos prielaidos atsiradimą.

Deklinacijos kamienų susidarymas

Hermanas Hirtas siejo toninio kirčio atsiradimą su indoeuropiečių prokalbės dezintegravimo epocha (Hirt 1929, 215–216). Čia dėstomos interpretacijos požiūriu, indoeuropiečių prokalbės dezintegravimas reiškia ne kalbos-prokalbės skilimą į dialektus, bet kelias viena po kitos vykstančias dialektų grupių dezintegracijas nuo liktinio dialektų grupės arealo. Visos indoeuropiečių prokalbės dezintegravimas tuo būdu reiškia ne ką kita, kaip praindoeuropietišų dialektų atsiskyrimą nuo preindoeuropiečių dialektinio kontinuumo liktinės zonos. Todėl priimant H.Hirto požiūrį, toninį kirtį reikia laikyti tokiu pat senu kaip yra senos ir pačios indoeuropiečių kalbos. Kad toninio kirčio ypatumai ne visiems indoeuropiečiams vienodi, rodo, kad pati indoeuropiečių prokalbė nuo pat pradžių tebuvo dialektų suma.

Antra vertus, „laringalų“ nykimas tikrai priklauso atskirų indoeuropiečių dialektų istorijai (plg. „laringalų“ liekanas anatolių kalbose). Kadangi „laringalų“ nykimas, be abejo, susijęs su ilgumų fonologizacija, tai reikia manyti, kad praindoeuropiečių dialektai neturėjo trumpųjų–ilgųjų balsių opozicijos.

Sigmatinio formanto **-sa* priaugimas prie fientyvinio kamieno pakeitė žodžio skiemenų skaičių, vadinasi, nefonologinis ilgumas ir nefonologinis tonas nebūtų galėję atsirasti kamiengalyje po **-sa* priaugimo. Taigi indoeuropiečių deklinacijos tipų susidarymas irgi priklauso atskirų dialektų istorijai, nors to susidarymo keliai, priežastys ir formos visur buvo analogiškos.

Su formanto **-sa*, taip pat nazalinio formanto priaugimu prasideda deklinacinių kamienu pergrupavimas priklausomai nuo tematinio balsio buvimo–nebuvo. Išlikdamas markiruotas **e* atžvilgiu žymint fientyvumą, balsis **a* ima charakterizuoti fientyvų kaitybinį tipą. Inertyvus imama sieti su **phet'* tipo formomis be to balsio, nes atitinkamas fient. **phēt's* tipo modelis kaip retesnis įsitvirtina tik semantiškai ribotoje vardažodžių grupėje. Balsis **e*, atsiradus kamiengalio priešpriešai fient. **-a* : inert. **-Ø*, nebesiejamas su fientyvais ir išstumiamas į fakultatyvios kaitos sferą (plg. lo. gen.sg. *SALVTES = NOMINVS < *-os*, tiesa, atematinėje deklinacijoje, kurios genityvus laikau tematinėmis – žr. ir anksčiau).

Archainis indoeuropiečių nebevardės giminės vienaskaitos akuzatyvo ir bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo formų artimumas bei iš to daromos išvados yra senas ir trivialus dalykas. Tačiau ne toks trivialus dalykas yra toli gražu ne visų pripažįstamas nebevardės giminės vienaskaitos nominatyvo ir genityvo formų archainis bendrumas, ryškiai paliudytas tik tai hetitų kalboje. Bandymai pripažinti ir paaiškinti šį bendrumą gana vėlyvi (Knobloch 1951), tuo tarpu tai tos pačios rūšies reiškiny, kaip ir akuzatyvo atveju, galimas išspręsti tik indoeuropiečių kalbos sandaros kitimo šviesoje.

Plačiai žinoma, kad pvz. ergatyvinės tipologijos kalbos sandaroje ergatyvo linksnis kartu atlieka ir kurio nors netiesioginio linksnio funkcijas. Fientyvinėje sandaroje genityvą atitinka atributyvinė sintagma, iš kurios, sandarai akuzatyvėjant, išrieda genityvinė konstrukcija. Tam tikroje indoeuropiečių dialektų raidos pakopoje atributyvinei sintagmai ir buvo naudojamas pažymimojo fientyvinio žodžio sigmatinis markeris (plg. Gamkrelidze–Ivanov 1984, 277 t.). Indoeuropietiški nazaliniai

nominatyvai-akuzatyvai, ypač tokie ryškūs graikų kalbos tematinių būdvardžių atveju, sukelia pagundą analogiškai aiškinti ir nazalinio formanto naudojimą atributyvinėje konstrukcijoje kaip inertyvinio markerio (plg. ten pat). Tuomet neišvengiamai tenka rekonstruoti ir indoeuropiečių nazalinį genityvą. Deja, nazalinis genityvas – daugiskaitos reiškiny, o daugiskaitos paradigma, kaip rodo jos sigmatinis formantas, formuojasi jau akuzatyvinės sandaros epochoje. Bandymai rekonstruoti nazalinį vienaskaitos genityvą yra „pritempti už ausų“, pvz., iš sinoniminio lo. *vestrum* ‘jūsų’ ir *vestri* ‘jūs’ (formaliai = lietuvių nelinksnuojamam *mano*) vartojimo (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 285). Tačiau svarbiausia yra tai, kad gražūs graikų kalbos būdvardžių pavyzdžiai (plg. nom.sg. masc.-fem. ἱερός ir nom.-acc.neutr. ἱερόν) nieko neįrodo pirmiausia dėl to, kad būdvardžio paradigma yra daiktavardžio paradigmos implikuojama, antra dėl to, kad rodomasis įvardis demonstruoja kur kas archajiškesnę santykį, negu būdvardis: acc.sg.masc. τόν, bet nom.-acc.sg. τό be jokios nazalizacijos (! – plg. dar s.i. तत् *tat*).

Belieka manyti, kad sigmatinis formantas yra ir genityvo formantas dėl to, kad inertyvai nebuvo markiruojami. Nazalinis formantas niekad nebuvo inertyvų markeriu (abiejų opozicijos narių markiravimas yra absurdas), o pati nazalinė priesaga turėjo kažkurias kitas, galbūt determinacijos, funkcijas, be to, ko gero, tik fientyvuose. Žinoma, fientyvinis pažyminy kaip pažyminy galėjo būti markiruotas ir nazaliniu formantu, kai pažymimasis žodis buvo inertyvas, tačiau tai nereiškė pačios atributyvinės sintagmos markiravimo. Kaip markiruoti buvo tik fientyvai, o ne inertyvai, taip atitinkamai turėjo būti markiruota ir atributyvinė sintagma su pažymimuoju fientyviniu žodžiu, o atributyvinė sintagma su pažymimuoju inertyviniu žodžiu buvo nemarkiruota. Genityvinė konstrukcija turėjo išriedėti būtent iš markiruotos sintagmos. Tik taip galima paaiškinti tematizuotos fientyvinės formos (su sigmatiniu rodikliu) patekimą į atematinės paradigmos bevardės giminės ← inertyvų genityvą.

Fientyvinei indoeuropiečių dialektų kalbos sandarai akuzatyvėjant, **themás*, **t'eiyás*, **t'iyás* tipo fientyvai ir **ph-t'e/a* tipo inertyvai suformavo tematinių deklinacijos kamienų klasę, o **t'īēys(a)*, **pēt's(a)* tipų fientyvai ir **t'-ju*, **phēt'-Ø* tipų inertyvai suformavo atematinų konsonantinių ir sonantinių deklinacijos kamienų klasę.

Perinterpretavus sigmatinį formantą kaip agento (vyriškosios-moteriškos giminės nominatyvo linksnio) rodiklį, o inertyvų formą ėmus kaip paciento pavadinimo formą (vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvo = bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo linksnį), vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvas imtas apiforminti nazaliniu formantu. Šio fakto negalima paaiškinti nei akuzatyvine sakinio konstrukcija (linksnių opozicijai būtų reikalinga viena tik sigmatiniu formantu markiruoto kamieno bei gryno kamieno opozicija), nei fientyvine sakinio konstrukcija (nesant subjekto-objekto priešpastatymo, joks fientyvinio žodžio „sintaksinis inaktyvas (t.y. inertyvas)“ neįmanomas (žr. anksčiau dėl predikatinės fientyvinės sintagmos inkorporavimo į atributyvinę fientyvinę sintagmą). Vienintelis teisingas aiškinimas – semantinė kolizija tarp sigmatinio formanto kaip fientyvo markerio ir sigmatinio formanto kaip subjekto markerio fientyvinei kalbos sandarai irstant bei užleidžiant vietą akuzatyvinei sandarai. Jei senesnę santykį vienoje fientyvinėje sakinio konstrukcijoje tarp fientyvo ir inertyvo dar galima perinterpretuoti kaip santykį tarp subjekto ir objekto akuzatyvinės tipologijos aktyvinėje ar pasyvinėje sakinio konstrukcijoje, tai santykio tarp dviejų fientyvų neįmanoma perinterpretuoti be papildomos morfosintaksinės operacijos. Jei santykis fientyvas–inertyvas imamas perinterpretuoti kaip subjektas–objektas, tai, savaime aišku, perinterpretuojant kaip subjekto–objekto dviejų fientyvų santykį, antrasis turi pavirsti „struktūriniu inertyvu“. Tam ir tik šiuo pereinamuoju iš fientyvinės į akuzatyvinę kalbos sandarą laikotarpiu ir panaudojamas nazalinis formantas. Įrodymu gali eiti hetitų animata nenom. *-(a)n*-linksniavimas arba tai, kad tocharų A kalboje nenominatyvu su nazaliniu *-ŋ* žymimi tik protaujantys denotatai. Bet juk tuo pat metu minėta fientyvo „inertyvizacija“ reiškė dar vienos tos pačios šaknies inertyvinės leksemos kūrimą (juk fientyvinės kalbos sandaros implikacijos dar tebeveikė), vadinasi, dar vieno bevardės giminės žodžio kūrimą, tačiau turinčio nazalinį nominatyvo-akuzatyvo formantą. Fientyvinei sandarai nykstant, šitoks nazalizuoto nominatyvo-akuzatyvo bevardės giminės žodžių kūrimas buvo ribotas, labiausiai išplito tik tematinuose kamienuose ir ne visuose dialektuose (plg. pr. neutr. *affaran*, bet sl. neutr. *εζερο* be jokios nazalizacijos). Tokiu būdu, ne nazalinis formantas buvo perkeliamas iš vyriškosios-moteriškosios giminės vienaskaitos akuzatyvo į bevardės giminės nominatyvą-akuzatyvą, bet ištisa nauja inertyvinė leksema kartu su savo „akuzatyvine“ forma buvo perkeliama į bevardę giminę. Tai iš esmės tematinės deklinacijos dalykas.

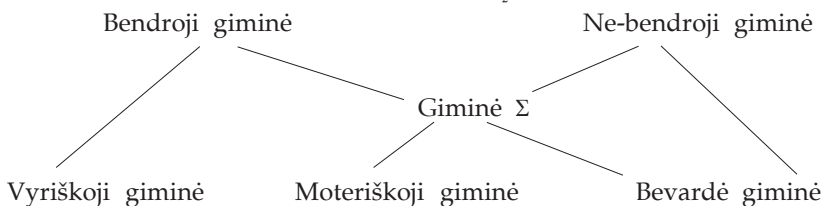
Atematinei deklinacijai, kaip sakytą, pasidarė būdinga tematinė sigmatinio genityvo forma, faktiškai – fientyvo forma.

Deklinacinių kamienų formavimosi problematikai, be abejo, priklauso ir giminės klausimai. Fientyvinėje epochoje visi vardažodžiai buvo suskirstyti į dvi pagrindines klases – fientyvinę ir inertyvinę. Šiai kalbos sandarai „akuzatyvėjant“, daugiausia iš buvusios fientyvinės klasės paveldėti žodžiai, gavę skirtingus subjekto (nominatyvo) ir objekto (akuzatyvo) linksnių formantus, bei žodžiai, daugiausia paveldėti iš buvusios inertyvinės klasės ir gavę vienodą subjekto ir objekto linksnių įforminimą, sudarė dvi naujas klases, vad. giminės: bendrąją, atributyviniais junginiais asocijuotą su dauguma moteriškosios ir vyriškosios lyties denotatų, bei bevardę, aprėpusią visus kitus žodžius. Ši sistema užfiksuota anatolų kalbose, o jos liekanos – ir kitur (plg. sisteminių archaizmą gr. masc.-fem. σαφής – neutr. σαφές, lo. masc.-fem. *brevis* – neutr. *breve*). Bendrosios giminės skilimas į vyriškąją bei moteriškąją susijęs ne su semantine žodžių klasifikacija, bet su kamienų istorija ir sintaksiniu pažyminių derinimu. Buvęs semantinis žodžio ryšys su fientyvų ar inertyvų klase, susidarius giminėms, prarandamas (išskyrus vyrus ir moteris žyminčius žodžius), jis nebėra skiriamasis giminės požymis. Tuo skiriamuoju požymiu tampa vien tik atributyvinis derinimas, reikšmingas ne leksinei semantikai, bet gramatikai. Derinamieji būdvardžiai automatiškai keičia kamienus, o pažymimieji daiktavardžiai irgi rodo bent populiaresnį giminės ryšį su deklinaciniu kamieniu: tematiniai substantyvai daugiausia priklauso vyriškai giminei, *s*-kamieniai – bevardei, ilgojo balsinio kamieno – moteriškai. Pasirodo, indoeuropiečių giminė yra morfosintaksinė kategorija. „Kadangi būdvardis derinimo metu gauna skirtingų deklinacinių tipų daiktavardžių fleksijas, aišku, kad pats formų sutapimas ir lemia šį būdvardžio labilumą. Vadinas, giminės istorija tai ne šiap derinimo istorija, bet indoeuropiečių vardažodžio deklinacijos istorija“ (Joffe 1973, 55). Taigi tiek, kiek giminė priklauso deklinacijos sistemai, tiek gali būti pateisintas *deklinacinės giminės* terminas.

Trijų giminių sistema neatsirado dėl mechaninio bendrosios giminės daiktavardžių suskilimo į dvi gimines. Toks suskilimas būtų visiškai nesuprantamas – plg. ryšį tarp moteriškosios ir bevardės giminės (s.i. neutr. जीतिम् *jīvitam* / lo. fem. *vita*, bevardės giminės daugiskaitos nominatyvo-akuzatyvo sutapimas su moteriškosios giminės collectiva vienaskaitos nominatyvu) iš vienos pusės ir tarp vyriškosios ir bevardės

iš kitos (paraleliniai dariniai kaip gr. ὁ ζυγός / τὸ ζυγόν, netiesioginių linksnių formų sutapimas).

Trijų giminių sistemos atsiradimo priežastis vėlgi morfosintaksinė. Kai buvę inertyvai pasirodo tranzityvinio veiksmožodžio subjekto pozicijoje (o tai gana vėlyvas dalykas, nes hetitų kalboje buvo vengiama šios situacijos, plg. Laroche 1962), jie tarsi tampa "fientyvais", o tai analogiška anksčiau minėtam nazaliniu formantu „inertyvizuotų" fientyvų perkėlimui į susidarančią bevardę giminę. Tarkim, dalis tokių naujųjų „fientyvų" bei naujųjų "inertyvų" sudaro tarpinę „giminę Σ". Išlikusi nekontaminuota buvusios bendrosios giminės žodžių dalis sueina į būsimąją vyriškąją giminę, tuo tarpu „giminėje Σ" vyksta šie procesai: dalis jos žodžių, prisilipdę determinatyvą *-H₂, suskyla perpus: kolektyvinės reikšmės dariniai išvirsta į (iš pradžių nelinksnuojamąją) bevardės giminės daugiskaitą (τὰ πλευρά), kiti prisitaiko prie vyriškosios giminės kaitybos modelio, t.y. gauna akuzatyve nazalinį formantą (*vita*, ἡ πλευρά). Likusieji (neturėję *-H₂) „giminės Σ" žodžiai papildo bevardės giminės vienaskaitos formas (जीतिम् *jīvitam*, τὸ πλευρόν). Pats „laringalinio" determinatyvo prisilipdymas galėjo būti sukeltas tos paprastos struktūrinės priežasties, kad fientyvų inertinės formos pamatu susidarę žodžiai (πέδον) buvo tematiniai, o tai prieštaravo bendram bevardės giminės polinkiui į atematinius žodžius. Prisilipdę *-H₂, tokie žodžiai tapdavo atematiniais (plg. lie. fem. *pėdà* < **pēda*H₂).

Mano primitiviai pavaizduota deklinacijos kamienų raida, be abejo, komplikavosi archaine kamienų heteroklize, determinatyvų jungimu, su išplėtėjais padarytų kamienų virtimu šaknimis bei naujų kamienų susidarymu. Visų šių dalykų, deja, apsvarstyti neįmanoma. Čia sustota tik ties tais klausimais, kuriais galiu pasakyti šį tą naujo.

Indoeuropiečių prokalbės baltogermaniškoji pakopa

Ablautas ir veiksmažodžio klasės

Baltoslaviškajai problemai visados buvus baltistų ir indoeuropeistų dėmesio centre, nuolat gvildenant seniausius baltų ir slavų lingvistinius santykius, o slavų prokalbės susidarymo protobaltiškųjų dialektų vakariniame areale idėjai po šiai dienai išliekant nenuneigtai ir turinčiai savo šalininkų, dėmesys hipotetiškai ankstesniam baltogermaniškajam bendrumui, nesančiam akivaizdumo paviršiuje, iki šiol tebėra nepakankamas. Ar/ir kiek čia galima laimėti nagrinėjant baltų kalbų genezę germaniškajame kontekste, tegu sprendžia skaitytojas iš pluošto pateiktų apibendrinimų.

Tai, kas esmingai priartina germaniškąją gramatinę sistemą prie baltiškosios, yra izomorfinė veiksmažodžio šaknies balsių kaita, kurios funkcijos sinchroniniu požiūriu skirtingos, tačiau diachroniškai nesunkiai rekonstruojamos kaip autentiškos. Čia pirmiausia turiu galvoje *ei - ai - i* ir *eu - au - u* ablauto eiles.

GERMANŲ VEIKSMAŽODŽIO ABLAUTAS

klasės	I	II	III	IV	V	VI	VII
praes.	eiT	euT	eRT	eR	eT	aT	aiT, aRT, æT, ðT
pract.sg.	aiT	auT	aRT	aR	aT	ōT	ēiT, ēRT, ēiT, ē ₂ T
pract.pl.	iT	uT	uRT	æR	æT	ōT	aiT, aRT, æT, ðT
partic.II	iT	uT	uRT	uR	eT	aT	aiT, aRT, æT, ðT

Visose germanų kalbose istoriškai paliudyta veiksmažodžių ablauto sistema yra esminė skiriamoji germanų kalbų grupės charakteristika. Kalbamosios ide. kalbų grupės viduje – tai struktūrinė "laikų" generavimo priemonė. Pagal ablautą germanų vad. "stiprusis" veiksmažodis skirstomas į septynias pagrindines klases, kurių bent I–V yra bendragermaniškos, o I–III egzistavo jau germanų prokalbės laikais. Detalus germanų ablauto aprašymas yra germanistikos dalykas. Šios knygos tikslams, kaip paaiškės iš tolesnio dėstymo, ypač svarbūs ne tiek "stiprieji" germanų veiksmažodžiai, kiek analogiškas

klases turintys "perfektinės" kilmės reliktiniai preterito-prezentiniai veiksmažodžiai.

Skirtingai nuo germanų ablauto, baltų kalbų veiksmažodžių ablautas paliudytu pavidalu yra susijęs ne su "laiko", bet su tranzityvumo–intransityvumo gramatine kategorija. Ši išorinė germanų ir baltų veiksmažodžio skirtybė, kuri istoriškai žiūrint, yra vis dėlto tikra bendrybė, ne mažiau reikšminga, negu tokia akivaizdi baltų ir germanų veiksmažodžio bendrybė, kaip iš prokalbės paveldėtasis laiko-nuosakų formų negausumas.

Kad pirmosios trys klasės pasižymi nuliniu šaknies ablauto laipsniu preterito daugiskaitos formose, yra visiškai natūralus indoeuropietiškas struktūrinis reiškinys (dėl jo plg. kad ir Watkins 1969, 25, 112). Įdomu tik tai, kad nulinis laipsnis būdingas preterito formoms, kurios, kaip matysime, genetiškai susijusios su ide. "perfektu", o nulinio laipsnio preteritas S.Karaliūno yra rekonstruotas baltams (žr. toliau). Problemą sudaro IV ir V klasės, kuriuose preterito daugiskaitos formos pasižymi ne nuliniu, bet pailgintuoju šaknies ablauto laipsniu. Apie tai garsioji maskviškė "Germanų kalbų lyginamoji gramatika" [СГГЯ, т. 2, 276] rašo:

"Kai dėl formų, koreliuojančių su IV ir V klasės veiksmažodžių kamienais, jų nagrinėjimas yra tiesiogiai susijęs su šių klasių daugiskaitos preterito kilmės problema. /.../ IV klasės preterito-prezentinių veiksmažodžių esamojo laiko daugiskaita apiforminta pagal nulinio laipsnio dėsningumus – plg. go. *gamunuž* "prisiminate", s.isl. *munon* "manome", go., s.isl. *skulum*, s.ang. *sculon* "privalome". Jei preterito-prezentinių veiksmažodžių klasė, kuri jau senovės germanų kalbose sudarė savitą izoliuotą sistemą, galėjo išsaugoti vėlesnės raidos dengiamus dėsningumus, tai tikėtina, jog pailgintasis laipsnis atsirado daugiskaitoje vėlesniųjų procesų dėka". [СГГЯ, т. 4, 409] "Preterito-prezentiniai veiksmažodžiai sudaro ribotą leksinę gramatinę grupę. Semantiškai juos galima apibūdinti kaip būsenos veiksmažodžius. Morfologiškai jie pasižymi tuo, kad jų prezentinės paradigmos struktūra tolygi stipriojo preterito paradigmos struktūrai: daugumos šios grupės veiksmažodžių kamieno balsiokaitos dėsningumai tie patys, kaip ir stipriojo veiksmažodžio preterite, asmens galūnių sistema visiškai sutampa su preterito galūnių sistema, išskyrus vakarų germanų 2-ąją vns. asmenį, savo forma tapatų stipriojo preterito 2-ajam vns. asmeniui gotų-skandinavų grupėje. Kitaip tariant, šių veiks-

mažodžių prezenso paradigma genetiškai tapati indoeuropiečių perfektui. Šių veiksmažodžių grupės preteritas įformintas dentatine priesaga su tais pačiais fonetiniais variantais, kaip ir gotų *waurkjan* tipo pirminių veiksmažodžių. Nors fonetiniai dėsniumai leidžia nukelti šios grupės veiksmažodžių preterito susidarymą į epochą prieš kirčio atitraukimą bei pirmąjį balsių pasistūmėjimą, šis jų preteritas vis dėlto inovacija. Iš pradžių šie veiksmažodžiai neturėjo laiko diferenciacijos. Su tuo yra susijęs ir bendračių bei dalyvių antrinis pobūdis preterito-prezentinių veiksmažodžių paradigmose. Matyt, tam tikru germanų kalbinio bendrumo raidos laikotarpiu senovinė veiksmažodžių kaitybos sistema tapo suvokiama bendrame fone kaip defektinė, o tai ir sukėlė jos išlyginimą „taisyklingųjų“ veiksmažodžių pavyzdžiu.

„Preterito-prezentinių veiksmažodžių genetinį ryšį su indoeuropiečių perfektu įprasta iliustruoti ide. veiksmažodžio **veid-* „žinoti“ kaityba. Balsiokaita (*o*-laipsnis vienaskaitoje bei nulinis laipsnis daugiskaitoje), reduplikacijos nebuvimas, asmens formantų sistema (specialios galūnės prie atematinio kamieno), ko gero, priklauso seniausiems skiriamiesiems indoeuropietiškojo perfekto požymiams. /.../ [p. 410] Bet kitose indoeuropiečių kalbose tikrai vienas veiksmažodis *uóida* pasižymi tuo ištisu semantinių ir struktūrinių požymių kompleksu, kuris yra būdingas germanų preterito-prezentiniams veiksmažodžiams. Galimas daiktas, kad dalis pastarųjų – tai vėliau į šią grupę įtrauktieji veiksmažodžiai (plg. go. *mag*), tačiau dauguma jų priklauso seniausiam indoeuropiečių žodžio kaitybos sluoksniui.

„Tiek įprastos prezenso formos, tiek, vadinasi, normalios paradigmos šioje veiksmažodžių grupėje pradinis nebuvimas turbūt aiškinamas čia priklausančių šaknų semantine struktūra. Su senovės perfektu susijusių kamienų ypatingą padėtį liudija ir hetitų *hi*-asmenavimo veiksmažodžių likimas. Kaip žinoma, šio su perfektu susijusio asmenavimo archetipas yra atstovaujamas preterito, prezenso formoms esant antrinėms, iš dalies sudarytoms *mi*-asmenavimo pavyzdžiu. Skirtingai nuo germanų kalbų, hetitų kalboje buvo suformuotas naujasis prezensas, o funkciškai bei struktūriškai mediumui artimo senovinio būsenos perfekto paradigma įgavo naują temporalinę funkciją. Germanų kalboms ir hetitų kalbai yra bendra tai, kad tam tikri leksiniai vienetai yra susiję su perfektu ir egzistuoja savotiški perfecta tantum kažkuo panašūs į kitų kalbų media tantum.“

Kaip matysime vėliau, baltų kalbos yra turėjusios tuos pačius požymius kaip ir germanų bei hetitų kalbos, tik tolesnis perfecta tantum likimas buvo tiek hetitiško (naujojo prezenso sudarymas), tiek germaniško (naujojo preterito sudarymas) tipo. Dabar tik svarbu pabrėžti, kad germanų preterito-prezentiniai veiksmažodžiai stipriojo veiksmažodžio kaitybės savybės iš seno turi tik "prezense", kuris ir rodo klasės sąsają su kokybine balsių kaita, kiekybinei automatiškai charakterizuojant vienaskaitos (pilnasis šaknies vokalizmo laipsnis) ir daugiskaitos (nulinis laipsnis) formas klasės viduje:

I klasė - i-eilė (gotų *wait* - *witun* "žinoti");

II klasė - u-eilė (s.v.a. *toug* - *tugun* "pritikti");

III klasė - sonantiškai sunkiosios bazės (s.saksų *kan* - *kunnun*, gotų *dar* - dėmesio! - "dalyvis II" būdvardis *kunþ* "garsus"; s.v.a. *an* - *unnun* "palankiam būti"; s.saksų *tharf* - *thurbun*; gotų *gadars* - *gadaursun* = s. ind. perf. *dadhārṣa* = *drīstu* / *drīso* su būsenos/preterito priesaga -o! = gr. *ἄρσεω*) ;

IV klasė - sonantiškai lengvosios bazės (gotų *skal* - *skulun* = *skeli*; s.isl. *man* - *munu* = *munni*, *memini*, *mányatē*, *μαίνομαι*) - Dėmesio! Ši klasė stipriųjų veiksmažodžių atveju ir pasižymi (kompensaciniu?) pailgėjimu daugiskaitos formose;

V klasė - nesonantiškai lengvosios bazės (įtariamasis gotų *ganah*, s.v.a. *genah*, s.anglų *benuzon*, praet. *benohte*);

VI klasė - germanų kaitos **ə/ō* (gotų *ōg* - *ōgum* "bijoti" bet *unugands* "bebaimis" = *ἄχομαι*).

II klasei priklauso preterito-prezentinis gotų *aih* - *aihun* "turėti" be balsių kaitos, I klasei - gotų *lais* "suprantu". Pastarasis (plg. ir III klasės minėtą *tharf*, bet gotų *þarba* "nepriteklis, reikmė") yra denominalinis (= "pėdsakas", plg. gotų *laists*, baltų pr. *lyso*). Preterito-prezentinių veiksmažodžių "dalyviai II" tai būdvardžiai. Visa tai atitinka ide. 2-osios serijos veiksmažodžių genezę (plg. šiaurės semitų "perfektą", pvz. hebrajų *קָטַן qāṭōn* "mažas = *sumažėjęs > sumažėjo").

Taigi matome, kad germanų veiksmažodžio ablauto prezentinė e-eilė atitinka lietuvių, latvių ir prūsų kalbų šakninius tranzityvus (lie. *keččia*, la. *ries*, pr. inf. *perrēist*), prezentinė a-eilė atitinka prūsų kalbos šakninius tranzityvus (*waist*), lietuvių kalbos *au*-šaknies šakninius *ja*-kamienius veiksmažodžius (tranz. *daūžia*, intranz. *šaukia*, labil. *láužia*), retesnius *ai*-šaknies šakninius tranzityvus (*švaičia* N, *pa-raižia* DP) ir intranzityvus (*svažg-sta/-ia*) bei priesaginius vedinius (*kaito*),

o germanų preterito *i-*, *u-*eilės atitinka lietuvių ir latvių kalbų šakninius intransityvus (*kīto*) (tranzityvai bei prezentiniai *i*-intransityvai tipo *rīšo*, *līpa* yra rytų baltų naujadarai – Kaukienė 1993), bet prūsų kalbos tranzityvų (!) neveikiamosios rūšies preterito dalyvį (kuris baltų daromas iš bendraties, o ši, savo ruožtu, atitinka preterito kamieną – plg. lie. *vāgia* - *vōgē* - *vōgti* - *vōgtas*!) (*senrists*). Taigi germaniškosios ablauto klasės baltuose atrodytų taip:

“I klasė”: *v-izdi*, *vied* - *waida* (caus. *vaidīna*, *waidinna*) - *vīd*, išvīdo = antrinis “perfektas” *līdi* [*< l-idžia*]; *keīčia* (- „perf.” *kaīto*) - *kūtō*;

“II klasė”: *čiāupia* - *taūpo* - *tūpia* / “perfektas” *tūpi*; *braūkia* / *braūko* - *brūka*; *daūžia* / *daūžo* - *dīžo*; ilgosios šaknies *lāužia* / *lāužo* - *lūžo*;

“III klasė”: *veīčia* - *vaīto* - *viīto*; (*pa-*)*žūno*₁ - *pažūno*₂;

“IV klasė”: *dēla* - *dūlo*, *mēna* - *mūni*;

“V klasė”: *sēka* - *sāko*; *-prest(*a)* - *prāto*;

“VI klasė”: ? *vāgia* - *vōgē* (kiek kitaip dėl IV–VI plg. Schmid 1986).

Panašu, kad daugybė veiksmažodžių, kaip parodo ir Viač. Ivanovas, savo formomis kyla iš “perfektinės” 2-osios serijos. Tikrieji 1-sios serijos veiksmažodžių reliktai - galbūt atematinius pakeitę *ia*-kamieniai veiksmažodžiai (Karaliūnas, žr. toliau) bei lie. tipas praes. *-a* / praet. *-ē beda*, *lesa*, *neša*, *veda*, *veža*, nors ir čia pasitaiko veiksmažodžių, kurie turi paralelinį “vidinį perfektą”, t.y. ne formalų, bet semantinį. Tai labiliniai *dega*, *kepa*. Greta jų ir su poromis, kai *a*-vokalizmas šaknyje rodo ir perfektinę (būsenos → tęstinumo) reikšmę: *meta* - *mato*, labilinis *seka* - *sako*, *tepa* - *tapo*/*tapo* (*tampa*).

Gali atrodyti, kad baltų veiksmažodžių suskirstymas pagal germanų ablauto klases yra padrikas ir mažai prasmingas. Tačiau tai, kad ir baltų kalbose egzistavo gramatikalizuotos ablauto grandinės (t.y. lie. *keīčia* (- ko gero, ir *kaīto*) - *kūtō* grandinė yra kilusi iš vienos paradigmos analogiškos *liēka* - *lūko*), yra neseniai parodyta Simo Karaliūno (Karaliūnas 1987).

Konjugacijos kamienų susidarymas

Paskyręs daug dėmesio baltų veiksmažodžio ablautui, Karaliūnas pirmasis ir pastebėjo ypatingą baltų ir germanų ablauto paralelizmą. Vis dėlto, specialiai to klausimo nenagrinėdamas, jis apsiribojo tik, jo manymu, išpūdingomis paralelėmis su germanų stipriuokiu veiksmažodžiu, išleisdamas iš akių daug archajiškesnę preterito-prezentinių veiksmažodžių grupę.

S.Karaliūnas parodė, kad baltų *ai*, *au* šaknies vokalizmo bei *i*, *u* šaknies vokalizmo *a* ir *ja*-kamieniai veiksmažodžiai savo kilme nebuvo skirtingi – tai matyti jau iš prezenso formų analizės, pirmiausia rodančios, kad šalia šakninio kirčiavimo vienskaitos paradigmos baltų prokalbėje egzistavo tiek šakninio, tiek galūninio kirčio daugiskaitos paradigma (Karaliūnas 1987, 109).

„Prielaidą, kad bendrašaknės veiksmažodinės leksemos su skirtingais šaknies balsių kaitos laipsniais gali būti išriedėjusios iš atskirų vienos paradigmos formų, paremtų taip pat analogiškas vardažodžių sistemos reiškiny: dabar lietuvių kalboje turime atskirus leksinius semantinius vienetus, pvz., *šerđus* ir *širdus* bet archainiais baltų kalbų raidos etapais ir anksčiau čia būta vieningos paradigmos: nom.sing. **k'ēr(d)* (plg. pr. *seyr*, t.y. *sēr*), gen.sing. **k'ŕd-ys* ir kt.“ (ibid., p. 111).

„**-ie/o-* pradžioje galėjo būti vartojamas kaip mediuomo diatezės formantas, iš kur paaiškėja ir jo tematinė struktūra: **-i(e/o)-*. Kamieno *ie/o* formos pradžioje tikriausiai buvo kaitomos pagal medialinę fleksiją, kas matyti iš jų ryšio su hetitų kalbos *hi* -konjugacija, plg. *io*-kamienę formą lot. *orior* "atsistoju, atsikeliu, pakylu" ir het. *arhi* "atvykstu, pasiekiu" (su *-hi* < **-əo-i*). Dedamas vėliau prie fundamentinių formų – diatezinių, kurios pradžioje buvo medialinės (**lip-əó*), ir aspektinių (**lōip-əo*), *-ie/o* kamienas jau reiškė laiką, būtent – prezensą [Bader Op. cit., 233].

„Kurios konkrečios veiksmažodinės šaknys buvo kaitomos pagal aktyvinę paradigmą ir kurios – pagal statyvinę-medialinę paradigmą, dabartiniame ide. kalbų veiksmažodžio struktūros tyrinėjimo etape dar nėra pakankamai paaiškėję. F.Bader mano, kad šaknys duodavo tik vieną veiksmažodinę formą, fundamentinę, charakterizuotą priklausomai nuo rūšies tik galūnėmis, ir kad kiekviena archainė ide. veiksmažodžio forma priklausė arba activa tantum serijai (su galūnėmis **-m*, **-s*, **-t*, 3 p. plur. **-e/ont*) arba media tantum serijai (su galūnėmis **-əo*, **-təo*, **-e/o*, 3 p. plur. *i*-(ē)r*) [Bader 1976, 34]“ (ibid., p. 113).

„Bet Viač. Ivanovas, remdamasis pirmiausia hetitų kalbos, taip pat ir kitų ide. kalbų, pvz., baltų, duomenimis, teigia, kad, pvz., formose lat. *dēju* "dedu" : liet. *de-mi*, kurios morfologiškai tiksliai pakartoja het. *teḫhi* "dedu" : *te-mi* "sakau", „atsispindi ta dviejų tipų iš vienos šaknies padarymo galimybė, kuri egzistavo indoeuropiečių

dialektuose archainėje jų raidos epochoje" (ОПАЯС, 81) [tai neprieštarauja Bader minčiai, nes pačios šaknys buvo daugiareikšmės – kaip parodo dabartinių "aktyvinės" sandaros kalbų tyrinėjimai, ne subjekto pasirinkimas, bet veiksmažodžio polisemija lemia galimybę pavartoti tą pačią veiksmažodinę šaknį su 1-osios ar su 2-osios serijos galūne. Tipologiškai tai ryškėja nagrinėjant gyvas fientyvinės sandaros kalbas, pvz. guaranių, lakotų, pomų – žr. Mithun 1991, 513, 517 – L.P.]. Su šiuo teiginiu sutinka daugelio čia nagrinėjamų veiksmažodžių konstatuotas priklausymas atematiniam ir tematiniam tipui. Tad easama pamato galvoti, kad prabaltų dialektuose ta pati veiksmažodinė šaknis daugeliu atvejų galėjo būti kaitoma ir pagal atematinę *-mi*, *-si*, *-ti* fleksiją, ir pagal tematinę *-ō* < **-oao*, *-ēi*, *-e/o* fleksiją.

„Fleksijos opoziciją, matyt, lydėjo šaknies vokalizmo *e* : *o* (> *a*) opozicija. /.../ šalia vokalizmo *ei* ir *eu* *io*-kamienių veiksmažodžių, kurie baltų kalbų veiksmažodžio struktūros požiūriu laikytini pamatiniais, būta dažno vokalizmo *oi* ir *ou* *io*-kamienio iteratyvo arba intensyvo. Kai kurių šios grupės veiksmažodžių vokalizmo *ei* ir *eu* *io*-kamienių pamatinių formų ir vokalizmo *oi* ir *ou* to paties kamieno išvestinių formų opozicija ir gali atspindėti senąją *-mi* fleksijos ir *-ō* < **-oao* fleksijos veiksmažodžių opoziciją.

„Šaknies vokalizmas *o* (*oi*, *ou*), pradžioje buvęs aspektinių („perfektnių“) formų aksesuarinis rodiklis, vėliau galėjo būti reinterpretuotas kaip iteratyvumo–intensyvumo, taigi ir kauzatyvumo charakteristika bent jau kai kurių veiksmažodžių atžvilgiu. Tad, pvz., dabartinę trinarę leksinę-semantinę opoziciją liet. *leidžia* : lat. *laižu* : *ližu* "kertu, raunu su šaknimis" galima paaiškinti anksčiau egzistavusia fleksinio tipo opozicija: 1 p.sing. **l-id-mi* / 1 p.plur. **līd-mū* : 1 p.sing. **lāid-ō* / 1 p.plur. **līd-mū* [CBPT 108, 116]" (ibid., p. 114).

„Baltų kalbų *io*-kamienių veiksmažodžių etimologiniai atitikmenys kitose ide. kalbose daugeliu atvejų yra *e/o* kamieno. Dalis baltų kalbų *io*-kamienių veiksmažodžių su šaknies vokalizmu *ei* ir *eu* (pvz., *liėpia* "deda linų ar kanapių pluoštelį...") seniau galėjo turėti praes. *dēla* : praet. *dūlo* tipo paradigmą (praes. **leīpa* : praet. **lipā*), taigi taip pat tikriausiai buvo *e/o* kamieno. Šiam kamienui galėjo priklausyti, be kitų, tie *io*-kamieniai veiksmažodžiai, kurie prieš sprogstamąjį žodžio galo priebalsį lietuvių kalboje turi akūtinę priegaidę, latvių kalboje – laužtinę intonaciją (*dīegiu*, lat. *diēdsu* < 1 p.sing. **deigō*).

Mintis, kad du veiksmažodžiai gali būti išriedėję iš vieno veiksmažodžio paradigmos, nėra visai nauja. Dėl vienos paradigmos su šaknies normaliojo vokalizmo laipsnio prezensu, nykstamojo laipsnio preteritu pirmasis pasisakė dar Jonas Kazlauskas, beje, atkreipęs dėmesį ir į atematinių veiksmažodžių šaknies determinatyvą *d* (Kazlauskas 1968, 315, 358).

1. Vienoje iš ankstesniųjų protobaltiškosios sistemos raidos pakopų egzistavo šios neakuzatyvinės (mano terminais – fientyvinės, tradiciškai – „aktyvinės“) kalbos sandaros veiksmažodžio paradigmos:

1.sg.fient. <i>*l-i-p-m</i>	1.pl.fient. <i>*li-p-m-(s)</i>
2.sg.fient. <i>*l-i-p-s</i>	2.pl.fient. <i>*li-p-t-</i>
3.fient. <i>*l-i-p-t</i>	

67

rodančiu situacijos („veiksmo“) agentą. Patys 1-asis ir 2-asis asmenys iš principo negalėjo perteikti jokios inertyvinės situacijos, pvz., „*aš žemėje besimėtantis = mėtausi (tarsi akmuo) = esu padėtas (tarsi lazda)*“ – čia inertyvinė 1-ojo asmens paradigma iš viso nevartojama, nes situacija yra neįmanoma; užtat gali būti pavartotas gyvųjų būtybių žodis „*aš guliu*“ su fientyvinės paradigmos 1-osios serijos *-m*, kuris šiuo atveju, savaime aišku, jokio „aktyvaus veiksmo“ neperteikia (tuo ir skiriasi fientyvinė kalbos sandara nuo ergatyvinės!). Tuo tarpu kalbant apie negyvuosius daiktus (*akmuo, lazda*), veiksmazodis „gulėti“ iš viso neįmanomas (plg. liekanas lietuvių tarmėse).

Deja, prezensas suplakamas su „aktyviuoju veiksmu“, o preteritas – su „pasyviuoju subjekte pasiliekančiu veiksmu“ (plg. Karaliūnas 1987, 65), o tai yra nepakankamo išigilinimo į kalbos sandaros problematiką rezultatas. Kaip minėta, fientyvinės sandaros semantinė determinantė – pačios leksikos suskirstymas į fientyvinės ir inertyvinės reikšmės žodžius, o tai neturi nieko bendra nei su aktyvaus–inaktyvaus veiksmo opozicija, nei su tokia svarbia ergatyvinėje kalbos sandaroje tranzityvumo–intransityvumo opozicija. Kaip matome, net ir toks žymus tyrinėtojas kaip Simas Karaliūnas lengvai patenka į terminologijos pinkles ir ima suplakti inaktyvumą su pasyvumu. Tai ir yra prastos terminijos pasekmė. Dėl to nuo pat savo pirmųjų darbų nuosekliai pakeičiu terminus „aktyvinė sandara, aktyvinė, inaktyvinė konstrukcijos“ nieko bendra su rūšies diateze neturinčiais terminais „fientyvinė sandara, fientyvinė, inertyvinė konstrukcijos“.

2. Kadangi normaliojo ir nykstamojo šaknies vokalizmo laipsnių koegzistencija pasižymi tiek baltų *a*-kamieniai, tiek *ia*-kamieniai veiksmazodžiai, tai remdamasis pastarųjų „aktyvumu“, matomu jau jų tranzityvinėje reikšmėje, vadinasi, remdamasis jų kilme iš 1-osios serijos *-m*, *-s*, *-t* -paradigmos veiksmazodžių, o tai paliudyta net ir gausiais atematiniais atitikmenimis senosiose lietuvių raštuose (nors čia dauguma jų buvo aiškūs naujadarai – plg. atematinų galūnių išplitimą sanskrite), Karaliūnas daro išvadą, kad *ia*-kamieniai veiksmazodžiai yra kilę iš atematinų (sakytume – fientyvinių) veiksmazodžių grupės. Nors ir čia yra aiški tendencija suplakti tranzityvumą su aktyvumu, kuris iš tikrųjų nėra diatezinis gramatinis aktyvumas, bet yra leksinis semantinis fientyvumas, ir nors iš tikrųjų daugelis senųjų lietuvių raštų atematinų formų gali būti tam tikros epochos naujadarai, su minėta išvada reikia sutikti, nes nėra abejonės,

kad *ia*-kamieno išplitimas yra buvęs kalbos naujovė ir kad faktas, jog tai būdinga tranzityvams, verčia pagalvoti apie pamatinių šio modelio veiksmazodžių fientyvinę kilmę. Be abejo, iš fientyvinės reikšmės veiksmazodžių galėjo kilti ir nemažai intransityvų. Pvz., *esu, esi, est*, be abejo, ateina iš fientyvinės leksinės grupės, tuo tarpu 1 ir 2 asmenų formų stokojantis vardažodinis (masdaras) *yra*, be jokios abejonės, parodo inertyvinę – pvz., tik negyviems daiktams kadais būdingą – priešpriešą (kad būtent *yra*, o ne *est(i)* išplito į visus atvejus, aiškintina totaliniu inertyvinės masdarinės – 2-osios serijos – 3-čiojo asmens formos, o su ja – ir visos tematinės paradigmos išplitimu baltų kalbose). Tačiau tai, kad iš fientyvinių veiksmazodžių yra kilę intransityvų, vis dėlto nepaneigia fakto, jog tokių intransityvų yra aiški mažuma. Visai abejotina, ar iš inertyvinės reikšmės žodžių (apie „veiksmazodžius“ čia kažin ar verta kalbėti, nes jų „paradigma“ susidėjo tik iš vieno neveiksmazodinio „masdaro“, kuris tegalėjo atitikti būdvardį predikatinėje konstrukcijoje) galėjo kilti tranzityvų – juk net tokie „inertyvai“ kaip intransityviniai *dega, sveria, verda*, yra labiliniai veiksmazodžiai, t.y. gali būti ir tranzityvai. Jei koks, mūsų manymu, negyvas objektas galėjo būti pavartotas ne su inertyviniu predikatu, bet su fientyviniu, iš kurio vėliau kyla tranzityvinis veiksmazodis, tai toks atvejis viso labo tik teliudytų fientyvinę tokio objekto personifikaciją (pvz., Saulės). Todėl Karaliūno išvada turi būti priimta.

3. Kadangi, besiformuojant laiko kategorijai, t.y. laiko opozicijai pakeičiant senesnę veikslo opoziciją (plg. Karaliūnas 1987, 112), ta pati šaknis, priklausomai nuo galūnės, galėjo būti kaitoma tiek pagal 1-osios, tiek pagal 2-osios serijos paradigmas, o šaknies vokalizmo nykstamojo laipsnio formos dėl jų iš seno perteikiamos inertyvinės reikšmės tapo asocijuotos su perfektine situacijos rezultato reikšme preteritui reikšti (germanų stipriojo preterito „perfektinės“ kilmės šaknies vokalizmo nykstamasis laipsnis rodo čia bendrą baltogermaniškąją inovaciją), tai minėtų paradigmų vietoje (*ia*-kamienui tik pradedant išstumti atematinius tranzityvus, bet išsilaikant paveldėtam ir tarp intransityvų) susidaro naujos:

3.itr.praes.	<i>lā̃pa / li-ñ~pa</i>	: praet. <i>lipā</i>
3.tr.praes.	<i>lā̃pia</i>	: praet. <i>lipā</i>

1.sg.praes.	<i>maũš-ō, láuk-ō</i>	
2.sg.praes.	<i>maũš-ēi, láuk-ēi</i>	
1.pl.praes.	<i>muš-m-, lūk-m-</i>	
2.pl.praes.	<i>muš-t-, lūk-t-</i>	
3.tr.praes.	<i>smaũkĭa / smu-ñ-ka</i>	: praet. <i>smukā</i>
3.tr.praes.	<i>stēġĭa / stāġĭa / sti-ñ-ga</i>	: praet. <i>stigā</i>

Ši pakopa atspindinti baltų–slavų bendrumą.

Kaip matome, iš rekonstruotų paradigų puikiai gali išriedėti ir germaniškojo tipo paradigmos: daugiskaitoje esama šaknies vokalizmo nykstamojo laipsnio formų (*muš-m-, lūk-m-*) lygiai kaip ir preterite (*lipā, smukā*). Kad germanams daugiskaitos nykstamasis laipsnis yra vien tik preterito bruožas, tai, matyt, vėlesnės, jau grynai germaniškos raidos dalykas. Tiek baltams, tiek germanams yra būdingas tematinių (apibendrintų iš 2-osios serijos) formų išplitimas.

Rytų baltų kalbose tautosilabinio vokalizmo šaknys su pailgintuoju laipsniu preterite yra būdingos tranzityvams. Tokie veiksmažodžiai dažnai turi intransityvines poras su nuliniu šaknies vokalizmu - plg. akūtinį lie. tr. *sk-lti*, praes. *skēlia* - praet. *skēlē*, bet *skūlti*, praes. *skŷla* < *skiŷla*, praet. *skūlo*. Analizė rodo antrinę šių porų kilmę: taisyklingą porą *k-lti, kēlia, kēlē* – *kūlti, kŷla, kūlo* atitinka archaiškesnio nediatiutinio (labilinio) veiksmažodžio *k-lti* 1. tranzityvinė "ką pakelti" ir 2. intransityvinė "pasikelti" reikšmės. Lietuvių kalboje yra išlikę ir izoliuotų labilinių veiksmažodžių, pasižyminčių pilnojo šaknies vokalizmo laipsniu prezense, pvz. *vŷti, v-rda, vŷrē; sveŷti, svēria, svērē* – įdomu, kad būtent šių reikšmių veiksmažodžiai yra labiliniai germanų kalbose (plg. anglų *boil, weigh*, vo. *kochen, wiegen*), o anglų kalba pasižymi ypatingu labilinių veiksmažodžių gausumu. G. Klimovas (Klimov 1983, 1977) veiksmažodžių labilumo buvimą laiko ankstesniosios fientyvinės („aktyvinės“) kalbos sandaros frekventalija. Ši frekventalija atitinka klasikinį požiūrį dėl vėlesnio tranzityvumo–intransityvumo opozicijos susiformavimo indoeuropiečių kalbose senesnės veiklo diatezės vietoje (cf. Meillet 5.1, Krahe II § 43 A 3). Tas pats ablautas, kuris baltų kalbose išreiškia tranzityvumą–intransityvumą, germanų kalbose panaudotas laiko–nuosakos kategorijai reikšti, o tai abiem atvejais tos pačios, nei laiko–

nuosakos, nei tranzityvumo–intransityvumo kategorijų neturėjusios bendros baltogermaniškosios verbalinės sistemos raidos rezultatas. Tos pirminės sistemos reliktai ir yra labiliniai veiksmažodžiai. Lygindami tokias germanų formas kaip go. *steiga* "keliuosi" - *staig* "kėliausi" - *stigum* "kėlėmės" su lie. *steīgia* – *staīgiasi* "skuba" – *stigo(me)*, kaip minėta, nustatome baltų kalbose „germanų veiksmažodžio ablauto pirmąją klasę“. Baltų veiksmažodžių pora *staīgia(si)* – *stigo* rodo ne pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio ryšį su tranzityvu, bet atspindi archainius baltogermaniškosios epochos „Aktionsart“ skirtingumus. Iš jų germanų kalbose ir išsivysto laiko-nuosakos, o baltų kalbose (galbūt drauge su laiko-nuosakomis – plg. Karaliūnas 1987, 98, 99) – tranzityvumo–intransityvumo priešpriešos, plg. lie. *smėigia* – *smigo* su naujai prie pastarojo prikurtu nazaliniu prezensu *smiīga*. Šie lyginimai parodo paradigmos lie. *kelia* – itr. *kūlo* pirminį pobūdį bei prie formos *kūlo* prikurtojo nazalinio prezenso *kūla* vėlesnę kilmę. Nenazalinis atitikimas germanų kalbose anglų tr. *raise* – itr. *rise*, s.v.a. tr. *leiten* – s.saksų itr. *lithan* rodo, kad ir germanų kalbose būta baltams analogiškos fakultatyvios „Aktionsart“ raidos tranzityvumo–intransityvumo linkme.

Germanai laikams reikšti apibendrino šaknies ablauto sistemą, tačiau susidūrę su perfektinės kilmės preterito-prezentiniais veiksmažodžiais, prikūrė jiems dentalinį preteritą, plg. gotų

perf.= praet.-praes. *kann* ↓

praet. *kun-þa*

Ši šaknis germanų kalbose pirmiausia reiškė "mokėti", o iš čia išriedėjo reikšmės "galėti" ir "žinoti". Vėliau katrai reikšmei buvo pritaikyta skirtinga paradigmninė šaknies modifikacija ir atsirado du veiksmažodžiai – silpnasis ir preterito-prezentinis (preterito-prezentinis s.v.a. *kunnan* išlaikė abi reikšmes). Prezenso vokalizaciją primena kad ir vo. *kenne* "žinau". Užtat prezensu tapęs archainis perfektas *kann* "galiu" ← "moku" yra tarsi stipriojo veiksmažodžio preteritas. Germanų preterito-prezentinių veiksmažodžių prezensas ir nesiskiria nuo stipriojo veiksmažodžio preterito, kuris taipogi yra kilęs iš indoeuropietiškojo perfekto, plg. stiprųjų veiksmažodį "griebti":

go. praes. *greipa* – imperf. sg. *graip* – pl. *gripum* (I klasė)

= gr. praes. *λείπω* – perf. (*λέ-*)*λοιπα* – aor. (*ἔ-*)*λιπον*

[plg. lie. *griėbia*, *liėka* – *graībo*, *laīko* – (*su-z-*)*gribo*, *lūko*].

Formos atžvilgiu germanų prezensas go. *kann* yra tas pats kaip stipriojo veiksmažodžio imperfektas go. *nam*. Tiek *kann*, tiek *nam* tipo formos vienodai siejamos su indoeuropietiškuoju perfektu bei jam būdingu ablautu (plg. stiprųjų veiksmažodį go. praes. *nima* – praet. sg. *nam* – pl. *nēmum* [= lie. *ēmēme*, la. *ŋēmām*]).

Visai galimas daiktas, kad dentalinio preterito formantas yra keleriopos kilmės. Tačiau atsižvelgiant į perfektinę šių veiksmažodžių kilmę, reikia manyti, kad vienas iš jo šaltinių turėjo būti germanų bei kituose indoeuropiečių dialektuose į perfektinės reikšmės dalyvį išriedėjęs adjektyvų formantas ide. tradic. **-to-*, baltų **-ta-*, germanų **-p-*/*-d-* (kitas šaltinis – pagalbinis veiksmažodis ide. **dhē-/dhō-* "dėti, daryti", kurio reduplikuotas kamienas išžiūrimas gotų daugiskaitos formose, plg. *skul-dēd-um* "skelėjome"). Įdomu, kad ir dalyvį II su šiuo formantu turi vien tik tie veiksmažodžiai (silpnieji, preterito-prezentiniai), kurie pasižymi dentaliniu preteritu. Perfektinio formanto vaidmuo formuojant būtajį laiką yra vertas dėmesio.

Dėl savo archainio perfektinės kilmės prezenso bei jam prikurtojo dentalinio preterito germanų preterito-prezentiniai veiksmažodžiai gali būti laikomi archajiškiausia germanų verbalinės sistemos grupe, vadinasi, nors jų ir labai maža (užtat tai gana dažni žodžiai), būtent jie, matyt, tapo tuo modeliu, pagal kurį dentalinis preteritas išplito ir į silpnuosius veiksmažodžius. Juk silpniesiems veiksmažodžiams daugiausia priklauso kauzatyvai ir denominatyvai, kurie iš pradžių turėjo tiktai prezenso formą ir dentalinį II dalyvį (СГГЯ IV, 402), t.y. irgi pasižymėjo defektine paradigma.

Vadinasi, germanų ir baltų veiksmažodis skiriasi tuo, kad: germanų ablautas – "laikai" < veikslai; baltų ablautas – tranzityvumas < (Karaliūnas 1987, 103) iteratyvumas/kauzatyvumas < "laikai" (prezensas ← fientyvumas, preterias ← perfektas / inertyvumas, Karaliūnas 1987, 65) < veikslai.

Šis skirtumas atsirado, kai baltų temporaliniam (aktualiajam?) perfektui = preteritui buvo pasirinktas paprastas arba apofoninis kamiengalio baltų **-e/a* pailgėjimas **-ē/ā* (**-ē* vėliau dar išplito dėl priesaginio kamiengalio **-ia* pailgėjimo **-iā* > **-ē!* - dėl **-iā* > *-ē* plg. Karaliūnas 1987, 103).

Išvados

Baltogermanų indoeuropietiškojo dialektinio bendrumo idėja

plėtota dar V. Mažiulio paskaitose 1970–74 metais. Bendrais bruožais ji yra jo suformuluota deklinacijos sistemos analizės pagrindu 1970 m. studijoje:

„pagal įvardinių (ide. dial.) $*(t-o/e)-mō/ē$ resp. $*(t-o/e)-mi$ nominalizaciją bei pluralizaciją protobaltai-slavai-germanai [kaip minėta, praslavai yra kilę iš protobaltų tarmių vakarinio arealo, todėl Mažiulis čia nėra nuoseklus – jis turėjo vartoti terminą *protobaltogermanai* – L.P.] atskilo nuo protoiranėnų (ir kt.), čia nominalizavusių bei pluralizavusių neparadigmines (neižardinio) formanto $*-bh-$ (vardažodines) formas, pasielgusių panašiai kaip ir protograikai [plg. gr. ἴ-φι (čia formanto $*-bh-$ forma tik nominalizuota)], protoitalikai [plg. lo. dat. pl. *nocti-bus* (čia formanto $*-bh-$ forma nominalizuota ir pluralizuota)] ir kt.

„Nuo minėto indoeuropiečių „prokalbės“ arealo atskilusieji protobaltai-slavai-germanai, matyt, nelabai ilgai drauge gyveno ir suskilo į (pra)baltus-slavus bei (pra)germanus. Šitaip esu linkęs spėti dėl to, kad įvardinių (ide. dial.) $*(t-o/e)-mō/ē$ resp. $*(t-o/e)-mi$ nominalizacija bei pluralizacija baltams-slavams visgi nėra vienoda su germanais:

„a) baltai su slavais nominalizavo įvardinius tiek $*-mō$ ($*-mē$), tiek ir $*-mi$, po to pluralizuodami visgi gana anksti formantą $*-mō$ ($> *-mō + n >$ balt.-sl. dat. pl. $*-mōn$) ir palyginti vėlai (ne visuose baltuose, o tik rytiniuose) – formantą $*-mi$ ($>$ ryt. balt.-sl. instr. pl. $*-mī$);

„b) germanai iš įvardinių $*-mō$ ($*-mē$) resp. $*-mi$ nominalizavo ir pluralizavo, rodos, tik $*-mi$ (be to, ir su juo pačiu pasielgdami kitaip, negu baltai-slavai [čia Mažiulis turi galvoje ne instrumentalinį, bet datyvinį germanų pl. $*-mi$ / (dial.) $-mī-s$ pobūdį, nurodydamas pavyzdžius go. (*dag-a*)-*m* = s.isl. (*dag-o*)-*m* = s.angl. (*dag-u*)-*m* = sva. (*tag-u*)-*m* resp. rūn. (*-bor-u*)-*mR* – L.P.].

„Iš to galima spėti, kad (proto)baltai-slavai-germanai laikėsi kartu iki tol, kol buvo nominalizuotas įvardinis (ide. dial.) $*-mi$, o jo pluralizacija bei įvardinio (ide. dial.) $*-mō$ ($*-mē$) nominalizacija ir pluralizacija įvyko jau po to, kai (proto)baltai-slavai-germanai suskilo į prabaltus-praslavus ir į pragermanus, t.y. turbūt tada, kai apie II tūkst. pr. m. e. pradžią iš (proto)baltų-slavų idiomų ėmė formotis Nemuno – Aukštutinio Dnepro baltų „prokalbė“ ir slavų „prokalbė“ (BS 324–325).

Šiame darbe iškelti baltų ir germanų struktūrų paralelizmai veiksmažodžio srityje (analogiška pradinė identiško ablauto funkcija, germanų stipriajam preteritui analogiškas ide. „perfektinės“ kilmės baltų preteritas) remia V. Mažiulio siūlomą indoeuropiečių dialektinės baltogermaniškos pakopos koncepciją. Baltogermanų išeities sistemoje laiko kaip gramatinės kategorijos nebūta. Tai rodo tiek išnagrinėta germanų ablauto genezė, archainė preterito-prezentinių veiksmažodžių klasė su naujai sudarytomis preterito formomis greta senųjų kadaise neutralių laiko atžvilgiu "prezentinių" formų, tiek tam tikri reliktai baltų kalbose. Šios knygos III dalyje tų relikto paieškos ir pradėtos nuo baltiškųjų preterito-prezentinių veiksmažodžių nustatymo.

II DALIS

BALTŲ VARDAŽODIS

Daiktavardžių deklinacijos raida

Šiame darbe nemažai dėmesio paskirta tematinės deklinacijos kilmei. Todėl indoeuropiečių deklinacijos paradigmų išsivystymą į baltiškas paradigmas čia ir verta parodyti pirmiausia tematinės deklinacijos pavyzdžiu, juoba kad šioje srityje yra susikaupę daug visuotinai nepastebėtų sprendimų.

Kaip minėta, tradicinė indoeuropeistika rekonstruoja septynis (plius vokatyvas) linksnius (nominatyvą, akuzatyvą, genityvą, datyvą, ablatyvą, instrumentalį, lokatyvą), tris skaičius, tris gimines. Jei kuriose nors kalbose ko nors iš šio bendrojo inventoriaus trūksta, pvz., ablatyvo linksnio, tai paprastai aiškinama „sinkretizmu“ (pvz., genityvas ir ablatyvas yra sutapę viename linksnyje). Tematinės paradigmos vaizdas atrodo maždaug toks (plg. Meillet 1938):

nom.sg. masc. $*-o + *-s$

nom.-acc. neutr. $*-o + *-m$

acc.sg. masc. $*-o + *-m$

gen.sg. $*-o + *-sjo$

dat.sg. $*-o + *-ei > *-ōi$

abl.sg. $*-o + *-ed > *-ōd$

instr.sg. $*-o + *-e > *-ō/*-ē$

loc.sg. $*-o + *-i > *-oi$

nom.-acc.du. masc. $*-ōu/-ō$

nom.-acc.du. neutr. $*-oi$

nom.pl. masc. $*-o + *-es > *-ōs$

nom.-acc.pl. neutr. $*-e/o + *-ə_2 > *-ā$

acc.pl. masc. $*-o + *-(e)ns > *-ōns > *-ōs(-us)/*-ōn$

gen.pl. $*-ōm (< ?)$

instr.pl. $*-ōis (< *-o + *-eis?)$

loc.pl. $*-ōisu (< *-o + *-su?)$

Čia $*-o$ – tematinis balsis, o visa, kas po jo lipdoma (išskyrus nebent vienaskaitos genityvą) – neva tikrieji linksnių formantai, reprezentuojami atematinėje deklinacijoje.

Nesunku pastebėti, kad klasikinės rekonstrukcijos yra pleostrukcinės, t.y. integruojančios visus įvairiose indoeuropiečių dialektuose paliudytus faktus, tariamai pilniausiai sanskrito išsaugotus, į vieną bendrą kalbos-prokalbės sistemos lygmenį. Norint tai pasiekti, savaime aišku, reikia konkrečias vidinės rekonstrukcijos metodu atskirose dialektų grupėse nustatytas praformas suvesti į šio bendro vienos kalbos-prokalbės lygmens atitinkamus gramatinius archetipus. Čia jau ne pavienių rekonstrukcijų, bet paties metodo dalykas, lygiai kaip ir veiksmažodžio sistemos rekonstrukcijos atveju. Klasikinis lyginamosios indoeuropiečių kalbotyros metodas remiasi įsitikinimu (tikėjimu), kad indoeuropiečių kalbų santykis su prokalbe esąs toks pat, kaip romanų kalbų su lotynų kalba, į pastarosios vietą sąmoningai ar nesąmoningai pastatant dirbtinį prasanskrito-pragraikų mišinį. Šiam metodui atsirasti ir išlikti padėjo psichologinės nuostatos: iš pradžių – pagarba Europos antikinę kultūrai bei sanskritiškai senovės indų civilizacijai, paskui – pagarba mokslo tradicijai. Nuo Ferdinando de Saussure'o laikų neišvengiamai stiprėja šio metodo kolizija su modernesniais tyrinėjimo metodais. Nors po hetitų (nesitų) kalbos paminklų dešifravimo tradicinius įvaizdžius imta griauti dar šio amžiaus pirmojoje pusėje, nepaprastą jų gyvybingumą rodo vis naujų šios pakraipos autoritetų iškilimas (pvz., Szemerényi 1970). Jų oponentams tačiau aišku, kad aštuonių linksnių sistemą negalima rekonstruoti net ir vėlesnei ide. prokalbei (Lehmann 1993, 154).

Tematinių kamienų vienaskaitos VOKATYVAS, kuris, be abejo, reiškiamas grynu kamieniu, yra *e*-kamienis, o tai tik terodo, kad tematinis balsis yra buvęs apofoninis (žr. anksčiau).

Tematinio NOMINATYVO rekonstrukcija tradic. **-o* + **-s* reiškia, kad hetitų kalboje paliudyta bendrosios giminės forma nom./gen. **-as*, tradic. **-os*, kildintina iš ankstesniojo fientyvinio markerio **-a* su postpoziciškai prilipdytu rodomojo įvardžio fientyvinio kamieniu **-sa* (dėl visa to žr. šios knygos I dalį).

Apie tematinį nazalizuotą vienaskaitos NOMINATYVĄ-AKUZATYVĄ kalbėta I dalyje. Slaviški neutra nerodo jokių nazalizacijos pėdsakų (plg. *нго*) ir tai laikytina archaizmu. Kad baltų bevardės giminės paradigma ne tik kad nėra prarasta, bet net nespėjo susikurti, rodo buvusios inertyvinės klasės → bendrosios giminės baltiškų skolinių suomių kalboje lyginimas su prūsų kalbos medžiaga:

suo. *silta* 'tiltas' < balt. inert. **tilta*, *heinā* 'šienas' < balt. inert. **šeina* [kad suomių kalboje būtų išlikęs iš baltų paskolintas galo **-s*, rodo suo. *taivas* 'dangus', *kirves* 'kirvis', o kad būtų išlikęs galo *-n*, rodo suo. *paimen* 'piemuo' < balt. **peimen-*, suo. *siemen* 'sėkla' < balt. *n-* kamieno inert. *sēmen* (plg. E 256)] vs. pr. neutr. *gijwan* III 45₇, *creslan*, E 217, *caulan* E 155 t.t. Kiek leidžia spręsti skurdoka prūsų kalbos medžiaga, XVI a. prūsų katekizmo kalboje (Sembos patarmių) XIII/XIV a. Elbingo žodynėlio (Pamedės patarmių) nazalizuotų vienaskaitos neutra gausybę atitinka daugiskaitos formos su vyriškos giminės vardininko galūne *-ai* (matyt, kadaise kuopinės reikšmės), pvz. *kaulei* [*kau~~l~~ai*](dėl vyriškos giminės plg. *kaūlins* III 101₁₉ – abiem atvejais dėl prūsų *l* minkštumo) III 101₁₈. Nėra jokių faktų, leidžiančių įrodyti tradicinę nuomonę, neva prūsų kalboje „išlikusi“ bevardė giminė liudijanti savo buvimą baltų prokalbėje, vadinasi, ir savo „išnykimą“ rytų baltų kalbose. Šios nuomonės atsiradimo priežastis – jau minėtas klasikinės rekonstrukcijos metodas, atkakliai suvedantys visų indo-europiečių dialektų faktus į vieną apibendrintą integralinę graikosanskritiškąją fikciją. Nėra jokių įrodymų, kad lietuviška predikatinė „bevardės giminės“ forma (*gēr*)*a*, kuri sinchroniškai nerodo jokios giminės ir yra prieveiksminė, būtų kilusi iš kadaise egzistavusios bevardės giminės paradigmos. Bevardės giminės požūriu prūsų katekizmo kalba primena lietuvių kalbą (nebent „bevardės giminės“ forma juose „brugmanizuota“ akuzatyviniu formantu – plg. *labban* 'gėra'), bet dukart vardininko linksniu pavartotas žodis *gijwan* 'das Leben' (*kai noūmas en Sacra=menten etwerpfnā steifon grikan / gijwan bhe Dei=wutifkai praftawīdans wirdans dāts wirft* III 75₁₉ '.../ gyvenimas /.../ duotas tampa'; *kai tebbei wiffa maia segi=fna bhe giwan podingai* III 79₁₇ 'kad tau visà mana veikla bei gyvenimas patiktų') vis dėlto nelygus lie. *gýva* ir yra būdvardinės kilmės daiktavardžio bevardės giminės forma. Tokių daiktavardžių apstu Elbingo žodynėlyje, bet tai irgi vienaskaitos formos, pvz. *Alu* E 390 'midus', *Wargien* [*uarjan*] E 525 'varis', [*S*]*aytan* E 346 'sietas', *Mestān* [*mēstan*] 'miestas', *Dalptan* 'káltas' t.t. Trijų pastarųjų slaviškieji atitikmenys irgi yra bevardės giminės. Tačiau sunku rasti daugiskaitos formas, nes sl. *кѡѡѡ* atitikmuo pr. *Warto* [*uarta*] E 210 struktūriškai panašus į *Lafto* [*laztā*] E 492 'lova' ir, be to, patenka į tokių žodžių grupę, kaip *Wanfo* E 100, *Sylo* E 589, *Slayo* E 307, *Stiklo* E 564 (šis slaviškas skolinys niekaip negali būti bevardės giminės daugiskaita!), *Spoayno* E 387, *Babo* E 263,

Pelanne E 37 (galūnė -ē negali būti „bevardės giminės“ daugiskaitos galūnė!), *Pelwo* E 279, *Panto* E 542, *Mary* [*marī*] E 65, *Gudde* E 587, *Crauyo* E 160, *Lagno* [*laknā*] E 481 = *Lactye* E 476, [*Y*]*agno* [*jaknā*] E 125, *Strigeno* [*stirgenā*] E 73 t.t., o juos Mažiulis (PKP II) laiko nomina collectiva. Vienaskaitos formą *Caulan* E 155 atitinka daugiskaitos *kāulins* III 101₁₉, bet tai vyriškosios giminės forma. Vadinasi, prūsų kalboje neutra neturėjo savų daugiskaitos formų, joms atstovavo vyriškosios giminės formos, kurių vardininkas tematinių kamienų atveju turėjo baigtis -ai (**wartai*, **wansai*, **slayai* t.t.). Tai liudija, kad prūsų kalboje bevardės giminės paradigma buvo defektuota. Bet jei ir išdrįstume teigti, neva baltuose egzistavusi bevardė giminė, tai ji juo labiau turėjo būti defektuota, kitaip tariant, buvo defektuota iš pat pradžių. Iš tikrųjų lietuvių kalbos „bevardės giminės“ *gēra* tipo formos iš vienos pusės terodo tik bevardės giminės užuomazgas, bet ne reliktus, o iš kitos, formaliai sutapdamos tiek su suo. *silta*, *heinā* baltiškėmis praformomis, tiek su sl. *uro* tipo formomis, rodo, kad praslaviškų dialektų susidarymo metu baltų dialektų kalbinė sandara dar buvo neakuzatyvinio tipo, o tematinis inertyvas buvo nenazalizuotas. Bet visų geriausiai bevardės giminės nesusiformavimą baltų dialektuose liudija veiksmoždžio 3-čiojo asmens formos nežymėtumas bei masdarinis pobūdis. Bet apie tai – šios knygos III dalyje.

Kaip ne kartą sakyta, vienaskaitos AKUZATYVO forma yra kilusi iš tos pačios inertyvinės formos, iš kurios kilusi ir bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo forma. Dėl nazalinio formanto kilmės ir išplitimo žr. I dalį.

Praindoeuropietišškai fientyvinei sandarai „akuzatyvėjant“, buvusi sigmatinio fientyvo forma buvo perinterpretuota kaip subjekto forma ir tapo nominatyvine. Kaip parodyta, jai buvo identiška iš posesyvinių konstrukcijų su fientyvo markerių kilusi sigmatinė GENITYVO forma. Ją turi ne tik hetitų tematinio bei kitų kamienų genityvas, bet ir atematinės deklinacijos genityvas (-as) (žr. I dalį), be to, jos pagrindu yra susidariusios graikų (-oō, -oō), arijų (-asya), vakarų baltų (prūsų) (-as) ir germanų (-is) tematinio genityvo formos. Užtat italikų, keltų, slavų, rytų baltų kalbos pasižymi visai kitokiomis tematinio vienaskaitos genityvo formomis. Jų įvairovė liudija, kad indoeuropiečių dialektai niekad nėra turėję visiems bendros vienodos tematinio genityvo formos tradic. *-osjo. Ši išvada darosi dar aiškesnė pamačius, kad bendros genityvo formos galėjo neturėti net ir tos pačios grupės dialektai, kaip antai anatolių, italikų ir baltų.

Nepaprasta vienaskaitos genityvo formų įvairovė, be abejo, turi ir priežastį. Imant išeities tašku identišką sigmatinio fientyvo ir sigmatinio genityvo formą, darosi aišku, kad genityvas turėjo sutapti su nominatyvu, o deklinacinei sistemai besivystant ir turtėjant, toks sutapimas turėjo būti šalinamas.

Kalbėdamas apie deklinacijos „neišsivystymą“, turiu galvoje ne koki nors kalbos „netobulumą“ (kiekviena kalba yra tobula tiek, kiek reikia atitinkamai kultūrai aptarnauti), bet vien tai, kad perėjimas nuo dviejų pamatinių pusiau gramatinių–pusiau leksinių fientyvinės sistemos „linksnių“ prie keturių pamatinių gramatinių akuzatyvinės sistemos linksnių reiškė semantiškai kitokios paradigmos išsivystymą, o kad pastaroji dar buvo menkai išsivysčiusi, tarkim, hetitų kalboje, rodo patys hetitų tekstai: plg. kad ir neakuzatyvinės sandaros liekanas liudijantį tranzityvinio veiksmazodžio bevardės giminės subjekto vengimą (ОПАЯС, 54) arba nevisišką daugiskaitos paradigmos atsiskyrimą nuo vienaskaitos paradigmos (plg. nom.sg. *antuḫšaš* ‘žmogus’ – gen./dat.pl. *antuḫšaš*, nom.-acc.sg. neutr. *aššu* ‘geras’ – nom.-acc.pl. neutr. *aššu*).

Akuzatyvinei paradigmai besivystant, vienas iš paprasčiausių nominatyvo ir genityvo sinkretizmo šalinimo būdų buvo genityvo formos pakeitimas reliatyvinio būdvardžio forma. Ši indoeuropiečių dialektuose buvo (*i*)*ia*- [trad. (*i*)*io*]-kamienė, plg. gr. *πάτριος*. Čia, matyt, buvo pasirinkta degenityvinės darybos schema, kaip lie. *diėvo-jis*, ru. dial. *ево-ный*, likiečių *maššanašš-iš* ‘diėvojis’ ar sen. kartų *ḫjo ʒoʒoʒo ʒe-j ʒac-isa-j* ‘Žmogaus Sūnus’, paraidžiui ‘sūn-us žmog-aus-us (žmogausas sūnus, žmogauso sūnaus, žmogausam sūnui, žmogausą sūnų t.t.) = fili-us hominis-us’. Tikslai šitaip ir įmanoma paaiškinti „brugmaniško“ gen. **-osjo* kilmę. Savaime aišku, tokie degenityvai iš pradžių galėjo būti linksniuojami, kaip rodo ir luvijų bei likiečių medžiaga, bet akuzatyvinei paradigmai tobulėjant, atkrito reikalas vartoti tas formas kaip autonomines ir kaitomas. Jos galutinai išitraukė į paradigmą sustabarėjusio gryno kamieno forma be nom. **-s* galūnės: s.i. gen.sg. *देवस्य devasya*, gr. *ἵππου*, Hom. *ἵπποιο* < **-οσιο* (Palmitis 1980; degenityvinės raidos idėja be nuorodos į šaltinį 16 metų vėliau kartojama A.Parenti straipsnyje „Suffixaufnahme-like Phenomena in Lithuanian“, *Res Balticae* 1996, 65 t.).

Visai galimas daiktas, kad net ir vienos dialektų grupės ribose iš pradžių galėjo koegzistuoti skirtingos genityvo formos.

Turbūt tai pasakytina apie tą centrinę indoeuropiečių dialektų zoną, iš kurios vėliau išriedėjo baltų kalbos. Akivaizdu, kad rytų baltų tematinis genityvas yra identiškas slavų genityvui ir kartu su juo skiriasi nuo vakarų baltų genityvo. Pr. gen. **-as* analogo nebuvimas rytų baltuose savaime rodo, kad praprūsų dialektai turėjo sutaptinę nominatyvo ir genityvo galūnę **-as*, panašiai kaip hetitų kalboje. Kitaip sunku paaiškinti, kaip toje pačioje dialektų grupėje būtų išsilaikiusios skirtingos tokio dažno linksnio, kaip genityvas, formos. Matyt, nominatyvas ir genityvas su sutaptine galūne bus egzistavę ir tuose dialektuose, kurie davė pradžių rytų baltų ir slavų kalboms. Tuo pat metu sutaptinį genityvą stūmė paraleliai vartotas naujadaras, vėliau išriedėjęs į lie. *-o*, sl. *-a*. Kaip yra aišku iš šios knygos I dalies, baltų kalbų kaip minimalių archaizmų liktinės indoeuropiečių zonos koncepcija remia praslavų tarmių kilmę iš to paties periferinio baltų arealo, kuriame susidarė ir vakarų baltų kalbos. Todėl dėl pr. gen. **-as*, reikia daryti išvadą, kad jau bent tame areale abidvi genityvo formos kiek laiko turėjo koegzistuoti. Tai leidžia spėti, kad panaši koegzistencija turėjo būti ir dialektuose, iš kurių yra išriedėjusios rytų baltų kalbos (plg. toliau p. 115).

Greta gen. **-as* yra užfiksuota ir atitinkama apofoninė forma, be to, dar su priešistoriniu sigmatinio kamieno vokalizmu (žr. I dalį), kuri baltų ir slavų yra įvardinė, t.y. pr. *(st)esse* < **-ese*, sl. *Ÿeco* < **-eso*, balt. **-esa*. Bendrą įvardinę-daiktavardinę ji, ko gero, yra buvusi germanų, plg. go. *þis*, *wulfis* < **-es{e/a?}* (rekonstruoti čia sanskritišką **{-i(a)}* trukdo baltų-germanų bendrumas).

Tiek rytų baltų ir slavų, tiek italikų ir keltų nesigmatinių genityvo formų atsiradimą paaiškina baltų vokalizmo tyrinėjimas bei gyvųjų lietuvių tarmių formų įvairovė.

Bet pirmiausia reikia dar kartą pabrėžti, kad nuomonė dėl rytų baltų ir slavų vienaskaitos genityvo kilmės iš „ide. abl. **-ōd*“ (o tai, be abejo, atsižvelgiant į sanskrito *-āt*, į indoeuropiečių prokalbę perkelta lotynų kalbos! forma) neatlaiko elementarios kritikos. Juk ši nuomonė grindžiama postulatu, kad lie. *o*, la. *ā* gali būti kilę tik iš baltų **-ā*. Kadangi ide. **-ōd* pagal šį požiūrį niekaip negali išvirsti į lie. *o*, la. *ā*, bet tik į lie.-la. *uo*, norint kildinti baltų genityvą iš „indoeuropiečių ablatyvo“, belieka tvirtinti, neva tematinio „ide. abl.“ **-ōd* < **-o* + **-od* ar **-o* + **-ed* „garsų kompleksas *-ō-ō-* ar *-ō-e-* vienosė

kalbose (pvz., lotynų) galėjo būti sutrauktas į *-ō-*, kitose (rytų baltų, slavų) – į *-ā-*” (Zinkevičius 1984, 200). Vis dėlto baltų kalbotyroje nuo 1962–1965 m. egzistuoja dar 1942 m. Chr.Stango (Stang 1942, 225) iškeltos minties dėl dvigubos ide.→balt. **ō* raidos į lie. *o*, *uo*, la. *ā*, *uo*, pr. **ā*, **ō* pagrindimas: Kazlauskas–Mažiulis hipotezė (Kazlauskas 1962, Mažiulis 1965).

Ši dvejopa raida paaiškinama akcentuacinėmis priežastimis: baltų dialektuose būta dviejų **ō* variantų, t.y. uždaresnio kirčiuoto **ō̃* ir atviresnio nekirčiuoto **ō*. Pirmasis yra išvirtęs į pr. *o*, lie. *uo*, la. *uo*, antrasis – į pr. *a*, lie. *o*, la. *ā*. Ryškiausiai tai rodo rytų baltų vienaskaitos genityvo fleksija, kuri sprendžiant iš daiktavardžių ir būdvardžių, visados buvo tik nekirčiuota (įvardžių atveju veikė paprasčiausias dažnesnio varianto apibendrinimas pagal būdvardžius su daiktavardžiais). Atvejai lie. *duoti* – pr. *dātwei* aiškintini kirčio mobilumu (plg laužtinę priegaidę la. *duôt*): prūsų kalba buvo linkusi apibendrinti nekirčiuotąjį platesnį variantą **ō̃* > **ā* (plg. dar 1 pers.sg. *cixtia* < **-ō̃*), o lietuvių kalba – kirčiuotąjį **ō̃* > *uo*. Be abejo, tokius atvejus, kaip lie. *duoti* – *dovanà* – *dosnùs*, la. *duôt* – *dāvana* – *dāsns* reikia tuomet laikyti išimtimis, tačiau pagal klasikinių požiūrį jų buvimą greta pr. *dātwei* ir visai neįmanoma paaiškinti. Analogiškai galima suprasti ir slavų *a* kilmę (plačiau – BS, 23–25), nors pastarasis apskritai visuomet vienodai atitinka tiek ide. **ō̃*, tiek ide. **ā*.

Žinoma, tokį aiškinimą galima bandyti ir nuneigti, tiktai visai nesuprantama, kaip po 30 metų, per kuriuos ši hipotezė, šiaip taip lietuviškos baltistikos pažiba, ne tik nėra nuneigta, bet ir pripažinta (plg. Schmid 1963, 12), galima jo visai nepaminėti lietuvių ir baltų kalbų istorijai skirtame kapitaliniame darbe, kuriame užtat atsirado vietos spėjimui, neva vienais atvejais ide. **-ō̃-ō̃/e-d* > **-ō̃-d*, o kitais ide. **-ō̃-ō̃/e-d* > **-ā-d* (Zinkevičius 1966).

Tiek rytų baltų gen. **-ō̃*, tiek lotynų abl. **-ō̃-d* (kad **-d* yra pridėtinis, ko gero, matyti iš palyginimo lo. praep. *dē* vs. gr. postp. *-δε*: adv. *οἷχαδε*) Mažiulis kildinami iš pailginto grynojo tematinio kamieno. Šio požiūriu, tematinis kamienas irgi ne naujovė, bet praindoeuropietiško senumo dalykas. Kalbėdamas apie neakuzatyvinę praeitį, Mažiulis, deja, vartoja (1970 m. taip dar buvo įprasta) neadekvatų „ergatyvo“ terminą, santykį tarp „ergatyvo“ ir „neergatyvo“ traktuodamas kaip gramatinį (neleksinį). Kadangi toks santykis yra

tiktai tikros ergatyvinės sandaros atveju (praindoeuropiečių dialektai dėlto buvo ne ergatyvinės, bet „aktyvinės“, mano terminais – fientyvinės kalbos sandaros), leidžiu sau pakeisti Mažiulio terminus savo terminais, juoba kad tai jo koncepcijai nerelevantiška. Skaitytojas, jei nori, gali pats atstatyti tai, kas pakeista, kad ir pagal originalo knygos (BS) 148-tąjį puslapį.

Svarbu kad tiek fientyviniai, tiek inertyviniai vardažodžiai iš pradžių buvo priebalsinio ir tematinio kamieno. Fientyvinės formos turėjo sigmatinį formantą. Tas pats sigmatinis formantas vėliau atsirado tiek ide. tematinės deklinacijos nominatyvo bei (plg. hetitų kalbą) genityvo fleksijoje, tiek atematinės deklinacijos genityvo fleksijoje. Atematinių kamienų vienaskaitos genityvą Mažiulis laiko tematizuotu, tik tos tematizacijos atsiradimą sieja ne su finalės **-Ca/C* (tai būtų tradic. **-Co/C*) raida (žr. I dalį), bet su tematinių ir priebalsinių kamienų mišimu, įvykusiui veikiant datyvo formoms (BS, 149).

Sigmatinį formantą turėjusios fientyvinės formos buvo supriešinamos gryo kamieno inertyvinėmis formoms. Fientyvinių vardažodžių inertyvinės formos pasižymėjo nazaliniu formantu. Minėtoje gramatinėje priešpriešoje dalyvavusios formos buvo naudojamos ir datyviniams bei lokaliniais santykiams reikšti. Šiuo atveju tematiniai kamienai buvo papildomi keliais prieviksminės reikšmės formantais [tradic. **-oi/*-ei*, vėliau ir (**-ei/*)*-i priebalsinio kamieno pavyzdžiu] arba pailginami (tradic. **-o* > **-ō* ir apofoniškai tradic. **-e* > **-ē*). Pastarąsias formas reikia irgi laikyti grynakamienėmis.

Indoeuropeistinėms rekonstrukcijoms čia reikšminga ne vien tai, kad tematinės deklinacijos fleksijos nebesuvokiamos kaip mechaniškos kontrakcijos (**-o* + **-ed*, **-o* + **-ei* ir pan.) rezultatas, bet ir tai, kad abudu pailginto kamieno variantai **-ō* ir **-ē* yra apofoniniai. Vadinas, dabar ne tik galima lyginti baltų gen. **-ō* su lotynų abl. *-ōd* < **-ō* + **-d(ē)*, arijų abl. *-āt* < **-ō* + **t/d*, kurių visų kilmė tikrai pasirodo ta pati, tik baltų forma archajiškesnė, ir ne tik vedų instr. *-ā* < **-ō* = baltų gen. **-ō* su visų arijų abl. *-āt*, bet ir visas minėtas formas su apofoniniu anatolų het. instr. *-it* < **-ēt* < **-ē* + **t'(?t/d)* (tiek ablatyvas, tiek instrumentalis perteikia aplinkybinius santykius), o pastarąjį – ir su lotynų „lokatyviniiu“ prieviksmiu *rectē(d)*.

Belieka paskutinis rytų baltų genityvo „kontrakcinės“ kilmės iš „indoeuropiečių ablatyvo“ šalininkų argumentas: jei ilgumas lie. gen. *-o* yra senovinis, kodėl tad ši galūnė cirkumfleksinė, o ne akūtinė

(priešingu atveju ji būtų buvusi redukuota kaip ir visos nevienskie-
menių žodžių akūtinės galūnės)? Iš tikrųjų šis argumentas ne tik
negriauna tematinės deklinacijos susidarymo bikazualinės (fientyvas–
inertyvas) – adverbialinės raidos teorijos, bet ją dar ir remia. Juk
jei rytų baltų gen. *-ō ilgumas nekontrakcinis, tai metatonija akū-
tas→cirkumfleksas įvyko tam, kad šio linksnio forma būtų atskirta
nuo rytų baltų instr.(ir dat.) *-ō formos. O kadangi instrumentalis
kaip aplinkybinis linksnis negali turėti pirmenybės prieš daug archajiš-
kesnį gramatinį genityvo linksnį, aišku, kad rytų baltų gen. *-ō buvo
vėliau už instr. *-ō paradigmatisuotas naujadaras, t.y. buvo būtent
ta kadaise paralelinė forma, kuri rytų baltuose išstūmė baltų gen.
*-as, dar išlaikytą prūsų kalboje.

Antra vertus, yra pagrindo manyti, kad prūsų kalboje pailginto
grynojo kamieno forma jau buvo vartojama greta gen. *-as, tačiau
pastarosios neišstūmė, paradigmatisuota netapo ir pasirodydavo kaip
prieveiksmis arba sustabarėjusiuose posakiuose, plg. *butta tawas* III
47₂ ‘pater familias, butatėvis’ (greta dėsningo *buttastaws* III 73₉₋₁₀).
Sporadiškai ji galėjo būti panaudota ir partityvinei reikšmei perteikti:
p̃nēga doyte BPT (jei suprasime infinityvą kaip vardažodį, tai tiek
butta tawas, tiek *p̃nēga doyte* yra ta pati atributyvinė sintagma).

Be pailginto grynojo kamieno, besivystanti tematinė deklinacija
turėjo galimybę panaudoti dar kamienus su papildomais formantais
(žr. anksčiau) sinkretizmui nom.sg. *-as – gen.sg. *-as išvengti.
Italikų genityvas buvo apofoninis, nes oskų ir umbrų kalbose yra
užfiksuotas fleksijos -ei vokalizmas (oskų *sakarakleis*, umbrų *kaltes*),
o lotynų kalboje – struktūriškai pailgintas pagal visus kitus linksnius
arba fonetiškai pailgintas -ī vokalizmas (BS, 157–158, 1974, 143).
Todėl italikams galima rekonstruoti genityvinį formantą *-ī/-ei, prie
kurio oskų ir umbrų dialektuose vėliau buvo pridėtas *-s pagal i-
kamienų genityvą. Keltai irgi turėjo tematinį vienaskaitos genityvą
su ilguoju *-ī (tiesa, gal ir kitokios kilmės), plg. galų *Segomari*.

Visus tuos genityvus Mažiulis sugretina su dzūkų (*po*) *dārbi*,
rytų aukštaičių (*lig*) *vākarie* tiporieveiksminėmis formomis. Antra
vertus, tarp vieno ir kitų yra toks pat struktūrinis santykis, kaip
tarp lotynų *bellī* < *-ī tipo genityvo formos (kurį nėra diftonginės
kilmės) ir lotynų *bellī* < *-ei tiporieveiksmių. Pastarieji tradiciškai
yra laikomi lotynų kalboje prarasto indoeuropiečių paradigminio

lokatyvo reliktu. Lietuvių adv. *namiẽ* < *-ei irgi turi lokatyvinę reikšmę. Jei tokio tipo faktai tikrai remia indoeuropiečių paradigminių lokatyvo, tariamai išlikusio sanskrite (plg. वृके *vṛke* < *-ei) rekonstrukciją, tai negi (pasitelkus apofoniją *ei/i/ī*?) lokatyvas galėjo išriedėti į genityvą lo. (*lup*)ī, t.y. į formą, kuri, kaip matėme, struktūriškai tapati arba lie. (*po dār*b)i, arba bent lie. (*lig vā*kar)ie?

Bet kiek yra neįmanoma paradigminio lokatyvo genityvizacija, tiek įmanoma prieveiksmio genityvizacija, t.y. tai, kad italikų ir keltų gen. -ī < *-i, atsirado iš genityviškai paradigmizuotų lie. (*po dār*b)i tipo tematinų prieveiksminių formų, į kurias elementas *-i patekęs dėl finalės *-ei sutapimo su priebalsinio kamieno *-ei, *-i finalėmis. Įrodymu laikoma senovinė io-kamieno galūnė lo. gen. *filī*, kurioje -ī < *-i tematinio *-o vietoje yra susiliejęs su priesagos i.

Nors Mažiulis neigia tematinio (kaip ir priebalsinio) kamieno formantų *-ei, *-i apofoninį santykį, aš pasiūlyčiau daug primityvesnį aiškinimą: tematinio kamieno tam tikras mišinys su priebalsiniu kamienu turėjo atsirasti kartu su pačia tematizacija dėl *-Ca/C kaitos finalėje (žr. I dalį), o sonantinio *i/i-kamieno atveju poroje su vokalizuoju *-Ca ir nevokalizuoju *-C kamiengalio variantu tematinis balsis atsidurdavo pozicijoje, kurioje jis buvo struktūriškai ekvivalentiškas diftongui *-ei/ai: $*C_1VC_2C_3a\pm s = *C_1C_2VC_3\pm s(a) \rightarrow *C_1VC_2ia\pm s = *C_1C_2Vi\pm s(a)$, kur C_2i prieš *a* traktuojama, kaip ir C_1C_2 prieš *Vi*, tuomet *a* = *ei* arba *ai*, kai *V* = *e* arba *a*. Tokiu būdu paaiškinamas ir -ei/ai bei tematinio baltio -e/a ekvivalentiškumas.

Gamkrelidzė ir Ivanovas, priešingai negu Mažiulis, laiko italikų ir keltų gen. -ī ilgumą senoviniu ir sieja šį formantą su reliatyvinių būdvardžių priesaga *-iH (plg. s.i. रथीष *rathīṣ* 'vežėjas', t.y. 'kuris yra susijęs su रथ; *rathaḥ* kariniu vežimu'). Vėliau dalyje indoeuropiečių dialektų tokie būdvardžiai buvę perinterpretuojami kaip moteriškosios giminės (*rēk'nī 'karališka') ir substantivuoti kaip ī-kamieno moteriškosios giminės daiktavardžiai (s.i. राज्ञी *rājñī* 'karalienė') (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 284).

Bandant sujungti abudu aiškinimus, verta prisiminti reliatyvinių būdvardžių priesagą ide. *-(i)ja (tradic. *-(i)io). Imant *-i kaip tematinio baltio ekvivalentą, iš vienos pusės gaunamas jau minėtas gen. (*fil*)ī < *-iii, iš kitos – रथीष *rathīṣ* tipo dariniai. Feminizacija galėjo vykti pagal modelį *-aH nykstant laringalams.

Pagaliau, kokia bebūtų lotynų ar keltų vienaskaitos genityvo kilmė tematinėje paradigmoje, ji tegali arba tik paremti prieviksminių darinių paradigmaticizacijos teoriją, arba likti nuošalyje nuo jos, nieko iš jos nepaneigdamas.

Indoeuropiečių prieviksminių formų paradigmaticizacija vyko panašiais, bet savais keliais skirtinguose dialektuose, o tai paaiškina tiek relikvinius prieviksminius dubletus, kaip lie. (praep. + *vākar*)*i*, (praep. + *vākar*)*ie*, (praep. + *vākar*)*uo*, tiek tos pačios formos panaudojimą skirtingiems linksniams skirtingose kalbose – plg. apofoninę porą het. instr. *newit* ‘nauju’ < **-ē + t* / s.i. abl. नवात् *navāt* ‘naujo’ < **-ō + t* [ypač plg. toliau kalbant apie daugiskaitos instrumentalį ir lokatyvą, padarytus iš tos pačios sigmatiniu formantu pluralizuotos „lokatyvinės“ formos **-ei/ai* (tradic. **-oi*)]:

„/.../ konstrukcinė forma lie. (praep. + *vākar*)*i/ie* [/.../ < balt. **-ei* (= **-a/ei*)] šiaip jau gali būti transformuojama ne tik į „dat.sg.“, bet ir į „gen.sg.“, „instr.sg.“ /.../, pvz. (su prielinksniu *po*):

1. „dat.sg.“ (*po dārb*)*i* /.../ ° dat.sg. (*po dārb*)*ui* /.../;
2. „gen.sg.“ (*po dārb*)*i* /.../ ° gen.sg. (*po dārb*)*o* /.../;
3. „instr.sg.“ (*po maž*)*ū* /.../ ° instr.sg. (*po maž*)*ù* = instr.sg. (*maž*)*ù* /.../

1, 2 ir 3 atveju šitokios transformacijos galimumas istoriškai yra aiškiai neatsitiktinis: juk čia turime ne tik vienodą transformą, bet ir istoriškai vienodą transformacijos pamatą – *o/e*-kamienio vardažodžio formos dat.sg. *-ui*, gen.sg. *-o*, instr.sg. *-u* yra atsiradusios, galų gale, iš (resp. vietoj) vienos ir tos pačios *o/e*-kamienės formos balt. (**-ō/ē* =) **-ō*, kurią dabartinės lietuvių kalbos atžvilgiu galima pavadinti ir „dat. sg.“, ir „gen. sg.“, ir „instr. sg.“ [šitą balt. (**-ō/ē* =) **-ō* sąlyginai vadinu „dat.“ balt.]” (BS, 137–138).

Minėtą gen. **-as* pakaitalų kilmę iš aplinkybinius santykius žyminčių formų įtikinamai pailiustruoja gen. **-ō* / gen. **-ī/-ei* bei adv. **-ō* / adv. **-ī/-ei/-ai* (tradic. **-oi*) tikslus atitikimas, plg.

lo. *bellō* < **-ō*,

het. *Hattuša* ‘į Hatušą’ < **-ō*,

s.i. अना *anā* ‘namie’ < **-ō*,

lie. r. *galù* (*lauko*) < **-ō*, Grv (*lig*) *vākaruo* < **-ō*,

ru. *вѣра*(= lie. *vākaruo*), *гома* < **-ō*

lo. *bellī, domī* < *-ei,

het. *Hattuši* 'Hatuše' < *-ei,

gr. οἴξει < *-ei,

lie. *namiē, dievīe-pi*, Grv, r. (*lig*) *vākarie* < *-ei,

gr. οἴχοι < tradic. *-oi,

pr. *būtai* 'vakare' < *-ai (tradic. *-oi),

dz. (*po*) *dārbi*, r. (*ligi*) *gali* < *-i.

Čia lie. adv. *namiē* turi lokatyvinę reikšmę, o (*lig*) *vākarie* ypač dėl savo paralelizmo (*lig*) *vākaruo* – lyg ir datyvinę reikšmę. Norom nenorom ateina į galvą Mažiulio net dukart pacituoti Kuryłowicziaus žodžiai: „genetiškai datyvas yra ne kas kita, kaip su asmenis reiškiančiais daiktavardžiais vartojamo lokatyvo atšaka“ (Kuryłowicz 1964, 190).

DATYVĄ kaip netiesioginį „konkretų“ („negramatinį“ – Kuryłowicz 1964, 31–32) linksnį kildinti išrieveiksminių formų yra dar patikimiau, negu „gramatinį“ genityvo linksnį. Tuo pagrindu 1970 m. V.Mažiulis suabejojo tematinės deklinacijos datyvo *-ōi bendraindoeuropietišku. Nuo to laiko pasirodė keli darbai, remiantys šios formos buvimą vienoje kitoje indoeuropiečių kalboje (plg. Žulys 1991), bet tai nesugriovė pagrindinių Mažiulio argumentų, juo labiau – pačios jo teorijos, nes tai ne tos ar kitos datyvo formos, bet naujojo akuzatyvinio tipo paradigmų susidarymo iš pusparadigminiųrieveiksminių formų teorija. Tad jei tematinė galūnė dat.sg. *-ōi būtų paliudyta net ir visuose indoeuropiečių dialektuose [o kad iš jos reikia kildinti, pvz., germ. dat.sg. *-ē (plg. go. -e(h), nord. -e) yra vargu ar įrodomas dalykas], tai vis vien nereikštų, jog ši ide. *-ōi < *-o + *-ei, o ne *-ōi < *-ō grynakamienio pailginto + *-i-.

Kaip bebūtų, nekelia abejonių faktas, kad indoeuropiečių dialektai pasižymi dat.sg. *-ei/*-i fleksija atematinėse paradigmos. Kaip kalbėta I dalyje, galūnės *-ei/*-i pirmiausia atspindi fientyvų oksitoninį ir inertyvų baritoninį i-kamieną. Abstrahuojantis nuo vėlesnių dat. -ne, abl.-gen. -nas, loc. -ni prielipų (Wackernagel–Debrunner 1930, 132) u- ir i-kamienių sanskrito bevardės giminės← inertyviniuose daiktavardžiuose, gaunama viena vienintelė u- resp. i-kamienė forma, aiškiai besiskirianti nuo apofoninės vyriškosios giminės formos (plg. i-kamienę dat.sg. -aye, abl.-gen.sg. -es). Analogiškai nesunkiai

rekonstruojami baltiški u_2 -, i_2 -kamienai (BS, 272–297). Taigi inertyvinei→bevardės giminės formai itin tinka Kuryłowicziaus pastaba, kad indoeuropiečių grynojo kamieno forma turėjusi didelę linksnio homonimiją (Kuryłowicz 1964, 179 t.). Panaudojus sigmatinį formantą tiek vyriškosios-moteriškosios, tiek bevardės giminės u - ir i -kamieno genityvams, jų i -kamenę apofoninę galūnę $*-ei/-i$ imta sieti su svarbiausia nenominatyvine (nominatyvas jau turėjo sigmatinę galūnę, o pradžioje dar ir pilnąją apofonijos laipsnį vyriškosios-moteriškosios giminės daiktavardžiuose bei nulinį laipsnį bevardės giminės daiktavardžiuose!), neakuzatyvine (akuzatyvas jau pasižymėjo nuliniu apofonijos laipsniu, o vyriškosios-moteriškosios giminės daiktavardžių atveju eventualiai dar ir nazaliniu formantu!) ir negenityvine (genityvas jau pažymėtas sigmatiniu formantu!) reikšme, t.y. su datyvine-lokatyvine reikšme ir perkelti pirmiausia į struktūriškai artimus kitus sonantinius (r -, l -, m -, n -) kamienus. Kaip atematinės deklinacijos požymis galūnė $*-ei/-i$ išplinta ir į priebalsinio linksniavimo kamienų vienaskaitos datyvą-lokatyvą, kur ji jau, savaime aišku, nebėra apofoninė. Šiam neapofoniniam dat.sg. $*-ei$ esant asocijuojamam su tematinio kamieno variantu $*-ei/ai$ (tradic. $*/oi$) (žr. anksčiau), alomorfų $*-ei/ai$ (tradic. $*/oi$)/ i datyvinė-lokatyvinė reikšmė įsitvirtina visų tipų kamieniuose.

Bet juk tematinius kamienus nuo visų kitų kamienų skyrė tematizacija, o tematinėms formoms (pvz. gen. $*-es$, dat.-loc. $*-ei$) atsiradus atematinėje deklinacijoje – ir tematinio kamiengalio pailgėjimas $*-ō$. Tai ir sudarė struktūrinę pagrindą dat.sg. $*-ōi$ atsirasti, ir tai reikia suprasti ne kaip elemento $*-i$ prisilipdymą (arijų dialektuose, ko gero, lipdėsi priesagą $*-ia$ pagal genityvą – plg. BS, 126), bet kaip kamienų $*-ō$ ir $*-ei/ai$ (tradic./ oi) / i kontaminaciją (Palmitis 1981₁, 81). Šitoks supratimas iš vienos pusės paaiškina didelį tematinio dat.sg. $*-ōi$ paplitimą, bet iš kitos pusės neneigia ir fakto, kad modelis $*-ōi$ nebūtinai turėjo išgalėti visuose dialektuose ar net vienoje dialektų grupėje.

Kad pati lietuvių kalbos medžiaga neduoda jokio pagrindo rekonstruoti lie. dat.sg. $-ui < *-ōi$, rašyta jau seniai ir daug. Šios rekonstrukcijos šalininkai iš tikrųjų remiasi ne pačios lietuvių kalbos (kurioje ne tik nepaliudyta raida $*-ōi > -ui$, bet ir pats dvibalsis ui neatrodo senas), bet tik tradicine nuomone. Norint įrodyti dat.sg. lie. $-ui$ kilmę iš ide. $*-ōi$ reikia įrodyti dvibalsio lie. ui baltišką kilmę,

o tam kartais pavartojama net ir tokia argumentacija: „Baltų *ōi* greičiausiai turėjo *ō* kamieno daiktavardžių dat. sg. galūnę (plg. gr. ω), iš kurios kilo dabartinė lietuvių *-ui*“ (Zinkevičius 1984, 190), t.y. tas pats „įrodoma“ per tą patį.

Antra vertus, „ide. **-ōi*“ būtų galėjęs išvirsti į lie. *-ui* tik per tribalsio lie. **uoi* pakopą (plg. Stang 1966, 181). Dėl to **-uoi* Mažiulis pastebi: „Vargu ar kas patikės tuo, kad suponuojamoji ide. **-ōi* (dat. sg.) toje pačioje vakarų dzūkų tarmėje ir net šios tarmės toje pačioje Pivošiūnų–Dusmenų [*(vĩk)-u* – *(vĩk)-uo*] šnekte praindoeuropietiskąjį neskiemeninį **-i* prarado du kartus ir, be to, dviem skirtingais laikotarpiais, t.y.: a) ide. **-ōi* > **-uoi* > **-ui* (lie. *-ui*) > *(vĩk)-u* (Pivošiūnai) ir b) ide. **-ōi* > **-uo* = *(vĩk)-uo* (Dusmenys). Toks suponuojamosios praindoeuropietiškos resp. bendraindoeuropietiškos fleksijos **-ōi* elgesys – neskiemeninis ide. **-i* ir išnyko, ir neišnyko – vienoje ir toje pačioje tarmėje (vakarų dzūkų) ir net vienoje ir toje pačioje jos šnekte (Pivošiūnai–Dusmenys) negali būti pateisinamas, jeigu suponuosime, kad šios abi vakarų dzūkų fleksijos *(vĩk)-u* (Pivošiūnai) ir *(vĩk)-uo* (Dusmenys) yra kilusios iš vienos ir tos pačios ide. **-ōi*, o suponuoti dat.sg. fleksijoms *(vĩk)-u* (Pivošiūnai) ir *(vĩk)-uo* (Dusmenys) atitinkamai dvi pirmąsias [fleksijas] – ide. **-ōi* ir **-ō* toje pačioje (Pivošiūnų–Dusmenų) šnekte yra dar labiau neįtikimas daiktas“ (BS, 111).

Ir tikrai, jei tiek lie. dat.sg. *-ui*, tiek dat.sg. *-uo* būtų kilę pašalinant tribalsio **-uoi* tautosilabinį ilgumą, iš kur gi dar atsirado dat.sg. *-u*, kuris

- a) negali būti kildinamas iš aukštaičių *-uo*, nes aukštaičių tarmėje cirkumfleksinės galūnės netrumpėja;
- b) negali būti kildinamas ir iš *-ui* bent pietų aukštaičių (vakarinių dzūkų) šnektose, kuriose nėra dvibalsių antrojo komponento *-i* redukcijos;
- c) negali būti koks už *-ui* jaunesnis naujadaras, nes yra vartojamas greta dat. *-ui*, pvz. *vėjui*, tų pačių tarmių (pvz., Dusetų)rieveiksmiuose, pvz. *pavėjui* (BS, 110)?

Prie to reikia pridurti dar ir tą reikšmingą dalyką, kad, viena, *-uo* pasirodo diametraliai priešingose periferinėse tarmėse, t.y. žemaičių ir pietų aukštaičių, ir antra, kad fleksijos *-uo/-ui*, *-uo/-u* pasirodo pagreičiui vėlgį periferinėse tarmėse!

Visa kas išdėstyta verčia daryti išvadą, kad galūnės lie. dat. sg. *-uo* ir *-ui*, *-uo* ir *-u* nėra tarpusavyje susijusios, kad *-ui* nėra kilusi iš **-ōi* ir kad *-uo* kildintina iš balt. **-ō*, kuri yra archajiškesnė, negu gr. *-ω* dėl savo atitikimo ne diftongo, bet grynojo pailginto tematinio kamieno.

Puikus netiesioginis šios išvados įrodymas yra būdvardinė tematinio datyvo forma latvių kalboje, t.y. (*vīr*)*am* greta kitų kamienų (dabar – tik moteriškosios giminės) (*siev*)*ai*, (*ac*)*ij*. Juk tik dėl dat. sg. **-ō* > **-uo* > **-u* sutapimo su acc. sg. **-an* > **on* > **-ō* > **-uo* > **-u* latviai ir buvo priversti pakeisti nebetinkamą daiktavardinę datyvo galūnę vienareikšme būdvardine (BS, 116, 117; Endzelīns 1951, 397¹⁰²).

Lie. dat. sg. *-uo* < **-ō* cirkumfleksinis tonas aiškintinas vėlesne datyvo **-ō* ir instrumentalio **-ō* diferenciacija.

Belieka paaiškinti formas lie. dat. sg. *-ui*, *-u*.

Galūnės lie. dat. sg. *-ui*, *-u* yra tapačios atitinkamoms *u*-kamieno daiktavardžių galūnėms ir yra skolintos iš šių daiktavardžių. Be šių galūnių, *u*-kamieniai daiktavardžiai turi ir dat. sg. *-uo*. Taigi lietuvių tarmėse yra paplitusios tos pačios *u*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos datyvo galūnės, kaip ir tematinio kamieno. Aiškinant tapatybės priežastį, reikia pirmiausia turėti galvoje indoeuropiečių kalbose vykusį apofoninių *u*₁-, *i*₁-kamienų ir neapofoninių *u*₂-, *i*₂-kamienų mišinį. Iš vienos pusės turime tokias apofonines galūnes, kaip lie. gen. sg. (*med*)*auš*, (*ak*)*iės*, kurios iš pradžių „neutra“←inertyviniams daiktavardžiams priklausyti negalėjo [plg. pr. neutr. *meddo* < *-u*, sl. neutr. *oko* ir s.i. neutr. वारि (*vār*)*i*]. Iš kitos – nebevardės giminės neapofonines galūnes lie. nom. sg. (*sūn*)*ūs*, (*av*)*ūs*, dat. sg. (*sūn*)*ui*, kurios iš pradžių galėjo atsirasti tik „neutra“←inertyviniuose daiktavardžiuose. Apie fientyvinio sigmatinio formanto perinterpretavimą kaip nominatyvo formanto ir neišvengiamą išplitimą į daugumą (bent tematinėje deklinacijoje) buvusių inertyvų jau kalbėta I dalyje. *u*- ir *i*-kamieno buvusieji fientyvai ir inertyvai turėjo vienodą nulinio apofonijos laipsnio vokalizmą akuzatyvo formoje. Ši forma buvusių inertyvų atveju buvo tapati nominatyvo formai, todėl šis trigubas suvokimas skatino vokalizmo nulinio apofonijos laipsnio apibendrinimą ir į buvusių fientyvų nominatyvą [(*sūn*)*ūs*, (*av*)*ūs*]. Turint tiek vyriškojoje-moteriškojoje giminėje (buvę fientyvai), tiek bevardėje giminėje (buvę inertyvai) bendrą nominatyvą ir akuzatyvą, genityvo galūnė buvo

apibendrinama į abi gimines arba su pilnojo apofonijos laipsnio vokalizmu [lie. (*sūn*)*aiš*, (*av*)*iės*], arba su nulinio laipsnio vokalizmu [pr. **(sūn)us* – plg. *sunos* I 11₁₃]. Datyve irgi buvo apibendrinama arba pilnojo, arba nulinio apofonijos laipsnio galūnė, t.y. arba **-au*, arba **-u*. Be to, buvo datyvizuojama ir *i*-kamienė datyvinės-lokatyvinės reikšmėsrieveiksminė forma (neparadigminis „lokatyvas“) (dėl „dat.-loc.“ **-ei/*-i* visuotinio paplitimo žr. anksčiau), t.y. **-ui* > *-ui* *u*₂-kamieno atveju. *u*₁-kamieno atveju atitinkamos datyvizacijos rezultatas buvo **-auēi/i*. Pastaroji forma išsigalėjo arijų [plg. s.i. सूनेवे (*sūn*)*ave* < **-ei*] ir slavų [(*сѣни*)*оки* < **-ei*] kalbose.

Rytų baltų dialektuose pilnojo apofonijos laipsnio fleksija dat. sg. **-au*, dėl minėtų priežasčių egzistavusi greta nulinio apofonijos laipsnio fleksijos dat.sg. **-u*, ėmė koegzistuoti dar ir su fleksija dat. sg. **-uo*, kai dvibalsis *uo* < **ō* dėl sisteminių priežasčių pateko į apofonijos eilę *eu/au/u* lygiagrečiai su *ie* < **ē* patekimu į apofonijos eilę *ei/ai/i*. Šiai fleksijai dat.sg. **-uo* sutapus su tematinių kamienų dat.sg. *uo* < **ō*, ji tapo iš karto dviejų deklinacinių kamienų datyvo galūne ir užėmė pilnojo apofonijos laipsnio fleksijos dat.sg. **-au* vietą greta senosios nulinio laipsnio fleksijos dat. sg. **-u*. (BS, 284). *u*-kamienių dat.sg. **-uo/*-ui/*-u* koegzistencija, esant bendrai *u*- ir tematinio kamieno fleksijai dat.sg. **-uo*, lėmė ir dubletu **-ui* / **-u* prasišverbimą į tematinės deklinacijos vienaskaitos datyvą.

Tematinio bei *u*-kamieno sąveika neaplenkė ir slavų kalbų. Jose po galūnių redukcijos dar ir sutapo abiejų kamienų vienaskaitos nominatyvai (plg. pr. *Deiws* = **sūns*; dar plg. abiejų kamienų genityvo formų mišinį slavų kalbose bei tematinio gen.sg. *-as* prasišverbimą į *u*-kamieną prūsų kalboje: *soūnas* III 71₂₀).

Atskirose ide. dialektuose tematinės deklinacijos vienaskaitos datyvo forma galėjo būti paradigmatisuota ir nepailgintojo neparadigminio „dat.-loc.“ **-ai* (tradic. **-oi*) pagrindu (žr. BS, 125 dėl italikų formų, СГГЯ III, 159–160 dėl gotų ir kitų germanų formų).

Rekonstruoti visiems indoeuropiečių dialektams bendrą INSTRUMENTALIO formą yra dar mažiau pagrindo, negu datyvo atveju, nes jei nėra indoeuropiečių kalbų be datyvo linksnio deklinacijos paradigmoje, tai kalbų be instrumentalio linksnio yra daug, o mums pasiekiamoje faktų senovėje tai visos vakarinės indoeuropiečių kalbos, taip pat neturinčios nė lokatyvo linksnio. Nėra duomenų, leidžiančių teigti, neva tie linksniai yra buvę, bet vėliau „dėl linksnių sinkretizmo“,

kaip sutarę, ėmė ir išnyko. Kitaip sakant, neva ne iš paralelinių, prieveiksmiuose išlikusių modelių formavosi linksnių paradigmos, bet priešingai, prieveiksmiai – tai idealių pirmųjų linksnių „pėdsakai“. Šitai linksnių pėdsakais yra laikomi įvairūs prieveiksmiai, kurių finalės sutampa su atitinkamų linksnių galūnėmis rytinėse indoeuropiečių kalbose, pvz. gr. οἶκοι/οἶκει, lo. *domī*, kaip ir lie. *namiẽ* – tai „pėdsakai“, „liudijantys“ egzistavus indoeuropiečių lokatyvą, neva išlikusį sanskrite: वृके *vṛke* < *-ei (labai įdomu, kurio linksnio „pėdsakas“ yra tuomet sanskrito prieveiksmis अना *anā* ‘namie’!).

Klasikinė rekonstrukcija ide. instr. sg. *-o + *-e > *-ō/*-ē remiasi Vedais (वृका *vṛkā* < *-ō), lietuvių (*vilkū* < *-ō), senovės saksų (*dagu*/*dago* < *-ō) ir senovės vokiečių aukštaičių (*tagu* < *-ō) kalbomis. Su „pėdsakais“ čia visai prasti reikalai, nebent laikysime „pėdsaku“ lotynų pieveiksmį *RECTED* su ablatyvams būdinga priesaga -d. Dėl tikrai paradigmminio lokatyvo senovės vokiečių aukštaičių bei senovės saksų kalboje reikia pacituoti „Lyginamąją germanų kalbų gramatiką“:

„Šis darinys yra reprezentuotas tik dalyje vakarų germanų arealo (anglų-frizų teritorijoje jis nepaliudyta), be to, tik o-kamienuose (į i-kamienų vienaskaitos įnagininką negali būti atsižvelgta, nes šie vyriškosios giminės vienaskaitos kamienai yra pertvarkyti o-kamienų pavyzdžiu). Todėl jis laikytinas arealine vakarų germanų inovacija, atsiradusia tam tikro indoeuropiečių modelio pagrindu. Į o- ir i-kamienų vyriškosios giminės vienaskaitos įnagininko susidarymą ribotame vakarų germanų kalbų areale reikia žiūrėti kaip į išsiskleidžiančią tendenciją paradigmškai įforminti lokalines neparadigmines konstrukcijas ir lokalinius santykius“ (СГГЯ III, 161).

Yra tik vienas kelias Brugmanno kanonizuotai ide. deklinacijos rekonstrukcijai gelbėti: skirtingų kalbų praformoms kurti vieną archetipą, klausimą, kaip ir dėl kurių priežasčių formuojasi kaitybos paradigmos, nurašant „ankstesniems prokalbės laikams“. Įdomu, koku būdu „vėlesniaisiais laikais“ visuose dialektuose galėjo susidaryti tie patys archetipai?

Teiginys, kad linksniai formuojasi iš prieveiksminių lokalinius santykius reiškiančių darinių, nelygu teiginiui „formuojasi iš prieveiksmių“, kaip kartais kritikų suprantama. Kita vertus, net ir linksnių susiformavimas iš prieveiksmių nėra neįmanomas – plg. kad ir dabartinės kartų kalbos komitatyvą -თან *-tan* < adv. თან *tana* ‘drauge’.

Atmetus senovės sakų bei senovės vokiečių aukštaičių kalbas, reikės atmesti ir lietuvių kalbą su Vedais. Pirma, dviejų kalbų juokingai maža abejotino bendraindoeuropietiško linksnio abejotinai bendra-indoeuropietiskai formai įrodyti (apie hetitus kol kas neketinu kalbėti, nes instr. sg. *-it* < **-ēt* apofoniškai atitinka klasikinės rekonstrukcijos ablatyvą, o ne instrumentali). Antra, jei nenorime iš izoliuotų kalbų paimtas vienodas fleksijas (dažnai žyminčias net ne tą patį, bet skirtingus linksnius!) vadinti išnykusios idealios deklinacijos paveldu, turime sutikti, kad ir Veduose bei lietuvių kalboje instr. **-ō* turėjo susiformuoti panašiais keliais, kaip ir senojoje vokiečių aukštaičių kalboje, t.y. paradigmataizuoiant „lokalines neparadigmines konstrukcijas ir lokalinius santykius“. Juk Vedų instr.sg. वृका *vrkā* < **-ō* formaliai nesiskiria nuorieveiksmių s.i. अना *anā* < **-ō* ‘namie’ ar दिवा *divā* < **-ō* ‘dieną, dienoje’. Lygiai taip lie. *vilkū* < **-ō* formaliai nesiskiria nuo *galū* (*lauko*) < **-ō* tipo neparadigminiųrieveiksminių lokatyvų.

Visai analogišką situaciją rasime ir panagrinęję *ā*-kamieno vienaskaitos instrumentalio genezę. Juk lie. (*ger*)*ąja* tipo įvardžiutinės formos prikišamai rodo seniausią instrumentalio ir akuzatyvo formų tapatybę, o priegaidės atžvilgiu instrumentalio forma net ir archajiškesnė, nes kamienas yra akūtinis. Akuzatyvo cirkumfleksas kaip tik liudija kadaise egzistavus tik vieną formą, nes metatonija galėjo įvykti tik po instrumentalio paradigmataizacijos: acc. *-án* > *-ań* (plg. įvardžiutinį acc. *tąja*). Mažiulis mano, kad pagrindą šiai instrumentalio formai sudarė grynasis *ā*-kamienas, ėjęs instrumentalio funkcijas lygiai taip, kaip pailgintas tematinis kamienas *-ō*. Finalės *-ā* grynakamienė forma egzistavo dar iki *ā*-kamieno paradigmos susidarymo. Anuo metu **(a)H₂* besibaigiančios formos dar buvo adverbialinės, perteikiančios įvairias linksnines reikšmes, plg. gr. τάχα ‘greitai’, πέρα ‘labiau’ ir s.i. कदा *kadā* ‘kada’ vs. Vedų instr. हि *jihvā* ‘(su) liežuviu’. *ā*-kamieno paradigmatai susiformavus, senosios adverbialinės formos buvo tebevartojamos lygiagrečiai kaiprieveiksmiai, fakultatyviai apiforminamos bet kurio tos paradigmos linksnio modeliu – plg. gr. πέρα ir πέραν greta seniausios πέρα, le. (*ni*)*gdy* = lie. (*nie*)*kadōs*, lie. *kadān(-gi)* greta s.i. *kadā* t.t. Jei Vedų kalba instrumentalio reikšmei paradigmataizavo हि *jihvā* tipo formą, tai baltų dialektuose tam buvo panaudota akuzatyviniu modeliu sukurta adverbialinė forma, dėlto išlaikiusia akūtinę priegaidę (plg. įvardžiuo-

tinį instr. *tāja*). Jei instrumentaliui ir akuzatyvui diferencijuoti rytų baltai pakeitė akuzatyvo akūtą cirkumfleksu, tai slavai prie instrumentalio formos prilipdė santykinę dalelytę (Mažiulis 1968). Analogiškas šios dalelytės lipdymas prie linksnio finalės yra itin būdingas ariškai deklinacijai. Kalbamoji slaviška forma, skirtingai nuo atitinkamų įvardžiuotinių formų lietuvių kalboje, pasižymi ne pirmojo, bet ir antrojo komponento nazalizacija: (рѣк)оіѣ.

Senovės graikų kalboje, kurioje paradigminio instrumentalio nėra, instrumentalio (komitatyvo) reiškimas yra archajiškesnis, negu ši paradigminių linksnį turinčioje lietuvių kalboje (BS, 161):

gr. instr.sg. σὺν φίλῳ – instr.pl. σὺν φίλοις
vs.

lie. instr.sg. *su draugù* – instr.pl. *su draugaĩ*

Graikų kalboje tiek vienaskaitoje, tiek daugiskaitoje yra panaudota datyvo forma, kuri daugiskaitoje remiasi sigmatiniu formantu pluralizuota prieveiksminio „datyvo-lokatyvo“ *-oi forma (šitaip turime pripažinti iš pačios formos, o ne iš jos klasikinės sanskritizuotos rekonstrukcijos *-ōis), o todėl naudojama ir lokatyvui reikšti: ἐν φίλοις. Panašiai lokatyvui reikšti naudojamas ir vienaskaitos datyvas (ἐν φίλῳ, plg. dar prieveiksminę vartoseną δῆμῳ ‘liaudyje’, मुखῷ ‘kampe’ pan.). Vadinas, ten, kur lietuvių vartojama dviejų linksnių, graikų vartota vieno.

Kad tas pats turėjo būti ir baltų kalbose, rodo iš vienos pusės graikų daugiskaitos instrumentalio (σὺν φίλ)-οῖς formai identiška lietuvių daugiskaitos instrumentalio (*su draug*)-ais < *-ai + -s forma, iš kitos – pastarosios tapatybė paradigminei (!) slavų daugiskaitos lokatyvo formai (κλμν)-ѣχ-ѣ < *-oi + -s + [-u (dėl lokatyvinės reikšmės dalelytės -u plg. lie. dial. loc.pl. *vilkuosu* bei sanskrito medžiagą; graikų kalboje tą loc. -u, be abejo, atitinka -i)] = lietuvių neparadigminiam „lokatyvui“ (*prie*) *ežeraĩš*.

Vadinasi, tai, kad prūsai reiškė instrumentalių lygiai taip, kaip graikai, yra ne prūsų kalbos naujovė (netekus mitinio paradigminio instrumentalio), bet archaizmas: pr. *fēnku* III 113₁₂, *Sēnku* III 125₇ = dat. *fēn Alkīnifquai* III 105₁₁ [pr. dgs. (*fēn wiffans fwai*)eis III 119₁₆, jei tik nėra spaustuvinio rinkimo klaida vietoj *fwaiens, atitinka sl. loc.pl. (κλμν)-ѣχ-ѣ < *-oi + -s ir yra tokia pat frazeologinė prieveiksminė forma, kaip ir ru. *восвояси* – BS, 236].

Keli žodžiai apie hetitų (nesitų) kalbos instrumentalį. Luvijų bei dantiraštinėje hetitų (nenesitų) kalboje yra užfiksuotas ablatyvo-instrumentalio linksnis su galūne *-ati*. Pastaroji akivaizdžiai atitinka lotynų abl. *-ōd* ir gali būti transponuota į italikų lygmenį kaip lotynų ablatyvo linksnio praforma **-ō-de* (plg. dar likiečių *-di*, taip pat gr. *-δε* bei atitinkamus samprotavimus anksčiau). Tai leidžia mintį, kad nesitų abl. *-az* < **-ō-tas* (Sturtevant 1951, 88), instr. *-it* < **-ēt* yra formos, kurios buvo paradigmatisuotos iš apofoninių pusparadigminių prieveiksminių dubletų „abl.-instr.” **-ō/*-ē* ir kad dantiraštinė hetitų bei luvijų kalbos atspindi „abl.-instr.” **-ō(-)* paradigmatisaciją kaip vieno linksnio. Vadinas, anatolų dialektai iki minėtų formų susidarymo pasižymėjo neparadigmine prieveiksmine forma **-ō*, apofoniškai **-ē*.

Apie LOKATYVĄ jau daug pasakyta. Arijų ir slavų kalbos tematiniam lokatyvui vienaskaitoje paradigmatisavo prieveiksminę neparadigminę grynakamienę formą „dat.-loc.” **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*), praplėtę ją daugiskaitoje sigmatiniu formantu su lokatyvinės reikšmės dalelyte **-u* [sl. (КЛЫ)–*kχ*–*z* < **-oi* + *-s* + *-u* = s.i. वृक्केषु (*vṛk*)-*eṣ*-*u* < **-oi* + *-s* + *-u*]. Pirminė neparadigminė forma **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*), kaip čia ne kartą kalbėta, yra gausiai paliudyta daugelio kalbų prieveiksniuose. Bet lokatyvinė reikšmė nėra svetima ir grynajam pailgintam tematiniam kamienui (jau minėti prieveiksmai lo. *bellō*, s.i. दिवा *divā*, lie. *galū*, sl. *дома*).

Iš slavistų Vladimiras Toporovas buvo pirmasis, parodęs, kad lokatyvinė reikšmė yra imanentiška datyvinei reikšmei ir kad indoeuropiečių dialektuose abidvi buvo perteikiamos viena polisemine grynojo kamieno forma (hetitų kalboje paliudytos *dagan* ‘žemė’ tipo prieveiksminės grynakamienės formos ima prarasti savo lokatyvinę reikšmę arijų kalbose – Toporov 1961).

Nagrinėjant baltų ir slavų tematinės deklinacijos vienaskaitos lokatyvo formų susidarymą, krinta į akis **-ē/*-ō* ir **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*) formų konkurencija.

Susidarant rytų baltų tematiniam paradigminiam lokatyvui, buvo panaudota apofoninė grynojo pailginto kamiengalio prieveiksminė forma: lie. (*vilk*)*ū* < **(vilk)ė* < **(vilk)ė* + **-n* (BS, 132). To paties kamieno vokalizmas **-ō*, kaip kalbėta, pasirodo *vākaruo* tipo datyvuose.

Savaime aišku, raida **(vilk)-n* < **(vilk)ė* + **-n* buvo imanoma

todėl, kad 1) kamiengalio **(vilk)é* ir enklitiko **-n* balsių kokybė buvo tapati; 2) jų priegaidė irgi buvo ta pati. Mažiulio rekonstruota neparadigminio datyvo/lokatyvo finalė gerai atitinka abidvi sąlygas. Antra vertus, norint žūtbut atmesti Mažiulio rekonstrukciją, belieka grįžti prie „indoeuropietiško lokatyvo **-ei* > r. baltų *-ie*“, tačiau tokios finalės elizija su postpoziciniu **-n* nieku gyvu nebūtų davusi **(vilk)-n*, nes abidvi sąlygos nepatenkinamos. Nieko nekeičia ir Būgos–Stango spėjimas, neva „**diev-n* galbūt bus gavusi postpoziciją dar tada, kai vietoj *ie* tebebuvo tariama *ē*: **dēvē + en = *dieven*“ (Zinkevičius 1984, 314 – plg. tą patį Kazlauskas 1968, 159) – abidvi sąlygos lygiai taip pat nepatenkintos ir rezultatas būtų buvęs ne **dievė*, bet tik **dieviejė*.

Grynojo kamieno neparadigminę formą su **-ei* atspindi *Dievėp(i)* tipo adesyvai – plg. dar prieveiksmį *namiē* bei tokius „datyvus“ ir „genityvus“, kaip *lig vākarie*, senųjų raštų *prieg krikštie* = slavų paradigminiam datyvui (нои сѣтѣ)к. Ana forma paliudyta ir prūsų kalboje: prieveiksmis *būtai* III 77₂₂ ‘vakare’, frazeologizmas *enstefmu wirdai* III 97₁₇ ‘tame žodyje’.

Savo kilme daug vėlyvesnių (plg. kad ir hetitų paradigmas) DAUGISKAITOS formų analizė tik patvirtina tai, kas pasakyta apie vienaskaitą.

Atkreiptinas dėmesys, kad indoeuropiečių kalbos nepasižymi daugiskaitos vardininko formos vienodumu. Tik priebalsinio, *u₁* ir *i₁* kamieno deklinacijoje daugiskaitos vardininkas pasižymi vad. galūne tradic. **(e)s* maždaug visose ide. kalbose. Menkai paliudytas *ē*-kamienis deklinacijos modelis atkartoja *ā*-kamienį modelį. Pastarasis kaip priebalsinis („laringalinio“ kamieno) turėtų irgi pasižymėti ta pačia galūne. Iš tikrųjų, tokią ir aptinkame baltų (lie. *-os* < **-ās*), germanų (go. *-ōs* < **-ās*), arijų (skr. *-ās*), italikų (oskų *-as*). Deja, graikų kalboje turime *-āi* (-αι), o tai kartu su lotynų *-ae* < **-āi* tradiciškai aiškinama tematinio modelio **-oi* (gr. -οι) apibendrinimo rezultatu. Šis aiškinimas tėra tik trivialus spėliojimas, nesiremiantis jokia sistetine formantų analize. Tematinė deklinacija smarkiai įvairuoja priklausomai nuo kalbų grupės. Be to, germanų ir arijų kalbose dar skiriama vad. nominalinė ir pronominalinė deklinacija su skirtingais formantais (plg. nom. pl. nm. go. *dagōs*, s.i. वृकाः *vṛkāś* vs. nom. pl. pronm. go. *hai*, s.i. ते *tē*). Tradicinė indoeuropeistinė rekonstrukcija su tam tikromis išlygomis apibendrina arišką modelį, laikydama jį

pradiniu (t.y. ide. nom. pl. nm. **-ōs*, pronm. **-oi*), o visą kitų kalbų įvairovę aiškina vėlesniu nukrypimu nuo to idealaus modelio. Savaimė suprantama, ir šis aiškinimas remiasi vien tik pagarba sanskritui bei mechaniškai sugalvota schema.

Nereikia pamiršti, kad sigmatinė linksnių fleksija yra archainis fientyvumo markeris (greičiausia – fientyvinio įvardžio ide. tradic. **so* šaknis). Tradiciškai balsių ilgumas tematinės deklinacijos galūnėse yra aiškinamas „kontrakcija“, pvz. nom. pl. **-ōs* < **-o* + **-es*. Mažiulis yra įrodęs, kad ilgumas tematinėse galūnėse ide. „abl.“ sg. **-ōd*, nom. pl. **-ōs* priklauso kamienui (BS 177–178, 333). Vadinas, tematinio kamieno atveju daugiskaitos vardininko galūnę sudaro pailgintasis grynas kamienas su pridėtinu sigmatiniu formantu, kuris iš pradžių nieko bendra su daugiskaita neturėjo. Analogiškai ir priebalsinės deklinacijos nom. pl. *-es* yra niekas kita kaip iki normalaus laipsnio sistemiškai „pailgintas“ nulinis gryno konsonantinio kamiengalio „vokalizmas“ su tuo pačiu pridėtinu sigmatiniu formantu (nereikia pamiršti, kad ir priebalsinės deklinacijos kilmininkas faktiškai tematizuotas - plg. gr. -ος, lie. -es!). Antra vertus, be „nominalinės“ tematinės nom. pl. galūnės tradic. ide. **-ōs* bei „pronominalinės“ galūnės **-oi/* apofoniškai **-ei*, yra žinomas ir sigmatizuotas pastarosios variantas lo. *hīsce*, epigrafinių įrašų *HEIS*, *LEIBEREIS* – matyt, šis modelis su ide. tradic. **-ois/-eis* išgalėjo tik netiesioginiuose linksniuose, nes fientyvinis *-s* nebūtinai turėjo markiruoti ir vardininką – modelis nom. pl. **-ōs* tėra tik „pailgintas“ vienaskaitos fientyvo → nominatyvo formantas. Tokiu būdu ryškėja, kad daugiskaitai žymėti buvo parenkamas arba tematinis kamiengalis su pailgintu vokalizmu ir pridėtinu sigmatiniu formantu, arba pailginimą kompensuojantis atitinkamas dvibalsinis kamiengalis tradic. **-oi/-ei* be *-s* arba su *-s*. Įvairių ide. kalbų grupių dialektai (net ir tos pačios grupės viduje – plg. oskų ir lotynų atvejį) galėjo pasirinkti vienokį ar kitokį variantą. Neasmeniniai įvardžiai, paprastai nesiejami su fientyvine semantika, tikrai galėjo linkti prie varianto be *-s*, t.y. prie **-oi/-ei*. Užtat fientyvinė semantika galėjo aiškiai pasireikšti būtent daiktavardžiuose, o tai leido apibendrinti juose to paties linksnio iš prigimties fientyvinį *-s* ir į nefientyvinės semantikos daiktavardžius. Tačiau tokia distribucija anaip tol nebuvo būtina. Tik arijų ir germanų kalbų grupėse išgalėjo distribucija ide. nom. pl. nm. **-ōs*, pronm. **-oi*, bet tai daugiau atsitiktinumo dalykas.

Modelis ide. tradic. **-oi/-ei*, kai jis buvo pritaikomas būdvardžiams, turėjo ir prieveiksminę reikšmę (plg. lie. *geraĩ*, sl. *догѣтѣ*), o tokią pat reikšmę turėjo ir tematinio kamieno modelis su pailgintuoju kamiengalio vokalizmu **-ō* be *-s* (plg. sl. adv. *дома* = lo. adv. *bellō*) arba su *-s* (plg. gr. *σοφῶς*). Prieveiksminis modelis **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) turėjo ir lygiagretų grynojo tradic. *o*-kamieno variantą bevardės giminės vardininko-galininko linksnyje (plg. lie. *gēra*, sl. *догѣро*). Vadinasi grynakamieniai tematiniai dariniai **-e/-a* (tradic. **-o*), **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) ir **-ō* buvo alomorfiški, o grynojo kamieno pailginimas buvo struktūriškai lygus *-i* „prilipdymui“ prie tematinio balsio. Kaip jau minėta, inertyvai→bevardės giminės žodžiai iš pradžių buvo nelinksniuojami, todėl ir tematinio kamieno nekaitomas prieveiksminis modelis **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) kaip nelinksniuojamos grynakamienės (bevardės giminės) formos ekvivalentas iš pat pradžių buvo glaudžiai susijęs su bevarde gimine. Matyt, savaip buvo teisūs ir J.Endzelynas, kuris siejo baltų *-ai/-ei* galūnių prieveiksnius su „lokatyvu“ (plg. lie. adv. *namiē* = adess. *Dievīe-p*, sl. loc.. *домѣ*, lo. adv. *bellī*), ir J.Schmidtas, kuris siejo juos su „bevarde gimine“ (plg. lie. *geraĩ* – *gēra*; plg. Endzelīns 1911, 315/166²⁸⁰).

Įsidėmėtina, kad tarp lie. adv. *(nam)iē* ir nom. pl. *(nam)aĩ* yra viso labo tik apofoninis skirtumas, panašiai kaip tarp gr. „loc.“ sg. adv. *οἴχοι/οἴξει* ir nom. pl. *οἴχοι*. Toks pat santykis yra ir tarp lie. nom. pl. *tiē* ir „neutr.“ „sg.“ *taī*. Lietuvių tarmėse *ā* ir *a* kamieno daiktavardžiai gali gauti oksitoninę galūnę *-aĩ*, reiškiančią kuopiškumą, pvz. *líepa* – *liepaĩ* (Stundžia 1981, 192). Literatūrinėje kalboje šis modelis naudojamas šeimų pavardėms sudaryti, plg. *Morkūnas* – *Morkūnaĩ*, *Šerepkà* – *Šerepkaĩ* (visi Šerepkų šeimos nariai, t.y. kolektyvas), jo turima ir daug oikonimų (Stundžia, op. cit.). Kad „bevardės giminės“ *taī* gali turėti kuopinę reikšmę, matyti kad ir iš sugretinimo pl. *tiē* *vókiečiai* vs. coll. *taī* *vokiečiaĩ*.

Anot B.Stundžios, baltų derivacinė *ā*-kamienė kolektyvo kategorija patyrė gramatikalizaciją collectivum → pluralis, kurios pereinamasis etapas – oksitoninės formos su *-aĩ* (ibid., Stundžia 1992). Manau, ir įprasta daugiskaitinė *-ai* reikšmė savo ruožtu yra ankstesnės derivacinės kolektyvo reikšmės gramatikalizacijos rezultatas.

Prūsų kalboje, panašiai kaip ir lotynų ar Avestos kalbose, pasitaiko keistokų moteriškosios giminės vienaskaitos nominatyvų – plg. nom. sg. fem. pr. *(qu)oi* [(*kw*)ui] < **(ku)āi*, *(st)ai* [(*st*)āi], lo.

(*qu*)*ae*, (*h*)*ae*-(*c*) ir pr. nom. pl. „masc./ neutr.” (*st*)*āi*, lo. nom. pl. fem. (*qu*)*ae*, (*h*)*ae* bei nom.-acc. neutr. (*qu*)*ae*, (*h*)*ae*-(*c*). Vienaskaitinės prūsiškas moteriškosios giminės formas galima aiškinti (taip Mažiulis, PKP II) kaip įvardžiuotines: (*st*)*āi* < *(-*t*)*ā*-*jī*. Tačiau paralelizmas lotynų formoms nejučiom ateina į galvą panašių prūsų daiktavardžių fone: nom. „sg.” fem. (*Kērmenīf*/*kai*) *īdai* III 75₂₃ "(leiblich) Essen", gen. „sg.” fem. (*etnīftis bhe*) *Dāiai* (/.../ *madlit turrimai*) III 111₁₆ "(malonės bei) dovanos (prašyti turime)", (*Stai*) *Crixtifnai* (*aft ni / ter ains schklāits vnds*) III 59₇ "(Tas) krikštijimas (yra ne tik vien ypatingas vanduo)", *noufā menfai* III 55₁₉ "mūsas kūnas". Pastarasis pavyzdys atitinka Elbingo žodynėlio *Menfo* [*mensā*] E 154, t.y. Mažiulio postuluojamą kuopinę formą. Trautmanno (AS 230) – Endzelyno (SV § 118) spėliojimas dėl įvardinių nominatyvų įtakos daiktavardiniam tikrų nebent sudaiktavardėjusiems būdvardžiams kaip *aucktimi*[/*kai* III 89₁₉ "vyresnybė". Jei įvardinis nominatyvas *stai* tikrai veikė iš pradžių sudaiktavardėjusį nom. *[*aucktimisk*]*a*, po to – ir daiktavardinį nom. [*Crixtisn*]*a* (dėl to plg. *Ka aft stai Crixtifna? Ettrais*. [III 59₇;] *Stai Crixtifnai aft /.../*), tai buvo įmanoma todėl, kad kalboje jau egzistavo natūralus daiktavardinis modelis fem. -*āi*. Tokios formos buvimą rodytų konstrukcija *Stai Gennai boūfei poklūfmingi fwaifei Wī=rans* III 93_{12/13} "Tos moterys tebūnie paklusnu savo vyrams". Čia (*Gennai*) formaliai identiška su nom. pl. fem. gr. (χῶρ)αι, lo. (*terr*)*ae*. Todėl nėra reikalo ir graikų bei lotynų nom. pl. fem. -*āi* laikyti perdirbiniu pagal *o* kamieną (arba reikia paaiškinti tokio keisto perdirbimo priežastį). Greičiausia daugiskaitos formantu ir šiuo atveju buvo gramatikalizuotas dar vienas kuopinės reikšmės modelis. Nėra pagrindo restauruoti indoeuropiečių prokalbėje kažkokį pirminį daugiskaitos formos modelį. Kad tokio nebūta, nes nebūta gramatikalizuotos daugiskaitos, liudija anatolų medžiaga (Ivanov 1963, 131). Tai, kas graikų ar lotynų kalboje yra paradigminė *ā*-kamienė daugiskaitos vardininko forma (vad. „reliktai” kaip lo. nom. pl. fem. *laetitiās*, tik teparodo, koks komplikotas buvo daugiskaitos gramatikalizacijos kelias), prūsų kalboje, greta paradigminės formos su galūne -*ās*, tėra reliktinė kolektyvo forma, kurią galima vadinti neparadigmine *ā*-kamine daugiskaita. "Vienaskaitiniai" *īdai*, *dāiai*, *mensai* [*mensāi*] (jei nėra vėlyvos alomorfų alternacijos -*āl*-*āi* rezultatai – toliau psl. 223) – tik šios formos variantai.

Tad praindoeuropietiškąją deklinacinių formų distribuciją galima pavaizduoti taip (Palmaitis 1981₁, 93):

Forma	Konkreči reikšmė ("vienaskaita")		Kuopinė reikšmė
	fientyviniai (bendr. giminės) vardažodžiai	inertyviniai (nebendr. giminės) vardažodžiai	
fientyvas/ nominatyvas- -genityvas	<i>uḷkʰa-s</i>	—————	
inertyvas/ nominatyvas- "akuzatyvas"	<i>uḷkʰa-N</i>	<i>iuga-(N)</i>	
adverbias	<i>uḷkʰō/ē=uḷkʰai/ei</i>	<i>iugō/ē=iugai/ei</i>	<i>uḷkʰai/ei, uḷkʰais/eis, iugai/ei, iugais/eis, uḷkʰōs/ēs, gena+H, iugōs/ēs, iuga+H₂</i>

Čia „adverbias“ – visų anksčiau aptartųjų istorinių tematinio kamieno linksnų formų, taip pat su jomis genetiškai susijusių istorinių prieveiksmių šaltinis. Tai itin akivaizdu tematinių DAUGISKAITOS INSTRUMENTALIO ir LOKATYVO atveju. Jau neminint ginčo su tradicionalistais dėl keturių, o ne septynių linksnų paradigmų vakarinių indoeuropiečių kalbose, net ir rytinių indoeuropiečių kalbose, kuriose paradigminių linksnų gausybė akivaizdi, neįmanoma suvesti į vieną archetipą daugiskaitos lokatyvo tematinėje baltų deklinacijoje [lie. *vilkuosu*] iš vienos pusės ir slavų [(*кѡлѡ*)–*ѣхѡ* < (tradic.) *-*oisu*] bei arijų [s.i. वृकेशु (*vr̥k*)-*eṣ-u* < (tradic.) *-*oisu*] lokatyvo iš kitos pusės. Juk slavų ir arijų daugiskaitos lokatyvo forma yra tapati baltų daugiskaitos instrumentalio formai lie. *vilkaīs*! Visą skirtumą sudaro tik slavų ir arijų formos gale prilipdyta lokatyvinės reikšmės dalelytė *-u*. Bet juk analogiška dalelytė *-i* yra prilipdyta prie graikų daugiskaitos datyvo-lokatyvo *λόχοισι*, kuris formaliai vėlgi sutampa su tuo pačiu baltų daugiskaitos instrumentaliu!

Dabar suprantamas ir galūnės pailgėjimas arijų daugiskaitos instrumentalyje s.i. वृकैः (*vr̥k*)-*ais* < *-*ōis*, kuris klasikinės indoeuropeistikos atstovams yra pamatas „ide. archetipui“ instr.pl. *-*ōis* rekonstruoti. Kadangi arijų tematinėje deklinacijoje daugiskaitos lokatyvo ir daugiskaitos instrumentalio pamatinė forma (tradic.) *-*ois* vienoda, fleksijos pailgėjimas ir buvo panaudotas instrumentaliui nuo lokatyvo atskirti. Slavai tam panaudojo kitą formą – (*кѡлѡ*)–*ѣи* < *-*ōs* (BS, 237).

Kaip matome, linksnų susidarymo procesai yra retrospektinės

analizės paviršiuje, tai jokios „ankstyvosios indoeuropiečių prokalbės“ dalykai ir savaime aišku, ne idealios mitinės brugmaniškos sistemos irimo, „sinkretizmo“ t.t. rezultatai.

Iš to darome dar rimtesnę išvadą. Minėtų slavų linksnių nepanašumas į atitinkamus baltų linksnius, bet didesnis panašumas į arijų formas negali eiti argumentu prieš pirmąją baltų ir slavų vienybę, nes kaip rodo daugiskaitos nesusiformavimas hetitų kalboje, linksnių dubletai lietuvių kalboje, paradigminių linksnių pamatą sudariusių neparadigminiųrieveiksminių darinių liekanos, leidusios rekonstruoti pradinės linksnių distribucijos modelį, linksnių paradigmatisacija pagal pastarąją vyko savarankiškai atskiruose indoeuropiečių dialektuose. Lokalinius santykius reiškiantys linksniai buvo paradigmatisuoti vėliausiai ir ne visuose dialektuose. Tai procesas, vykęs po slavų ir baltų dezintegracijos.

Dar trumpai sustosiu ties kai kuriais mažiau reikšmingais, bet ginčytiniais dalykais, o tai visų pirma – tematinės deklinacijos DAUGISKAITOS AKUZATYVO formos problema.

Abejotina, ar fleksijos Kretos gr. acc.pl. -ovς ir lo. acc.pl. -ōs gali būti suvestos į vieną archetipą. Pačioje lotynų kalboje nėra duomenų, kurie rodytų šios fleksijos kilmę iš *-ōns ar iš *-ōns. Lietuvių kalbos medžiaga irgi nerodo jokių nazalizacijos pėdsakų (*gerūosius* < *-ōs, bet plg. ā-kamieną: *gerāusias* < *-āns), o fleksija prūsų acc.pl. masc. -ans gali būti kilusi iš sutrumpėjusios *-ōs (plg. gen.pl. *-ōn > -an), nazalizuotos pagal acc.sg. -an, t.y. gali būti gana vėlyva. Gotų acc.pl.masc. -ans formaliai sutampa tiek su Kretos -ovς, tiek su prūsų -ans.

Mažiulis kildina tiek lotynišką, tiek baltišką formas iš *-ōns, suponuodamas vėlyvą denazalizaciją dėl *-n- sisteminio pertektinumo (redundancijos). Drįsčiau teigti, kad šis *-n- daugiskaitos akuzatyvo fleksijoje būtų buvęs redundancinis iš pat pradžių – juk linksnių nominatyvo (kai pats nominatyvas nebuvo *-ōs)–akuzatyvo opozicijai iš pat pradžių būtų užtekę arba vieno tik sigmatinio pluralizatoriaus akuzatyvo galūnėje [*-an-s (tradic. *-on-s)], arba vieno tik pailginimo (*-ōs). Pagaliau, ir pats formalus nominatyvo ir akuzatyvo atskyrimas daugiskaitoje iš pradžių galbūt ne visuomet ir buvo realizuotas. Svarbiausias Mažiulio argumentas – kad žemaičių *u* siaurumas daugiskaitos akuzatyvo galūnėje rodo raidą -us < *-ūs < *-uns < *-uons

(BS, 185–186). Kaip dar daugiau kaip prieš 10 metų man paaiškino Aleksas Girdenis, žemaičių siaurojo (o todėl istoriškai ilgojo) vokalizmo fleksija *-un* gali būti nekirčiuotojo alomorfo **-ōs* > **-us* apibendrinimo bei daugiskaitos akuzatyvo fleksijos *-is* siaurumo poveikio rezultatas, o žem. acc.pl. (**ger*)*ūnsus* Mažiulio spėjimo neremia, nes visose žemaičių patarmėse su išlaikytu tautosilabiniu *n* esama ir antrinės nazalizacijos (plg. pvz. *gunsla* 'gysla').

Todėl manyčiau, kad indoeuropiečių dialektuose daugiskaitos akuzatyvas galėjo būti žymimas tiek fleksija **-ōs* (plg. lotynų kalbą), tiek fleksija **-ans* (tradic. **-ons*) (plg. Kretos graikų bei gotų kalbas). Pastaruoju atveju, be abejo, turėtume sigmatiniu formantu pluralizuotą vienskaitos akuzatyvo fleksiją, bet ne klasikinės rekonstrukcijos mitologmą **-o* + **(e)ns*.

Dėl prūsų acc.pl. masc. *-ans* laikausi čia ką tik ankščiau išdėstytos nuomonės (**-ōs* > **-as* > **-ans*).

Savaime suprantama, kad pateiktoje interpretacinėje sistemoje indoeuropiečių netematinių kamienų nebevardės giminės daugiskaitos akuzatyvo fleksija **-ns* tegali būti tik atitinkamos vienskaitos formos sigmatinė pluralizacija. Kitaip yra *ā*-kamieno atveju. Net ir sanskritas neparodo jokio skirtumo tarp daugiskaitos nominatyvo ir akuzatyvo (बाला: *bālās*), bet kadangi klasikinė indoeuropeistika tikromis linksnių fleksijomis laiko atematinės, o atematinė daugiskaitos akuzatyvo fleksija rekonstruojama **-ns* (kaip fleksijos **-ens* nulinio apofonijos laipsnio manifestacija), tai ir *ā*-kamieno atveju suponuojama nazalizuota galūnė: **-āns*. Nazalizacijos nebuvimas arijų, italikų, graikų, slavų (išskyrus paslaptingas *iā*-kamieno kamieno formas), germanų kalbose aiškinamas labai ankstyva tautosilabinių junginių su ilgaisiais balsiais denazalizacija prieš **-s*. Rekonstrukciją *ā*-kamieno acc.pl. **-āns* tariamai remia baltų kalbos, plg. lie. *gerąsias* (bet didžiuliuose kalbos plotuose ir *gerósias*!), pr. *rānkans* III 79₁₉. Kyla klausimas, ar galima formas lie. acc.pl. fem. *gerąsias* ir *gerósias* suvesti į vieną archetipą **-āns*? Dalykas labai paprastas, bet, deja, klasikinė indoeuropeistika padaro iš jo problemą, kurios nepajėgus išspręsti nė pats Endzelynas. Pastarojo samprotavimai šiuo klausimu yra didžiai reikšmingi šiam darbui būtent metodologijos požiūriu, todėl leisiu sau juos pacituoti tiksliai be vertimo:

„256. §. Par daudzsk. akuzātīvu. Ar *-as* < *-ās* /.../. To pašu

galotni rāda arī go. *gibōs*, skr. *áśvāḥ* u.c., bet ļoti jāšaubās, vai lei. un la. pirmvalodas *-ās* te ir mantots no ide. pirmvalodas, jo šai gadījumā tādas lei. formas kā *gerásias* Kuršaitim, (veclei.) *pirmanses* /.../ būtu grūti izskaidrojamas. Pirmbaltu valodā *ā*-celmu daudzsk. ak. laikam beidzās tikai ar *-āns* /.../, sal. pr. *rānkans*” (Endzelīns 1951, 419).

Savaime aišku, Endzelīns visiškai tevis: jei ir lietuvių, ir prūsų kalboje yra paliudyta galūnė *-ans* < **-āns*, kurią galima rasti ir kitose indoeuropiečių kalbose, tik ji ir turėjo būti baltų prokalbėje. O kadangi lietuvių *gerásias* galūnė *-ós-* < **-ās* yra kitokia, tai ji negali būti kilusi iš baltų prokalbės, vadinasi, neturi nieko bendra nė su indoeuropiečių prokalbės **-ās*! Tik visa bėda, nei tokios „baltų prokalbės“, nei tokios „indoeuropiečių prokalbės“ šioje ašarų pakalnėje iš viso niekad nėra buvę. Kitaip tariant, nėra buvę „lotynų kalbos-motinos“ visoms mūsų dukterinėms „romanų kalboms“, o jos postulavimas nereikalingas (aksioma nereikalinga). Baltų prokalbė – tai, be abejo, *skirtingų dialektų kontinuumas*, kuriame kaitybos paradigmos anaip tol nebuvo vienos. Jei viename dialekte kuri nors fleksija buvo **-ās*, kitame ji galėjo būti ir **-āns*, nors šiuo konkrečiu atveju, be abejo, bent dar slavų dialektų susiformavimo laikais jokia paradigmė *ā*-kamienų daugiskaitos akuzatyvo galūnė neegzistavo. Nebuvo, ko gero, net ir nekuopinės daugiskaitos, o dėl *ā*-kamieno daiktavardžių, tai jie tik buvo bepradėję formotis į moteriškąją giminę, jų paradigma iš viso negalėjo būti pilna. O dėl „indoeuropiečių prokalbės“, tai anot šios knygos koncepcijos, ji ne tik *skirtingų dialektų kontinuumas* (bet jokiais būdais ne „kalba-motina“), bet visais laikais susidarydavusi minimaliausių inovacijų zona.

Kalbėdamas apie *ā*-kamieno daiktavardžius, Mažiulis taikliai pabrėžia tą aplinkybę, kad skirtingai nuo kitų kamienų, šie neturi savų neutra priešpriešos (BS, 311). Antra vertus, šių kamienų vienskaitos nominatyvas formaliai yra identiškas bevardės giminės daugiskaitos nominatyvui-akuzatyvui. Vadinasi, *H₂*-dariniai, jei nekalbėsime apie derivacines-nereliacines (BS, 307) formas, išlikusias prieveiksmiuose (plg. lo. *extrā*, baltų ir arijų **kadā*) atsirado visų pirma kuopinei reikšmei perteikti ir buvo nekaitomi. Šis pirminės kuopinės daugiskaitos nekaitomumas ir išliko bevardėje giminėje, kadangi kaitybos požiūriu ji yra defektinė: vienskaitoje nėra nominatyvo-akuzatyvo priešpriešos. Tad galima teigti, kad modelio *H₂*-pagrindu iš buvusių inertyvų (→bevardės giminės) bei dalies fientyvų

(→vyriškosios-moteriškosios giminės) per genus-Σ (žr. I dalyje) susiformavusi moteriškoji giminė tai genetiškai tam tikra bevardės giminės atmaina. Todėl ir moteriškai giminei besivystant, jos daugiskaitos formos (tarsi pirminės daugiskaitos antrinė daugiskaita) taip pat neskyrė nominatyvo ir akuzatyvo, kaip ir bevardės giminės formos. Be to, nazalinis formantas iš pradžių nebuvo susijęs su inertyvais→neutra, tad jo prasiskverbimas į *ā*-kamieno moteriškosios giminės daugiskaitos akuzatyvą galėjo vykti tik pagal analogiją. Tose indoeuropiečių dialektuose, kuriuose atsirado acc.pl. **-āns*, jis, be abejo, jaunesnis, negu nom.-acc. pl. **-ās*.

Lietuvių kalba išlaiko archajiškesnį acc.pl. **-ās*, nors *-n-* yra plačiai prasiskverbęs į šią formą ne tik lietuvių, bet ir prūsų kalboje. Kad daugiskaitos akuzatyvo nazalizuotos fleksijos būta ir slavų dialektuose, rodo slavų *iā*-kamienas: acc.pl. **-iāns* > **-ions* > **-ens* > (зем)– (BS, 195). Vadinas, ir *ā*-kamienas turėjo acc.pl. **-āns*.

Iki šiol mūsų kalbotyroje dar nepakankamai diskutuota ir dėl Mažiulio pasiūlytos DAUGISKAITOS DATYVO formanto traktuotės, nes keturiolikai metų praėjus, lyg niekur nieko teigiama: „Lietuvių dat. pl. formų pabaiga *-mus* (> dab. *-ms*) yra skirtinga nuo prūsų *-mas* (išlaikytą tik asmeninių įvardžių formose, šiaip išgalėjo *-mans* su *n* greičiausiai iš acc.pl. galūnės *-ans*) ir to skirtumo kilmės iki šiol kalbininkams nepavyko išaiškinti /.../ baltų-slavų-germanų bendroji fleksija turėtų būti rekonstruojama **-mōs*, o baltų – prūsų išlaikytoji **-mas*. Tačiau iš kur ir kada atsirado lietuvių *-mus* ir koks šios galūnės ryšys su senesne *-mas*, lieka neaišku. Baltai galėjo turėti ir dubletą *-mas/-mus*” (Zinkevičius 1984, 198). Primenu 1970 m. aiškinimą.

Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į lietuviškas tarmines formas be *-s* (plg. tematinės, pvz. dat. pl. *vilkām*). Formaliai jos yra dviskaitinės su *-m* < **-ma* < nekirč. **-mō* (dėl vokalizmo plg. kas pasakyta anksčiau p. 86–89 apie rytų baltų tematinio kamieno vienaskaitos genityvą bei BS, 19–24). Kadangi daugiskaitinių formų pakeitimas dviskaitinėmis neįtikėtinas, belieka suponuoti dviskaitos ir daugiskaitos fleksijų raidą iš vienos bendros formos, kuri tik vėlesniais laikais ir ne visur buvo pluralizuota formantu **-s*. Elementas **-mō* nesunkiai atstatomas atitinkamose dat. pl. (калык)мъ slavų fleksijose, kuriose jis, matyt, praplėstas nazaliniu elementu **-n*, paliudytu prūsų *waikammans* < **-mōns* tipo formose bei rekonstruojamu ir lietuvių *-mus* < **-mōns* (BS, 209–

210). Taigi tiek dviskaitos, tiek daugiskaitos fleksijos pagrindą sudarė morfema *-mō, kuri daugiskaitoje vėliau buvo praplečiama formantais *-n ir *-s. Koks būtent chronologinis santykis tarp tų *-n ir *-s, nėra labai svarbu (Girdenis dar daugiau kaip prieš 15 metų kėlė mintį, kad bent baltų kalbose *-n buvo įvestas tik prūsų kalboje ir tik po to, kai tapo įvestas į daugiskaitos akuzatyvą – plg. kas pasakyta anksčiau p. 107–108), aišku, kad prūsų formos be *-n (*noūmas*) atspindi betarpišką morfemos *-mō pluralizacija formantu *-s (aš pats ne kartą esu kėlęs mintį, kad tai pluralizuotos dviskaitinės formos).

Spėti, neva baltai turėję formantą dat.pl. *-ma-s, ne *-mō-, rizikinga jau vien dėl kažin ar kitokios kilmės datyvinio formanto įvardžių ir būdvardžių vienaskaitoje: lie. *tāmu*, *paraližewōtamu* DP, pr. *stesmu*, *wargasmu* < *-mō. Tiesa, klasikinė indoeuropeistika yra dar prikūrusi „datyvinį formantą *-smo/sme“ (plg. gr. lesb. dat.pl. ἄμμε < **ns-me*, ὕμμε < **us-me*, go. dat.sg. *þamma* < **tasma* < **tas-mō* = pr. *stesmu* < *(s)*tes-mō*), bet kariauti prieš visus vėjo malūnus nėra šios studijos užduotis.

Apie DVISKAITĄ neturiu ką naujesnio pasakyti. Manau, kad jos paradigmos nepilnumas rodo vėlyvą paradigmaticizaciją. Pirminės formos buvo derivacinės nekaitomos ir išliko nominatyve-akuzatyve.

Šiaip ši knyga nėra nei vadovėlis, nei baltų kalbų lyginamoji istorinė gramatika. Todėl pakalbėsiu apie kai kuriuos, mano manymu, įdomesnius čia nubrėžtos raidos ypatumus, atsiradusius jau atskirose baltų kalbose.

Lietuvių kalba

Palyginti neseniai iš bendrinės vartosenos dingo lietuvių kalbai labai būdingi ir dalyje tarmių dar tebegyvi vadinamieji pašalio vietininkai, kurie kartu su „vidaus esamuoju“ inesyvu buvo sudarę POSTPOZICINIŲ VIETININKŲ posistemį. Dėl jo gana vėlyvos, t.y. specifiškai lietuviškos kilmės visų nuomonės sutampa (plg. Zinkevičius 1987, 177).

Be to, daugiskaitos inesyvo formų varijavimas lietuvių tarmėse rodo, kad daugiskaitoje jos susidarė po lietuvių ir latvių dialektų dezintegracijos.

Taigi nepripažįstant indoeuropiečių lokatyvo *-ei bei jo paradigminės egzistencijos baltų dialektuose (žr. kas kalbėta anksčiau),

paradigminių vietininkų susidarymą reikia laikyti rytų baltų inovacija, vykusia po lietuvių ir latvių dialektų dezintegracijos.

Deklinacinių kamienų ide. tradic. *-io*, *-i*, *-C* mišimas yra indoeuropiečių kalboms būdingas reiškinys (ko gero, jų mišimas toks pat senas, kaip ir pats susidarymas), bet lietuvių kalboje jis, suprantama, pasižymi savo specifika. Čia gal visų pirma reikia paminėti *-i* ir *-ē* kamienų mišimą. Visi šie procesai būdingi ir latvių kalbai, bet vyko nepriklausomai ne tik lietuvių ir latvių kalbose, bet ir tų kalbų tarmėse (plg. lie. *angļus*, *aņģlē* vs. la. *ùogle*, *ùogls*). Iki šiol geriausias lietuvių kalbos deklinacinių kamienų mišimo vaizdas yra pateiktas Zigmo Zinkevičiaus „Lietuvių dialektologijoje“ (Zinkevičius 1966) bei diachroniškai apžvelgtas Jono Kazlausko „Lietuvių kalbos istorinėje gramatikoje“ (Kazlauskas 1968).

Latvių kalba

Skirtingai nuo lietuvių kalbos, latvių kalbos deklinacijos sistemą smarkiai įtakoją latvių kalboje vykę fonetiniai procesai. Jau minėtas *i*-kamienų perėjimas į *ē*-kamienus, kaip pažymi Endzelynas, priklausė ir nuo to, kad dėl galūninio trumpojo balsio redukcijos vienaskaitos nominatyvo forma darėsi sunkiai ištariama (plg. *ùogls*), o tai, vienaskaitos akuzatyvo formai (*-i* < **-ī* < **-in*) sutampant su atitinkama *ē*-kamieno forma (*-i* < **-ie* < **-ē* < **-ēn*), lengvino tos pačios giminės *i*-kamieno daiktavardžių perėjimą į *ē*-kamieną (*ùogle*) (Endzelīns 1951, 425).

Dėl fonetinių priežasčių *i*-kamieno moteriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos paradigmoje senovinis dat. sg. *-i* < **-ie* < **-ei* sutapo su acc. sg. *-i* < **-ie* < **-ēn* ir dėl to buvo pakeistas pagal tos pačios giminės *ā*- ir *ē*-kamienų datyvus *-ai*, *-ei* padarytu „dvibalsiu“ *-ij* = *-ī*: *avij*.

Kaip jau minėta, *a*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos datyvo fleksija balt. **-ō* latvių kalboje turėjo išvirsti į **-uo* > **-u*, savo ruožtu sutapdama su su acc. sg. *-u* < **-uo* < **-an*. Sprendžiant pagal *i*-kamieną, šitokia sutaptinė datyvo fleksija galėjo būti pakeista „lietuviška“ *°-ui*. Tačiau dėl priežasčių, kurias dar reikia išsiaiškinti, latvių kalbos deklinacija labai anksti tapo orientuota į giminę. *a*-kamieno daiktavardžiai buvo vyriškosios giminės. Juos veikė įvardžių ir būdvardžių modelis, pagal kurį tik moteriškosios giminės vienaskaitos datyvo fleksija yra dvibalsinė (*lab*)*ai*, o vyriškosios giminės fleksija pasižymi mišriuotu dvigarsiu (*lab*)*am*. Šis *-am* ir buvo įvestas į *a*-kamieno vienaskaitos

datyvą sutaptinio *-u* vietoje, o tai savo ruožtu sustiprino *-m* kaip vienaskaitos datyvo fleksijos vyriškosios giminės alomorfo skiriamąjį požymį vienaskaitoje.

Šitaip kalbėdamas, nepasakau kažin ko naujo. Noriu tik atkreipti dėmesį į latvių instrumentalio problemą. Rekonstruoti šio linksnio fleksiją įmanoma tik daugiskaitos formų pagrindu. Galima spėti, kad XVI a. kalbos paminkluose pasitaikantys *a*-kamieno žodžių parašymai su *-es* atspindi galūnę instr.pl. *-is* < **-ies*, t.y. *-ais* apofoninį variantą, įvestą vietoj *-ais* pagal daiktavardžių daugiskaitos būdvardinį dat.pl. *-iem* – plg. *Dewe beernes tapt* (Endzelīns 1951, 407). Be to, esama ir tos formos reliktų Kuršo tarmėse, kuriose (Rucavoje) užfiksuota ir *i*-kamieno daiktavardžių instr.pl. *(ac)imis*. Senuosiuose raštuose pasitaiko redukuota fleksija *-ims* (Endzelīns 1951, 435). Tai ir viskas. Vienaskaitoje instrumentalio funkcijas eina akuzatyvas su prielinksniu *ar*. Šiaip latvių kalbos paradigminių akuzatyvo ir instrumentalio vienaskaitos formų sutapimas *a-*, *ā-* ir *ē-*kamieno daiktavardžiuose būtų buvęs neišvengiamas ir tai net iliustracijos neverta triviali tiesa. Bet to negalima teigti apie kitus kamienus, pvz. apie *i*-kamieną, o čia jokių laukiama instr.sg. *◌m* < **-mi* reliktų nėra nei tarmėse, nei senuosiuose raštuose. Tai rodo, kad ir įvardžių formos *manim*, *tevim*, *sevim* yra „datyvinės“ plačiąja prasme (t.y. netiesioginio linksnio), o jų *-m* neturi nieko bendra su paradigmine instr. *◌m* < **-mi* fleksija, kurios niekur kitur latvių kalboje nerasta. Įtarti, kad *i*-kamienas buvo *a-* ir *ā-*kamienų modelio paveiktas, akivaizdžiai sunku, todėl Endzelīnas net siūlo kildinti *i*-kamieno „instr.“ sg. *-i* iš **-ī* ir gretinti su tokia pat archaine Vedų forma, kurios atitikmenų paliudyta ir lietuvių kalboje (Endzelīns 1951, 432). Mažiulis abiem šiais (latvių ir lietuvių) atvejais rekonstruoja (lie.dial.-) la. *-i* < **-iā* < **-iān* (BS, 297).

Savaime aišku, neįmanoma suponuoti daugiskaitos turėjus daugiau linksnių formų, negu vienaskaita. Kadangi pateiktais daugiskaitos instrumentalio fleksijų pavyzdžiais kažin ar verta abejoti, belieka sutikti, kad latvių tarmėse tikrai būta paradigminio instrumentalio. Kas kita, kad bent vienaskaitoje anaip tol ne visada buvo paradigmizuojamos tos pačios instrumentalio formos, kurios dažniausia buvo paradigmizuojamos lietuvių tarmėse.

Iš čia plaukia svarbi išvada: „rytų baltų prokalbėje“, t.y. rytų baltų dialektų glaudesnio bendrumo laikais, nebūta ne tik paradigminio lokatyvo (apie tai jau kalbėta), bet ir paradigminio instrumenta-

lio – pastarojo paradigmatazacija vyko jau pakankamai dezintegruotuose dialektuose, t.y. nebuvo perdaug sena.

Keli žodžiai apie būdvardinių latvių tematinių daiktavardžių linksniavimą.

Tiek Vladimiro Toporovo, tiek Vytauto Mažiulio viena svarbiausių idėjų – kad slavų kalbos tai tam tikras baltų kalbų raidos modelis, rodantis kuria linkme yra vykę ir vyks baltų kalbų vystymosi procesai. Mažiulis rekonstruoja tokią senąją slavų balsių sistemą, kuri identiška senajai baltų balsių sistemai ir iš kurios išsirutuliojusi vėlyvoji slavų balsių sistema yra ne kas kita, kaip toliau pažengęs senosios baltų balsių sistemos virtimas vėlyvąja baltų balsių sistema. Jo metu baltų balsių evoliucijai reikšmingą pozicinį požymį 'kirčiuota–nekirčiuota' atitiko pozicinis požymis 'uždara–atvira' (BS, 11–40) – plg. r. baltų gen. pl. **(vilk)õn* > **(vilk)uõn* > **(vilk)uñ* > *(vilk)ũ*, slavų gen. pl. **(vľk)õn* > **(vľk)ũn* > **(vľk)ũn* > **(vľk)ѣ* vs. baltų-sl. **dõ-* > pr. *dātwei*, la. *dāsns*, lie. *dosnùs*, sl. *dati* greta baltų-sl. **stõ-* > pr. *postāt*, la. *stāt*, lie. *stóti*, sl. *statì*. Panašiai „toliau pažengęs“ yra ir slaviškas *o*-kamieno daiktavardžių deklinacijos būdvardinis modelis, prie kurio yra priėjusi tik viena latvių kalba. Mažiulis parodė, kad latvių fleksijos nom. pl. *(vulk)i* lygiai taip neįmanoma kildinti iš **-ai*, bet tik iš apofoninės būdvardinės *-i* < **-ie*, kaip ir slavų nom. pl. *(кль)и* neįmanoma kildinti iš **-oi*, bet tik iš apofoninės būdvardinės *-i* < **-ei* = lotynų *-ī* < **-ei* (BS, 171–173). Vadinasi, linksnių formų (pvz., tematinių kamienų vienaskaitos datyvo ir akuzatyvo) sutapimas tik sudarė palankias sąlygas bendrai raidos tendencijai pasireikšti, kuri savo ruožtu galėjo laimėti tik rytų baltų apofoninės eilės *ai/ei/ie/i* remiama.

Tarmė vs. kalba

Šie samprotavimai yra susiję su 'tarmės vs. kalbos' apibrėžimo problema. Tai, kas sinchroniškai (ir buitiškai) vadinama žodžiu 'kalba', yra daugmaž dirbtinis, nuo visuomenės sutarimo priklausantis konstruktas, kuriam davęs gyvybę realių dialektų (tarmių) egzistavimas. Kad žmonių visuomenę vis labiau ima aptarnauti dirbtiniai konstruktai (perspektyvoje – universalios ženklų sistemos, kurių „įgarsinimas“–„vertimas“, reikalui esant, bus atliekamas tik paskutinėje žemiausioje grandyje), dabar nesvarstome. Svarbu tik tai, kad čia žodis „kalba“ reiškia visiems privalomą normą, kuri primetama jau

mokykloje, o žodis „tarmė“ reiškia tai, kas skiriasi nuo normos, nėra privaloma, o dažniausiai ir neleistina. Užtat diachroniškai žodžiu „kalba“ turėtume vadinti tokį dialektų bendrumą, kurį nuo kito to paties laiko pėjvio artimiausių dialektų bendrumo atskiria iš jo vidinės raidos išplaukiančios inovacijos buvimas. Pavyzdžiui, latvių tautosilabinio junginio **en > ie* evoliucija žodžio viduryje nėra jokia inovacija, lyginant su lietuviška evoliucija **en > e*, nes tai tos pačios paveldėtos bendrabaltiškos medžiagos raidos variantas. Jei skirtumai tarp latvių ir lietuvių idiomų apsiribotų vien tokiais atvejais kaip *cilvēks cūeš badu* vs. *žmogus keñčia badą*, tai apie atskiras „kalbas“ nevertėtų šnekėti – turėtume viso labo tik tarmių grupes, stambesnes, negu latvių vidus-dialekto ar lietuvių aukštaičių (o dėl lietuvių žemaičių su jų *liuob eit/eis* dar galima ir pamąstyti – žr. toliau). Kas kita – latvių daiktavardžių nom.pl. *-i* vs. lietuvių nom.pl. *-ai*. Čia jau ne tos pačios paveldėtos medžiagos raidos variantas, bet iš esmės sava inovacija. Ši latvių kalbos savybė, panašiai kaip ir veiksmazodžio reikiamybės nuosaka *jā(teic)*, ir padaro latvių tarmės kalba, iš esmės atskira nuo lietuvių kalbos (nesu germanistas ir nedrįstu teigti, ar kartais Niederdeutsch tarmės kartu su olandų tarmėmis nesudarančios vienos kalbos, skirtingos nuo kitos – Hochdeutsch kalbos!).

Latvių kalba (tęsinys)

Gana paslaptinai atrodo latviški *vasari*, *māti* tipo *ā* ir *ē*-kamieno vienaskaitos datyvai. Jei latvių *a*-kamieno fleksija nom.pl. *-i* negali būti fonetiškai kildinama iš **-ai*, juo labiau negali *ā*-kamieno fleksija dat.sg. *-i* būti fonetiškai kildinama iš **-āi*. Formas (*vasar*)*i*, (*māt*)*i* (čia dar suprantama *-i < *-ie < *-ei < *-ēi*) Endzelynas vis dėlto laiko tikromis latviškomis (Endzelīns 1948, 123/510). Kiek čia gali būti „kalta“ *ai/ei/ie/i* apofonija bei *a*-kamieno daugiskaitos nominatyvo precedentas, sunku spręsti. Dar labiau neįtikėtina įžiūrėti čia kokį nors indoeuropietišką archaizmą iki *ā*-kamieno paradigmos susidarymo. Įtariu, kad šis atvejis yra analogiškas *i*-kamieno latvių ir lietuvių (*su šird*)*i < *-īā* (?) tipo vienaskaitos instrumentalio fleksijos atvejui (žr. kas pasakyta anksčiau), bet ar panašios „*īā*-kamienės“ raidos rezultatas galėjo būti apibendrintas ir į *ā*-kamieną?

Prūsų kalba

Kaip klasikinėje indoeuropeistikoje įprasta „sanskritizuoti“ rekonstrukcijas, taip (ypač užsienio) prūsistikoje vis dar stengiamasi

jas „lituanizuoti“, t.y. aiškinti pagal asociacijas su lietuvių kalbos faktais prūsų kalbos žodžius (pamokantį pavyzdį – *accodis*–“*akutis*” – mini Mažiulis 1994, 59) ir formas. Rasta, kad prūsų kalba net nesanti archajiškesnė už rytų baltų kalbas (Rosinas 1995, 81), nors tokiame teiginiui įrodyti reikia kalbėti ne apie XVI amžių, bet nusikelti pustrečio tūkstantmečio anksčiau ir paneigti vieną po kito tuos ekskliuzyvinius prūsų (vakarų baltų) ir slavų leksinius bendrumus, kurie atsiskleidžia kaip „italikų ingredientas slavų kalbose“ (Martynov 1983, 57–92), plg. pr. *pausto* – sl. **pustъ* – lo. *purus*, pr. *wutris* – sl. **vǫtrъ* – lo. *uter*, pr. **swīnistjan* (*swintian*) – sl. **s(u)vin-jā* – lo. *suīnus*, pr. *posty* – sl. **pas-ti* – lo. *pās-co*, kt. Užuoť nuo šito pradėjus, prūsų kalbos tekstai gretinami su pirmaisiais latvių kalbos tekstaĩs ir „lietuviškų“ galūnių nebuvimas aiškinamas panašiais vokiškų sintaksinių konstrukcijų vertiniais. Tačiau tūlas prūsistas vos metęš žvilgsnį į Kanizijaus katekizmą ar jam lygius latvių kalbos paminklus, pamatys didžiulį skirtumą tarp III prūsų katekizmo ir pirmųjų latviškų spaudinių: III katekizme gražiai ir ryškiai perteikiamos svarbiausios gramatinės fleksijos (ar jos yra „savo vietoje“ ar ne „savo“ – jau mokslinės diskusijos klausimas), o pirmieji latvių raštai pasižymi šlykščiu galūnių suplakimu. Ne tai svarbu, kaip stipri buvo jų redukcija ir kaip silpnai jas galėjo išgirsti vokiška ausis, o tai, kad rašydamas pvz. *-e* galūnių *-u* (!), *-a*, *-i* vietoje, vokieťis demonstravo visišką latvių kalbos gramatikos ignoravimą ir nemokėjimą. Argi tai galima pasakyti apie Abelį Willį, kurio vertimas pateikia turtingą prūsų kalbos fleksijų inventorių, plg. *-s*, *-as*, *-an*, *-(i)en*, *-in*, *-a*, *-e*, *-i*, *-ai*, *-mai*, *-sei*, *-lai*? Net ir klaidos, kurių, žinoma, yra, kelia visai specifinio pobūdžio problemą: ar tai paties vertėjo, ar vokiečių kalbos veikiamos gyvos prūsų kalbos reiškinys. Jau tai rodo, kad prūsų kalbos paminklus, ypač III katekizmo tekstą, reikia tyrinėti kuo rimčiausiai, nepasiduodant pagundai nusi-kratyti sudėtingais klausimais juos lengva ranka nurašant į vokiškas kalkes ar į klaidas, t.y. anapus mūsų klasikinio, daugiausia rytų baltų medžiaga paremto baltų kalbų gramatinio tipo įvaizdžio. Be abejo, vokiečių kalbos sintaksė veikė Abelio Willio vertimą, bet labai abejotina, kad to meto „išsilavinusių“ prūsų kalboje III katekizme paliu-dytos nebaltiškos konstrukcijos nebuvo vartojamos. Maža to, pati prūsų kalba, kaip rodo Vytauto Mažiulio darbai, vystėsi analitizmo link, nes dėl grynai fonetinių priežasčių, pavyzdžiui, baritoninė *a*-kamieno daugiskaitos genityvo fleksija neišvengiamai turėjo sutapti

su vienaskaitos akuzatyvo fleksija, tematinio veiksmažodžio prezenso 1 vienaskaitos asmens galūnė – su jo preterito 3 asmens ar *ā*-kamieno veiksmažodžio prezenso 3 asmens galūne t.t. Nesunku rasti pažodinius prūsų teksto ir vokiško originalo atitikmenis. Tikrai *kas perwans pralieiton wīrft prei etwerpfennien stēifon griĳkan* III 75_{11–12} atitinka *Das für euch vergoffen wirdt zur vergebung der Sünden*. Tik ar anais laikais buvo įmanoma pasakyti prūsiškai kitaip? Savaiame aišku, *prei etwerpfennien* yra kalkė, ko gero, gyvos kalbos kalkė, o ne Abelio Willio pagaminta, bet juk ne dėl jos ginčas. Transponuojant lietuvišką rekonstrukciją į prūsų kalbą, norėtusi laukti **prēi grīkun etwerpsenjas = prie griekų atleidimo*. Deja, jokia vokiečių kalba nekliudė pavartoti *prēi* su genityvu, juo labiau – su datyvu, nes *būtent datyvas ir yra pavartotas vokiškajame originale!* Bet daugybė pavyzdžių liudija, kad III katekizmo vertimo metu prūsų kalbos prielinksniai iš tikrųjų smarkiai linko būti derinami su akuzatyvu (tiksliau – su casus generalis forma). Tad volens nolens akuzatyvą *etwerpfennien* reikia palikti. Panašiai ir su daugiskaitos genityvu *grīkun*, nes šis slavizmas, be abejo, baritoninis, vadinasi, jo finalė kilusi ne iš **-ōn*, bet iš **-ōn*, o tai neišvengiamai rutuliojosi **-ōn > *-ān > *-an*. Žinoma, Mažiulio teorija nėra kaip marksizmas „nenugalima todėl, kad teisinga“, bet jai nuneigti reikia konkrečios argumentacijos dėl kiekvieno jos postulato, o to, deja, per beveik 30 metų taip ir neišgirsta. Šiuo atveju reikės nuneigti teiginį, jog prūsų kalba linkusi apibendrinti (kadaise) nekirčiuotą (šiuo atveju – *-an*), bet ne kadaise kirčiuotą (šiuo atveju – *-un*) variantą. O jeigu tai vis dėlto tiesa, tad belieka palikti ir *grīkan*. Dabar pažiūrėkime, kuo pavirto mūsų „lituanizuotas“ pasakymas. Jis pavirto nesuprantamu *prēi grīkan etwerpsen'an* – ano meto prūsas būtų galėjęs jį suvokti ir kaip *prie griekų atleidimo*, ir kaip *prie grieko-atleidimo* ir net (jei frazė nebaigta) *prie [...] grieką, atleidimą*.

Antra vertus, albanų kalbos pavyzdys pamoko, kaip prūsai turėjo išeiti iš šios dviprasmiškos situacijos ir suprantamai pasakyti, ar griekas pats yra atleidimas, ar atleidimas yra grieko. Juk albanų kalboje linksniuojamas būtent artikelis ir tik jis. Vokiečių „artikelinė“ kalba, be abejo, įtakojo prūsų kalbą, bet šiuo atveju, kaip paprastai ir būna kalboms kontaktuojant, ne šiaip primetė prūsų kalbai artikelį, bet stimuliuavo prūsišką „artikelio“ kaip sintaksinių santykių reiškėjo raidą: **prēi etwerpsen'an stēisun* (variantas: *stēisan*) *grīkan*. Tai visiškai suprantamas, sintaksės požiūriu nepriekaištingas pasakymas, kuriame

„artikelio” *stēisun* daugiskaitos genityvo forma rodo tikrąjį žodžio linksnį. Tokių pavyzdžių yra aibė, todėl tikrai apmaudu, kad vis dar reikia „išradinėti dviratį”, kuris seniai (bent jau 1910 m.) Reinholdo Trautmanno išrastas (Trautmann 1910, 207–208).

Seniai pastebėta, kad III katekizme pasitaiko ir neabejotinų baltiškų konstrukcijų, kurių pirmųjų latvių kalbos paminklų sudarytojai niekad nebūtų įstengę pavartoti. Kartojant, neva Abelis Willis paraidžiui vertė vokišką tekstą, nepraleisdamas net infinityvo dalelytės *zu* = *prēi* (bet plg. nacionalinį lietuvišką šedevriuką *bosanoškės pigiai parsiduoda*), duodama suprasti, neva Abelis Willis, panašiai kaip minėtų latviškų raštų vertėjai, net nemokėjo vartoti linksnių. Bet kaip jis tuomet būtų atskyręs pvz. dat. *euch* nuo acc. *euch*: *Deiws dāfe ioumas fwaian packun* III 109₁₉ vs. *as madli wans Quoifilaiti maian Grikaufnan kirdītwei* III 66₁₄? Kodėl versdamas *Christus ift von den Todten aufferwecket* – *Christus aft eiffe ftans Gallans etbaudints*, jis nors ir supainiojęs numirusius su mirtimis, visiškai taisyklingai pavartojo prūsišką daugiskaitos akuzatyvą *ftans* (ne datyvą, kuris yra originale!), o ne išvertė vokišką *den* kaip vyriškosios giminės vienaskaitos akuzatyvą *ftan*? Ar Mėgotas, ar ne Mėgotas, neturi jokios reikšmės, nes nagrinėjama kalbos paminklo vertė, kalbos autentiškumas. „Ištaisant” prūsišką sintaksę pagal lietuvišką pavyzdį, ir nuo Mėgoto darbo, be abejo, nieko nelieka, nes tai, kas yra skelbiama „kalbos nemokėjimu”, nėra koks prieštaringas klaidų kratinys (plg. minėtus latvių raštus), bet visoms be išimties paminklo vietoms (ar jos Willio, ar Mėgoto) būdinga sistema.

Pagaliau išleidžiama iš akių ir tai, kad prūsų kalbos neva nemokėjęs (neva) vokietis, kuriam talkino neraštingas valstietis, nė su pastarojo pagalba nebūtų sugebėjęs pirmą kartą istorijoje sužymėti baltų kalboje priegaidžių vietą!

Šis įvadėlis reikalingas tik tam, kad paskatintų skaitytoją dar kartą pamąstyti apie tikrąją prūsų kalbos paminklų vertę. Kitaip ginčams dėl prūsų kalbos INSTRUMENTALIO bei kitų nepaliudytų paradigminių linksnių niekad nebus galo. Juk tie, kurie teigia, neva Abelis Willis nemokėjęs prūsų kalbos linksnių, paprastai būna įsitikinę ir tuo, kad prūsų kalbos vardažodžių *a*-kamieno gen.sg.masc. *-as* yra „vokiečių” pagal femininum „pagaminta” fleksija (bet plg. *Wilkaskaymen* Gerulis 1922, 201, *silkasdrüb* E 484), ir tuo, kad ne rankraštyje, bet spausdintame tekste (!) dukart (!) pavartotas brūkšnys virš raidės *ā* žymi praleistą *n*, nors trečią kartą tas pats žodis pasitaiko jau be

brūkšnio virš *a* (o tai tipiškas ilgumo ar priegaidės žymėjimo nenuoseklumas): *māim* III 79₁₉, *maim* III 81₁₉, *māim* III 107₁₅. Trys sykliai III katekizme – jau anaip tol ne mažai, bet nė vieno *°manim*, deja, nėra (kažkodėl būtent šį trumputį žodį rašant, visus tris kartus prireikė taupyti brangią vietą ir naudoti brūkšnį, kuris, nors ir pasitaiko praleistajam *n* žymėti, šitokia funkcija nei šiam, nei apskritai spausdintam tekstui nėra itin būdingas). Oponentų tikslas – įrodyti, kad baltų prokalbė turėjo septynis paradigminius linksnius, kad prūsų kalboje vartoti tik keturi pagal vokiečių kalbą ir kad prūsų kalbos instrumentalis buvo toks pat, kaip ir lietuvių kalboje. Bet juk sakinyje *Jch N. neme dich N. mir zu einem Ehelichen Gemahel – As N. imma tin N. māim prei ainan Salūbin* III 107₁₅ nėra instrumentalio, vadinasi, *māim* – paprasčiausias datyvas kaip čia, taip ir kitais atvejais, kur jis pavartotas komitatyvo reikšme lygiai taip, kaip ir bet kurio kito III katekizmo žodžio datyvas, pavartotas instrumentalio / komitatyvo reikšme. Vadinas, trys dat. *māim* pavartojimo atvejai nepateisina nei prūsiškos formos *°manim* (ir dar su kitokiu vokalizmu, nei dat. *mennei!* – žr. toliau Įvardžių sk.), nei (du atvejai) prūsų kalbos paradigminio instrumentalio rekonstrukcijos.

Belieka neabejotinas „instrumentalinis“ pasakymas ‘su savaisiais’ *fen (wiffan) fwaieis* III 119₁₅₋₁₆. Pirmiausia, *fwaieis*, ko gero, spaustuvės rinkėjo klaida vietoj **fwaiens*. Bet jei ir ne, savaime aišku, kad *fwaieis* – tikrai sintaksinis komitatyvas (instrumentalis). Lygiai taip pat neverta ginčyti, kad prieveiksniu einantis daiktavardis *Bītai* III 77₂₂ ‘vakare’ yra pavartotas lokatyviškai (*Bītai fen Signāt* ‘vakare žegnotis’) ir kad toks pat lokatyvas *wirdai* (= gr. ὄνοι ‘namie’) yra paliudytas ir konstrukcijoje *en stefmu wirdai* ‘tame žodyje’ III 97₁₇, beveik (be įvardžio formos) sutampančioje su atitinkama slaviška lokatyvine konstrukcija *кѣ томѣ словѣ* su *-ѣ < *-oi* = baltų **-ai*. Kadangi tas pats baltų **-ai/-ei* slypi ir lietuvių prieveiksmyje *namie*, aišku, kad ir lie. *namie* – lokatyvas. Su ta pačia logika turime pripažinti, kad lie. *dārbi* (= ? lo. *lupi*) yra genityvas (*po dārbi* = *po dārbo*) ir datyvas (*po dārbi* = *po dārbiui*), lie. *mažų* yra instrumentalis (*po mažų* = *po mažų*), o lie. *galū* (*lauko*) yra lokatyvas (= lo. *bellō*). Bet jei pabandytume tokias „linksnių formas“ pavartoti ir pasakyti lietuviškai *Joni draugas garažū dirba plaktukū* ‘Jono draugas garaže dirba plaktuku’, kažin ar būtų suprasti. Mat į lietuvišką *a*-kamenio vienaskaitos instrumentalio paradigmą sueina visi žodžiai su galūne *-u* (*Jonū, draugū, garažū,*

plaktukù), o į lokatyvo paradigmą – žodžiai su galūne *-e* (*Jonų, draugų, garažų, plaktukų*). Nei instrumentalinė galūnė *u*, nei lokatyvinė galūnė *-ie* paradigmų nesudaro, nes tos paradigmos *jau yra sudarytos kitaip*.

Prūsų kalbos paminklų analizė rodo, kad lokatyvo paradigmą joje sudaro datyvinė konstrukcija su prielinksniu *en*, vadinasi, galūnė *-ai* paradigmos nesudaro, nes pastaroji *jau yra sudaryta kitaip*. Priimant prūsų deklinaciją tokią, kokia ji yra, tuo nereikia nė stebėtis. Artimesnė tipologinė paralelė – ne tik vokiečių, bet ir graikų kalba. Sunku patikėti, kad tai jokia sisteminė paralelė, bet A. Willio klaida. Sunku įrodyti, kad prūsų katekizmo kalboje akuzatyvinė arba datyvinė konstrukcija su prielinksniu *sen* neatstoja instrumentalio linksnio. Užtat lengva įrodyti, kad jokios vokiečių kalbos įtakos čia nesama: juk vokiečių kalboje instrumentalis niekad nereiškiamas akuzatyvinė konstrukcija su prielinksniu *mit*, jis reiškiamas tik datyvinė konstrukcija su šiuo prielinksniu. Nemokant prūsiškų linksnių bei verčiant parai-džiui *mit gutem willen*, iš kur galėjo atsirasti *fen labban quāitin* III 95₁₃? Tokių pavyzdžių vėlgi aibė. Net susidaro įspūdis, kad konstrukcijos *sen* + *datyvas*, kurios, teoriškai žiūrint, turėtų būti archajiškesnės, greičiau būtų kalkės, negu *sen* + *akuzatyvas*, nes kitaip vertėjus reikia įtarti jau ne prūsų, bet vokiečių kalbos nemokėjimu, plg. *mit allen fūnden* – *fen wiffamans grīkans* III 63_{16/17}, bet *mit allen Heyligen* – *fen wiffans Swintickens* III 133₈. Taigi su prūsų instrumentaliu problemos nėra. Jokia vienaskaitos galūnė *-m* ar daugiskaitos **-ais* negalėjo atstovauti instrumentalio linksniui, nes paradigma jau buvo susidariusi kitaip.

Pačią formą pr. (*fen*) *fwaieis* = *-ais* Mažiulis laiko archaine neparadigmine „lokatyvine-instrumentaline“ (plg. sl. loc. pl. *-ѣхъ* < **-ois-u*), sustingusia frazeologizme, kuris artimas rusų *восвояси* ‘pas savuosius’ (BS, 236, PKP, 309²⁰⁹). Kad tarp *fen* ir *fwaieis* yra įterptas sintaksiškai nepriderintas žodis *wiffan*, kalba už tai, kad parašymas *fwaieis* autentiškas ir kad kad **sen swajais* – paplitęs prūsų frazeo-logizmas, kuris buvo nevykusiai praplėstas žodžiu „visais“, užuot iš karto pasakius **sen wisans swajans*. Prie formos *wiffan*, matyt, prisidėjo dar ir pasakymas **sen wisan* ‘su viskuo’.

Formoje dat. *māim* galinis *-m* yra kilęs iš **-m̃* (jei galinis balsis būtų buvęs ilgas, jis nebūtų nukritęs), kuri baltai ir slavai (pailgindami ar nepailgindami) pavartojo paradigminio instrumentalio vienaskaitos ir daugiskaitos formų darybai (BS, 210–211 kt.), o germanai – daugiskaitos datyvo darybai (BS, 168, 212 kt.). Bet neįtrauktas į pa-

radigmatizacijos procesus jis juo labiau galėjo būti panaudotas ir su datyvo reikšme – įprastas „datyvinis“ formantas *-mō ‘aš’ ir ‘tu’ įvardžių paradigmosse kažkodėl nevartojamas.

Pr. dat. *māim* yra niekas kita, kaip datyvizuotas (datyviškai sukonkretintas) nenom. **mai* (žr. toliau).

Sudėtingesnis yra prūsų *a*-kamieno vienaskaitos GENITYVO klausimas. Ne kartą bandyta nuneigti fleksijos *-as* autentiškumą, suponuoti rytų baltų tipo fleksiją *-*a* pagal tokius pavyzdžius, kaip pr. *butta tawas* III 47₂ (greta *buttastaws* III 73₉₋₁₀), kuris, ko gero, yra ne žodžių junginys, bet dūrinys ‘*butatėvis*’ (PKP, 262). Prūsų kalbos paminklų *a*-kamieno galūnė gen. sg. *-as* aiškinta atsiradus dėl prūsų kalbos nemokėjimo, vokiečių kalbos įtakos ar (net ir dėl kalbos nemokėjimo) apibendrintos *ā*-kamieno gen. sg. *-as* galūnės įvedimo į *a*-kamieną. Laimei, prūsų kalbos šaltiniuose gerai paliudytas toks dūrybos būdas, kada pirmasis komponentas ne grynojo kamieno, bet genityvo formos: *Wosispile*, *Tlokunpelk*, *Sawliskresil*. Būtent toponimų bei Elbingo žodynėlio medžiaga ir atpalaiduoja nuo nereikalingų diskusijų: *Wilkaskaymen* (Gerulis 1922, 201) < pr. gen. sg. *wilkas* ‘vilko’ (plg. E 657) + *kaima*- ‘kaimas’ (plg. E 797), *silkasdrūb* E 484 < pr. gen. sg. *silkas* ‘šilko’ + *drimbis* (E 483) ‘apdangalas’ (PKP, 315).

Problemą sudaro ne prūsų *a*-kamieno daiktavardžių gen. sg. *-as* fleksijos (tiksliau – galūnės, kadangi linksnio fleksija turėtų būti *-s*, o *-a* – kamiengalio tematinis balsis) autentiškumas, bet jos kilmė ir likimas prūsų kalbos raidoje. Jonas Kazlauskas siūlo rekonstruoti pr. *-as* < *-*ase* < *-*asje* < *-*asja* (Kazlauskas 1968, 173–174). Šis aiškinimas remiasi tikėjimu atitinkamos brugmaniškos rekonstrukcijos ide. gen. sg. *-*osjo* nepajudinamumu. Jo silpnoji vieta – bandymas atsieti įvardinę formą pr. gen. sg. *(*st*)*ese* nuo artimesnių formų kitose ide. kalbose. Turiu galvoje pirmiausia slavų įvardinę (γ)*Eco*. Kaip matyti, čia jau glūdi dvi aiškinimo galimybės. Pagal vieną prūsų kalbos *a*-kamieno galūnė gen. sg. *-as* yra identiška tokiai pat hetitų kalbos galūnei *-as*. Kadangi pastaroji sutampa su nominatyvine, o prūsų kalbos – nesutampa dėl trumpojo baltio *-a*- iškritimo iš galūnės nom. sg. *-as*, reikia paaiškinti, kodėl tas pats balsis išliko genityvo galūnėje. Pagal antrąjį aiškinimą pr. gen. sg. *-as* < *-*ase* = *(*st*)*ese* = sl. (γ)*Eco*. Bet tuomet reikia paaiškinti, iš kur atsirado pr. *-*se* apofoniškai = sl. *-*so*. Į pastarąjį klausimą mano jau atsakyta anksčiau, būtent – tai sigmatinės galūnės archainės vokalizacijos atspindys, t.y.

atspindys epochos, kada **thamása > *thamás / *themása > *themás, *phat'ása > *phat'ás / *phet'ása > *phet'ás* tipo sigmatiniams modeliams susidarant greta **thēmsa, *phēt'sa* tipo fientyvo formų, tarp vardažodžio kamiengalio ir priesaginio formanto veikė Benveniste'o binominis santykis (žr. p. 55 kt.).

Bet juk tokios pat kilmės yra ir baltų *a*-kamieno daiktavardžių nom. sg. *-as*, kuris ne tik kad lengvai rekonstruojamas prūsų kalbai, bet net ir paliudytas: *Laiřkas* III 96_{1/2'}, *Lāiřkas* III 111_{1/2'}, *Deiwas* III 99_{14'}, *Tawas* III 47₁₀. Vadinasi, binomų atžvilgiu pirmą kartą *a*-kamieno prūsų nom. sg. *(tāw)s < (tāw)as* ir gen. sg. *(tāw)as* struktūra buvo ta pati. Šie samprotavimai verčia grįžti prie pirmosios aiškinimo galimybės (kalbamoji prūsų kalbos galūnė tapati atitinkamai hetitų kalbos galūnei, t.y. nom. sg. *-as* = gen. sg. *-as*) ir ieškoti atsakymo kitu keliu ir ne tokioje žiloje senovėje.

Kadangi sutaptinė galūnė nom. sg. *-as* = gen. sg. *-as* yra galūnės ide.fient. **(a)s* atspindys (plg. anksčiau p. 79–80), reikia manyti, kad gen. sg. vak. balt. **-as*, ryt. balt. **-ō* – skirtingos paradigmatisacijos rezultatai. Neparadigmatizuotu „gen.“ **-ō* reliktu laikytume „partityvą“ pr. *penēga* BPT. Jam paradigmatisuotis, matyt, kliudė sutapimas pr. gen. *°vīrā < *-ō* su pr. dat. **vīrā < *-ō*. *a*-kamieno galūnė pr. dat. sg. *(sīr)u*, matyt, yra formų su **-ū < *-ā* po lūpinių ir gomurinių priebalsių bei artroido dat. sg. masc. *stesmu* poveikio rezultats katekizmų tarmėje.

Mažiulis yra linkęs skirtingą nom. sg. *-as* ir gen. sg. *-as* raidą aiškinti kirčio poveikiu (BS, 97). Mat, *a*-kamieno vienaskaitos nominatyvo galūnė prūsų kalbos paminklų laikais buvo tik nekirčiuota, o genityvo galūnė bent oksitoninių daiktavardžių atveju galėjo turėti kirtį. Iškilus reikalui diferencijuoti nominatyvo ir genityvo linksnius (o tai darėsi būtina, akuzatyvinei kalbos sandarai išsigalint), dėl genityvo galūnės kirčiuotojo varianto buvimo vokalizmas *-as* išliko kaip būtinas genityvo galūnės požymis.

Kadangi minėti procesai iš esmės sutampa su prūsų kalbos nekirčiuotojo žodžio galo balsių redukcija, t.y. nėra seni, belieka manyti, kad epochoje prieš Elbingo žodynėlio sudarymą, t.y. bent jau prieš XIII a., *a*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos genityvo forma buvo tapati nominatyvo formai. Ši svarbi išvada reiškia tik viena: minėtu laiku prūsų kalbos gramatinės sandaros tipologija dar nebuvo akuzatyvinė bent daugiau, negu kadaise hetitų kalbos, kurios sintaksė kartais pasižymi ryškiais fientyvinės tipologijos bruožais.

Įvardžių deklinacijos raida

Čia pakalbėsiu daugiausia apie negimininius įvardžius.

Baltų 1 ir 2 asmenų įvardžiai labai nuosekliai išlaiko indoeuropiečių dialektams būdingą šaknų dichotomiją. Nominatyvo šaknims **e/aś*, **tu*, **me*, **iū* yra supriešintos nenominatyvo šaknys **me/a*, **te*, **nō*, **uō*. Kaip matome, 1-jo vns. asmens nenominatyvo bei 1-jo dgs. asmens nominatyvo šaknys yra tapačios, bet užtat lietuvių kalba kompensuoja šį „trūkumą“ dviskaitoje vartojama šaknimi **ue*, būdinga dar slavų, germanų, arijų, anatólų, tocharų daugiskaitos ar dviskaitos 1-ojo asmens nominatyvo formoms. Antra vertus, rytų baltų kalbos stokoja šių indoeuropietišκών nenominatyvo šaknų: 1-jo dgs. asmens šaknies **nō*, kuri paliudyta prūsų kalboje, bei 2-jo dgs. asmens šaknies **uō*, kuri pasirodo tik prūsų kalbos akuzatyve.

Kalbamoji dichotomija primena daiktavardžių kamienų supletyvumą, kuris yra susijęs su archainės deklinacijos epocha iki vėliau paplitusios fleksinės sistemos susiformavimo. Antra vertus, kažin ar galima šią šaknų dichotomiją sieti su fientyvinės tipologijos deklinacija – juk 1-asis ir 2-asis asmenys savaime fientyvai. Paprasčiau būtų manyti, kad akuzatyvinei tipologijai susidarant, asmeniniai įvardžiai iš pradžių įėjo į deklinacijos atžvilgiu autonominių poskyrį, kuriame formantai, būdingi nekomunikantus žymintiems žodžiams (pvz., nazalinis akuzatyvo formantas), dėl semantinių priežasčių (vadinasi, vis tiek dėl ankstesnės neakuzatyvinės sandaros) neplito, todėl deklinacija ėmė vystytis kitaip, negu kitų įvardžių ir vardažodžių.

Šią mintį netiesiogiai remia ir tai, kad iš dviejų supriešintų 1-ojo daugiskaitos asmens šaknų tik viena yra „ikiindoeuropietiška“, vadinasi, tikrai priklausiusi asmeninių įvardžių sistemai ir iki naujosios deklinacijos susidarymo: 1 pl. **n-* (bet ne **u-*!) dar pasitaiko bent kartvelų ir afrazinėse kalbose, tačiau 1 pl. **u-*, atrodo, yra indoeuropietiška inovacija, nes įartinai sutampa su 2 pl. **u-* (plg. 2 sg. **t-u-*). Manoma, kad šis sutapimas rodo fientyvinės (vad. „aktyvinei“) kalbų tipologijos sandarai būdingą 1-ojo daugiskaitos asmens inkliuzyvo („mes su jumis, su tavimi“) – ekskliuzyvo („mes be jūsų, be tavęs“) dichotomiją. Jei tad tam tikruose indoeuropiečių dialektuose 1-ojo daugiskaitos asmens inkliuzyvui žymėti buvo paimta 2-ojo asmens įvardžio modifikacija (galbūt be **t-*, pailginus vokalizmą, ar kaip kitaip), tai vėliau tapusi nereikalinga ši inkliuzyvinė forma buvo

panaudota nominatyvo linksniui greta buvusios ekskliuzyvinės formos su seniausia „ikiindoeuropietiška“ daugiskaitos 1-jo asmens šaknimi **n-*, kuri buvo panaudota nenominatyvo linksniui (plg. Gamkrelidze–Ivanov 1984, 292–293).

Gana keistai atrodo šaknis 1 pl. **me-*, kuri, be abejo, yra tapati šakniai 1 sg. **me-*. Ji vartojama baltų, slavų (su pakeistu vokalizmu **mū-*) bei armėnų kalbose, kuriose yra akivaizdžiai pluralizuota formantu *-s*, arm. *-kh*. Juk „mes“ nereiškia „daug aš“, nebent „aš ir tu, jūs“, o tai jau savotiškas inkliuzyvas. Šių **me-* – **mes* distribucija, pasakyčiau, yra beveik veiksmažodinė (plg. veiksmažodžio 1 p. sg. **m* vs. 1 p. pl. **me*). Dėl palyginti siauro paplitimo ir gana keistos semantikos baltų, slavų ir armėnų 1 p. pl. **m(e)-* kažin ar nėra suplakta su atitinkamos veiksmažodžio fleksijos šaknimi.

Išvardytos baltiškos asmeninių įvardžių šaknys vakarų ir rytų baltų kalbose pasirodo nevisai tapačiuose kamieniuose, kurių istorija trumpai yra tokia.

VIENASKAITA. Kaip senas veldinys greta išvardytų kamienų baltiškojoje indoeuropiečių prokalbės pakopoje egzistavo ir „datyviniai“ kamienai 1 pers. **me/ai/mi*, 2 pers. **te/ai/ti*, refl. **se/ai/si*. Prūsų kalbai juos paliudija Grūnavo žodynėlis: *Dam thoi* [**dāmai tai* ?] GrG 90 ‘duodu tau’, *pomeleis* [**pā-mi-leiz-(ai)s* ?] GrG 83 ‘pa-milaižyk!’, bet Grūnavo žodynėlio duomenys, kaip matyti ir iš šių pavyzdžių, nėra pakankamai patikimi. Nors lietuvių senuosiuose raštuose 1 pers. dat./acc. *mi*, 2 pers. dat./acc. *ti*, be abejo, labai paplitusios formos, jų buvimas iš motinos pusės prūso Jono Bretkūno raštuose netiesiogiai šį tą reiškia ir prūsistikai (jų nebuvimas bent būtų leidęs įtarti, kad jų nebūta nė prūsų kalboje, bet) – plg. „Postilėje“ *at=mileišk tatau* BP II 294₉, *Dūkim ant bliudo galwa Jano krikšchtitoio* BP II 242₁₄, *Pone neimikorok tawa ruftibeie* BP II 304₈. Latvių kalboje tokių formų pėdsakai yra išnykę arba nežinomi.

Paini problema – rytų baltų (ir slavų) kamienas 1 pers. nenom. *mun-*: ž. telšiškių *mōn*, *mōnēi*, latvių augšzemniekų *mun* (greta *man*!), s. sl. *мѣноуѣ*. Jo paplitimas daro fonetinius aiškinimus neįtikinamus, o įtarti kokio nepaliudyto kamieno 2 pers. **tuv-* įtaką (Endzelins 1951, 509) ar pan. yra beprasmybė. Vis dėlto Endzelinas yra padaręs dėmesio vertą pastebėjimą: hetitų kalbos įvardis 1 pers. *ammuk* irgi turi kamieną *-mu-* (Endzelins 1951, 509).

1-ajam asmeniui būdinga nazalinė priesaga (pr. *mennei*, lie. *manų*, la. *man*, sl. *MENE*), nepaisant tam palankios finougrių kaimynystės (plg. suo. 1 sg. *minä*, 2 sg. *sinä*), kažkodėl į 2-ąjį asmenį neprasiskverbė. Tos priesagos paslaptinę ryšį su posesyvine reikšme galbūt rodo įvardis lie. *kienō* – šia prasme didžiai reikšminga, kad apibendrinta ir į 2-ąjį asmenį bei kai kuriuos kitus įvardžius germanų kalbose, ši nazalinė priesaga pasirodo jose genityvo formose, sudarančiose (be priesagos pailgėjimo) pamatą posesyvinėms formoms (pastarosios paprasčiausia antrinės): go. 1 sg. *meina* < germ. **mīnō*, possess. *meins* < germ. **mīnaz*, 2 sg. *þeina* < germ. **þīnō*, possess. *þeins* < germ. **þīnaz*. Taigi galima spėti, kad baltogermaniškoje pakopoje nazalinė priesaga pirma pasirodė 1-ojo asmens genityve. Vėlesnis jos prasiskverbimas ir į 2-ojo asmens bei refleksyvinio įvardžio genityvą – jau savarankiška germanų inovacija.

Skirtingai nuo 1-ojo asmens, 2-ojo asmens įvardžio šaknys **tu* ir **te* iš tikrųjų yra ta pati šaknis su išplėteju ir be jo. Vakarų baltų ir slavų kalbose 1-ojo asmens nazalinę priesagą alomorfiškai atitinka 2-ojo asmens priesaga su šaknimi ide. **bh* (Vedų तुभ्य *tubhya*, lo. *tibi*), pasirodanti lygiai tose pačiose pozicijose, kaip 1-ojo asmens nazalinė priesaga:

	nazalinė priesaga		priesaga su šaknimi <i>*bh</i>	
	prūsų	s. slavų	prūsų	s. slavų
nominatyvas	–	–	–	–
genityvas	–	+	–	+
datyvas	+	+	+	+
akuzatyvas	–	–	–	–

Priesagos **bh* nebuvimą rytų baltų kalbose kompensuoja šaknies **tu* ablautas: nulinį (pailgintą ar nepailgintą) šaknies vokalizmo laipsnį nom. **tū* atitinka pilnasis laipsnis nenom. **teu/tau*. Pastaroji šaknies forma neturi nieko bendra su kamienu **te-b-*, kuris nebent pasižymi tokia pat vokalizmo kokybinė kaita **teb-/tob-* slavų kalbose.

DAUGISKAITA/DVISKAITA. 1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžių daugiskaitos nominatyvo formas visi baltai pasidarė vienodas: **mes*, **iūs*. Vokalizmo pailgėjimas ar metatonija tai jau palyginti vėlyvos raidos rytų baltų kalbose reiškiniai. Painesnės kilmės yra

nenominatyvo formos. 1-ojo asmens šakninis **n-* daugiau (ištiesai lietuvių ir latvių kalbose) ar mažiau (prūsų kalbos akuzatyve) pakeistas šakniniu **m-*. Pakito ir vokalizmas – apie jo pirmąją kokybę galima spręsti tik iš lo. *nō-s*, *nō-bis* etc. Toks pat turėjo būti ir 2-ojo asmens vokalizmas (lo. *vō-s*, *vō-bis* etc.), kurį netiesiogiai atspindi pr. acc. pl. *wans*. Slavų acc. pl. s. sl. 1 pers. *нѣ*, 2 pers. *кѣ*, matyt, atoninės formos, nes sutampa su enklitikais dat. pl. s. sl. 1 pers. *нѣ*, 2 pers. *кѣ*. Tai leidžia abiem atvejais rekonstruoti pirmąją formą *nenom.pl.* (balt.-) sl. 1 pers. pl. **nōs*, 2 pers. pl. **uōs*, kurios pvz. atitinka atonines (nepailginto šaknies vokalizmo) s.i. encl. *nenom.* (gen./dat./acc.) *ṛ: nas*, *ṛ: vas*.

Nenom. 1, 2 pers. pl. **nōs*, **uōs*, turėjo būti vartojamos analogiškai, kaip ir *nenom.* 1, 2 pers. sg. **mei*, **tei*, refl. **sei* (žr. anksčiau), t.y. (kaip ir s.i. *ṛ: nas*, *ṛ: vas*) galėjo atstovauti visiems *nenominatyvo* linksniams, o vėliau, paradigminėms formoms susidarant, ėmė įsitvirtinti enklitinėje pozicijoje greta naujesnių ortotoninių paradigminių formų, t.y. liko neparadigminėmis „datyvinėmis“ formomis.

Prūsų kalbos akuzatyvinė forma, matyt, turi finalę, priderintą prie *a*-kamieno galūnės acc. pl. *-ans*.

Galinis **-s* baltų ir kitų indoeuropiečių dialektų formose **nōs*, **uōs* tai, be abejo, pluralinis sigmatinis formantas, kurio nebūta dviskaitos formose (plg. sl. 1, 2 pers. du. *na*, *va* < **nō*, **uō*).

Seniai pripažinta, kad vokalizmas 1 pers. lie.-la. *mū-*, pr. *nū-* yra atsiradęs dėl 2 pers. balt. **iū-*. Be to, tradiciškai manyta, kad 2 pers. balt. *nenom.* **iū-* yra perdirbinys iš **uō-* pagal nom. **iūs* (plg. Stang 1966, 255). Tai, suprantama, tik paviršutiniškas reiškinių paaiškinimas, nesigilinant į priežastis ir net nebandant jų ieškoti bendrame baltų-slavų kontekste. Jei prūsų kalboje paliudytos abidvi 2-ojo asmens šaknys balt. **iū-* ir **uō-*, tai tarp rytų baltų ir slavų tarsi papildomoji distribucija: lietuviai su latviais turi tik šaknį **iū-*, slavai – tik **uō-*. Seniai pripažinta, kad sl. 2 pers. nom. pl. *vy* yra iš akuzatyvo atėjusi forma, bet tai tik fakto konstatavimas. Visus šiuos procesus lėmusias priežastis gana paprastai atskleidė Vytautas Mažiulis dar prieš 26 metus.

Tiek baltų, tiek slavų vieno 2-ojo asmens kamieno pakeitimą kitu kamienu sukėlė fonetinis inicialinio sonanto silpnumas tam

tikrose pozicijose, būtent: baltų **u* prieš **ō* (kai nebuvo morfologiškai palaikomas, nebuvo „M-stiprus“) ir slavų **i* prieš **i* < **y*.

Krinta į akis, kad prūsų kalboje šaknies **u-* kamienas išlieka tik daugiskaitos akuzatyvo linksnyje (*wans*). Turint galvoje, kad tai nenominatyvo kamienas, reikia manyti, kad kadaise jis turėjo būti taip pat genityvo ir datyvo formose.

Visos nenominatyvo formos turėjo prasidėti samplaika **uō*, tačiau tokie pavyzdžiai, kaip lie. *šuo* < **š(u)uō-n*, lie.-la. dial. *duo* ‘du’ < **d(u)uō* rodo, kad pozicijoje prieš **ō* baltų **u* nyko. Nurodytais atvejais jokios morfologinės priežastys tam netrukdytų, nes kamienai pasižymėjo didesniu (plg. gen. **šu-n-es*) ar mažesniu (plg. gen. **d(u)uej-ōn*) supletyvumu. Kadangi 2-ojo asmens įvardis supletyvus (kamienas nom. **iū-* yra kitoks), nebuvo kliūčių **u* nykti prieš **ō*.

Tačiau **u* netekimas reiškė šaknies praradimą. Kadangi nei pati daugiskaita, nei dviskaita nenyko, į nenominatyvo formose prarastojo šakninio **u* vietą buvo pasiskolintas nominatyvo formų šakninis **i-*. Taip pasikeitė balt. acc. du. (**uō* >) **ō* į balt. nom.-acc. du. **iū* (plg. lie. nom.-acc. du. *jūdu*) ir inicialiniais balt. (**uō-* >) **ō-* į balt. **iū-* visais kitais atvejais, išskyrus daugiskaitos akuzatyvą. Praprūsų dialektuose daugiskaitos akuzatyvas anuo metu jau buvo pakeistas pavidalu **uans* (žr. anksčiau), todėl čia šakninis **u* (jis buvo ne prieš **ō*) išliko (plg. Mažiulis 1970, su tuo nereikšmingu skirtumu, kad rekonstruojamas įvardžio daugiskaitos akuzatyvas iš pat pradžių turėjęs nazalinį formantą *n*, o tai, mano manymu, neišmanoma tiek dėl to formanto daiktavardinės kilmės – į gimininius įvardžius ir į būdvardžius jis apibendrinamas unifikuojant deklinacijos paradigmas, – tiek dėl jo datyvinės reikšmės, kurią liudija atitinkamas slaviškas enklitinis įvardis *кѣ*). Rytų baltų dialektuose tokio daugiskaitos akuzatyvo formos pakeitimo nebuvo (beje, tai tik įrodo, kad rytų baltų *a*-kamieno daiktavardžių daugiskaitos akuzatyvas niekad neturėjo nazalinio **n*! – plg. anksčiau p. 107–108) ir **u* prieš **ō* turėjo išnykti.

Rytų baltams atstatyti daugiskaitos akuzatyvo šaknį pasiskolinant ją iš daugiskaitos nominatyvo **i-ūs* buvo sunkoka, nes „šitokia (**i-* + **ōs* >) **iōs* būtų sutapusi su įvardžio ‘jis’ acc. pl. forma. Ji (t.y. **i* + acc. pl. **ōs* > **iōs*) gal kur tarmėse „nuėjo“ į nom. pl. (čia ji nesutapo su įvardžio ‘jis’ nom. pl. forma), plg. raštų formą nom. pl. *juos* ‘jūs’” (Mažiulis 1970, 337¹⁷). Todėl ne šaknis buvo

pasiskolinta, bet pati daugiskaitos nominatyvo forma **iūs*, „veikiama *u*-kamienės acc. pl. (**-ūns* >) **-ūs*, pasidarė r. balt. nom.-acc. pl. **iūs*” (Mažiulis 1970, 335).

1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžių nenominatyvo formoms iš pat pradžių turėjus vienodą šaknies vokalizmą **ō*, pastarojo pakeitimas į **ū* 2-ojo asmens formose automatiškai sukėlė tokį pat pakeitimą 1-ojo asmens formose: **nō* > **nū*.

Slavų dialektuose vyko šiek tiek priešingas procesas. Forma „sl. nom. pl. **iūs* (= balt. **iūs*) vėliau negalėjo išlikti: ji išvirto į sl. (**iūs* > **iy* >) **ii*, t.y. sutapo su įvardžio ‘jis’ forma sl. nom. pl. **ii* ‘jie’; iš to nebesunku suprasti, kodėl atsirado sl. nom.-acc. pl. *vy* ‘jūs, jus’. Formos sl. nom. pl. (**iūs* > **iy* >) **ii* a) šakninis **i-*, veikia-mas kitų formų šakninio **v-*, nesunkiai galėjo būti pakeistas į **v-*, o b) jos balsis **-i*, atsidūręs prieš neįotacinį **v-*, galėjo išvirsti į sl. **-y* (be to, vienu ir kitu atveju veikė ir sl. acc. pl. **vy*). Šitaip sl. nom. pl. (**iūs* > **iy* >) **ii* galėjo būti perdirbtas į sl. nom. pl. **vy*./.../ Slavuose forma sl. acc. du. **uō* (= balt. **uō*) > **uā*, kaip kad baltuose, išnykti negalėjo (sonantas sl. **u* niekur nenyko). Bet čia negalėjo išlikti sl. nom. du. **iū* (= balt. **iū*), nes ji, virsdama į sl. nom. du. (**iū* > **iy* >) **ii*, sutapo su sl. nom. pl. (**iūs* > **iy* >) **ii*: tuo metu, kai vietoj sl. nom. pl. **ii* atsirado sl. nom.-acc. pl. **vy* (žr. anksčiau), pagal tai vietoj sl. nom. du. **ii* lengvai galėjo atsirasti ir sl. nom.-acc. du. **vy*; dėl to ir pati sl. acc. du. (**uō* >) **uā* turėjo pasidaryti sl. nom.-acc. du. **uā*. Šitaip, man rodos, aiškinamas tas faktas, kad senovės slavų raštai turi ne tik nom.-acc. du. *va*, bet ir nom.-acc. du. *vy*. Visa tai savo ruožtu rodo, kad slavai iš pradžių bus turėję sl. nom. du. **iū* resp. acc. du. **uō* ir sl. nom. pl. **iūs* resp. acc. pl. **uōns*” (Mažiulis 1970, 335–336; kaip minėjau anksčiau, rekonstrukcijai acc. pl. **uōns* nepritariu, turėjo būti acc. pl. **uōs*).

Lietuvių kalba

Prūsų ir slavų kalbų 1-ojo asmens daugiskaitos nenominatyvo kamieno inicialinio priebalsio *n-* vietoje lietuviai ir latviai turi *m-*. Kokių kelių vyko šis pakeitimas, geriau parodo su latvių kalba susijusi medžiaga, todėl šį klausimą svarstysiu atitinkamame poskyryje vėliau.

Linksniavimo galūnių atžvilgiu labai logiškos lietuvių literatūrinės kalbos negimininių įvardžių paradigmos atspindi toli gražu ne dažniausią iš visų lietuvių kalboje vartojamų modelių. Pavyzdžiui, vien

tik rytų ir pietų aukštaičiams yra būdingos šios paradigmos (transponuojant į literatūrinę kalbą):

nom. sg. (visame plote) *āš*, (rytų aukštaičiuose be pietinės dalies) *āš*,
gen./acc. sg. *māni/manū* (Ps Berklainiuose, Rk Aukštheadvaryje, Mlt Joniškyje),
gen./acc. sg. *mān/mañ* (rytų aukštaičių šiaurėje Kupiškio–Salamiesčio–Rokiškio trikampyje),

gen./acc. sg. (šiaurėje, apie Panevėžį–Ukmergę, apie Trakus ir Vilniaus kampe) *manē*,

gen. sg. (šiaurėje) *manęs/manę*, (pietuose) *manē*,

dat. sg. *mān*, (tarp Ukmergės–Rokiškio–Utenos pasitaiko dar) *mānie*,

acc. sg. *mān/manū* (šiaurinėje rytų aukštaičių dalyje), *māni/manū* (pietų aukštaičiuose),

acc. sg. *mañ* (visame rytų aukštaičių plote),

acc./gen. sg. [žr. *gen./acc. sg.*],

instr. sg. *mānim* (šiaurėje), *maniñ* (pietuose),

iness. sg. *manỹ*, (pasitaiko dar) *manỹj* (šiaurėje), *manuj* (pietuose),

ill. sg. *maniñ* (Antakmenėje, Labanore, Linkmenyse, Ceikinėliuose),

adess. sg. *manū(m)p*, *manum* (Dieveniškėse, Zieteloje, Lazūnuose), *manupo* (Lazūnuose)

adess. sg. *maniñt* (Ign Motiejūnuose, Zieteloje),

adess. sg. *manū(n)k* (Gervėčiuose),

all. sg. *manęs(p)* (Lazūnuose), *manėp* (Kamojuose Baltarusijoje),

nom. pl. *mēs, mās, mēs, jūs* (apie Biržus ir Panevėžį–Kupiškį pasitaiko dar *jūs*, tas pats Zieteloje ir Pelesoje! – plg. anksčiau dėl kamienų raidos),

gen. pl. (possess.-attr.) *mūsų (mūsu)*,

gen. pl. (possess.-attr.) *mūs* (Dieveniškėse), kt. (žr. toliau tekste),

gen. non-possess./acc. pl. *mumę* (nepalyginti rečiau, negu *gen./acc. sg. manē*! – Pandėlyje),

gen. non-possess./acc./instr. pl. *mumę* (prie Gelvonų),

gen. non-possess./acc./instr. pl. *mumę* (tik Biržų palatvėje Kuldūnuose),

gen. non-possess. pl. *mumę* (Šr Neveronyse, Palomenėje, Žasliuose),

gen. non-possess./acc./instr. pl. *muñ* (Kp Noriūnuose),

gen. non-possess./dat./acc./instr. pl. *muñ* (Kupiškyje),

gen. non-possess./dat./acc./instr. pl. *mum, múm* (Papilyje, Skapiškyje),

dat. & dat./instr. pl. *mum, múm* (visame plote!),

dat./instr. pl. *muñ* (Palatvėje apie Rokiškį),

dat. pl. *mumū* (labai retai pietuose),

dat. pl. *mumi* greta *instr. pl. mumū* (gana dažnai pietuose),

dat./instr. pl. *mumų, mumi* (sporadiškai pietuose),
acc. pl. *mumų* (Dusetose, Vyžuonose, Deguliuose, Šr Neveronyse greta *mumys*, Palomenėje, Žasliuose, Semeliškėse – šiaurėje dažnai greta trumpinio *muñ*),
acc./instr. pl. *mumų* (Svėdasuose greta *muñ, mumus*, An Čekonyse greta *muñ*, Gelvonuose greta *mumę, mumys*)
acc. pl. *mumus* (į šiaurę nuo Rokiškio, Svėdasuose greta *mumų/muñ*, Ramygaloje, Vidiškiuose, Siesikuose),
acc. pl. *mumys* (prie Jotainių–Raguvos, greta *mumų, mumę* Gelvonuose, Šr Neveronyse greta *mumų*, Maišiagaloje)
acc. pl. *mus* (išskyrus pačią šiaurę, sporadiškai visur, ypač rytiniame trikampyje nuo Anykščių iki Baltarusijos),
instr. pl. *muñ* (šiaurinėje rytų aukštaičių ploto pusėje),
instr. pl. *mumų* (nesutrumpinta forma į pietus nuo *muñ*, dažnai eina su dat. *mum* arba *mumi*),
instr. pl. *mumys/mumis* (išmėtyta po visą plotą į pietus nuo Grybulių prie Troškūnų, bet dažnumu pastebimai nusileidžia formai instr. pl. *mumų/muñ*),
iness. pl. visų dažniausia *mumys(e)* (pačiuose pietuose – su *-sa*), šiaurėje kai kur *mumỹ*,
iness. pl. *mumės(e)* (sporadiškai šiaurėje bei prie Kaišiadorių),
iness. pl. *mūsuos(e)* (apie Dieveniškės),
iness. pl. *mūsui* (apie Ramaškonis Baltarusijoje),
iness. pl. *mūsa* (Lazūnuose),
ill. pl. *mumýsna(n)* (Labanore–Linkmenyse),
ill. pl. *músun* (Tverečiuje–Adutiškyje),
adess. pl. *mūsūk* (Labanore–Linkmenyse, Tverečiuje–Adutiškyje, Šumske, Gervėčiuose),
adess. pl. *músp/k* (Lazūnuose, Zieteloje),
adess. pl. *múspu* (Kamojuose ir Zieteloje Baltarusijoje),
adess. pl. *músu(ñ)p* (Zieteloje),
adess. pl. *músem(p)* (Lazūnuose),
adess. pl. *mūsũnk* (Gervėčiuose)
all. pl. *músuñ(p)* (apie Dieveniškės, Lazūnuose), *músumpi* (apie Dieveniškės).

Čia pateikiau tik visas pagrindines, istorijai svarbesnes formas be įvairių nereikšmingų naujadarų (kaip gen. pl. *músio*, dat. pl. *mumūmi*, instr. pl. *mumaĩs*, postpozicinių dalelyčių, pan.) ar fonetinių variantų

(*taimų* ir *maimų* pagal *taimų*, *saimų*). Greta pateiktų rytų ir pietų aukštaičių paradigmų, imant jas kartu su literatūrinėmis paradigmomis, vakarų aukštaičių ir žemaičių paradigmos nepasižymi dar kokiomis nors ypatingomis, deklinacijos istorijai svarbiomis formomis, todėl dėl vietos stokos nėra itin didelio reikalo suminėti viską. Svarbiausia, kad pateikta medžiaga akivaizdžiai rodo iš vienos pusės daugelio teoriškai laukiamų fleksijų praktišką nebuvimą (pvz. dat. pl. *mum(u)s*, plg. dar formos instr. pl. *mumis* nedominavimą), iš kitos – fleksijų buvimą „ne savoje vietoje“ (plg. acc. pl. *mumus*, *mumis*).

Apžvelgdamas formų raidos tendencijas lietuvių kalbos tarmėse, Z. Zinkevičius mini: 1) daugiskaitos persiformavimą vienaskaitos pavyzdžiu (pvz. gen./acc. *mumė* pagal *manė*, instr. *mumiūn*, *jumiūn* pagal *maniūn* ir naują *mumiūn*, gen. *mumės* pagal *manės*, acc. *mume* pagal *manų*, iness. *mumỹ*, *mūsyỹ* pagal *manỹ*, adess. *mūsyp* pagal *manyp* t.t.), 2) vienaskaitos persiformavimą daugiskaitos pavyzdžiu (pvz. acc. *manų* pagal acc./instr. *mumu*), 3) daugiskaitos kamienų suvienodėjimą (pvz. gen./acc. pl. *mum-*, acc./instr. pl. *mum-*), 4) daugiskaitos 1-ojo ir 2-ojo asmenų supanašėjimą (pvz. *mės* pagal *jūs*), 5) daiktavardinės fleksijos skolinimąsi (pvz. instr. pl. *mumaĩs*) (Zinkevičius 1966, 294–297; konkrečius Zinkevičiaus pavyzdžius teko truputį apriboti pagal mano surinktus duomenis; be to, ne visų Zinkevičiaus pateiktų formų atsiradimą aiškinu daugiskaitos ir vienaskaitos sąveika – žr. toliau).

Dauguma Zinkevičiaus išvardytų procesų iš tikrųjų veikė, tik kyla abejonių, ar tikrai dialektuose margas šių paradigmų vaizdas yra pirmųjų „taisyklingų“ „suvalkietišku“ paradigmų vėlesnio persiformavimo rezultatas. Ar tos „taisyklingosios“ iš viso egzistavo? Į šį klausimą atsakytume teigiamai tik tuo atveju, jei bent ir latvių kalbai pavyktų rekonstruoti tą pačią „suvalkietišką“ sistemą. Bet ir latvių kalboje nėra jokio pagrindo kildinti pvz. dat. pl. *muĩs* iš **mumus*, o ne iš dat. pl. **mumis*, kuris irgi yra paliudytas. Net ir visai „lietuvišką“ formą la. *manim* vis dėlto yra ne instrumentalinė, o datyvinė, galinti būti kilusi datyvizavus (datyviškai sukonkretinus) pirmąją nenom. („dat.“) **mani* (žr. toliau poskyryje apie latvių kalbą). Apie pr. dat. *māim* neva iš instr. **manim* jau kalbėta. Prūsų kalbos negimininių įvardžių paradigmos juo labiau nepasiduoda jokiam „suvalkietinimui“.

Viena painesnių lituanistikos problemų yra lietuvių kalbos tarmėse bei senuosiuose raštuose dažnos vienaskaitos formos *manų* (*tavų*, *savų*) kilmė. Ši forma vartojama genityvui ir akuzatyvui reikšti visame

rytų aukštaičių plote, kur ji skiriasi nuo formos *manī* (*tavī*, *savī*) < *-*en*, vadinasi, negali būti iš jos kilusi. Įtarti ją kilus iš archainės „dat.“ **manei/i* kliudo dvi aplinkybės: 1) oksitoninis kirtis, 2) datyvui reikšti vartojama kaip tik triviali „taisyklinga“ baritoninė sutrumpinta forma *mán* < *manie*/**mani* < **manei/i*. Todėl geriausias iki šiol aiškinimas, be abejo, priklauso Zinkevičiui: singularinė *manu* padaryta pluralinės *mumu* pavyzdžiu (Zinkevičius 1966, 295).

Spėjant, kad pietų aukštaičių distribucija dat. pl. *mùmi* greta instr. pl. *mumu* vėlyva ir kad pirmąją padėtį labiau atspindi retesnės pietų aukštaičių formos dat./instr. pl. *mùmi*, *mumu*, nesunku įsivaizduoti, kad tą patį atspindi visa rytų aukštaičių formų *mùm* ir *muñ* gausybė: jos visų pirma reiškia datyvą ir instrumentalią, be to, (visaip kombinuojant su pastaruoju ar atskirai) – akuzatyvą ir net genityvą.

Nereikia nei įžvalgumo, nei išradingumo sugretinant 1) formą *mumu* su forma *mumus*, 2) abidvi su atitinkančiomis daiktavardinėmis instrumentalio fleksijomis.

V. Mažiulis yra priėjęs prie išvados, kad fleksija balt.-sl. instr. sg. **-mi* iš pat pradžių turėjo trumpąją balsį (s. sl. *пкѣмѣ* – vadinasi, jo siaurumas vakarų bei šiaurės žemaičiuose rodo vėlesnį pailginimą pagal daugiskaitą), supriešintą ilgajam balsiui fleksijoje balt.-sl. instr. pl. **-mī* (s. sl. *пкѣмѣи*). Pastaroji gavusi papildomą pluralizatorių **-s* jau tik baltų (bet ne slavų) dialektuose (BS, 165–168, 209–211). Tokiu būdu rekonstruojamos dvi fleksijos balt. pl. **-mīs* (naujesnė) ir balt. pl./du. **-mī* (senesnė). Dalyje lietuvių tarmių forma **-mīs* iš viso nebuvo susidariusi (matyt, kaip ir slavų dialektuose) – pietų aukštaičiams yra būdinga būtent fleksija **-mī*, vartojama ne tik instrumentaliui, bet ir datyvui reikšti su tokia pat kirčio distribucija, kaip ir dat. *mùmi* – instr. *mumu* atveju. Vadinasi, čia įvardis neturėtų skirtis nuo daiktavardžio. Vis dėlto jis skiriasi, nes acc. pl. *mumu* (kaip ir *mumus*, nors pastarasis, bet anaip tol ne *mumu*, galėtų būti paaiškintas bent *i*-kamieno galūne acc. pl. *-is*) yra beviltiškai „netaisyklingas“, neturintis jokios atramos įprastoje fleksijų sistemoje. O juk neva pagal *mumu* padarytoji singularinė forma *manu* būdinga būtent akuzatyvui!

Kiek lengviau yra paaiškinti singularines formas su nazalizacija, t.y. *manẽ* ir *manẽs* (pastaroji dar ir literatūrinė). Daug archajiškesnėmis laikau vakarų aukštaičių tarmėse, Daukšos Postilėje, Bretkūno postilėje paliudytą formą gen. *mane* ir tik Garliavoje bei Semeliškėse, taip pat Sirvydo (su *-ẽ(s)* > *-ĩ(s)*!) ir kituose senuosiuose raštuose paliudytą formą

gen. *manes*. LKG I 648 dar nurodo tautosakinę formą all. *manesp* Čb. Pirmoji atitinka sl. *MENE*, antroji gali būti suvokta kaip pirmosios perinterpretacija pagal konsonantinio kamieno daiktavardžių gen.sg. (*šun*)*es*. Tai leidžia įsivaizduoti maždaug tokią raidą.

Dar baltogermanų epochoje genityvui reikšti prie 1-ojo viena-skaitos asmens kamienų nenom.**me* (apofoniškai **ma*) ir **mei* buvo jungiamas elementas *-*na/e*, germanų dialektuose vėliau išplatintas ir į 2-ąją bei refleksyvinį kamienus (žr. anksčiau). Susidariusi 1-ojo asmens forma gen. **mane*/**mene* buvo baltoslaviška (dėl jos buvimo praprusuose žr. atitinkamą poskyrį toliau). Dėl kol kas neišaiškintų priešasčių elementui *-*na/e* nepatekus į 2-ąją bei refleksyvinį kamienus, dalyje dialektų atitinkama genityvinė forma buvo sukurta 2-ajam asmeniui iš kamienui **tū* apofoninio **ta/eu*, prijungus prie pastarojo *-*e* pagal 1-ojo asmens gen. *(*men*)*e*: gen. **taue*/**teue*, o pagal pastarąją susikūrė ir gen. refl. **sauē*/**seue*. Kituose dialektuose (periferinių baltų dialektų vakariniame areale, iš kurio, pagal Mažiulį ir Toporovą, yra išriedėjusios vakarų baltų ir slavų kalbos) atitinkama 2-ojo asmens genityvo forma buvo sukurta panaudojus kamieną **te* (apofoniškai **ta*) su *-*na/e* elemento vietoje prilipdytu elementu *-*bh-* bei tuo pačiu galiniu *-*e* pagal 1-ojo asmens genityvo formos finalę: **tabhe*/**tebhe* resp. gen. refl. **sabhe*/**sebbe*.

Greta naujosios gen. **mane*/**mene* buvo tebevartojamos ir sinominės nenom.(= gen./dat.) **mei*, nenom.(= gen./acc.) **me*, o kadangi formų **taue*/**teue*, **sauē*/**seue* ar **tabhe*/**tebhe*, **sabhe*/**sebbe* atsiradimas greta formos **mane*/**mene* savaime reiškė naujo kamieno **man-*/**men-* abstrahavimą, atsirado ir kontaminuotų naujų formų: dat. **manei*/**menei*, (dalyje dialektų) acc. **mane*/**mene* (slavų forma gen. *MENE* galėjo patekti į akuzatyvą ir dėl sintaksinių priešasčių).

Reikia vėl ir vėl pabrėžti, kad įvardžių deklinacija formavosi savo keliais, daiktavardžių deklinacijos formavimosi veikiamą, nes pagrindinės priešastys, kurios lėmė daiktavardžių linksniavimo pertvarkymą, buvo semantinės sintaksinės, susijusios su kalbos sandaros evoliucija nuo neakuzatyvinės tipologijos į akuzatyvinę. Asmeniniai įvardžiai priklausė tik fientyvų semantinei klasei, nes reiškė komunikantus, todėl joks sintaksinis jų supriešinimas, daiktavardžiuose vėliau išriedėjęs į nominatyvo–akuzatyvo priešpriešą, kalbos sandaros kitimo pradžioje buvo neįmanomas. Jų posistemis paprasčiausiai derinosi prie struktūros, kuri, juos aplenkdamą, vystėsi daiktavardžiuose. Todėl, kai dėl daiktavardžių sistemos poveikio ir jų pavyzdžiu, dalyje dialektų

1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) gen./acc. **mane* (ne v.balt./sl. **mene!*), dat. **manei* (ne v.balt./sl. **menei!*) pagrindu susikūrė atitinkamų kamienų neva akuzatyvinė forma su nazaliniu formantu acc. **manen* (ne v.balt./sl. **menen!*) resp. acc. **taŭen/*teuēn*, **sauēn/*seuēn* (slavuose neužfiksuota), ji dėl bendrų genityvo–akuzatyvo formos bei nenominatyvo (→ enklitinių) formų atsirado ir genityve: gen. **manen* resp. gen. **taŭen/*teuēn*, **sauēn/*seuēn* (slavuose neužfiksuota). 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) genityvo formą **mane*, abstrahavus kamieną **man-/*men-*, tuo tarpu veikė ir atitinkamo konsonantinio kamieno **-men* daiktavardžių genityvo forma, dėl kurios atsirado dar vienas 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) formos dialektinis variantas gen. **manes*. Pagaliau pastarojo ir gen. **manen* kontaminacijos dėka atsirado ir 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) „suvalkietiškas“ gen. **manens*.

Iš daiktavardžių atėjo ir polinksnis **-pei* > **-pie* > **-p(i)*. Kaip kalbėta, postpozicinių vietininkų paradigmatisacija – gana vėlyvas (po rytų baltų dezintegracijos) dalykas. Ilgą laiką 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) dat. **manei* (/ **mani* pagal konsonantinį kamieną) turėjo atlikti ir neparadigminio „lokatyvo“ (resp. „adesyvo“) funkcijas. Besijungiant prie šios formos polinksniui **-pei*, atsirado 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) ades. *maniep(i)/manip(i)*, kuris dėl adess. *tamp(i)* poveikio vėliau kai kur įgavo ir formą *manimp(i)*.

Kaip kalbėta, prieš polinksnio **-pei* prisijungimą prasidėjo intensyvesnė rytų baltų dialektų dezintegracija. Jau po to vyksta šiulaikinių paradigmų susiformavimas, įvedant į negimininių įvardžių paradigmas inesyvo, instrumentalio, ilatyvo ir alatyvo formas daiktavardžių paradigmų pavyzdžiu (ko gero, net kartu su jomis). Kaip minėta, iki susiformuojant paradigminiam inesyvui, jo funkciją atliko neparadigminis „loc.“ **manei/i*, vartotas ir adesyvo reikšme. Pastarojo reliktai – adess. *manik* Gervėčiuose, pl. *mūsuk* Gervėčiuose, Šumske, kur *-k* tikriausia tapatu encl. *-gu*, *-gi* (plg. adess. pl. *musg* DP 349₈).

Įdomu, kad paradigminis adesyvas susiformavo anksčiau, negu paradigminis inesyvas, nes panašiai kaip ir jam pagrindą sudaręs neparadigminis „lokatyvas“, jis dar geroką laiką galėjo reikšti ir inesyvą. Tai paliudija senieji raštai: *Tas kraus tavip brągus esti* MK 56₁₂ (*tavip 'tavyje'*), *Er nede=ge fchirdis mufu mufip* BP II 19₈ 'Nonne cor nostrum ardens erat *in nobis*' Lk 24 : 32, *id tawimp giwi butumbim* 'byfmy *w to=bie* žywi byli' PK 132₁₀, *Aß efmi T-wieþ / ir T-was manip* DP 259₁₁ 'Ego in

Patre, et Pater *in me* est' Jn 14 : 10, 11, *muſpi pačiofe rundasi 'w nas* fámych nayduie fie' PS II 60₅.

Pastarasis pavyzdys (*mūspi pačiuose*) rodo, kad negimininių įvardžių deklinacijos paradigmos savo raida atsiliko ir nuo visų kitų įvardžių (*pačiuose*), kurie ėjo kartu su daiktavardžiais:

tiems patiems linksniams reikšti
gimininiai įvardžiai galėjo vartoti
! skirtingų linksnų fleksijas !

Ši aplinkybė itin krinta į akis nagrinėjant daugiskaitos formas. Jose ryški linksninė fleksijų sinonimija (pvz. gen., dat., acc., instr. *-mus*, *-mis*, *-mi* ar pan.) liudija jas besilipdžius prie vieno linksnų atžvilgiu poliseminio nenominatyvinio kamieno. Minėto adesyvo atveju paliudytas labai archainis poliseminis nenominatyvo kamienas *mūs*. Kauniškiai ir vilniškiai vartoja gen. pl. *mūs*, *jūs*, o tai gali būti dėl vienokios ar kitokios nefonetinės priežasties sutrumpintos formos (plg. Zinkevičius 1966, 114), nors šiaip gen. pl. *mūs*, *jūs* pasitaiko ir tose tarmėse, kuriose vienskiemenių žodžių akūtas nėra patyręs metatonijos, pvz., Liubave (fem. instr. sg. *táj*, acc. pl. *táis*), Adutiškyje, Tverečiuje (instr. sg. *túo*, acc. *túos*), Šakynoje (instr. *táj*). Tačiau apie Mauručius–Garliavą yra vartojamos gen. pl. *mūs*, *jūs* su metatonija, kuri lyg ir rodo, kad šios formos iš pat pradžių buvo vienskiemenės (kad priegaidė kažkodėl priderinta prie nom. pl. *jūs*, nėra itin įtikinamas spėjimas). Svarbiausia, kad Dieveniškių šnektoje yra vartojama forma gen. pl. *mūs* (Lipskienė–Vidugiris 1967, 199), kuri tegali būti kilusi tik iš **mūs*, bet niekaip ne iš **mūsų*. Be to, senuosiuose raštuose užfiksuotas ir dat. **mūs*: *meylingay mus duofi sawe* 'iš fię ták uáfkáwie dawaŕ **nam**' PK 128₇. Kad tai galbūt nėra korektūros klaida, pasako latvių kalbos dat. *mūs* Lizume, Cīrgaliuose, Palsmanėje, Tirzoje, Mēryje, Birzgalėje, Vecpiebalgoje, Jaungulbenėje, Druvienoje, Andrupinėje kt., kurio atsiradimą Endzelynas pusiau abejodamas („varbūt radās, piem., kāds”) bando aiškinti pagal lygtį su vienaskaita (Endzelīns 1951, 515). Kaip kalbėta, s. sl. dat./acc. *nm* < **nōs*, o tai remia spėjimą, kad nenom. **nōs* eventualiai galėjo egzistuoti ir rytų baltų dialektuose: **nōs* > **nūs* > *mūs*.

Daiktavardžių deklinacinei sistemai persitvarkant naujo tipo sintaksiniais santykiams perteikti, negimininių įvardžių sistema ilgą laiką dar galėjo išsiversti su dviem–trimis formomis, iš kurių viena (pvz. **mes*) buvo asocijuojama su nominatyvo linksnium, kita (pvz. **nō-s*) – su

visais kitais linksniais. Kalboje vykstant paradigmu unifikacijai, prie to paties kamieno (pvz. dat./acc./instr. **nó-*) galėjo būti sporadiškai lipdomos skirtingų linksnių fleksijos (pvz. dat. **-mó*, acc. **-ns*, instr. **-mí*), kūrėsi ir asociacijos su daiktavardžių deklinaciniais kamienais – plg. *manys* pagal *šunys* ar šakninio balsio asociaciją su kamiengaliu *-u* bei trumpėjimą (> **númís* >) **mūmís* > **mumís* pagal **sūnumís*.

Kadangi greta galūnės dat. **-móns*, instr. **-mís* prisijungusios šaknies dat./instr. **nú-* dar buvo vartojama ir (enklitinė) forma nenom. **nús* > *mús*, tai forma **númís* > **mūmís* galėjo būti pavartota datyvo reikšme, o forma **númóns* > **mūmío(n)s* – instrumentalio reikšme, vėliau (po acc. **-ós* vartimo acc. **-úos*) – ir akuzatyvo reikšme.

Taigi ne tik visi baltai, bet net ir rytų baltai niekad nėra turėję nom. sg. *aš*, gen. sg. *manės*, dat. sg. *mán*, acc. sg. *manų*, instr. sg. *manimų*, loc. sg. *manyju*, nom. pl. *mės*, gen. pl. *mūsų*, dat. pl. *mums*, acc. pl. *mūs*, instr. pl. *mumus*, loc. pl. *mumysu* tipo „suvalkietiškos“ paradigmos, t.y. NIEKAD NETURĖJĘ PARADIGMOS nom. sg. **ež-*, gen. sg. **manešs*, dat. sg. **mànei/i*, acc. sg. **manų*, instr. sg. **manimų*, loc. sg. **mani-n*, nom. pl. **mūs*, gen. pl. **nósōn*, dat. pl. **nómōns*, acc. pl. **nōns*, instr. pl. **nómís*, loc. pl. **nómís-n*. Tiek lietuvių literatūrinės kalbos negimininių įvardžių paradigmos, maždaug būdingos vakarų aukštaičių kauniškių paprūsės (Šešupės upyno) šnektų zonai, tiek labiau unifikuotos ir linksniavimo galūnių atžvilgiu „nelogiškos“ tarminės paradigmos yra susiformavusios dėl unifikacijos procesų bei palyginti neseno, skirtingais laikotarpiais vykusio galūnių skolinimosi iš daiktavardžių. Tai pakankamai aiškiai rodo tokie tarmės labai paplitę atvejai, kaip galūnių, kurios daiktavardžiuose vartojamos, pavyzdžiui, datyvo linksniui (plg. *mumus*), pavartojimas instrumentalio ir akuzatyvo linksniams, ar tų, kurios vartojamos instrumentalio linksniui (plg. *mumis*), pavartojimas datyvo ir net akuzatyvo linksniui. Lygiai tą patį liudija ir senieji raštai. Mat neturėdami daiktavardžiams būdingų semantinių opozicijų (fientyvai–inertyvai, animata–inanimata t.t.) su jas žyminčiais formantais (plg. nazalinį formantą), nuo kurių prasideda daiktavardžių deklinacijos raida, asmeniniai įvardžiai turėjo derinti du nominatyvo ir nenominatyvo kamienus bei (iš pradžių tik vienaskaitoje) vieną nenominatyvo „datyvinį“ kamieną prie naujos daiktavardžių linksnių sistemos. Tai buvo daroma lipdant atitinkamas fleksijas prie visiems nenominatyvo linksniams tinkančių kamienų, dažnai paraleliai turėjusių tuos pačius enklitikus

keliuose linksniuose. Šitokia negimininių įvardžių raida keistai primena veiksmazodžio II galūnių serijos raidą. Juk (nors ir dėl diametraliai priešingos semantinės priežasties – II serijos „veiksmazodžio“ kamienai buvo tik inertyvai, o negimininiai įvardžiai – tik fientyvai) ši serija iš pradžių turėjo būti defektuota, vadinasi, jos paradigma kūrėsi I serijos pavyzdžiu. Tai dar kartą rodo, kad indoeuropiečių gramatinės sistemos raida negali būti suvokta atsietai nuo kalbos sandaros kitimo problematikos.

Latvių kalba

Kas pasakytą apie lietuvių kalbą tinka ir latvių kalbai, o svarbesnieji latvių tarmių faktai irgi yra paminėti. Apie tokias specifines latviškas formas, kaip ne be *u*-kamieno vienaskaitos genityvo fleksijos įtakos atsiradusios rytų dialektų gen. pl. *myūsus*, *jyūsus*, galima tarti tą patį, ką ir apie lie. *mumāis* tipo formas: deklinacijos istorijai šie akivaizdūs naujadarai nėra reikšmingi (žr. anksčiau). Kas kita – latvių gen./dat./acc./„instr.“ *manim*, *tevim*, *sevim*. Šių plačiai paplitusių dialektizmų vieta negimininių įvardžių deklinacijos sistemoje panaši į nemažiau įdomių gen./acc. *māni/manu*, *tāvi/tavu*, *sāvi/savu* vietą lietuviškoje sistemoje.

Norint kildinti *manim* tipo formas būtinai iš „lietuviško“ instr. **manimi*, vargu ar galima pateikti geresnį aiškinimą, negu Endzelyno: „Pradžioje šios formos buvo vartojamos, žinoma, tik su instrumentinio prielinksniais, bet vėliau, vienaskaitos instrumentiniam sutapus su vienaskaitos akuzatyvu visose kitose paradigmose, – ir su akuzatyvo prielinksniais/.../ Kadangi formos *manim*, *tevim*, *sevim* jau nebebuvo vartojamos be prielinksnių, jos pasirodė ir su genityvo prielinksniais. Ypač lengvai tai įvyko tose tarmėse, kuriose formos *mani*, *tevi*, *sevi* resp. *man*, *tev*, *sev* /.../ vartojamos ne vien tik kaip akuzatyvinės (ir instrumentalinės), bet ir kaip genityvinės: kaip pvz. *ar mani* greta (senesnio) *ar manim*, taip ir tuo pačiu pavyzdžiu *nuo manim* greta senesnio *nuo mani* t.t.“ (Endzelins 1951, 630–631).

Deja, šitaip suprantant „instr.“ *manim*, *tevim*, *sevim* pavartojimas datyvo reikšme pasidaro mįslingas, ir Endzelynas tik pamini šį keistą faktą (ten pat, 509–510), apsiribodamas gan netikėtu jo gretinimu su lie. *mānim nėra* = *neturiu*, nors pastarasis pavyzdys, be abejo, ne datyvinis, bet adesyvinis (= *manimp*). Tuo tarpu formoje dat. *manim* galima išžiūrėti tokią pat „būdvardinio“ elemento *-m* invaziją, kaip ir vyriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos datyve: *manim* – *vīram*. Kaip žinia, latviška

datyvinė maskulinizacija aprėpia net ir *ē*-kamienius asmenvardžius (*Skalbem*), vadinamas, yra totalinio pobūdžio. Nors asmeniniai įvardžiai ir neturi giminės kategorijos, datyvinio *-m* invazija negalėjo jų nepaliesti. Teko girdėti iš pačių latvių, neva dat. *manim* – „vyrishkosios giminės“ forma greta įprasto dat. *man* (šitaip aiškino nuo Limbažų kilęs mano velionis draugas senas rygietis Ferdinandas Lacis).

Antra vertus, latvių kalboje nėra jokių fleksijos instr. sg. **-mi* pėdsakų net ir *i*-kamieno daiktavardžiuose, todėl aiškiai paliudytos datyvinės formos *manim* (plg. su tais pačiais prielinksniais nuo *manim*, *pie manim* ir dat. nuo *tam*, *pie tam*) tapatinimas su lietuvių kalbos instr. *manimų*, kad ir nėra neįmanomas, vis dėlto rizikingas. Bent Endzelyno spėjimas tėra tik spėjimas, bet ne įrodymas. Jei formų *manim*, *tevim*, *sevim* pagrindą sudaro nenom. „dat.“ **mani*, **tevi*, **sevi*, tai ir prielinksnių vartojimo raidą galima visai kitaip interpretuoti: nenom. **me*, **mei* su visais prielinksniais → gen./acc. **mane* su visais prielinksniais, gen./dat./acc. **mani* su visais prielinksniais → gen. **manes*, **manens* su visais prielinksniais, išskyrus akuzatyvinius, gen./dat./acc. **mani*, **manim* su visais prielinksniais, bet acc. **mane*, **manen* su prielinksniais **pār*, **uz*.

Šiaip nėra neįmanoma ir tai, kad dialektai, vėliau suformavę latvių kalbinį arealą, formantų „dat.“ **-mō*, „instr.“ **-mī* vietoje iš pat pradžių yra turėję tik vieną formantą „dat./instr.“ **-mī*, kuris ir buvo naudojamas kaip datyvizatorius.

Analizuojant negimininių įvardžių galūnių linksninę polisemiją, buvo suminėtos lietuvių rytų ir pietų aukštaičių paradigminės formos, tarp kurių yra posesyvinis-atributyvinis ir neposesyviniai daugiskaitos genityvo variantai. Atkreiptinas dėmesys, kad „neįprastos“ genityvo formos būdingos tik su kitais linksniais susijusiems kamienams, o pati genityvinė jų reikšmė nėra posesyvinė. Posesyvinė-atributyvinė forma **mūsų* yra paliudyta praktiškai visur. Dėl tokio ide. gen. pl. **-ōn* universalumo ši forma yra išskirtinė ir kitais atžvilgiais. Simono Grūnavo „Tėvreizės“ tekstas leidžia spėti, kad iš visų baltų negimininių įvardžių formų 1-ojo daugiskaitos asmens genityvas, padarytas iš nenominatyvo kamieno **nōs* ir šios fleksijos (**nōsōn*), buvo mažiausiai judinamas: keičiant inicialinį **n-* inicialiniu **m-*, daugiskaitos 1-ojo asmens genityvo forma ilgiausiai išliko su inicialiniu **n-*. Nors šios „Tėvreizės“ leksika pasižymi latvių kalbai būdingais žodžiais (*debess* vs. lie. *dangūs*, pr. *dangus*, er ‘ir’ vs. pr. *ast*), W. Schmidas yra linkęs laikyti šį tekstą kuršišku

(Schmid 1962). Jame yra paliudyta tokia 1-ojo daugiskaitos asmens nenominatyvo linksnių paradigma: gen. *nußen* – dat. *mumys* – acc. *munis* (**muins* < **muns* ?). Savaime aišku, kad inicialinio **n*- pakeitimas inicialiniu **m*- nebūtų įvykęs vien tik dėl inicialinio **m*- nominatyvo formoje (pvz. nei prūsų, nei slavų kalbose jis neišvyko). Šį procesą turėjo skatinti regresyvinė asimiliacija *n*←*m* po daiktavardinių fleksijų **mó*-, **mĩ* invazijos. Prūsų kalboje 1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžiuose daiktavardinė fleksija, matyt, iš pradžių (akuzatyve vėliau?) pasirodė tik viename linksnyje, o todėl ir „savo vietoje“ – plg. dat. *noūma(n)s*, *ioūma(n)s*. Rytų baltuose minėtos fleksijos pateko dar į instrumentali, leisdamos abstrahuoti kamienus **nūm*-, **iūm*-, bet posesyvinis genityvas išlaikė kamienus **nūs*-, **iūs*-. Būtent čia, t.y. 1 pers. pl. gen. **nūs*- regresyvinė asimiliacija ir negalėjo veikti, todėl ir inicialinis **m*- galėjo būti įvestas tik pagal analogiją su visais kitais linksniais, vadinasi, vėliausiai.

Prūsų kalba

Nubrėžtoji rytų baltų vienaskaitos 1-ojo asmens įvardžio formų istorija, kamieno **men*- abstrahavimas, verčia daryti išvadą, kad pr. dat. *mennei*, *tebbei*, *febbei* galėjo rasti tik jau susiformavusio gen. **mene*, **tebe*, **sebe* pagrindu. Kad prūsai turėjo turėti gen. **mene*, **tebe*, **sebe*, netiesiogiai rodo izomorfinė slaviška paradigma:

	Prūsų	S. slavų
nom. sg.	<i>toū</i> < * <i>tū</i>	* <i>тъ</i> < * <i>tū</i>
gen. sg.	?	* <i>ѣѣ</i> < * <i>tebe</i>
dat. sg.	<i>tebbei</i> < * <i>tebei</i>	* <i>ѣѣѣ</i> < * <i>tebe/oi</i>
acc. sg.	<i>tien</i> < * <i>ten</i>	* <i>ѣ</i> < * <i>ten</i>

– slavišką (o dėl to ir prūsišką) acc. *m*–, *t*–, *c*– įprastą rekonstruoti **mēn*, **tēn*, **sēn*, pagal... s.i. माम् *mām*, त्वाम् *tvām*.

Šios prūsiškos *e*-vokalizmo negimininių įvardžių akuzatyvo formos katekizmuose rašomos *mien*, *tien*, *sien* su *i* prieš *e*. Kad tai priebalsio minkštumo ženklas, aišku iš daugelio kitų parašymų, visų pirma - vienaskaitos akuzatyvo galūnės, pvz. *femmiēn* III 105₂₇ 'žemė', *arriēn* III 89₂ 'javus', taip pat kitais atvejais, pvz. kai nėra etimologinio **i*: *giēidi* III 83₈ 'laukia', *Plieynis* E 38 'plėnys'. Ši ypatybė atspindi ilgos pažinties su lenkų rašyba tradiciją. Sudėtingiau suprasti, kodėl

minkštinamasis *i* niekad nerašomas jungtuko *sen* atveju. Pirmiausia, priebalsių minkštumas žymimas anaip tol ne visuomet (plg. tą patį žodį *gēide* III 85₉). Be to, būta ir tam tikros nevokiškų tekstų rašymo tradicijos, net prūsiškų rankraštnių tekstų rašymo tradicijos. O čia, be abejo, veikė ir lenkų rašybos įtaka (plg. le. *się*). Pagaliau, reikėjo ir atskirti parašytus žodžius ‘save’ (*fien*) nuo ‘su’ (*fen*), nekalbant apie paties žodio *sen* ‘su’ tarimo ypatumus (dėl to V. Mažiulis turi savo aiškinimą).

Mažiulio nuomone, prūsų genityvai *maifei*, *twaiſe*, *ſwaiſe* yra kilę iš savybinių gen. **majase*, **tvajase*, **svajase*. Patys savybiniai įvardžiai *mais*, *twais*, *swais*, kaip ir atitinkami s. sl. *мои*, *твои*, *свои*, yra sudaryti pagal tematinę deklinaciją: nom. sg. **majas*, **tvajas*, **svajas*. Kamieno **maja-* šaknis tikriausia yra apofoninis enklitiko (← nenom.) **mei* variantas **mai*, o kamienų **tvaja-*, **svaja-* šaknys – kilę iš atitinkamų **tai*, **sai*, kontaminacijos su šaknimis *ta/eu-*, *sa/eu-*, (plg. tematizuotus rytų baltų savybinius *tava-*, *sava-*, kurių kilmė, be abejo, yra susijusi ir su gen. **tave*, **save*).

Visa tai rodo, kad prūsų kalba turėjo turėti ir slaviško tipo *i*-vokalizmo atoninių enklitikų (matyt, nenominatyvo formos liekanų) dat. *ми* < **mei*, *ти* < **tei*, *си* < **sei* atitikmenis. – plg. dat./acc. *mi*, *ti*, *si* lietuvių kalboje. Kad toks atitikmuo – *i*-vokalizmo pilnojo apofonijos laipsnio 2 pers. „dat.“ **tai* – yra paliudytas Simono Grūnavo žodynelyje (*Dam thoi* [**dāmai tai* ?] GrG 90), jau yra kalbėta. Todėl visai logiška rekonstruoti ir pr. 1 pers. dat. *māim* III 107₁₅ kaip nenom.(→ encl.) **mai* datyvizaciją. Vadinasi, prūsų kalboje egzistavo ir atitinkamos formos „dat.“ 2 pers. **tai*/**tāim*, refl. **sai*/**sāim*. Taigi pr. *fen māim* III 79₁₉ = gr. σὺν μοι.

Greta refleksyvo formų su pilnuoju *i*-vokalizmo apofonijos laipsniu buvo ir nulinio laipsnio formų, kurios yra paliudytos III katekizme: *-fi* 4x, *-fin* 9x. Pastaroji yra formantu *-n* akuzatyviškai sukonkretinta forma pagal acc. *fien* (32x). Šios *i*-vokalizmo nulinio laipsnio formos pasitaiko tiksliai kaip refleksyvinio veiksmazodžio sangrąža, todėl nulinio laipsnio 2-ojo asmens *tin* 1x III 107₁₅ greičiausia yra korektūros klaida vietoj *tien*, nes pasakyme *As imma tin* ‘Jch neme dich, aš imu tave’ žodis ‘tave’ yra toks pat refleksyvinio įvardžio akuzatyvas, kaip ir *en fien ſups Swints* III 49₁ ‘an ihm ſelbs heylig, savyje pats šventas’, *prēi fien imlai* III 57₁₃ ‘zu fich neme, prie savęs imtų’, *ēn=fien* III 65₈₋₉ ‘in fich, savyje’ t.t. – nėra nė vieno atvejo, kai refleksyvinio

įvardžio akuzatyvas (ne sangrąža!) būtų išreikštas ne *e*-vokalizmo, bet nulinio laipsnio *i*-vokalizmo forma. Galima spėti, kad prūsų kalboje sangrąža buvo tik **-si*, o jos pakeitimas acc. **sen* – vokiečių kalbos (kurioje nėra skirtumo tarp veiksmazodžio sangrąžos ir refleksyvinio įvardžio akuzatyvo) įtakos rezultatas. Formantu *-n* kuzatyvizuota sangrąžos forma **.sin* rodo, kad acc. **sen* pavartojimas **-si* vietoje buvo tikras gyvosios prūsų kalbos reiškiny (ne „vokiečių klaida“).

Priežastis, dėl kurios daugiskaitos 1-ojo asmens įvardžio inicialinis nenominatyvo formų priebalsis *n*- rytų baltų buvo pakeistas nominatyvo formos inicialiniu *m*-, yra atskleista kalbant apie latviškas formas. Prūsų kalboje regresyvinės asimiliacijos galimybė buvo tik vienoje datyvo formoje *nūmans*, todėl šaknies priebalsio pakeitimas neįvyko. Bet jei prūsų kalbos negimininių įvardžių izomorfizmas slavų negimininiams įvardžiams leidžia suponuoti pr. „dat.“ sg. **mai*, **tai*, **sai* = sl. *mi* < **mei*, *ti* < **tei*, *ci* < **sei*, tai ir daugiskaitoje turėjo būti formų, atitinkančių sl. dat./acc. *my* < **nōs*, *ky* < **uōs*. Prūsų kalboje tai turėjo būti „dat.“ **nas*, **uas* (su atoniniu **ō* > **ā* > **a* – žr. anksčiau) greta paradigminių acc. **nas*, **uas*. Kadangi ir prūsų, kaip ir rytų baltų, negimininių įvardžių paradigmų formavosi paskui daiktavardžių paradigmas, ir todėl formos su paskolintomis daiktavardinėmis fleksijomis tebuvo tik naujovė lyginant su senomis (į atoninių enklitikų klasę išstumiamomis) nenominatyvo formomis, tai paralelinis pr. dat./acc. **nas*, **uas* vartojimas leisdavo formoms dat. *nūmans*, *jūmans* eventualiai atsidurti ir akuzatyve. Po to, kai pr. acc. **nas*, **uas* buvo perdirbtos į pr. acc. **nans*, **uans* pagal *a*- ir *ā*-kamieno daiktavardžių daugiskaitos akuzatyvą, prūsų acc. **nans* buvo pagal nominatyvo *mes* inicialinį priebalsį *m*- perdirbta į *mans* dėl dviejų priežasčių: 1) fonetinės dviejų *n* formoje acc. **nans* disimiliacijos, 2) eventualiai akuzatyviškai vartojamos formos dat. *nūmans* fleksijos *-mans* panašumo į akuzatyvo formą.

Jei šie samprotavimai teisingi, tai pr. acc.pl. *mans* neturi nieko bendra su rytų baltų acc.pl. lie. *mūs*, la. *mūs*.

Prūsų dat. *nūmas*, *jūmas* reikia pripažinti archainėmis, formantu *-s* pluralizuotomis dualinėmis/pluralinėmis formomis – plg. lie. *mūma*, *jūma*, kurios turi daugiskaitos datyvo arba datyvo/akuzatyvo/instrumentalio reikšmę rytų aukštaičių šnektose, bet yra išlaikiusios dualinę (genityvo) reikšmę paprūsės vakarų aukštaičių šnektose. Svarbu, kad jos buvo dualinės ir Prūsijos lietuvių šnektose. Zinkevičius

laiko jas senoviniais dviskaitos datyvais, gavusiais genityvo reikšmę iš konstrukcijų su prielinksniais, seniau reikalavusiais datyvo, bet imtas vartoti su genityvu (Zinkevičius 1966, 234, 306).

Kaip kalbėta, prūsų kalbos medžiaga neduoda pagrindo rekonstruoti daugiau kaip keturis paradigminius linksnius, kurie ir paliudyti katekizmuose. Greta paradigminių formų būta archainių neparadigminių adverbialinių darinių, plg. „loc.” *būtai, en stefmu wirdai, sen wiffans fwaieis* pan. (žr. p. 120 t.). Vienas įdomiausių tokių darinių Mažiulio atskleistas nagrinėjant E. Mikalauskaitės 1938 m. paskelbtą fragmentinį rankraštinį ‘Tėve mūsų’ tekstą *Towe Nūfze kās effe andangonf vñ fwyntinf*. Kadangi šioje nuotrupoje nėra įprasto žodelio *thu* („der du bist im Himmel”), Mikalauskaitė padarė išvadą, jog versta ne iš vokiečių, bet iš lotynų kalbos. Iš tikrųjų, prūsų žodis *andangonf vñ* yra daugiškaitinis, atitinkantis lotynišką *in coelis*. Mažiulio nuomone, žodyje *andangonf vñ* yra suplakta inesyvo reikšmė vartota ilatyvinė konstrukcija praepositio cum accusativo *{*en danguns*} ‘į dangus’ su prieveiksminiu „loc.” **dangusu* ‘danguose’. Gale dar pridėtas, ko gero, ilatyvinis -*n*. Šitai parodo, kad „ne tik rytų, bet ir vakarų baltai (prūsai) taip pat turėjo *u*-kamenę „loc.” (pl.) *-*usu*, vadinasi, ir *i*-kamenę „loc.” (pl.) *-*isu*. O visa tai /.../ rodo dar ir štai ką: vakarų baltai galbūt turėjo ir *ā*-kamenę „loc” (pl.) *-*āsu*” (BS, 224–225).

Iš prūsų kalbos gimininių įvardžių čia paminėsiu tik rodomąją *stas*, kuri vesti iš sinkopuotos rytų baltų tipo formos **sitas* (Rosinas 1988, 208) nevertėtų vien todėl, kad sinkopė prūsų kalboje apskritai daug retesnis reiškiny, negu rytų baltų kalbose. Jei šis įvardis nesinkopuotas rytų baltų kalbose (juk ir latvių kalboje galėjo nominatyvo pagrindu atsirasti lengvai ištariama forma su inicialiniu *s*-), kaip gi jis pasidarė sinkopuotas prūsų kalboje net ir (beje, labai vėlyvo) artroido atveju?

III DALIS

BALTŲ VEIKSMAŽODIS

Baltų veiksmažodžio kamienų semantinė klasifikacija

Bendros pastabos

Prezentinio kamieno atžvilgiu baltų kalbų veiksmažodžiai esti šakniniai atematiniai, šakniniai tematiniai *a*-kamieniai, jotaciniai šakniniai tematiniai *ia*-kamieniai, pusiau tematiniai *ĩ-* ir *ā*-kamieniai¹, priesaginiai jotaciniai *āja-*, *ēja-*, *ūja*-kamieniai, priesaginiai *inā-* ir *inēja*-kamieniai.

Per pastaruosius dešimt metų sinchronistų ir diachronistų dėmesio centre atsidūrus baltų *a-* ir *ia*-kamieno veiksmažodžiams (Jakulienė 1985, 1986, 1988, Karaliūnas 1987), pusiau tematiniai kamieniai tebelieka tyrinėjimo periferijoje. Turint galvoje tipiskai baltišką papildomąją distribuciją tarp tiktai prezentinių *a-*, *ia*-kamienų ir tiktai preteritalinių *ē*-kamienų (plg. lie. *vėda* : *vėdė*), *i*-kamieniams esant tik prezentiniams, ypatingo dėmesio verti prezentiniai ir preteritaliniai *ā*-kamieniai (plg. lie. *miško*), slepiantys paslaptinę ryšį su *āja-* ir *ūja*-kamienais (plg. lie. *dālo/dalōja/dalūja*) bei *i*-vokalizmo bendraties priesaga (lie. *mirkýti*, *dalýti*). Tai, kad „the origin of the *ā*-flexion has been treated in the scholarly literature in a remarkably unsatisfactory way“ (Kortlandt 1989), pirmiausia verčia atlikti sinchroninę *ā-* bei gretiminių (dubletinių) kamienų veiksmažodžių struktūros semantinę klasifikaciją. Pagal jos principus suklasifikavus žymią dalį likusių nepriesaginių veiksmažodžių, turės paaiškėti *ā*-kamienui būdingos specifinės reikšmės, o apžvelgus šių kamienų santykį su jotaciniais *āja-*, *ēja*-kamienais – *ā*-kamieno diferencinės reikšmės. Tuomet galima spręsti *ā*-kamieno kilmės problemą, ar jis yra kelių ar vieno šaltinio (pastaruoju atveju verifikuojant nuomonę dėl vienareikšmio formos ir reikšmės ryšio – plg. Kuryłowicz 1964, t.y. dėl „praes.“ *miško* = „praet.“ *miško*), o tai įmanoma tik sukūrus visos baltų kalbų veiksmažodžio sistemos susidarymo koncepciją.

¹ Sinchroniniu požiūriu, kamiengaliai lie. *-i*, *-o* yra tapatūs tematiniam balsiui, plg. *vedù*, *keliù* ° *vėdame*, *kėliame* vs. *nóriu* ° *nótime*, *daraù* ° *dārome*.

Išsamesnė veiksmažodžio klasifikacija turi remtis tiek jų leksine, tiek gramatine semantika. Būtent su pastarąja pirmiausia yra susijusi žodžio forma. Taip, tarkime, lietuvių kalbos *o*-kamieniai statiniai rezultatiniai (dėl šių ir kitų sąvokų žr. Įvadą) veiksmažodžiai gali būti tik bendraties *-(s)oti*, bet niekad ne *-yti* (plg. *kýboti*, *lósoti*, *žinóti*). Kad gramatinė semantinė klasifikacija, t.y. klasifikacija pagal formų reikšmes, yra įmanoma ir atsietai nuo leksinės semantinės klasifikacijos, rodo ir morfemos *-si* nekonversinai refleksyvai (sakytum, netikrieji refleksyvai), turintys tas pačias reikšmes, kaip ir konversiniai refleksyvai, plg. *aūnasi* : *aūna* ir *aūdosi* : *x*, kur *x* – nesamas veiksmažodis *°aūdo*. Be to, vien tik leksinių reikšmių klasifikavimas iš esmės reikštų klasifikacinio žodyno sudarymą.

Antra vertus, semantinė klasifikacija negali būti nė vien tik gramatinė. Juk, pavyzdžiui, lietuvių kalbos veiksmažodžių rezultatinė reikšmė gali būti gramatiška esant nerezultatyvumo–rezultatyvumo opozicijai (plg. *māto* : *mātes*), bet gali būti ir grynai leksinė, kai tokios opozicijos nėra (plg. *žūno* = *sužinójęs*, *lōšo* LKŽ = *atsilōšęs*).

Rekia turėti galvoje, kad *ā*-kamieno veiksmažodžių prezentinės formos kiekviename baltų kalboje turi automatiškai padaromus priešaginius preteritalinius atitikmenis. Todėl klasifikuojant šiuos veiksmažodžius visai nebūtina nagrinėti preterito kamieno, bet pakanka vien tik prezenso kamieno. Tačiau reikia atsižvelgti į dažną prezenso kamieno kaitaliojimąsi su priešaginiu *āi*a-kamieniu, taip pat į nereguliarius jo santykius su bendratimis lie. *-yti* ir *-oti*, la. *-īt* ir *-āt*, pr. *-īt(-)* ir *-āt(-)*.

Darbas parodė, kad rūpimoji semantinė klasifikacija nereikalauja atsižvelgti į priešdėlio suteikiamas reikšmes, nes nerasta nė vieno atvejo, kada priešdėlinė forma būtų įgavusi tokio pobūdžio reikšmės pakitimą, kurio nerastume kitų veiksmažodžių nepriešdėlinėse formose, t.y. kada ji būtų praplėtusi semantinių klasių skaičių. Todėl priešdėlinės formos imamos tik dviem atvejais: arba nepriešdėlinis variantas iš viso nevartojamas (bent neužfiksuotas prieinamuose šaltiniuose – plg. la. *iz-sardžit*), arba priešdėlis charakterizuoja skirtingą veiksmažodį (plg. *vālo* : *pri-vālo*).

Formaliosios baltų veiksmažodžio klasės (*ā*-kamienas)

Gramatikos darbuose veiksmažodžių semantika aprašoma kartu su formaliomis priemonėmis, suteikiančiomis jiems vienokią ar kitokią reikšmę. E. Jakaitienė (1973), pavyzdžiui, teigia, kad darybinė morfema *-oti* a) vartojama veiksmažodiniams ir vardažodiniams vediniams sudaryti, b) suteikia veiksmažodžiui iteratyvumo, būsenos, transformacijos, eksperiencijos reikšmes; kad darybinės morfemos *-yti* alomorfai *-dyti* ir *-styti* a) vartojami veiksmažodiniams vediniams sudaryti, b) suteikia veiksmažodžiui iteratyvumo reikšmę, o *-dyti* dar ir suteikia kauzatyvumo reikšmę.

LKG, skirstydama veiksmažodžius į pirminius bei antrinius, irgi sieja darybą su vienokia ar kitokia reikšme.

Norint atlikti **q*-kamienių veiksmažodžių semantinę klasifikaciją, būtina atsižvelgti į jų formalią struktūrą ne vien dėl *peľno/peľnija* tipo paralelizmo, bet ir dėl to, kad tokiu atveju turime visai skirtingas infinityvo priesagas (plg. lie. *-yti* : *-oti*), galinčias atstovauti skirtingoms leksinėms reikšmėms.

Kaip sakyta anksčiau, veiksmažodžių skirstymas į pirminius ir antrinius šiame darbe nereikalingas. Pritariu ir Jakaitienei (1973), kad „toks skirstymo kriterijus ne visada leidžia tiksliai atspindėti tikruosius dabartinės kalbos žodžių darybinius ryšius: yra nemaža veiksmažodžių, kurie, ir neturėdami priesaginio formanto visose pagrindinėse formose, yra aiškiai padaryti iš kitų žodžių, pvz., *braidyti*, *braido*, *braidė* yra padarytas iš *brūsti*, *brūdo*; *mirksėti*, *mirksė*, *mirksėjo* „būti įmerktam“ – iš *mirkti*. Antra vertus, kurie ne kurie veiksmažodžiai, išlaikantys priesagą visose pagrindinėse formose, neturi aiškaus darybos pamato, negali būti laikomi išvestiniais. Reikia pažymėti, kad tokių veiksmažodžių dabartinėje lietuvių kalboje yra labai daug, pvz., *adėti*, *bandyti*, *rašyti*, *bijoti*, *ieškoti*“.

Šiame darbe *ā*-kamieniai veiksmažodžiai klasifikuojami formaliai pagal darybinius požymius ir pagal nedarybinį morfologinį požymį – nekonversinio refleksyvo formanto buvimą ar nebuvimą. Kadangi pastarasis požymis negali būti identifikuotas tik formaliai (sangrąžą turi ir visi konversiniai refleksyvai), bet reikalauja semantinės analizės (ar refleksyvas konversinis, ar ne), tai nustatant formaliąsias veiksmažodžių klases apsieinama be jo, jis naudojamas tik semantinės veiksmažodžių klasifikacijos metu.

Klasifikuojant veiksmažodžius pagal jų darybą, ypatingą reikšmę turi gausios paralelinės (dubletinės) formos, nes, nors kiekvieno jų varianto atvejų skaičius ir mažas, jos sudaro visų formaliųjų klasių daugumą. Tos formos pasižymi vienoda arba skirtingomis bendratimis (kaip minėta, nagrinėjimo pagrindu visur imtos prezentinės formos). Į bendratį atsižvelgiama, jei pastebimas ryšys tarp vienokių ar kitokių bendračių ir tam tikrų dubletų grandinės. Šiaip skirtingos bendratys dar ne pagrindas kalbėti apie skirtingus veiksmažodžius, nes jos automatiškai eina su įprastomis prezenso formomis. Pvz., *dālo/daluja* bei *dalōja* – anaip tol ne du (bendračių *dalýti* ir *dalóti*) (juo labiau – ne trys) veiksmažodžiai, bet, be abejo, vienas. Veiksmažodžio forma *dalōja* taip santykiauja su *dālo*, kaip *sáugoja* su *sáugo*, ir skiriasi nuo *dālo* ne daugiau, negu *daluja*. Jei *dālo/daluja* – paralelinės (tarminės) formos, tai kitokia bendratis neturi kliudyti ir *dalōja* laikyti paraleline forma.

Žinoma, tam tikri dubletai turi semantinių atspalvių arba net ir visai kitokią reikšmę. Todėl, klasifikuojant semantiškai, tokie dubletai patenka į skirtingas semantines klases ir arba laikomi to paties veiksmažodžio variantais (pvz. skirtingų Aktionsart atveju), arba visiškai skirtingais veiksmažodžiais (šiuo atveju jie nelaikomi dubletais net ir klasifikuojant formaliai).

Darbe neatsižvelgta į tai, ar dubletai vartojami sintopiškai (ir sinchroniškai), ar yra skirtingų tarmių (o imant senuosius raštus – ir laikų) reiškinys. Juk pirmiausia reikia nustatyti, koku kaminu gali būti realizuota viena ar kita šaknis – tolesnėje tyrinėjimo pakopoje reikės ištirti šių baltiškų modelių atsiradimo priežastį, sugretinant tiek skirtingose vienos baltų kalbos tarmėse, tiek skirtingose kalbose rastus variantus (plg. lie. *peľno/peľnija* – la. *pulnī*). Kadangi didžiulė *ā*-kamieno veiksmažodžių dalis bent rytų baltų kalbose turi bendratį su *ī* (plg. lie. *klausýti* – la. *klāusīt*, pr. galbūt *giwīt*, nes *klausiton* yra *ēja*-kamieno), darosi įdomūs visi kamiengalių *-ā* ir *-i/-ī* kaitaliojimosi atvejai, kaip antai lie. *-o/-ija* (*peľno/peľnija*), *-o/-ia* (*laňko/laňkia*), *-o/-i* (*striokso/strióksi*), la. *-a/-ī* (*cūena/cūenī*), *-ā/-īā* (*maīga/maīdza*), o kartu ir bendraties lie. *-yti*, la. *-īt* veiksmažodžiai su kamiengaliais lie. *-ia* (*grimzdžia*), *-ija* (*kaūlija*), la. *-īā* (*draca*), *-īja-* (*gāzī*). Lietuvių kalboje pasitaiko ir bendraties *-ėti* *ā*-kamieno veiksmažodžių (*káito*, *privālo*). Bendračių lie. *-yti*, la. *-īt*, lie. *-oti*, la. *-āt* *ā*-kamieno veiksmažodžiai pasižymi ir kamiengalių lie. *-o/-oja* (*daūžo/dáužoja*, *sáugo/sáugoja*), la.

-a/-ā (*trimda/trimdā, laūla/laūlā*) kaita. Visi šie kamiengalių variantai čia vadinami (*ā*-kamieniams) gretiminiais. Jiems priklauso ir kamiengaliai lie. *-a, -ėja, -uoja, -auja*, la. *-a-, -ėja-, -uoja-*, iš kurių šiame darbe atsižvelgta tik į nepriesaginių *-a*, labai dažnai pasitaikantį tarp dubletinių formų (plg. lie. *tvýro/ tvýra*, la. *žvaksta/žvakst*), tuo tarpu **ē-, *ō-* priesaginiai kamiengalių *-ėja, -uoja*, taip pat *-auja* veiksmažodžiai laikomi neesminiais ir dubletų grandinėse į juos neatsižvelgiama, nes jie niekad nesudaro ekskliuzyvinių porų vien tik su **ā-*priesaginiais (pvz., grandinėje lie. *rañto –rantuja–rantuoja* išskiriamas tik *-o/-ija* dubletas arba tarm. *skāpto* – liter. *skaptuoja* nelaikoma dubletu, į nagrinėjamą įtraukiant tik *skāpto*).

Lietuvių kalba

Medžiaga imta iš LKŽ ir Lietuvių kalbos instituto LKŽ kartotekos.

Lietuvių kalba pasižymi nepaprasta dubletinių formų gausa.

Formos *kāro, kāra, kāri, kārēja, karója*, (Zr) *karuoja* turi vienodą gramatinę ir leksinę reikšmę. Populiariausi yra *-o/-oja* ir *-o/-ija* dubletai, plg. praes. *sāugo/sāugoja* ir *peļno/peļnija*. Iš 3417 išnagrinėtų *o-, ija-* ir gretiminių kamienų lietuvių kalbos veiksmažodžių pasitaikė 150 nekombinuotų su gretiminiais kamienais *-o/-oja* dubletų, iš kurių 27 kombinuoti su neesminiais *ėja-, uoja-, auja-* kamienais, ir 54 su gretiminiais kamienais nekombinuoti *-o/-ija* dubletai, iš kurių 12 kombinuoti su neesminiais kamienais. Dar *-o/-oja* dubletų rasta kombinacijose su gretiminiais kamienais: *-o/-i/-a/-oja* (2, plg. *siaūto–siauta–siauti–siautója*), *-o/-a/-oja* (3, *rōgso–rogsa–rogsoja*), *-o/-i/-oja* (7, *užsikēso–užsikēši–užsikēsója*), *-o/-i/-ia/-oja* (4, *klūpo–klūpi–klūpia–klūpoja*), *-o/-ia/-oja* (5, *skābo–skābia–skabója*), tokių kombinuotų dubletų su *-o/-oja* – 21. Dubletas *-o/-ija* dar rastas šiose kombinacijose: *-o/-i/-ija* (1, *diļbso–dylbsi–dylbsija*), *-o/-a/-ia/-ija* (1, *kāišo–kāiša–kāišia*–Grž *kāišija*), *-o/-a/-i/-ija* (1, *čāūdo–čāūda–čāūdi–čāūdija*), *-o/ia/-ija* (6, *sūdo–sūdžia–sūdija*), *-o/-a/-ija* (1, *tvysko–tvyska–tvyskija*) – 10. Pagaliau yra mišrių kombinacijų su abiejų tipų dubletais: *-o/-ija/-oja* (8, *dālo–daluja–dalója*), *-o/-a/-i/-ia/-ija/-oja* (1, *kōso–kōsa–kōsi–kosia–kōsija–kosioja*), *-o/-i/-ia/-ija/-oja* (1, *pl-išo–pl-iši–pl-išia–pl-išija–pl-iš(i)oja*), *-o/-ia/-ija/-oja* (3, *siūlo–sūlia–sūlija–siūlója*) – 13.

Nenorint perdaug komplikuoti besikaitaliojančių kamienų

margumyno, šiame darbe atsisakyta nuo priesagų *-oja* ir *-ioja* skyrimo, juoba kad dažnai jos vartojamos sinonimiškai (plg. *pl-išoja* ir *pl-išioja*).

Lygiagretės formos su trumpuoju *-a* kamiengalyje siejamos su bendratimi *-ėti*. Be jau minėtų atvejų, užfiksuoti dar šie:

tipas *-o/-a* (3, *tvýro-tvýra*),

tipas *-o/-i/-a* (3, *kābo-kābi-kāba*),

tipas *-o/-ia/-a* (1, *sùlpo-sulpia-sùlpa*).

Formos su kamiengaliais *-ia*, *-i* gali būti siejamos tiek su bendratimi *-ėti*, tiek su *-yti* ir net *-oti* (*riógsi*). Plg. dar šiuos atvejus: tipas *-o/-ia* (54 su ryškiu polinkiu į *-d* arba *-k* prieš galinį kamiengalio balsį: *laňko-laňkia*),

tipas *-o/-i* (23, *kùmšo-kùmši*),

tipas *-o/-i/-ia* (3, *kōro-kōri-kória*),

tipas *-ia/-ija/-oja* (5, *muslia-muslija-misliója*),

tipas *-a/-i/-ia/-ija/-oja* (1, *riáuğa-riáuği-riáuğia-riáuğija-riáugoja*),

tipas *-a/-ia/-ija* (1, *pliuška-pliuškia-pliuškija*),

tipas *-a/-i/-ia/-ija* (3, *rūda-rūdi-rūdžia-rūdyja*),

tipas *-a/-i/-ija* (5, *pēla-pēli-pelūja*),

tipas *-i/-ija/-oja* (3, *s-īli-seilija-s-ilioja*),

tipas *-i/-ia/-ija* (7, *pūkši-pūkšia-pūkšija*),

tipas *-ia/-ija* (8, *keřšia-keřšija*),

tipas *-i/-ija* (32, *trūni-trūnija*).

Nekombinuotų tipų rasta 3. Tai nedubletiniai kamiengaliai *-o* (bendračių *-yti* ir *-oti*, iš viso 1153), *-ija* (bendraties *-yti*, 1878) ir *-ia* (bendraties *-yti*, 4: *lýgia*).

Daugelis išvardytų tipų turi variantus su *-d-*, *-st-* arba *-s-* prieš kamiengalio balsį. Priesaginės morfemos *-soti*, *-so* turi alomorfus *-šoti*, *-šo* (plg. *guňso/guňšo* ir *duňšo* 'būti kuo, kaip').

Gausus (apie 200x) dubletas *-ija/-oja* (plg. *pliuřzija/pliuřzoja*) nenagrinėjamas be ryšio su *o-* ar gretiminiais nepriesaginiais kamienais. Nenagrinėjamas ir su atitinkamais (*o-* ar gretiminiais nepriesaginiais) kamienais nekombinuotas *-a/-ija* dubletas (*čiąuška/čiauškija*).

Visi šie kamiengalių tipai ir variantai pasiskirsto į 72 formaliąsias klases. Kadangi tai daug daugiau, negu rasta latvių kalboje, kurioje nėra nė vienos klasės, nepaliudytos lietuvių kalboje, tai 72 formalijųų klasių sistema pakankama ir patogi visų baltų kalbų

veiksmazodžiui aprašyti (prūsų kalboje dėl jos medžiagos skurdumo galima identifikuoti vos tik keletą formaliųjų klasių).

Todėl akivaizdesnei tapačių atvejų identifikacijai tiek latvių, tiek prūsų kalbose dubletai čia yra žymimi atitinkamais lietuviškais simboliais, pvz., „la.“ -yti, -o iš tikrųjų yra -ît, -a. Toks žymėjimas, nors ir patogus, neapsieina be paklaidų, nes, pvz., „la.“ -ija yra iš tikrųjų -îja- arba „la.“ -yti, -ia iš tikrųjų būtų „lie.“ -yti, -io. Tačiau svarbu, kad lietuviški dubletai atitinka būtent tokius latviškus dubletus ir kad šis atitikimas vienareikšmis (pvz., nors lie. -yti, -ia latvių kalboje atitinka „lie.“ -yti, -io, užtat joje visai nėra tikro lie. -yti, -ia, todėl simbolis -yti, -ia vienareikšmis ir gali būti vartojamas tiek lietuviškam -yti, -ia, tiek latviškam -ît, -(*)î- žymėti).

„Neįprasti“ atvejai, kaip *privālo* su bendratimi -ėti, tik paremia nuostatą, kad bendraties forma yra klasifikacijai irelevantiška. Bet kadangi tam tikri dubletai bei dubletų grandinės linksta sietis su vienokio, o ne kitokio tipo bendratimi, tai visus išvardytus tipus galima suskirstyti šitaip (į bendratį -ėti neatsižvelgiant):

tipai, pasitaikantys su bendratimis -yti ir -oti taip, kad kiekvienas jų atstovas gali būti siejamas tik su viena iš tų dviejų bendračių (-oti, √ -yti), o tai -o/-a (*tvýro–tvýra* bei *būldo–būlda*), -o/-ia (*šýpso–šýpsia* bei *lañko–lañkia*), -o/-i (*striokso–strióksi* bei *kùmsō–kùmsī*), -o/-i/-a/-oja (*kāro–kāri–kāra–karôja* bei *siaūto–siáuti–siáuta–siautôja*) ir -o/-i/-oja (*kniūbo–kniūbi–kniūboja* bei *užsikēso–užsikēsi–užsikēsôja*), -o/-a/-oja (*rýmo–rýma–rýmoja*);

tipai, pasitaikantys tik su bendratimi -oti, o tai -o/-i/-ia, -o/-i/-ia/-oja ir -o/-i/-a (pavyzdžius žr. anksčiau);

tipai, pasitaikantys tik su bendratimi -yti, o tai -o/-a/-i/-ia/-ija/-oja, -o/-i/-ia/-ija/-oja, -o/-ia/-ija/-oja, -o/-a/-ia/-ija, -o/-a/-i/-ija, -o/-ija/-oja, -o/-ia/-oja, -ia/-ija/-oja, -o/-a/-ija (plg. la. *kuidīt, svepstīt*), -o/-a/-ia, -o/-ia/-ija, -a/-ia/-i/-ija, -a/-i/-ija, -i/-ia/-ija, -ia/-ija, -i/-ija, -ia, -ija (pavyzdžius žr. anksčiau);

tipas -o, galintis turėti bendratis -yti ir -ėti: *privalýti = privalēti*;

tipas -o/-i, galintis turėti arba bendratį -ėti (*káito–káiti*), arba bendratis -oti = -ėti (*dýro–dýri*);

tipai, pasitaikantys su dviem bendratim – *-yti* ir *-oti*, o tai {*eidýti* & *eidóti*}, *-o*; {*tvarsýtis* & *tvarsótis*}, *-o*; {*tráukotis* (A.Girdenis: ‘trūkčioti’) & *tráukyti*}, *-o*; {*lūkyti* & *lūkóti*}, *-o/-i/-ija/-oja* (*lūko–lūki–lūkija–lūkója*); {*kapsýti* & *kapsóti* ‘kapsėti, kabinti maistą valgant’}, *-o/-i/-ia* (*kāpsō–kāpsi–kāpsia*); {*dūlbsyti* & *dilbsóti*}, *-o/-i/-ija*; {*tvūskyti* & *tvuskoti*}, *-o/-a/-ija*;

tipas *-o/-oja* su bendratimis *-yti* ir *-oti*: *knybyti*, *-o* = *knýboti*, *-o/-oja*;

tipas *-o/-oja* su bendratimis arba *-oti* (*sáugoti*), arba *-yti* ir *-(i)oti*: *daužýti*;

tipas *-o* su bendratimis arba *-oti* (*žýno*), arba *-yti* (*dāro*).

Išnagrinėti atvejai pavaizduoti *Dendrograma 1*.

Latvių kalba

Medžiaga imta iš K.Mühlenbacho–J.Endzelyno žodyno.

Kaip ir lietuvių kalboje, latvių kalboje gausiausi yra lie. *-o/-ija* tipo dubletai, kurie irgi dažniausia kombinuojami su kitokiomis gretiminėmis formomis. Latvių kalboje labai paplitę ir lie. *-o/-oja* tipo dubletai, kurie irgi susieti arba su *-yti*, arba su *-oti* tipo bendratimis ir taipogi kombinuojami su kitomis gretiminėmis formomis. Skirtingai nuo lietuvių kalbos, latvių kalboje nerasta *-oti* tipo bendraties veiksmažodžių *-o/-ija* tipo dubletų, nerasta nė *-soti*, *-o* tipo klasė. Nepaliudyta nė vieno atvejo, kuris atitiktų unikalųjį lie. *-ėti*, *-o*. Kadangi latvių kalboje nėra *i*-kamieno formų (dubletams tarminiai relikantai nereikšmingi), dubletų su gretiminėmis formomis, kaip lie. *-ia/-i*, negali būti. Tipą lie. *(-yti, -ia)* (*rodžia*) atitinka iš esmės kitoks, *ā*-kamieno tipas (lietuviškai būtų *°rodžio*).

Kaip kad ir lietuvių kalbos atveju, kombinacijas su tipais *-ēja*, *-uoja* laikau neesminėmis ir atskirai nenagrinėju.

Nekombinuotų *-o/-ija* (iš tikrųjų lietuviškai būtų *°-yja*!) tipo dubletų išnagrinėta 85, plg. *cýena/cýenī* ‘gerbia’, *pūlna/pūlnī* ‘pelno’, *pēta/pētī* ‘tiria’. Kamiengalis (su ilguoju *ī* priesagoje) išlieka sveikas negalinėje pozicijoje, t.y. daugiskaitos 1-ajame ir 2-ajame asmenyje bei prieš sangrąžą 3-čiajame asmenyje: *cýenām, cýenāt / cýenījam, cýenījat, āmās/āmījas* ‘pokštauja’, *čusnās/čusnījas* ‘gaišta’ t.t.

Nekombinuotų *-o/-i(o)ja* tipo dubletų išnagrinėta 19, iš jų 17 – bendračių *-it, -āt* (*grasa/grasā* ‘grasina’, *slaka/slakā* ‘šlaksto’), 1 –

bendraties *-ât* (*laūla/laūlā* ‘tuokia’) ir 1 – bendračių *-ît/-ât* (*izsardzît, sarġa/sarġā* ‘saugo’). Kamiengalis išlieka sveikas negalinėje pozicijoje: *grasât/grasājat, sarġât/sarġājat* ir *kùksnâs* ‘stengiasi atsikelti’ – *kùksnājas* ‘išsitempęs siekia’.

Lygiagretės formos su trumpuoju *-a* kamiengalyje visuomet siejamos su bendratimi *-êt* [plg. ir kaitaliojimąsi su kamiengaliu *-ê(ja)*]: *vêrda/vêrd* ‘kunkuliuoja’, arba su *-ît/-êt* [(1 x) *rama/ram/ramê* ‘laidoja’]. Dar plg. sveiką kamiengalį *ramât/ramat/ramējat*.

Be jau minėtų paralelinių formų, latvių kalboje suradau tokius atvejus:

tipas *-o/-ija* – 6 kombinuotus su neesminėmis *-uoja, -ėja* (1 x): *mêra/mêrî* ‘matuoja’, *mežġa/mežġî* ‘mezgo’, *rûoba/rûobî* ‘įranto’, *viŋa/viŋî* ‘vilnija’, *vilsta/vilstî* ‘apgaudinėja’, *ausis šķiba* ‘pastato ausis’ – *šķibî* ‘skina’;

tipas *-o/-oja* – 2 bendračių *-ît, -ât*, kombinuotus su neesmine *-uoja*: *acis vâlba/vâlba* ‘vartalioja akis’, *tuôkšâs/tuôkšājas* ‘gaišta’;

tipas *-o/-oja/-ija* – 5 bendračių *-ît* (tipai *-o, -ija, -ât* (tipas *-oja*): *mêda/mêdā/mêdî* ‘pamėgdžioja’, *plauksna/plauksnā/plauksnî* ‘plekšnoja ranka’, *skrâida/skrâidā/skrâidî* ‘skraido’, *sûoda/sûodî* ‘teisia’ / (1 x) *suodât* ‘teisti’;

tipas *-o/-ia/-oja/-ija* – 1: *tûka/tûca/tûkā/tûcî* ‘minko’ (*tûcît/tûkât*);

tipas *-o/-ia/-oja* – 4: *ļuôga/ļuôgā* ‘klibina’ / *ļuôdzâs/ļuogâs* ‘kliba’, *ņurka/ņurca/ņurgā* ‘maigo’ (*ņurcît/ņurdzît/ņurgât*), *žņurġa/žņurġda/žņurgā* ‘spaudžioja’ (*žņurġdzît/žņurġât*);

tipas *-o/-ia/-ija* – 1: *muôka/muôca/muôcî* ‘kankina’ (*muôcît/muôkât*);

tipas *-o/-ia* – 9 bendraties *-ît*, pvz. *maġa/maġza* ‘maigo’;

tipas *-ia/-oja/-ija* – 2, *vaĶa/vaĶā/vaĶî* ‘varo’ (*vaĶît/vaĶât*);

tipas *-ia/-ija* – 1 bendraties *-ît*: *kluŋca/kluŋcî* ‘godžiai sriuobia, plunija’;

tipas *-o/-a* – 14, iš kurių 3 kombinuoti su neesminėmis formomis *-uoja, -ėja*, pvz. *rama/ram* ‘laidoja’, *žvaksta/žvakst* ‘žvanga’ bei kt.;

tipas *-o/-oja/-a* – 1 bendračių *-ât/-ît// -ât/-êt*: *šķaūda/šķaūdā/šķaūd* ‘čiaudi’;

tipas *-o/-a/-ija* – 2 bendračių *-ît/-êt*: *ķuīda/ķuīdî* ‘gausiai duoda’ – *ķuid* ‘turi kam potenciją’, *svepsta/svepst/svepstî* ‘švepliuoja’.

Kadangi tipas “*-ia*” latvių kalboje yra *ā*-kamenis, jis yra (etaloninio lie.) *-o* tipo variantas su paskutiniojo priebalsio palatalizacija.

Todėl latviškus tipus *-ia/-ija* ir *-o/-ia/-ija* galima laikyti tipo *-o/-ija* variantais. Susumavus tokiu būdu visus kombinuotus ir nekombinuotus *-o/-ija* tipo dubletus, jų skaičius latvių kalboje bus $85+6+1+1=93$. Kadangi *-ia/-oja* tipo dubletų nerasta (latviškas *-o/-oja* variantas), tai latvių kalboje alternacija *-o/-oja* laikytina silpnesnė, negu *-o/-ija*. Tai liudija ir bendras kombinuotų ir nekombinuotų *-o/-oja* tipo dubletų skaičius, prie kurio reikia pridėti ir *-o/-ia/-oja*: $19+2+4=25$. Toks akivaizdus skirtumas (93 vs. 25) leidžia ir toliau didinti alternacijos *-o/-ija* skaičių jau tipų, turinčių paralelines formas su *-oja*, sąskaita, t.y. 5 *-o/-oja/-ija*, 1 *-o/-ia/-oja/-ija*, 2 *-ia/-oja/-ija* (latviškas *-o/-oja/-ija* tipo variantas), t.y. $8+93=101$. Prie jų pridėkime dar 2 *-o/-ija* alternacijos atvejus iš tipo *-o/-a/-ija*, o prie alternacijos *-o/-oja* – 1 *-o/-oja/-a* tipo atvejį. Galutinis *-o/-ija* dubletų skaičius – 103, o *-o/-oja* – 18, turint galvoje, kad 8 *-o/-oja* tipo dubletai priskaičiuoti prie *-o/-ija* tipo (šiaip *-o/-oja* būtų 26).

Įdomi yra *-oja/-ija* tipo alternacija: *tusnā/tusnī* 'sunkiai alsuoja'. Ji nenagrinėjama kaip nesusijusi su *ā*-kamienu (užfiksuota apie 20 x).

Skirtingai nuo dubletinių tipų įvairovės, grynujų tipų tik keli. Tai bendračių *-ât*, *-ît* tipas *-o* bei bendraties *-ît* variantai (Jakaitienė 1973) *-ia*, *-do*, *-sto*, ir bendraties *-ît* tipas *-ija* su variantais *-sija* ir *-stija*. Pastarasis nagrinėjamas dėl jo nepaprastai gausios alternacijos su tipu *-o*.

Tipas *-oti/-o*. Jam priklauso apie 1400 veiksmažodžių su priesaga la. *-inā-*. Kadangi jie ne grynojo *ā*-kamieno, bet priesaginiai vediniai, jie nenagrinėjami. Šio tipo grynojo *ā*-kamieno tėra tik 3 veiksmažodžiai, kurių 2, pasižymintys alternacija *-o/-oja*, jau paminėti (*sarġât*, *laūlât*), o trečias nesialternuojantis yra bendrabaltiškas *zinât*, *zina* 'žino'.

Tipas *-yti*, *-o*, pvz. *lasa* 'skaito' – suskaičiuota 238 veiksmažodžiai, vienas – *izsarġzît*, *izsarġa* rodo bendračių *-ît/-ât* alternaciją.

Tipas *-yti*, *-ia*, pvz. *draca* 'bara' – 14 veiksmažodžių.

Tipas *-dyti*, *-do*, pvz. *kaġda* 'kaldina' – 30 veiksmažodžių.

Tipas *styti*, *-sto*, pvz. *sàista* 'riša' – 189 veiksmažodžiai.

Tipas *-ija*, pvz. *gâzî* 'klibina' – 213 veiksmažodžių.

Tipas *-stija*, pvz. *rañstî* 'ransto' – 8 veiksmažodžiai.

Tipas *-sija*, pvz. *ġulsî* 'ėda, ryja' – 13 veiksmažodžių.

Reikia pasakyti, kad variantai su *-d-* pasitaiko *-o/-oja*, *-o/-ija*

ir -o/-oja/-ija atvejais (*trimda* 'vaiko' / *trimdā* 'tremia', *plāta/plātā* 'praplatina', *jāda/jādī* 'jodo', *skrāida/skrāidā/skrāidī* 'skraido'), o variantai su -st- – -o/-ija, -o/-a/-ija ir -o/-a atvejais (*viļsta/viļstī* 'apgaudinėja', *svepsta/svepstī/svepst* 'švepliuoja', *žvaksta/žvakst* 'žvanga').

Išnagrinėti atvejai leidžia nustatyti latvių kalboje 26 *ā*- ir gre-
timinių kamienų veiksmažodžių formaliąsias klases. Kadangi visoms
baltų kalboms imta ta pati formaliųjų klasių numeracija, *Dendrogra-
moje* 2 atvaizduotos latvių kalbos formaliosios klasės išlaiko ati-
tinkamų lietuviškų klasių numerius, etaloniniam ženklui -ia reiškiant
tipą lie. *-ia, la. *-iā, o ženklui -ija – tipą lie. *-iia, la. *-iā.

Prūsų kalba

Medžiaga imta iš PKP.

Nors išnagrinėta tik 7 veiksmažodžiai, jie atskleidžia tipus,
jau pažįstamus iš lietuviškos ir latviškos medžiagos.

Tipui -oti, -o atstovauja veiksmažodžiai *biātwei*, *bia* 'bijo'; *er-
finnat*, *er-finnimai* 'er-kennen', *po-finna* 'pri(si)pažįsta'; [*perbandāfnan*,]
perbānda '(iš)bando'; *laikūt*, *lāiku* 'laiko' (vienintelis kitokio kirčiavimo
atvejis 1 pl. *enlaikūmai* III 37₆, kuris šiaip galėtų rodyti -oja dubletą,
visų kitų gausių atvejų, o ypač 2 pl. *enlāikuti* III 97₁₈ fone, laikytinas
korektūros klaida vietoj **enlāikumai*).

Tipui -yti, -o galbūt atstovauja veiksmažodis *giwīt*, *Gīwu* III
85₁₄. Tokiu atveju jis turi keistoką dubletą -a: 2 sg. *giwaffi* III 29₁₈, *gīwafi*
III 95₃, 3 pers. *giwa* III 43₂₄, 1 pl. *giwammai* III 33₁. Nors 1 pl. *giwemmai*
III 51₂, skirtingai nuo Mažiulio (PKP, 271), laikau dažnos „persi-
gimusios“ galūnės 1 pl. *-imai atveju (plg. *immimai* ir net *erfinnimai*
su paslaptingu i), 3 pers. *giwe* jau rodo tikrą finalinį -e, kuris pasidaro
aiškesnis, bendratį *giwīt* asocijuojant ir su **gīuētūei* – plg. 1 pl. *klaufēmai*
III 29₁₅ < **klausēmai* < **klausējamai* greta bendraties *klaufiton* III 57₂₀
< **klausētun* ar 3 pers. *feggē* III 89₁₃, 2 pers. *feggēfei* III 71₅, 1 pl. *feggēmai*
III 31₁₃₋₁₄ greta bendraties *feggīt* III 39₄. Jei tuomet pr. *Gīwu* III 85₁₄
< **gīuā*, o pr. *giwe* III 83₁₁ < **gīuēja*, tai visi kalbamieji atvejai turėtų
atspindėti lietuviškus dubletus -o/-a/-ėja (*kāro/kāra/kārēja*), t.y. pr. **gīuā/
*gīuā/*gīuēja* su bendratimi **gīuētūei* (plg. lie. *privalėti, privālo*), bet
galbūt dar ir **gīuītūei*.

Tipui -yti, -ija atstovauja veiksmažodžiai *cixtia* 'krikštiju' ir
grīkifi 'nusideda' – abudu slavizmai.

Dėl formų stokos, nėra aišku, kuriam tipui priskirti veiksma-

žodį *tlāku* 'kulia', nors pagal atvejų dažnumą jis tikriausiai yra *-oti*, *-o* tipo. 3 pers. *quoitā* III 51₁₆ greta *quoitē* III 57₁₉ rodo alternaciją *-oja/-ėja*.

Tokiu būdu, pagal *ā-* ir gretiminių kamienų atstovavimą, prūsų kalboje galima išskirti tris formaliąsias klases, kurios yra grafiškai pavaizduotos *Dendrogramoje* 3.

Baltų kalbų *ā-* ir gretiminių kamienų veiksmažodžių formaliųjų tipų lyginimas

Įdomu palyginti tų pačių žodžių dubletines kamienų alternacijas:

lie. *pelnyti/peľnyti* – la. *pulnit (-o/-ija)*;

lie. *lankyti* – la. *lūocit (-o/-ia)*;

lie. *plaišyti* – la. *plaisit (-iēs)*, lie. *tąsyti(s)* – la. *tuókšitiēs (-o/-oja)*.

Nors *-o/-ija*, *-o/-ia* ir *-o/-oja* alternacijos ir labai „populiarios“ lietuvių ir latvių kalbose, abiejose kalbose šitaip alternuojami skirtingi žodžiai, iš daugelio šimtų atvejų sutampa tik minėti keturi. Vadinasi, ir pastarųjų vienoda alternacija greičiau atsitiktinė, nei bendrabaltiška.

Vienokio ar kitokio tipo dažnumą rodo jo atvejų procentas nuo visų nagrinėjamų veiksmažodžių skaičiaus.

Lietuvių kalba

Išnagrinėta 3417 veiksmažodžių. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais *Dendrogramoje* 1.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):

1 – 0.09, 2 – 0.2, 3 – 0.13, 4 – 0.03, 5 – 0.06, 6 – 0.91, 7 – 0.03, 8 – 0.64, 9 – 0.44, 10 – 0.23, 11 – 0.06, 12 – 0.2, 13 – 0.03, 14 – 0.03, 15 – 0.03, 16 – 0.03, 17 – 0.03, 18 – 0.12, 19 – 0.06, 20 – 0.03, 21 – 0.03, 22 – 0.03, 23 – 0.09, 24 – 0.03, 25 – 0.03, 26 – 0.06, 27 – 0.18, 28 – 0.15, 29 – 0.15, 30 – 0.03, 31 – 0.03, 32 – 0.03, 33 – 0.06, 34 – 0.12, 35 – 0.03, 36 – 0.03, 37 – 0.03, 38 – 0.09, 39 – 0.15, 40 – 0.09, 41 – 0.09, 42 – 0.12, 43 – 0.23, 44 – 0.12, 45 – 0.44, 46 – 0.5, 47 – 0.38, 48 – 1.43, 49 – 53.15, 50 – 0.03, 51 – 0.03, 52 – 0.03, 53 – 0.06, 54 – 0.53, 55 – 3.01, 56 – 0.2, 57 – 0.56, 58 – 0.03, 59 – 0.03, 60 – 0.06, 61 – 0.03, 62 – 0.03, 63 – 0.03, 64 – 0.03, 65 – 0.03, 66 – 0.06, 67 – 8.72, 68 – 0.64, 69 – 7.32, 70 – 7.32, 71 – 0.06, 72 – 9.54.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 49, 72, 67, 69 = 70, 55, 48, 3, 6, 8 = 68, 57, 54, 46, 9 = 45, 47, 10 = 43, 2 = 12 = 56, 27, 28 = 29 = 39, 18 = 34 = 42 = 44, 1 = 23 = 38 = 40 = 41, 5 = 11 = 19 = 26 = 33 = 53 = 60 = 66 = 71, visi kiti (po 1 x, t.y. 0.03%).

Pats „populiariausias“ tipas yra 49-tosios nedubletinės klasės, t.y. *-yti, -ija*, po jo – 72-osios, t.y. *-yti, -o*.

„Populiariausias“ dubletinis tipas yra 55-tosios klasės, t.y. *-yti, -o/-oja*, po jo – 3-čiosios, t.y. *-yti, -o/-ija*.

Latvių kalba

Išnagrinėta 837 veiksmažodžiai. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais Dendrogramoje 2.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):

1 – 0.06, 2 – 0.84, 3 – 8.72, 4 – 0.72, 5 – 0.96, [6, 7 nėra,] 8 – 1.08, [9–14 nėra,] 15 – 0.12, [16–22 nėra,] 23 – 0.12, [24, 25 nėra,] 26 – 0.12, 27 – 0.48, 28 – 0.48, 29 – 0.24, 30 – 0.12, 31 – 0.12, [32, 33 nėra,] 34 – 0.12, [35–42 nėra,] 43 – 0.12, 44 – 1.67, [45, 46 nėra,] 47 – 0.96, 48 – 1.55, 49 – 25.45, [50–52 nėra,] 53 – 0.12, [54 nėra,] 55 – 1.91, [56 nėra,] 57 – 0.12, 58 – 0.12, [59–67 nėra,] 68 – 0.12, 69 – 3.58, 70 – 22.58, [71 nėra,] 72 – 28.43.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 72, 49, 70, 3, 69, 55, 44, 48, 8, 5 = 47, 2, 4, 1, 27 = 28, 29, visi kiti (po 1 x, t.y. 0.12%).

Pats „populiariausias“ tipas yra 72-osios nedubletinės klasės, t.y. *-yti, -o*, po jo – 49-tosios klasės, t.y. *-yti, -ija*.

„Populiariausias“ dubletinis tipas yra 3-čiosios klasės, t.y. *-yti, -o/-oja*, po jo – 55-tosios klasės, t.y. *-yti, -o/-oja*.

Prūsų kalba

Išnagrinėta 7 veiksmažodžiai. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais Dendrogramoje 3.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):

[1–48 nerasta,] 49 – 28.6, [50–67 nerasta,] 68 – 57.1, [69–71 nerasta,] 72(?) – 14.3.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 68, 49, 72.

Dažniausias yra 68-tosios klasės tipas, t.y. nedubletinis *-oti*, *-o*, po jo – 49-tosios klasės tipas, t.y. nedubletinis *-yti*, *-ija*.

Kaip matyt, daugiausia formaliųjų tipų turi lietuvių kalba, kitose kalbose nerasta nė vieno tipo (su lie. *-ia* „=“ la. *-ia* išlyga), kuris neturėtų lietuviško atitikmens. Tai ir pateisina etaloninį lietuviškų formaliųjų klasių pavadinimų vartojimą.

Baltų kalbų istorinio *ā*-kamieno bei gretiminių kamienų veiksmazodžio semantinės klasės

Atliekant semantinę klasifikaciją (pvz. fonologinių vienetų – Girdenis 1981, įvardžių – Rosinas 1984), nustatomas tiriamojo dalyko inventorių, jo elementų tarpusavio santykiai, diferenciniai požymiai ir klasės. Kadangi gyva kalba – kintama sistema, kintamumo prasme neribota, išsamiai išvardyti reprezentacines funkcijas turinčių žodžių inventorių nėra įmanoma. Būtina apsiriboti ta inventoriaus dalimi, kurios analizė leis išspręsti pagrindinę tyrinėjimo užduotį. Susidomėjus visų pirma baltų **ā*-kamieno veiksmazodžiais, turinčiais bendratyje priesagą **-ī-* (žr. p. 145), kilo pagunda patikrinti, ar tik negalima atsekti kokio archainio ryšio tarp kamieno semantikos ir jo struktūros. Tam, be abejo, reikia tokio inventoriaus, kuris aprėptų visas nustatytas formaliąsias klases. Šio inventoriaus maksimalios ribos neviršija pagrindinių baltistinių žodynų apimties, be to, dar ir atmetus abejotinus ar nepakankamai informatyvius atvejus (dažniausia tai papildinio buvimą liudijančio pavyzdžio stoka). Tokių atmestų žodžių lietuvių ir latvių kalbose turiu apie 280, t.y. 6,2 % visų surašytų žodžių (4534). Likusiam inventorui atstovaujančių formaliųjų klasių sintagminiai santykiai tyrinėjami kiekvienoje baltų kalboje atskirai, o paradigminiai santykiai – visose baltų kalbose kartu.

Sintagminiai ir paradigminiai santykiai yra pagrindinės reikšminių kalbos elementų tarpusavio santykių rūšys.

Sintagminių santykių analizė leidžia nustatyti sintagmines klases-paradigmas, o pastarųjų narių (paradigminių) santykių analizė leidžia nustatyti diferencinius požymius, reikalingus išsamiai semantinei klasifikacijai atlikti.

Nėra abejonės, kad „semantinę opoziciją kurie nors du žodžiai gali sudaryti tik tuo atveju, kai turi bendrų (integralinių) ir diferencinių

požymių" (Rosinas 1984, 10). Integralinių požymių turėjimas jau yra nulemtas priklausomybės tai pačiai sintagminei klasei-paradigmai. Diferenciniai požymiai lemia semantinę opoziciją pačios paradigmos viduje – „paradigminių santykių terminas yra opozicijos sinonimas" (Girdenis 1981, 67). Reikia pridurti, kad sintagminių („horizontalių", konkrečių, in praesentia) bei paradigminių („vertikalių", abstrakčių, in absentia) santykių atskleidimu remiama analizė tinka ne vien kalbotyrai. Sintagminių ir paradigminių santykių dialektika yra santykių tarp bendro ir konkretaus dialektika. F. de Saussure'o tezė, kad visas kalbos mechanizmas grindžiamas tapatybėmis bei skirtybėmis, o pastarosios tėra tik kita pirmųjų pusė, tik išreiškia visuotinį dialektinį dėsningumą. Nustatyti dviejų dalykų savastį galima tik susitarus dėl jų integralinių požymių (priklausomybės tai pačiai paradigmai – plg. tuščius ginčus ginčus dėl terminų, kai nenustatyta sąvokų paradigma). Visos žinduolių paradigmos požiūriu žmogus ir šuva – tas pats (kaip yra tas pats žmogus ir krokodilas stuburinių paradigmos požiūriu), bet nebūdami tas pats savo paradigmos viduje, žmogus ir šuva savo ruožtu priklauso dvikojų ir keturkojų paradigms. Jei du iš kelių dalykų, turinčių integralinius požymius (stuburiniai žinduoliai baltaodis vyras, juodaodė moteris, beždžionė), nėra papildomojoje distribucijoje (pvz. baltasis ir negrė yra papildomojoje distribucijoje pagal odos spalvos požymį, nes nekontrastuoja pagal galimybę turėti bendrus palikuonis, o tarp baltųjų ir juodųjų iš vienos pusės ir beždžionių iš kitos tokios papildomosios distribucijos nėra), bet turi diferencinį požymį (siela), jie yra paradigminėje opozicijoje (žmogus : beždžionė), vadinasi, pagal tą požymį yra skirtingi. Jei nėra opozicijos, nėra skirtybės, kitaip tariant, nėra paties dalyko kaip atskiro objekto. Vienanarė klasė dar ne paradigma, t.y. ir ne klasė. Jei šiame darbe tarp formaliųjų klasių pasitaiko vienanarių, tai jų įtraukimas sąlygojamas galimybės, kad kalboje potencialiai gali būti ir daugiau tos klasės narių (kaip sakyta, gyva kalba nėra ribota sistema, tiksliau tariant, ribota pačia savimi). Kita vertus, vienanarės „klasės" išskyrimas tik tiek terodo, kad visos formaliosios klasės savo ruožtu yra vienos struktūrinės paradigmos nariai.

Tai, kad paradigmintis reiškiny yra reiškiny tik tuomet, kai yra du reiškiniai (plg. šviesą ir tamsą – jei Šviesos Karalystėje nėra tamsos, vadinasi, joje nėra nė šviesos; tas pats ir su Tamsos Karalyste, kurioje nėra tamsos, jei nėra šviesos), reiškia, jog, pavyzdžiui, galinin-

kinių veiksmažodžių klasę sudaro tik tie veiksmažodžiai, kurie jungiasi su galininku, galinčiu pažymėti daugiau negu vieną tiesioginį objektą. Tiesioginis objektas nebus joks tiesioginis objektas, jei yra vienas ir nekontrastuoja su kitais tos pačios rūšies tiesioginiais objektais. Galima *mataruoti kojomis* : *virve* : *uodega*, bet *vizginti* galima tikrai *uodegą*. Todėl *uodega* kaip žodis, negalintis kontrastuoti kitiems veiksmažodžio *vizginti* objektams (jų nėra), laikytinas sudėtine veiksmažodinės leksemos *vizginti* dalimi, o veiksmažodis *vizginti* – negalininkiniu. Šiuo principu reikėtų vadovautis ir giliosios (giluminėje turinio struktūroje esančios) sinonimijos atveju, plg. la. *zvalba acis* ≡ *acu ābolus* ‘vartaloja (akis = akių obuolius)’, nes nesant galimybės *°zvalbūt galvu* : *pakaļu* t.t., *acis ābolus* tėra tik objektinės archileksemos *ACIS* variantas. Vis dėlto atsargumo sumetimais tokie tiesioginio objekto atvejai čia laikomi skirtingais objektais, o veiksmažodžiai – galininkiniais.

Galininkas, kuris reiškia tiesioginį objektą, kartu su veiksmažodžiu sudarantį vieną sudėtinę veiksmažodinę leksemą, šiame darbe vadinamas *vidiniu akuzatyvu*. Abejotinais atvejais vidinio akuzatyvo buvimą tikrinu dviem testais. Viena, jei tiesioginis objektas gali būti pakeistas kitu, kurio negalima išreikšti sinonimiškai, vidinio akuzatyvo nėra, plg. *čiaupyti lūpas*, *burną*. Antra, jei objektas gali būti reiškiamas tiek vienaskaita, tiek daugiskaita su žodžiais *visūs*, *visàs*, vidinio akuzatyvo irgi nėra, plg. be vidinio akuzatyvo *stogą bažžo* ir *visus stogus bažžo*, bet su vidiniu akuzatyvu *ausis skliauto*, nes *°visas ausis skliauto* neįmanomas pasakymas. Dažnai vidinis akuzatyvas turi figura etymologica požymį, plg. (*mietus*) *miētija*, (*baslius*) *bāslia*.

Sintagminiai santykiai

Sintagminių santykių atskleidimas rodo, su kuo gali ir su kuo negali jungtis tam tikras nagrinėjamas vienetas. Neriboto junglumo vienetas klasifikacijai netinka – klasifikacija prasideda tik tuomet, kai pasirodo jungimosi apribojimai, t.y. laisvos vienetų distribucijos apribojimai, leidžiantys grupuoti juos į klases.

Baltų kalbų veiksmažodžiai esti sangražiniai ir nesangražiniai. Sangraža kaip formalus požymis turi savo sintagmatiką (distribuciją) – sangražą gali turėti veiksmažodžiai, kurie be jos iš viso nevartojami (nekonversiniai refleksyvai), taip pat veiksmažodžiai, kurie gali būti vartojami tiek be sangražos, tiek su ja (konversiniai refleksyvai).

Palyginus kontrastus

Jonas valo-si batus vs. *Jonas valo batus*,
dzīve balstā-s uz parašām 'gyvenimas remiasi papročiais' vs.
dzīve balsta parašas 'gyvenimas remia papročius'

su kontrastais

Jonas valo-si batus vs. *Jonas dairo-si batų*,
dzīve balstā-s uz parašām vs. *bīstā-s saule rīta rasu* 'bijo saulē ryto rasos',
ryškēja neatskiriama sangrāžos formanto jungimosi apribojimas nekonversiniais refleksyvais (*dairosi*, *bīstās*). Kitaip tariant, veiksmažodžių jungimasis su neatskiriama sangrāža nekonversinio refleksyvumo ribotas. Tai leidžia kalbēti apie nekonversinių refleksyvų klase, sintagmiskai kontrastuojančią su visais kitais veiksmažodžiais.

Abiejų klasių veiksmažodžiai arba gali, arba negali jungtis su papildiniais.

Veiksmažodžiai, galintys jungtis su papildiniais: *Jonas audosi batus*, *Jonas dairosi batų*, *Jonas rašo laišką*, *Jonas bijo Petro*; *bīstās saule rīta rasu*, *kas dienas gaismas nedroši dairās* 'kas nedrąsiai saugosi dienos šviesos', *Jānis raksta vēstuli*, *Jānis duksna Pēterim sānos* 'Janis baksnoja Pēteriui ī šonus'.

Veiksmažodžiai, negalintys jungtis su papildiniais: *Ona visą laiku maivosi*, *Anniņa visu laiku vaibās*, *Jonas braido baloje*, *Jānis makņa pa purvu* 'Janis brenda per balą'.

Pateiktieji semantinių santykių pavyzdžiai rodo, kad ir refleksyvinėje ir nerefleksyvinėje veiksmažodžių klasėse, reikia skirti papildininius (*audosi*, *dairosi*, *rašo*, *bijo*; *bīstās*, *dairās*, *raksta*, *duksna*) ir nepapildininius (*maivosi*, *braido*; *vaibās*, *makņa*) poklasius.

Papildininių veiksmažodžių poklasyje savo ruožtu išsiskiria galininkinių ir negalininkinių veiksmažodžių poklasiai. Tai aišku iš šių sintagminių santykių analizės:

(veiksmažodžiai, galintys turėti galininku reiškiamą tiesioginį papildinį)
Jonas audosi batus, *Jonas rašo laišką*; *Bīstās saule rīta rasu*, *Jānis raksta vēstuli*;

(veiksmažodžiai, negalintys turėti tokio papildinio)

Jonas dairosi batų, *Jonas bijo Petro*, *kas dienas gaismas nedroši dairās*,
Jānis duksna Pēterim sānos.

Pagaliau visi refleksyviniai (nekonversiniai) papildininiai ir nepapildininiai veiksmažodžiai bei visi nerefleksyviniai papildininiai ir nepapildininiai veiksmažodžiai arba jungiasi, arba nesijungia su

veiksniu, kurio referentas valingas. Pagal tai galima skirti valingumo (referentas – gyvas asmuo) ir nevalingumo (referentas arba gyvas asmuo, arba daiktas) veiksmožodžius. Valingumui atskleisti tinka testas „*nori – ir ..., nori – ne...*”.

Veiksmožodžiai, galintys eiti predikatais veiksnio, kurio referentas valingas (*nori – ir ...*) –

refleksyviniai papildininiai galininkiniai:

Jonas audosi batus, Jānis klausās¹ mūziku ‘Janis klausosi muzikos’: *nori – ir audosi, klausosi, nori – nesiaudo, nesiklauso;*

refleksyviniai papildininiai negalininkiniai:

Jonas dairosi batų, Jānis žākstās ap svešo meitu ‘Janis stengiasi čiupti svetimą mergą’;

refleksyviniai nepapildininiai:

Ona maivosi, Anniņa vaibās;

nerefleksyviniai papildininiai galininkiniai:

Jonas vangsto Petro, Jānis duksna Pēterim sānos;

nerefleksyviniai nepapildininiai:

Jonas braidu baloje, Jānis makņa pa purvu.

Veiksmožodžiai, negalintys eiti predikatais veiksnio, kurio referentas valingas („*nori – ir ...*” pridėjimas neįmanomas) –

refleksyviniai papildininiai galininkiniai:

[lietuvių kalboje nerasta] *Jānis bīstās Pēteri* ‘Janis baisosi Pėterio’;

refleksyviniai papildininiai negalininkiniai:

Jonas baisosi nelaimių, kas dienas gaismas nedroši dairās;

refleksyviniai nepapildininiai:

orai blaivosi, debess plaišķās ‘dangus šviesėja’;

nerefleksyviniai papildininiai galininkiniai:

Jonas mato daržą, Jānis mana vilku ‘Janis pastebi vilką’;

nerefleksyviniai papildininiai negalininkiniai:

Jonas bijo mirties; man nātres zalda ‘mane notrės dilgina’;

nerefleksyviniai nepapildininiai:

paltas kabo už durų, viņš mosta vien ‘jis tik klysta’.

Be to, refleksyviniai ir nerefleksyviniai papildininiai ir nepapildininiai nevalingumo veiksmožodžiai esti tokie, kurie eina su gyvą

¹ Šis veiksmožodis gali būti sangražinis ir nesangražinis, bet kadangi be sangražos jis arba gauna kitokią reikšmę (darosi kitu veiksmožodžiu), arba vartojamas siaurai, tai šiame darbe jis imamas tik kaip nekonversinis refleksyvas.

būtybę reiškiančiu aktantu, ir tokie, kurie eina su daiktinės sferos aktantu. Kadangi tarp *ā*- ir gretiminių kamienų veiksmažodžių nerasta nė vieno lietuviško, latviško ar prūsiško (nekonversinio) refleksyvinio papildininio galininkinio nevalingumo veiksmažodžio, kuris negali eiti su gyvą būtybę reiškiančiu aktantu, tai vengdamas sintagminės klasifikacijos asimetrijos, patogumo sumetimais užbaigiu analizę su referento valingumu–nevalingumu susijusiais santykiais, smulkesnę analizę palikdamas paradigminei klasifikacijai.

Veiksmažodžių klases išryškina sintagminio jungimosi (distribucijos) apribojimai. Jais paremta sintagminių santykių analizė yra grafiškai atvaizduota *Dendrogramoje 4*, kur išsišakojimų viršūnėse esantys skaičiai atitinka šiuos klasių išskyrimo principus:

- 1 – veiksmažodžiai (**a**), nesijungiantys nekonversinės sangrąžos (išskiriama priešinga nekonversinių refleksyvų klasė);
- 2 – veiksmažodžiai (**b**), nesijungiantys papildinių (išskiriama priešinga papildininių veiksmažodžių klasė);
- 3 – veiksmažodžiai (**c**), nesijungiantys tiesioginių papildinių (išskiriama priešinga papildininių galininkinių veiksmažodžių klasė);
- 4 – veiksmažodžiai (**d**), nesijungiantys su veiksmu, kurio referentas situacijos (pvz. veiksmo) atžvilgiu yra valingas (išskiriama priešinga valingumo veiksmažodžių klasė).

Dendrogramos šakų galuose esantys skaičiai žymi nustatytų 12 klasių numerius. Po jais duoti pavyzdžiai iš lietuvių ir latvių kalbų. Kadangi prūsų kalboje paliudytos leksikos skurdumas neleidžia atlikti visapusiškos sintagminių santykių analizės, penki pavyzdžiai iš prūsų kalbos yra pritaikyti prie jau gatavų rezultatų.

Analizuojant baltų istorinio *ā*- ir gretiminių kamienų veiksmažodžių sintagminių santykius lietuvių, latvių ir prūsų kalbose, veiksmažodžiai nagrinėjami pagal nustatytas formaliąsias klases, Dendrogramos 4 viršutiniaisiais skaičiais bei raidėmis nurodant semantinės klasės identifikavimo pagrindą. Kiekvienam konkrečiam veiksmažodžiui skirto straipsnio gale pateikiamas nustatytos semantinės klasės numeris pagal apatinius šakinius dendrogramos skaičius.

Jei kuris konversinis refleksyvas įprastas, o atitinkamas nerefleksyvinis veiksmažodis retas (trūksta gerų pavyzdžių), imamas tik refleksyvinis veiksmažodis (juk svarbiausia, kad abudu nebūtų traktuojami adekvačiai).

Kiekvienoje formaliojoje klasėje pateikiami ne visi nariai (juos

visus planuota išvardyti priede), bet tik tie, kurie vieną kartą paliudija vieną iš 12 nustatytų semantinių klasių (S.k.).

Sintagminiai santykiai: lietuvių kalba

Klasifikuojant lietuvių kalbos medžiagą, teko praleisti neaiškos asmenuotės veiksmazodžius ir kitokius abejotinus, nepakankamai pailiuosiuotus arba atsiradusius kaip fonetiniai dialektizmai. Tai visų pirma šie veiksmazodžiai: *aišyti, ángstyti, árstyti, beidyti, blakštyti, blunzgýti, bradyti, brukýti, brūzdyti, buksýti, burškyti, čaipýtis, čiústyti, dyžyti, gaudžyti, gyliti, glumdyti, gnėbyti, grabštyti, grapštyti, graužyti, grąžtyti, grynyti* ‘skursti’, *gukšyti, gvairyti, karýti, įkiršyti, knasyti, krąkyti, kriūdyti, laikšyti, lašyti, maistyti, margstyti, mėdyti, plėškyti, rādyti* ‘kurti’, *rapštyti, reišyti, rėžyti, siūmdyti, skvarbstyti, slaibýtis, slandyti, sliukýti, smarkýti, smeigýti, smurdyti, smukýti, smurkyti, srėbstyti, srigdýti, staldyti, stalgyti, švaipyti*. Jei pasitaiko skolinys, kurio daryba ir reikšmė ta pati, kaip ir atitinkamo savo žodžio, jis neįtraukiamas, pvz., *bagaslóvyti, -ija* (plg. *láimyti, -ija*). Tokie atvejai, kaip *skalaĩbyti/skalaĩpyti*, palaikyti nepriklausomos darybos dariniais ir įtraukti kaip skirtingi veiksmazodžiai.

Formalioji klasė 1

mūldyti, -o, mūldyti, -ija: (1a); *ilgai mane* (1a 3) *mūldijo, kol susiprotėjau* Lnkv (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 2

iš-bakštyti, -ija, iš-bakštyti, -o: (1a); *niekaip negaliu tų vaikų* (1a 3) *išbākštyt prie darbo* Krs (1a 3 4): S.k. 7.

(orą) **kvapstyti:** (1a); *ana kvapsto paskutinį orą nuo pailsimo prieš smertį J, pakvapstyk* [= atsipūsk] *ir tu prie girnų* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 3

áidyti: *jos aidėsi dėl vištų, kam leidžia į rugius* Pnd (c reciprokas), *jie ten sustoję tik áidijasi* Km (c): S.k. 3.

būdyti: (1a); *pakabinom skilandį kamine ir būdijam* Snt, *būdo mėsą, žuvis* (1a 3 4): S.k. 7.

kūisytis: *ir kūisos kaip kiaulė į tvorą* Vvr, *kuisijas nabagas, matyt, gyvio tur* Vks – *nori ir kuisosi, nori – nesikuiso* (b): S.k. 5.

rōdyti: (1a); *aš tau rodiju, t.y. duodu rodą* J (ac), *jai rōdė žmonės, kad duot ežiko kraujo – perstos gert* Rod (ac): S.k. 9.

slātyti: (1a); Tvr; KŽ, C, N, K ‘apsileidus elgtis nerūpestingai’ (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 4

1. páistyti: (1a); *senis niekus* (1a 3) *páisto, o tie durniai klauso išsižioję* Jnš, *tas ponas žiūri, ką* (1a 3) *jin čia páista* Jušk (1a 34): S.k. 7.

Formalioji klasė 5

buldýti: (1a); *kaži kas buldė buldė į duris ir nuėjo* (ab) Jrb, *girdėjau, kad bulda jis su savo tašymais* J (ab): S.k. 11.

tvýroti: (1a); *degėsių kvapas tebetvýro* (abd), *tyyra:* S.k. 12.

Formalioji klasė 6

gýdyti: *sėkmingai gydo karo padarytas žaizdas* 1a 3), *gerai gýdžia* Nmj (1a 3 4): S.k. 7.

gimdýti: (1a); *abu* (1a 3) *viena motina gimdė, bet ne vienam lopšy gulėjo* Alv, *moteriškė, kad gimdžia, nuliūdimą tur* DP (ad): S.k. 8.

grózdýti: (1a); *kur grozdai po kišenius?* Švn, *ko* (1a 3c) *tu ten grozdų ko nepadėjai?* Kb (ac): S.k. 9.

guldýti: (1a); *keleivius* (1a 3) *guldaũ J, guldžia* Slm (1a 3 4): S.k. 11.

kliaudyti: (1a); *kitiemus* (1a 3c) *kliaudžia penki jungai jaučių* DP ‘trukdyti’ (acd): S.k. 10.

2. rikdýti: (1a); *mes šnekam – rašantį* (1a 3) *rukdom* Dgč: S.k. 7;
kita reikšmė: *šitą šaliką megzdama, labai rikdžiaũ* Jon (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 7

šypsóti: (1a); *jis žiūri į mane ir šypso, šypsia* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 8

áušyti: (1a); *aš karštą stovą* (1a 3) *áušau J, mane motulė laukia, košelę* (1a 3) *áušia, ant langelio padėjus* Prng (1a 3 4): S.k. 7.

knaibytis: *ko tu rašydamas taip prisiknaibi – galvą insops* Ut (b): S.k. 5.

prieštaryti: (1a); *ir negalėjo jie prieštaryti jo išminti* (1a 3c) *ir dvasiai* (1a 3c) VlnE, *prieštariqs* SD (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 9

dingsóti: (1a); *ta mislė diňgso man širdyje, galvoje J, man diňgsi, kad rytoj bus gražus oras* Vrn (acd): S.k. 10.

knapsóti: (1a); *ateis, būdavo, ir knąpso visą dieną* Stak, *tu tę nuėjęs tik knapsi, o neini prie darbo* ML, *neknapsók į veidroді!* Šk (ac): S.k. 9; kita reikšmė: *knąpso, snaudžia – eitum verčiau gulti* Vrb (abd); *ką čia dabar knapsų snausdamas* Paį (abd): S.k. 12.

strioksoti: (1a); *dieną žiopso, naktį striokso* (ab), *pavasariį varlės stróksi ant kelio* Grv (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 10

ulsotis: *ulsos pasdarbujęs* Vrnv (b), *atsisėdęs ulsisi* Mrc – *noriu ir ilsausi*

(*ilsiuosi*), *noriu* – *nesiilsau* (*nesiilsiu*) (b): S.k. 5.

kùmšyti: (1a); iš *palengvo praveriame duris, kumšydami vienas kitą* (1a 3), *bailiai sueiname pirkion* J.Bil, *ką tu mane* (1a 3) *išvien kùmši ir kùmši?* Skr (1a 3 4): S.k. 7.

sčiaudyti: (1a); *sčiaudau* SD (abd), *sčiaudi* (abd): S.k. 12.

túnoti: (1a); *urve túno lapė* (ab), *tūni* (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 11

karóti: (1a); *jo rankos karo nusvirusios, lyg jis nežinotų, kur jas dėti* I.Simon (abd), *vidu dvaro žarna károja* Lz (abd), *šita lenta kári* Ėr (abd), *kāra* (abd): S.k. 12.

siautýti: (1a); *siautos girtas po gryčią* Dbk (ab), *kad tik pasigeria, tai ir siáuti* Ds (ab), *siáuta, siáuta jis kiekvienądien – pyksta, nirsta, baras* Kp (ab), *siáutoja po visus kambarius, nešneka* Pbr (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 12

už-sikėsýti: *Jis kėsos mušti* Erž (b), *jis su pagaliu užsikėsėjo ant manęs* Erž, *užsikėsi* (b), *Lazda užsikėjojo kirst per pečius* Užg (b): S.k. 5.

riútoti: (1a); *riúto an mašinos, i gana* Plv (ab), *riúti prie lango par dienas* Slk (ab), *užsigulęs ant stalo ir riúto* Kpr (ab): S.k. 11.

(*niekus*) **svaityti:** (1a); *svaitosi* (abd), *ką čia niekus sváičioji!* (abd), *jis sváiti* (abd), *ką čia sváiti niekus!* (abd): S.k. 12.

valdýti: (1a); *valdo kraštą* (1a 3), *valdi turtą* (1a 3), *valdžioja žmones* (1a 3), *valdója* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 13

skaistýti: (1a); *visur, kur saulė skaīsto* KŽ (abd), *žiba kaip sparnai karvelių, kurie kaip auksas ir sidabras skaista* BB (abd), *skáísčiojasi* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 14

rogsóti: (1a); *ko tu* (4) *čia rogsaī, ko neini karvės girdyt* Pgg (ab), *rogsója* N, Ub: S.k. 11;

kita reikšmė: *rogso mi kas, styri* SD (acd), *rogsa man kas* N, K (acd): S.k. 10.

Formalioji klasė 15

rýmoti: (1a); *aš rýmau, ant alkūnės pasirėmęs* J (ab), *nieko nedarba, par langą užsigulus rymója* Slm (ab), *sėdžiu, rymu už stalelio* KlVD (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 16

nu-plumpsóti: (1a); *ubagė nuplumpsojo par kiemą* Ul (ab), *pluŋpso; ji dar nespėjo nuplumpsėti prie tvartų, o kaimynijoj sumirgėjo šviesa* (ab), *plūmpsi, plūmpsia*: S.k. 11.

Formalioji klasė 17

koróti: (1a); *laukas žirgas per tvorą kōro* (abd), *ratas užsikabinęs už šakos ir kori* (abd) Vv, *kória korikas, tupia tupikas, kad korikas nekorėtų, tai tupikas netupėtų* Sb (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 18

lūndoti: (1a); *pelė lūndo urvoje* K (ab), *ko tu lūndoji to kerčio par dienas – eik pasivalgiok* Lkv (ab), *kažkur vis jis liūdi, nesimato jo terp žmonių* Jušk (ab), *jis dar senoje gryčioje liūdžia* Po (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 19

tursóti,

tvirsóti: (1a); *tuřso lovoje tas tinginys* (ab), *tursi, tursa* (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 20

kabóti: (1a); *pačioj viršūnėj dar du obuoliu kãbo* J (abd), *kaba paltis lašinių* Sab (abd), *tupi tupikas, kabi kabikas* Krb (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 21

kósyti: (1a); *kóso* (abd), *kelinta savaitė kaip vaikai kósija* VI (abd), *dėdė atslenska, atkoso* (ab/abd), *jau senelis atkósa* Dbk (ab/abd), *jisai šiandien labai kósa* Skp (abd), *kai kuriems ligoniams pavyksta nuslopinti kosimąjį refleksą valios pastanga; ko čia kosoji be parstojo!* Sz, *kosia* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 22

pl-išyti: (1a); *iš kaitros lentos pl-išo* Onš (abd), *pl-išija* (abd), *nuo lietaus šiemet vyšnios pl-iši* Ds (abd), *jau bulbos pl-išias – išvirė* Švnc (abd→bd), *lentom medžiai nereikia skust, ba nuskusti supl-išioja* Trgn (abd), *pleišója* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 23

gr̃undýti: (1a); *aš gr̃undau aslq* (1a 3) *su gr̃indimis* J (1a 3 4), *igr̃indujo seklyčiq* Š (1a 3), *gr̃indija* (1a 3 4), *gr̃undžia, mano broleliai gr̃undžia tiltq* (1a 3) *geležinį* MI (1a 3 4), *gr̃indója* Š (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 24

káišyti: (1a); *káišo* J, *káišija* Grž, *žemaičiai bulves* (1a 3) *káišia su kaišekliais* KlvrŽ, *aš bulbes* (1a 3) *káišu košei, t.y. skutu* J (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 25

čiáudyti: (1a); *ar jau čiáudai, slanktq turi?* Pbs (abd), *čiáudi lyg katė, miltus pridarius* Gs (abd), *kad čiáuda, tai teisybę pamislija* Km (abd): S.k. 12; *dulkes* (1a 3) *iščiaudijau* Pc, *čiáudija* (ad): S.k. 8.

Formalioji klasė 26

m̃undyti: (1a); *kam mindai nagines mano?* J (1a 3 4), *ne dėl riešutų šį kelelį* (1a 3) *m̃undijau* Dkšt; *mindija; kam rūtų vainikq* (1a 3) *po kojų mindžiojat* AI (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 27

dalýti: (1a); *aš dalau sūrį* (1a 3), *tu dalýk riešutus* J (1a 3 4), *ubagam dalija*

duoną (1a 3), *dalója* tr., *jaunoji apdalójo visus* (1a 3) dovanomis Lnkv, *Anelė pardalója jau namą* (1a 3 4) ‘pardavinėja’ Krok: S.k. 7.

Formalioji klasė 28

kùmštyti: (1a); *kùmšt, kùmšt, vis kùmšto kaimynui* (1a 3c) *į pašonę* Grž, *eik šalin, čia nekùmštes man* (1a 3c) *į pašonę* Vlkv, *kùmščia* (ac): S.k. 9; *tiesiog bjauru žiūrėti, kaip jos tuos nelaimingus vaikus* (1a 3) *kumščioja, stumdo, tampo* Pč; *kùmščioja* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 29

guodytis: *jis vis gúodžiasi savo sūnum* (3c), *einančiu mokslus* Krkl (c): S.k. 3; kita reikšmė: *pradeda verkti ir jam* (3c) *guostis prispaudimais* S.Dauk (c), *guodijasi; sesuom guōdžiojas, kad aną anyta suvaksijo, barė* J (c): S.k. 3.

gūžytis: *apsigūžija; kopūstų lapai gūžiasi jau į galvas, t.y. siaučia galvas* J, *kad šalta, apsigūžók galvą skepetomis* J, *apsigūžója*: S.k. 1.

pliūmpyti: (1a); *ogi barščius* (1a 3) *kad pliūpia, net ausys linksi* Sb, *jis, silkių apsivalgęs, pliumpija girą* (1a 3) J, *anas pliumpoja putrą* (1a 3), t.y. **sreb** J (1a 3 4): S.k. 7.

sklōnytis: *sklōniasi* GB, *eina par visą kiemą sklōnydamosi* Dv; *sklōnijasi; skloniojasi* *jaunoji vienon pusėn ir kiton* Dv (b): S.k. 5.

Formalioji klasė 30

sparnus plastýti; plástytis: (1a); *sparnus plastýdamos, turškiasi antys* Lnkv (ab), *antys plástijas, su sparnais plasnoja* Pšl (ab), *gaidys plást(a) su sparnais giedodamas* J (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 31

galándyti: (1a); *galándo peilį* (1a 3); *galándija; katė galánda nagus* Ėr (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 32

sùlpyti: (1a); *sùlpo, sùlpa, sùlpia* (ką – 1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 33

súdyti: (1a); *mėsq* (1a 3) *súdo, kad negesty; persúdija; sukapojam mėsq, išminkiam,* (1a 3) *pasúdziam* Pb (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 34

mūnkyti: (1a); *ana mūnko duoną* (1a 30), *o tas manko molį, purvus terškia* J, *sukapojam mėsq,* (1a 3) *išminkiam, pasúdziam i pipirų dedam* Pb, *ir, ėmusi miltus, minkijo* BB; *minkija* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 35

(niekus) **pliuškyti:** (1a); *ar žmonės, tau taip didei pliuškiant, tur tylėti?* RB *plūškia, K, pliuška, pliuškija* Q (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 36

riáu gyti: (1a); *žmogus, kad jamui rėmuo pjauja, gumbas sukilsta, ėdis nepatinka arba parsiėda, riáu gia* J (abd), *riauga* Ba, *riaugi, riáu gija, riáu goja* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 37

krũ nyti: (1a); *senis išvien kruna* Brt, *kaip tik atšqla oras, tai ir krũ ni per naktis* Rdm, *jis tur džioq, kad taip krũ nija* Rs, *sesuo krũ io(ja) – tur dusq* J (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 38

dũ lyti: (1a); *mėšlas dũ lyja* Svn (ab d), *po trepais primesta visokių skarmalų ir dũ li* Gs (abd), *malkos nedega, o tik dũ la* Knv (abd), *dũ lia* Kp (abd): S.k. 12.

klĩedyti: (1a); *ligonis jau kelinta diena klĩedi* Lnkv (abd), *klĩesdama kalbėjau ir atmenu kq* Švnč; *klĩedžia* (abd), *sako, nebeišgis – klĩedija* Jušk (abd): S.k. 12; kita reikšmė: *maža kq* (1a 3) *girtas prikliedėjo* Ds, *toj juokias, toj vaitoja, ė toj niekus* (1a 3) *klĩeda* A.Baran (ad): S.k. 8.

Formalioji klasė 39

blĩodyti: (1a); *vaikai, neblodykit!* Rk; *blĩodija* (ab); *blĩoda vaikai perdien* Slm (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *naktį pabūdęs išgirdau – sodq blĩodi* Kp, *vaikai išblĩodijo obuolius* Pl; *išblĩodija* (1a 3 4): S.k. 7.

pelyti: (1a); *kur po pavėsių padžiausi, tai pelyja* Vlk (abd), *neišrũgus duona greičiau peli* Ėr (abd), *neišdžiũvęs šienas negerai: tada kaista, pela* Dkk (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 40

spũ tryti: (1a); *ir ko jis taip ė mane spytri; spytri / spitri* Rtr (ac), *ko taip spitrijĩ kaip katinas ė lašinius* Lk (ac), *Jonas spitrioja ė Magdę* Kv (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 41

gurgsyti: (1a); *žqsys gĩrgsi jau nuo pat ryto* Dbk (ab), *žqsys gĩrgsia, o antys krykia* Slm (ab), *eik, žiũrėk, ko ten žqsys gĩrgsija* Srv (ab): S.k. 11.

mũ syti: (1a); *mažas būdamas, susitrenkė galvq, tai dar mĩksi* Alv (abd), *matyt, neišmoko pamokos, kad mĩksia* (abd→ab), *mĩksija* Slav: S.k. 12.

Formalioji klasė 42

bĩodytis: *anys svečių bodijasi* Ds (cd), *manęs visi bodis, nor gyvas žemėn lĩsk* Prng (cd), *bodžias* (K, Lp) *tetušis savo dukrelės* NS (cd): S.k. 4.

pũ kšyti: (1a); *kokis tę šaudymas – pũ kši tik* Vlk (ab); *senis pũ kši prie pečiaus* J (ab), *jai ne tiek skauda, kiek ji pũ kšia* Jrb (ab), *tėvas pũ kšija ir pũ kšija visq dienq* Pc (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *puodas pũ kši, šnypsčia ir aimanuojia* A.Vencl, *košę pũ kšia virdama* Jrb (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 43

gežytis: *gežiasi, gežijasi* 'gviežiasi' N (cd): S.k. 4.

keřšyti: (1a); *Ezavas iš rūstybės keršijo Jokūbui* S.Stan (ab): S.k. 9;

kita reikšmė: *keršė dabar tą* (1a 3), *ką iškentėjo* LzP (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: *jis keršia važiuoti pas juma* J (ab), *dar aš vis keršiju kada nori jį išbart* Vdžg (ab): S.k. 11.

kiožyti: (1a); *ledas, kaip vanduo nusenka, kiožias ant kraštų* J, *kiožia* (abd), *ledas iškiožijęs* Erž *kiožija* (abd): S.k. 12;

kvočyti: (1a); *kvočia* N, *dūšia prijaučia, kvočiu* R 'nujaučiu' (ad): S.k. 8.

Formalioji klasė 44

lýgyti: (1a); *prilygia sviestą* (1a 3) *in bulbas!* Lp, *ką* (1a 3) *tai prilygia!* Lp (1a 3 4): S.k. 7;

múodytis: *muodžiasi* (bd): S.k. 6;

skubýti: (1a); *skubiu ravėt* SIm, *kam mum skubyt* Ob (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 45

dúlgsyti: (1a); *akį* (1a 3) *dilgsi, sopa, paniežti* Ut (ad), *ar garai suėdė galvą, ar ką – smilkinius* (1a 30) *dilgsija* Srv (ad): S.k. 8;

eiksyti: (1a); *priprato, tai dar ir eiksi kaip šuva, kiškį varinėdamas* Nė (ab), *yra yra merga – neeiksyk!* Pc (ab): S.k. 11;

kiáuksyti: (1a); *tas šunytis ir kiauksi per kiaurą naktį* LnkV, *šuva neišloja gerai – kiauksi kažkaip* Rm (abd), *kas iš tokio šunies, nė lot nemoka – kiauksija tik* Srv (abd): S.k. 12;

knāksyti: (1a); *višta varlę* (1a 3) *knaksija* Krkl, *ką čia kerti, ką* (1a 3) *čia knaksi!* Škn (1a 34): S.k. 7.

Formalioji klasė 46

lāpsyti¹: (1a); *maži paršai, bet gerai ėda, net lapsi* Vad, *gerai kiaulės lapsija* Pn, *nelapsyk taip smarkiai, nes dar gali užspringt su kokių nors kaulu* Mšk, *lapsi, lapsija ką* (1a 3 4): S.k. 7;

mōžytis: *jie možis pinigų* Pln (acd), *možijaus sėklų pavasariui* Skr *možijasi* (acd): S.k. 10;

pókšyti: (1a); *miške pokši, malkas kertant; tu pokši visą laiką, aš negaliu ir pailsėt* Ut (ab), *paleidęs ožkas, botagu supokšijęs, sušuko* Rz (ab) *pokšija*: S.k. 11;

spaugýti: (1a); *nuo to vandens visi nuspaugėjo* Skr *spaugi* (abd); *kaži ko man tei spaugyja šimet kojos* Jrb (acd): S.k. 10;

¹ Nėra žodžių su šaknimis *lap-*, kurie leistų čia išskirti priesagą *s*; latvių kalboje yra semantinė (šios reikšmės) grupė veiksmažodžių, besibaigiančių *-sija*, o tai leidžia išskirti *s*, nors atitinkamų žodžių be *s* ir nėra.

sūrýti: (1a); *sūri mėsa* (abd), *lašiniai jau įsisūrija, įsisūri* Rs (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 47

galākštytis¹: *nesigalakštyk – juk kas mirė, nebeatkelsi* Kal (bd): S.k. 6;

glėbstyti: *nesėsk pas svetimą moterį ir neglėbstykis su ja* BB (b): S.k. 5;

atsi-karėstyti: *priko, ir negaliu nuo jo atsikarėstyti* Grž (c): S.k. 3;

rumstyti: (1a); *cėrus neinrumstija – sako, aždauš dukterį* Lz (abd): S.k. 12;

kita reikšmė: *idant laikai mūsų būtų par tavo apgynimą nurimstyti*: S.k. 7.

Formalioji klasė 48

karāsyti: *ana nuo jo negali nusikarasyti* J (c): S.k. 3;

knaibāsyti: (1a); *višta bulvę* (1a 3) *knaibasija* Šl (1a 3 4): S.k. 7;

kudėsyti: (1a); *ir gaidys kudėsija, kai vanagą pamato* Pl (ab): S.k. 11;

kvòsyti: (1a); itr. *jau trečia diena kaip lietus kvosija* Grv (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 49

áikštytis: *eikite gulti – ko čia aikštijatės* Šll (b), *ko tu aikštijiesi: jei krauni vežimą, krauk, o jei nenori, eik gulti – dabar šakę ima, kitą meta atgal* Krt (b): S.k. 5;

aūryti: (1a); *kada vėjai aurija, sunku miegoti* Klp (bd): S.k. 6;

báimytis: *rodos, nėra ko baimytis, bet aš bijau, ir tiek* NmŠ (cd): S.k. 4;

bembyti: (1a); itr. *aš noriu užbembyti tam vagiui* (1a 3c) *akmeniu* (ac): S.k. 9;

bŷdytis: *gerai, kad ana mirė – anas ja bydijsi* Dglš (c): S.k. 3;

brotytis: *su tokiu nér ko brotytis* Vlk (c): S.k. 3;

brúžyti: (1a); *suėjo vaikai, kojom ir brūžija grindis* Ds; *medį* (1a 3) *brūžija* Tvr (1a 3 4): S.k. 7;

čėžyti: (1a); *išlijo, iščežijo mane* (1a 3) *lietus* Jušk (ad): S.k. 8;

už-sikuomyti: (1a); *senybėj ne tiek žemių buvo, kur užsikuomijai – te ir tavo* Trgn (kq): S.k. 1;

kvutyti: *atsikvitijo savo paną* (1a 3), *galės kitas vilioti* Šts: S.k. 1;

meilyti: (1a); itr. *Grėtė meilija sūnui tėvo vardo* J.Simon (acd): S.k. 10;

įsipýlyti: *įsipýlijau kasmets vienoj vietoj vieversį giedantį* MitL226 'įsidėmėti' (polonizmas) (d): S.k. 2;

ne-seĩnyti: (1a); *avižos miežiams neseĩnyja* Vlkv (acd): S.k. 10;

skālyti: (1a); itr. *šuva skālijo visą naktį, nedavė miegot* Klt (ab): S.k. 11;

šerkšnýti: (1a); itr. *tvoros, akmenys šerkšnyja* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 50

privalėti: (1a); itr. *jis ar nenor ateiti, arba nežino, kad mes taip jo privalom* (acd), *žmogus gyvenime privalo kovoti su blogiu* rš (acd): S.k. 10.

¹ Dėl š = s plg. nusigaluoti.

Formalioji klasė 51

dyrėti: (1a); *ažu stalelio sėdėdamas, kai šunelis dyro* Slk (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 52

kaitėti: (1a); *kas čia man kaito – man viskas gerai* Skd (acd), *kas tau kát, t.y. kas tau rūpi, kas tau darbo?* J (acd), *pats neišmanė, kas jam kaiti* Žem (acd): S.k. 10.

Formalioji klasė 53

nárdyti: (1a); *antis murkt, murkt po vandenį – nárdo* J (ab), *karosėli geltonasis, o kur tu nardžioji?* Vrb (ab), *karosėli geltonasis, ei kur tu nardoji?* Klvd (ab): S.k. 11;

spárdyti: (1a); *hitlerininkai spardė mani* 1a 3) *su kojims ir mušo su šautuvu* Plšk[, *karvė spárdžiojas labai* Aps] (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 54

ilgstytis: *ilgstos naktelė* B.Sruog, ‘ilgstintis, vilkinti’, *ko čia ilgstojies? ilgai nesilgstok – gal per vėlai veik būti* (b): S.k. 5;

klóstyti: (1a); *visa mūsų šeimyna klosto linus* (1a 3 4) Žvr, *jautriai, kaip mažą kūdikį* (1a 3) *apklostė [klósčiojies, klósčiojies kaldra, ale šaltis tai net až skobų ima* Grv] (1a 3 4): S.k. 7;

móstyti: (1a); *vyras stovėdami rankom mosto, kad tylėtų, o moterys tai tik dūsauja* Švn (*mosto kam – ac*), *garsiai šneka, mósčio(ja) rankomis* Gs (ac): S.k. 9;

1. nárstyti: (1a); *ar matei, kaip antys nársto* (ab) Dkš, *antis nársčio(ja) po vandenį* J (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 55

2. gráizýtis: *jis vis gráizýsi užmušti ar padegti* Rdm (c); *Andriejus graižiojasi kariausiąs prieš jį* A.Baran (c): S.k. 3;

máivýtis: *anuodu besimaivo, t.y. juokas, vaipos, žvingauna, darkos* J (b); *nieko nėra, viena valia juokias, kvaknoja, máivojas – negal išmanyti, a durnas, a perdaug mandrus* škn (b): S.k. 5;

raidytis: *gyvenimo žemėj raidytasi palengva* Vrb ‘plėtotis’ (bd), *raidoti(s)* Vrb ‘plėtoti(s)’: S.k. 6;

rankýti: (1a); *tegu spiečius* (1a 3) *ranko bernas* Ėr, *jinai ránkioja uogas* (1a 3) *nuo žemės, varpas, grybus* J (1a 3 4): S.k. 7;

1. sáikýti: (1a); *tujai nesaikyk taip aukštai* Ob ‘siekti’ (ac), *uždenk, kad galvijai nesaikiotų šieno* J (ac), *tai tie žmonės saikioja apie stubas ko paimt* Lš (ac): S.k. 9;

siaubýtis: *siaubosi* Žr ‘siautėti’ (bd) [, *jaunesnioji paskendo siaubojančioj bangoj* Upn (abd)]: S.k. 6;

skraidýti: (1a); *bus lietaus – kregždės skraido pažeme* Kps (ab), *čia koki*

paukščiukai skraidžioja apie mane Švnč (ab): S.k. 11;

snaigýti: (1a); *snaigulės snaigo kaip bobų kšniais* J (abd), *snaigioja* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 56

knypsóti: (1a); *ana knypsója kaip katė žiurkių* J, *knýpso* (ac): S.k. 9;

kita reikšmė: 'knybsoti' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 57

sáugoti: (1a); *sáugau viščiukus* (1a 3), *pirmąkart išleidžiau, kad varna nenuneštų* Mlt, *bitės perus* (1a 3) *labai sáugoja* Tt (1a 3 4): S.k. 7;

týkoti: (1a); *katė týko pagauti pelę; týko pelės* (ac), *týkoja* (ac): S.k. 9;

tvýloti: (1a); *tvýloja; jis tvýlo, kampe užsiglaudęs* (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *tvýlo migla, dūmai* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 58

gódytis: *godaūs godaūs ir nebeatsigodaũ, kokioj aš čia dabar vietoj* Slm (b): S.k. 5; *godójau, godójau, led atgodojau, kaip man atsieina giminė: tetulėnas, šešuras, anyta, uošvis, laigūnas, moša, teta* J (b): S.k. 5.

Formalioji klasė 59

eidýti, eidóti: (1a); *šešiasdešimt septyneli – ir dar eĩdo an darbo* Zt (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 60

mūrksyti, mirksóti: (1a); *pusmirkas mūrksó ir miego nori* J (ab): S.k. 11;

tvarsýtis, tvarsótis: *ir tvařsosi po lovą* (b): S.k. 5.

Formalioji klasė 61

tráukytis, tráu kotis: *tráu kosi* A.Girdenis 'trūkčioja' (bd): S.k. 6.

Formalioji klasė 62

lūkyti: (1a); *palūkysiu, su karve ar neatsivarys* Pbr, *lūkija* (ac), *lūko prabilstant varpų* B.Sruog, *lūkója* (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 63

kapsýti: (1a); *kāpso; bekāpsqs sens košę* (1a 3 4) J, *jau ir viščiukai pradės grūdus* (1a 3) *kapsóti* Skr (1a 3 4), *višta kàpsi uogas* (1a 3) *nuo agrazdų* Kp, *kàpsia* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 64

dūlbsyti: (1a); *ko čia dūlbsiji kai velnias į varlę? Kair, vagis, nudelbęs akis, kaip vilkas dīlbo* J, *ar aš ką blogą padariau, kad į mane dūlbsi?* Šl (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 65

tvųskyti: (1a); *auksu tvųska raidės* (abd), *tvųskija, ežerai tvųsko* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 66

kniústoti: (1a); *ans, insikniaubęs veidą in priegali, kniústojo* J, *ko knústai*

(stovi), *nieko nedarbi, tinginiauji?* J (ab): S.k. 11;

kumstóti: (1a); *kùmsto* NdŽ ‘riogsoti’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 67

knarksóti: (1a); *nueina ir knarkso visą dieną, lyg darbo neturėdamas* Lnkv (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *Gertrūda darbo nemokėjo, kasdien pasijusdavo į veidrodį beknarksant* Tat (ac): S.k. 9;

knybsóti: (1a); *atneš kas sugedusį briauninką, tai knybsos kalvėję per visą dieną* Vdžg, *jau visas pusdienis, kai jis knýbso, į knygas įsikneibęs* Vdžg (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *nosyje knýbso, by katul kas, ir vis čiaudėti noriu* J (acd): S.k. 10;

paksoti: (1a); *prie rankų jam pakso ant virvelių pakabinti pagaliukai* ‘tabaluoti’ (abd): S.k. 12;

kita reikšmė: *kažkaip uždūlino ir nupaksojo šeškę* (1a 3 4) Sg ‘užmušti’: S.k. 7;

šypsóti: *šýpsosi; jie šypsójosi vienas kitam* (c): S.k. 3;

kūdikis šýpsosi (bd): S.k. 6.

Formalioji klasė 68

bijóti: (1a); *kiškis bujo ir lapo šlamėjimo* (acd): S.k. 10;

ieškóti: (1a); *gal raktो ieškai* Kbr (ac): S.k. 9;

kita reikšmė – **su-ieškóti:** *suieškók mano klumpes* (1a 3 4) Grš: S.k. 7;

lóšoti: (1a); *loša atsilošęs lošo* J (ab): S.k. 11;

žinóti: (1a); *savo vertę* (1a 3) Žuno (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 69

audýtis: *tai vyžas, kur* (1 4) *apsiaūdo* Psl: S.k. 1;

pra-aušdýti: (1a); *praaūšdo, jau regėt žaros* Rod (abd): S.k. 12;

dėdýti: (1a); cur.(= caus.) ‘dėti’ (1a 3 4): S.k. 7;

glùmždytis: *sėdi sode ir glùmždosi su mergom* Al (c): S.k. 3;

grabáldytis: *ko čia grabáldais per visą naktį* Vks ‘baldytis grabaliojant’ (b): S.k. 5;

už-simegzdyti: *agurkai neužsimegzdo* Rod (bd): S.k. 6;

mūrkdýti: (1a); *nebemurkdýk to vaiko – prigirdýsi* Rk (1a 3 40): S.k. 7;

-prasdýti: (1a); *pradėjo suprasdýt nedaugį* (ad): S.k. 8;

kita reikšmė: *jaunimas atprásdo nuo kalbos* Rod (acd): S.k. 10;

pūsđýti: (1a); *jei po puodu nepapūsđýsi, puode neišvirs* Rod (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 70

bōstytis: *jam* (c) *visados bōstosi akyse* Brž (cd): S.k. 4;

čiulpstytis: tr. ‘ką čiulpoti’: S.k. 1;

grastýtis: *grāstos širdis mano nuo to* (c) J ‘kratytis’: S.k. 3;

urstýtis: *mes irstēmės toliau, žiūrėdami į bangas* (b): S.k. 5;

maigstýtis: *tik pradėjau maigstýtis, ir išbudino atėjęs* (bd): S.k. 6;

slapstýti: (1a); *karo metus praleidau Vilniuje, kartais pats slapstydamasis, kartais kitus* (1a 3) *slapstydamas* K.Bor (1a 3 4): S.k. 7;

stáikstyti: (1a); *stáikstė stáikstė apie muni, ale mas nežiūrėjom ant jį* Upt (ac): S.k. 9;

iš-stembstýti: (1a); *šiuosmet be kopūstų būsim, ba visi išstermbstė* Arm (abd): S.k. 12;

žangstýti: (1a); *pasiimk iš po kojų tuos pagalius, kad nereikėtų žangstýti* (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 71

knupsyti: (1a); N, BzBk ‘ką spausti; užsipulti’ (1a 3 4): S.k. 7;

slūksyti: (1a); N,K ‘slunkinti’ (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 72

áikstyti: (1a, plg. *áikštis*); *aikstau ko* B (acd): S.k. 10;

baisytis: SD, N ‘baidytis, bijotis’ (cd): S.k. 4;

lažýtis: *o ką, galėjom lažyties!* Žem, *susilažyti su kuom* K (c): S.k. 3;

pa-sirakštýti: *pasirakščiaũ pirštą*: S.k. 1;

ražýtis: *išlipa mieguistas iš lovos ir rąžos vidur gryčios* Ps (b): S.k. 5;

į-siriuožýti: *kad venteris įsiriuožýtum į dumblą, kad neplūdurtų, įdeda į venterį kūlį* Plng ‘grimzti’ (bd): S.k. 6;

rūgýti: (1a); *tą pieną* (1a 3) *surūgeĩ* Db (1a 3 4): S.k. 7;

ruižýti: (1a); *pryširdis ruižo vaiką* Štš ‘traukti; raižyti’ (ad): S.k. 8;

sargýti: (1a); itr. *naktį tai sargýdavo prie pakaruoklio* Nm (ab): S.k. 11;

táikyti: (1a); *táiko į bėgantį kiškį* (ac), *táiko pasprukti* (ac): S.k. 9;

(kojas) žargýti: (1a); *per slenksčius žarگو* (ab): S.k. 11.

Sintagminiai santykiai: latvių kalba

Formalioji klasė 1

jādīt: (1a); *kur puisīti, tu jādīji?* ‘kur tu, berneli, jodei (jodinėjai)?’ (1a 2b); testas: *norējai ir jodinējai, nori – nejodinėjai* (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *sākuši zirgus* (1a 3) *jādīt putās* ‘pradējē jodyti žirgus iki putų’ – *norėjo ir jodē, nori – nejodo* (1a 3 4): S.k. 7;

zāldīt: (1a); *tas* (1a 4d) *jaunkundzēm* (1a 3c) *zaldīja kā nātras* ‘tai dilgino paneles nelyginant notrēs’ (acd): S.k. 10.

Formalioji klasė 2

raĩstīt, -īju : (1a); ‘raustīt, traukyti’ (1a 3 4): S.k. 7;

raĩstītiēš, -uōš: bērni ramstās ‘vaikai dūksta’ (b): S.k. 5;

skaũstītiēš: *puīši skaustās ar meitām* ‘bernai glebėsčiojasi su mergomis’ (c): S.k. 3;

uokstīt: (1a); *suns oksta zaķa pēdas* (1a 3) ‘šuo uostinēja kiškio pėdsakus’ (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: *bites okstī* ‘spiečius ieškosi vietas’ (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 3

gražitiės: *tā pēc manis gražījās* ‘ji manęs siekė’ (‘į mane kėsinosi’) (c): S.k. 3;

kita reikšmė: ‘drohen, grasintis’ (?c): S.k. 3;

kita reikšmė: *meitas gražās* ‘merginos aikštijasi’ (b): S.k. 5;

ruositiės: *mājnieki čakli rosījās pa saimniecību* ‘šeimyna energingai plušėjo po ūkį’, *bišu skola, kur viss tik naigi rosās* ‘bičių mokykla, kurioje viskas taip sparčiai triūsia’ (b): S.k. 5;

kita reikšmė: *tavs dzīves pavediens tik, tik no spoles rosās* ‘tavo gyvenimo gija tik besivyniojanti nuo ritės’ (bd): S.k. 6;

zuditiės: *nezudaities jūsu dzīvības pēc* (3c)! ‘nepergyvenkite dėl savo gyvybės’ (cd); *lopi zidījās* ‘gyvuliai nerimsta’ (cd): S.k. 4;

čuēnīt: (1a); *ciēnāmus zemes augļus* ‘vertinamus žemės vaisius’, *ciēnī tēvu un māti* (1a 3 4) ‘gerbk tėvą ir motiną’: S.k. 7;

puknīt: (1a); *puknī viņam* (1a 3c) *ar akmini pa galvu!* ‘trenk jam akmeni per galvą!’ (ac), ‘Rippenstösse geben, baksnoti (1a 3c) į šonus’: S.k. 9;

(asti) **svarbīt, -u, sverbīt, -īju:** (1a); *niķīgs zirgs svarba asti* ‘īnoringas žirgas uodegą mataruoja’ – *zirgs sverbīt ar asti* ‘arklys mataruoja uodegą’ (*nori ir mataruoja, nori – nemataruoja* – ab): S.k. 11;

vīlnīt: (1a); *labība vējā vilnī* (abd) ‘javai vilnija vėjyje’, *pļavas upīte, kas mīkstā zālē vilna* (abd) ‘pievos upelė, kuri vilnija minkštoje žolėje’: S.k. 12.

Formalioji klasė 4

cīkstītiēs: *ir jācīkstās ar grūtumiem* (c) ‘su sunkumais reik kovoti’, *vēlns aicinājīs mulķīti cīkstēties* ‘velnias šaukęs kvailelį imtynių’: S.k. 3;

čukstīt: (1a); *kas čukst, tas melo* ‘kas šnibžda, tas meluoja’, *viņas čukstēja brīnuma stāstus* (1a 3) ‘jos šnibždėjo pasakiškas istorijas’ (1a 3 4): S.k. 7;

šņurkstīt: (1a); *degunst šņurkst* ‘šniurkščia’ (*nori ir šniurkščia(si), nori – ne(si)šniurkščia* – ab): S.k. 11;

žvakstīt: (1a); *nauda kabatā vai makā žvakst* ‘kišenėje ar tašėje pinigai žvanga’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 5

mienītiēs: ‘streiten; dievagotis’, *mienētiēs, tagad miēnuoš, bet vakar miēnījuoš* ‘spyriotis’ (b): S.k. 5;

plūpīt: (1a); *biezputra plūp katliņā* ‘košė katile pliupsi’ (abd): S.k. 12;

ramīt: (1a); *ramiet rožu dārziņā!* ‘laidokite (4) rožių darželyje’, *kur jūs mani* (1a 3) *ramēsīt* ‘kur mane palaidosite?’ (1a 3 4): S.k. 7;

(acis) **valkšķīt:** (1a); *acis valkšķīt, -ēt* ‘akis vartalioti; mit den Augen blitzend einen Wink geben, duoti užuominą akies mirktelėjimu’ (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 8

muŕcīt: (1a); *ko tu murki kaŕi* (1a 3)? ‘ko kankini katiną?’, *nemurci sunīti* (1a 3)! ‘nekankink šuniuko!’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 15

šŕaudīt: (1a); *lopiņš sprauslā un šŕaudā* ‘gyvulėlis prunkščia ir čiaudi’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 23

tūcīt: (1a); *tūci* (4) *sienu* (1a 3) *šŕūnī* ‘kimšk šieną į daržinę!’, *tūkāt pīpē tabaku* (1a 3) ‘tabaką į pypkę kimšti’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 26

skrāidīt: (1a); *pakaļ meitu skraidījot* ‘paskui mergą bėgaš’ *pa svešām zemēm skraidīt* ‘lakstyti po svetimus kraštus’ (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *Laimė skraida kumeliņu* (1a 3) ‘Laima bėgina žirgelį’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 27

plaūksnīt: (1a); *māte plauksna bērnu* (1a 3) *ar plauksnu par pakaļu* ‘motina plekšnoja vaikui plaštaka per užpakalį’, *plauksna, plauksni* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 28

ļuōdzīt: (1a); *šŕipeles kātu* (1a 3) *vajaga dūšigi vien ļodzīt* ‘reikia kuo smarkiau klibinti kastuvo kotą’ (1a 3 4): S.k. 7;

-ļuodzītiēs: *kājas ļogās/ļodzās* ‘kojos linksta (svyruoja)’

Formalioji klasė 29

vaļīt: (1a); *vaļi* (4) *prom tos lopus* (1a 3)! ‘varyk šalin tuos galvijus!’ (1a 3 4), *lopus* (1a 3) *no labības vaļāt* ‘varyti gyvulius nuo javų’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 30

svepstīt: (1a); *zobiem klabot svepstēdams, lai meitene nebīstoties* ‘dantimis klabant, šveplendamas, kad mergina nebijotų’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 31

2. ļuidīt: (1a); *varēji viņam grūst un ļuidīt, kas tik tev bija* ‘galėjai jam brukti ir gausiai duoti, ką tik turėjai’ – *ļuidīt* (*ko?* – 1a 3) (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: ‘männlich Vermögen haben, vermögen, turėti kam potenciją’: *sudmalas neķuid malt* ‘malūnas neįstengia malti’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 34

muōcīt: (1a); *velns moca šo* (1a 3) *tīri nost* ‘velnias jį visai nukankina’, *mazākus bērņus* (1a 3), *kas vėl nestāv skolas vecumā, vasarā moka ar cūkām* ‘mažesnius vaikus, kurie dar nėra mokyklinio amžiaus, vasarą kamuoja kiaulėmis’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 43

kluñcīt: (1a); *kluñci nu putru* (1a 3)! ‘na plunyky putrą!’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 44

kņuosītiēs: *koklētāji ar stīgām kņošas* 'kanklininkai su stygom čiupnojasī' (b): S.k. 5;
maknīt: (1a); *makņūt pa purvu, pļavām* 'klampoti po bala, lankas', 'braidyti' (ab): S.k. 11;
mācīt: (1a); *māte man darbu* (1a 3) *māca* 'motina moko mane darbo', *māci mani* (1a 3), *māmuliņ, visādā darbiņā* (*visādam darbiņan*)! 'mokyk mane, motinėle, visokio darbelio!' (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 47

rañstīt: (1a); *ranstīt salmus* (1a 3) 'šiaudus skirstyti (teilen)', *ranstīt žagarus vai malku* (1a 3) '(su)dėti žagarus ar malkas' (1a 3 4): S.k. 7;
kita reikšmė: *kamēr lielie ranta baļķi, puikas ransī mietu* (1a 3) 'kuomet suaugusieji ranto sija, berniukai ransto mieta' (1a 3 4): S.k. 7;
žvāksīt: (1a); *ko tu žvāksīt* 'ko tu plepi?' 'viel schwatzen' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 48

ķesīt: (1a); 'schlingend, gierig essen': *ko tur nu ķesīt?* 'kā ten dabar šlemšti?' (1a 3 4): S.k. 7;
ļuksīt: (1a); *kur jau muižas cūkas skrien, tur māju ķirlas pakal ļuksīt* 'kur bēga sodybos kiaulės, ten ir namų dvėsenā velkas iš paskos' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 49

dirbītiēs: *viņš dirbījas gar citu būšanām* (3c) 'jis kišasi į kitų reikalus' (c): S.k. 3;
makšķītiēs: *makšķījas kā ļauna diena* 'labai gaišta, krapštosi' (b): S.k. 5;
plūksnītiēs: *jau plīksnījas, drīz spīdēs saule* 'jau giedrēja, greit spindės (švies) saulē' (bd): S.k. 6;
1. ruocīt: (1a); *rocīt savu dravenieku* (1a 3 4)! 'laiduok už savo bičiulį!': S.k. 7;
vūimīt: (1a); *tas nekā nevuimī* 'jis nieko nesupranta' (ad): S.k. 8;
žārīt: (1a); *viņš sāka žārīt savam zirdziņam* (1a 3c) 'jis ėmė pliekti savo arkliuką' (ac): S.k. 9;
kita reikšmė: *žārīt virsu* 'užpilti' (? ac): S.k. 9;
kita reikšmė: *pašlaik žārī stiprs lietus* 'dabar pliekia smarkus lietus' (abd): S.k. 12;
žļadzīt: (1a); *ko tu te žļadzī vienādi vien?* 'ko tu čia vis murmuliuoji?' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 53

trimdīt: (1a); 'tramdīt: vaikyti, tramdyti' (1a 3 4): S.k. 7;
trimdāt: (1a); *it kā trimdāts tēvu sētu atstādams* 'tarsi tremiamas palikdamas tėvų kiemą' (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 55

grasīt: (1a); *uzsauc ienaidniekiem* (1a 3) *grasot* 'sušunka grasindamas priešams', *viņš dūsmīgi grasāja ar cirvi labdarim* (1a 3c) 'jis įnirtingai grasino geradariui kirviu' (ac): S.k. 9;
guldzītiēs: *gulgās vien, laikam vems* 'vis žiauksi, turbūt vems' (bd): S.k. 6;

slāicīt: (1a); *slaicīt rokas* (1a 3) *uz augšu* ‘rankas ī viršū tiesti’ (1a 3 4): S.k. 7;
slaikātiēs: ‘sich nach oben strecken, stieptis ī viršū’ (ab): S.k. 11;
tuôkšītiēs: *ko tu tokšies? nāc drīz!* ‘ko delsi? atiek greičiau!’ (b): S.k. 5.

Formalioji klasē 57

laūlāt: (1a); *kur laulami gredzentiņi?* ‘kur jungtuvīų žiedeliai?’, *pēc dievvārdiem mācītājs laulā jaunos pārus* (1a 3) ‘po mišių kunigas tuokia jaunas poras’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasē 58

izsardzīt: (1a); *no krūma, no zara izsardzīju* ‘nuo krūmo, nuo šakos apsaugoju’, *tādas nevar izsargāt, ne izglabāt* ‘tokių negalima nei apsaugoti, nei išsaugoti’, *sargi savu mēli* (1a 3 4)! ‘prilaikyk liežuvį!’, *sargā kā suns siena vezmu* ‘saugo kaip šuo šieno vežimą’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasē 68

zināt: (1a); *ne brālīši mani* (1a 3) *zina, ne es zinu bālenīšus* (1a 3) ‘nei broleliai manęs (apie mane) nežino, nei aš nežinau brolelių (apie brolelius)’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasē 69

kļūdīt: (1a); *pirku zirgu, daru laivu, tik kļūdīju maliņā* ‘nusipirkau žirgą ir darau valtį, taip atkėliau į krantelį’, *un dievs tam atkal kļūda pēc ciešanas daudz svētības* (1a 3) ‘ir Dievas jam po kentėjimų vėl suteikia daug palaimos’ (1a 3 4): S.k. 7;
kita reikšmė: ‘zufällig wohin kommen, irren, užklysti’ (acd): S.k. 10;

māldīt: (1a); *jeb mani* (1a 3) *acis malda?* ‘ar mane akys klaidina?’ (1a 3 4): S.k. 7;
kālab velti lai mans gars bezgalībā malda? ‘kodėl tad veltui mano dvasia klaidžioja begalybėje?’ (ab): S.k. 11;

smaidīt: (1a); *skuķe smaida puisēnam* ‘mergūtė šypsojo berniukui’ (ac): S.k. 9;
smaida vienu (1a 3), *smaida otru* (1a 3), *smaida savu augumiņu* (1a 3) ‘išjuokia vieną, išjuokia kitą, išjuokia save pačią’ (1a 3 4): S.k. 7;

viļđītiēs: *lai viņš nevildās uz mani* ‘tegu jis manimi nesiklauna!’ (c): S.k. 3.

Formalioji klasē 70

bīstītiēs: *dēlu mātē gribējās, lai es viņu* (3) *bīstījos* ‘geidavo anyta, kad jos bijočiau’ (d): S.k. 2;

lūmstītiēs: *viņš lumstās klāt, kā daždien suņi māk* ‘jis prisimeilina, kaip šunys kartais moka’ (? 3c): S.k. 3;

marstītiēs: *marstās ar rokām* ‘mosikuoja rankom’ (b): S.k. 5;

kita reikšmė: ‘heucheln, apsimesti’ (b): S.k. 5;

muōstītiēs: *sāk viņa moštīties it kā cits cilvēks* ‘pradedo ji pamažu atsibusti tarsai kitas žmogus’ (bd): S.k. 6;

naistītiēs: *tā barība man naistās* ‘tas maistas man įgrysta’ (cd): S.k. 4;

2. šustīt: (1a); ‘geschäftig hin und her laufen, šen ten lakstyti’ (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *šustīt šustīja un visas malas* (1a 3) *ižšustīja, bet ne sukīt nedabūja*

‘šniukštīnēt šniukštīnējo ir visus kampus iššniukštīnējo, bet nē trupinio išuostinēt negavo’ (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: *zēni skolā šusta nažiem vai citiem niekiem* ‘berniukai mokykloje mainosi peiliais ar kitais niekais’ (ac): S.k. 9;

kita reikšmė: ‘jmn wiederholt schicken, um etwas heimlich zu erfahren, siuntinėti iššnipinėti’ (1a 3 4): S.k. 7;

vemstīt: (1a); *atvars lai vemsta ārā šo nedienu* (1a 3) ‘bedugnė teišvemia šią nelaimės dieną!’, freq zu *vemt* ‘vomieren’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 72

ausītīēs: *viņi sāka vectēva ruņā* (c) *ausītīēs* ‘jie ģmē klausytis senelio šnekos’: S.k. 3;

brīnītīēs: *brīnās ļaudis dzismām manām, brīnās manai valodai* ‘stebisi žmonės mano dainomis, stebisi mano kalba’ (cd): S.k. 4;

čuoīmītīēs: *ko tu tur ilgi čomies, ko nevari darbu beigt* ‘ko tu ten ilgai krapštais, kad negali darbo baigti’ (b): S.k. 5;

2. dairītīēs: *št malka labi dairās* ‘šitos malkos gerai skyla’ (bd): S.k. 6;

dalīt: (1a); *tēvs ar dēlu zemi* (1a 3) *dala* ‘tēvas su sūnumi žemę dalija’ (1a 3 4): S.k. 7;

duksnīt: (1a); *viņš man duksnīja ar dūri sānos* (ac) ‘jis baksnojo man kumščiu į šonus’: S.k. 9;

manīt: (1a); *sudmalās neesot vairs manīti velni* ‘malūne velnių nebepastebī’, *nemanīt laiku* (1a 3) *aiztekam* ‘nejausti laiko tėkmės’ (ad): S.k. 8;

mitrīt: (1a); *labam gājējam līdzī mitrīt* ‘skubėti greta gero ģjiko’ (ab): S.k. 11;

zvaidrīt: (1a); *zvaigznes zvaidra* ‘zvaigždės žiba’ (abd), *sarkani nokaitēta dzelzs no ēzes ņemot zvaidra* ‘raudonai įkaitinta geležis kibirkščiuoja imama iš žaizdro’ (abd): S.k. 12.

Sintagminiai santykiai: prūsų kalba

Formalioji klasė 5 (?)

giwīt: (1a); III 43₂₁; *kai mes tennēifon paggan fkištai bhe teifingi giwammai* III 33₁ ‘kad mes jo dėlei skaisčiai bei pagarbiai gyvename (gyventume)’, *kas (tu) Gīwu bhe Rikawie en Prabutfkan* III 85₁₄ ‘kuris gyveni ir viešpatauji amžinybėje’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 49

grīkisi: *quai fien en mans grīki fi* III 55₁₂ ‘kurie mums nusideda’ (c): S.k. 3;

cixtitwi: (1a); *As Cixtia tien* (1a 3 4) III 129₁₀ ‘aš krikštiju tave’: S.k. 7.

Formalioji klasė 68

perbānda: (1a); *emperbandāfnan* III 55₁₄ ‘į išbandymą’, *Deiws perbānda arwišku niainonton* (1a 3 4) III 55₁₆ ‘Dievas tikrai nieko negundo’: S.k. 7;

biātwei: (1a); III 27₁₀, *(Stas) Rikijs turri podīngan en fīēmans quoi tennan* (1a 3) *bia* III 85₈ ‘Viešpats turi pomėgī tuose, kurie jo bijo’ (ad): S.k. 8;

laikūt: (1a); III 39_{14/15}, *quai mien milē bhe maians pallaipsans* (1a 3) *lāiku* III 37₁₈ ‘kurie mane myli ir mano paliepių laikosi’ (1a 3 4): S.k. 7;

-sinnat: (1a); III 53, *en fchlāitīfkan pofinna as pīrfdau Joūmans kai as maians malnijkans bhe fēimīnan ni ifarwi afmai auginnons prei Deiwas Teifin* III 69₁₀ ‘ypatingai pripažīstu aš priešais jus, kad aš savo vaikus bei šeimyną neištikimai auginęs Dievo garbei’, *Stai Grikaufna ebimmai dwai dellikans ēnfen. Ains, kāidi ftans grīkans* (1a 3) *pofinna* III 65, ‘išpažintis apima savyje dvi dalis. Viena, kad kas nors prisipažįsta nuodėmes’ (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: *Pīrfdau Deiwan turridi wīffans Grīkans fien fshellānts dātunfi, dīgi ftans kans* (1a 3) *mes digi ni erfinnimai* III 65_{18/19} ‘priešais Dievą reikia duotis kaltam visomis nuodėmėmis, taipogi tomis, kurias mes taipogi nepažįstame’ (ad): S.k. 8.

Neutralizacija ir paradigminiai santykiai

Sintagminių santykių analizė leido nustatyti 12 semantinių klasių-paradigmų. 6 iš jų turi integralinį požymį „sangražinis“, t.y. klasės 1–6, be to, klasės 1–4 ir 7–10 turi integralinį požymį „papildininis“, 1, 2 ir 7, 8 – integralinį požymį „galininkinis“, 1, 3, 5 ir 7, 9, 11 – požymį „asmenybinis“ (plg. Dendrogramą 4), kuris būdingas visiems šių klasių nariams. Šių požymių hierarchijoje aukščiausias yra „sangražinis“, žemesnis – „papildininis“, dar žemesnis – „galininkinis“, žemiausias – „asmenybinis“. Aukštesnės hierarchinės pakopos integraliniai požymiai jungia veiksmažodžius, sudarančius stambesnes už kiekvieną iš 12 paradigmų. Antai požymis „sangražinis“ atitinka stambiausią paradigmą, aprėpiančią smulkesnes paradigmas 1–6, požymis „papildininis“ – paradigmą, susidedančią iš klasių 1–4 ir 7–10, požymis „galininkinis“ – paradigmą iš klasių 1, 2 ir 7, 8. Nors šešios klasės, t.y. 1, 3, 5, 7, 9, 11, savo ruožtu turi požymį „asmenybinis“, pastarasis jau nebejungia jokių klasių į vieną paradigmą, nes klasifikacija baigta ir kiekvienoje iš šešių šakų šis požymis yra būdingas tik vienai iš išvardytų smulkesnių klasių-paradigmų, vadinasi, nėra integralinis neegzistuojančių žemesnių pakopų atžvilgiu. Akivaizdu, kad veiksmažodžiai, kuriems būdingi aukštesnės hierarchinės pakopos integraliniai požymiai, gali turėti ir žemesnių hierarchijos pakopų integralinius požymius. Tarp vieną aukštesnės pakopos integralinį požymį turinčių gretiminių paradigmų atstovų nesunkiai pastebima kryžminė distribucija, pavyzdžiui, galininkiniai ir negalininkiniai

veiksmažodžiai kontrastuoja, būdami pozicijoje su netiesioginiu papildiniu (plg. *Jonas grāso Laimai* ir *Jonas rāšo Laimai laišką*, *Jānis grāsa Laimai* ir *Jānis raksta Laimai vēstuli*), tačiau pozicijoje su tiesioginiu papildiniu įmanomi tik galininkiniai veiksmažodžiai¹ (plg. *Jonas krāto, māto Laimą*, bet *Jonas vangsto, bijo Laimos*, *Jānis krata, mana Laimu*, bet *Jānis smaīda Laimai*). Kryžminė distribucija yra *struktūrinės neutralizacijos* sąlyga (visi terminai vartojami pagal Girdenis 1981). Dendrogramoje 4 šią neutralizaciją atspindi susikryžiovimo taškai, atitinkantys paradigminių klasių neskylimą tam tikrose pozicijose. Pavyzdžiui, kai sinoniminis veiksmažodis su konversiniu refleksyvu formaliai nebesiskiria nuo nekonversinio refleksyvo (susikryžiovimo taškas 1), turime požymio „sangražinis“ neutralizaciją: *Jonas aūnasi batus* = *Jonas aūdosi batus*, *Kaķītis baīdās* = *kaķītis bīkstās* ‘kačiukas bijo’. Pozicijoje, kurioje nereikalaujama papildinio (susikryžiovimo taškai 2), papildininis veiksmažodis be papildinio formaliai nesiskiria nuo nepapildininio – tai požymio „papildininis“ neutralizacija: *kačiukas ēda* = *kačiukas bujo* = *kačiukas lāksto*, *kaķītis ēd* = *kaķītis bīkstās* = *kaķītis skruen* – visur pabrėžiama kačiuko būseną, smulkiau situacija nedetaliuojama. Pozicijoje, kurioje nereikalaujama tiesioginio papildinio (susikryžiovimo taškai 3), galininkinis veiksmažodis be tiesioginio papildinio formaliai nesiskiria nuo negalininkinio – tai požymio „galininkinis“ neutralizacija: *Jonas rāšo motinai* = *Jonas grāso motinai*, *Jānis raksta mātei* = *Jānis grāsa mātei*. Pozicijoje, kurioje veiksniumi eina neapibrėžiamasis įvardis, neasmenybiniai veiksmažodžiai nesiskiria nuo asmenybinių (susikryžiovimo taškai 4) – tai požymio „asmenybinis“ neutralizacija: *kažkas bujo* = *kažkas grāso*, *kaut kas bīkstās* = *kaut kas grāsa*.

Kiekvienoje pozicijoje išlieka aukštesnės hierarchinės pakopos integralinis požymis, bet neutralizuojamas žemesnės hierarchinės pakopos integralinis požymis. Vadinasi, pastarasis skiria jo jungiamą paradigmą nuo paradigmos, kuri šio požymio neturi, bet turi aukštesnės pakopos integralinį požymį: viena pakopa stambesnėje paradigmoje buvęs integralinis požymis tampa *diferenciniu* (skiriamuoju). Požymis „papildininis“, integralinis smulkesnėms galininkinių ir negalininkinių veiksmažodžių paradigmoms, abidvi pastarąsias aprėpiančioje paradigmoje tampa diferencinis, atskirdamas ją nuo nepapildininių veiksmažodžių paradigmoms.

¹ Neiginio kilmininką valdantis papildininis veiksmažodis vis tiek yra galininkinis pagal įprastą (nežymėtą) vartoseną.

Opozicija tarp vieną integralinį požymį turinčių, bet vienu (diferenciniu) požymiu besiskiriančių paradigmu narių yra *privatyvinė*. Tie privatyvinių opozicijų nariai, kurie yra panašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamus narius, yra *nežymėtieji*, kaip antai veiksmazodžiai neasmenybiniai, negalininkiniai, nepapildininiai, nesangražiniai. Opozicijos nariai, kurie nepanašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamuosius, yra *žymėtieji*, kaip antai veiksmazodžiai asmenybiniai, galininkiniai, papildininiai, sangražiniai.

Diferenciniai požymiai ryškėja iš žymėtųjų ir nežymėtųjų privatyvinės opozicijos narių vienos hierarchinės pakopos skirtumo. Sangražinius veiksmazodžius nuo nesangražinių skiria sangražos buvimas. Šiame darbe nagrinėjami tik reflexiva tantum. Diferencinis požymis – refleksyvumas. Papildininius veiksmazodžius nuo nepapildininių skiria galimas papildinys, sąlygojamas veiksmazodžiui būdingo santykio nukreiptumo (pastarasis kartais dar vadinamas „kryptingumu“ – plg. Drukteinis 1982 su bibliografija). Būtent ši veiksmazodžio savybė lemia versijos kategorijos (žr. p. 13–19) veikimą. Diferencinis požymis – nukreiptumas. Galininkinius veiksmazodžius nuo negalininkinių skiria galimas tiesioginis papildinys, sąlygojamas tos nukreiptumo rūšies, kuri lemia tiesioginį veiksmo perėjimą į objektą. Diferencinis požymis – tranzityvumas¹.

Kaip minėta anksčiau (p. 18–19), versijos kategorijai keičiant sintaksinį veiksmazodžio valentingumą, gali įvykti refleksyvizacija, padaranti iš tranzityvinio veiksmazodžio intranzityvinį. Vadinasi, ir dėl šios priežasties semantinė klasifikacija turi būti atliekama, pirma atmetus visus konversinius refleksyvus ir tik po to pavartojant požymį „tranzityvumas“. Pavyzdžiui, veiksmazodžiai *daňgstó* ir *daňgstosi* gali turėti skirtingas reikšmes (plg. *kasininké daňgstó išeikvojimus* ir *kasininké daňgstosi nebútais dalykais*), bet šiame darbe nagrinėjamas vien tik veiksmazodis *daňgstó*, nes sangražos suteikiamas reikšmės pakeitimas savaime išplaukia (yra „užprogramuotas“) iš veiksmazodžio leksinės semantikos, o tranzityvumas visuomet atsiskleidžia

¹ Kalbininkai europocentristai, darantys bendrajai kalbotyrai svarbius apibendrinimus ribotos ar tapačios tipologijos kalbų pagrindu (anglų, lietuvių t.t.), yra pakankamai supainioję tranzityvo, kauzatyvo ir kt. terminus (plg. toliau p. 184 t.). Kalbant apie tranzityvumą, čia visur laikomasi šio tradicinio supratimo.

tik nerefleksyvinėje formoje (refleksyvinėje formoje tranzityvumas atsiskleidžia nevisuomet). Suprantama, tais retais atvejais, kai šiame darbe pasirenkama konversinių refleksyvų forma (vartosena įprastinė, negu nerefleksyvinė), ji sąlygiškai traktuojama tarytum nekonversinė (plg. p. 154).

Valingumo ir nevalingumo veiksmažodžiai skiriasi savo reiškiamu valingumu, kuriam nustatyti tinka testas „*nori ir ..., nori – ne...*“. Dažnai valingumą nuo nevalingumo atskiria tai, kad pastarasis nesiderina su imperatyvu (plg. *°baidýkis! °giẽdrykis!*). Kadangi analizė turi atsižvelgti į kalbos psichologiją, o ne į gamtos mokslus, tai kurie ne kurie nevalingi veiksmai, žmogaus sąmonės personifikuojami, laikytini valingais (plg. *Negiedokit, gaideliai!* – nors gaidelių giedojimas refleksiškas). Tų žmonių mąstysena, kurių per amžius buvo vartojama ir kurių mums yra palikta kalba, reikalauja traktuoti gyvūnus kaip valingus padarus, nesigilinant į tuščius ginčus, ar aukštesnieji gyvūnai turi sąmonę, ar šuo galės elgtis valingai ir pan. Tokie ginčai iš tikrųjų priklauso ne kalbotyros, bet visai kito mokslo kompetencijai. Kalbotyrai svarbu tik viena: kaip kasdienį (buitinį) reiškinio suvokimą lemia tūkstantmetė kalbos vartojimo tradicija. Kalbos vartojimo požiūriu, tokie veiksmai, kaip *kal̃ba, lója, krañkia*, amžių amžiais priklausė analogiškai klasifikuojamų gyvų būtybių sferai (tarp kitko, šioje klasifikacijoje „žmogumi“ iš pradžių buvo laikomas tik gentainis, o visi tie „vokiečiai murmedavo“ lygiai taip, kaip mykdavo karvės ar kniaukdavo katės), vadinasi, buvo laikomi valingais. Gamtos mokslų kriterijus netinka ir valingai atliekamų fiziologinių aktų atveju. Pavyzdžiui, žmogus negali fiziologiškai nesituštinti, bet įprastomis aplinkybėmis tai valingas aktas, atliekamas tam tikru metu tam tikroje vietoje. Todėl nėra abejonės, kad veiksmažodžiai *kalbẽti, lóti, krañkti, tùštintis* ir pan. turi būti analizuojami tik kaip valingumo veiksmažodžiai. Jų diferencinis požymis – agentiškumas, nes tik valingas aktantas vadinamas agentu.

Iš keturių išvardytų diferencinių požymių refleksyvumas nustatomas kaip morfologinis (reflexiva tantum pagal sangrąžos buvimą), nukreiptumas ir tranzityvumas – kaip sintaksiniai, o agentiškumas – kaip leksinis. Taigi šiais požymiais besiremianti klasifikacija aprėpia visus kalbos lygmenis.

Daugiau diferencinių požymių atskleidžia tolesnė kiekvienos iš nustatytų 12 paradigų analizė. Požymis, kurioje nors iš dviejų

gretiminių žemesniosios hierarchijos paradigmu būvęs diferencinis, skaidant tą paradigmą toliau, pasirodo jau esąs integralinis.

Sulyginę poras *daĩrās* : *gadās* (paradigma 4, būvęs diferencinis, o dabar integralinis požymis „inagentiškumas“), *kvaĩtosi* : *ũkstosi*, *muõstās* : *plaiĩškās* (paradigma 6, integralinis požymis „inagentiškumas“), *mĩsto* : *aps-mdo* (paradigma 8, „inagentiškumas“), *bujo* : *neseĩnija* (paradigma 10, inagentinė), *miĩdo* : *spĩgso*, *smaĩda* : *viĩna* (paradigma 12, inagentinė), matome, kad pirmieji jų nariai skiriasi nuo antrųjų tuo, kad apibūdina gyvas būtybes, nepriklausomai, ar jas reiškia pirmasis (*vilkas bijo ugnies*), antrasis (*lietus iščeĩžio Petrą*) ar trečiasis aktantas (*Martai nĩtres zalda*). Diferencinis požymis vėlgi leksinis – animiškumas. Jį įvedus, paradigmu padaugėja, nes buvusių paradigmu 4, 6, 8, 10, 12 kiekviena suskyla į dvi naujas, animata ir inanimata klasių paradigmas, o dėl to visų paradigmu bendras skaičius padidėja iki 17. Griežtai atibojant lietuvių ir latvių kalbas, tokia išvada būtų nekorektiška, nes lietuvių kalboje buvusioji paradigma 4 neskyla (pagal nustatytąjį diferencinį požymį animata *baĩsosi*, *bõstosi* neturi kontrastuojančios poros, tad paradigmu būtų tik 16), o latvių kalboje neskyla buvusios paradigmos 8 (niekam nekontrastuoja šiaip pagal nustatytąjį požymį animata *zina*, *mana*) ir 10 (pagal tą požymį animata klasei priklausantis *zaldā* irgi neturi kontrastuojančios poros – visų paradigmu būtų tik 15). Tačiau šiame darbe ne kartą remiamasi tuo, kad kalba – neribota sistema: jei kuris nors teoriškai įmanomas dalykas nepaliudijamas, jis gali būti tik per atsitiktinumą neužfiksuotas arba gali sporadiškai atsirasti. Kadangi čia svarstau būtent baltų kalbas, o ne kurią nors atskirą kalbą, tai patikimiausi yra bent dviejose kalbose pasikartojantys faktai, pavyzdžiui tas, kad paradigma 2 negali būti suskaidyta pagal animiškumo požymį. Be to, griežtai atibojus kalbas, lietuvių ir latvių kalbų bendrų duomenų remiama prūsų kalbos faktų analizė būtų ir visai neįmanoma.

Kadangi ir visi kiti toliau nustatomi diferenciniai požymiai bus leksiniai, analizė smarkiai susikomplicuos. Jau ir agentiškumo atveju dažnokai reikia griebtis specialių testų (plg. „*nori ir ...*“ arba imperatyvinę transformaciją), tik jie, deja, ne visuomet įmanomi. Nustatant, ar veiksmazodis turi tam tikrą diferencinį požymį, ar neturi, dažnai tenka vadovautis bendrais principais, objektyvumo kriterijui pasidarant neaiškiam bei didėjant paties tyrėjo kalbinės

kompetencijos (šiaip ne visų tos pačios kalbos vartotojų vienodos) bei subjektyvaus suvokimo vaidmeniui. Tyrėjo mąstymui priklausant tai pačiai semantinei sistemai, kurią jis bando analizuoti, leksinė semantika niekuomet negali būti apdrausta nuo neobjektyvumo. Pasitaiko, kad tas pats veiksmažodis, priklausomai nuo konkrečios jo pavartojimo situacijos, ir gali turėti kurį nors diferencinį požymį, ir gali jo neturėti. Ar tokiu atveju jis laikytinas vienu tuo pačiu veiksmažodžiu („virtualusis žodis“), ar dviem (atskira reikšmė – atskiras žodis)? Jei atsakymą lemia vienokia ar kitokia tyrėjo nuostata, jis nėra objektyvus. Šiame darbe laikomasi nuomonės, kad vienas žodis galys turėti skirtingų reikšmių, tačiau susidurta su sunkumais, atibojant daugiareikšmiškumą nuo sinonimijos, nes toli gražu ne visada skirtingos to paties žodžio reikšmės yra išvestinės arba akivaizdžiai giminingos. Belieka stichiškai griebtis etimologijos, o tai jau nebe sinchronijos, bet diachronijos dalykas.

Ar veiksmažodis *daužo* agentinis, ar inagentinis? Sakinyje *girtas daužo langus* – taip, sakinyje *žibai daužo uolą* – ne. Panašių atvejų pernelyg daug, kad būtų galima išskirti veiksmažodžius, kuriems leksiniai diferenciniai požymiai nerelevantiški. Todėl šiame darbe bandoma laviruoti tarp „sveiko proto“ (kuri reikšmė pirminė arba turėtų būti laikoma pirmine pagal ilgaamžės vartosenos logiką – pvz. pirminė bus agentinė veiksmažodžio *daužo* reikšmė) ir gana dirbtinio principo, kad veiksmažodžiai neturi diferencinio požymio tik tuomet, kai neturi jo nė vienu pavartojimo atveju (jei ne tik žaibas, bet ir girtuoklis *daužo*, tai *daužo* – agentinis veiksmažodis; šiuo atveju abudu kriterijai sutapo). Yra atvejų, kai pastarasis kriterijus netinka (pavyzdžiui, agentinė vartoseną įmanoma, bet ji reta arba neįprasta), tuomet jis voliuntaristiškai atmetamas. Be abejo, tokia analizė iš tikrųjų nėra mokslinė, bet tatau reiškia, kad objektyvi mokslinė analizė apskritai neįmanoma. Leksinė semantinė analizė objektyviai atspindi tik jos autoriaus mąstymo logiką.

Imkime poras *iškogždijo* (višta) : *apibarzdijo* (žmogus), *gulgās* (‘žiauksi’ – šuo) : *gāstās* (‘mikčioja’ – žmogus). Jos priklauso nerefleksyviniam ir refleksyviniam nukreiptiems įnagininkiniams animata klasės veiksmažodžiams. Bet pirmuosius porų narius nuo antrųjų skiria tai, kad jie apibūdina žmogaus sferą. Kadangi tarp tokių veiksmažodžių labai maža inagentinių animata veiksmažodžių (šiame darbe neabejotinai užfiksuota tik lie. *apsikātyti*, *nugruodyti*,

iškogždyti, kálkšoti, la. *rimsťities, glumšťities, glundzťities, guldzťities*, nekalbant apie keletą abejotinų '(nu)stipti' reikšmės veiksmažodžių, vartojamų kalbant apie žmogų), diferenciniu požymiu laikytinas būtent animališkumas. Reikia pabrėžti, kad valingumo, gyvos būtybės ir asmens (negyvūno, t.y. ne-gyvulio) kategorijos yra skirtingos ir kad iš jų tik pirmoji (pati bendriausia) yra universali, vienodai būdinga abiem kitoms. Antroji ir trečioji įvairiose kalbose turi nevienodą svorį. Pavyzdžiui, iš pirmo žvilgsnio adekvačiai verčiami anglų *who* → rusų *кто* ir anglų *what* → rusų *что* atspindi realijas, kurios anglo ir ruso kalbinėje sąmonėje anaip tol ne tapačios. Anglui *who* – tai tik asmuo, žmogus, o *what* – neasmuo, gyvūnas arba daiktas. Rusui *кто* – bet kuri gyva būtybė, žmogus (anglų 'who') arba varna (anglų 'what'), o *что* – tiktai daiktas. Diachroninė analizė lyg ir rodo, kad rusiškoji sistema senesnė, kad indoeuropiečiams iš pradžių buvo būdinga būtent gyvo–negyvo dichotomija (plg. dvi gramatinės gimines anatolų kalbose, susijusias su pirmąsčiu animata ir inanimata klasių skyrimu). Užtat, pavyzdžiui, kartvelų ir abchazų–adigų kalboms yra būdinga žmogaus–nežmogaus dichotomija (plg. kartų *ᲑᲗᲠᲚ* *vin* 'who' : *ᲑᲗᲠᲚ* *ra* 'what'). Atlikus animalistinių ir neanimalistinių gyvojo sferai priklausančių inagentinių veiksmažodžių analizę baltų kalbose, paaiškėjo, kad jų priešpastatymas labai ribotas lyginant su animata–inanimata priešpastatymu. Galutiniai šio darbo duomenys (nustačius visus diferencinius požymius ir išskyrus visas semantines klases) rodo ir tai, kad lietuviški ir latviški animalistiniai ir neanimalistiniai gyvojo sferos inagentiniai veiksmažodžiai lietuvių ir latvių kalbose priklauso skirtingoms reikšminėms klasėms, vadinasi jų skirstymas į animalistinius ir neanimalistinius nėra specifiskai baltiškas. Todėl šiame darbe nepaisoma animališko ir tarp inagentinių veiksmažodžių pasitenkinta animiškumo požymiu, t.y. gyvų ir negyvų objektų sferas apibūdinančių veiksmažodžių klasėmis.

TERMINOLOGINIS PASITEISINIMAS: Nors terminas kaip etiketė nebūtinai turi atskleisti savo turinį (svarbu, kad terminai būtų vartojami nuosekliai, o gyvojo sferos klasę norint galima pavadinti ir *kėde*, *puodu*, *UAB Sprakšla* ar kokia *Gaja*), pats nuolatinis grįžimas prie lotynų kalbos rodo pastangą suteikti terminui aiškinamąją galią. Šia prasme terminų skirtumas „animalistinis“ vs. „animatum“, „neanimalistinis“ vs. „inanimatum“ iš tikrųjų gana nevykęs, nes bažnytinės lotynų

kalbos žodis *anima* 'siela' su terminu 'animalistinis' (lo. *animālis* 1. 'turintis sielą; gyvas'; 2. 'gyvūnas') susijęs ne daugiau, negu su terminu 'animatum', čia vartojamu gyvojo referento prasme. Pastarajam tad labiau tiktų terminas „vitalinis“, bet to nedrįsau daryti dėl jau kalbotyroje iššaknijusios tradicijos gyvojo–negyvojo sferas žymėti terminais „animata“–„inanimata“.

Sulyginę poras *kūbstosi* (*pric ko*) : *šypsosi* (*kam*), *žakstās* (*ap ko*) : *gražijas* (*pēc kā*) (pirminė paradigma 3, integralinis požymis „agentiškumas“), (*jam tai*) *pasibōsto* : (*jis to*) *baīsosi*, (*tas viņam*) *naistās* : (*viņš no tam, tā*) *daīrās* (pirminė paradigma 4, integralinis požymis „animiškumas“), *užsimegzdo* : *slēgosi*, *plaišķās* : *plaiksnās* (pirminė paradigma 6, integralinis požymis „inanimiškumas“), *rāšo* : *sāugo*, *raksta* : *sarģa* (paradigma 7, „agentiškumas“), *māsto* (*kā*) : *māto* (*kā*), *mana* (*ko*) 'pastebi' : *zina* (*ko*) (paradigma 8, „animiškumas“), *kontūzija* (*kā*) : *aps-mdo* (*kā*) (paradigma 8, „inanimiškumas“), *vāngsto* (*ko*) : *klaūso* (*ko*), *grasa* (*kam*) : *smaīda* (*kam*) (paradigma 9, „agentiškumas“), *dīgso* (*kam*) : *byjo* (*ko*) (paradigma 10, „inagentiškumas“), *braīdo* : *lōšo* (paradigma 11, „agentiškumas“), *marķso* : *knāpso*, *mīrksta* : *smaīda* (nevalingai) (paradigma 12, „animiškumas“), *spējso* : *kābo*, *viļna* : *zālī* (pirminė paradigma 12, „inagentiškumas“), matome, kad pirmieji jų nariai nuo antrųjų skiriasi savo reiškiamu situacijos kitimu, antrieji tokio požymio neturi. Pirmuosius įprasta vadinti dinaminiais, antruosius – statiniais. Opozicija tarp vieno ir kitų dažnai neutralizuojama, finitinę formą pakeičiant dalyvine – *rāšantis* (knygas) = *rašytojas*, *sāugantis* (sandėlį) = *sargas* pasižymi vienodu statiškumu¹. Kadangi nepanašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamus yra kaip tik dinaminiai veiksmažodžiai, tai diferenciniu požymiu ir laikytinas dinamiškumas.

Veiksmažodžių dinamiškumas ir statiškumas įvairių autorių suprantami skirtingai. Taip G. Silnickis (1983), išskirdamas „būseną“ kaip elementarų bet kurios veiksmažodinės reikšmės fazinį komponentą, kalba apie keturis „būsenos“ tipus: statinį, gradualinį, iteratyvinį ir fluktuacinį, o dinamiškumą traktuoja kaip vieną iš jų požymių. Anot jo, statinė būseną charakterizuoja veiksmažodžius 'gulėti',

¹Tai, kad tam tikri lietuvių ir latvių statyvai gali būti priešdėlio dinamizuojami (*šypsosi*→*nusišypso*, *smaida*→*pasmaida*), yra darybos, bet ne neutralizacijos dalykas.

‘žinoti’, kurie ir šiame darbe negali būti traktuojami kitaip kaip statiniai. Tačiau veiksmažodžius ‘dirbti’, ‘gyventi’, kuriuos laikau dinamikos–statikos požiūriu skirtingais, Silnickis vadina fluktuaciniais, turinčiais požymį „dinamiškumas“. „Fluktuaciniais“ veiksmažodžiams esą būdinga „nereguliarių pakitimų reikšmė“. Tačiau ar galima, ar negalima kurioje nors reikšmėje nustatyti nereguliarus pakitimus, daugiau priklauso nuo konkretaus kalbininko požiūrio, bet ne nuo objektyvių kriterijų. Kai sakome *Petraičiai gerai gyvena* ir *qžuolas gyvena kelis šimtus metų*, vargu ar turime galvoje vienodas „fluktuacijas“. Žodis *gyventi* vartotas dar tais laikais, kai nebūta jokio įtarimo dėl augaluose vykstančių „fluktuacijų“. Žmogaus sąmonėje augalai visada buvo gyvi, o „fluktuacijos“ atsirado tik su botanikos mokslu. Analizė turi remtis įprasta vartoseną, o ne gamtos mokslo išvadomis¹. Nuo to, kad kas nors suteiks Petraičių gyvenimui fluktuacinę reikšmę (pvz. vertimosi kuo nors), pagrindinė žodžio *gyventi* reikšmė nesikeis: žmonės ir augalai *gyvena* ir tai yra tas pats.

J. Apresianas (Apresian 1986) teigia, kad statiniai veiksmažodžiai vargu ar pasižymi kuriuo nors bendru prasminiu komponentu. Jie dažniausia reiškia buvimą, turėjimą pajautimą, emocines ir intelektualines būsenas, pasižymėjimą savybe t.t. Apresianas iškelia tokius įvairaus pobūdžio statyvams būdingus bruožus:

- (1) dauguma statyvų retai arba visai neina imperatyvu (*°matýk!*);
- (2) statyvai dažniausia nesiduoda perfektyvinami (*°palóšo*);
- (3) statyvai nepasižymi delimitatyviniu ir perduratyviniu aspektu (*°pražinójo*);
- (4) statyvai nesiderina su būdo prieveiksmais ‘vikriai’, ‘meistriškai’, ‘rūpestingai’, ‘atsargiai’, ‘entuziastingai’, ‘energingai’, ‘greitai’, ‘lėtai’, ‘palaipsniui’ (*°palaipsniui úlsosi*);
- (5) statyvai nesiderina su inkliuzyvinėmis laiko aplinkybėmis (*°sáugo per tris valandas*);
- [(6) baltų kalboms netinka]
- (7) statyvai nejungiami prie predikato ‘užsiimti’ ir nesiderina su modaliniais veiksmažodžiais ‘leisti’, ‘liepti’, ‘versti’ pan, (*°jis užsiima tuo, kad šýpsosi*; *°jis leidžia bijóti*);
- (8) statyvai negali perteikti situacijų sekos (*°māto ir bujo*);

¹ Jei veiksmažodis *miega* būtų „fluktuacinis“, o ne statinis (mat, miegas susideda iš fazių), pasakymas *kur miega kapuos didvyriai* būtų suvokiamas kaip klaidingas.

- (9) būdami eigos veiksmo, statyvai neturi aktualiai duratyvinės ir profetinės reikšmių (*°kai jis įėjo, kampe duksėjo pianinas; °ryt bujome mirties*), dėl to neįmanomi ir *°jis mănė ir mănė* tipo pseudojunginiai;
- (10) jei statyvas turi įvykio veiksmo formą, jos reikšmė ne įprasta „taškinė“, bet ingresyvinė (*jis pamănė, kad namuose nieko nėra*);
- (11) jei statyvas pasižymi būtuojų dažniniu aspektu, pastarasis nereiškia pasikartojančių įvykių (*jis žinodavo = būdavo, kad žino*);
- (12) jei kurių ne kurių statyvų pirmasis aktantas gyva būtybė, tai ne loginis subjektas, bet loginio subjekto = gramatinio objekto veikiamas percipientas (*berniukas mato lapę, berniukas – pacientas!*).

Iš visų šių bruožų baltiškiems statyvams itin tinka (1), (2), (3), (4), (5), (7), (8), (9), kuriais remiuosi ir šiame darbe.

Nustačius opoziciją, pagal diferencinio požymio buvimą ar nebuvimą galima nagrinėti ir atvejus, kuriais trūksta vieno iš dviejų opozicijos narių. Tokia yra paradigma 1, kurioje lietuviškų statyvų nerasta, o *aūdosi (ką), čiulpstosi (ką), graūštosi (ką), rākštosi (ką), sākstosi (ką)* (integralinis požymis – „agentiškumas“) – dinaminiai veiksmažodžiai. Latvių kalboje rastas tik nelabai patikimas (vieną kartą užfiksuotas) dinaminis veiksmažodis *zīstās (ko)*, su kuriuo supriešinamas įprastas statinis (irgi vienintelis) *klāusās (ko)*. Paradigma 2 lietuvių kalboje nepaliudyta, o latvių kalboje jai atstovauja vienintelis statinis *bīstās (ko)* su tarminiu sinonimu (invariantu) *bīkstās (ko)*. Paradigmoje 10 latviai turi tik dinامينius veiksmažodžius (*kur*) *klūda, zālda*, o paradigmoje 11 – tik dinامينius *laksta, makņa, skrāida, zvana*.

Iš išnagrinėtų prūsų kalbos veiksmažodžių dinaminiai yra *perbānda, grīkisi, crixtia, lāiku, posinna* ‘pri-/iš-pažįsta (ką)’, o statiniai – *bia, gīwu, ersinnimai* ‘pažįstame’.

Įvedus diferencinį požymį „dinamiškumas“, paradigmų vėl padaugėjo. Pirminė paradigma 1 susiskaidė į agentinę dinaminę (*aūdosi, zīstās*) ir agentinę statinę (*klāusās*). Pirminė paradigma 2 išliko, joje agentiškumo požymis nerelevantinis (nėra opozicijos – *bīstās*). Paradigma 3 susiskaidė į agentinę dinaminę (*dairosi, žakstās*) ir agentinę statinę (*šypsosi, graūžijas*). Paradigma 4 susiskaidė į tris paradigmas: inagentinę animišką dinaminę (*bōstosi*), inagentinę animišką statinę (*baīstosi*) ir inagentinę inanimišką (*gadās*). Paradigmos 5 vietoje atsirado agentinė dinaminė (*māivosi, bluōdās*) ir agentinė statinė (*ūlstosi, bluōstās*) paradigmos, o paradigmos 6 vietoje – inagentinė animišką dinaminę

(*kvaĩtosi, muõstās*), inagentinė animiška statinė (*šaiĩposi*), inagentinė inanimiška dinaminė (*ũkstosi, plaiĩškās*) ir inagentinė inanimiška statinė (*slĩgosi, plaiĩsnās*), t.y. keturios paradigmos. Į agentinės dinaminės ir agentinės statinės susiskaidė ir paradigmos 7 (*rāšo, raksta : sáugo, sarĩga*), 9 (*vángsto, grasa : klaũso, smaida*) bei 11 (*braĩdo, makĩna : lóšo*). Paradigma 10 susiskaidė į tris: inagentinę animišką dinaminę (*dĩgso, zaĩda*), inagentinę animišką statinę (*buĩjo*) ir inanimišką (*neseĩnija*). Kiekviena likusiųjų susiskaidė į keturias: inagentinę animišką dinaminę (8 – *māsto, mana* ‘pastebi’, 12 – *maĩkso, miĩksta*), inagentinę animišką statinę (8 – *māto, zina*, 12 – *knāksso, smaida*), inagentinę inanimišką dinaminę (8– *kontũzija*, 12 – *spĩgso, viĩna*) ir inagentinę inanimišką statinę (8 – *aps-mdo*, 12 – *kābo, zāli*). Bendras naujų paradigmų skaičius pasiekė 31.

Sulyginę poras *čiaupdo : rāšo, ėiaupdo : baĩdo, gulĩsta : raksta, gulĩsta : bāuda* (buv. paradigma 7), matome, kad pirmieji jų nariai, skirtingai nuo antrųjų, reiškia situaciją, sukeliančią kitos situacijos pakitimą. Labai dažnai (bet anaip tol ne visuomet) pastarąją galima pavaizduoti tos pačios šaknies veiksmažodžiu: *čiaupdo – ėiaũpiasi, gulĩsta – gult*. Atrodytų, kad pirmieji šių porų nariai lyg ir turi galią suteikti reiškiamai situacijai papildomą dinamiškumo požymį, plg. *mygdõ : miĩga* (dinaminis : statinis) ir *klũbdo : klũba* (lyg ir dvigubai dinaminis : dinaminis) – kadangi panašūs veiksmažodžiai gali būti tik dinaminiai, natūralu, kad jų nerasime tarp statyvų. Todėl pirmuosius porų narius racionalu vadinti dinamizuojančiais, dinamizavimą laikant jų diferenciniu požymiu.

Atrodytų, neva dinamizuojantieji veiksmažodžiai visuomet tranzityviniai. Šiame darbe tačiau iškeliamas ir *introdinamizacijos* reiškinys (žr. toliau p. 188 t.), todėl į dinamizuojančiųjų tarpą patenka ir intranzityvinių veiksmažodžių (refleksyvinių ir nerefleksyvinių). Šie nebūtinai yra agentiniai.

Šitaip suvokta dinamizacija skiriasi nuo įprasto kauzacijos suvokimo; vis dėlto šiame darbe vartoju ne dinamizacijos, bet kauzacijos terminą, nes pritaikius sudėtingesnę terminologiją tradiciškai kitaip vadinamam reiškiniui, jo ir taip sukomplikuotas aiškinimas taptų tik painesnis, o lietuvių kalbotyroje, deja, ir taip painiojamasi tarp tranzityvumo, kauzatyvumo ir kuratyvumo.

Kadangi kauzatyvumas reiškia priežastingumą („kauzuojanti

būsena tai tarpinis faktorius kauzatyvinės konstrukcijos aprašomoje priežasties–padarinio grandinėje” – Nedialkov–Silnickij 1969), tai remdamiesi pačiu terminu (lo. *causa* ‘priežastis’), kai kurie tyrinėtojai praplečia kauzatyvumo sąvoką į didelę daugumą visų tranzityvinių veiksmažodžių (pvz. *rašyti* = CAUS *būti parāšomam, iškinkýti* = CAUS *būti iškinkýtam* – Geniušienė 1977, panašiai Silnickij 1983). Kaip bus parodyta, tikroji šio požiūrio priežastis – reikalas atskirti tuos tranzityvinius veiksmažodžius, kurių objektas įgauna naują ar keičia seną savybę (arba tiesiog sukuriamas / sunaikinamas, plg. *rāšo, vālgo*), nuo tų tranzityvinių veiksmažodžių, kurių objektas nesikeičia (*taūpo*)¹.

A. Paulauskienei (1971) kauzatyviniai ir kuratyviniai veiksmažodžiai – tai du tranzityvinių veiksmažodžių poskyriai²: „Priežastiniai veiksmažodžiai yra išvestiniai, padaryti iš savaiminių veiksmažodžių arba vardažodžių su priesagomis *-inti, -yti, -dyti*. Jų veiksmas vykdomas tam, kad kas nors dėl jo vyktų arba įvyktų”. Čia pat nurodoma, kad iš savaiminių veiksmažodžių priežastiniai veiksmažodžiai padaromi balsių kaita (*kusti – keisti*). Bet ar pilnojo šaknies apofonijos laipsnio veiksmažodžiai tikrai išvestiniai iš formų su nuliniu šaknies apofonijos laipsniu? Seniausias neakuzatyvinės kalbos sandaros laikų archaizmas indoeuropiečių kalbose – labilinių (su neutralia diateze) veiksmažodžių klasė, plg. lie. *jis v-rda sriubą* vs. *sriuba v-rda*, *Petras kēlia žmoną* vs. *Petro žmona anksti kēlia*, *Pardavėja svēria cukrų* vs. *cukrus svēria penkis kilogramus*. Nors forma praet. *vūrē* ir nėra formos *kūto* intranzityvinis atitikmuo {bet plg. la. itr. [dial. praes. *virst*, praet.] *vūra* ‘(sriuba) virė’ = lie. **vūro* = *kūto*}, o veiksmažodis *svūrā*, *svūro* savo reiškime seniai nutolęs nuo veiksmažodžio *sv-rti*, užtat bent jau forma *kūto* lygiai taip pat santykiauja su *kēlia*, kaip *kūto* santykiauja su *keičia*. Ar pilnojo šaknies apofonijos laipsnio (ir prieštvaninio semantinio archajiškumo) *kēlia* yra išvestas iš nulinio šaknies apofonijos laipsnio *kūto*? Palyginkime tos pačios reikšmės labilinius veiksmažodžius germanų kalbose: anglų *Peter is boiling a cauldron of water* ‘Piteris virina katiliuką vandens’ vs. *water is boiling* ‘vanduo verda’, *Peter wakes his wife up at 7 o'clock* ‘Piteris kelia žmoną septintą ryto’

¹ Veiksmažodžio *rašyti* objektą laikau sukuriamu (medžiagoje padaromi rašiklio pėdsakai), o *sakýti* – nekeičiamu (sukuriami garsai yra žodis tik pagal sutarimą).

² Įdomu, kad J. Stepanovas (1975) baltų tranzityvumo–intransityvumo koreliaciją veda iš kauzuojančio proceso – kauzuojamos būsenos priešpriešos.

vs. *Peter's wife wakes up at 7 o'clock* 'Piterio žmona keliasi septintą ryto', *this shop-girl weighs various frounts* 'ši pardavėja sveria įvairius vaisius' vs. *the water-melon weighs 3 pounds* 'arbūzas sveria tris svarus'; vokiečių: *Peter kocht die Suppe* 'Pėteris verda sriubą' vs. *die Suppe kocht 'sriuba verda', die Verkäuferin wiegt ein Wassermelone* 'pardavėja sveria arbūzą' vs. *das Wassermelone wiegt 1 Kilo* 'arbūzas sveria vieną kilogramą'. Greičiau ne *kel-* vokalizmas išvestas iš *kil-*, bet priešingai: nulinio šaknies apofonijos laipsnio praes. *kyla* – toks pat vėlesnis naujadaras, kaip ir la. dial. itr. *virst* 'verda' (plg. toliau p. 225–226).

Kitur (Paulauskienė 1971, 9) teigiama, kad kuratyviniai veiksmažodžiai – „kitas tranzityviųjų veiksmažodžių poskyris“, kad jie „reiškia veiksmą, kuriuo pasirūpinama, kad kas nors būtų padaryta. Juos darome iš aktyvaus veiksmo veiksmažodžių, pridėdami priesagą *-dinti*“, su kuria „daromi dažniausiai veiksmažodžiai iš veiksmažodžių, jau turinčių ir konkretaus veiksmo, ir tranzityvumo reikšmę. Vadinasi, priesaga *-dinti* yra tik parūpinamosios reikšmės morfologinis rodiklis“. To paties darbo p. 200 jau pažymima, kad „priesagos *-dinti* vediniai turi dvejopą reikšmę: a) priežastinę (*gąsdinti*), b) parūpinamąją (*siūdinti*). Greta *-dinti* vedinių vartojami tos pačios reikšmės *-dyti* vediniai (*baldinti* // *baldyti*, *žiodinti* // *žiodyti*)“. Darybos ir reikšmių santykis smulkiai išanalizuotas E. Jakaitienės (1973): „kokį priežastingumą – aktyvų ar pasyvų [t.y. kuratyvumą – *L.P.*] – reiškia veiksmažodis, priklauso ne nuo priesaginės morfemos variantų, o nuo pamatinio veiksmažodžio reikšmės“. Iš tolesnio šios minties vystymo aiškėja, kad Jakaitienei kauzatyvai ir kuratyvai nėra lygiaverčiai tranzityvų poskyriai, bet tam tikros priežastingumo hierarchijos reiškiniai: „priežastiniai „aktyvieji“ veiksmažodžiai yra daromi tik iš savaiminius procesus ar būsenas reiškiančių veiksmažodžių. Jie gali būti sudaryti ir su variantu *-inti*, ir su variantu *-dinti*. Neveikiamieji priežastiniai, arba parūpinamieji, veiksmažodžiai daromi tik iš aktyvų veikėjo veiksmą nusakančių tranzityvinių veiksmažodžių. Šalia kauzatyvinės reikšmės priesagos *-inti* vedinių dažnai yra vartojami tos pačios šaknies ir reikšmės veiksmažodžiai su priesaga *-yti* (*-dyti*)“. Kaip matyti, ir Jakaitienė nekalba apie veiksmažodžių su priesaga *-dyti* parūpinamąją reikšmę, o tų veiksmažodžių pavyzdžiais nurodo *ąsūdinti* 'pasirūpinti, kad kas austų', *kąldinti* 'pasirūpinti, kad kas kaltų'. Dar kitame darbe (Jakaitienė, Laigonaitė, Paulauskienė 1976) skiriamos trys tranzityvinių veiksmažodžių klasės: padaromieji, parūpinamieji

ir priežastiniai. Parūpinamieji veiksmažodžiai čia aiškiai nesiejami su priežastiniais ir laikomi padaromųjų veiksmažodžių variantu. Užtat padaromieji – tie, kurie „reiškia veiksmą, kuriuo kas nors padaroma – sukuriamą ar sunaikinamą“. Tokiu būdu belieka manyti, kad net ir veiksmažodžio *māto* „veiksmas“ kažką sukuria (žinoma, galima vėlgi remtis gamtos mokslu ir kalbėti apie sąmonėje objekto poveikiu sukuriamą vaizdą, nors tuos vaizdus sąmonėje sukuria ir kiti veiksmažodžiai bei visi žodžiai apskritai) – juk jokių papildomų klasių šioje tranzityvų klasifikacijoje autorės nenumačiusios. Jos tik teisinasi, kad tranzityvumas – ne vien veiksmo perėjimas į objektą, bet tam tikras jo orientavimas į objektą, santykis su juo (p. 111), t.y. tranzityvumas suplakamas su tuo, kas mano laikoma *nukreiptumu*. Bet taip ir nepaaiškinta, ką tie matymai ir mylėjimai „sukuria“ – klasifikacijoje jiems nėra vietos.

Painūs ir LKG apibrėžimai. P. 25 teigiama, kad „priežastiniai veiksmažodžiai yra tranzityviniai ir reiškia aktyvų veiksmą, kurio sukeltas kitas veiksmas paprastai yra savaiminis ir reiškiamas intranzityviniais veiksmažodžiais, pvz. *ardyti* (: *urti*), *k-lti* (: *kulti*)“. Čia žodelis „paprastai“ reikalingas apibrėžimui prieštaraujantiems faktams atmesti. Siūlai tikrai irsta, kai juos ardo rūgštis, kūno temperatūra tikrai pakyla, kai ją pakelia su liga susiję fiziologiniai procesai. Tačiau nuo to, kad darbininkai ardo tvorą, tvora pati neirsta, ir kai žmogus kelia krovinį, krovinsys irgi nekylo pats – tvora ardoma, o krovinsys keliamas. Be to, kaip jau minėta, veiksmažodis *kēlia* labilinis ir nebūtinai priežastinis (*Laima rytais anksti kēlia*). Užtat parūpinamieji veiksmažodžiai LKG priskiriami prie priežastinių, matyt, kaip priežastinių atmaina, bet nė žodelio nesakoma apie tų tranzityvų, iš kurių jie daromi, pobūdį (nesavaiminį pagal Jakaitienę).

Suprantama, kad turint tokį prieštaringą teorinį pagrindą, sunkoka pateikti adekvačią priežastinių ir parūpinamųjų veiksmažodžių charakteristiką ir LKŽ. Rašant šį darbą, iš pradžių buvo pasikliaunama LKŽ, bet pamačius, jog čia vyrauja chaosas ir vieni veiksmažodžiai vadinami priežastiniais, kiti – parūpinamais kaip pakliūva, nuo vienu ir kitų skyrimo išvis atsisakyta. Štai keli pavyzdėliai iš LKŽ. Nė vienas iš nepriesaginių apofoninių veiksmažodžių, kurie teoriniuose darbuose laikomi priežastiniais, nepažymėtas „caus.“, pvz. *džiáuti* (: *džiúti*) (nepaisant nurodomos pirminės pagrindinės, aiškiai kauzatyvinės reikšmės 'dėti, kad džiūtų'),

keĩsti (: *kũsti*) (šĩame darbe šĩs veiksmažodis nelaikomas kauzatyviniu), *k-lti* (: *kũlti*) (šĩame darbe šĩs veiksmažodis nelaikomas kauzatyviniu) – visur apsiribota charakteristika „tr.“. Gal šĩtaip pasielgta d̅el to, kad ėia kauzatyvumas tik viena iř reĩkřmių? Bet šĩtai *kũldyti* – „caus.“, bet greta kauzatyvinių pavyzdžių (*kildau pieną: noriu varřkės pasidirbti* Lkv) pateikiamas ir toks: *paims tave geros rankos ir kildys aukřtyb̅en* – ar tu pats kilsi aukřtyb̅en, ar tik bũsi rankomis keliamas? Jei ne pats, definicija netinka, veiksmažodis n̅era kauzatyvinis. Bet juk charakteristika „caus.“ tinka ir jam. Kod̅el? Aiřku, tik d̅el priesagos *-dyti*, nepaisant aiřkaus fakto, kad su šia priesaga padaromi ir dařzniniai veiksmažodžiai (plg. *mũndyti*), o (*rankos*) *kildys* – be jokios abejon̅es, neprieřastinis dařzninis veiksmažodis. Antra vertus, min̅ėti neprieřaginiai veiksmažodžiai nepařym̅ėti „caus.“ tik d̅el to, kad neturi priesagos *-dyti* ...

Jei kuratyvai reĩškia „leisti daryti tai, kas iřreikřta pamatiniu žodžiu“, o pamatinis žodis dar ir nereiřkia savaiminio veiksmo (Jakaitien̅ė 1973), tai iřeina, jog *kam drumzdini vandenį su galvijais* J – tipiřkas kuratyvumo pavyzdys. Taėiau LKŹ šiuo atveju pařymi ne „cur.“, bet „caus.“.

Visai nesuprantama, kod̅el veiksmažodis *priĩmdyti* apibũdintas „cur. *priĩmti*“, nes parũpinamosios reĩkřm̅es, kaip jį suprantą Paulauskien̅ė, Jakaitien̅ė ir kt., iř LKŹ pavyzdžių nematyti: 1. ‘paimti sau ar pas save’ *viedma vaiką priĩmd̅e savo globon* Dv. 2. ‘pavaiřinti’ *motina priĩmdo svotus* Knv.

knũsa – nesavaiminį veiksma̅ reĩškiantis veiksmažodis, o *iřknisdyti*, pagal LKŹ ‘leisti iřknisti’, t.y. parũpinamasis veiksmažodis (*vaik̅e, iřknisdy̅si pievą, tai atsimink!* Alk), taėiau LKŹ duoda nuorodą į „*knũsdinti* caus. *knisti*“. *uřriesdyti* LKŹ pařym̅eta „caus. *uřriesti: jungus ařri̅sd̅e an kaklo [jauėiams]* Grv“ – ėia, matyt, v̅el vadovautasi tik priesagos *-dyti* buvimu, nes nor̅eta, bet neĩstengta parodyti *uřri̅sti* ir *uřriesdyti* skirtumą. Jei tokio ir yra, tai nebent Aktionsart, bet ař ir tokio ėia nematau. Uřtat negi *jungus ařri̅sd̅e* tam, kad jungai „uřsiri̅stų“? Kur kauzatyvumas? Nebent Geniuřien̅es supratimu.

Panaři LKŹ paslaptis ir „*parũmdyti* caus. *paremti: duris parũmdyk su kuolu* Źvr, *kop̅ėėias prie s̅asparos parũmdyk* Vlkv“. Nurodytos reĩkřm̅es veiksmažodžio *parũmdyti* negaliu traktuoti kitaip, kaip veiksmažodžio (*pri*)re̅mti sinonimą (plg. *duris priremk su kuolu*). Apie kokią nors kauzatyvin̅ę reĩkřm̅ę juokinga kalb̅ėti, nes net ir pagal Geniuřien̅ę

kažin ar durų parimdymas yra jų „nurimimo“ priežastis („duris parimdėme ir jos *nurimo*, nebesidarinėja“).

Įdomus atvejis – LKŽ „*skundyti* tr. Rod *skinti*“ ir „*nuskundyti* cur. *nuskinti*“. Pavyzdžiai: *Eina mergelė per daržą rūtų, rūtelę skindydama* Asv, *Klevų tvorą išlaužė, lelijeles išmindė, žalias rūtas nuskindė* Rs. Mano galva, pirmuoju atveju rūtelė turi kuopinę reikšmę, todėl abiem atvejais (su priešdėliu ir be jo) veiksmažodis neparūpinamasis, nepriežastinis, dažninis. Kokia normalia logika besiremiant, galima tame pačiame sakinyje vienuose predikatų grandinėje (*išlaužė, išmindė, nuskindė*) vieną predikatą skelbti kuratyvu, o kitą – nekuratyvu? Juk dėl veiksmažodžio *išlaužti* nekuratyvumo neturėtų kilti abejonių, o LKŽ niekur nenurodo „*laužyti* cur.“ arba „*išlaužyti* cur.“ (nepamirškime, kad ir *lūžti* – savaiminis veiksmažodis). Be to, veiksmažodis *iš-/laužyti* [plg. *išmūndyti* (= *iš-/mindžioti*, bet ne *mūndyti* cur.)] LKŽ kvalifikuojamas „*iter. išlaužti*“ (nors veiksmažodžiai *išmūndyti* ir *išmūndžioti* nepažymėti „*iter.*“, jų dažninė reikšmė pakankamai aiški jau ir iš šio sugretinimo).

Panašiai pažymėta „*spurdyti* cur. *spirti*“, bet nė vieno parūpinamosios reikšmės pavyzdžio nepateikta.

Užtat *stalgyti* LKŽ pažymi „*cur. stāgyti*“ priešingai šiaip LKŽ, matyt, įprastam, su E. Jakaitienės požiūriu sutampančiam pamatinio veiksmažodžio nesavaimiškumo suvokimui. Be to, nesuprantama, kodėl iš to paties pamatinio *stalgti* padarytas *stalgūti* (LKŽ „*caus. stalgti*“) turi skirtis nuo *stalgyti*. Matyt, vėl kalta priesaga (plg. dar LKŽ *stalgdinti* ir *stalgyti*).

Šitokią sąrašą galima tęsti ir tęsti. Aišku, kad su *caus.–cur.* definicijomis LKŽ, angliškai tariant, „*failed*“. Šiame darbe visas tas klaidas būtų galima ištaisyti besilaikant kad ir Jakaitienės požiūrio, tik, deja, medžiaga rodo, kad grynų kuratyvinių veiksmažodžių lietuvių kalboje... ir visai nėra. Veiksmažodžiai, kuriuos įprasta laikyti parūpinamaisiais, visuomet turi ir gretinę neparūpinamąją reikšmę, beje, dažnesnę.

siūdinti – klasikinis kuratyvas: *atėjusiam siūdintis jis liepia stoties durų staktą* P.Cvir. Tačiau *Tilžės miestely jauns šneiderėlis, tas persiūdys vystelį* LB – reikia manyti, šneiderėlis nesirūpins, kad tai atliktų dar kuris kitas šneiderėlis, bet padarys pats. Nors LKŽ čia ir nurodo „*cur.*“, tai, be abejo, paprasčiausias veiksmažodžio *persiūti* sinonimas.

Arba: „*rakūndinti* cur. *rakinti*: *Erodas buvo jį prie irklo prirakindinęs* Jrk“ – jei kalbama apie karalių, tai aišku, kad ne pats ir kad čia

kuratyvas. Bet štai *rakūndyk spyną!* J – net ir be konteksto aišku, jog čia veiksmažodžio *rakūnti* sinonimas.

„*káldyti/káldinti* cur. *kalti*“. Tai irgi klasikinis kuratyvas (*Ir duomi tau valę savo pinigų savo žemėje kaldinti* Bb; dainose gausiai *kaldomi/kaldinami žieduželiai*). Bet: *kalvis nukáldė naujas pasagas* Jrb, *Tilžės miestely jauns aukskalėlis, tas perkáldys žiedelį* LB – abiem atvejais veiksmažodžio *kálti* sinonimas. Remiantis šiais faktais (G. Savičiūtė 1985 pabrėžia, kad kuratyvai – nykstanti kategorija) bei išvada, kad „kuracijos sakinių paviršinio lygmens semantinis artimumas tik vienam kauzacijos sakinių tipui (netiesioginės fizinės kauzacijos) leidžia kuraciją laikyti semantiškai siauresnę už kauzaciją“ (Savičiūtė 1985), šiame darbe atsisakyta abejotino kuratyvų „meškeriojimo“ ir veiksmažodžiai, kurių pagrindinė reikšmė dažnai pasirodo kuratyvinė, laikomi kauzatyviniais. Todėl kuratyvų paradigma neišskiriama.

Kaip minėta, pagrindiniu kauzatyvų požymiu laikau jų ypatybę reikšti situaciją, sukeliančią kitos situacijos kitimą. Tas požymis kaip diferencinis gali būti pavadintas dinamizavimo požymiu. Ar tai reiškia, kad kauzatyvai būtinai nukreiptieji ir būtinai tranzityviniai veiksmažodžiai?

Iš nukreiptųjų intransityvinių sulyginkime porą *kūbstosi (prie ko) : baudosi (kam) = baūstosi*. Šios poros pirmasis narys yra nekonversinis refleksyvas, kuriam sinonimiškas būtų konversinis *lipdytis*. Pastarasis rodo versijos į pirmąjį aktantą (į save) atkreiptą kauzatyvinę situaciją, plg. *lipdyti : lūpti*. Šitokia refleksyvinė kauzatyvų rūšis, be abejo, intransityvi, tai *autokauzatyvai* (plg. Geniušienė 1983). Tokie pat autokauzatyvai, tik tarp nukreiptųjų veiksmažodžių, yra pirmieji nariai porose *lōšdosi : ūrstosi, rāmstās : bluōdās* (jei prieš tai buvo nagrinėta buv. paradigma 3, tai šiuo atveju – buv. paradigma 5), *blaīvosi : ūkstosi, nāvījas : plaišķās* (buv. paradigma 6).

Be autokauzatyvų, galima išskirti ir *introkauzatyvus* su *vidine dinamizacija*. Tai irgi nenukreiptieji veiksmažodžiai, tik nerefleksyvai (tarp nukreiptųjų intransityvinių nerefleksyvų kauzatyvų nerasta, o nukreiptieji tranzityviniai nerefleksyvai, t.y. buv. paradigma 7, išnagrinėti anksčiau). Juos konstatuoti padeda *autokauzatyvinė transformacija*, t.y. galimybė juos pakeisti sinoniminiais kauzatyvais su žodžiu ‘save’, plg. pirmuosius narius porose *skraīdo : braīdo, skrāida : laksta* (buv. paradigma 11) ir net tarp inagentinių *miřdo* (nuomariu) : *siūbso* (latvių kalboje nerasta, buv. paradigma 12). Čia *skrīdo* (: *skreñda*)

reiškia 'lakdina save' (bet neįmanoma '°bridina save' net ir sinonimiškai), *rūopdo* – 'verčia save ruoptis' – dinamizacija per vidinę pastangą = *introdinamizacija* (latvių veiksmažodis *laktīt* jau netekęs semantinio ryšio su *lēkt*, todėl transformacija neįmanoma). Kitoje paradigmoje – *prāsdō* 'verčia save priprasti'.

Tad įvedus dinamizavimo požymį, paradigmų padaugėjo net iki 40 (statyvinės paradigmos nesusiskaidė, jose dinamizavimo požymis nerelevantinis).

Kaip minėta, skirtinos dar „padaromųjų“ (dažnai suplakamų su kauzatyvais) ir „nepadaromųjų“ (dažnai, bent tranzityvų atveju, ir visai pamirštamų – plg. anksčiau) veiksmažodžių opozicijos, ryškėjančios lyginant poras *rakstosi* (*kā*) : *sākstosi* (*kā*), *glāibosi* (pagal Geniušienę 1983 – autokauzatyvas dėl specifinio kauzacijos traktavimo) : *ūrstosi*, *valkstās* : *blāūstās*, stāposi : *kvaītosi*, *atsiskalaūdo* : *ūkstosi*, *svarbās* : *plaišķās*, *rāšo* : *baņdo*, *raksta* : *bāuda*, *kontūzija* : *māsto* (*kā*) (taip suskyla dalis naujų – dinaminų nekauzatyvinių – paradigmų buvusių paradigmų 1, 5, 6, 8 ribose). Pirmieji porų nariai atspindi situaciją, suteikiančią pacientui (objektui arba refleksyvinės situacijos subjektui) naują ypatybę, arba pakeičiančią seną ypatybę, arba sukuriančią / sunaikinančią pacientą. Trumpai tariant, jie yra *padarininiai*, diferencinis požymis – sekventiškumas. Pagal šio požymio nebuvimą latvių kalboje kontrastuojančios poros neturintis veiksmažodis *zīstās* (*ko*) (buv. paradigma 1) – nesekventinis. Paradigmų padaugėjo iki 46.

Ar baigti klasifikaciją, ar toliau tęsti? Kadangi kalba – atvira sistema, tai išsamiausia klasifikacija vis tiek neįmanoma. Be pačių bendriausių diferencinių požymių, galima nustatyti begalybę smulkesnių. Diferencinių požymių suieškojimas ir parinkimas sąlygojamas to, į kokį uždavinį orientuojama pati klasifikacija. Kadangi, kaip sakytą, šio tyrimo uždavinys – praskinti kelią diachroninei analizei, tai ir semantinė klasifikacija orientuojama į *ā*-kamieno veiksmažodžiams paprastai priskiriamas reikšmės bei pastarųjų santykį su formaliaisiais tipais. Viena populiariausių nuomonių – kad šie veiksmažodžiai visų pirma sietini su būseną reiškiančiais statyvais. Todėl būtina ištirti jų pasiskirstymą pagal Aktionsart požymius „dažninis“, „multiplikatinis“ bei pagal rezultatyvumą (dėl sąsajos su senoviniu perfektu).

Dažnumo diferencinis požymis aiškėja lyginant poras *gramštosi* : *rakstosi* refleksyvinių tranzityvinių sekventyvų paradigmoje, *daīrosi*

: *lāžosi*, *zvaikstās* : *ausās* refleksyviņu nukreiptųjų nekauzatyvų paradigmoje, *k-lstosi* : *lōšdosi* agentinėje nenukreiptųjų autokauzatyvų paradigmoje, *kraīposi* : *glaībosi* agentinėje refleksyviņu nenukreiptųjų sekventyvų paradigmoje, *ūrstosi* : *máivosi*, *blaūstās* : *bluôdās* agentinėje refleksyviņu nenukreiptųjų nesekventyvų paradigmoje, *rimstās* : *nāvījas* animistinėje nenukreiptųjų autokauzatyvų paradigmoje, *kvaipstosi* : *kvaītosi*, *gulgās* : *muôstās* animistinėje nenukreiptųjų nesekventyvų paradigmoje, *rasdosi* : *užsimegzdo* inanimistinėje nenukreiptųjų autokauzatyvų paradigmoje, *blaīskosi* : *ūkstosi*, *zvaigstās* : *plaišķās* inanimistinėje nenukreiptųjų nesekventyvų paradigmoje, *čīaupdo* : *s-ndo*, *gulsta* : *zida* (tranzityviņu) kauzatyvų paradigmoje, *grāndo* : *rāšo=vālo*, *bada* : *beda=raksta* agentinėje nerefleksyviņu tranzityviņu sekventyvų paradigmoje, *krāto* : *bañdo*, *krata* : *bàuda* agentinėje nerefleksyviņu tranzityviņu nesekventyvų paradigmoje, *girdēsto* : *māto* animistinėje nerefleksyviņu tranzityviņu statyvų (!) paradigmoje, *iščēžija* : *kontūzija* inanimistinėje tranzityvinėje dinaminėje paradigmoje, *vāngsto* : *grāso*, *duksna* : *grasa* agentinėje nerefleksyviņu nukreiptųjų intranzityviņu dinaminių paradigmoje, *skraīdo* : *rúopdo* agentinėje introkauzatyvų paradigmoje, *braīdo* : *čiūrško*, *laksta* : *makņa* agentinėje neintrokauzatyvų paradigmoje, *grañsto* : *miřdo* animistinėje introkauzatyvų paradigmoje, *mařso* : *muldo*, *miřksta* : *svepsta* animistinėje neintrokauzatyvų paradigmoje, *laīšdo* : *aušdo* inanimistinėje introkauzatyvų paradigmoje ir *pláišo* : *spýgso*, *zvaidra* : *viľna* inanimistinėje neintrokauzatyvų paradigmoje. Porų pirmųjų narių diferencinis požymis – kartotinumasis. Pagal jo buvimą ar nebuvimą nustatomi latvių kalboje kontrastuojančių porų neturintys nekartotinis *rāmstās* (plg. lie. *lōšdosi*), kartotinis *vaīkstās* (plg. lie. *kraīposi*), nekartotiniai *mana* ‘pastebi’, *zina* (plg. lie. *māto*), kartotinis *skrāida* (plg. lie. *skraīdo*), o prūsų kalboje – nekartotiniai *gřikisi* (plg. lie. *lāžosi*), *cixtia* (plg. lie. *vālo*), *perbānda*, *laikū*, *posinna*.

Lyginant poras *čiulpstosi* : *grañstosi*, *naīrosi* : *daīrosi*, *žakstās* : *zvaikstās*, *dūldo* : *čīaupdo*, *zabī* : *gulsta*, *ādo* : *grāndo*, *ada* : *bada*, *čāižo* : *krāto*, *taľza* : *krata*, *šmaīkšto* : *braīdo*, *švaitra* : *laksta*, kurių abudu nariai dažniniai, matyti, kad dažnumas esti *organinis*, t.y. būdingas pačiai veiksmazodžio vaizduojamai situacijai (pvz. *kapóti*, pirmieji porų nariai), ir *neorganinis*, arba darytinis (kartotinis), priklausantis nuo situacijos atlikėjo (antrieji porų nariai). Pastaruoju atveju visuomet yra arba gali būti atitinkamas nedažninis arba dažninis *organinis* veiksmazodis (plg. *susigramščia ka*, *dýri*, *sniédzās*, *čīaupia*, *gulst*, *gr-ndžia*,

dur, krėčia, kreš, brenda, lec). Organinio dažnumo veiksmožodžiai, jei ir sudaro poras, tai tik sinonimines, reikšmės atžvilgiu nekontrastuojančias, pvz. *čiulpstosi ką = čiulpiasi ką*. Gali kilti klausimas, ar *krāto = krėčia*, ar *krāto = pakartotinai krečia*? Nors sinonimijos atvejų ir pasitaiko (*pakrāto = pakrečia medį*), jie, kaip rodo atvejis *viską iškrāto = daug kartų užkrečia*, rodo neorganinio ir organinio dažnumo neutralizaciją, įmanomą, kai dažninis organinis veiksmožodis daromas ne iš nedažninio, bet iš dažninio organinio (*krėčia*). Organinių dažninių veiksmožodžių reiškiamą situaciją negali vykdyti vienu, iš vienos fazės susidedančiu aktu. Sekdamas J. Maslovu (1965) nurodant L. Andrejcziną, tokius veiksmožodžius vadinu *multiplikatiniais*. Diferencinis požymis – neįmanomumas būti atliktam viena faze, arba multiplikatiškumas.

Nedažniniai veiksmožodžiai būna kartiniai (plg. *staigiu judesiu pakrupdė valti*) ir tęstiniai (*mergaitė vālo kambary*). Šiame darbe tarp jų nedaroma skirtumo, nes, kaip atrodo, kartinė reikšmė dažniausiai savaime išvestinė (plg. kad ir priešdėlį *pa-* pirmajame veiksmožodyje), tam tikros transformacijos automatiškai numanoma (dėl to priešdėliniai vediniai šiame darbe ir nenagrinėjami). Stengtasi pirmiausia žiūrėti veiksmožodžio reikšmės, o ne formos. Todėl formaliai dažniniai veiksmožodžiai (turintys atitinkamas nepriesagines poras) čia kartais laikomi nedažniniais, pvz., *smigdyti = smeigti*¹. Man prieinama medžiaga neremia šios poros pirmojo nario dažninės kvalifikacijos (žr. pavyzdį sintagminių santykių analizėje). Suprantama, ne visur pavyko išvengti subjektyvumo, bet kita vertus, jo ir neįmanoma išvengti.

Pagaliau, lyginant poras *žūno : mātō, knybsō : plūpsō* 'nerangiai eina', *kýbo : kābo*, matyti, kad pirmieji nariai išreiškia ankstesnės situacijos rezultata: *žūno = yra sužinojęs, pažinęs, knybsō = yra įknibęs, kýbo = kabo pakibęs* (kad šitaip nėra visose tarmėse, dar nereiškia, kad gali būti priešingai, pvz. *kābo = °pakūbęs* priešpastatoma *kýbo = °kābo šiaip pakabintas*; svarbu, kad to nėra). Tai *leksiniai* (be specializuotos ar nespecializuotos gramatinės formos) *rezultatyvai* (plg. Nedialkov–Jachontov 1983). Diferencinis požymis – rezultatyvumas.

Verti dėmesio tik lietuvių kalboje paliudyti *knybsō* tipo rezultatyvai. Skirtingai nuo visų kitų, jie yra susiję su dinamine (fluktuacine)

¹ Pavyzdys *jūngyti* (≠ *jūngti*!) čia netinka, nes šis veiksmožodis turi specializuotą reikšmę 'jungian jungyti'.

situacija. *knỹbso* ne šiaip 'įknibęs', bet 'įknibęs dirba'. Dar plg. *skepētija* 'prastai apsirengęs' + 'dirba' arba *knōpija* 'galvą nuleidęs' + 'lipa ant ko' kt. Tokių dinaminių rezultatųvų užfiksuota iki dešimt. Tuo klasifikacija baigiama.

Taigi iš viso nustatyta 11 diferencinių požymių:

- 1 – refleksyvumas,
- 2 – nukreiptumas,
- 3 – tranzityvumas,
- 4 – agentyvumas,
- 5 – animiškumas,
- 6 – dinamiškumas,
- 7 – dinamizacija (dinamizavimas),
- 8 – sekventyvumas,
- 9 – kartotinumumas,
- 10 – multiplikatyvumas,
- 11 – rezultatyvumas.

Galutinis semantinių paradigų (semantinių klasių) skaičius, gautas pagal šių požymių buvimą ar nebuvimą, – 78.

Kadangi diferenciniai požymiai buvo nustatomi nagrinėjant privatyvines opozicijas ir jų sistema binarinė, tai gautoji semantinė klasifikacija yra dichotominė. Grafiškai ją vaizduoja *Dendrograma 5* ir *Matrica 1*. Dešinieji dendrogramos išsišakojimai rodo atitinkamo diferencinio požymio buvimą, todėl gautų 78 paradigų žymėtumas tolydžio mažėja iš dešinės į kairę. Labiausiai žymėta yra gautoji paradigma 1 (ją sudaro du lietuvių kalbos veiksmazodžiai – *audýtis* ir *nusigrabályti* 'nusidrėksti'), kuri apibūdinama tik plusais: +refleksyvumas +nukreiptumas +tranzityvumas +agentyvumas +dinamiškumas +dinamizacija. Mažiausiai žymėta yra paradigma 78, kuri apibūdinama tik minusais: -refleksyvumas -nukreiptumas -agentyvumas -animiškumas -dinamiškumas -rezultatyvumas.

Nustatant, kuriai klasei-paradigmai priskirti veiksmazodį, buvo žiūrima visų jo reikšmių („virtualusis žodis“), išsirenkant iš jų tą, kuri atitinka konkretų diferencinį požymį (žr. p. 177).

Kaip matyti iš *Dendrogramos 5*, refleksyvų ir nerefleksyvų „medžiai“ asimetriški, o tai dar kartą pateisina 1-ojo, morfologinio, diferencinio požymio parinkimą.

Iš 78 paradigmu – semantinių klasių – lietuvių kalboje nepaliudytos 6, 7, 15, 23, o latvių kalboje – 1–4, 8, 16, 19, 25, 28–30, 45, 47, 50–52, 57, 58, 60, 63, 65–68, 71, 73, 74, 77. Prūsų kalbos paminkluose paliudyta tik 11, 40, 43, 48, 49, 72 (suprantama, turiu galvoje tik nagrinėjamo kamieno veiksmazodžius).

Santykį tarp semantinių klasių ir formaliųjų klasių parodo *Matrica 2*, kurioje semantinės klasės išdėstytos horizontaliai, o formališios vertikalčiai. Skaičiai susikryžiovimo langeliuose rodo užfiksuotų atvejų skaičių (kairiajame viršutiniame kampe – lietuvių, dešiniajame – latvių, žemiau lietuvių – prūsų kalboje), + – daugiau kaip 15 atvejų.

Jei kuri nors reikšmė turi vienodą formalią reprezentaciją lietuvių ir latvių kalbose, santykis tarp reikšmės ir formos gali būti bendrabaltiškas. Kaip matyti iš *Matricos 2*, lietuvių ir latvių kalbos pasižymi šiais formalių (forma) klasių sutapimais tose pačiose semantinėse (reikšmė) klasėse:

reikšmė	forma	reikšmė	forma
4	72	39	3,8,47,49,55,69,70,72
8	69	40	3,49,69,70,72
11	49,70,72	41	3,47,49,70,72
12*	49	42	3,8,47,49,55,69,70,72
13	70	43	3,8,27,49,55,69,70,72
14	70,72	46	72
17	70	48	68
18	70,72	49	49,72
19	72	53	49,70
20	49,55,70,72	54	49,72
21	3,49,55,70,72	55*	49
		56	69
26	70	61*	48,49
27	72	62	49,55,69,70,72
31	72	64	3,48,49,72
32	49,70	66*	49
33	72	69*	49
35*	49	70*	49
36	49,55,69,70	75	49,55
37	1,3,8,27,44,49,55,69,72	76*	49
38	3,43,48,49,55,69,72	78*	49

Tik *-ija* (48, 49) kamienui būdingų reikšmių galima nenagrinėti, todėl iš sąrašo galima išbraukti reikšmes 12, 35, 55, 61, 66, 69, 70, 76, 78 (jos pažymėtos žvaigždute), jų bendrabaltiškumas *ā*-kamienui tuo tarpu neįrodomas. Svarbu pažymėti, kad prūsų kalbos medžiaga, kad ir kiek skurdi, irgi rodo, kad reikšmė 11 (+refleksyvinis +nukreiptasis -tranzityvinis +agentinis +dinaminis -kauzatyvinis -kartotinis) gali būti realizuota *-ija* (49) kamieniu.

Matrica 2 rodo, kad visos reikšmės (21, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 64), kurioms būdinga alternuojančių kamienų *-o/-ija* realizacija (3), turi ir *ija*-kamieno realizaciją (49). Kadangi *ija*-kamienas atstovauja praktiškai visoms reikšmėms, galima daryti išvadą, jog iš dviejų alternuojančių kamienų *-o/-ija* *ija*-kamieno vartojimas senesnis.

Be to, jei kuri nors reikšmė (37, 39, 42, 43) būdinga alternuojantiems kamienams *-o/-ia* (8), ji būdinga ir alternuojantiems kamienams *-o/-ija* (3). Latvių kalbos medžiaga rodo, kad visoms baltų kalboms būdingas *ā*-kamieno tipas su bendratimi lie. *-oti* (68) yra ekskliuzyviai susietas tik su viena reikšme 48, be to, tik vienintelio veiksmažodžio 'žinoti'. Daugiau tiesioginių ryšių tarp veiksmažodžio kamieno semantikos ir darybos nerasta.

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija:

šakninių *a-* ir *ia*-kamieno veiksmažodžių formaliosios klasės

Klasifikuojant šiuos veiksmažodžius, būtina atsižvelgti ne tik į prezenso, bet ir į preterito formą, kuri, skirtingai nuo iki šiol nagrinėtų veiksmažodžių, neturi vienareikšmio ryšio su prezenso forma. Antai lietuvių kalbos prezensą su galūne *-a* gali atitikti tapačios kamieno struktūros *-o*, *-ė* ir *-ėjo* galūnių preteritai, plg. *plėška* " *plėško* vs. *nėša* " *nėšė* vs. *kėta* " *ketėjo*. Kadangi latvių kalboje *ē*-preteritai pakeisti *ā*-preteritais (išskyrus tarminius archaizmus), o nustatyti buvusį *ē*-preteritą nėra paprasta [plg. praes. *deg* " praet. *dedza* (→ praes. dial. *dedz*) ir praes. *dzen* " praet. *dzina*, ne °*dziņa*], panaudojant sinchroninės analizės duomenis *ā*-kamieno istorijai, latviška medžiaga nebus lygiavertė lietuviškai. Todėl latvių kalbos *a-* ir *ia*-kamieno veiksmažodžiai atskirai neanalizuojami, o akcentuacijos požiūriu labai svarbūs latvių kalbos faktai panaudojami klasifikuojant lietuvių kalbos veiksmažodžius. Šių kamienų prūsų kalbos veiksmažodis irgi nenagrinėjamas – tiek dėl medžiagos

skurdumo, tiek dėl toli pažengusios prezenso ir preterito formų neutralizacijos bei jų mišimo su *ā/ēja*-kamienėmis bei istorinio optatyvo formomis (Palmitis 1985).

Išnagrinėta 959 *a-* ir *ia*-kamieno lietuvių kalbos veiksmažodžiai. Klasifikuojant, pabandyta atsižvelgti į S. Nikolajevą ir S. Starostiną (Nikolajev–Starostin 1981). Pagrindinis kriterijus, pagal kurį jie atskiria mobilaus kirčiavimo veiksmažodžius nuo pastovaus kirčiavimo veiksmažodžių (kalbama ne apie Saussure'o–Fortunatovo dėsni, automatiškai reguliuojantį akcentinį santykį tarp šaknies ir galūnės) – kirčio atitraukimas nuo prezenso kamieno į preverbą finalinio uždaramos priebalsio *-P*, *-T*, *-K* arba *-S* šaknies (toliau – *PTKS* šaknies) veiksmažodžiuose bei lietuvių kalbos akūtinės priegaidės atitikimas latvių kalbos laužtinę priegaidę balsinės (toliau – *H*) ir sonantinės (toliau – *R*) šaknies veiksmažodžiuose. Infiksiniai ir *sta*-kamieniai prezensai neatitraukia kirčio į preverbą (išimtytys – du formaliai nereguliarūs „oksitonai“¹ *brenda* ir *skrenda* bei „oksitoninio“ veiksmažodžio *krēša* neoksitoninis dubletas *krēšta*), o „oksitoninių“ sonantinės šaknies veiksmažodžių tėra tik keletas: *-býla/-býlsta* (la. *bīlst*), *būva* (la. *būt*), *džiūva* (la. *žūt*), *gýja* (la. *dzīt*), *griūva* (la. *grūt*), *kýla* (la. *ciļt*), *lýja* (la. *līt*), *lūmsta* (la. *līm̃t*, tiesa, Rujienoje, kur paliudytos tik dvi priegaidės), *tūnsta* (la. *tīt*). Palyginimui: „baritoninių“ *n/sta*-veiksmažodžių užfiksuota 361. Kadangi akcentinis tipas čia suprantamas kaip pačios šaknies charakteristika, nepriklausomai nuo apofonijos ar priesagos *-sta*, infikso *-n-* buvimo, tai ir visi veiksmažodžiai, turintys *n/sta* koreliatus, laikomi baritoniniais, net jei jie ir atitraukia (*PTKS* šaknies atveju) kirtį nuo prezenso kamieno į preverbą, plg. *drēbia–driмба*, *drēšia–drýska*, *dvēsia–dvýsta*, *grēsia–grýsta*, *kēčia–kiñta*, *kvēpia–kviмpa*, *plēčia–pliñta*, *tēškia–týkšta*, *trēkia–triñka*, *žlēgia–žluñga* (? 'skalbinis'), *pūčia–puñta*. Be čia išvardytųjų, teliekant vos keliems *PTKS* šaknies *ia*-kamieno „oksitonams“ (*lēkia*, *slēpia*, *srēbia*, *vāgia*, *tūpia* ir *skēčia*, kuris yra *kēčia* variantas su *s*-mobile, – sinchroninės analizės dėmai neleidžia jų priskirti prie pastovaus kirčiavimo veiksmažodžių), darosi aišku, kad ir tie *PTKS* šaknies *ia*-kamieno veiksmažodžiai, kurie dėl akūtinės priegaidės neatitraukia kirčio iš prezentinės šaknies

¹ „Oksitonais“ patogumo sumetimais vadinu mobilaus kirčiavimo veiksmažodį (kaip jis čia suprantamas), o „baritonais“ – pastovaus kirčiavimo veiksmažodį.

į preverbą, irgi yra „baritoniniai“. Kitaip tariant, *ia*-kamieno *PTKS* šaknies veiksmažodžiams apskritai yra būdingas pastovus kirčiavimo modelis (ir tikrai, iš 26 akūtinės *PTKS* šaknies *ia*-kamieno veiksmažodžių 12 turi *n/sta* koreliatus: *diegia*–*dýgsta*, *gniáužia*–*gniūžta*, *pliekia*–*pliñka*, *skiedžia*–*skýšta*, *st-ngia*(*si*)–*stiñgsta*, *trėškia*/trėškia–*trýkšta*, *čiuopia*–*čiuñpia*, *láužia*–*lúžta*, *ráugia*–*rúgsta*, *tráukia*–*truñka*, *plėšia*–*plyšta*, *rėžia*–*rýžta*).

Akūtinės *PTKS* šaknies veiksmažodžių akcentuacinė definicija, kaip minėta, sunki, nes čia kirtis negali būti atitrauktas į preverbą, o latvių kalbos kirčiavimo duomenys dviprasmiški. Todėl išskirti iš jų „oksitonus“ neįmanoma. Užtat pastovaus kirčiavimo tarp jų yra ne tik minėti *n/sta*- ir *ia*-kamieniai bei *n/sta* korelatus turintys veiksmažodžiai, bet ir veiksmažodžiai su kirčiuotos *-ina* priesagos vediniais, plg. *áuga*–*auguna*. Akūtinės *H* šaknies ir akūtinės *R* šaknies veiksmažodžiai, kaip minėta, priskiriami prie oksitoninių, kai turi latviškus atitikmenis su laužtine priegaide, ir prie baritoninių, kai atitinkama priegaidė tęstinė. Cirkumfleksinės *R* šaknies atveju akcentuacinė definicija laikoma negalima.

Trumpasis ir cirkumfleksinis šaknies vokalizmas traktuojami vienodai.

Jei veiksmažodžio akcentuacinė definicija negalima arba neaiški, lygiagrečiai atlieku kitokią klasifikaciją pagal šaknies finalę *PTKS*, *R* arba *H*. Atsižvelgta ir į šaknies vokalizmą – ar jis nykstamojo laipsnio (*-i*-, *-u*-), ar *-a* arba *-o*-, ar *-e* arba *-ė*-. Prie pastarojo priskiriami visi *jau*-, *-iau*-šaknies veiksmažodžiai ne dėl šio vokalizmo kilmės, bet todėl, kad toje pačioje apofoninių *a*- ir *e*-eilų *u*-dvibalsio pozicijoje *a*-eilės *au* funkciškai kontrastuoja *e*-eilės *iau*: *a*–*au*–*ai* vs. *e*–*iau*–*ei*.

Nuo ko bepradėtume formaliąją klasifikaciją – nuo akcentuacijos tipų ar nuo šaknies finalės, – padaliję veiksmažodžius pirmuoju atveju į baritoninius ir oksitoninius, antruoju – pagal *PTKS* : *RH*, *R* : *H* šaknis, toliau turėsime išskirti dvi pagrindines veiksmažodžių grupes: prezenso *a*-kamieno ir prezenso *ia*-kamieno. Po to *a*-prezensų grupėje išskiriami veiksmažodžiai su *o*-, *ė*-, ir *ėjo*-preteritais ir su *n/sta*-prezensais. Pagaliau visos tokiu būdu gautos padalos skirstomos pagal šaknies balsio kokybę (*e* arba *a*) ir kiekybę prezense & preterite (normaliojo laipsnio +&+, normaliojo pailginto +&+·, normaliojo prezense ir pailginto preterite +&+·, normaliojo prezense ir nykstamojo preterite +&–, nykstamojo –&–, nykstamojo prezense ir nykstamojo pailginto preterite –&–·, nykstamojo prezense ir normaliojo pailginto

preterite -&+. Klasifikacijos rezultatai pavaizduoti Dendrogramomis 6, 7. Tešiant *ā*-kamieno veiksmažodžių formaliosios klasifikacijos numeraciją, gautos klasės numeruojamos nuo 73 (*Dendrograma* 6) ir nuo 73' (*Dendrograma* 7).

Dendrograma 6 atvaizduoja klasifikaciją, pradėtą nuo kirčio savybių. Išnagrinėta 833 veiksmažodžiai, kurie pasiskirsto į 46 klases (73–118). Dauguma veiksmažodžių baritonai (697, t.y. 83,67% visų išnagrinėtų veiksmažodžių), kiti – oksitonai (136, t.y. 16,33%). *a*-kamieno veiksmažodžių (baritonų ir oksitonų) yra 59,18% (493), *ia*-ir *ia*-/*a*-kamienų (baritonų ir oksitonų) – 40,82% (340). Tarp baritoninių *a*-kamienų veiksmažodžių gausiausi (273, t.y. 32,77% visų 833 veiksmažodžių) yra šaknies nykstamojo laipsnio *n/sta*-veiksmažodžiai (klasė 77), o tarp *ia*-kamienų (156, t.y. 18,73%) – normaliojo šaknies vokalizmo *e*-laipsnio veiksmažodžiai (klasės 91 ir 95), kurių dauguma (134 iš 156) turi šaknies *e*-vokalizmą dvibalsyje ar mišriajame dvigarsyje. Tarp oksitoninių *a*-kamienų veiksmažodžių gausiausi neinfiksinio ir nepriesaginio normaliojo *e*-laipsnio prezenso ir nykstamojo laipsnio preterito (15, t.y. 11,03% visų oksitonų) bei normaliojo *a*-laipsnio prezenso ir *ėjo*-preterito veiksmažodžiai (16, t.y. 11,77% visų oksitonų), o tarp *ia*-kamienų – normaliojo *e*-laipsnio prezenso ir pailgintojo *ē*-laipsnio preterito (irgi 16) veiksmažodžiai (klasės 105, 109, 116).

Veiksmažodžių, kurių akcentuacinė charakteristika neaiški (klasifikuojant pagal šaknies finalę – žr. Dendrograma 7), išnagrinėta 126, nustatyta 35 klasės (73'–107'). Iš jų daugiausia yra *a*-kamienų (99, arba 78,57%), kiti – *ia*-kamieniai (27, arba 21,43%). Iš 126 veiksmažodžių 47 (t.y. 37,3%) yra *PTKS* šaknies, 76 (60,32%) – *R* šaknies ir 3 (2,38%) – *H* šaknies. Tarp *PTKS* veiksmažodžių daugiausia (20, arba 15,87%) šaknies nykstamojo vokalizmo prezenso *a*-kamieno, preterito *ėjo*-kamieno veiksmažodžių. Tarp *R* šaknies veiksmažodžių daugiausia (22, arba 17,46%) nykstamojo laipsnio *n/sta*-prezenso veiksmažodžių.

ia-kamieniais laikomi veiksmažodžiai, turintys prezenso 3 asmens galūnę *-a*, *-ja*, preterito *-ė* nepriklausomai nuo to, ar *káuja* tipo veiksmažodžiuose segmentas *-ja* struktūriškai (po balsio / dvibalsio) laikytinas tapačiu ar netapačiu segmentui *-ja tvója* tipo veiksmažodžiuose su glaidinės kilmės *j*.

Iš viso išnagrinėta 959 šakninių prezenso *a*- ir *ia*-kamieno veiksmažodžiai, *a*-kamieno – 591 (61,63%), *ia*-kamieno – 368 (38,37%).

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija:

šakninių *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių semantinės klasės

Semantinė šakninių *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių klasifikacija remiasi rezultatais, gautais semantiškai klasifikuojant *ā-*kamieno veiksmažodžius, t.y. atliekama verifikuojant kiekvieną veiksmažodį pagal anksčiau nustatytus diferencinius požymius. Taigi pirmiausia išskiriami nekonversiniai refleksyvai ir tie konversiniai, kurie arba yra išsivystę reikšmes, leidžiančias laikyti juos savarankiškais veiksmažodžiais (plg. *st-ngiasi ką atlikti greta (i)st-ngia atlikti ką*), arba kuriems dėl jų dažnumo galima suteikti pirmenybę lyginant su nekonversiniais variantais, šiuo atveju laikytiniais neesminiais ir nenagrinėjamais (pvz. *liáujsi greta liáuja* traktuojama kaip *liēčia greta liēčiasi*, t.y. *liáuja, liēčiasi* nenagrinėjama kaip nekonversinė / konversinė pagrindinio veiksmažodžio forma).

Kad kalbamų kamienų atveju išlaiko savo reikšmę ne tik šis morfologinis (sangrąža), bet ir visi nustatyti septyni sintaksiniai diferenciniai požymiai, lengva įsitikinti dichotomiškai supriešinant atitinkamas *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių grupes bei atskirus veiksmažodžius.

Tarp refleksyvų supriešinant veiksmažodžius *juōkiasi, šėriasi, viēpiasi* ir *kliáujsi kuo, st-ngiasi + bendratis*, išskiriamas pastariesiems būdingas nukreiptumo diferencinis požymis, kuris išskiriamas ir tarp nerefleksyvų, supriešinant *ālksta, ālpsta, gaišta, pragýsta, pakaĩba, geĩda, parĩpa, plója, pũva, pravũrksta, paspruĩka* veiksmažodžių grupę su grupe *b-ldžia, dr-ngia, drĩsta, įgrỹsta, pakaĩka, tũnsta, kreĩta, pakviĩpa, liēčia, liĩpa, mėgsta, pamũlsta, pamiĩšta, plėkia, šauĩkia, rỹja, tũria, sušuĩka, apšviēčia, teĩka, veĩsia*, o tarp pastarųjų išskiriamas tranzityvumo diferencinis požymis, supriešinant grupę *b-ldžia, dr-ngia, kreĩta, liēčia, mėgsta, pamũlsta, pamiĩšta, plėkia, rỹja, tũria, apšviēčia, veĩsia* su grupe *drĩsta, įgrỹsta, pakaĩka, tũnsta, pakviĩpa, liĩpa, sušuĩka, teĩka*, kuriai tranzityvumo požymis svetimas.

Agentyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *viēpiasi* su veiksmažodžiais *juōkiasi, šėriasi* nenukreiptųjų refleksyvų grupėje, veiksmažodžius *b-ldžia, kreĩta, plėkia, rỹja, tũria, šauĩkia, veĩsia* su veiksmažodžiais *dr-ngia, liēčia, mėgsta, pamũlsta, pamiĩšta, apšviēčia (ką saulė)* tranzityvinių nerefleksyvų grupėje, veiksmažodžius *drĩsta, sušuĩka* su veiksmažodžiais *įgrỹsta, pakaĩka, tũnsta, pakviĩpa, liĩpa, teĩka* intranzityvinių nukreiptųjų nerefleksyvų grupėje,

veiksmažodžius *gaišta* ('delsia'), *pragýsta*, *plója* (*katučiu*), *spruňka* su veiksmažodžiais *álksta*, *álpsta*, *geñda*, *pakañba*, *pařpia*, *půva*, *pravurksta* nenukreiptųjų nerefleksyvų grupėje.

Animatiškumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodžius *dr-ngia*, *mėgsta*, *pamulsta*, *pamiřsta* su veiksmažodžiais *apšviččia* (*ką saulė*), *liėčia* (*medis stogą*) inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodžius *igrýsta*, *pakañka*, *tunsta* su veiksmažodžiais *pakviñpa*, *liñpa*, *teñka* inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodžius *álksta*, *álpsta*, *pravurksta* su veiksmažodžiais *geñda*, *pakañba*, *pařpia*, *půva* inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Dinamiškumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *st-ngiasi* su veiksmažodžiu *kliáujsi* nukreiptųjų refleksyvų grupėje, o tarp nerefleksyvų – supriešinant veiksmažodžius *b-lđzia*, *kreñta*, *pliekia*, *rýja*, *šaũkia*, *veisia* su veiksmažodžiu *turia* agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodžius *dr-ngia*, *pamulsta*, *pamiřsta* su veiksmažodžiu *mėgsta* animiškų inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *apšviččia* su veiksmažodžiu *liėčia* inanimiškų inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *usuñka* su veiksmažodžiu *drįsta* agentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodžius *igrýsta*, *tunsta* su veiksmažodžiu *pakañka* inagentinių animiškų nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodžius *pragýsta*, *plója*, *spruňka* su veiksmažodžiu *gaišta* agentinių nenukreiptųjų grupėje, veiksmažodžius *álpsta*, *pravurksta* su veiksmažodžiu *álksta* animiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmažodžius *geñda*, *pakañba*, *pařpia* su veiksmažodžiu *půva* inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Dinamizacijos diferencinis požymis ryškėja nerefleksyvų grupėje supriešinant veiksmažodžius *b-lđzia*, *visia*, turinčius jų veiksmo pasekmės intranzityvines poras *bulda*, *výsta*, su tokių porų neturinčiais veiksmažodžiais *kreñta*, *pliekia*, *rýja*, *šaũkia* dinaminių agentinių tranzityvų grupėje.

Sekventyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *šėriasi* su veiksmažodžiu *juőkiasi* inagentinių refleksyvų grupėje, veiksmažodžius *kreñta*, *rýja* su veiksmažodžiais *pliekia*, *šaũkia* agentinių dinaminių nedinamizuotų tranzityvinių nerefleksyvų grupėje ir veiksmažodį *dr-ngia* (*batus*) su veiksmažodžiais *pamulsta*, *pamiřsta* inagentinių animiškų dinaminių tranzityvų grupėje.

Vis dėlto leksiniai diferenciniai požymiai *ā*-kamienio ir šakinių *a*- bei *ia*-kamienio veiksmažodžių ne tie patys. Iš vienos pusės,

a- bei *ia*-kamieno veiksmazodžiams svetimi kartotinumai (neorganinis dažnumas, t.y. fazėmis pasikartojančios situacijos reiškimas) ir rezultatyvumas. Iš kitos, jiems yra būdingas specifinis diferencinis požymis inchoatyvumas. Tarp rezultatyvumo ir inchoatyvumo esama papildomosios distribucijos: pirmasis būdingas *ā*-kamieno, antrasis – *a-* ir *ia*-kamieno veiksmazodžiams.

Multiplikatyvumo (organinio dažnumo) diferencinis požymis ryškėja supriešinant nerefleksyvų grupėje veiksmazodį *b-lđzia* su veiksmazodžiu *vešsia* dinamizuotų dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmazodį *kremta* su veiksmazodžiu *ryja* sekventyvinių dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmazodį *pliekia* su veiksmazodžiu *šaukia* nesekventyvinių dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmazodį *plója* su veiksmazodžiais *pragýsta*, *spruńka* dinaminių agentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmazodį *parþpia* su veiksmazodžiais *geńda*, *pakańba* dinaminių inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Inchoatyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmazodį *pamýlsta* su veiksmazodžiu *pamiřsta* nesekventyvinių dinaminių animiškų inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmazodį *igrýsta* su veiksmazodžiu *týmsta* dinaminių animiškų inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmazodį *pakvińpa* su veiksmazodžiu *lińpa* dinaminių inanimiškų inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmazodį *pragýsta* su veiksmazodžiu *spruńka* dinaminių agentinių nenukreiptųjų grupėje, veiksmazodį *pravýrksta* su veiksmazodžiu *alþpsta* dinaminių animiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmazodį *pakańba* su veiksmazodžiu *pńva* dinaminių inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Eliminavus diferencinius požymius 9 (kartotinumai) ir 11 (rezultatyvumas) bei pridėjus diferencinį požymį 12 (inchoatyvumas), gauta 37 semantinės klasės, atvaizduotos *Dendrograma* 8. Šių klasių numeracija atitinka *ā*-kamieno veiksmazodžio semantinę klasifikaciją, išskyrus klases 46i, 56i, 58'i, 64i, 70i, 76i, atsiradusias įvedus dvyliktąjį diferencinį požymį (raide *i* pažymėtas atitinkamos klasės inchoatyvinis poklasis), bei klases, atsiradusias dėl *a-* ir *ia*-kamieno veiksmazodžiams būdingos platesnės dinamiškumo (statinės klasės 58 dinaminiai atitikmenys 58' ir 58'i) ir multiplikatyvumo (klasės 69m, 75m su organiniu dažnumu *sprĩngsta*, *parþpia*) diferencinių požymių realizacijos. Antra vertus, nebėra *ā*-kamieno veiksmazodžiams būdingų klasių 1–10,

13–18, 20–24, 26, 29, 30, 32, 34, 36, 39, 42, 47, 48, 50, 53, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 68, 71, 73, 74, 77.

Semantinė klasifikacija atlikta abiejų tipų (73–117 ir 73'–106') formaliosiose klasėse:

Formalioji klasė 73

bręsta 70,76, *bręsta* 78, *sučęžta* 64i, *ežta* 70, *geibsta* 70, *geįsta* 76, *geñda* 76, *gęsta* 76, *glemba*/glėbsta 70, *glęžta* 70,76, 2. *jaiŭksta* 70, *keĩbsta* 70, *keĩpa* 76, *kęra*/k-rsta 76, *kęžta* 76, *kiaũsta* 70, *kleĩba* 76, *sukleñga* 64i, *knaĩba*/knābsta 72,78, *kneĩba*/knėbsta 72,78, *knęžta* 76, *kreĩka* 76, *leĩpsta* 70,76, *leĩpa* 70, *pleĩka* 76, *seĩka* 76, *skęsta* 70,76, *skreĩba* 70,76, *apskreĩta* 76, *smeĩga* 70,76, *steĩba* 70, *sveĩksta* 70, *šeĩpa* 70, *prašneĩka* 64i, *teĩka* 57,58, *tęžta* 70,76, *tręžta* 76, *zmeĩka* 76.

Formalioji klasė 74

aiŭksta 72, *aiŭpsta* 70, *aĩka* 70,76, *aušta* 76, *aũšta* 76, *blaĩksta* 76, *brangsta* 76, *gaĩšta* 66,72, *kaĩsta* 76, *prakaĩbsta* 64i, *pakaĩba* 76i, 1. *kaĩka* (kur) 64, 2. *pakaĩka* 57, *apkaĩsta* 56, *kvaĩlsta* 70, *mąžta* 76, *paĩksta* 70, *paĩpsta* 70,76, *praĩta* 49,56, *raišta* 70, *raĩda* 46, *raĩka* 64,76, *raũsta* 70,76, *suskaũsta* 56i, *spaĩngsta* 70, *staĩlgsta* 56, *svaĩgsta* 56, *šąšta* 70, *šlaĩpa* 70, 76, *taĩpa* 56,58', *tarĩpsta* 70,76, *vaĩrgsta* 72, *žaĩga* 64.

Formalioji klasė 75

blęsta 76, *brėksta* 76, *drėksta* 76, *lėpsta* 70, *plėksta* 76, *vęsta* 76.

Formalioji klasė 76

blōgsta 70,76, *nubōsta* 56¹, *juōsta* 76², *kriōsta* 70, *lōbsta* 70, *móksta* 43,54, *nóksta* 76, *pokšta* 70, *skóbsta* 76, *slópsta* 76, *susōpsta* 56i, *sprógsta* 76, *trókšta* 57,72.

¹ Kyla klausimas, ar *ā*-kamieno *bostosi* tik nėra veiksmažodžio (*nu*)*bōsta* semantinis refleksyvas (tuomet turime konversiją, taigi pagal šio darbo principus reikėjo imti ne veiksmažodį *nubōsta*, bet refleksyvą *nusibosta*, laikant pastarąjį *bostosi* sinonimu)? Tačiau *bostosi* ir *nubosta* – skirtingi veiksmažodžiai, kuriuos skiria veikslo diferencinis požymis (kadangi veikslas dažnai reiškiamas preverbais, klasifikuojant į jį neatsižvelgta).

² Darbe daromas skirtumas tik tarp normaliojo laipsnio vokalizmo (nepailginto *a*, *e* ar pailginto *o*, *ė*) ir nulinio (*u*, *ū*, *i*, *y*, pailginto ir trumpo su mišriaisiais dvigarsiais). Dvibalsiai *ai*, *ei* bei mišrieji dvigarsiai su *a*, *e* priskiriami prie normaliojo *a* ir *e* nepailginto vokalizmo. Dėl to dvibalsis *uo* gali būti priskirtas tik prie pailginto *a*-vokalizmo (plg. ir istoriskai – *rāžas*–*rūožas*) – šitos sistemos orientacija diachroninė.

Formalioji klasė 77

būra/bursta 75m, *bišta* 64i,76i, *blýkšta* 56,70, *blįsta* 76, *blýsta* 76, *bliúkšta* 70, *bluňka* 76, *brunksta* 76, *buňda* 70, *buňka* 76, 2. *buřbsta* 56, *ciňpa* 64, *čiumpa* 43, *čyžta* 76, *dýgsta* 76, *dýksta* 64, *dýla/dulsta* 76, *diňgsta* 70,76, *dyrgsta* 64,76, *diržta* 76, *drimba* 76, *driňka* 76, *dryška/dryksta* 76, *drįsta* 55, 2. *dryžta* 76, *dūja* 70,76, *dūksta* 64,76, *dùlka* 76, *dumba* 76, *dūžta* 76, *džiuňga* 70, *pragýsta* 64i, *gyžta* 76, *gliňta* 76, *glumsta/glūma* 70, *gniūžta* 70,76, *igrýsta* 56i, *grįžta* 64, *gruňba* 70, *gruňda* 70,72, *guňda* 56, *gūra/gursta* 70,76, *ulga* 56,57,76, *iłsta* 70, *ungsta* 56, *yra/ursta* 76, *iřta* 70, *yžta* 76, *juňda* 64i, *juňka* 58', *junksta* 56, *juňta* 49, *kiňba* 54,58', *kiňda* 76, *kiňta* 76, *kiřpa* 76, *kiřta* 70, *kiūžta* 70, *kliňba* 76, *kliňpa* 70,76, *sukliňka* 64, *klýpa* 70,76, *klýsta* 70, *klýžta* 70, *kliuňka* 75m, *kliuva* 56, *kluňpa* 70, *suklūsta* 64i, *kniňba* 64,76, *kniuňba/kniubsta* 70,76, *knuňpa* 70,76, *kriňka* 64,70,76, *kriňta* 70,76, *kryřpa* 76, *kruňta* 64, *kuňpa* 70,76, *kuňka* 70,76, *pakviňpa* 58'i, *sukviňka* 64, *liňpa* 58', *liňka* 76, *lýsta* 70, *liūsta* 70,72, *lýžta* 57,70,76, *lūžta* 76, 1,2. *miňga* 70, *miňta* 55, *miřka* 78, *pamiřta* 46, *mýšta/miňša* 58',70, *mýzga* 76, *nýka* 70,76, *-niňka* 54, *nūra/mursta* 64, *niřta* 66,72, *niřta* 72, 1. *niuňka* 70,76, 2. *niuňka* 70, *niūksta* 76, *nýžta* 56i, *pýka* 72, *piňga* 76, *pįsta* 76, *pliňka* 70, *pliňta* 76, *plýsta* 76, *pliuňpa* 76, *pliuška/pliūksta* 76, *pluňka* 70,76, *prūsta* 64, *puňga* 70, *puňta* 70, *pūva* 78, *rýja* 40, *rumsta* 70, 1. *apsiriňka* 27, 2. *suriňka* 64, *rýzga* 76, *rúgsta* 76, *rūksta* 78, *ruňpa* 76, *ruňda* 76, *siļpa* 70, *siřpa* 76, *siuňta* 70, *skýla/skulsta* 76, *skiňda* 76, *skýsta* 76, *skliňda* 64,76, *skruňda* 76, (su) *skuňba* 64,64i, *suskuňda* 56i, *skuřta* 72, *slýsta* 76, *slúgsta* 76, *smiľka* 76, *smiňga* 76, *smursta* 76i, *smuňka* 76, *snústa* 72, *spiļga* 76, *suspiňga* 64, *spiňta* 43, *spurgsta* 76, *suspįsta* 76i, *springsta* 69m, *spruňka* 64, *sprųsta* 76, *sriňga* 76, *stýgsta* 70, *stiľbsta* 76, *stiňpa* 70, *stiňga* 57,58, *stungsta* 70,76, *stýra* 72,78, *striňga* 76, *stuľbsta* 70, *apsuňka* 70, *sūsta/suňsa* 70,76, *svýla/svulsta* 78, *sviňda* 76, *įsviňga* 56, *išsvýsta* 58', *šýla/šulsta* 70,76, *šiřta* 72, *šiňpa* 76, *šiuřpa* 70, *šliňka* 76, *šlyřpa* 76, *šluňba/šlūbsta* 70, *šniūra* 70, *sušuňka* 54, *šuňta* 78, *šviňta* 76, *týla/tulsta* 64,76, *tiļžta* 76,78, *tungsta* 64, *tiňka* 57,58, *tiřpa* 76, *tįsta* 76, *týška/týksta* 75m, *týžta/tiňža* 76, *trýksta* 76, *trumsta* 70, *triňka* 70,76, *trunksta* 76i, *triūsta* 76,78, *trūksta* 57,58,76, *truňka* 66,78, *tuňka* 70, *tuřta* 70,76, *tūsta* 76, *tūžta* 72, *tvulksta* 45,78, *tviňka* 76, *tvurka* 70, *suūžta* 64i,76i, *výka* 78, *viňpa* 70,76, *výpa* 70,76, *pravýra* 76, *viřbsta* 76, *pravurka* 70i, *vurka* 76, *suurpa* 76i, *viřta* 70,76, *výsta/viňsa* 70, 1. *-výsta* 46, 2. *výsta* 76, *zyžta/ziňža* 57, *sužiňba* 76i, *pražýsta* 76, *pažįsta* 46, *žliuňga* 78, 1. *žluňga* 76, 2. *žluňga* 40, *žviňga* 76.

Formalioji klasė 78¹

Žr. atematinius veiksmazodžius tarp f. k. 136 ir 137.

Formalioji klasė 79

nubliėka 76.

Formalioji klasė 80

auga 70,76.

Formalioji klasė 81

sėja 43, *spėja* 56.

Formalioji klasė 82

lėja 64, *mėja* 54, *plėja* 40,61.

Formalioji klasė 83

siuva 40.

Formalioji klasė 84

kėta 55, *klėga* 64.

Formalioji klasė 85

(*kāba* 78,) *māga* 57.

Formalioji klasė 86

moka 43,44,55.

Formalioji klasė 87

svuda 78.

Formalioji klasė 88

bāra 43, *kāla* 43, *māla* 40.

Formalioji klasė 89

trūna 41.

Formalioji klasė 90

grindžia/greñda 40, *mỹž(ia)/mėja* 40,64.

Formalioji klasė 91

b-ldžia 35,64, *beřgzdžia* 72,76, *biėdzia* 40, *bliėskia* 76, *bliėzgia* 76, *suėeřškia* 64i, *čiaupia* 37,64, *čiauškia* 64, *čiaūžia* 64, *d-mžia* 54,64, *deņgia* 43, *d-rgia* 40, *diegia* 37,43, *dreñbia* 38, *dr-ngia* 45, *dreņgia* 78, *džiaūgiasi* 28, *geĩdzia* 57, *geřbia* 43, *glemžia* 43, *gniāužia* 43, *grėja* 40,43, *gvelbia* 43, *gveldzia* 43, *gviėšiasi* 12, *iėzia* 40, *jaūčia* 49, *jaūkia* 40, *kečia* 40, *k-ikia* 43, *keņkia* 54,57, *keřbia* 40, *keřgia* 37,40, *kliėgia* 64, *kliāukia* 38,75m, *kniaukia* 64, *kreipia* 43,

¹ Senus atematinius variantus turintys veiksmazodžiai *liėka/liñka* ir *sniėga/sniñga* yra priskirti prie klasės 78 sinchroninės analizės sumetimais.

kreñkščia 70, kveñpiasi 19, kviččia 43, leñkia 40, liččia 43,52, líegia (/líegsta !)
 70, liēpia 54, liēžia 38, m-rkia 43,54, meřkia 40, miaũkia 64, mīegia 54, n-īgia
 43, 1. neřšia 38, 1. niáukiasi 19,25,31, 2. niáũkia 40, níekia 43, peĩkia 43, piēšia
 40, pleřpia 41,64,76, pleřškia 76, pliaũpia 38,64,75m, plėkia 41, plieskia 76,
 r-iškia 43,52, reñčia 40, reñgia 40, riččia 40, riėkia 40, ruošia 40, siekia
 43,49,52,55, skaũdžia 37, sk-lbia 43, skeľsia 57, skeřdžia 40, skiedžia 40,
 skleĩdžia 40, sklembia 38, skriaũdžia 37, skliaũčia/džia 40,64, sliaũkia 40,64,
 smeĩgia 40, sm-ľkia 46, 2. smelkia 51, speččia 43, sp-ndžia 40, speñgia 57,
 spiččia 43,64, spiēgia 55,64, spr-ndžia 43, spriegia 43,54, sriegia 43, steigia
 40, steľbia 51, st-ngia 57, st-ngiasi 11, stiēbias/si 19,76, stiegia 40, stiēgia
 37, striēgia 43, sviegia 43, šelpia 43, šiēpia 43,64, šlaĩščia 40,76, šleĩkia 40,
 šleĩščia 40,76, šliaũkia 38, šliaũžia 64, šveičia 40, švieččia 43,51,78, teĩkia 40,
 telkia 43, telžia 64,76, teĩpia 40,43, teřšia 40, tēsia 40, tiėkia 43, tiēsia 40,
 treĩpia 38, treĩkia 54, trēšia 40, trēškia 40, tviėskia 54,76, veĩkia 40,64,76,
 veisia 37, v-ngia 54, veřčia 40, veřgia 37, veřkia 70, veřžia 43, viēpiasi 19,
 žeidžia 40, žerģia 43,64, žiēbia 37, žiēdžia 40, žvelģia 43,54, žv-ngia 64, žviēgia 64.

Formalioji klasė 92

baĩgia 40, baũbia 64, baũdžia 43, blaũsias 27,33, braũkia 40, daužia 40, gařgia
 64, gaũbia 43,51, gaũdžia 76, gaũžia 43, glaũdžia 43, gráužia 38, karķia 64,
 karšia 40, kauķia 64,76, kaupia 43, klaũpia 64, knarķia 70, krañkia 64,
 krañkščia 70, kvarķia 64, láukia 55, laũpia 40, láužia 40, maũkia 40, maũdžia
 57, pařpia 61,75, plaũkia 64,76, praũsia 40, ráugia 40, raũkia 40, raũpia 40,
 2. raũsia 40, skaľbia 40, smáugia 40, smaũkia 40, spáudžia 43, spráudžia 43,
 šaũkia 43, stáugia 64, šnarķščia 64,70, šnarķščia 64,70, tarřkia 64,76, taũkia
 76, tráukia 43, žáĩdžia 43,54,64, žlaũgia 40.

Formalioji klasė 93

bėřžia 40, grėbia 43, plėšia 40, rėkia 64, rėžia 40.

Formalioji klasė 94

blōškia 43, čiũopia 43, čiũožia 64, dōbia 37,54, driōskia 40, drōžia 38, duōbia
 40, dvōkia 78, glōbia 43, gōžia 51, grōbia 43, gúodžia 43, júosia 43, juōkiasi
 27, kliōkia 38,75m, kōpia 64, kōpia 40, kriōkia 64,70, kuōpia 40, lōšia 64, luōbia
 64, múodžiasi 27, ošia 70, puōšia 40, pliōpia 64,75m, skōbia 38, skrōdžia 40,
 sliuōgia 64, smōgia 54, suōkia 64, šniōkščia 70,76, švōkščia 70,76, 1. tuōkia
 40, 2. tuōkia 49, úodžia 49, (-)vōkia 40,(49), vōžia 43.

Formalioji klasė 95

bėria 38, drėbia 40, drėskia 40, dvėsia 70, grėsia 57, kėčia 40, krėčia (35→)41,
 1. kvėpia 43, lėmia 44,52, liáujsi 11, nėria 64, plėčia 40, skėčia 40, spjáuja

64, *pjáuja* 40, 1. *šéria* 37, 2. *šeriasi* 25, *těškia* 40,51, *trėkia* 40, *vėmia* 70, *vėria* 40, *žlėgia* 38,43.

Formalioji klasė 96

kráuja 40, *šáuja* 40.

Formalioji klasė 97

biřbia 64,76, 1. *bliuřbia* 43,70, 2. *bliuřbia* 72, 3. *bliuřbia* 76, *bruņzgia* 76, *brūzgia* 76, 1. *buřbia* 75m, *ciřpia* 64, *cypia* 64, *čiřpia* 64, *čiřškia* 64, *čýžia* 41, *dýžia* 64, *dýžia* 40,41, 1. *dryžia* 43, *duľkia* 78, *dūzgia* 64,76, *guřgia* 56, *gūžia* 43,64, *iñkščia* 64, *jūngia* 40, *kiřkia* 64, *klýkia* 64, *kliuřkia* 38,64, *knýkia* 64, *knirķia* 64, *kryķia* 64, *kryķščia* 64, *kriūķia* 64, *kuččia* 64, *kuřkia* 64, *kuřpia* 40, *mýkia* 64, *miñčia* 64, *muřkia* 64, *niuřzgia* 64, *pypia* 64, *piřpia* 76, *pliuřpia* 38,64, *pliuřškia* 43,64, *plūķia* 38, *pruñkščia* 64, *puřškia* 40, *rūngia* 43, *siuñčia* 43, *skūndžia* 43, *suñkia* 40, *šnypščia* 64, *šniřpia* 70, *šniřpščia* 64, *šniuřkščia* 64, *švilřpia* 64, *šviřkščia* 40,76, *trypia* 40,61, *triūsia* 64, *tuřkia* 64, *tuřškia* 64, *uřzgia* 64, *ūžia* 78, *ziřzia* 64, *zyžia* 64.

Formalioji klasė 98

dūmia 51,76;64,70, *guria* 43, *kūlia* 41, *kūria* 40, *pūčia* 51,64,76.

Formalioji klasė 99

krėša 76.

Formalioji klasė 100

kąra 78, *šąla/šálsta* 72,78.

Formalioji klasė 101

breñda 64, *skreñda* 64.

Formalioji klasė 102

prabyļa/bulsta 64i, *būva* 72,78, *džiūva/džiūista* 76, *gýja* 70, *griūva* 70,76, *kýla/kuľsta* 70,76, *lýja* 76, *lumsta* 76, *tunsta* 56.

Formalioji klasė 103

jója 64, *klója* 43, *stója* 64.

Formalioji klasė 104

lėja (liėti) 40, *rėja* 43.

Formalioji klasė 105

keñša 40, *keřpa* 38, *keřta* 40, *kreñta* 38, *leñda* 64, *peřka* 43, *peřša* 43, *reñka* 43, *seřga* 72, *sleñka* 76, *telřpa/(tiľpsta)* 58, *treñka* 40, *vėja* 37,43, *veľka* 43, *v-rda* 40,78.

Formalioji klasė 106

brùka 43, *kuša* 43, *knusa* 38, *krùša* 38, *lupa* 64, *lupa* 40, *pusa* 41, *ruša* 40, *ruša*

43, skùta 40, sùka 43,64, sùpa 43, šuka 40,64, žunda 43.

Formalioji klasė 107

gėba 57, tėka 76.

Formalioji klasė 108

čėža 70,76, 1. kėža 70, 2. kėža 76, krėbžda 61, plėpa 64, šnėka 43, tėna 76, tėška 75m, tėža 76, trėša 78, trėška 75, vėša 78.

Formalioji klasė 109

baĩba 64, brāška 76, brāzda 61, dářda 64, 75m, gāga 64, gařga 64, kalba 43, knāka 70, lāša 75m, plāsta 75, plāzda 64,76, sprāga 76, šlāka 75m, šnābžda 64,76, trāška 76, trāta 75m.

Formalioji klasė 110

bluzga 78, brūzda 64, buĩba 64, jūda 64, kliūka 75m, knūbžda 64, kriūgžda 76, krūta 70, kūgžda 64, kūša 70, kūzda 64, šnūbžda 64,76, švūta 78, žūba 78.

Formalioji klasė 111

bėda 40, dėga 40,76, kėpa 40,76, lėsa 41, mėta 43, mėzga 40, nėša 43, pėša 38, rėzga 40, sėga 40, sėka 43, tėpa 40, vėda 43, vėža 43.

Formalioji klasė 112

kāsa 40, lāka 40.

Formalioji klasė 113

gūna 43, pūla 40, pūna 40.

Formalioji klasė 114

rāka 40, žāgia 40.

Formalioji klasė 115

aria 43.

Formalioji klasė 116

bliáuja 64, džiáuja 40, gėlia 54,56, gėria 40, griáuja 40, jáuja 40, kėlia 43,64, kliáuja 43,64, kliáuvasi 12, lėkia 64, skėlia 40, slėpia 43, srėbia 38, tvėria 40,43, vėlia 40, žėlia 51,76,56.

Formalioji klasė 117

káuja 40, máuja 40, pláuja 40, ráuja 40, vāgia 43.

Formalioji klasė 118

tūpia 64, vūlia 37.

Formalioji klasė 73'

slėgia/slėgia 40,43,51, šlėkia 38.

Formalioji klasė 74'

m-lžia/m-lža 37.

Formalioji klasė 75'

gnýba/gnýbia 43,54, grúda/grúdžia 38;37,43, žnýba/žnýbia 43,54.

Formalioji klasė 76'

keñčia 49, 2. kvėpia 78, reikia 57.

Formalioji klasė 77'

sučiáuška 64i.

Formalioji klasė 78'

galánda 38, kánda 40.

Formalioji klasė 79'

bėga 64, sėda 64.

Formalioji klasė 80'

šoka 64.

Formalioji klasė 81'

dūrba 40,64, mýga 43.

Formalioji klasė 82'

č-rška 64,76, čiáuška 64, plėška 76, pliáuška 61,75m.

Formalioji klasė 83'

bárška 75m, tárška 75m, táuška 64;75m, žvąnga (/žvañgsta) 75m.

Formalioji klasė 84'

póška 75m, sópa 57.

Formalioji klasė 85'

bũlda 75m, bliũrba 64, bũrba 61, bũrga 76, dũlka 76, bũrda 64, bũrnga 76, čũrška 64, čũlba 64, dũlga 57, dũnda 76, dũzga 70,76, gurgžda 76, mũrga 75m, niũržga 64, spũrda 61, trũnka 75m, vũrpa 75m, zũrza 64, žvũlga 78.

Formalioji klasė 86'

pėria 41, rėmia 40, sėmia 40, svėria 43,52, žėria 40,78.

Formalioji klasė 87'

kāria 40.

Formalioji klasė 88'

bũria 43, dũria 40, 1.gũlia 54, ūria 64, skũria 40, spũria 54, stũmia 40,43, tũria 44.

Formalioji klasė 89'

mũršta 70.

Formalioji klasė 90'

glėra/gl-rsta 76, gvėra/gv-rsta 76, klėra/kl-rsta 76, s-nsta 70, t-msta 76.

Formalioji klasė 91'

bāla/bálsta 76, sāla/sálsta 76, skāra/skársta 76, sušnāra 70i,76i, žāla 76.

Formalioji klasė 92'

mėlsta 76, šėlsta 72,78.

Formalioji klasė 93'

tōlsta 64,76.

Formalioji klasė 94'

bjūra/bjūrsta 76, bliūva/bliūsta/bliūja 64, bliūra/bliūrsta 76, 3. gyla 76, 2. sugulsta 56i, kiūra 76, kliūra 76, pamulsta 46i, paniūra/niūrsta 70, 1,2. pỹja 70,76, skūra/skūrsta 76, spūra/spūrsta 76, srūva 76, svỹra/svūrsta 70,76, šiūra/šiūrsta 70,76, šlyja 54,76, tvūnsta 76, žyla/žulsta 70, žỹra 76i,78, sužiūra 64i, žiūva/žiūsta 70,76, žvyla 76,78.

Formalioji klasė 95'

gūmsta/gėma/gemsta 70.

Formalioji klasė 96'

gāuna/gājuja 46.

Formalioji klasė 97'

glėja 40, grėja 40, lėja (liėti) 40, sėja 40, [skrėja 64¹.] šlėja 43.

Formalioji klasė 98'

2. dūja 64, gūja 37, ūja 37, zūja 64.

Formalioji klasė 99'

dėra 43,55,76, stėna 64.

Formalioji klasė 100'

garma 64, nārna 64, šlāma 76, šnāra 70,76.

Formalioji klasė 101'

niūrna 64.

Formalioji klasė 102'

púola 43,54,70.

Formalioji klasė 103'

aūna 40, šlúoja/šlúona 40.

Formalioji klasė 104'

gėna 37, mėna 49,46,44,43.

Formalioji klasė 105'

mūna 38[, skūna 40²].

¹ Žr. prie atematinių, f. k. 127.

² Šis veikamažodis iš tikrųjų yra 137 klasės, o ne 105'.

Formalioji klasė 106'

uma/jėma 43.

Formalioji klasė 107'

šniója 41, *tvója* 54, *žiója* 43.

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija: atematiniai veiksmažodžiai

Veiksmažodžių, turinčių atematinės prezenso formas, lietuvių kalbos tarmėse bei senuosiuose raštuose paliudyta gana daug (Sabaliauskas 1957). Kad vienos jų laikomos archainėmis, kitos – inovacinėmis, yra diachronijos kompetencija. Klasifikuojant, vis dėlto ne tiek svarbu išvardyti atvejus, kada dabartiniai neatematiniai veiksmažodžiai užfiksuoti atematinėmis formomis, kiek ištirti, kurie būtent neatematiniai kamienai atitinka atematinius. Todėl imu ne visus žinomus atematiškumo atvejus, bet tuos, kurie atstovauja skirtingiems neatematiniams kamienams, ypač – jų dubletams ir dubletų grandinėms. Formalioji klasifikacija apibendrinama *Dendrograma 9*, kuri parodo atematinius kamienus atitinkančių neatematinų kamienų įvairovę. Gautos 24 formaliosios klasės tęsia ankstesnę formalijųų klasių numeraciją, veiksmažodžius *kósėti* ir *čiaudėti* (/–yti) paliekant su jiems anksčiau nustatytais 21 ir 25 klasių numeriais. Į paskutinę, 140 klasę, surašyti nereguliarūs atvejai, neatsižvelgiant į kamieno vokalizmo kiekybę, kokybę bei preterito formą (supletyvus veiksmažodis 'būti', vienos paliudytos formos veiksmažodžiai, kt.).

Formaliają klasifikaciją pradedu nuo dirbtinokos priešpriešos *kombinuotas–nekombinuotas* (daugiau kaip kartą dichotomiškai beveik nesiskaido ir visai nesiskaido asimetriškai). Greta atematinio, „kombinuoti“ kamienai pasižymi bent pora lygiagrečiai paliudytų neatematinų variantų. Kada ne kada tokie variantai sudaro ilgas grandines, ypač veiksmažodžių *kósėti*, *g-lbėti*, *čiaudėti* (iš periferinių jų kamiengalių nebenurodau *-ioja*, *-ija*, užtat nurodau anksčiau „neaktualų“ *-ėja*). Pradėti klasifikaciją nuo kirčiavimo neapsimokėjo, nes tik du *H*-struktūros veiksmažodžiai (*dúoti*, *dėti*) yra oksitonai, visi kiti – baritonai.

Semantinių klasių numeracija atitinka *ā*- ir gretiminių kamienų numeraciją, išskyrus naują multiplikatinę klasę 69m.

Formalioji klasė 21

– žr. anksčiau ir tarp formalijųų klasių 122 ir 123.

Formalioji klasė 25

– žr. anksčiau ir tarp formalijų klasių 124 ir 125.

Formalioji klasė 119

švūnkti Mrc / šviñsti / švūnksa 76.

Formalioji klasė 120

g-lbt/g-lbsti/g-lbsta/g-lbi/g-lbia/g-lba/g-lbėja 54, peršt/peršti/peršta/perši/peršia/perša/peršėja 57.

Formalioji klasė 121

2. neršt/neršti/nerši/neršia 64, s-rgti/s-rgsti/s-rgi/s-rgia 44.

Formalioji klasė 122

mėgti/mėgsta/mėgia/mėgi(?– Kbr) 49.

Formalioji klasė 21

kósti/kósta/kósi/kósia/kósa/kóso/kósėja 69m.

Formalioji klasė 123

gíest/gíesta/gíeda/giedója 43.

Formalioji klasė 124

niėžti/niėžta/niėži/niėžia 57.

Formalioji klasė 25

čiáuusti/čiáuudi/čiáuusdi/čiáuuda/čiáuudo/čiáuudeja 69m.

Formalioji klasė 125

klíest/klíedi/klíeda 70.

Formalioji klasė 126

skaūst(i)/skaūdi/skaūda 49.

Formalioji klasė 127

žýst Lz / žýdi / žýdžia Zt 78.

Formalioji klasė 128

skriėma Grv / skriėdžia / skriėja / skrėja 64.

Formalioji klasė 129

leidmi/l-idžia 55, sviėma Lz Grv /sviėdžia 43, triėma/triėdžia 70, peržengt 43 /žėngia 64.

Formalioji klasė 130

áusti/áudžia 40.

Formalioji klasė 131

kniėti/kniėčia, knietėjo 57.

Formalioji klasė 132

klaisti/klaideja 72, n-rsti/n-rtėja72.

- Formalioji klasė* 133
v-imu Dn /veizdmi /v-izdi 44.
- Formalioji klasė* 134
žósti/žósta 43.
- Formalioji klasė* 135
riēst/riēda//rūda, riedėjo 76.
- Formalioji klasė* 136
miēgt/miēga, miegójo 72.
- Formalioji klasė* 137
apraust/ráuda, raudójo 64.
- Formalioji klasė* 78
beliekt/liēka/liñka 43,66,78, *sniēgti/sniēga/sniñga* 76.
- Formalioji klasė* 138
ēst(i)/ēda, ēdē 40.
- Formalioji klasė* 139
dest/dēda, dėjo 43, *dúost/dúoda, dāvē* 43.
- Formalioji klasė* 140
eīt 64, *ēst(i)* 72,78, *kūnti* 57, *skimù, skýniau* 40, *pavelti* 57, *apvilst* DP ‘valdo’ 43, *žėgmi* ‘žagsiu’ 69m¹.

Atematinėms formoms prisitaikant prie tematinių (o taip prisitaikydavo ir vėlesnės kilmės atematinės formos, t.y. tos, kurios ankstesniais laikais pačios buvo atsiradusios dėl tematinių formų prisitaikymo prie atematinių), rasdavosi daugybė hibridizuotų variantų (plg. kad ir Jono Bretkūno 2 pers. pl. *pasiliekit*, literatūrinę la. 1 pers. sg. *esmu* t.t.). Kadangi visi tie variantai yra sporadiški, į juos neatsi, žvelgta, išskyrus dubletą *-sti/-sta* dėl jo tapatumo priesagai *-sta*.

Daug skurdesnė latvių ir prūsų kalbų medžiaga šios klasifikacijos nepapildo ir todėl nenagrinėjama – plg. vos keletą atematinių formų ir jų pėdsakų latvių kalboje (*iet, niezti, sūrst, esmu*, dial. *duomu, ēmu*, sen. *paliect*) ir tik tris neabejotinai atematinis veiksmažodžius prūsų kalbos paminkluose (*ast, ēst, dāst*).

¹ Veiksmažodis *gausti/gauja* ‘staugti’, būdamas tapatus *gaudžia* (f. k. 92), turėtų sudaryti atskirą *a*-klasę greta f. k. 128. Vis dėlto jo atsisakyta dėl abejotino preterito *gaujo* (LKŽ) bei nuorodos į Nesselmanno žodyną. Liko nepaminėta ir keletas kitų veiksmažodžių, pvz. *sēsti* (tik f. k. 143).

Kitų kamienuų veiksmožodžio klasifikacija:

i-kamieno veiksmožodžiai

Šiai, tik lietuvių kalboje tebesančiai, negausiai, bet turtingos semantikos veiksmožodžių grupei, būdingas priesaginis balsis *-ė-* preterito ir bendraties formose. Latvių tarmėse pasitaiko *i*-kamieno prezenso pėdsakų (plg. 1 pers. pl. *gulim*), o šiaip tos formos pakeistos *ia-* (*guļam*) arba *a*-kamienėmis (plg. lie. *mūnime*, *mýlime* vs. la. *minam*, *mīlam*). *i/ia-* ir *i/a-*kamienuų dubliavimas būdingas ir lietuvių kalbos tarmėms. Prūsų kalboje lyg ir *i*-kamienė forma *turri* nėra tapati lie. *tūri*. Dėl galūninių trumpųjų balsių redukcijos prūsų kalboje lie. *tūri* atitikmuo tegali būti tik *tur* I 5₃. Galūnėse sutrumpėjus nekirčiuotiems ilgiesiems balsiams, pr. *turri* atspindi arba **turī*, arba **tūrīja*, bet gali būti ir vėlesnis 3 pers. *tur* (greta 1 pers. pl. **tūrimai*) perdirbinys pagal *grīkisi* < **grēkijasi* tipo *ija*-kamienį modelį). Rekonstruoti *turri* < **tūrī* < **tūrē* < **tūrēja* negalima, nes tipas pr. **tūrēja* dėsningai išsirutulioja į paliudytą *turei* III 63₁₆ < **turēi*. Rekonstruoti 3 pers. **[tūr]ī*, kaip teoriškai įmanomą sl. [cʰkA]wɾɾɐ atitikmenį, trukdo minėta „taisyklinga“ (rytų baltų faktų prasme) forma *tur* < **tūri*. Kazlausko spėjimas, neva prūsų kalboje galūninis trumpasis *-i* kažkodėl nebuvo numetamas, remiasi *i*-kamieno *arwi*, *teisīngi* tipo bevardės giminės formomis (Kazlauskas 1968, 298), kuriose *-i* išliko dėl sisteminių priežasčių. Taigi greičiausia pr. [turr]i = [grīk]i-si < **-ija-si*, o tai kartu su *turei* < **turēja* ir greta *tur* < **tūri* bylotų apie palyginti vėlyvą formų mišinį.

Vadinasi, ir *i*-kamieno atveju reikia apsiriboti vien tik lietuvių kalbos medžiaga.

Formaliai klasifikuojant *i*-kamieno veiksmožodžius, ryškėja septynios pagrindinės klasės, kurių pirmąją sudaro jau išnagrinėti atematinų formų dubletai. Jie drauge su grynais *i*-kamieniais bei *i/o-*, *i/a-*, *i/ia-*, *i/a/ia/ija/ėja-*, *i/ija-* ir *i/ėja-*dubletais sudaro bendresnę superklasę, supriešintą *si-* (alomorfiškai ir *ši-*) klasei, t.y. veiksmožodžiams, kurie prieš kamiengalio *-i* dar turi elementą *-s-*.

Tolesnei klasifikacijai svarbu atsižvelgti (iki šiol tai nebuvo būtina) į pastovaus šaknies vokalizmo ne tik pilnojo (+), bet ir į nykstamojo laipsnio ilgumą (–), kuriam šių veiksmožodžių daryboje tenka nemažas vaidmuo (plg. *dūso*, *dūsti* ir *dūsi*, taip pat kontrastą *blūksi* : *blýksi*). Galutinis klasių skaičius – 24 (žr. *Dendrogramą* 10), papildantis šiame darbe tęsiamą vieningą formaliųjų klasių numeraciją

iki 160 (greta „atematinių“, į klasifikaciją čia įtraukiamos su savais numeriais anksčiau svarstytos klasės, pasižyminčios *i*-dubletais: 51 ir 98 prieš 141 bei 38 ir 49 tarp 145 ir 146).

Naujomis klasėmis pasipildo ir semantinė klasifikacija. Tai iki šiol nepasitaikius rezultatinė 44" (žymima dviem apostrofais, plg. *mūvi* 'yra užsimovęs'), be to, multiplikatinės 46m, 56m (žr. *Dendrogramą* 11).

Nors *i*-kamieno veiksmazodžių palyginti nedaug, reikšmių gausumu jie nenusileidžia *a*- ir *ia*-kamieno veiksmazodžiams, pasižymėdami nepaprasta semantine įvairove: 12, 14, 27, 35, 37, 38, 40, 43, 44, 44", 46, 46m, 49, 53, 54, 55, 56, 56m, 57, 61, 64, 65, 66, 69, 69m, 70, 71, 72, 75, 75m, 76, 78, t.y. (išskyrus nebūdingą „atematinių“ 54): grynai *i*-kamieniai: 12, 14, 40, 44, 44", 46, 49, 55, 57, 65, 66, 69, 71, 72, 76, 78,

i/ia-dubletai: 37, 43, 44, 49, 65, 76, 78,

i/ija- ir *i/a/ia/ija/ėja*-dubletai: 14, 78,

i/ėja-dubletai: 12, 27, 40, 43, 55, 57, 64, 70, 76,

si-kamieniai: 35, 38, 46m, 53, 56, 56m, 57, 61, 69, 69m, 75, 75m, 76.

Ypač išsiskiria *si*-kamieniai su tik jiems būdinga reikšme 75m. Nerasta nė vienos reikšmės, kuri būtų bendra visiems kamienų tipams.

“Atematinė grupė” (formaliosios klasės 120, 121, 122, 21,
124, 25, 125, 126, 127, 132)

čiaudi 69, *g-lbi* 54, *kliedi* 70, *kósi* 69, *niėži* 57, *peřši* 57, *s-rgi* 44, *skaūdi* 57, *v-izdi* 44, *žýdi* 78.

Formalioji klasė 51

dýri/dýro 55.

Formalioji klasė 98 (plg. 140)

krėři/krėša 76.

Formalioji klasė 141

mùřmi/mùřma 43 (la. *muřmēt*, -R !), *smųrdi/smųrda* 78.

Formalioji klasė 142

pėri/pėria Ob 37,44.

Formalioji klasė 143

sėdi/sėdžia 65.

Formalioji klasė 144

gùli/gùlia Žt 65,78.

Formalioji klasė 145

giřdi/giřdžia Ob 49, *lỹdi/lỹdžia* Žt 44, *mỹli/mỹlia* Žt 49.

Formalioji klasė 38

dũli/dũlia/dũlỹja/dũlēja/dũla 78.

Formalioji klasė 49

gėdisi/gėdijasi 14.

Formalioji klasė 146

sv-rdi/sv-rdēja 70,76.

Formalioji klasė 147

pabėgi/-bėgėja 64, *paėji/-ėjėja* 64, *gėrisi/gėrėjasi* 12, 1. *panėši/-nėšėja* (ką) 43, 2. *panėši/-nėšėja* (į ką) 57, *v-rti/v-rtėja* 76, *pavėži/-vėžėja* 43.

Formalioji klasė 148

grōžisi/grožėjasi 12, *kvōšisi/kvošėjasi* 27.

Formalioji klasė 149

pakỹli/-kylėja 40,76, *palũki/-lũkėja* 55.

Formalioji klasė 150

gėdi 57, *sėgi* 44", *klėsti* 72,78, *rėgi* 49, *skėli* 49, *sk-ndi* 72,78, *stėbi/si* 14,44, *viėši* 66.

Formalioji klasė 151

āvi 44", *gāli* 57, *rāvi* 40, *žāvi* 49.

Formalioji klasė 152

dėvi 44", *žėri* 78.

Formalioji klasė 153

bōdisi 44, 1. *gōbi* 44, 2. *gōbisi* 12, *juōsi* 44". *klōji* 65, *nóri* 57, *stóvi* 65.

Formalioji klasė 154

grim̃zdi 66,72,78, *liñki* 55, *spiñdi* 78, *ũki* 44,49,55, *tũngi* 66, *tũpi* 65, *tũri* 44, *viĩki* 44".

Formalioji klasė 155

dũsi 69, *kỹri* 57, *kiũri* 78, *kliũvi* 71, *klũpi* 65, *liũdi* 44,72, *mũvi* 44", *rũpi* 57, *spũdi* 72,78, *švỹti* 78, *tỹli* 65, *trỹni* 46, *žiũri* 44,49.

Formalioji klasė 156

cíeksi 61, *cíepsi* 61, *čũpsi* 38,61, *miáuksi* 61, *niáuksi* 61, *plekši* 61,75m, *pliáuksi* 61,75m, *spr-ngsi* 69m, *šlũpsi* 38,61, *tũkši* 61,75m.

Formalioji klasė 157

bárksi 75m, *bràksi* 75m, *kárksi* 61, *káuksi* 56m, *klàpsi* 35,75m, *kràksi* 61, *kvàksi* 61, (*kvárksi* 61,) *spràgsi* 76, *stràksi* 61, *táuksi* 61, *tràksi* 75m, *tràksi* 76.

Formalioji klasė 158

driòksi 75m, *pókksi* 61,75m.

Formalioji klasė 159

bluksi 75m, *bùrbsi* 75m, *čurpsi* 61, *dūlgsi* 56m,69m, *druksi* 76, *gurgsi* 61, *gruksi* 76, *kurksi* 61, *kliùksi* 75m, (*kriùksi* 61,) *lunksi* 53,61, *murksi* 61, *niùksi* 37,53, *pliùrpsi* 38,75m, *smulksi* 46m, *struksi* 61, *šnurpsi* 75, *trunksi* 75m, *tvulksi* 75m, *tvunksi* 75, *žubsi* 75m, *žliùgsi* 75m, *žvulgsi* 53.

Formalioji klasė 160¹

blýksi 75m, *cýpsi* 61, 1. *drýksi* 76, 2. *drýksi* 61, *núksi* 61, *pýksi* 75m, *pýpsi* 61,75m, *žýbsi* 75m.

ā-kamieno veiksmazodžio specifinės reikšmės

Kaip matyti iš atliktos semantinės analizės, *a-*, *ia-*, *i-* kamieniai bei atematiniai veiksmazodžiai pasižymi reikšmėmis 11, 12, 14, 19, 25, 27, 31, 33, 35, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 44", 45, 46, 46i, 46m, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 56i, 56m, 57, 58, 58', 58'i, 61, 64, 64i, 65, 66, 69, 69m, 70, 70i, 71, 72, 75, 75m, 76, 76i, 78. Iš jų, įskaitant ir *ā*-kamieno veiksmazodžių reikšmes (plg. Dendrogramą 5), reikšmė 44" (nerefleksyvinė tranzityvinė agentinė statinė rezultatinė, pvz. *āvi*) yra specifinė tiksliai *i*-kamieno veiksmazodžiams, o vien tik tematiniams veiksmazodžiams yra specifinės inchoatyvumo reikšmės 46i (nerefleksyvinė tranzityvinė inagentinė animiška dinaminė nesekventyvinė, pvz. *pamūlsta*), 56i ir 58'i (animiška ir inanimiška nerefleksyvinė nukreipta intranzityvinė inagentinė dinaminė, pvz. *nýžta* ir *pakviñpa*), 64i (nerefleksyvinė nenukreipta agentinė dinaminė nedinamizuota nedažninė nerezultatinė, pvz. *sukliūsta*), 70i ir 76i (animiška ir inanimiška nerefleksyvinė nenukreipta inagentinė dinaminė nedinamizuota nedažninė, pvz. *pravurksta* ir *suspįsta*). Be šitų, tematiniams veiksmazodžiams yra specifinė ir reikšmė 58' be inchoatyvumo požymio (pvz. *limpa*).

¹ Klasės 154 ir 155, 159 ir 160 išskirtos pagal pailgintą vokalizmą *y*, *ū* (klasės 155, 160). Šiuo atveju neturi reikšmės nei tai, kad klasėse 154, 159 pirmieji mišriųjų dvigarsių dėmenys *i*, *u* yra fonetiškai ilguose skiemenyse, nei tai, kad akūtinės priegaidės dvigarsiai atspindi bendrabaltišką sonantinį ilgumą.

Atmetus *a-*, *ia-*, *i-* kamienių bei atematinių veiksmažodžių reikšmes, būdingas ir *ā-* bei gretiminių kamienų veiksmažodžiams, lieka reikšmės 1–10, 13, 15–18, 20–24, 26, 28–30, 32, 34, 36, 39, 42, 47, 48, 50, 59, 60, 62, 63, 67, 68, 73, 74, kurias galima laikyti specifinėmis *ā*-kamieno veiksmažodžių reikšmėmis, juoba kad į jų tarpą nepatenka specifinės *ija*-kamieno reikšmės, t.y. 12, 35, 55, 61, 66, 69, 70, 76, 78 – plg. Matricą 2. Specifiškai *ā*-kamieniai pasirodo visi tranzityviniai nekonversiniai refleksyvai (1–7), o iš kitų nekonversinių – nukreipti intranzityviniai agentiniai dinaminiai dinamizuoti (pvz. 8 *kūbstosi prie ko*) ir nedinamizuoti dažniniai (9, 10 *naĩrosi, daĩrosi*) bei inagentiniai inanimiški dinaminiai (*bostosi ko*) ir inanimiški (la. *gadās kam*, nors dėl latviškų ne-*ā*-kamienių nelygiavertiškumo lietuviškiems sunku pasakyti, ar pastaroji reikšmė 15 neatmestina; tiesa, 15, kaip kad ir 6, 7, 23, lietuvių kalboje nepaliudyta, vadinasi, nebendrabortiška). Kitos specifinės *ā*-kamieno reikšmės – 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23 (turbūt atmestina kaip nepaliudyta lietuvių kalboje), 24, 26, 28, 29, 30, 32, 34, t.y. pirmiausia visi nenukreiptieji inanimiški veiksmažodžiai (29–34 *rasdosi, užsimegzdo, atsiskalaũdo, blaĩskosi, ũkstosi, slėgosi*). Tarp ne-*ā*-kamieno veiksmažodžių nėra paliudyta inagentinių tranzityvų, kurie būtų inanimiški nerefleksyviniai (*aps-mdo*), bei nenukreiptųjų, kurie būtų inanimiški dinaminiai dinamizuoti (*laĩždo, auĩdo*).

Apžvelgus visas **ā*-kamieniams veiksmažodžiams specifines reikšmes, krinta į akis, kad jas charakterizuoja visų pirma neorganinio dažnumo diferencinis požymis, kuris, be **ā*-kamienių, pasitaiko tikrai tarp *si*-kamienių (reikšmės 69, 75) ir keliskart (*čĩaudi, dũsi, kĩsi*) tarp grynujų *i*-kamienių (reikšmė 69). Tad, be reikšmių 69, 75, tik **ā*-kamieniai veiksmažodžiai pasižymi reikšmėmis 3 (*graĩštosi kq*), 10 (*daĩrosi ko*), 16 (*k-lstosi*), 18 (*kraĩposi*), 20 (*ĩurstosi*), la. 23 (*riĩstās*), 26 (*kvaipstosi*), 29 (*rasdosi*), 32 (*blaĩskosi*), 36 (*čĩaupdo*), 39 (*grāndo*), 42 (*krāto*), 47 (*girdėsto*), 59 (*skraĩdo*), 62 (*braĩdo*), 67 (*graĩsto*), 73 (*laĩždo*). Be to, **ā* kamieno reikšmes charakterizuoja ir rezultatyvumo požymis, kombinuotas su nerefleksyvinėmis reikšmėmis a) inagentiniu tranzityviniu animiškumu, o iš čia reikšmė 48 (*žũno*), ir b) (tik **sā*-kamieno atveju!) nedinamizuotu nenukreiptu agentiniu dinamiskumu, reikšmė 63 (*knỹbso*).

Reikšmė 48 (*žũno*) pasižymi dar ir tuo, kad, kaip pastebėta, tik jai yra būdingas bendrabortiškas ryšys tik su viena **ā* kamieno veiksmažodžių formaliąja klase: 68 (žr. Matricą 2).

Baltų veiksmažodžio raida

Baltiškieji preterito-prezentiniai veiksmažodžiai

Kaip ir germanų kalbose, preterito-prezentiniai yra tie baltų veiksmažodžiai, kurių arba esamojo, arba būtojo laiko formos inovacinės, papildančios iš seno defektinę laiko-nuosakos paradigmą. Dauguma šių veiksmažodžių susiformavo baltišκών perfektnių formų pagrindu atskirai pačioje baltų (baltoslavų) prokalbėje. Tie, kurie gali būti baltogermanų epochos veldiniai, yra kilę iš senojo indoeuropiečių perfekto.

Patį indoeuropiečių perfektą reikia suprasti ne kaip temporalinę ar kokią nors ankstesnę aspektinę paradigmą, bet kaip darybos modelį (modelius), žymintį rezultatinę situaciją (rezultatinę būseną, kuri nebūtinai turi būti statinė) išreiškiančių žodžių klasę. Tam tikrų žodžių semantika (pvz. 'gulėti' kalbant apie žmogų) savaime yra perfektinė. Šie žodžiai galėjo gauti (bet galėjo ir negauti) tam tikrus perfekto kategorijos rodiklius, kurie tik daug vėlesnėje raidos pakopoje ir ne visuose ide. dialektuose tampa perfekto kaip temporalinės kaitybinės kategorijos („laiko“) paradigmos rodikliais. Todėl susidūrus su „perfekto liekanomis“, pvz., baltų kalbose, nereikia įsivaizduoti, neva baltų prokalbė buvo paveldėjusi indoeuropiečių prokalbėje tariamai egzistavusią graikiško tipo perfekto paradigmą. Galima kalbėti tik apie tam tikrus perfektui kaip aspektinei leksinei kategorijai būdingus požymius, būtent apie šaknies vokalizmą balt.-germ. *a*, apie Perelmutterio plačiame kelių indoeuropiečių dialektų kontekste postuluotas priesagas ide. **-ā*, **-ē* (žr. Perelmuter 1977, 107, 124). Iki Perelmutterio tik Stangas buvo pareiškęs, kad „būsenos“ priesagų **-ā* ir **-ē* artumą rodančios poros lie. *sáugoti* – la. *saūdzēt*, lie. *s-rgēti* – la. *saŕgāt* (Stang 1966, 314, 325). Apie šių priesagų perfektinę indoeuropietiškąją kilmę Stangas neužsimena.

Baltų veiksmažodinių kamienų struktūros ir semantikos analizė parodė, kad bent rytų baltų kalbose pasitaiko kaitos praes. *-a/-ā* (plg. lie. *kāra/kāro*), atspindinčios perfektnio formanto **-ā* pridėjimo prie perfektnio kamieno fakultatyvumą. Antra vertus, archainiai perfektai gali pasirodyti ne tik *a*, bet ir *i*-kamiengalio. Paliudyti ir dubletai, pvz. lie. *lūki, lūki/lūko*. Baltų kalbose *i*-kamieniai paprastai yra būsenos veiksmažodžiai, tarp kurių yra ir neabejotinų perfektų (plg. 'gulėti'). Tai archainis bendras baltų ir slavų kalbų bruožas.

Anot Stango, senieji baltų perfektai, kai jie buvo įgavę prezenso reikšmę, tapo asmenuojami atematiškai ir, reikšdami būsenas, automatiškai gavo infinityvo priesagas *-ā, *-ē. To neatsitiko tik intranzityvinės-ingresyvinės reikšmės veiksmažodžiams, kaip lie. *lykti*, *kàkti*. Kadangi pastarieji savo reikšme buvo susiję su *n/sta*-prezensais, atsirado ir atematinis *n/sta*-modelis su infinityvo-preterito priesagomis *-ā, *-ē (plg. praes. pr. *sinda-*, sl. *c-ae-*). Čia Stangas išžiūri didžiulį perfekto-prezentinių veiksmažodžių vaidmenį formuojant naujosios pakopos veiksmažodio sistemą (ibid. 314, 315).

Tačiau perfekto-prezentinių veiksmažodžių vaidmuo susiformuojant naujai veiksmažodžio sistemai gali būti suvoktas dar plačiau, jei atsižvelgsime į tuos įmanomus atvejus, kai senieji perfektai galėjo pasirodyti ir prezenso, ir preterito reikšme. Perfekto reikšmė laiko atžvilgiu yra dvilypė: iš vienos pusės, ją galima sieti su anksčiau egzistavusios situacijos rezultatu dabartyje, tuo pabrėžiant prezentinę jos pusę. Iš kitos – su tą rezultatą sukėlusia situacija praeityje, tuo pabrėžiant preteritalinę jos pusę. Nėra abejonių, kad kaip užsimena ir Karaliūnas (1987, 65), nulinio šaknies vokalizmo baltų preteritas bus perfektinės kilmės. Baltų ir slavų (taip pat tocharų, iš dalies – italikų) *ā-* (ir *ē-*)kamienio preterito perfektinę kilmę pirmasis įrodė Perelmutteris.

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į visose baltų kalbose paliudytą **žinā-* kamienio veiksmažodį, kurio reikšmė '(pri-)pažinti', matyt, yra senesnė (reikšme "žinoti" baltai ir slavai vartojo bendraindoeuropietiškos šaknies **yeid-* / **uid-* veiksmažodžio 'matyti' perfektą – 'pamačiusiam = sužinojusiam būti = žinoti'). Tik šia reikšme kamienas **žinā-* yra paliudytas prūsų kalboje {inf. *ersinnat* [*er-zināt*] III 53₇, 1 pl. *ersinnimai* III 65₁₈₋₁₉ "pažinti", 1 sg. *posinna* [*pa-zina* < -ā] III 69₁₀, part. praet. pass. nom. sg. masc. *posinnāts* III 125₇ 'pri(si)-pažinti'}. Kadangi daryba šis prūsų veiksmažodis nesiskiria nuo rytų baltų "perfektinio" modelio inf. **žināt-*, praes. **žinā*, reikia manyti, kad greta senesniosios reikšmės 'pažinti', jau baltų prokalbėje ėmė rasti ir perfektinę reikšmę 'pažinusiam būti = žinoti', kurią ir perteikdavo modelis inf. **žināt-*, praes. **žinā*. Prūsų kalboje perfektinę reikšmę 'žinoti', matyt, pasidarė reiškiamą vien tik veiksmažodžio *waist-*, tačiau perfektinis darybos modelis išliko ir tapo asocijuotas su reikšme 'pažinti'. Čia atlikta kamienio balt. **žinā-* analizė leido nustatyti, kad vartojamas reikšme 'žinoti' jis pasižymi rezultatyvumu, inagentinio

tranzityvumo bei animiškumo diferenciniais požymiais (p. 291) ir kad tai vienintelis baltų veiksmažodis, kurio išvardytieji požymiai be kokių nors papildomos reikšmės požymių atitinka darybą inf. **žināt-*, praes. **žinā*. Tai, kad tiktai šis darybos modelis pasirodo ir prūsų kalboje, nors joje ir užfiksuota archaiškesnė neperfektinė kamieno **žinā* reikšmė, verčia manyti, kad pirminę reikšmę 'pažinti' atitinkantis rytų baltų veiksmažodis lie. *pažūnti*, *pažista* = la. *pazīt*, *pazīst* darybiškai vis dėlto antrinis. Kad ir patys baltų *sta*-kamieniai dariniai nebus senesni už kitus, vargu ar labai ginčytinas dalykas (plg. kad ir Karaliūnas 1987, 99), o *ā*-kamieniams dariniams būdinga perfektinė reikšmė, kaip matysime, egzistavo dar iki temporalinės epochos, kurioje tik ir pasirodo *-sta* kaip prezentinė priesaga. Turint visa tai galvoje, nesunku suvokti, kad būtojo laiko *ā*-kamienė forma lie. *pa-žūno* = la. *pa-zina*, be abejo, yra tapati "perfektei" formai lie. praes. (*pa*-)*žūno* [lie. (*pa*-)*žinōti*], la. praes. *zina*. Perfekto prasme praes. *žūno* ir reiškia praet. *pažino* + (/ir), vadinasi, *pažinęs* = *yra žinantis*, kitaip tariant, nesunku suvokti, kad priešpriešoje *pažista* – *pažino* forma *pažista* yra paradigmą sudarantis narys, kadaise įvestas greta grynojo perfekto *žino* prezensusi reikšti. Tuo metu ir įvyksta formos *žino* „susikaidymas“ – šioje veiksmažodžio 'pažinti' paradigmoje ji ima reikšti preteritą, o veiksmažodžio 'žinoti' paradigmoje, pastarojoje atsirandant dar vienai – preterito formai, – prezensą. Pažymėtina, kad bendrašaknis veiksmažodis germanų *kunnan* 'žinoti' (III klasė) ir yra preterito-prezentinis, t.y. senasis atemporalinis perfektas su naujai įvestu dentaliniu preteritu: go. praes.sg. *kann*, pl. *kunnun* – praet. *kun-ṭa* [„lietuviškai“ būtų **žan-*, **žin(nu)me* – *žin-ta*, t.y. ne *ā*-kamienis tipas].

Vadinasi, senasis baltų „perfektas“ **žinā* pateko į dvi skirtingas paradigmas: vienoje jis išriedėjo į praes. **žinā*, kitoje – į praet. **žinā*.

Kai ėmė rasti nauja paradigma prikuriant *sta*-kamienį prezensą **žinsta* prie perfektinės formos **žinā*, priesaga *ā* tapo suvokiama kaip preterito formantas. Tik jos pakartotiniu prijungimu (preteritui reikšti) prie senosios perfektinės priesagos *ā* ir galima paaiškinti tokius baltų verbalinės sistemos „griozdus“, kaip pvz. praet. lie. *žinō-jo*, *bijō-jo* t.t., kuriose *-j-* tėra tik fonetiškai atsiradęs (matyt, *-ē(-i)-ā-* formų įtakoje) hiata užpildantis garsas. Dvigubas (kad ir skirtingų epochų bei reikšmės) to paties elemento pavartojimas čia yra akivaizdus reiškinių paviršiaus dalykas. Panašiai yra buvę ir priesagos *ē* atveju (lie. *minē-jo*; žr. toliau). Kalbamąją raidą

galima pavaizduoti:

praes. **žinsta*

– perf. = praet., praes. **žinā* ↓

praet. **žinā(-i)-ā*

Slavuose panašus procesas buvo sukomplikuotas, kai pradinėje balt(o-slav)iškoje sistemoje ėmė rasti inovacinių perfekto → aoristo ir imperfekto laikų sistema (jos panašumą į „graiikosanskritiškąją“ lėmė konvergenciniai kontaktai su iranėnų dialektais). Tai leidžia įsivaizduoti tokią raidą:

praes. *3NA-1-6-7A*

– perf. → aor. *3NA* ↓

imperf. *3NA-a-III E*

Atitinkama germaniškoji raida yra pavaizduota anksčiau:

perf. = praet.-praes. *kann* ↓

praet. *kun-þa*

Ar baltų *žinā* yra baltiškas Perelmutterio postuluotos indoeuropietiškosios perfekto priesagos *-ā* vedinys (tai yra gana tikėtinas dalykas turint galvoje baltogermaniškąjį bendrumą bei germanų *kunnan* kilmę iš ide. nulinio vokalizmo šaknies **gñ-*) ar (tradiciškai) šaknies ide. **gen-/gñ-* nulinio vokalizmo laipsnio indoeuropietiškas *-nō* priesagos vedinys? Nors ir manoma, kad visais atvejais ide., baltų *ō > lie.*, la. *uo*, o lie. *o*, la. *ā < ide.*, baltų **ā*, Mažiulis parodė, kad baltų prokalbėje ide. **ō* turėjo du alofonus – platųjį **ō* nekirčiuotoje pozicijoje ir siaurąjį **ō̯* kirčiuotojoje. Pastarasis visais atvejais išvirto į *uo* rytų baltų dialektuose, bet išliko vakarų baltų dialektuose. Užtat platusis **ō* mobilaus kirčiavimo paradigmoje buvo realizuojamas kaip siaurasis **ō̯* kirčiuotoje pozicijoje bei kaip platusis **ō* nekirčiuotoje pozicijoje. Vėliau vienos pozicijos pavidalas buvo apibendrinamas ir į kitą poziciją – vakarų baltų buvo apibendrintas platusis **ō > pr. ā*, o rytų baltų – siaurasis **ō̯ > lie.*, la. *uo*. Tačiau tam tikrais atvejais (pvz. kai tam tikrose formose buvo įmanoma tik nekirčiuotoji pozicija – plg. baltų *ā*-kaminienį vns. kilmininką) rytų baltai išlaikė platųjį **ō > lie. o*, la. *ā* (BS 21–24). Vadinas, šiaip formos lie. *žino* = la. *zina* galėtų atspindėti ir ide. priesagą **-nō*. Vis dėlto norėtusi gretinti baltų **žinā* su germanų *kunnan*, t.y. rekonstruoti nulinio vokalizmo šaknį **gñ-* su tokiu pat perfekto formantu **-ā* kaip ir visais kitais atvejais (plg. lie. *[bij]o* = *[žin]o*).

Kaip minėta, senesnioji šaknies **žin-* reikšmė buvo "pažinti".

Perfektinė reikšmė "žinoti pamačius" daugelyje indoeuropiečių kalbų turi **ueid-/ *uid-* šaknies veiksmažodis, kuris kartu su savo pora "matyti" gerai paliudytas prūsų ir slavų kalbose (pr. *waist – widdai*, sl. *вѣдѣти – видѣти*). Germanų kalbose jis priklauso preterito-prezentinei klasei su šaknies balsių kaita *wait – wit-*. Vokalizmas pr. *ai* atitinka sl. *ѣ*, o nulinis vokalizmo laipsnis pailgintu pavidalu yra lietuviškojoje poroje (*iš*)-*výdo*. Toks pailginimas atitinka *-ē-* priesagos vedinius *trỹni* "kiek trinti" (f. k. 155) bei dubletinį vedinį lie. *pakỹli/pakylēja* "iškilus būti" (f. k. 149), kurių *švỹti* bei *pakỹli* reikšmės (78, 76) yra perfektinės ("sušvitus likti", "iškilus būti"). Tad teoriškai būtų lauktinas bendratis **vydēti* lie. **vydi* "išvydęs stebi". Antra vertus, *ē*-priesagos yra ir *ei*-vokalizmo lie. *v-izdi* = la. dubl. *vied / viedē*, be to, apie Dieveniškės yra užfiksuotą archainė atematinės kilmės forma *veimu* \leq **veid-mi* "ieškau" (Sabaliauskas 1957, 104), o tai atitinka tiek pr. *waist*, tiek sl. *вѣдѣти*. Kadangi į *i*-prezenso *ē*-priesagos veiksmažodžių grupę yra perėję nemaža buvusių atematinių veiksmažodžių, šias *i*-kamienes formas reikia laikyti naujomis. Bet to niekaip negalima teigi apie *i*-prezenso *ē*-priesaginį lie. *minėti*, kuris priesaga bei šaknies vokalizmu atitinka ne vien sl. *мысли* (čia plg. ir prezenso kamieną), bet ir gr.perf. *μῆμνημαι*. Svarbu, kad germanų kalbose šis veiksmažodis yra preterito-prezentinis (jau ir dėl tos priežasties *ē*-kamienius veiksmažodžius su jiems būdingomis duratyvumo ir būsenos reikšmėmis bandyta sieti su perfektu – plg. СГГЯ, IV, 186, – nors tokios kilmės bent baltų kalbose gali būti tik dalis *ē*-kamienių veiksmažodžių). Lie. *mini* gali turėti perfektinę reikšmę "prisiminęs laiko atmintyje". Antra vertus, duratyvinę reikšmę turi ir preteritas *munė*, o priesaga *ē* pasirodo kaip tik preterite. Todėl atsižvelgiant į Perelmutterio iškeltą ide. **ē* ir **ā* kaip perfekto formantų paralelizmą, galima įsivaizduoti tokią raidą:

praes. **žinsta*

↑ perf. = praet., praes. **žinā* ↓

praet. **žinā(-i)-ā*

praes. **mini*

↑ perf. = praet., praes. **minē* ↓

praet. **minē(-i)-ā*

Stepanovo 1981 m. samprotavimai atrodo panašūs, bet jie remiasi tradiciniu postulatu dėl neva „aoristinės formanto **-ē* kilmės“, kt. (plg. Stepanov 1981, 121).

Baltuose nykstant oksitoninėms 3 asmens formoms (šis procesas buvo susijęs su 2-osios serijos masdarinių formų išigalėjimu), asmens forma vartojami kamienai **žinā*, **minē* patyrė baritonizaciją: **žinā* > lie. *žino*, **munē* > lie. **munē*. Kadangi gramatiniai homonimai nesiderina su struktūros sistemingumu, jie pašalinami. Todėl praes. *minē* (= praet. *minē*) turėjo užleisti vietą kitai formai (juo labiau, kad prezenso sistemoje ima reikštis ir dėl seno kamienų dubletiškumo konkuruojantys denominaliniai priesagos *-ēja* dariniai) – net ir unikaliu lie. praes. *žino* – praet. *pa-žino* atveju pastarasis veiksmažodis sunkiai išivaizduojamas be priešdėlio. Alternatyvinė forma ir buvo minėtas *i*-prezensas, Kuryłowicziaus pavadintas ide. „mediopasyviniu perfektu“ (plg. „gulėti“; šios reikšmės germanų (ne gotų) atitikmuo pasižymi *i*-prezensu) ir šiuo atveju rekonstruotas **m^on-ei* > baltų **mini*, sl. ~~mini~~ (kadangi atitikimas balt. **-i* / sl. **-ei* įmanomas tik žodžio gale, tai esą geriausias galūnės 3 p. sl. *-r^a* antrinės kilmės įrodymas – Watkins 1969, 222). Kitas dalykas, kad iš pradžių balt.-sl. „perf.“ (praet.-praes.) **[min]i / ei* preteritu galėjo eiti dar nepreteritalizuotas kamienas **minē*, kitaip tariant, tam tikru laikotarpiu formos praet. **minē* ir **minē* galėjo koegzistuoti skirtingose paradigmos:

praes. <i>*mena</i>	praes. <i>*mini/ei</i>
praet. <i>*munē</i>	praet. <i>*minē</i>

Paradigminis skirtumas ir palaikė formos **minē* oksitonezę.

Visiškai analogiškas ir tokios pat šaknies struktūros kaip „minėti“ yra veiksmažodis „gulėti“, kurio perfektinė reikšmė „atsigulus būti“. Ir čia praes. **gulē* pakeičiamas *i*-kamieniu, o praet. **gulē* patiria baritonizaciją formoje **gūlē*, kuri galbūt koegzistavo su **gulē* iki pastarosios preteritalizacijos.

Tipas praes. **[min]i/ei* – praet. **[min]ē* → **[min]ējā* ir bus davęs pradžių baltų ir slavų veiksmažodžių *i/ei*-kamienei grupei su *ē*-priesagos infinityvu.

Kad sl. [~~mini~~]- kildintina iš ide. *-ēj*, bet ne iš **-ī*, pareiškė W.Schmidas, analizuodamas tipą pr. *seggēsei* (Schmid 1963, 83–93). Deja, pačioje prūsų kalboje nėra duomenų, leidžiančių daryti kokią nors skirtumą tarp šio ir denominalinio tipo *druwēse* kaitybos, kaip yra padaryta vien tik sulyginant, kaip žinia, smarkiai svyruojančią rašybą 6× *segge* vs. 1× *seggē* pirmojo parašymo naudai ir priešpastatant tai santykiui 9 (iš tikrųjų 12)× *druwē* vs. 4 (iš tikrųjų 5)× *druwe* parašymo *druwē* naudai (Schmid 1963, 27). Visos šios formos

priklauso vienodam kirčiavimo (*seggē*, *druwē*) ir kaitybos tipui. Parašymai praes. *billā* III 37₈ = *billa* III 10₃₄, *billē* III 61₉, *bille* III 59₁₂, *stallā* III 63₂₁, *stalle* III 73₁₉ [tiek atveju su *-ā/-a*, tiek su *-ē/-e*, be abejo, turime tą patį kamieną su *-ē-* (ne *-ā*), akivaizdų bendratyse *bilītwei* III 67₁₃, *stallit* III 83₂₀, bei dalyviuose *billiuns* III 101₂₀, *stalliuns* III 97₂₁, *billiton* III 27₈ kt. su dėsningu *-ī < -ē¹*], kurie yra lygūs (dėl preterito ir prezenso formų sutapimo) parašymams praet. *billa* III 101₉, *billē* III 93₁₄ greta parašymo praet. *billai* III 105₉, kaip ir parašymas 1 pl.praes. *waitiāmai* III 35, greta parašymo partic.praes.act.acc.pl. *waitiaintins* III 87₁₂, rodo į alomorfinių dubletų *āi/ā*, *ēi/ē* alternaciją. Šitoks dubletiškumas bus atsiradęs dėl cirkumfleksinių diftongų, pirmajame komponente įvykus antrojo komponento *i* asimiliacijai: *pallapsaei* I 5₁ [*palapsāi*] < **palāpsāi* < **palāipsāi*, *semo* E 15 [*zēmō*] < **zēmō* < **zēmō*. Tai turėjo atsitikti ir metatoninio cirkumflekso atveju žodžio galo diftonguose, susidariusiuose išnykus galūnės balsiui: **-ēja*, **-ējā* > **-ēi* > kirč. *-ē*, *-ēi*, nekirč. *-e*, *-ei* – plg. hiperkorekciją nom.sing.fem. *giwei* III 75₂₁, kur pirmojo skiemens balsis *i* yra sutrumpėjęs dėl galūninio kirčiavimo: *giwēi* = *giwē* (oksitonezė liudija ir la. *dzīve* su balsio *ī* laužtine priegaide), plg. *semmē* III 105₁₇. Pats balsių numetimas šiuo atveju ne vien fonetinis (numestas ir ilgasis galūninis *-ā* preterite!), bet susijęs su plačiu asmens formantų nykimo ir unifikacijos procesu. Pirmiausia, pr. 1 pers. sg. *-ā*, apibendrintas iš nekirčiuotojo v. balt. **-ō* > pr. **-ā* alofono (BS 22), neišvengiamai sutapo su *ā*-kamieno veiksmažodžių pagal tą patį nekirčiuotą modelį apibendrinta galūne pr. 1 pers. sg. **[zin]ā* < **-āa* < balt. **-ā-ō* > r. balt. *-au*. Ši pr. *ā*-kamienė galūnė 1 pers. sg. **-ā* sutapo su 3 pers. **-ā*. Prasidėjus galūninių balsių redukcijai, sutrumpėjusi *ā*-kamienė 1, 3 pers. galūnė *-a* < **-ā* dėl savo sutapimo su *a*-kamine galūne 1 pers. sg. *-a* palaikė nuo numetimo iš prigimties trumpąją tos pačios kokybės *a*-kamienę galūnę 3 pers. *-a*: pastaroji buvo „atstatoma“ pagal *ā*-kamienį modelį 1, 3 pers. *-a*. Ši „unifikuota“ 1, 3 pers. galūnė praes. *-a*, savaime aišku, sutapo ir su preterito *ā*-kamine 1, 3 galūne *-a*. Nuo tol prūsų kalbos prezenso ir preterito formos tegalėjo skirtis tik *ē*-kamienio preterito atveju (plg. pr. praet. *pertraūki* III 101₁₄, *ymmi-*

¹ Svyravimas rašant *ā* ir *ē*, bus atsiradęs dėl priebalsio *i* minkštumo bei paminkluose gerai paliudytos šių balsų neutralizacijos po minkšto priebalsio. Todėl veiksmažodis *billā* neturi ką bendro su lie. *bylōti* ir jį atitiktą lie. *°bylēti*.

ts I 13₅, *ymmei-ts* II 13₅, nors jau būta ir sporadiškų apibendrinimų: praet. *imma* III 75₂, *imma-ts* III 75₇) bei priesaginio preterito atveju. Toks smarkus asmens formantų sistemos nykimas svarbiausiose ir dažniausiose 1 pers. vns. ir 3 pers. formose negalėjo nesukelti ir 2 pers. vns. galūnės nykimo bei pakeitimo apibendrintąja 1/3 pers. galūne (nuo to nykimo tegelbėjo tik sporadiška galūnės 2 pers. sg. *-sei* invazija, ko gero, senesnės, dar baltoslaviškos kilmės). Atvejai 2 pers.sg. *asse* I 9₁₃, *æsse* II 9₁₃, greta įprastų *assei*, *essei* III, kaip ir *seggēsei* greta *druwēse* III, rodo visuotinę sisteminių alomorforū alternacijos kirč. *-ēi/-ē*, nekirč. *-ei/-e* apibendrinimą, įskaitant ir diftongus su nepailgintu pirmuoju komponentu. Tik dėl šios išsigalėjusios alternacijos, o anaip tol ne kaip senovinio optatyvo reliktas atsirado ir dubletai *etwerpe/etwiērpei*, *swintina/swintinai* III t.t. Vadinas, ir tokie atvejai, kaip *twaisei* I 7_{2,5}, gen. sg.masc. *tenessei* III (formaliai palaikytas dat.sg.fem. *tenessei*), yra atsiradę dėsningų *twaise*, *tenesse* vietoje dėl alomorforū alternacijos išsigalėjimo [trumpasis balsis įvardinėje galūnėje gen. sg. *-se* išlieka nenumestas dėl sisteminių priežasčių (antraip tokie įvardžiai, kaip gen.sg. *stesse*, būtų tapę viensikiemeniais žodžiais be galūnės); beje, *twaise* I 5₆ atspindi būtent *ei/e* porą, o ne originalų *-e*, kuris šiame katekizme turėjo būti realizuotas *-a!* – žr. Klusis–Stundžia 1995, 91²⁴]. Šie samprotavimai pirmą kartą išdėstyti Mikelio Klusio monografijoje (Klusis 1989, 31, 41–42 kt.), kuri, jos konspektą Maskvos ‘Baltų–slavų tyrinėjimams’ atmetus kaip nemokslinį, vertinama šitaip: „Ich pflichte voll und ganz dieser Meinung des bekannten russischen Komparativisten, Indogermanisten und Baltisten Vjačeslav Vsevolodovič Ivanov bei“ (Eckert 1995, 27). Taigi perspėjo skaitytoją, kad pr. *-ei/-e* alternacijos bei atitinkamos superkorekcijos aiškinimas, Mažiulio–Kazlausko hipoteze paremta galūnių raidos koncepcija, kt. – nemoksliniai dalykai.

**-ē* kaip preterito rodiklis buvo apibendrinamas jau iš tokių formų kaip *[*m̥u*]*ē*, *[*min*]*ē*, nekalbant apie tai, kad „perfektinės“ formos apskritai buvo perinterpretuojamos kaip preteritalinės (iš turinčių „perfektinės“ kilmės praet. **-ē* verta paminėti šaknies *e* bei sprogstamojo galo priebalsio praindoeuropietiško senumo veiksmą žodžius *meta*, *neša* < **nek-*, *peša* < **pek-*, *veda*, *veža* – plg. toliau poskyryje apie laiko / nuosakos paradigimų susidarymą). Tai, kad papildomu preterito rodikliu (preteritalizatoriumi) tapo formantas **-ā*, bet ne **-ē*, yra fonetikos dalykas: **i* prieš **-ē* nebūtų išlikęs ir **-ē* vis tiek

būtų pakeista *-ā: *minē → *minē-i-ē = *minē → *minē-i-ā. To *-ē nebūtų išgelbėjęs net ir visuotinai išplitęs tranzityvų modelis praes. *-ia – praet. *-ē (plg. pvz. denom. trans. lie. praes. *áuklėja* – praet. *áuklėjo*).

*ā beprarandant pirminę perfektinę reikšmę preterito formose, ji buvo atstatoma, perinterpretuojant preterito formą vėl perfektiškai kaip prezensą bei prikuriant jam pagal perfektinės reikšmės veiksmažodžio *žinā būtajį laiką *žināiā naują ā-priesagos preteritą (ir bendratį). Taip atsirado ištisa klasė naujų perfektyvių veiksmažodžių. Kad jų prezenso forma skirtųsi nuo savo pamatinės preterito formos, prezenso vokalizmas dažnai buvo pailginamas: *klupo* – *klūpo*, *lipo* – *lypo*, *kibo* – *kýbo*. Todėl negalima tapatinti atvejo (*at*)slūgo – slūgo su atveju (*pa*)žino – žino. Pirmasis yra inovacinis, jo perfektas slūgo padarytas iš preterito formos taip, kaip klūpo iš klupo. Šaknies balsio pailgėjimo nematyti, nes balsis ir taip ilgas, o metatonija nepanaudota, naujiesiems perfektams parinkus akūto modelį. Tačiau (*iš*)tūso – tūso atveju matyti net ir metatonija. Todėl tikrų senovinių žinóti, minėti tipo preterito-prezentinių veiksmažodžių ne taip daug galima rasti.

Greta raidos perf. *ā → praet. *ā, *ē → praet. *ē, būta, rodos, ir atveju, plg. perf. → inchoat. praet. *mūā* – perf. praet. *milē → *mīlē, praes. *mīli su tokiu pat akūtinio pailgėjimu, kaip lie. *kūbo* – *kýbo*.

Senovinis perfektyvinis priesagos *-ā pobūdis bei perfekto-preterito formoms būdingas nulinis šaknies vokalizmo laipsnis verčia ir formą lie. *kūlo* laikyti archaine perfektine. Jau kalbėta, kad veiksmažodžio lie. *k-lti* pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio variantas yra neutralus tranzityvumo–intransityvumo atžvilgiu, vad. labilinis, t.y. priklauso seniausių indoeuropietiškujų veldinių sluoksniui. Bet tai nereiškia, kad greta šio vokalizmo šaknies nebūtų galėjusi egzistuoti ir perfektyvinė, t.y. daugiau vardažodinė (masdarinė) šaknis su nuliniu šaknies vokalizmu. Šaknies *k-l- labilumas rodo jos fientyvinę prigimtį. Vadinas, neakuzatyvinės sandaros laikais ji priklausė Ivanovo 1-ajai serijai. Inertyvinę reikšmę, matyt, turėjo nulinio vokalizmo šaknies variantas *k_l-, kuris vėlesniais laikais buvo kaitomas pagal 2-ąją, perfektyvinę-medialinę seriją (ji, kaip minėta, buvo naujesnė, nes iš pradžių ją sudarė vien tik 3 „asmens“ forma). Archainę dichotomiją ide. fient.*k-l- – inert.*k_l- atspindi dabartinė lietuviška poros labil.-itr. *k-lti* – itr. *kūlti* vartosena, nes *k-lti* gali tik žmogus: *šeima anksti kelia(si)*, bet *vanduo kūla*. Dėl galimos tranzityvinės reikšmės šis veiksmažodis pateko į *ia*-prezensų grupę, kurioje automatiškai gavo ir preterito

galūnę *-ē* bei pagal atitinkamą modelį pailgino akūtinės šaknies vokalizmą. Senasis perfektas *kūlo* tapo suvoktas kaip intranzityvinė pora ir gavo *n/sta*-prezensą: *kỹla*. Schematiškai tai atrodytų taip:

$$\begin{array}{ccc} & *kil-na & \text{(arba iš karto } *ki-n-la) \\ \downarrow *k-l-+ja & \text{—————} & - *kil-ā \\ & *kél-ē & \end{array}$$

Kadangi pora **k-l- – *kil-* atspindi pirminę ne temporalinę, bet aspektinę opoziciją, besirėmusią ankstesnio fientyvumo–inertyvumo (paradigmatiškai – 1-osios – 2-osios serijų) priešprieša, o naujai sukurtos poros atspindi gramatinio laiko opoziciją, peršasi išvada, kad pora **k-l- – *kil-* gramatinio laiko opozicijai niekad neatstovavusi. Tai lyg rodo, kad minėtas Kazlausko ir Karaliūno spėjimas (žr. anksčiau p. 73) dėl bendros šaknies pilnojo ir nulinio vokalizmo laipsnio porų pirminės priklausomybės vienai temporalinei paradigmai nėra korektiškas. Prezenso formų *dīla* / *dūlsta* / *dēla*, *svīla* / *svūlsta* / *svēla* įvairovė greta preterito *dūlo*, *svūlo* rodo, kad senasis perfektas → preteritas yra archajiškesnė forma būtent temporalinėje paradigmoje, kuriai formos su pilnuoju vokalizmo laipsniu anksčiau nepriklausė. Jei *dēla*, *svēla* iš pat pradžių būtų priklausiusios prezensui koreliuodamosi su *dūlo*, *svūlo*, nebūtų pagrindo ir *n/sta*-prezensui atsirasti. Ko gero, ne tipas praes. *dēla* : praet. *dūlo* remia rekonstrukciją praes. **stāģia* : praet. **stīgā*, bet priešingai, būtent tipas praes. **stāģia* su šaknies vokalizmo normaliuoju laipsniu lėmė tai, kad archainės labilinių veiksmažodžių fientyvinės formos *dela*, *svela* išliko ir išitraukė į prezenso sistemą. Matyt, šiuo atveju jų „kauzatyvinė“ reikšmė *dūlinti*, *svūlinti* nebuvo taip aktuali kaip veiksmažodžio *k-lti*, todėl tranzityvumo modelis su priesaga **-ja* į juos ir neišplito. Dėl to nesusidarė tranzityvinės normaliojo šaknies vokalizmo, intranzityvinės silpnojo šaknies vokalizmo su *n/sta*-priesaga formos, vadinasi, neatsirado ir *°dēlē*, *°svēlē* tipo preteritų. To paties tranzityvumo ar intranzityvumo veiksmažodžiai su skirtingu šaknies vokalizmu (lie., *bliáuiti – blūiti*, *braūkti – brūkti*, lie. praes. *gáuana* – la. praet. *guva*) greičiausia bus išriedėję iš vienos paradigmos su baritonine vienaskaita ir oksitonine daugiskaita, o ne iš vienos temporalinės paradigmos. Nėra abejonės, kad perfektinės formos su nuliniu šaknies vokalizmo laipsniu davusios pradžią preterito formoms (*dūlo*, *svūlo*, *minē+jo*, *lyko*). Bet jų neperfektiniai atitikmenys su normaliuoju šaknies vokalizmu tik atsitiktiniais atvejais (*dēla*, *svēla*, *mēna*, *liēka*) tapo atitinkamais

prezensais. Kai senieji perfektai virto preteritais, jie darėsi savo prezensus (plg. *pa-žįsta* greta *-žino*, pr. *linka*), o buvę fientyviniai jų atitikmenys netapo automatiškai jų prezensais, bet išsivystė savo preteritus. Kitaip būtų nesuprantama, kodėl prezensu–preteritu pavirtusi senoji opozicija infektas–perfektas nepasinaudojo rekonstruojamu pilnojo–nulinio šaknies vokalizmo modeliu. Šitaip įvyko tik germanų dialektuose, o baltų dialektuose tokią raidą sutrukdė tranzityvumo–intransityvumo reiškimas atitinkama balsių kaita, dėl kurios pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio prezenso – nulinio vokalizmo preterito schema galėjo įsitvirtinti tik tuose veiksmažodžiuose, kurie nesiskaidė poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą (*keřta*–*kiřto*, *veřka*–*viřko*, bet, tiesa, ir *tiękia*–*tiękę* + *tiņka*–*tuņko*, kai reikšmės labai nutolusios). Tad nenuostabu, kad apofoniniai veiksmažodžiai, kurie nesiskirsto poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą, neturi nė *-ia* prezenso.

Taigi baltų preterito–prezentiniais veiksmažodžiais laikytume tuos, kurių archainė perfektinė preterito–prezentinė forma davė pradžią dviem paradigmoms: perfektinei su naujai prikurtu arba būtojo, arba esamojo laiko forma bei infektinei su naujai prikurtu esamojo laiko forma. Pastaroji įvairavo priklausomai nuo veiksmažodžio semantikos.

Baltų masdaras ir 3-čiojo asmens problema

Māsdaro terminas išplito iš arabų kalbotyros (arab. *مصدر* *māṣdar* – ‘šaltinis’), bet šiuo metu juo jau naudojasi ne vien semitologija, bet kartvelistika ir kitos komparatyvistikos šakos. Masdaras – veiksmažodžio leksinę reikšmę turintis vardažodis, atitinkantis a) daiktavardį, b) infinityvą, c) finitinę formą:

- a) (1) *mirties bijojimas yra natūralus* = *mirties baimė yra natūrali*;
- b) (2) *man patinka maudymasis* = *man patinka maudytis*;
- c) (3) *girdžiu vaiko verksmą (verkimą)* = *girdžiu, kad vaikas verkia*.

Pateiktieji veiksmažodiniai daiktavardžiai nėra masdarai, nes juos galima pakeisti ir infinityvu:

- (4) *bijoti mirties yra natūralu*.

Infinityvo neturinčiose kalbose toks pakeitimas neįmanomas, todėl kalbamas vardažodis (masdaras) [jis prisijungia aktantus taip, kaip atvejais (1) ir (4)] jose įtrauktas į veiksmažodžio sistemą, plg.

kartų (gruzinių)

მოძებზრდა ცხოვრება

mo-m-bezr-da **cxovreba**

nu-man-bod-o gyvenimas 'nusibodo man gyvenimas =
nusibodo man gyventi'

ცხოვრების აღწერა

cxovreb-is აგწერა

'gyvenimo aprašymas'

Arba hebrajų:

מֹת, מוֹת

mōt *jā-mūt*

'mirte numirs'

לֹמֹת, לֹמֹת, לֹמֹת

lō(ʿ) jī-rçē lā-mōt

'nepanorės numirti'

יום מוֹת

jōm mōt-ō

'jo mirties diena'

Vadinas, šios tipologijos kalbose masdaras yra veiksmažodinis vardažodis, bet kitokios (kaip, pvz., lietuvių) tipologijos kalbose joks veiksmažodinis vardažodis nėra masdaras. Tai reiškia, kad masdaras yra konkreti sąvoka, ir jei ją atitinkantis reiškinytis gali būti kurioje nors kalboje rekonstruotas, jo negalima šiaip vadinti „veiksmažodiniu vardažodžiu“ (nebent kiekvieną kartą priduriant, kad jis vienu metu atitinka daiktavardį, infinityvą bei finitinę formą), bet dera vadinti kalbotyroje jau vartojamu terminu.

Funkcijų a, b, c sinkretizmas gali būti atsektas baltų veiksmažodžio 3-jame asmenyje, kuris unikalūs dviem požiūriais: jame neutralizuojama gramatinio skaičiaus opozicija, absoliučioje daugumoje formų (išskyrus periferines atematines) jis neturi jokio asmens markiruojančio formanto ir yra reiškiamas grynu kamienu: „Vadinamoji trečiojo asmens forma nėra jokia asmens forma. Ja pasakomas tik veiksmas, kuris nepriskiriamas nei adresantui, nei adresatui ir šia prasme neturi sąryšio su komunikacijos aktu“ (Žulys 1974, 89). Kad abi šios unikalios baltų veiksmažodžio savybės – ne inovacija, o archaizmas, pirmieji pareiškė V. Mažiulis (1958) ir V. Pisani's (1958). Kiek vėliau J. Kazlauskas pažymėjo: „Taigi 3 a. funkcijas baltų kalbose gali eiti priešistorinis grynas kamienas“ /.../ „3 a. forma, matyt, kažkada reiškė ne dalyvavimą kalbos akte, o apskritai veiksmą be kokio ryšio su asmeniu. Lietuvių rytų aukštaičių tarmėse iki šiol pasitaiko atvejų, kai 3. asmens forma reiškia veiksmo pavadinimą, o kitose tarmėse tokiais atvejais vartojama bendratis, plg. *nėra kada*

važiuoja; nebus kada eina ir pan." (Kazlauskas 1968, 302, 303).

3-čiojo asmens forma kartais gretinama su predikatu einančiais „bevardės giminės“ būdvardžiu bei pasyvo dalyviu:

(5) *man tėvas motina brangù;*

(6) *čia tėvų dūrbta, dūrbama;*

(7) *čia tėvai dūrbo, dūrba.*

Gretindami sinoniminius sakinius (7) su finitine predikato forma ir (6) su infinitine forma, matome, kad 3-čiojo asmens forma ekvivalentiška vardažodinei panašiai kaip ir „masdariniu“ atveju (1).

Baltų kalbose 3-čiojo asmens forma gali būti tuo pat metu ekvivalentiška ir infinityvui, ir vardažodžiui, plg.

(8) *nėra kada dūrba;*

(9) *nėra kada važiuoja;*

(10) *nėra kas dāro;*

(11) *nav kas ēd.*

Dabartinė literatūrinė norma visais šiais atvejais reikalauja infinityvo:

(12) *nėra kada dūrbti;*

(13) *nėra kada važiūoti;*

(14) *nėra ką darýti;*

(15) *nav ko ēst.*

Lygindami sakinių (8) ir (12), (9) ir (13), (10) ir (14), (11) ir (15) sinonimines reikšmes, matome vardažodinį 3-čiojo asmens funkcionavimą kaip ir sakinyje (3), vadinasi, šios formos ekvivalentiškumą vardažodžiui ir infinityvui panašiai kaip sakiniuose su „masdaru“ (1) ir (2).

3-čiojo asmens formos masdarinis pobūdis itin ryškus latvių debityvuose, kurie yra ne kas kita, kaip (10), (11) tipo teigiamieji atitikmenys: juose apibrėžiamieji sakiniai prijungiami įvardį *kas* atitinkančiu senoviniu demonstratyviniu-santykiniu įvardžiu **īa* netiesioginio linksnio **īō*-kariene (dėl la. *ā* < **ō* žr. BS 23, 100) forma, plg.

nēra kas rašo ‘nėra ką rašyti’:

°man(ip) yrā kas rašo – *man ir jā-raksta* ‘turiu rašyti’.

man(ip) yra – latv. "turiu" šiame kontekste, be kita ko, rodo latvių debityvo kilmę: matyt, latviai, kaip ir lietuviai, siejo veiksmo būtinumą su reikšme '(ką) turėti', čia – 'turiu ką rašyti'. Ir vėl „masdaras“, t.y. 3-čiojo asmens *rašo* 'rašymas', pasirodo esąs ekvivalentiškas infinityvui *rašyti*.

3-čiasis asmuo turi ir formalių masdaro požymių, būtent jo forma sutampa su bevardės giminės grynojo kamieno ar su *ā*-kamienne daiktavardžio forma. Tokios formos, kaip *veda*, *mini*, gali būti suvokiamos ir kaip senovinės baltų „bevardės giminės“ -a ir -i kamieno nominatyvo–akuzatyvo formos. Šia prasme itin ryškūs yra *ā*-kamieniai pavyzdžiai. Tokie veiksmo daiktavardžiai, kaip lie. *sākymas*, la. *tuikšana*, turi *ā*-kamienius atitikmenis lie. *sakà*, la. *teika*. Du pastarieji atitinka *ā*-kamienę 3-čiojo asmens formą lie. [*sāk*]o – plg.

sakà < **sakā* vs. *sāko* < **sakā*

kaità < **kaītā* vs. *kaīto* < **kaītā*

klausà < **klaūsā* vs. *klaūso* < **klaūsā*

Šiose daiktavardžių formose kirtis atitrauktas į akūtinę galūnę pagal de Saussure'o–Fortunatovo dėsni, tad, matyt, forma su akūtinė galūne buvo ir veiksmožodinių atitikmenų prototipas, juolab kad senovinis ilgumas realizuojamas akūtinė intonacija. Vadinasi, kalbamas prototipas turėjo būti tik ***sakā*, ***kāītā*, ***klāūsā*. Cirkumfleksinė metatonija yra atsiradusi dėl 3-čiojo asmens formos sisteminės baritonezės. A. Girdenio pastebėjimu, žodžio galo akūtinis ilgumas (vėliau sutrumpėjęs pagal Leskieno dėsni) nekirčiuotoje pozicijoje išlieka tik tais atvejais, kai turi kirčiuotąją alomorfa, pvz. *šarka* pagal *šakà* < *[*šárk*, *šak*]*ā*. Jei baritoninė forma neturėjo oksitoninio alomorfo, žodžio gale priegaidžių opozicija buvo neutralizuojama ir finalė, nebebūdama suvokiama akūtiškai, nepatyrė Leskieno dėsniu veikimo – veikimo metu ji buvo perinterpretuota kaip cirkumfleksinė, plg. *žėmė* (bet *garbē*, nes vėliau, ypač derivatuose, šis statistiškai daugiausia nekirčiuotas „cirkumfleksinis“ žodžio galo -ė buvo apibendrinamas ir į kirčiuotas pozicijas – plg. Girdenis 1991, 34).

Vadinasi, greta masdarinių *ā*-kamienų formų ***sakā*, ***kāītā*, ***klāūsā* turėjo egzistuoti ir šakninės grynojo kamieno masdarinės formos, pvz. *ā*-kamienės **[*vud*]*ā* 'vedimas = vėda'. Kai po Leskieno dėsniu veikimo atsirado *ā*-kamienų daiktavardžių su sutrumpėjusiu žodžio galo ilgumu, jie sutapo su „bevardės giminės“ formomis, iš seno turėjusiomis trumpąjį žodžio galo -ā. Tai ir sąlygojo veiksmožodinių daiktavardžių *ā*-kamienio modelio apibendrinimą ir į šakninius *ā*-kamienius veiksmožodžius, plg. 3-čiojo asmens formą *sēka* ir veiksmožodinį daiktavardį *sekà* < **sekā* < ***seka*.

Pastaruoju požiūriu itin įdomus yra tokių formų, kaip lie.

šalnà ir *šq̃la*, panašumas, kuris, ko gero, yra nazalinio infikso kilmės iš sufikso *-na* (reikia išivaizduoti, kad žodis *šalnà* irgi priklausė masdarų klasei, vadinasi, jo būta ne *ā*-kamienio, bet „bevardės giminės“ *a*-kamienio) liudijimas. Matyt, infiksiniai veiksmažodžiai tiek baltų, tiek kituose indoeuropiečių kalbose iš pradžių bus atsiradę sonantinės šaknies grupėje, vykstant panašiai metatezei, kaip priesagos *io* graikų liquida grupės veiksmažodžiuose, plg.

šq̃la < *šaŋla* < **šalna* ir φαίνω < φανῶ.

Tokiu atveju, infikso ir priesagos ide, tradic. *(^o)*ne/o* kilmė turėtų būti vienoda. Iš tikrųjų, abudu afiksai markiruoja prezenso kamieną, o graikų kalboje net pasitaiko drauge: πν-ν-θ-άνο-μαι = lie. *bu-n-d*[+ *(*i*)*na*]-ù ‘sužinau’. Germanų kalbose nazalinis infiksas neturi darybinės funkcijos ir gotų kalboje yra determinatyvas, lygiavertis nazaliniam sufiksui: *sta-n-d-an* ‘stovėti’ vs. *frāh-n-an* ‘klausti’. Svarbiausia, kad germanų ir slavų kalbose baltų nazalinį infiksą atitinka nazalinė priesaga, plg. lie. *n/sta*-veiksmažodį *vý-sta* (*-sta* yra infikso *-n-* alomorfai) ir s.isl. *vis-n-a*. Be to, germanų kalbose veiksmažodžiai su priesaga *-na* daromi iš būdvardžių: s.isl. *sterkr* ‘stiprus’ – *stork-n-a* ‘kietėti’.

Baltų kalbose *-na* yra labai paplitusi vardažodinė priesaga, itin būdinga būdvardžiams bei būdvardinės kilmės daiktavardžiams. Būdvardžiai savo ruožtu gali būti deverbalinės kilmės, plg. lie. *bálti* – *bálnas*, *kĩlti* – *kĩlnas* ≥ *kilnùs*, *plóti* – *plónas* t.t. Forma *bálnas*, dėl savo sinonimijos su *báltas* atskleidžianti ir priesagų *-na* bei *-ta* sinonimiją baltų kalbose (beje, abidvi, tik skirtingai, baltų ir slavų vartojamos neveikiamosios rūšies dalyvių darybai), lygiai taip santykiauja su veiksmažodžiu *bq̃la*, kaip ir *šalnà* su *šq̃la*. Tai prikišamai rodo, kad giminių skirtybė (*bálnas* – *šalnà*) atsiradusi vėlesniais laikais, kad greta abiejų formų puikiai išivaizduotini ir „bevardės giminės“ *a*-kamieniai masdarai **bálnā*, **šálnā*, davę pradžių infiksinėms formoms.

Kadangi prūsų, lietuvių ir latvių kalbos pasižymi infinityvo darybos įvairove – bendratimi eina *t*-priesagos arba *u-* arba *i*-kamienis „bevardės giminės“ datyvas-lokatyvas (pr. *-twei*, kaip ir Veduose, greta supyno kilmės *-tun*, lie. *-ti*, la. **-tei*), – reikia manyti, kad infinityvo vieningo modelio baltų prokalbė neturėjusi, vadinasi, infinityvo vietoje būta įvairių masdarų, o masdarai su priesaga *t* tebuvo tik vieni iš jų. Iš baltogermanų epochos grynojo priesaginio kamieno masdarus → infinityvus, matyt, bus paveldėję germanai, kurie prilipdė

prie „bevardės giminės” *na*-kamienių formų ir nominatyvo-akuzatyvo formantą ide. -*n* (šio formanto kilmė, kuris nebūtinai turėjo lipdytis prie visų vėlesniojo nominatyvo-akuzatyvo → akuzatyvo formų, bet iš pradžių matyt buvo susijęs su animata–inanimata ar panašia distribucija, yra atskira problema). Šių infinityvų masdarinę kilmę rodo tai, kad lygiagrečiai su jais egzistuoja ir linksniuojamas *nja*-kamienis gerundijus, o senovės vokiečių aukštaičių archainiuose paminkluose užfiksuotas ir lotynų infinityvo perteikimas lotynų gerundijui analogiška *nd*-kamiene „dalyvine” forma (СГГЯ IV, 271). Kad infinityvai – atskirų ide. kalbų vėlesnieji dariniai, yra klasikinės indoeuropeistikos postulatą (plg. Meillet 1937, VI A 1).

„Bevardės giminės” forma pavartotų vardažodinių predikatų sakiniuose (5) ir (6) sinonimija bei veiksmažodinio predikato sakinyje (7) ir vardažodinio sakinyje (6) sinonimija leidžia sugretinti veiksmažodinį predikatą sakinyje (7) su vardažodiniu („bevardės giminės” būdvardžiu) sakinyje (5), t.y. pripažinti žodžių ‘veiklus’ ir ‘veikia’ archainę sinonimiją posakiuose *jis visuomet veiklù = jis visuomet veikia*.

Net ir dabartine lietuvių kalba galima susišnekėti ne finitinėmis, bet vien tik dalyvinėmis formomis. Pastarasis sugretinimas rodo, kad senovėje, jau nekalbant apie prokalbės laikus, nefinitinių formų vartojimas buvo daug platesnis. Finitinių formų poreikis susijęs su reikalu žymėti kalbos akto komunikantus, t.y. 1-ąjį ir 2-ąjį asmenis, o tai savo ruožtu remiasi dar gilesne archaika – animata–inanimata ir pan. klasių priešprieša.

Anksčiau jau kalbėta, kad indoeuropiečių prokalbėje atributyvinė predikacija buvo reiškiamą paprasčiausia atributyvine sintagma – ide. **leuk[h]e* vienodai reiškė tiek ‘spindi’, tiek ‘šviesus’, vadinas, **neb[h]es leuk[h]-e* reiškė ir ‘šviesus dangus’, ir ‘dangus yra šviesus’ = ‘dangus spindi’. Tipologinis to patvirtinimas yra, be kita ko, afrazinio statyvo raida nuo rezultatinės būsenos predikato į preteritalinės reikšmės perfektyvą (plg. Diakonov 1988, 94). Šios raidos reliktu galima laikyti tai, kad hebrajų kalboje vad. „perfektas” kartais formaliai sutampa su būdvardžiu, plg. Teisėjų 20:34 *וְהָמַלְחָמָה כְּבָדָה* *wəhammilḥāmā kābēdā* ‘ir užvirė žiaurus mūšis’, pažodžiui – ‘ir karas apsunko’. Šią konstrukciją galima interpretuoti ir kaip reguliarią predikatinę konstrukciją, kurioje predikatu eina moteriškąją giminę su subjektu suderintas būdvardis ‘sunkus’. Čia, kaip ir kitose semitų kalbose, apibrėžtasis (turintis artikelį) subjektas (‘karas’) dėsningai

derinamas su neapibrėžtuoju predikatu: *ir tas karas sunkus* (plg. Pradžios 29:7 עֹד הַיּוֹם גָּדוֹל *’od haĭjōm gādōl* ‘dar (ta) diena didelė = dar užtenka dienos’ – semitų sintaksė leidžia gale dar įvardinę kopulą: *jis, ji*, bet tai nėra būtina) ‘ir karas buvo (yra) sunkus’. Tokios frazės vertimas kaip sakinio, kuriame predikatu eina veiksmažodis ‘apsunkti, sunkiam būti’, vns. trečiojo asmens forma niekuo nesiskiriantis nuo būdvardžio, yra tik konteksto dalykas.

Indoeuropiečių predikatinei *e*-klasei prarandant savo pirmąją gramatinę reikšmę (gramatinį derinimąsi būtinai tik su savo klasės žodžiais) bei išitraukiant į veiksmažodžio sistemą, iškyla reikalas žymėti 1-ąją ir 2-ąją (buvusios kitos leksinės klasės!) asmenis – tam vartojami formantai 1 pers.sg. **-Ha*, 2 pers.sg. **-l/h/Ha*. Taip susidaro 2-osios serijos būsenos–“perfekto” paradigma. Atsiradus tematiniam asmenavimui, daugelyje indoeuropiečių kalbų į jį apibendrinami 1-osios serijos asmenų formantai. Baltų kalbose išsilaikę tematiniam asmenavimui, veiksmažodžio 3 asmuo pasirodė praindoeuropietiškos epochos nemarkiruota 2-osios serijos 3 asmens forma, iš prigimties vardažodyne, matyt, vartota ne vien būdvardiškai, bet ir masdariškai.

Gal visų geriausiai baltų 3-čiuoju asmeniu tapusį vardažodį atspindi rytų baltų praes. lie *yrà*. Jau vienas tik istorinėje rytų baltų sistemoje 3-čiajame asmenyje neįmanomas vardažodinis galinis kirtis rodo, kad tai yra priešistorinė vardažodinė „2-osios serijos“ (net tų laikų, kai ir pačios tos serijos nebuvo!) 1-osios serijos 3 asm. *ēsti* pora (kitaip apie tą patį Ivanov 1981, 75 t.t.). *Žmogus est(i), aš esmi*, bet *akmuo yra*! Problemos paviršiuje ir tas faktas, kad kamienas **īrā* dėsningai stokoja tiek 1-ojo, tiek 2-ojo asmenų, t.y. asmenų tikrąja šio žodžio prasme. Kad *yrà* – joks rytų baltų naujadaras, bet galbūt pats rečiausias indoeuropiečių archaizmas, rodo senovės armėnų žodis *ir* ‘dalykas, reikalas’. Ogi ir kaip kitaip paaiškintume rytų baltų klausiamąjį posakį *kas yra?*, kurio pažodžiui neįmanoma išversti nė į vieną dabartinę kalbą – vokiečių ar anglų *was ist, what is* reikalauja įvardinio subjekto *das, it*, o rusiškai, priešingai, išsiverčiama be veiksmažodžio: *kas tai*, tačiau paklausti *что есть?* būtų nesąmonė. Bet šiame baltų posakyje *yra* – joks veiksmažodis, greičiau funkciškai tai posakio *kas tai* žodis *tai*. Rytų baltų *kas yra?* reiškia ‘kas tai? kuris galas? kuris reikalas, dalykas?’ Rekonstruotina konstrukcija su „bevarde gimine“ ir kolektyvinės reikšmės **-ā*: **ka īrā?*

Esama ir daugiau simptomų, rodančių baltų tematinio 3-čiojo

asmens formalią giminystę vardažodžiui. Be jau minėtų *bálnas –bāla* tipo paralelių (plg. dar balsinės šaknies veiksmažodinius darinius be jokių infiksų *bū-na, gáu-na* t.t.), verti dėmesio baltų *-da* priesagos dariniai. Jei besiremdami čia pateiktais samprotavimais, rekonstruosime sintagmos su labiliniu veiksmažodžiu *vanduō v-rda* reikšmę ‘verdantis vanduo’, tai „bevardės giminės” „būdvardis” *v-rda* pasirodys tos pačios darybos, kaip ir žodis lie. *klō-da-(s)*. Priesaga **-da* gali būti baltų-slavų inovacija, galbūt net ir kelių šaltinių. Kaip vieną jų galima išsivaizduoti pozicinę priesagos *-ta* suskardėjimą, plg. lie. *žaiždà < *žaid-tā*. Tatai verčia prisiminti Kazlausko rekonstrukciją *viršta < *urt-ta* (Kazlauskas 1968, 332–333), kurią atitinka ir Ivanovo (Ivanov 1981, 210–211) samprotavimai. Vėlesnis priesagos *-sta* apibendrinimas į veiksmažodžius be šakninių *-d, -t > -s* (*nókia/nókta → nóksta*) buvo lygiagretis suskardėjimo *-ta > -da* apibendrinimui. Taigi ir *-sta* kamieno prezensai bent iš dalies gali būti senieji vardažodžiai, atitinkantys dabartinius neveikiamosios rūšies *-ta* priesagos dalyvius [(kiti galimi *-sta* priesagos veiksmažodžių šaltiniai – tai archainis **-t-* priesagos dėliojimas prie *s*-kamienių darinių – plg. Ivanov 1981, 210 – ir pozicinė priesagos ide. tradic. **-sko* disimiliacija po gomurinių g. *k* (baltų **-k-ska > *-k-sta*)]. Išdėstyta mintis remia latvių kalbos dubletas *verd //irst*, pastarajai formai patyrus apibendrinimą Mengelėje, Berzaunėje, Barkavoje, Rūjienoje.

2-osios serijos baltų 3-čiojo asmens formos masdarinė traktuotė nebūtų nuosekli nepaaiškinus, kodėl visgi 3-čiajame asmenyje neišsivystė joks inovacinis daugiskaitos reiškimas. Šis klausimas yra susijęs su daugiskaitos nominalinės paradigmos geneze.

Anksčiau, išanalizavus indoeuropiečių daugiskaitos (nominatyvo) formų nevienodumą, atstatytos pirminės kaitybinės vienaškaitos ir daugiskaitos paradigmos.

Veiksmažodžio temai svarbu, kad inertyvai→bevardės giminės žodžiai iš pradžių buvo nelinksniojami, todėl ir tematinio kamieno nekaitomas prieveiksminis modelis **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) kaip nelinksniojamos grynakamienės (bevardės giminės) formos ekvivalentas iš pat pradžių buvo glaudžiai susijęs su bevarde gimine.

Jau kalbėta, kad baltų „bevardė giminė” yra defektuota. Lietuviška „bevardės giminės” forma (*gēr*)*a* yra predikatinė, nederinama su jokiais daiktavardžiais ir sinchroniškai ekvivalentiška prieveiksmiui. Prūsų kalboje neutra neturėjo savų daugiskaitos formų,

joms atstovavo vyriškosios giminės formos, kurių vardininkas tematinių kamienų atvejų turėjo baigtis *-ai* (**wartai*, **wansai*, **slayai* t.t.). Antra vertus, tokios formos tikriausiai žymėjo kolektyvą ir galbūt galėjo rasti ir greta moteriškosios giminės daiktavardžio (*menfai* III 55₁₉) vienaskaitos ar daugiskaitos reikšmę.

Vadinasi, iš pradžių formos su galūnėmis ide. **-ai(-oi)/-ei*, **-ō(s)* turėjo ne daugiskaitinę, bet kuopinę reikšmę. Be to, nesigmatinės formos su **-ai(-oi)/-ei*, **-ō/-ē* turėjo ir inertyvinę/adverbialinę reikšmę. Pasirinkę vardininkui modelį **-ai/-ei*, baltai ilgą laiką išlaikė tas abi jo reikšmes, kurios nereikalavo veiksmažodinio predikato 3-čiojo asmens daugiskaitos ir (antroji reikšmė) linko į 3-čiojo asmens inertyvinės semantikos formą, t.y. į Viač. Ivanovo grynakamienę, iš esmės vardažodinę formą. Netematinių kamienų vardažodžiai buvo daugiausia inertyvai, todėl šitoks derinimas išgalėjo ir tarp jų. Prie vienaskaitinio veiksnio vienodai gerai derėjo tiek 1-osios serijos *-t(i)*, tiek 2-osios serijos grynakamienė 3-ojo asmens forma. Užtat prie daugiskaitinio, t.y. prie kuopinio veiksnio, kur kas labiau tiko grynakamienė 3 asmens forma, kuri dėl dažnesnio vartojimo ėmė išstumti pirmąją. Kadangi ji buvo suderinta su kuopiniu vardažodžiu, o pati buvo inertyvinės kilmės, tai ir pluralizuoti ją nebuvo reikalo.

Skirtingai nuo germanų ir arijų, baltai nepanaudojo senovinio formanto *fient*. **-s(e/a)* dviem pagrindinėms buv. leksinėms klasėms (→ gramatinėms bendrajai ir bevardei giminėms) atskirti daugiskaitos vardininke (plg. germanų pailgintą tematinį kamiengalį **-ō + fient. -s*), nes to neskatinė veiksmazodis dėl inertyvinės kilmės formų apibendrinimo. Be to, vartojimu dažniausias vardažodinis 3-čiasis asmuo tik pavadina situaciją – kaip gramatinė forma, ypač grynakaminiame prezense, jis funkcionavo kaip tam tikras „injunktivas“. Todėl, skirtingai nuo graikų kalbos, visai nebuvo aktualu, ar tokio net skaičiaus nepažįstančio predikato daugiskaitos subjektas „bevardės“ ar „nebevardės“ giminės. Vadinasi, baltuose nesigmatizuota kuopinės reikšmės forma su pridėtinio ide. **-H₂* → balt. **-ā* liko alomorfiška nesigmatizuotai kuopinės reikšmės formai su galo balt. **-ai*, kuri vėliau buvo parinkta daugiskaitai. Dėl visų šių semantinių ir formalių priežasčių bevardė giminė taip ir liko užuomazgoje – buv. inertyvinės klasės vardažodžių liekanos, kaip ir kitose indoeuropiečių kalbose, prūsų kalboje yra išsaugotos be fientyvinio rodiklio *-s* naujajame subjekto linksnyje (vardininke) ir gana vėlai (nes kitaip nerodo slavų kalbų medžiaga) dėl savo sutapimo su akuzatyvu

nusekė daugumos ide. kalbų keliu, gaudamos iš „nebevardės giminės“ akuzatyvinę nazalizaciją *-n*. Rytų baltuose, matyt, net ir to nebūta. Kuopinei formai su galo **-ā* taip ir netapus „bevardės giminės“ daugiskaitos vardininku, ši giminė baltuose niekad iki galo ir neišsivystė. Užtat tobulumą ši kategorija (tiksliau – leksinio archaizmo gramatinis perinterpretavimas) pasiekė senovės graikų kalboje, kur, nelyginant baltiškojo modelio karikatūra, bevardės giminės subjekto daugiskaita įmanoma tik su predikatinio veiksmažodžio vienaskaita – plg. analogišką buv. inertyvinės klasės likimą arabų kalboje, kurioje predikato daugiskaita eina su subjekto vyriškos giminės ir neina su moteriškos giminės daugiskaita (arabų, kaip ir kitose semitų kalbose, tik dvi gramatinės giminės), arba senovės kartų kalboje, kurioje predikato daugiskaita pasirodo tik su gyvus asmenis reiškiančiais žodžiais, o su „daiktine“ „daugiskaita“ (ji formaliai nemarkiruojama) eina predikato vienaskaita. Plg. frazes ‘Tarnai darbuojasi ir verpia’(1), ‘Lauko lelija nesidarbuoja ir neverpia’ (2), ‘Pasižiūrėkite, kaip auga lauko lelijos. Jos nesidarbuoja ir neverpia’ Mt 6:28 (3):

Graikų:

- 1) Οἱ θεράποντες κοπιῶσι καὶ νήθουσιν.
- 2) Τὸ κρίνον τοῦ ἀγροῦ οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει.
- 3) Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει.

Arabų:

(١) يتعبون الخدام ويغزلون

ja-t'ab-ūna -l-huddām-u ūa ja-gzil-ūna
3^{MASC}-pluš-PL -ART-tarnai-NOM ir 3^{MASC}-verp-PL

(٢) لا تتعب الزنبقة ولا تغزل

lā ta-t'ab-u -l-zanbaq/at-u ūa/lā ta-gzil-u
ne 3^{FEM}-pluš-INDIC -ART-lelija/SUF-NOM ir/ne 3^{FEM}-verp-INDIC

(٣) تأملوا زنابق الحقل كيف تنموا:

ta-'ammal-ū zanābiq-a -l-ḥaql-i kaifā ta-nm-ū:
2^{MASC}-žiūrė-PL lelijos-ACC -ART-lauk-GEN kaip 3^{FEM}-aug-PL

لا تتعب ولا تغزل

lā ta-t'ab-u ūa/lā ta-gzil-u
ne 3^{FEM}-pluš-INDIC ir/ne 3^{FEM}-verp-INDIC

Sen. kartų:

- 1) მსახურნი შურებოედ და სთავედ.
msaxur-ni^{NOM.PL} *šur/ebi-ed*^{3.PL} *da* *st/av-ed*^{3.PL}
tarn-ai *pluš/SUF-a* *ir* *verp/i-a*
- 2) შროშანი არა შურებონ, არცა სთავნ.
šrošan-i^{NOM.SG} *ara* *šur/ebi-n*^{3.SG} *ar/ca* *st/av-n*^{3.SG}
lelija *nei* *pluš/SUF-a* *ne/gi* *verp/i-a*
- 3) შროშანნი არა შურებონ, არცა სთავნ.
šrošan-ni^{NOM.PL} *ara* *šur/ebi-n* *ar/ca* *st/av-n*
lelij-os *nei* *pluš/SUF-a* *ne/gi* *verp/i-a*

Geriausiai mano mintį remia tai, kad baltams turėti bevardę giminę, t.y. pademonstruotą sintaksinę distribuciją, neleistų skaičiaus neskiriantis 3-čiasis „asmuo“ – 1-asis ir 2-asis asmenys semantiškai negali žymėti jokios bevardės giminės (nebent 2-asis asmuo būtų pavartotas metaforiškai retoriškai ‘Kaip Tu spindi, o Ežere!’ ‘Kaip Jūs spindite, o Ežerai!’ Su tokiais žodžiais kaip gr. τέχνα arba vo. *Kinder* archainėje epochoje 2 asmens daugiskaita turėjo būti vartojama tik įsivaizduojant vaikus suaugusius, t.y. taip pat metaforiškai, kaip ir žodžio ‘ežerai’ atveju, plg. *Klase, netriukšmauk! Pota, cpoüčě!*).

Tad baltų bevardės giminės problema ir baltų 3-čiojo asmens problema yra neatsiejami dalykai:

jei nebūta vieno, nebūta nė kito,
o jei būta 3-čiojo asmens dgs. markerių,
tai būta ir bevardės giminės
kaip gramatinės kategorijos.

Manau, turime ne daugiau pagrindo kalbėti apie bevardės giminės „reliktus“ baltų kalbose, negu apie baltų „prarastuosius“ „ide.“ gramatinius aoristą, imperfektą ar perfektą. Tuščias reikalas.

Atemporalinė tarpinė epocha: laiko/nuosakos paradigų susidarymas

Seniausia epocha, kurią siekia indoeuropietiškoji rekonstrukcija – fientyvinės kalbos sandaros (plg. anksčiau) epochą. Joje, savaime aišku, temporalinių opozicijų nebūta, nes ir po jos yra atsekamos

ne tiek mums įprastos temporalinės, kiek aspektinės (Aktionsart) opozicijos. Vadinasi, pastaroji atemporalinė aspektinių opozicijų epocha laikytina tarpine tarp fientyvinės ir dabartinės akuzatyvinės. Skirtingai nuo dabartinės akuzatyvinės epochos, kuriai tinka gramatinės epochos apibrėžimas, fientyvinę galėtume apibūdinti kaip leksinę-gramatinę, nes joje gramatinės opozicijos visų pirma buvo reiškiamos leksiškai – tai liudija fientyvinis ir inertyvinis visų žodžių paskirstymas. Šioje tarpinėje epochoje išsivysto subjekto ir objekto opozicija, susidaro tranzityvumo (jį sukelia objektiniai agentyvai iš buvusios animata klasės) – intranzityvumo (jį sukelia neobjektinių agentyvų arba inagentyvų priešprieša objektiniams agentyvams) kategorija bei ima formuotis laiko/nuosakos kategorija. Todėl bandymai rekonstruoti kažkokią vientisą indoeuropiečių „prokalbę“ su pilnu sanskritiškojo tipo „laikų“ inventoriumi yra bergždi.

Tiek prūsų, tiek lietuvių ir latvių kalbose prezenso ir preterito struktūra yra vienoda. To negalima pasakyti apie futūrą, kuris rytų ir vakarų baltų sudaromas skirtingai. Pastaroji aplinkybė, savaime aišku, pirmiausia skatina ieškoti prūsų kalboje lietuvių–latvių futūro „liekanų“. Kalbotyra yra jaunas mokslas. Net jei skaičiuosime nuo pirmųjų komparatyvistų (o iš tikrųjų reikia skaičiuoti nuo Ferdinando de Saussure'o), jam vos vos tesueina tik du šimtai metų. Tokių milžinų, kaip Karlis Brugmannas, šešėlis kartais tebepritemdo net ir blaiviausius protus. Nors daugelio ir pripažinta, kad brugmaniškoji indoeuropiečių prokalbės schema, kuri integruoja įvairių dialektų savybes į labiausiai turtingą formomis prasanskritiškąją sistemą, yra mitas, iki šiolei tebebandoma kildinti vieną ar kitą indoeuropiečių dialekto reiškinių iš „indoeuropietiškojo aoristo“, sigmatinio ar „šakninio aoristo“ ir pan. (pvz. iki šiol mėgstama kartoti, kad formos su preteritaliniu baltų *-ē* yra sietinos su „indoeuropiečių aoristu“). Savaime aišku, analogiškas formas reikia sieti su analogiškomis kategorijomis, tačiau turint galvoje konkretų ide. dialektą, o ne integralinį visų dialektų konstruklą. Šiandien mažai kas ginčys teiginį, kad su įvairiomis gramatinėmis kategorijomis susijusios bei konkrečiuose dialektuose paliudytos formos yra derivacinės kilmės. Ne be pagrindo tokiuose žodžiuose, kaip lie. *klaũso*, *põsa* ‘pagarboje laiko’, *ěskà* ‘noras valgyti’, pr. *kelsāi* ‘skamba’ išskiriamas formantas *-s-* yra siejamas su daugeliui ide. dialektų būdingu sigmatinio aoristo formantu, bet teigti, kad šių darinių

kilmė esanti „susijusi su ide. sigmatiniu aoristu“, reikštų leisti mintį, kad ir baltai, panašiai kaip slavai, yra turėję paradigminius sigmatinius aoristus su kamienais **ēd-s-*, **kel-s-*, **klau-s-* t.t. (dar plg. produktyviu tapusį bendračių lie. *-s-ėti*, *-s-oti* modelį). Analizuodamas veiksmožinės priesagos ide. tradic. **-sko-* sudėtinę kilmę, Ivanovas prieina prie išvados apie derivacinių formantų ide. *-s-* ir priebalsiniais elementais sukomplikuoto *-sk-*, *-st-* sinonimiją bei parodo formanto *-s-* ryšį su 2-osios serijos veiksmoždžio daryba (Ivanov 1981, 193–211). Dar 1965 m. jis taip formulavo ide. sigmatinio aoristo raidą (ОПАЯС, 174): „Sigmatinio aoristo susiformavimas gali būti betarpiškai susietas su tų šakninių ide. 2-osios serijos formų pertvarkymu, kurios pasirodė kaip šakniniai aoristai graikų–arijų dialektinėje grupėje. Laikotarpiu, kai vyko ide. veiksmoždžio formų dviejų serijų priešpriešos irimas, 2-osios serijos sigmatinės formos sudarė pamatą sigmatiniam aoristui, tuo tarpu šakninės tos serijos formos buvo perinterpretuojamos kaip šakniniai aoristai. Šiuo keliu ėjo ir slavų dialektas, o baltų kalbos išlaikė senesnės situacijos pėdsakų tokiose archainėse formose kaip lie. *aušta*, atitinkanti het. *aušta*, med. *auštat*. Jau seniai šias baltų formas imta gretinti su **-s-to* kamieno medialiniu sigmatiniu aoristu, bet dabar jas galima pripažinti archaiškesnėmis, negu šie aoristai, nes čia *-s-* dar išlaiko savo seną darybinę funkciją”.

Kaip negalima kalbėti apie minėtų darinių kilmę iš ide. sigmatinio aoristo (nors, be abejo, juos reikia lyginti su sigmatinio aoristo formomis kitose ide. kalbose) arba apie kurių nors kitų baltiškų formų kilmę iš ide. šakninio aoristo, lygiai taip negalima kildinti iš ide. aoristo ir baltų preterito su galo **-ē*. Panašaus nesusipratimo būta ir bandant lietuviškų ištiktukų formose *bràkš-t*, *strūk-t*, *pókš-t* išžiūrėti archainius aoristus ar perfektus vos ne su išlikusiu formantu 3 pers.sg. *-t*. Tai, kas viename dialekte pavirto viena kategorija (arba nepavirto ir liko derivacijos lygmenyje), kitame galėjo pavirsti visai kita kategorija: baltų ir slavų kalbose paradigminės sigmatinės formos yra papildomojoje distribucijoje – baltuose joks sigmatinis aoristas niekad nebuvo susidaręs, bet sigmatinės formos buvo panaudotos futūro darybai, o slavuose neišsivystė sigmatinis futūras, bet išsivystė sigmatinis aoristas (Stang 1966, 399, Watkins 1969, 216, Ivanov 1981, 196, Stepanov 1981, 125). Tačiau ir tai dar nereiškia, jog sigmatinis futūras turėjo atsirasti visuose baltų dialektuose. Vladimiro Toporovo koncepcija (Toporov 1980) dėl

slavų prokalbės susidarymo vakariniame protobaltų („baltų–slavų“) dialektų areale ir tai, kad būtent iš to protobaltiškųjų dialektų arealo ir kilo vakarų baltų kalbos, kurių atsiskyrimas nuo rytų baltų kalbų yra bent tūkstantmečiu senesnis, negu rytų baltų kalbų dezintegracija (BS, 322) verčia manyti, kad tie reiškiniai, kurie baltams ir slavams nėra bendri, gali būti nebendri ir patiems baltams. Tokiems abejotino baltiško bendrumo reiškiniams priklauso ir futūras.

Prūsų kalboje nėra duomenų, leidžiančių tvirtinti, neva ji netekusi sigmatinio futūro. Vienintelė įtartina forma *postāsei* sakinyje *kantou fen brendeker=mnen postāfei* III 105₃, ‘wenn du Schwanger wirst’ yra prezentinė su 2-jo asmens „atematine“ galūne *-sei/-si*, t.y. tapati formai *gīwasi* sakinyje *kai tebbe labban ēit bhe ilgi giwaffi nosemien* III 29₁₈, *gīwafi* III 95₃. Klausimas dėl formantų *-sei* ir *-si* neatitikimo nėra neišsprendžiamas. Slavų 2 p.sg. *-cu* atitinkančios galūnės *-sei* apibendrinimas iš atematinų veiksmažodžių į tematinių veiksmažodžių 2-ojo asmens formą (to priežastis prūsų kalboje buvo galūnių 1 p.sg. **-ō* > pr. **-ā* > *-a*, 3 p. **-a*, **-ā* > *-a*, sutapimas bei asmens žymėjimo tematinių veiksmažodžių vienaskaitoje nykimas pakeičiant formantą 2 p.sg. **-ei* apibendrintu *-a*), būdamas fakultatyvinis bei, matyt, tarminis, liko kalbos periferijoje ir nepertvarkė asmens formantų sistemos. Be to, ši galūnė 2 p.sg. *-sei* sutapo su optatyvine 3 p. *-sei*. Visos šios aplinkybės paaiškina galūnės 2 p.sg. *-sei* silpnumą, dėl kurio ji eventualiai galėjo būti painiojama net ir su sangrąža *-si(n)* (juk prūsų katekizmo kalboje senasis trumpas galo *-i* nevienskieminiuose žodžiuose nėra išlikęs). Matyt, tai ir bus poros 2 p.sg. *-sei/-si* atsiradimo priežastis.

Daug sudėtingesnis dalykas – pačių sigmatinių formų kilmė. Reikėtų laikyti pakankamai įrodyta nuomonę (Ivanov 1981, 193–219), kad ide. prokalbėje sigmatinis elementas buvo 2-ajai serijai būdingas darybinis formantas. Viač. Ivanovas pabrėžia to formanto pirminį ryšį būtent su 3-čiuoju asmeniu (ibid. 196), bet tai nėra nuostabu turint galvoje, kad pati „2-oji serija“ iš pradžių vien tik iš to „asmens“ ir buvo susidėjusi. Todėl itin dideliu baltišku archaizmu Ivanovas laiko tik 3-čiajame asmenyje tevartojamą prūsišką sigmatinį optatyvą *-sei*, užfiksuotą ir atematinuose veiksmažodžiuose, kuris lyginant su sanskritu, lotynų bei graikų kalbų atematinų veiksmažodžių **-ieH* / *-iH-* optatyvu, yra tematinis. Prūsų optatyvinių sigmatinių formų *seisei*, *bousei*, *pareysei* ryšį su rytų baltų futūru

parodė W.Schmidas (Schmid 1963, 48 t.t.), bet tai dar neleidžia postuluoti prūsų kalboje sigmatinį futūrą (plg. minėtą *postāsei*, be jokių kliūčių traktuotiną kaip prezentinę formą su 2 p.sg. *-sei*). Greičiausia prūsų faktai teatspindi tik tą pradinę modalinę formą, kurios pagrindu susidarė sigmatinis futūras rytų baltų kalbose. Kad baltų sigmatinis futūras ir slavų sigmatinis aoristas, kurių darybai buvo panaudotas tas pats sigmatinis formantas, yra papildomojoje distribucijoje, jau kalbėta. Bet ir platesnėje, be to, ir ne vien indoeuropietiškojoje perspektyvoje, futūras nebus perdaug archainis dalykas. Yra kalbų, visai neturinčių futūro formų (plg. Baltijos suomių, semitų, kartvelų kalbas). Indoeuropiečių kalbos neturi futūro vienodo modelio. Ide. dialektuose futūras gali atsirasti konjunktyvo pagrindu (plg. lo. *agēs*), graikų kalboje indikatyvo futūrą atitinka konjunktyvo aoristas (πεξω, λῦσω), Grabare, suprantama, lygiai taip, kaip ir kartvelų kalbose, futūras reiškiamas prezenso ir aoristo konjunktyvu (*qnrđhgtul*, *qnhg*). Pabrėždamas sigmatinio futūro inovacinį pobūdį (seniausiuose sanskrito tekstuose futūro formų beveik nėra), A.Meillet kildina jį iš archainių dezideratyvų: „Indų–iranėnų, graikų, baltų kt. futūro formos tai senovinės dezideratyvinės prezenso formos“ (Meillet 1937 V/II–1/9). Suponuoti visiems baltams sigmatinį futūrą rizikinga ir dėl to, kad net ir rytų baltų kalbose jo nesama vienodo. Lietuvių tarminis futūras be *i* yra tikslus slavų sigmatinio aoristo atitikmuo (plg. lie. fut. *būste* = sl. aor. *бѣсте*) ir, matyt, nebus tos pačios kilmės, kaip su prūsų tematinio optatyvu *-sei* susijęs futūras su *i*.

Taigi futūro paradigmų susidarymas ne tik nepriklauso vadinamajai „prokalbės“ epochai, bet bus vykęs jau atskirų ide. dialektinių grupių skilimo laikais. Kitaip yra prezenso, preterito (imperfekto, aoristo) bei perfekto atveju.

Jau yra kalbėta, kad praindoeuropietiškoji kalbinė sandara buvo ne akuzatyvinio, bet fientyvinio (vad. „aktyvinio“) tipo, kurio semantinė determinantė – visos leksikos susiskirstymas į fientyvinę (iš esmės – animata klasės) ir inertyvinę. Veiksmažodžio plotmėje šį paskirstymą atspindi vėlesniam laikotarpiui rekonstruojama aspektinė-modalinė injunktyvo – medijaus/perfekto opozicija. Klasikinės indoeuropeistikos rekonstruota trinarė temporalinė prezenso/imperfekto – aoristo – perfekto opozicija priklauso dar vėlesnei epochai ir tokiu pavidalu rekonstruotina tik graikų–armėnų–arijų dialektų areale. Nepriklausomai ir, ko gero, ne be arijų įtakos, iš

tų pačių pamatinių elementų susidaro analogiška sistema ir besiformuojančiuose slavų dialektuose. Trinarės opozicijos sistemoje (= klasikinėje ide. prokalbės schemoje) labai svarbų vaidmenį vaidina formų su „primariniais“ (przentiniais) ir „sekundariniais“ (preteritaliniais) asmens formantais priešprieša. Šiuo metu jau yra įrodyta, kad ir ši priešprieša yra ne bendroindoeuropietiškas, bet arealinis dalykas: „Prie asmens formantų lipdant elementą **i*, buvo svarbus kamieno pobūdis. Juk galūnės **-m-*, **-s-*, **-t[h]-* charakterizuoja atematinį kamieną, tuo tarpu tematinis kamienas charakterizavosi asmenų galūnėmis *-[o]H*, *-s-*, *-t[h]-*:

Tematinis kamienas

1sg.praes. <i>*-[o]H</i>	s.ind. <i>bhāvāmi</i> ,	lo. <i>uehō</i>
2sg.praes. <i>*-e-si</i>	<i>bhāvasi</i>	<i>uehis</i>
3sg.praes. <i>*-e-t[h]i</i>	<i>bhāvati</i>	<i>uehit</i>
1sg.praet. <i>*-o-m</i>	gr. ἔφερον,	s.ind. <i>ābhavam</i>
2sg.praet. <i>*-e-s</i>	ἔφερες	<i>ābhavas</i>
3sg.praet. <i>*-e-t[h]</i>	ἔφερε	<i>ābhavat</i>

„Vadinasi, tematinių ir atematinų kamienų specifiką asmens formantų prijungimo požįūriu apibūdina 1 vns. asmens primarių galūnių **-[o]H* tematiniame tipe ir **-m-i* atematiniame skirtingumas.

„Kai tematiniai kamienai turi sekundarinę formantą 1pers. sg. **-o-m*, primarinę formantą **-[o]H* galima traktuoti kaip tam tikrą dėsningo **-o-m-i* perkodavimą, elemento **i* funkcijai neutralizuojantis. Nėra atmestina galimybė, kad tokia galūnė 1sg.praes. **-[o]H* buvo susijusi su **-Ha* eilės paradigmos veiksmazodžių 1pers.sg. galūne. Šiuo atveju turime dviejų paradigmų sąveiką, formoms prasiskverbiant iš vienos į kitą.

„Panašu, kad ir ši tematinių formų su primarinėmis ir sekundarinėmis galūnėmis priešprieša, atspindinti atitinkamai prezensą ir preteritą (ar dar senesnes aspekto opozicijas), yra tam tikrų ide. dialektų inovacija atematinų paradigmų įtakoje. Juk seniausiuose ide. dialektuose esama aiškių pėdsakų, kad tematinis asmenavimas nebuvo diferencijuotas primarių ir sekundarių galūnių atžvilgiu, o atitinkamai nebuvo diferencijuotas ir pats tematinis asmenavimas laiko ar senesnio aspekto atžvilgiu.

„Pilnoji tematino asmenavimo paradigma su primarių ir sekundarių galūnių priešprieša paliudyta tik sanskrite, kur 1pers.sg. forma pagal analogiją su atematine paradigma sukomplikuojama

papildoma galūne *-m-i ir pasižymi nuoseklia primarinių galūnių su *-i bei sekundarinių galūnių be *-i priešprieša: *bhāvāmi* iš **bhāvā-* + **-mi* (pirminiam **-ōH* < **-oH* išliekant graikų, lotynų ir kt. kalbose).

„Kituose dialektuose vadinamosios atematinio asmenavimo primarinės galūnės, matyt, visai nėra kilusios iš galūnių su *-i. Greičiau jie rodo galūnes be *-i, o tuo pačiu – ryšį su „sekundarinėmis“ galūnėmis: plg. lo. *uehis*, *uehit*, gr. *φέρεις*, *φέρει* t.t. Tokį santykį galima aiškinti tuo, kad tematiniam asmenavime „primarinės“ ir „sekundarinės“ galūnės nepriešpastatomos pagal *-i buvimą ar nebuvimą /.../ [dėl skr. temat. **-mi* kaip inovacijos Watkins 1969: 63, ù 41, 42, kt.]

„Tai, kad tematiniam asmenavime nebūta temporalines ar ankstesnes aspektines opozicijas perteikiančios primarinių ir sekundarinių galūnių priešpriešos, galima suprasti kaip tematinio balsio pirminės funkcijos požymį: matyt, jis turėjo tam tikrą aspektinį atspalvį, kuriam esant papildomas markiravimas aspektinę priešpriešą reiškiančiu elementu *-i būtų buvęs nereikalingas ar semantiškai prieštaringas“ (Gamkrelidze–Ivanov, 329–330).

Šias idėjas dar 1932 m. reiškė G. Bonfante. Cituodamas jo išvadą „Tipai lo. *sum*, s.sl. *dax̥s*, vedų *ākār̥sam* rodo, kad primarinių ir sekundarinių galūnių skirtybė yra svetima seniausiai indoeuropiečių prokalbės istorijos epochai“, Viač. Ivanovas pabrėžia, kad „archainėje -periferinių» ide. dialektų grupėje istorinės prezentinės 1 p.sg. formos turėjo galūnę *-om (*-em)“ (CBPГ, 42).

Kurios reikšmės bebūtų buvęs „primarinių“ galūnių formantas -i, yra jau seniai pripažinta, kad su juo sudarytos galūnės buvo būtent antrinės, o ne pirminės. Pagaliau, ne tik nėra pagrindo rekonstruoti baltams formų su „primarinėmis“ bei „sekundarinėmis“ galūnėmis opoziciją, bet net ir toje pačioje paradigmoje „primarinės“ galūnės *-mi, *-si (tiesa, pr. *assei*, lie. *esi* Viač. Ivanovas kildina tiesiog iš šaknies **es* su 2-osios serijos galūne -ei) 1-jame ir 2-jame vns. asmenyse galėjo „sugyventi“ su „sekundarine“ galūne -t 3-čiajame asmenyje, plg. lie. s.raštų *dest*, *est* = s.sl. *iecrъ* [plg. tačiau „primarinę“ galūnę pr. **asti*, apie kurią byloja modus relativus (Kluis 1989, 42) forma *asti-ts* III 61₂₁].

Postuluodamas prieštemporalinę injunktyvo – medijaus/perfekto opoziciją, Viač. Ivanovas pastebi, kad injunktyvo reliktai atspindi tą indoeuropiečių veiksmožodžio formų tipą, „kuris vėliau

išriedėjo į įvairias imperfekto, aoristo bei kitų specifinių kategorijų formas” (СБРГ, 34). „Injunktvyu plačiaja prasme tikslinga vadinti archainę indoeuropietišką formą su sekundarinėmis galūnėmis *-m, *-s, *-t, *-nt” (ibid. 36).

Baltuose susidarant prezenso – preterito priešpriešai, anks-tesnioji aspektinio pobūdžio priešprieša, kaip ir daugelyje kitų indoeuropiečių ir neindoeuropiečių kalbų, ėmė reikštis aprūpinant injunktvyo kamieną įvairiais afiksais (sakytume, aspektualizatoriais–prezenti-zatoriais – nazaliniu infiksu, sufiksu, tam tikrais priebalsiniais deter-minatyvais kt.).

Šiam reiškiniui ieškant tipologinių paralelių už indoeuropiečių šeimos ribų, atrodo įdomūs reliktiniai faktai Uralo kalbose, pvz., vengrų *ve-sz-ek* ‘imu’ vs. *ve-tt-em* ‘ėmiau’. Ypatingu paralelizmu kaip visada pasižymi kartvelų kalbos. Jau nekalbant apie arealinį struktūrinį armėnų ir kartvelų kalbų izomorfizmą, pastarųjų prezentinės „temos” yra analogiškos ir kitų indoeuropiečių grupių veiksmožodžiui – užtenka palyginti sufiksinį praes. s.kartų *ḱl-aw-s* ‘užmuša’, grabaro *gt-an-ē* ‘randa’, impf. s.kartų *ḱl-w-i-da*, grabaro *gt-an-ē-r*, imperat.I (2 pers.) s.kartų *ḱl-ew-d(i)*, grabaro negat. (mi) *gt-an-er*, praes. conj. = fut.I s.kartų *ḱl-w-i-de-s*, grabaro *gt-an-ich-ē* pirmojoje skryvų (laiko-nuosakų) grupėje ir be sufikso aor. s.kartų *mo- ḱl-a*, grabaro (e-) *git*, imperat. II (2 pers.) s.kartų *mo- ḱal*, grabaro *git*, praes. conj. = fut.II s.kartų *mo- ḱla-s*, grabaro *gt-ch-ē* antrojoje skryvų grupėje su tokiais faktais kaip *-ske/-sko prezenso buvimas skr. ‘eiti’ praes./impf. *gacchati / a-gacchat* vs. aor. *a-gamat* tokh.B ‘kalbėti’ praes. *weṣṣām* vs. praet. *weña*, ‘žinoti’ lo. praes./impf. *nōsco / nōscēbam* vs. “perf.” *nōvī*, gr. praes./impf. *γῆνώσκω/ἐγίγνωσκον* vs. *ἔγνω*, arba nazalinis prezensas go. ‘klausti’ praes. *frēhna* vs. praet. *frāh*, lie. *gáuna* vs. praet. *gāvo*, s.sl. ‘stumti’ praes. *дкнѣхъ* vs. aor. *дкнѣ*, lo. ‘tiesti’ prs./imf. *sterno/ sternēbam* vs. „perf.” *strāvī*, infiksinis prezensas lo. ‘nugalėti’ praes./impf. *vinco* vs. „perf.” *vīcī*, kombinuotas infiksinis/*io*-prezensas gr. ‘eiti’ praes./impf. *βαίνω/ἔβαινον* vs. aor. *ἔβην* etc.

Nuo prezensų su tokiais afiksais diferencijuoti preteritai, o lygiagrečiai ir prezensai be afiksų, pasižymėjo momentine (taškine) aspektine charakteristika. Pastarajai atskirti nuo nemomentinės prete-rito charakteristikos daugelis indoeuropiečių dialektų suformavo aoristo – imperfekto priešpriešą. Baltai jos neišvystė galbūt dėl to, kad preteritas tapo asocijuojamas su nulinio šaknies vokalizmo „me-

dijumi/perfektu" – matyt, „2-oji serija" ilgiausiai, negu kituose indoeuropiečių dialektuose, buvo išlikusi vien „3-čiojo asmens", t.y. leksine vardažodine, o dėl to neišsivystė gramatinė perfekto kategorija ir pastarosios vieta pasidarė „tuščia".

Kaip jau parodyta anksčiau, baltai savo „perfektui"-preteritui (žodis „perfektas" rašomas kabutėse norint parodyti, kad kalbama apie leksinę darybinę, o ne apie gramatinę kaitybinę semantinę kategoriją) panaudojo I.Perelmutterio perfektinį formantą *-ā. Tuo pat metu perfektinės reikšmės žodžiai („preterito–prezensai") ėmė išitraukti į temporalinę sistemą, susikurdami trūkstamas prezenso arba /ir preterito formas. Atsirado *(-i-)ā preteritalizatorius, kurio jotacija buvo reikalinga hiatui užpildyti:

„perf." = (praet.-)praes. *žinā ↓

praet. *žinā(-i)-ā

pagal 3 p.itr.praes. *lėpa* / *li-ñ-pa* : „perf." → praet. *lipā*.

Šis *(-i-)ā preteritalizatorius vartotas ir tam tikruose vėlesniuose preterito dariniuose (plg. lie. *darýti*, *daró*, *daré* tipą be *ē*-preteritams būdingo kirčio atitraukimo į priešdėlį ir su preteritalinio dalyvio kamiengalio balsio jotacine palatalizacija greta la. praet. *darīja*).

Archainis ide. „perfektinės" kilmės Perelmutterio *-ē ryškiausiai atspindimas prezentinio -a kamieno CeT šaknies veiksmožodžių preterito, plg. lie. *veda* – *vedė*, *veža* – *vežė*, *meta* – *metė*, *neša* – *nešė*, *peša* – *pešė*, *sega* – *segė*, *seka* – *sekė*, *tepa* – *tepė*, *lesa* – *lesė*, *kepa* – *kepė*, *dega* – *degė*. Pastarosios formos (plg. dar latvių *sedz*, *sec*, *tepj*, *leš*, *cepj*, *dedz*) turi ir dubletus, o *beda* – *bedė*, nors ir su kitu šaknies vokalizmu, atitinka lotynų *īo*-kamienis *fodio*. Prie šios grupės šliejasi ir trys veiksmožodžiai su šaknies vokalizmu *a*: lie. *kasa* – *kasė*, *laka* – *lakė*, *plaka* – *plakė*. Sonantinės šaknies veiksmožodžių preteritas (visuomet nulinio laipsnio) buvo ā-kamienis (balsių „disharmonizmas").

"Perfektinio" *-ē ieškotina ir *i*-kamienių prezensų preterito ir bendraties -ē- priesagoje (**miné*).

Ne kitaip reikia įsivaizduoti ir slaviško „perfekto" → preterito raidą į aoristą ir imperfektą. Čia praet.-praes. („perf.") *znā tipo veiksmožodžių formos buvo panaudotos preteritui reikšti ir perėmė aoristo funkciją, tik atsirandant imperfektui (apie slavų „aoristą" su „perfekto" *-ā kaip apie ilgą laiką egzistavusį vienintelį preterito reiškėją žr. Perelmutter 1977, 96):

praes. *3na-ī-ē-īa*

– „perf.” → aor. *3na* ↓

imperf. *3na-a-īīē*

(dėl praes. prikūrimo plg. panašią J.Kuryłowicziaus mintį apie skr. praes. *grbhāyāti* tipo kilmę iš aor. **grbhā + īe/o* – plg. Stang 1966, 383 t. su papildoma argumentacija).

Antra vertus, analogiški aoristas bei imperfektas turėjo atsirasti ir „perfektinės” **-ē* formos atveju:

„perf.” → (praet./)praes. *mnī-īa*

– „perf.” → aor. *mnk* ↓

imperf. *mnk-a-īīē*

Taigi reikėtų palaikyti Stango nuomonę dėl slavų imperfekto „aoristinės” (suvokiant aoristą ne kaip iš ide. „prokalbės” paveldėtą kategoriją, bet ką tik išdėstyta prasme) kilmės (Stang 1942, 81). Vadinasi, „baltų” sistemos pirmumas gali būti apgintas ir veiksmažodžio (sutartinai laikomo baltų „pertvarkytu”) atveju.

Baltų veiksmažodis vis dėlto tikrai yra patyręs stiprų pertvarkymą, tačiau jo formų „unifikacija” priklauso vėlesniems procesams, į kuriuos būsimieji slavų dialektai (= vakariniai baltoslavų, kitaip tariant, protobaltų dialektai) jau nebebuvo įtraukti. Kadangi minėta „unifikacija” palietė ir vakarų baltų tarmes (prūsų kalboje galima atrasti beveik visus pagrindinius rytiniams baltams būdingus kaitybos tipus), o slavų „prokalbė” neatsiejama nuo vakarinio protobaltų arealo, tai galima spėti, kad baltų veiksmažodžio pertvarkymas priklauso protobaltiškojo kontinuumo galutinio irimo ir vakarinio baltų tarmių arealo dezintegracijos nuo centrinio baltų tarmių arealo (apie 500 m. pr. Kr. – plg. BS 322) epochai.

„Unifikacija” neaplenkė nė slavų kalbų. Valerijus Čekmonas yra atkreipęs mano dėmesį į tokį ryškų „unifikacijos” požymį, kaip iš praslavų laikų einantis infinityvo vienodumas (kad ir po dezintegracijos, *-ti / -tu-* modelis unifikuotas ir visoms baltų kalboms – greta supyno, lietuvių kalbai galima atstatyti inf. „nom./acc.” **-ti*, latvių – galbūt „dat./loc.” **-tei*, bet prūsų – „dat./loc.” **-tuei*). Tiek baltiškos, tiek slaviškos formų „unifikacijos” priežastis – galutinis kalbos

sandaros persitvarkymas iš fientyvinio tipo su jo leksine semantine determinante prie akuzatyvinio tipo su jo gramatine semantine determinante. Kaip minėta, šis persitvarkymas sudarė tarp fientyvinės ir akuzatyvinės ypatingą pereinamąją pakopą, kuriai pirmiausia buvo būdingas subjekto–objekto, vadinasi, ir tranzityvumo–intransityvumo priešpriešos formavimasis. Panašų laikotarpį bus patyrę ir visi kiti indoeuropiečių dialektai, tik gerokai anksčiau. Baltoslavai, kaip paskutiniai liktinės „prokalbės“ atstovai, savo pertvarkai turėjo mažiausiai laiko, todėl galutinis veiksmažodžio sistemos vaizdas baltų kalbose išėjo „į nieką nepanašus“ (plg. 3-čiojo asmens neiforminimą), o slavai, matyt, dėl savo konvergencijos su italikais, o vėliau – su iranėnais, bent veiksmažodžio srityje nuėjo tradiciškesne „klasikine“ kryptimi ir pasigamino „ant greitųjų sukaltą“ graikų–sanskrito sistemos „falsifikatą“. Čia ir glūdi esminis skirtumas tarp baltiškos ir slaviškos „unifikacijos“. Likę paskutiniaisiais indoeuropiečių „prokalbės“ kalbėtojais, baltai tesuspėjo tik pritaikyti veiksmažodžių kamienus naujai tranzityvumo–intransityvumo priešpriešai reikšti, todėl baltiškoji sistema pasižymi stebinančiu paprastumu, kuris tačiau negali būti traktuojamas kaip neva kadaise egzistavusios sudėtingos indoeuropiečių prokalbės sistemos netekimo rezultatas (plg. hetitų kalbos veiksmažodžio paprastumą). Užtat slaviškoji „unifikacija“ linko į didesnę sukomplikavimą, kuris tačiau neturi klaidinti tyrinėtojų: nuosekliai nuimdami nuo slaviškos sistemos, V. Martynovo žodžiais tariant, jos iraniškąją bei itališkąją ingredientus, galų gale atskleisime pradinę sistemą, visiškai identišką pradinei baltiškai (plg. Martynov 1983).

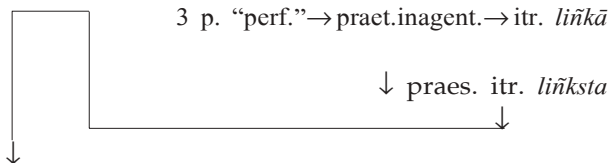
Nemaža dalis pertvarkomųjų procesų priklauso jau atskiroms (lietuvių, latvių) kalboms ir turi būti nagrinėjama jų istorijoje (plg. garsųjį praes. *-ja* – praet. *-ē* tipo siejimą su tranzityvumu). Čia tik verta trumpai sustoti ties atskirais klausimais kaip bendraties priesagos ir prezenso kamieno vokalizmo nesutapimas (iš dalies jau baltoslaviškas, be to, tipas lie. *-yti*, *-o* betarpiškai susijęs ir su šio darbo tematika), trečiojo asmens oksitonezė, šaknies balsio pailgėjimo preterite kilmė.

Be minėtų svarstytinų klausimų, labai svarbus yra ir spėjamas kilnojamo kirčio siejimas su tematinio prezensu, o pastovaus kirčio – su atematinio prezensu: pastovaus kirčio veiksmažodžiai gali liudyti

antrinę tematizaciją, vadinasi, būti susiję su Viač. Ivanovo 1-ąja *m*-serija (Nikolaev–Starostin 1981). Įdomu, kad pastoviajam kirčiavimui priklauso baltų *ja*-kamieniai (papildyti intranzityvinėmis *n/sta* poromis) veiksmožodžiai, kurie ir pagal S.Karaliūną turi būti seni fientyvinės kilmės atematininių veiksmožodžių pakaitalai (Karaliūnas 1987, 216) – plg. lie. *braũkia* sprogstamojo priebalsio šaknies atveju. Deja, S.Nikolajevo ir S.Starostino postuluojami kilnojamojo kirčio veiksmožodžiai semantiškai negali būti suvesti vien į Ivanovo 2-ąją (inertyvinę) seriją (plg. animata lie. *meta*, *neša*, *veda*, *veža*, *geria* kt., turintis net ir agentyvumo požymį), o tai yra susiję su sudėtinga tematinų kamienų geneze. Pastoviajam kirčiavimui baltų kalbose, be eilės neaiškių atvejų, priklauso sprogstamojo priebalsio cirkumfleksinės šaknies *-a*, cirkumfleksinės dvibalsinės ir bet kurios akūtinės šaknies *-ja* bei visi *n/sta*-kamieniai prezensai – jie neatitraukia kirčio į priešdėlį ir turi baltiškąjį *ā*-preteritą (dėl cirkumfleksinės šaknies *ja*-kamienų veiksmožodžių *ē*-preterito kilmės iš *iā*-preterito bei jotacijos dalyvių formose nebuvimo žr. kas pasakyta anksčiau). Daugumas šių veiksmožodžių prieš šaknies sprogstamąjį priebalsį turi rezonantą (tiek *r*, *l*, *m*, *n*, tiek *i*, *u*, traktuojant r.balt. *ie* kaip *ei*). Be to, pastoviajam kirčiavimui priklauso apskritai visi veiksmožodžiai, kurių *-ina* vediniai kirčiuoja šią priesagą (Nikolaev–Starostin 1981, 303–319).

Įdomu, kad dauguma šių veiksmožodžių turi *n/sta* poras. Fientyvinei sandarai irstant bei animiškumui iš pradžių susisieję su hierarchiškai aukštesniu agentyvumo požymiu (žr. semantinės klasifikacijos paradigminę analizę), tai pačiai fientyvinei šakniai buvo prikuriami nauji „inertyvai“, t.y. gramatiniai inagentyvai, apiforminami nazaliniu infiksu arba (grynai baltiška raida) *-sta* priesaga (abiejų distribucija yra žinomas dalykas). Tai reiškia, kad inagentinių → intranzityvinių prezensų formos buvo mechanškai prikuriamos prie buvusios fientyvinės lekšemos inagentinės „perfektinės“ formos, kuri dėl to tapo perinterpretuojama kaip inagentinė → intranzityvinė. Tuomet tranzityvinis prezensas turėjo gauti kitą preteritalinę formą. Pastaroji buvo skolinama iš tų veiksmožodžių, kuriems dėl jų semantikos inagentinės poros nebuvo kuriamos, jau atsižvelgiant ne į tai, kad šaknis sonantinė, bet į sonantinės šaknies vokalizmą, t.y. buvo skolinamas *ē*-preteritas pagal *vedē* tipą:

3 p. “praes.” agent. → trans. *leñkia* :

3 p. praet. tr. *leñkē*

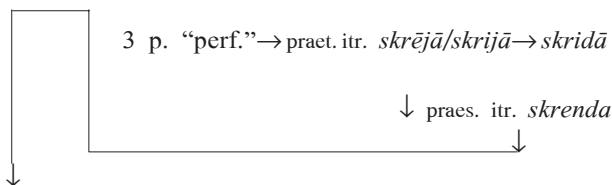
Veiksmažodžiai, kuriems dėl jų semantikos inagentinės poros nebuvo kuriamos, turėjo preterito galūnę priklausomai nuo to, ar jų šaknis sonantinė, ar ne, pvz. praes. **veda* – praet. **vedē*, praes. **braūkia* / (su vokalizmu pagal preteritą) **bruka* – praet. **brukā*. Dėl *ia*-kamienių veiksmažodžių inovacinių *n/sta* porų atsiradimo, ir greta praes. **braūkia* atsirado praet. **braūkē* (pagal **leñkē*). Šiai veiksmažodžių grupei ir priklauso H.Køllno „terminatyvai“ (Kølln 1969), tiksliau – „sekventyvai“ čia vartojamais terminais.

Kaip rodo pora lie. tr. *degia* (la. *dedz*) – *degē*, itr. *dega* – *dego*, sufikso *-ia* invazija galėjo prasidėti labilinių veiksmažodžių grupėje [tuomet atvejis lie. lab. *kelia–kēlē* greta itr. *kyla–kilo* rodytų pirminės formos lab. **kel(a)* (plg. *dela–dilo*) praradimą]:

→ tr. *kretja* > lie. *krečia*
lab. *kreta* {
→ itr. *kreñta* / *kriñta*

Tos pačios „atemporalinės“ epochos, tarpinės tarp fientyvinės (leksinės/gramatinės) ir akuzatyvinės (gramatinės), bus ir intranzyvinių agentyvų formavimasis:

3 p. “praes.” agent. → trans./itr. *skreja* / *skreda* :

3 p. praes. itr. *skreja* / *skreda* / *skrenda* : 3 p. praet. itr. *skridā*

Čia *-da* yra prezenso formantas (plg. lie. *v-r-da*), rekonstrukciją **skrijā* greta **skrēja* remia triadė lie. *leja* – *lėjo* – *lijo*. Kadangi *d* veiksmožodyje lie. *bre(n)da* yra šakninis, paaiškinti formą *brido* galima tik panašaus skambesio veiksmožodžio *skre(n)da* – *skrido* poveikiu.

Prūsų kalba atrodo išlaikiusi sprogstamojo priebalsio ir *e*-vokalizmo šaknies tranzityvųjį prezensą, kurio preteritas dar pasižymi šaknies vokalizmo ablautu (*i*-laipsnis), kaip galima suprasti iš *senrists* III 59, greta *perrēist* III 89, [šią infinityvo formą Mažiulis laiko klaidinškai padaryta pagal vo. inf. *verbinden* – praes. *verbindet* vietoj pr. inf. **perristwei* – plg. dalyvį *senrists* III 59, – plg. Mažiulis V. Prūsų kalbos etimologijos žodynas, t. 3, 270] (plg. Kaukienė 1993). Sprendžiant iš lietuvių kalbos (*sūriša*), šis veiksmožodis kilnojamąjo kirčiavimo, vadinasi, nesusijęs su atematine grupe ir todėl neturi požymių, kurie rodytų į jo kilmę iš Ivanovo 1-osios serijos, tuo tarpu šaknies išplėtėjas **-k'* (plg. sva. *int-rīhan*, ags. *wrāh*, sva. *-rigun* '–vynioti' greta sva. *rīdan*, ags. *wrīdan*, lie. *riėti* / *risti*) greičiau rodo į 2-ąją seriją. nes išplėtėjas **-k'* turėtų būti identiškas 2-ajai serijai būdingo sufikso **-sk'* elementui **-k'* (plg. Ivanov 1981, 209).

Įdomus dalykas – šaknies vokalizmo preteritalinio pailginimo kilmė. Panašus pailginimas stebimas ir kitose indoeuropiečių kalbose, plg. kad ir la. *jem–jēma* bei lo. *emo–ēmī*. Lygiai kaip ir kitais atvejais, būtų beprasmiška bandyti ieškoti čia kurios nors bendraindoeuropietiškos kategorijos, pvz., „šakninio aoristo“ liekanų. Tikresnis kelias – kreiptis į artimesnę baltogermaniškąją pakopą (žr. anksčiau) ir atkreipti dėmesį į stiprųjį preteritą, kuris, kaip ir dera indoeuropiečių „perfektui“, pasižymėjo nuliniu šaknies vokalizmu daugiskaitos formose. Bet čia išsiskiria IV ir V klasės, kuriose vietoj nulinio laipsnio yra pailgintas. Svarbu, kad tie veiksmožodžiai neturi šaknyse sonantinio vokalizmo *ai/ei/i*, *au/eu/u*, o V klasė neturi nė šaknies paskutiniojo sonantinio priebalsio *R*. Aišku, kad šakninio balsio *e* nulinis ablauto laipsnis būtų balsio nebuvimas, o dėl to būtų atsiradę sunkiai ištariamų priebalsių junginių, pvz., 1 p.pl. praet. **gbum* vietoj *gēbum*. Todėl norėtųsi įtarti čia kompensacinį pailgėjimą. Nors baltų kalbose pasitaiko preteritų ir su pailgintuoju sonantiniu šaknies vokalizmu (lie. *gynė, mynė, pylė, pynė, skynė, tynė, trynė; būrė, dūmė, dūrė, gyrė, kūrė, kūrė, skyrė, spyrė, stūmė, tyrė*), galima įsivaizduoti pailginimą prasidėjus pirmiausia tose šaknyse, kuriose nulinis šaknies vokalizmo laipsnis „perfektinėse“ → preteritalinėse formose buvo arba fonetiškai neįma-

nomas (*lĕkĕ*, *vōgĕ* vietoj *°lkĕ*, *°vgĕ*), arba buvo susijęs su kitokia reikšme (plg. *gŷnĕ* greta *gunĕ*). Aišku, kad kompensacinio pailgėjimo atveju nėra svarbu, ar ir kaip senas atitinkamo balsio ilgumas (plg. cirkumfleksinį *lĕkĕ* ir akūtinį *slĕgĕ*). Pagaliau kompensacinį pailgėjimą rodo net ir variantai tipo lie. *gĕlĕ* / *gŷlĕ* / *gulo* – čia *gŷlĕ* galėjo atsirasti iš **gŷlĕ* po to, kai susiformavo inovacija *gŷla*–*gulo* (tai turėjo įvykti tada, kada atsirado ir *kŷla*–*kulo*, žr. kas pasakyta anksčiau).

Preterito pailgintojo vokalizmo laipsnio apibendrinimas į prezensą (plg. lie. *dōbia* greta senesnio *dabia*) kažin ar bendrabaltiškas, nes panašūs procesai galėjo vykti jau bent vakarų ir rytų baltams gerokai nutolus vieniems nuo kitų. Jei toks atvejis, kaip pr. praes. *senrinka* III 45₁₆ ‘surenka’ su preterito vokalizmu aiškintinas bendraties vokalizmo apibendrinimu dėl preterito ir prezenso formų mišimo (žr. anksčiau), tai bet kurie prūsų kalbos duomenys būtų nepatikimi.

Ar baltai turėjo oksitonines 3 pers. formas? Čia negalima nepaminėti tokių atvejų, kaip pr. praet. *weddēdin* III 101₁₇, *ismigē* III 101₁₃, praes. *perweddā* III 55₂₀. Pastaroji forma arba klaidinga (veiksmažodžio *westwei* 3 pers. prezensas gali baigtis tik trumpuoju balsiu, kuris prūsų kalboje pakeistas apibendrintu *-a* < **-ā*, **-a*, žr. anksčiau), arba atspindi *āja*-kamenį iteratyvą (plg. lie. *su-vedžioja*). Prieš žodį *perweddā* einantis praes. *popaikā* turi klaidingai parašytą *ā* vietoj *a*, nes ne tik kad po *k* lauktume *ū*, bet ir atitinkamo veiksmažodžio dgs. I asmuo užrašytas *paikemmai* III 29₄ (vargu ar su *po-* būtų buvęs pavartotas iteratyvas, o be *po-* – neiteratyvas).

Atveju *weddēdin* sunku įtarti *ēja*-kamenį iteratyvą vien dėl veiksmažodžio reikšmės šiame kontekste (‘ir nuvedė ją prie jo, vnd bracht sie zu jm’ Pradž. 2:22). Gal tam tikra kirčio retrakcija (*weddē* su žodio kirčiuotoje galūnėje į *ī* neišvirtusiu *ē* kaip *semmē* III 105₁₇ atveju) – enklitiko *-din* poveikio rezultatas (antrinis kirtis?)

Daug lengviau įžiūrėti *ēja*-kameną žodyje *ismigē*. Čia galėtume rekonstruoti tokias prūsų kalbos veiksmažodžio ‘užmigti’ formas: inf. **izmigtwēi*, praes. **izminga* (plg. lietuvišką tipą ir pr. *polinka* III 97₁₂), praet. **izmiga* greta atematinio ‘miegoti’ inf. **migītwei* < **migētwei*, praes. *meigt* (plg. Grūnavo greičiausiai pagal šią formą pagamintą inf. *meichte* GrA 59), praet. **migē* < **migējā*. Dėl šių dviejų tipų maišymo ir galėjo atsirasti *ismigē* III 101₁₃. Lyginti *ismigē* su lie. tarm. *užmigėjo* ‘užmigo’ nevertėtų dėl šaknies vokalizmo skirtingumo.

Vis dėlto du analogiški parašymai praet. *weddē* bei *ismigē*

leidžia ir kitoki spėjimą: prūsų kalba galbūt buvo išsaugojusi 3-čiojo asmens oksitonežę, t.y. čia baltams jau rekonstruotą praet. **(mil)ē* tipo formą.

Susumavus viską, galima pateikti tokius samprotavimus apie baltų veiksmažodžio raidą.

1) Tematinių paradigmų susidarymo atemporalinė epocha.

Apibendrinus senąją *a*-vokalizuoatą 3-čiojo asmens finalę kaip jungiamąjį balsį, tokiu būdu susidarę tematizuoti dubletai ilgainiui gali būti grupuojami į tematinės paradigmas:

1.sg.inert. <i>*lái-p-ō, *lip-ō, *kil-ō</i>	1.pl.inert. <i>*li-p-a-mē, *kil-a-mē</i>
2.sg.inert. <i>*lái-p-ei, *lip-ái, *kil-ái</i>	2.pl.inert. <i>*li-p-e-tē, *kil-a-tē</i>
3.inert. <i>*lái-p-a / *li-p-ā</i>	

1.sg.fient. <i>*li-p-mi, *li-p-ō, *kel-ō</i>	1.pl.fient. <i>*li-p-mē, *li-p-a-mē, *kel-a-mē</i>
2.sg.fient. <i>*li-p-si, *li-p-ei, *kel-ei</i>	2.pl.fient. <i>*li-p-tē, *li-p-a-tē, *kel-a-tē</i>
3.fient. <i>*li-p-t, *li-p-a, *kel-t, *kel-a</i>	

2) Laiko/nuosakų paradigmų susidarymo epocha.

Yrant fientyvinei kalbos sandarai bei išsivystant akuzatyvinei konstrukcijai, susidaro gramatinė tranzityvumo–intransityvumo kategorija.

Perfektinės/inertyvines nulinio vokalizmo apofoninių veiksmažodžių formas imant sieti su preteritu, o neperfektinės pilnojo vokalizmo formas – su prezensu, kadais binominio santykio lemtos tos pačios paradigmos šaknies pilnojo ir nulinio vokalizmo laipsnio formos pasiskirsto taip, kad perfektinės rezonantą turinčios šaknies nulinio vokalizmo formos tampa preteritinėmis be pakeitimų, o perfektinės sprogstamojo priebalsio šaknies formos, kuriose šaknies balsio redukcija būtų sukūrusi sunkiai ištariamas samplaikas, tampa preteritinėmis su kompensaciniu pailgėjimu (**lēkē*); tipas 3.praes. *reīša* : praet. *rišā* (plg. pr. praes. **reisa* : praet. **risā*) išplinta tranzityvinėse apofoninių veiksmažodžių formose, o intransityvinėms formoms dažnai prikuriami nauji prezensai pagal nazalinius veiksmažodžius, t.y. įvedant nazalinį infiksą į nulinio vokalizmo formas:

3.itr.praes. *leīpa / li-ñ-pa, kela / ki-ñ-la* : praet. *lipā, kilā*.

Šaknys su *m*, *n* vietoj infikso gauna priesagą *-sta*:

3.itr.praes. *gema / gim-sta* : praet. *gimā* (tai, savo ružtu, sukelia ir *-n/-sta* mišimą, dėl kurio plg., pvz. lie. *gēsta*, bei tolesnį *-n-* plitimą),

o labiliniams veiksmažodžiams pritaikyti „medialiniai“ *ia*-kamienai (3.tr./itr.praes. *lekia* → *leipia*, *kelia* : praet. *lipē* + *lēkē* = *kēlē*, *lēkē*), kalbos sandarai „akuzatyvėjant“ bei šiai veiksmažodžių grupei nyksiant, vis labiau siejami su tranzityvumu: 3.tr.praes. *keĩja*: praet. *keĩtē*, 3.itr.praes. *ki-ñ-ta*: praet. *kitā*. *n/sta*-prezensą pasidaro ir pilnojo šaknies vokalizmo buv. „perfektinės“ formos: praet. **geltā* – praes. **gelsta*.

Virsdami preteritais, senieji „perfektai“ su nuliniu šaknies vokalizmo laipsniu (**kilā*, **žinā*) darėsi prezensus (**kinlā*, **pa-žinsta* greta **žinā*), bet virsdami perfektinės reikšmės prezensais – preteritus su antriniu „perfektinio -ā“, apibendrintu kaip preterito požymis (**žinā-ĩ-ā*, **minē-ĩ-ā*). Buvę fientyviniai kai kurių jų atitikmenys (**kel-*) netapo automatiškai jų prezensais, bet išsivystė savo preteritus (**kēlē*). Apibendrinus „perfektinį“ -ā kaip preterito požymį bei iš perfektams prikuriama inovacinio **(žinā)ĩā* preterito apibendrinus „preteritalizatorių“ **-ĩā* (žr. anksčiau), atsiranda ir atitinkami prezensai, t.y. susidaro priesaginių -āia, -ēia kamienų veiksmažodžių grupės.

Konvergencijos su iranėnų dialektais metu išsirutuliojantys slavų dialektai tų pačių baltoslaviškųjų „perfektų“ pagrindu (**znā*) susikūrė ne vien inovacinius prezensus (**znā-ĩ-e-t*), bet ir inovacinius aoristą ir imperfektą (aor. **znā*, imperf. **znā-ā-xe-*).

Prezensu–preteritu pavirtusi senoji opozicija infektas–perfektas pasinaudojo pilnojo–nulinio šaknies vokalizmo modeliu germanų dialektuose, o baltų dialektuose tokią raidą sutrukdė tranzityvumo–intransityvumo reiškinys atitinkama balsių kaita, dėl kurio pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio prezenso – nulinio vokalizmo preterito schema galėjo įsitvirtinti tik tuose veiksmažodžiuose, kurie nesiskaidė poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą (**keĩta*–**kiĩtā*, **veĩka*–**viĩkā*). Apofoniniai veiksmažodžiai, kurie nesiskirstė poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą, neišvystė -ia prezenso.

Veiksmažodžio nagrinėjimą baigiu tuo, nuo ko pradėjau: iš kur gi atsirado toks keistas infinityvo ir prezenso formų derinys, kaip tipas lie.-la. *darýti*, *daro*? Išsisas visų įmanomų lietuvių ir latvių dubletų perkratymas bei semantinė analizė mažai tegelbėjo.

Diachroniniai ekskursai tačiau padeda atskleisti bent kito panašaus „nevykusio“ derinio kilmę: lie. *minėti*, *mini*, sl. *минѣти*, *минити* – baltų ir slavų infinityvų **(min)ēti*, **(mn)ēti* kamienai – tai kadaise savarankiški iš „perfektinės“ (preterito–prezentinės) formos pagaminti

preteritai, prie kurių prikurtieji prezensai buvo padaryti iš alternatyvinės „perfektinės“ (preterito-*prezentinės*) formos **(m^on)ei* sutapimui „perf.“→praes. **(m^on)ê* ir „perf.“→praet. **(m^on)ê* išvengti (plg. lie. praes. *žino* vs. praet. *pa-žino*). Tačiau galima įsivaizduoti, kad „perfektinės“-*prezentinės* formos **(m^on)ei* (**mīli*) ir **(m^on)ê* (**mīlē*) buvo vartojamos lygiagrečiai. Vėliau baltuose, pagal būtajį laiką bei veikiant denominalinių **-āja*, **-ėja* vedinių modeliui susikūrus dubletinėms prezenso formoms *ā/āja*, *i/ėja*, tipas **mīlē* (panašiai kaip ir **žinā*) pasidarė izoliuotas ir ėmė nykti, tuo tarpu slavuose analogiškas tipas buvo panaudotas aoristo formai.

Dėl tipo lie.-la. *darýti, daro* net negalima teigti, ar toks egzistavo prūsų kalboje, ar jo ten tikrai nebuvo. Mat nėra neįtartinas veiksmazodis "gyventi": pr. inf. *giwīt* III 43₂₁, 2 p.sg. (= 3, 1 pers., plg. kas pasakyta anksčiau) praes. *gīwu* < **gīwā* III 85₁₄, greta kurio yra ir 3 pers. *giwa* III 43₂₄ su *-a* < **-ā*, galbūt neišvirtsu į *u* po *w* dėl sisteminių priežasčių, 2 pers.sg. *giwassī* III 29₁₈ = *gīwasi* III 95₃, analogiško parašymo 1 pers.pl. *giwammai* III 33₁ vis su tuo pačiu įtartinu *a* vietoj lauktino *u*. Antra vertus, inf. *giwīt* puikiausiai gali atspindėti ir pr. **gīwētwei*, kurio atitikmuo kaip tik būtų praes. vns. *giwe* III 83₁₁, t.y. [*gīwē*] < **gīwēja*. Bet tam prieštarauja dgs. *giwemmai* III 51₂ savo aiškiu kirčiu pirmajame, o ne antrajame skiemenyje. Kaip bebūtų, bet patikimus duomenis apie tipą *darýti, daro* duoda tik rytų baltų kalbos (šio tipo atitikmenys prūsų kalboje yra tik *-āja* kamieno, plg. lie. *maišýti, maišýtas* ir pr. *maisotan* E 466, lie. *laikyti* ir pr. *laikūt* III 39_{14/15} < *laikātwei* kt.).

Dėl tipo lie. *darýti, daro, darē* dar svarbu pasakyti štai ką. Kadangi veikiamosios rūšies preterito dalyvis turi joutuotą kamiengalio priebalsį (*dariusi*), latviškas *-īja* preteritas neatrodo visiškai inovacija (plg. Stang 1966, 382). Bent jau čia lie. praet. *-ē* kilmė iš **-iā* (tegu latviškas ilgas *ī* ir bus apibendrintas iš infinityvo) nekelia abejonių. Be to, kadangi preteritai su lie. *-ē* atitraukia kirtį į priešdėlį, o *darýti, daro* tipo preteritas niekad neatitraukia, labiau tikėtina latviško tipo preterito rekonstrukcija **(i)jā*. Vadinas, jei tipas *darýti, daro* egzistavo prūsų kalboje, tai joje ir atitinkamas dalyvis būtų buvęs užrašytas, ko gero, **-iuns*. O čia ir ateina į galvą keistokas *etwiriuns*, kuris lietuviškai lyg ir būtų *atvėręs*, tačiau atitiktų slavų bendratį ru. *отворить, отворѣет* = lie. *-yti, -ioja* (tokio tipo lietuvių kalboje nėra, užtat yra dubletų *-oti, (-o/-)oja* / *-yti, -o*). Ar čia tik nebus lietuviško tipo *ródyti, ródžia* prūsiškas atitikmuo **atveryti, atveria, atvėrē*: **etwīrītwei*,

**etwere* (plg. III 83₁₀), **etwīri* < **etwīr(i)jā*, part. **etwiriuns* III 117₂₇? Kaip bebūtų, bet kuris tipo *darýti, daro* kilmės aiškinimas, kuris neatsižvelgtų į dubletą *-yti, -o/* lie. *-ia*, la. („lie.”) *-io*, pasmerktas nesėkmei. Tą patį reikia pasakyti ir apie dubletą *-yti, -o/* lie. *-ija*, la. *-ija*. Yra daug atveju, kai formų kaita aprėpia visus variantus: *-yti, -o/-ia/-ija*. Be jų, esama ir keisto izoliuoto varianto su *-ā/-ē* kaita (*-ėti, -o*): *privalēti, privālo, privalējo*.

Įtikinamesnių tipo *darýti, daro* kilmės aiškinimų kol kas stokojama. Iki šiol labiausiai pamatuota nuomonė tebėra Karlio Brugmanno (BrGr II 2-3, p. 267):

„Galima spėti, kad prabaltoslavų laikotarpiu būta *-i-je-ti* denominatyvų, funkcionavusių ir iteratyviškai arba kauzatyviškai panašiai kaip *--io* ir tam tikri *-ā* prezensai. Plg. lo. *sōpio* (*-īre*), matyt, padarytą iš daiktavardžio **suōpī-*, greta *moneo, -ēs* ir *domo, -ās*. Šios *-i-je-ti* formos bendrai duoda baltų-slavų infinityvo kamieną su *-ī-*. Tuomet baltų prezense nugalėjo *-ā* kamienas, o į slavų prezensą prasibrovė infinityvo kamieno *-ī-* ir todėl atsirado ne tik *ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ* t.t. greta *ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ*, bet ir *ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ* t.t. greta *ꙗꙗꙗꙗꙗꙗ*, fleksija tipo *ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ* t.t. Galimas daiktas, kad baltiškoji veiksmažodžio *-ā* ir *-ī* kamienų distribucija egzistavo ir praslavuose. Tuomet iš pradžių turėjo atsirasti tokie prezensai, kaip *ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ*, o vėliau buvo sukurtos ir tokios formos, kaip *ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ*.

Prie *e*-eilės šaknų:

[Deverbatyvai su *-ā-*
prašau, švaitau !]

ganau ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ
prašau ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ
švaitau ꙗꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ
maišau ꙗꙗꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗꙗ
darau // deru "

Deja, šitoks aiškinimas nieko nepasako apie minėtų dubletų atsiradimą bei tarpusavio santykį.

Stangas kalba apie iteratyvinių *ā* ir *i* prezensų konkurenciją (Stang 1966, 325–330).

Manau, grynai formaliai reikia išeiti iš to, kad latviškas tipas („lie.”) *-yti, -io* integruoja visus su juo susijusių formų ryšius. Todėl patogų jį ir laikyti pirminiu.

Kaip šalia

**leipa*, turėjo būti „perfektas”-intensyvas/iteratyvas **laipā*,
taip šalia

**leipīa* turėjo būti „perfektas”-intensyvas/iteratyvas **laipīā*.

Čia jau yra pirmasis „latviškas“ dubletas (dėl sisteminių piežasčių lietuvių kalboje jis sutapo su *-o/-ia* dubletu).

Susikurdami preterito formas, sinonimai praes. **laipā*, lygiai kaip ir **laipīā*, savaime aišku, naudojasi preteritalizatoriumi **iā* (plg. anksčiau dėl **žinājā*), tačiau tuomet ir sinonimas **laipīā* suvokiamas turintis tą patį preteritalizatorių **iā*, t.y. kaip preteritinė forma prezensui **laipā*. Tokiu būdu susidaro praes. **laipā* – praet. **laipīā* / **laipāiā*, praes. **laipīā* – praet. **laipīāiā*. Nėra abejonių, kad šalia praet. **laipāiā*, **laipīāiā* automatiškai atsirado ir nauji prezensai **laipāja*, **laipāja*.

Rytų baltų kalbų medžiaga neleidžia nuneigti galimybės, kad kauzatyvo sufiksas ide. tradic. **-io* / [sl.] *-ī* baltų kalbose atstovaujamas (pagal Stangą, tai ne atstovavimas, o „Nachwirkung“, Stang 1966, 329) sufikso balt. **-ia*. Apie tai kalba ne tik poros lie. *mōko* / *mōkia*, *rōdo* / *rōdžia* t.t., bet ir atvejai, kai su „kauzatyviniu“ infinityvu *-yti* derinasi tik formos su *-ia*, bet ne su *-o*: *tarýti*–*taria*, caus. *grimzdyti*–*grimzdžia* SD, *lýgyti*–*lygia* Lp, *skubýti*–*skubia* Slm, Ob, taip pat šio atvejo kombinacija su *-ija* tipu [dviejų skirtingų infinityvų buvimas (o taip yra anaiptol ne visur!)] šiuo atveju neturi reikšmės, nes infinityvo forma gali būti vėliau (o gal ir LKŽ bendradarbių) prikurta, plg. *tar̃ti* greta *tarýti*]: *gežtis* / *gežytis* "gviežtis" – *gežiasi* / *gežijasi*, *keřti* / *keřyti* – *keršia* J / *keršija* Vdžg, caus. *liūdyti* – *liūdžia* / *liūdija* N. Jau iš šių pavyzdžių matyti, kad *-ija* priesagos veiksmažodžiai toli gražu ne visi esą „denominaliniai“, plg. dar *skiedyti*–*skiedija* "skeldėti", caus. *snūdyti*–*snūdija* "snūdinti", *glėbstytis*–*glėbstijasi* BB, caus. *krūstyti*–*krūstijasi*, caus. *lōjyti*–*lōjija* Mžš t.t. Neabejotinai seni bus tie *-ija* veiksmažodžiai, kurie turi *-o* poras. Jie nėra denominaliniai: caus. *ríedyti* – *ríedija* / *riedo* Krp, *skáldyti* – *skáldija* / *skáldo*, *mūldyti* – *mūldija* / *mūldo* LnkV. Dar daugiau tokių nendenominalinių veiksmažodžių latvių kalboje (tipas „lie.“ *-yti*, *-yja* / *-o*): iter. *jādīt*, *jādī* / *jāda*, caus. *rīdīt*, *rīdī* / *rīda*, (tipas „lie.“ *-yti*, *-io* / *-o*): *luocīt*, *luoca* / *luoka* t.t.

Vadinasi, lygiagrečiai iteratyvų / intensyvų (šaknies ablautui bei) sufikso *-ā* virtimui kauzatyvumo požymiu egzistavo ir archajiškesnės kilmės *-(i)ia* sufikso kauzatyvai **laip(i)ia*. Variantas **laipīja* galėjo darytis preterito formą pagal tipus praes. **laipāiā*–praet. **laipāiā*, praes. **laipīāja*–praet. **laipīājā*, t.y. praes. **laipīīa*–praet. **laipīīā*. Suvokiant formą **laipīa* kaip formos **laipīīa* variantą,

pirmosios preteritalinis atitikmuo tegalėjo būti tik **laipīā*. Galų gale visi variantai tapo sinoniminiais su nežymiais apribojimais priklausomai nuo dialekto:

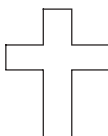
praes. **laipā*, **laipīā*, **laipāja*, **laipīāja*, **laipīja*, **laipja* –

praet. **laipjā*, **laipājā*, **laipājā*, **laipījā*.

āja- (o dėl **laipā* / **laipāja* tipų dubletiškumo – ir praes. *ā-*) kamieniai veiksmažodžiai pasidarė *-āt* priesagos infinityvą, o veiksmažodžiai su preteritu **laipjā* ir **laipījā* – *-ūt* priesagos infinityvą (čia neapsieta be **laipā* / **laipījā* dubleto įtakos bei priesaginio elemento *-(i)j* kauzatyvinės reikšmės).

Vėliau (dėl porinės formos praes. **laipjā* buvimo) latviai apibendrina ne tos pačios formos **laipjā* > **laipē*, bet **laipījā* preterito tipą, o lietuviai dėl praes. **laipā* / **laipja* dubletų (plg. reliktinį tipą *rodo* / *rodžia*) pasinaudojo **laipjā* > **laipē* preteritu. Šiam preterito modeliui išsigalėjus lietuvių kalbos *ā*-kamieno veiksmažodžiuose, skirtingai nuo latvių kalbos, jo buvimas šių veiksmažodžių prezense (plg. la. praes. *maiga* / *maidza* = lie. praes. *maigo* / praet. *maigė*) tapo neįmanomas.

Lie. *privalėti*, *privalo*, *privalėjo* liudija, kad vietoj praet. **laipjā* > **laipē* galėjo būti apibendrinamas *ē*-preteritas, be to, ir oksitoninis.

Inceptum A.D. 1976. Finitum A.D. 1996.

SOLI DEO GLORIA.

AMEN

DEVELOPMENT OF THE GRAMMATICAL SYSTEM OF THE BALTIC LANGUAGES: LITHUANIAN, LATVIAN, PRUSSIAN

This book represents a linguistical outlook formed during more than 20 years of research. Although being independent and often unaccepted by many colleagues in Lithuania, the author goes closest to his teacher Vytautas Mažiulis, who in his turn develops principles first introduced in Baltic linguistics by Jonas Kazlauskas. Nevertheless many works of the author essentially differ from works of his Lithuanian colleagues in two points: a) all ideas are included in the field of the contensive typology of languages and on this basis the whole picture of the development of the Baltic languages is depicted; b) many ideas are verified by external comparison with non-Indoeuropean languages. This comparison is not connected with any postulates of the so-called 'Nostratic hypothesis', is neither based on them, nor tries to develop them. Therefore the fact that the author has taken his greatest interest in 'Nostratics' in his earliest works should not mislead a shallow reader to suspect some 'Nostratics' here.

In the PREFACE to the book a short notice of its typological statements is given and a role of Vytautas Mažiulis in creating theory of Baltic and Indoeuropean declension is emphasized. After that the author elucidates terms which are constanly used by him but are not used by his Lithuanian colleagues.

Further GOALS AND METHODS of the book are discussed: 1) to present historical development of the Baltic grammatical system as a result of changing language structure from its Indoeuropean stage of the 'Active' typology to the stage of the 'Accusative' typology; 2) to do this on the basis of the inner reconstruction and typological verification.

Among the MAIN CONCEPTS of the book especial attention is to be paid to the concept of the grammatical category of *version*, to crucial distinction between the *lexical-syntactical* category of *class* and the *morphosyntactical* category of *gender*, to the author's treatment of the concepts of *language and dialect*.

PART I sets forth the author's view of Baltic as of the last manifestation of Common Indoeuropean on the basis of the newest concept of the parent language as of in space and time wandering zone of minimum innovations. In this part are discussed: a) the author's

concept of the Indoeuropean vowel-gradation, viewed morphonologically (this is essential to understand origin of the Baltic declension), b) inherited integrant features of Baltic and Germanic languages paying attention to the class of preterital-present verbs (this is essential to understand origin of the Baltic conjugation).

PART II deals with the history of the Baltic noun. Here the development of the nominal and pronominal declension in Lithuanian, Latvian and Old Prussian is discussed on the basis of distinction between four Baltic paradigmatic cases and several adverbial non-paradigmatic cases (the theory of V. Mažiulis). The idea of later development of pronominal paradigms is set forth by the author once again after the pause of 20 years. For the first time the author summarizes here his principles of Prussian reconstructions.

PART III deals with the history of the Baltic verb. It begins with the SEMANTICAL CLASSIFICATION of the verbal STEMS, first – of the *ā*-stems, and is carried out for Lithuanian, Latvian and Old Prussian. On the basis of the analysis of the paradigmatical and syntagmatical relations (11 distinctive features chosen) and semantical neutralization in formal classes of Baltic stems, semantical classes of the Baltic verbal stems are identified. The said analysis is later used to specify history of some verbal stems in separate Baltic languages. Historical analysis begins with identifying PRETERITAL-PRESENT verbs in Baltic. Further the PRE-INFINITIVE period as well as expression of the 3rd PERSON are touched upon. The book ends setting forth a concept of FORMATION OF VERBAL PARADIGMS finishing the intermediate stage of verbal ATEMPORALITY.

The book is supplemented with annexes of which the STRUCTURAL INDEX OF BALTIC VERBS is mostly significant while presenting results of formal and semantical classification of verbal stems in Lithuanian, Latvian and Old Prussian (every verb is given with its numbers in corresponding formal and semantical classes).

BALTŲ VEIKSMAŽODŽIŲ STRUKTŪRINIS INDEKSAS

Pirmasis skaičius rodo formaliąją klasę, skaičiai po dvitaškio – semantines.

Lietuvių kalba

1. abỹdyti 49:40	34. 2. ángytis 72:71
2. adątyti 49:38	35. anglỹti 49:76
3. adỹti 72:38	36. ańglyti 49:37
4. aidỹtis 72:29	37. ángstyti 70:39
5. áidyti 3:21	38. angštyti 72:40
6. áigyti 3:38,41,43	39. ánkštyti 72:39
7. aikštỹti 72:40	40. ańtryti 49:40
8. áikštyti 72:57	41. apąryti 49:40
9. áikštytis 49:21	42. arązytis 49:21
10. áipyti 49:62	43. arbątytis 49:21
11. ańrytis 49:16	44. ardỹti 69:37
12. aistryti 49:37	45. arkỹti 55:40
13. áižỹti 72:39	46. ańlyti 49:43
14. ākyti 49:43	47. ańmytis 49:21
15. akỹti 49:76	48. aršỹti(s) 72:39,(21)
16. akmenytis 49:33	49. arškỹtis 55:21
17. àkti 74:70,76	50. árti 115:43
18. akvątyti 49:57	51. aržỹti 72:39
19. aląsyti 49:64	52. 1. ātrytis 49:21
20. alątyti 49:64	53. 2. ātrytis 49:33
21. aĩčyti 49:43	54. audỹtis 69:1
22. aldābyti 49:41	55. áudrytis 49:33
23. áldyti 3:37,64	56. áugdyti 69:37
24. áldryti 49:42	57. áugti 80:70,76
25. aldũkytis 49:11	58. auksyti 49:40
26. ālyti 49:37	59. aũryti 49:76
27. áłkti 74:72	60. ausdỹti 69:40
28. aĩpti 74:70	61. aũsyti 49:41
29. amānyti 49:43	62. áusti 130:40
30. am̃byti 49:43	63. austỹti 70:39
31. am̃bryti 49:61,43	64. áustyti 70:39
32. ámstyti 70:39	65. aušdỹti 69:74
33. 1. ángyti 72:41	66. áušyti 8:37

67. áušyti 49:76
68. áušti 74:76
69. aūšti 74:76
70. aūti 103':40
71. avėti 151:44"
72. babānyti 49:40
73. bābyti 49:37,40
74. badýti 55:38
75. bagaslóvyti 49:40
76. baidýti 69:37
77. baĩgti 92:40
78. baikstýti 72:37
79. báilyti 49:37
80. báimytis 49:14
81. baisytis 72:14
82. baižýti 72:40
83. bakāryti 49:37
84. bakātyti 49:43
85. bàkyti 49:11
86. bàknyti 49:41
87. bakstýti 2:41
88. bakšyti 49:41
89. bakštālyti 49:39
90. bākštyti 49:39
91. balabājyti49:53
92. balabāktyti 49:43
93. balabāsyti 48:64
94. baladōšytis 49:21
95. balaižyti 49:43
96. balambyti 49:64
97. balamuĩtyti 49:37
98. balamũtyti 49:37
99. balāžyti 49:64
100. balāžyti 49:64
101. balbāčyti 49:64
102. balbāsyti 48:64
103. balbātyti 49:64
104. baldājyti 49:64
105. 1.báldyti 55:42
106. 2.báldyti 69:40
107. baltājyti 49:40
108. baltazyti 49:64
109. bálti 91':76
110. báltyti 72:40
111. balzātyti 49:64
112. balzgātyti 49:37
113. balžgyti 49:64
114. bambālyti 49:43
115. bambāsyti 48:64
116. bambāzyti 49:43
117. bambėti 109:64
118. bambieryti 49:41
119. baĩbbyti 49:41,43
120. baĩblyti 49:76
121. bandýti 72:43
122. bandũryti 49:64
123. bangstýti 70:39
124. banųtyti 49:37
125. baniũtyti 49:37
126. bankrũtyti 49:70
127. barabānyti 49:61
128. baĩgyti 49:43
129. barkšėti 157:75m
130. barstýti 70:39
131. barškėti 83':75m
132. bárti 88:43
133. barzdýti 49:70
134. bāsyti 49:41
135. baskýtis 72:21
136. bāslýti 49:62
137. batýti 70:39
138. bastýtis 70:21
139. baũbti 92:64
140. báudyti 72:37
141. baũdytis 72:11
142. báugstýti 72:37
143. baukýti 72:39
144. baũlyti 49:43
145. baũsti 92:43
146. baustýtis 70:11
147. bazũnyti 49:43
148. bāžyti 49:41

149. būbyti 49:41
150. būčyti 49:43
151. bėdyti 49:64
152. begėdyti 49:43
153. -begėti 147:64
154. bėgti 79:64
155. beįzyti 49:40
156. bejuodyti 49:37
157. b-lsti 91:35,64
158. bembyti 49:54
159. benūtyti 49:43
160. berdyti 69:39
161. beřgžti 91:72,76
162. b-rti 95:38
163. būsti 111:40
164. būbyti 49:40
165. būblyti 49:43
166. būčyti 49:37
167. býdyti 69:37
168. býdytis 49:14
169. būdzyti 49:41
170. biėdnyti 49:72
171. biėlyti 49:40
172. biesyti 49:43
173. biėsti 91:40
174. bijóti 68:57
175. būkštyti 47:37
176. bildėti 85':75m
177. būldyti 5:61
178. bilsti 77:64i,76i
179. -bulti 102:64i
180. bimbyti 49:41
181. bimpsóti 67:66
182. biñdzyti 49:41
183. birbyti 49:40
184. birbti 97:64,76
185. būrti 77:75m
186. biržyti 49:40
187. būsyti 49:43
188. būstryti 49:37
189. bizārytis 49:28
190. būzdytis 49:28
191. būzyti 49:41
192. būznyti 49:40
193. bizūnyti 49:41
194. bjūrti 94':76
195. blāgnytis 49:30
196. blaikstýtis 70:32
197. blaikštytis 70:30
198. blaiskýti 73:39
199. blaiskýtis 72:32
200. blaistýtis 70:30
201. blaivýti(s) 72:37,(30)
202. bláižyti 72:39
203. blakātytis 49:19
204. blakstýti 70:62
205. blakūtyti 49:64
206. blandýti 72:37,70
207. blandytis 72:30
208. blañdytis 49:19
209. blañkti 74:76
210. blaškýti 72:37,42
211. blaudýti 72:42
212. blāusytis 49:24
213. blaūstis 92:27,33
214. blaustýtis 70:30
215. blauzgātytis 49:21
216. blazgātyti 49:64
217. blazgātytis 49:24
218. blāzgyti 72:41
219. blazgūtyti 49:64
220. blėnytis 49:21
221. blėsti 75:76
222. bliaūnyti 49:64
223. bliāustytis 70:20
224. bliáuoti 116:64
225. bliaūzyti 49:64
226. bliėgzti 91:76
227. bliėksti 91:76
228. bliėkti 79:76
229. blikšėti 159:75m
230. blyksėti 160:75m

231. blýkšti 77:56,70
 232. bliñkyti 49:64
 233. bliokytis 49:19
 234. blųsti 77:76
 235. blįsti 77:76
 236. bliudýti 69:37
 237. bliúdyti 69:37
 238. bliúkšti 77:70
 239. bliurbėti 85':64
 240. bliurbyti 49:43
 241. 1.bliurbti 97:43,70
 242. 2.bliurbti 97:72
 243. 3.-bliurbti 97:76
 244. bliùrti 94':76
 245. bliúti 94':64
 246. bliùznyti 49:64
 247. bliùžnyti 49:64
 248. blizgėti 110:78
 249. blódyti 39:64
 250. blōgti 76:76,70
 251. blōkšti 94:43
 252. bloznyti 49:64
 253. blūdyti 49:43
 254. blukdyti 69:37
 255. blukýti 72:37
 256. blùkti 77:76
 257. blusýti 49:70
 258. blūznyti 49:43
 259. bóbyti 49:43
 260. bōčyti 49:49
 261. bodėtis 153:14
 262. bōdytis 42:14
 263. bokyti 49:41
 264. bolāvyti 49:37
 265. bōsyti 49:70
 266. -bósti 76:56
 267. bōstyti 70:13
 268. botāgyti 49:41
 269. botāšyti 49:41
 270. botēgyti 49:41
 271. bōvyti 49:37

272. brāčytis 49:21
 273. bradākyti 49:64
 274. braidýti 55:62
 275. braizgýti 72:39
 276. bráižyti 72:39
 277. brājyti 49:64
 278. brāklyti 49:64
 279. brāklytis 49:11
 280. brāknytis 49:11
 281. brakšėti 157:75m
 282. brāktytis 49:11,21
 283. brālyti 49:40
 284. brámbyti 49:64
 285. bramyti 49:43
 286. branāčyti 49:43
 287. brancyti 49:39
 288. brančnāgyti 49:39
 289. brángti 74:76
 290. brankýti 72:37
 291. brānyti 49:39,64
 292. braniūkyti 49:37
 293. braškėti 109:76
 294. braškyti 72:42
 295. braukýti 72:39
 296. braūkti 92:40
 297. brazdėti 109:61
 298. brāzdyti 49:39
 299. brazdýtis 72:21
 300. brāzyti 49:39
 301. brėkšti 75:76
 302. brėnyti 49:38
 303. brėnyti 49:38
 304. bręsti 73:70,76
 305. bręsti 73:78
 306. brėšyti 49:64
 307. brėzyti 49:39
 308. brėžyti 72:39
 309. brėžti 93:40
 310. briaūnyti 49:38
 311. brųcyti 49:36
 312. brųčyti 49:35

313. brūdyti 49:37
314. brỹdyti 49:64
315. brýdoti 57:65
316. brūndyti 72:37
317. brūnkyti 72:37
318. brinksóti 67:65,78
319. brūnkti 77:76
320. brūsti 101:64
321. brūtvyti 49:40,43
322. brizgýti 49:76
323. brūzyti 49:39
324. brōgyti 49:64
325. brōkyti 49:43
326. brónyti 49:38
327. bróstvyti 49:37
328. brotytis 49:11
329. brózdyti 26:39
330. brózyti 49:43
331. broznyti 49:40
332. brōžyti 49:37
333. brūcyti 49:43
334. brūčyti 49:37
335. brūdyti 49:40
336. brúdyti 72:37
337. brūdyti 49:64
338. brūdneyti 49:40
339. brūgzti 97:76
340. bruīnyti 49:37
341. brūklyti 49:43
342. brūklyti 49:64
343. brukštyti 72:42
344. brūkti 106:43
345. brūlyti 49:37
346. bruñčyti 49:37
347. bruñgzti 97:76
348. brūnyti 49:40
349. brūsyti 49:64
350. bruzdėti 110:64
351. bruzdýti 72:54
352. brúžyti 49:38
353. brūžkātyti 49:38
354. brūžkyti 49:39
355. būbyti 49:41
356. būbyti 49:64
357. būbnyti 49:43
358. búbryti 49:61
359. būdyti 49:38
360. būdyti 3:40
361. būdyti 3:37
362. bugdýti 69:43
363. būgdyti 69:37
364. būgnyti 49:64
365. buīzyti 49:38
366. buizytis 49:33
367. buīzlytis 49:21
368. būkyti 49:40
369. būkti 77:76
370. bulvōnyti 49:40
371. bumbāčyti 49:64
372. bumbāsyti 48:64
373. bumbėti 110:64
374. buĩbyti 49:64
375. bumbōlyti 49:40
376. bungāzyti 49:41
377. buñgnyti 49:75
378. buntājyti 49:37
379. būntyti 49:40
380. burbėti 85:61
381. buřblyti 49:43
382. burbsėti 159:75m
383. 1.buřbti 97:75m
384. 2.buřbti 77:56
385. burbūlyti 49:40
386. buřčyti 49:64
387. burdýti 69:43
388. būrdyti 72:38
389. buřdyti 49:37
390. burgėti 85:76
391. būrgyti 49:41
392. buřgyti 49:43
393. būryti 49:64
394. būryti 49:64

395. būrytis 49:21
 396. būrkyti 49:39
 397. būrklyti 49:43
 398. būrlyti 49:38
 399. būrnyti 49:64
 400. bursyti 49:54
 401. būrti 88':43
 402. burtyti 49:37
 403. burzdėti 85':64
 404. būrzdysis 72:21
 405. burzgėti 85':76
 406. būrzyti 49:38
 407. būrzlyti 49:38
 408. būsti 77:70
 409. būšyti 49:40
 410. būti 140/102:72,78
 411. būzyti 49:40
 412. -būzyti 49:40
 413. būzlyti 49:43
 414. buzūflyti 49:39
 415. būžytis 49:19
 416. cāckyti 49:40
 417. cākyti 49:61
 418. cāmpyti 49:38
 419. cāpnyti 49:43
 420. carāpyti 49:40
 421. cātyti 49:64
 422. chrikštyti 49:40
 423. chvolyti 49:43
 424. cibūryti 49:64
 425. cidābryti 49:40
 426. cieksėti 156:61
 427. cielyti 49:54
 428. cienyti 49:43
 429. ciepsėti 156:61
 430. ciepsyti 45:61
 431. cigōnyti 49:43
 432. cīmbyti 49:64
 433. cimbōlyti 49:64
 434. cymytis 49:19
 435. cūnyti 49:64
 436. cipdýti 69:37
 437. cýpdyti 69:37
 438. cipýti 72:37
 439. cypýti 72:37
 440. cypsėti 160:61
 441. cūpti 77:64
 442. cýpti 97:64
 443. cīrpdyti 69:37
 444. cīrpti 97:64
 445. cūinytis 49:19
 446. cvākasyti 48:75
 447. cvūngšyti 49:41
 448. čablyti 49:38
 449. čāglyti 49:38
 450. 1.čāižyti 72:41
 451. 2.čāižyti 49:75
 452. čakyti 49:43
 453. čāryti 49:41
 454. čavyti 49:41
 455. čebėrytis 49:11
 456. čebėsyti 48:41
 457. čebūstyti 47:41
 458. čēbyti 49:41,75
 459. čēčidryti 49:41
 460. čēdyti 49:43
 461. čēglyti 49:38
 462. čēgnyti 49:38
 463. čēgžmyti 49:40
 464. čeinyti 49:40
 465. čekālyti 49:38
 466. čēkyti 49:40
 467. čēklyti 49:37
 468. čēkslyti 49:40
 469. čēkšlyti 49:40
 470. čēkšnyti 49:40
 471. čelābyti 49:54
 472. čēllyti 49:40
 473. čelvytis 49:11
 474. čemėsyti 48:41
 475. čēmyti 49:39
 476. čeŋglyti 49:38

477. čēnyti 49:76
 478. čūpytis 49:8
 479. čēpsēti 156:38,61
 480. čerbyti 49:37
 481. čerkālyti 49:38
 482. -čērkšti 91:64i
 483. čērnyti 49:40
 484. čērpyti 49:40,72
 485. čērškēti 82':64,76
 486. čēstyti 49:13
 487. čēvērytis 49:11
 488. čežēti 108:70,76
 489. -čēžyti 49:50
 490. -čūžti 73:64i
 491. čiaūčyti 49:61
 492. čiaūdyti 25:69
 493. čiaūgžlyti 49:38
 494. -čiaūkšti 77':64i
 495. čiaūkšti 91:61
 496. čiaūnyti 49:64
 497. čiaupdyti 69:36
 498. čiaupytis 55:20
 499. čiaupstyti 70:20
 500. čiaupti 91:37,64
 501. čiaukšēti 82':64
 502. čiauzyti 55:62
 503. čiaūžti 91:64
 504. čydyti 49:43
 505. čielyti 49:54
 506. čienyti 49:43
 507. čiepyti 49:40,42
 508. čyglytis 49:19
 509. čugnyti 49:40
 510. čulyti 49:40
 511. čimbyti 49:70
 512. čimbūryti 49:41
 513. činčyti 49:43
 514. čūnyti 49:40
 515. čiodyti 49:75
 516. čiodyti 49:37
 517. čiopyti 49:75
 518. čiopsoti 67:66
 519. čypdyti 6:37
 520. čirkšti 97:64
 521. čurpdyti 69:37
 522. čurpyti 55:37
 523. čirpsēti 159:61
 524. čirpti 97:64
 525. čirškēti 85':64
 526. čurškyti 72:37
 527. čystyti 3:40
 528. čiūčyti 49:43
 529. čiūdyti 49:40
 530. čiūdytis 49:12,21
 531. čiūdrys 49:19
 532. čiūidyti 69:37
 533. čiūl̃nyti 49:19
 534. 1.čiūjyti 49:41
 535. 2.čiūjyti 49:49
 536. čiūknyti 49:41
 537. čiūkšlyti 49:38
 538. čiulbēti 85':64
 539. čiūlyti 49:38
 540. čiul̃myti 49:38
 541. čiulnyti 49:19
 542. čiulpyti 55:38
 543. čiūlpstyti 70:2
 544. čiumbytis 72:21
 545. čiūnčyti 49:43
 546. čiūnkytis 49:18
 547. čiūobrytis 49:19
 548. čiūoklyti 49:43
 549. čiūopti 94:43
 550. čiūožti 94:64
 551. čiūpytis 49:21
 552. čiūprytis 49:11
 553. čiūpsoti 67:65
 554. čiūpti 77:43
 555. čiūrlyti 49:76
 556. čiurmālyti 49:38
 557. čiurmāsyti 48:38
 558. čiurmāslyti 49:38

559. čiuřmyti 49:38
 560. čiuřnyti 49:38
 561. čiuřpstýti 70:39
 562. čiuřskyti 72:38
 563. čiūslyti 49:38
 564. čiūsnyti 49:38
 565. čiūstyti 49:38
 566. čiūtnyti 49:40
 567. čiūžoti 68:71
 568. čyžyti 49:64
 569. čųžti 77:76
 570. čýžti 97:41
 571. čvākyti 49:41
 572. čveryti 49:40
 573. čvūtyti 49:75
 574. čvūtyti 49:38
 575. čviērytis 49:21
 576. čvūnyti 49:41
 577. čvolyti 49:43
 578. dābyti 49:40,41
 579. dāblyti 49:43
 580. dabstýti 70:39
 581. daibstýtis 70:17
 582. dalbstýtis 70:17
 583. dáigyti 72:37
 584. dáigstyti 70:36
 585. dailyti 3:40
 586. dairýtis 72:10
 587. dājyti 49:40
 588. dakānyti 49:39
 589. dākyti 49:39
 590. dāknyti 49:37
 591. dakūčyti 49:54
 592. dalbýtis 72:21
 593. dalbstýtis 70:10
 594. dālgyti 72:39
 595. dalýti 27:40
 596. dañbyti 49:41
 597. dañbryti 49:64
 598. dāmyti 49:38
 599. 1.dangýti 55:42

600. 2.dāngýti 3:37
 601. dangstýti 70:39
 602. danstyti 70:39
 603. dantýti 3:39
 604. dařbyti 49:40
 605. dārdėti 109:64,75m
 606. dārgyti 55:42
 607. darýti 72:40
 608. darkācyti 49:40
 609. darkýti 55:40
 610. darkūcyti 49:40
 611. dārstyti 70:39
 612. dastýti 54:42
 613. daubýti 72:39
 614. daūsyti 49:64
 615. daūsytis 55:21
 616. daužýti 55:39
 617. daūžti 92:40
 618. davādyti 49:54,37
 619. dāzgyti 72:41
 620. dažýti 72:40
 621. debūkyti 49:43
 622. dėblyti 49:43
 623. dėdyti 69:37
 624. dūgti 111:40,76
 625. -d-idyti 72:54
 626. deirýtis 72:10
 627. deļnyti 49:40
 628. d-mžti 91:54,64
 629. deñgti 91:43
 630. derēcýti 49:40
 631. derēcnyti 49:40
 632. derėti 99:43,55,76
 633. deřglyti 49:40
 634. d-rgti 91:40
 635. dergūcyti 49:40
 636. deřklytis 49:21
 637. derkūcyti 49:43
 638. dermēlyti 49:40
 639. derpēsýti 48:39
 640. dervēcýti 49:39

641. dervučyti 49:39
 642. deřžyti 49:56
 643. dėstyti 70:42,43
 644. dėti 139:43
 645. dėvėti 152:44"
 646. dibučyti 49:43
 647. dučkyti 49:40
 648. dučnyti 49:41
 649. díegti 91:37,43
 650. dičnytis 49:33
 651. dievāžytis 49:21
 652. dyglytis 49:11
 653. dugnyti 49:43
 654. dygsóti 9:56
 655. dýgti 77:76
 656. dýkti 77:64
 657. dūlbsyti 64:53
 658. dūldyti 6:35
 659. dilgėti 85:57
 660. dūlgyti 72:39
 661. dilgsėti 159:56m,69m
 662. dūlgsyti 45:56
 663. dūlti 77:76
 664. dingsóti 9:56
 665. diňgti 77:70,76
 666. dūrbti 81:40,64
 667. dyrėti 51:55
 668. dūrgti 77:64,76
 669. dūryti 49:40
 670. dýryti 49:40
 671. dūrgyti 72:37
 672. 1.dūrsyti 49:64
 673. 2.dirsyti 49:43
 674. dirvonýti 49:76
 675. diržyti 49:41
 676. diržti 77:76
 677. duškyti 49:38
 678. dývyti 49:37
 679. dužyti 49:64
 680. dýžti 97:40,41
 681. dýžti 97:64'
 682. dōbyti 49:37
 683. dōbti 94:37,54
 684. dōknyti 49:37
 685. doksóti 67:66
 686. dōrytis 49:13
 687. dōšyti 49:37
 688. dovādyti 49:37
 689. dōvyti 49:41,37
 690. drabāsyti 48:38
 691. drabōsyti 48:38
 692. drabsóti 67:65
 693. drabstýti 70:39
 694. drāčyti 49:37
 695. dragnyti 49:40
 696. draibyti 72:39
 697. draibstýti 70:39
 698. draikýti 55:39
 699. draikstýti 70:39
 700. draīlyti 49:39
 701. draiskýti 72:39
 702. draizgýti 72:39
 703. drakālytis 49:21
 704. drākytis 49:21
 705. drālyti 49:40
 706. drambālyti 49:38
 707. drambāsyti 48:38
 708. draīnblyti 49:38
 709. drambūlyti 49:38
 710. drāmyti 49:43
 711. drampācyti 49:38
 712. drampāsyti 48:38
 713. drampāzyti 49:38
 714. drañčyti 49:37
 715. drānyti 49:40
 716. drankstýtis 70:32
 717. drapālyti 49:38
 718. drapāsyti 48:38
 719. drapōsyti 48:38
 720. draskýti 55:39
 721. draustýti 70:36
 722. drebēcyti 49:38

723. dreběžyti 49:57
 724. drēbsóti 67:65
 725. drēbstyti 70:39
 726. drēbti 95:40
 727. drēgdyti 69:37
 728. drēgmenyti 49:40
 729. drēgnýti 49:40
 730. drēksti 95:40
 731. drēkti 75:76
 732. dreĩmbti 91:38
 733. dremėnyti 49:37
 734. dr-ngti 91:45
 735. dreĩgti 91:78
 736. drųnyti 49:43
 737. drėpyti 49:75
 738. drųplyti 49:39
 739. dribdýti 69:37
 740. drýboti 57:65,77
 741. dribsóti 67:65
 742. drybsóti 67:65
 743. drųbti 77:76
 744. drigānyti 49:37
 745. driksėti 159:76
 746. 1.dryksėti 160:76
 747. 2.dryksėti 160:61
 748. driksóti 67:65,77
 749. dryksóti 67:65,77
 750. drųksti 77:76
 751. drųkti 77:76
 752. drýlyti 49:39
 753. drimbāsyti 48:38
 754. drimpāsyti 48:38
 755. drimsóti 67:65
 756. dringsóti 67:78
 757. drioksėti 158:75m
 758. drioksóti 67:78
 759. driōksti 94:40
 760. drysóti 67:77
 761. drįsti 77:55
 762. driūboti 68:77
 763. driūsóti 67:78
 764. driūnyti 49:38
 765. driūnýti 49:78
 766. drųvyti 49:43
 767. 1.drýžti (*dryžia*) 94:43
 768. 2.drýžti (*dryžta*) 77:76
 769. drolyti 49:40
 770. dronyti 49:78
 771. drōvytis 46:14
 772. dróžti 94:38
 773. drumbālyti 49:38
 774. drumbāsyti 48:38
 775. drumbyti 49:53
 776. drumstýti 70:39
 777. drumzdýtis 69:24
 778. druĩgnyti 49:37
 779. drunýti 39:78
 780. drūnyti 49:38
 781. drūskyti 49:40
 782. dubāsyti 49:41
 783. dubāvyti 49:43
 784. dūbyti 49:41
 785. dūbyti 49:40
 786. dūbsóti 67:77
 787. dūbti 77:76
 788. dūdyti 49:64
 789. dūgnyti 49:40
 790. dūgzti 97:64,76
 791. duĩnyti 49:38
 792. 1.dūiti 77:70,76
 793. 2.dūiti 98:64
 794. dūjyti 49:37,40,64
 795. dūksóti 67:62,66,76,78
 796. dūkti 77:64,76
 797. dulbsoti 67:78
 798. dūlėti 38:78
 799. dūlýti 38:78
 800. dūlyti 3:40
 801. dulkėti 85:76
 802. dūlkyti 72:39
 803. dulkstýti 70:38
 804. dūlkti 77:76

805. duľkti 97:78
 806. dumbläsyti 48:38
 807. duľmblytis 49:33
 808. dúmyti 49:46
 809. dumpsóti 67:78
 810. dumšóti 67:78
 811. dùmti 98:51,76;64,70
 812. dunděti 85:76
 813. dunyti 49:37
 814. dunksóti 9:78
 815. dunkšóti 67:78
 816. duõbti 94:40
 817. dúodyti 69:42
 818. dúostyti 70:42
 819. dúoti 139:43
 820. duřbyti 49:48
 821. duřďýti 3:40
 822. dùrdyti 69:39
 823. dūryti 49:37
 824. duřnyti 49:37
 825. dúroti 57:65
 826. duřplyti 49:64
 827. durpsóti 67:65
 828. dùrpstyti 70:42
 829. dùrstyti 70:39
 830. dùrti 88:40
 831. dūsěti 155:69
 832. dusyti 3:39
 833. dùšytis 49:27
 834. dūzgěti 85:70,76
 835. dūžyti 49:37,70
 836. dùžti 77:76
 837. dvaľlyti 49:40,41
 838. dvěsti 95:70
 839. dvoksóti 9:78
 840. dvõkti 94:78
 841. dzukyti 49:61
 842. dziěryti 49:38
 843. dziõbyti 49:38
 844. dzioryti 49:41
 845. dziündzyti 49:41
 846. dziuõbyti 49:38
 847. dzvàkyti 49:41
 848. dzvãnyti 49:64
 849. dzvukyti 49:41
 850. džābyti 49:41
 851. džāblyti 49:41
 852. džādyti 49:75
 853. džāglyti 49:38
 854. džālyti 49:41
 855. džēbyti 49:41
 856. džedžyti 49:41
 857. džēgyti 49:75
 858. dželāsyti 48:75
 859. dželňnyti 49:53
 860. džěryti 49:38
 861. džěsyti 48:75
 862. džěžyti 49:41
 863. džiaũgtis 91:28
 864. džiaústyti 70:36
 865. džiauti 116:40
 866. džieryti 49:38
 867. džimbūryti 49:38
 868. džindžěryti 49:75
 869. džiõbyti 49:38
 870. džiõryti 49:38
 871. džiõsyti 48:38
 872. džiovindyti 69:37
 873. džiũbyti 49:38
 874. džiugďýti 69:37
 875. džiũgti 77:70
 876. džiumbāryti 49:41
 877. džiungāryti 49:41
 878. džiũnyti 49:55
 879. džiuõbyti 49:38
 880. džiũti 102:76
 881. eidýti 59:62
 882. eĩksyti 45:54
 883. eĩlyti 49:40
 884. eĩti 140:64
 885. -ějěti 147:64
 886. eřzti 73:70

887. čsti 138:40
 888. -ėstyti 54:39
 889. čtryti 49:70
 890. fūndyti 49:54
 891. gāčnyti 49:50
 892. gādyti 49:37
 893. gagėti 109:64
 894. gaīdryti 3:37
 895. gaīlyti 49:51
 896. -gainyti 49:39
 897. gáiryti 49:51
 898. -gaišdýti 69:68
 899. gaīšti 74:66,72
 900. gaivelytis 49:24
 901. gaksóti 67:66
 902. galābyti 49:37
 903. galābštyti 47:37
 904. galākštytis 47:24
 905. galándyti 31:38
 906. galąsti 78:38
 907. galąstyti 2:38
 908. galavyti 49:37
 909. galdāpyti 49:41
 910. gáldyti 69:38
 911. galėti 151:57
 912. galōpyti 49:42
 913. galūbyti 49:37
 914. gamārytis 49:21
 915. gamāšytis 49:19
 916. ganābyti 49:37
 917. gandarýti 72:54
 918. gandyti 3:37
 919. gāngytis 72:21
 920. ganýti 72:37
 921. ganiūbyti 49:37,41
 922. ganksóti 67:66
 923. ganpadaryti 72:54
 924. garābyti 49:37
 925. gapsóti 67:65
 926. garāčyti 49:51
 927. garādyti 49:40

928. garánkšyti 49:70
 929. garánkštytis 49:31
 930. garbstýti 70:42
 931. gařdyti 49:40
 932. gargalyti 49:64
 933. gargāsyti 48:64
 934. gargėti 109:64
 935. gārgšyti 45:43
 936. gařgti 92:64
 937. garksóti 67:65,78
 938. garmālytis 49:21
 939. garmāsyti 48:64
 940. garmėti 100:64
 941. garmūlyti 49:37
 942. garmuolyti 49:37
 943. garnyti 49:38
 944. garsnyti 49:76
 945. gāšdyti 69:37
 946. gąstýtis 70:13
 947. gāšytis 3:40
 948. gašnytis 49:16
 949. gatāvyti 49:40
 950. -gaubýti 72:39
 951. gaubstýti 70:39
 952. gaūbti 92:43,51
 953. gāudyti 69:42
 954. gaūryti 49:76
 955. gaurōnyti 49:64
 956. gaūsti 92/140:76,64
 957. gāuti 96:46
 958. gaūžti 92:43
 959. gaveñdyti 49:64
 960. gebėti 107:57
 961. gedėti 150:57
 962. gėdėtis 49:14
 963. gėdyti 49:37
 964. gečbtis 73:70
 965. geidýtis 72:14
 966. gečnyti 49:62
 967. gečsti 91:57
 968. gelándyti 72:38

969. gelāšyti 49:64
 970. gelāžyti 49:64
 971. g-lbėti 120:54
 972. gelbstytis 70:18
 973. gelčžyti 49:76
 974. geļnyti 49:41
 975. geļsti 73:76
 976. g-lti 116:54,56
 977. geltonýti 49:76
 978. geṁbyti 49:37
 979. gentyti 49:37
 980. geřbti 91:43
 981. g-rdaryti 72:54
 982. gèrėtis 147:12
 983. g-rti 116:40
 984. gervelyti 49:54
 985. gesýti 8:37
 986. gūsyti 49:41
 987. 1.gūsti (*geñda*) 73:76
 988. 2.gūsti (*gẽsta*) 73:76
 989. gežytis 43:14
 990. gýdyti 6:37
 991. giedóti 123:43
 992. giẽdrytis 49:33
 993. giežytis 49:11
 994. gūgnyti 49:40
 995. gūldyti 69:37
 996. giļdyti 49:66
 997. 1.gūlti (*gulia*) 88':54
 998. 2.gūlti (*gulsta*) 94':56i
 999. 3.gūlti (*gřla*) 94':76
 1000. gimdýti 6:37
 1001. gūmti 95':70
 1002. giñčyti 49:43
 1003. gūnti 113:43
 1004. giñti 104':37
 1005. -gūndyti 69:42
 1006. giñtyti 49:43
 1007. girděstyti 70:47
 1008. girdėti 145:49
 1009. gūrdyti 6:37
 1010. girgsčeti 159:61
 1011. gurgsyti 41:61
 1012. girgždėti 85':76
 1013. gurti 98:43
 1014. gýslytis 49:21
 1015. -gýsti 77:64i
 1016. gýti 102:70
 1017. giüğyti 49:41
 1018. gyv-ndyti 69:37
 1019. gužti 77:76
 1020. glabstýti 70:39
 1021. glabùčyti 49:39
 1022. glaibýtis 72:19
 1023. glaistýti 70:39
 1024. glaižýti 72:57
 1025. glaṁbyti 49:38
 1026. glamdyti 72:39
 1027. glamùčyti 49:3
 1028. glámzdtyti 69:39
 1029. glámžýti 72:39
 1030. glandyti 72:39
 1031. glāsytis 49:19
 1032. glaubstýti 70:42
 1033. gładýti 72:39
 1034. glaumýti 49:76
 1035. glaūsti 92:43
 1036. glaustýti 70:39
 1037. -glebčyti 49:42
 1038. glėbstytis 47:11
 1039. glūbti 73:70
 1040. gleivyti 49:76
 1041. gleĳzyti 49:40
 1042. gleĳznyti 49:40
 1043. gleṁbyti 49:37
 1044. gleṁžyti 49:37
 1045. gleṁžti 91:43
 1046. gl-rti 90':76
 1047. glužti 73:70,76
 1048. gliáudyti 8:39
 1049. gliaumýti 49:76
 1050. gliėti 97':40

1051. gliṁbyti 49:40
 1052. -glūmzdtyti 69:39
 1053. glūmžyti 72:39
 1054. glindýti 49:70
 1055. glūsti 77:76
 1056. gliumždyti 69:39
 1057. gliūryti 49:43
 1058. -gližyti 72:40
 1059. glóbstyti 70:39
 1060. glóbtī 94:43
 1061. glódyti 72:36
 1062. glóstyti 70:42
 1063. gludyti 49:40
 1064. gluṁbyti 49:40
 1065. glūmyti 49:37
 1066. glūmti 77:70
 1067. glūmzdtyti 69:39
 1068. glūmždytis 69:8
 1069. -glūpyti 49:70
 1070. gľišyti 49:37
 1071. gnáibyti 72:42
 1072. gnūbčytis 49:25
 1073. gnūcyti 49:39
 1074. gnēčytis 49:33
 1075. gneřžyti 49:40
 1076. gneṁbyti 49:37
 1077. gnētyti 49:39
 1078. gnētyti 49:39
 1079. gniaūsyti 48:53
 1080. gniáužyti 55:42
 1081. gniáužti 91:43
 1082. gnýbti 75:43,54
 1083. -gnicyti 49:40
 1084. gniētyti 49:39
 1085. gniēvyti 49:37
 1086. gniēzdytis 49:21
 1087. -gniryti 49:40
 1088. gnūtyti 49:43
 1089. gniūdyti 49:64,65
 1090. gniūgždyti 69:39
 1091. gniūsyti 48:40

1092. gniūsoti 67:65
 1093. gniūžyti 49:40
 1094. gniūždýti 69:39
 1095. gniūžti 77:70,76
 1096. -gnývyti 49:37
 1097. gnužyti 49:37
 1098. 1.gobēti 153:44
 1099. 2.gobētis 153:12
 1100. góbstyti 70:39
 1101. góbtī 94:43
 1102. godýtis 58:21
 1103. gogsóti 67:66
 1104. -golýti 49:76
 1105. gōnyti 49:43
 1106. gōrdyti 49:43
 1107. gošytis 49:14
 1108. gōžti 94:51
 1109. grabaždytis 49:20
 1110. grabáldytis 69:20
 1111. grabalytis 49:1
 1112. grabstýti 70:42
 1113. graibýti 55:42
 1114. graibstýti 54:42
 1115. graibštýti 54:42
 1116. graĩkštytis 49:21
 1117. graistýti 70:42
 1118. 1.gráizyti 72:39
 1119. 2.gráizýti 3:39
 1120. gráizytis 55:10
 1121. grājyti 49:64
 1122. graksóti 67:65
 1123. grambýti 72:42
 1124. grambstýtis 70:19
 1125. grámdyti 72:39
 1126. -grāmyti 49:37,40
 1127. gramōzdyti 49:40
 1128. gramstýti 70:67
 1129. gramštýtis 72:3
 1130. gramzdýti 69:37
 1131. grámžyti 55:39
 1132. grándyti 72:39

1133. grasýti 72:43,54
 1134. grastýtis 70:11
 1135. graudýti 55:37
 1136. -gráustyti 70:39
 1137. gráužyti 72:39
 1138. gráužti 92:38
 1139. graznyti 49:37
 1140. 1.grąžýti 55:42
 1141. 2.grąžýti 72:39
 1142. -grąžnyti 49:37
 1143. grėbstyti 70:39
 1144. grėbti 93:43
 1145. gr-mdyti 72:39
 1146. gremyti 49:54
 1147. -gremōzdyti 49:40
 1148. grėsti 95:57
 1149. -grevezyti 49:40
 1150. grėžti 91:40,43
 1151. griáuti 116:40
 1152. griauzdýti 55:42
 1153. -grybyti 49:37
 1154. grųdyti 3:64
 1155. -grydýti 72:43
 1156. griekyti 49:21
 1157. griėšyti 49:54
 1158. griėti 97:40
 1159. grikšėti 159:76
 1160. grimzdėti 154:66,72,78
 1161. grimzdyti 44:40
 1162. grindyti 23:40
 1163. grýnyti 49:40
 1164. grioksóti 67:66
 1165. -grųsti 77:56i
 1166. grįsti 90:40
 1167. griúti 102:70,76
 1168. grizātytis 49:24
 1169. grųzyti 49:38
 1170. -grįždýti 69:62
 1171. grįžyti 72:62
 1172. grįžti 77:64
 1173. gróbstyti 70:39,42
 1174. gróbtį 94:43
 1175. grózdyti 6:54
 1176. grožėtis 148:12
 1177. grožyti 49:40
 1178. grubijōnyti 49:43
 1179. grùbti 77:70
 1180. -grùčnyti 49:38
 1181. grúdyti 3:38
 1182. gruīlyti 49:40
 1183. -gruīnyti 49:38
 1184. grumādytis 49:19
 1185. grūmdyti 69:39
 1186. grumzdyti 8:54
 1187. grūndyti 69:39
 1188. -gruodýti 49:70
 1189. gruozyti 49:39
 1190. grūsti 77:70,72
 1191. grūsti 75':37,43;38
 1192. grūstyti 70:39
 1193. gubyti 72:41
 1194. gūbyti 49:37
 1195. 1.gùdyti 49:37
 1196. 2.-gùdyti 49:37
 1197. gúdyti 72:37
 1198. gùdrytis 49:17
 1199. gùgyti 49:41
 1200. guīnyti 49:36
 1201. gùiti 98':37
 1202. guldýti 6:37
 1203. gulėti 144:65,78
 1204. gumārytis 49:11
 1205. gumbyti 49:76
 1206. gumbsóti 67:78
 1207. gūmyti 49:40
 1208. gumsóti 67:78
 1209. gūmšoti 67:78
 1210. gūndyti 8:37
 1211. guņgyti 49:64
 1212. gūngytis 72:10
 1213. gungsóti 67:65,78
 1214. gungstyti 70:21

1215. gùnyti 49:37
 1216. gunksóti 67:65,78
 1217. gunkšóti 67:65
 1218. guodytis 29:11
 1219. gúosti 94:43
 1220. gùrbyti 49:38
 1221. gurdýti 69:37
 1222. guřgti 97:56
 1223. -gurguolyti 49:61
 1224. gùryti 49:39
 1225. gurksóti 67:65
 1226. gurnyti 49:38
 1227. gúroti 68:65
 1228. gùrti 77:70,76
 1229. gùsti 77:56
 1230. gūzabytis 49:19
 1231. gūžýti 72:37
 1232. gūžytis 29:4
 1233. gūžti 97:43,64
 1234. gvalbýti 72:39
 1235. gvaldýti 72:39
 1236. gvaltyti 49:37
 1237. gvanksóti 67:66
 1238. gveļbti 91:43
 1239. gveļsti 91:43
 1240. gverēzyti 49:61
 1241. gvēryti 49:64
 1242. -gvēryti 49:40
 1243. gv-rti 90':76
 1244. gvičstis 91:12
 1245. gvilbýti 72:39
 1246. gvūldýti 72:39
 1247. gvūzdyti 49:43
 1248. gvōltyti 49:37
 1249. hambyti 49:43
 1250. hanbyti 49:43
 1251. ieškóti 68:43,54
 1252. iēžti 91:40
 1253. yksóti 67:65
 1254. -ūlčyti 49:76
 1255. ūlgti 77:56,57,76
 1256. ilgstyti 54:22
 1257. ýlyti 49:61
 1258. ilsētis 10:22
 1259. ūlsotis 10:22
 1260. iļsti 77:70
 1261. -ūltyti 49:75
 1262. -imdýti 69:42,43
 1263. imstyti 70:42
 1264. iñti 106':43
 1265. ūngti 77:56
 1266. -ynyti 49:76
 1267. iñkšti 97:64
 1268. irdyti 69:40
 1269. ūrstytis 70:20
 1270. 1.ūrti (*ūrsta*) 77:76
 1271. 2.ūrti (*ūria*) 88':64
 1272. iřzti 77:70
 1273. iščēstyti 49:13
 1274. iškādyti 49:54
 1275. izradyti 49:54
 1276. izrodyti 49:54
 1277. ižýti 55:39
 1278. ūžti 77:76
 1279. jáudyti 72:37
 1280. 1.jaūkti (*jaūkia*) 91:40
 1281. 2.jaūkti (*jaūksta*) 73:70
 1282. jaūsti 91:49
 1283. jáuti 116:40
 1284. jebēdytis 49:21
 1285. j-ibyti 49:11
 1286. -jēkaryti 49:40
 1287. jēvytis 49:19
 1288. jódyti 69:37,62
 1289. jóti 103:64
 1290. jovālyti 49:40
 1291. 1.jōvyti 49:40
 1292. 2.jōvyti 49:43
 1293. judēti 110:64
 1294. jukdýti 69:37
 1295. jūkyti 49:40
 1296. jūkti 77:58d

1297. -jumkdyti 69:37
 1298. jūngyti 72:40
 1299. jūngti 97:40
 1300. -jūnkdyti 69:37
 1301. jūnkyti 8:37
 1302. jūnkti 77:56
 1303. juodýti 49:76
 1304. -juōkdtyti 69:42
 1305. juōktis 94:27
 1306. juosėti 153:44"
 1307. -júostyti 70:39
 1308. júosti 94:43
 1309. juōsti 76:76
 1310. jūrdyti 69:37
 1311. jūrytis 49:24
 1312. jūsti 77:49
 1313. -jūsti 77:64i
 1314. jūšytis 49:24
 1315. kabáldytis 49:20
 1316. kabaľkštyti 49:41
 1317. kabaňkštyti 49:41
 1318. kaťarytis 49:8
 1319. kabařkštyti 49:37
 1320. kabāšytis 49:4
 1321. kabdýti 69:39
 1322. kabóti/-ėti 20:78
 1323. kabsóti 67:78
 1324. -kàbti 74:76i
 1325. kabuřkštyti 49:37
 1326. kāčyti 49:42
 1327. kačiūryti 49:43
 1328. kadaĩšyti 49:64
 1329. kadāšyti 49:64
 1330. káilyti 49:40
 1331. kaĩlyti 49:42
 1332. -kaĩmyti 49:37
 1333. káinyti 49:40
 1334. kaĩsti 74:76
 1335. kaišýti 55:39
 1336. káišyti 24:40
 1337. -kaištyti 70:39
 1338. káitėti 52:57
 1339. kaitýti 72:39
 1340. kaĩzyti 49:62
 1341. -kaizýti 49:76
 1342. kakařlyti 49:37
 1343. kāklyti 49:64
 1344. kākstyti 48:61
 1345. 1.kàkti 74:64
 1346. 2.kàkti 74:57
 1347. kalāčytis 49:19
 1348. -kalādyti 49:39
 1349. kalākštyti 49:41
 1350. -kalapāčyti 49:37
 1351. kalatýryti 49:37
 1352. kalātyti 49:41
 1353. kalaũšyti 49:42
 1354. kalbāsyti 48:64
 1355. kalbātytis 49:32
 1356. kalbėti 109:43
 1357. kaľbyti 49:37
 1358. kalbstýti 70:42
 1359. -kaľbti 74:64i
 1360. kaldāšyti 49:64
 1361. káldyti 69:36
 1362. kaliēčyti 49:40
 1363. kalūkštyti 49:61
 1364. kalksóti 67:65
 1365. kálkšoti 67:72
 1366. kalstýti 70:39
 1367. kálstyti 70:39
 1368. kálti 88:43
 1369. -kalúbyti 49:37
 1370. kaluĩbyti 49:64
 1371. kamaňčyti 49:37
 1372. kamándyti 49:37
 1373. kamantyti 49:54
 1374. kamāsyti 48:38
 1375. kamāšyti 49:37
 1376. kameňčyti 49:37
 1377. kampýti 72:39
 1378. kampsóti 67:65

1379. kampūzyti 49:37
 1380. kamšyti 55:39
 1381. kamšytis 70:20
 1382. kamuityti 49:31
 1383. kamuřkyti 49:61
 1384. kamuřnytis 49:24
 1385. kanābyti 49:37
 1386. kanāčyti 49:41
 1387. kanapātyti 49:41
 1388. kanāpyti 49:39
 1389. kanātyti 49:41
 1390. kanavōlyti 49:40
 1391. kandābyti 49:41
 1392. kandāžyti 49:41
 1393. 1.kandyti 49:76
 1394. 2.kandyti 49:39
 1395. kandrūčyti 49:41
 1396. kaneřšyti 49:39
 1397. kenevōlyti 49:38
 1398. kenivōlyti 49:38
 1399. kanksōti 67:65
 1400. kankšōti 67:65
 1401. kantāpyti 49:37
 1402. kantāžyti 49:41
 1403. kañtryti 49:66
 1404. kantūpyti 49:37
 1405. -kanūzyti 49:45
 1406. kapārytis 49:24
 1407. kapičlytis 49:21
 1408. 1.-kapyti 49:38
 1409. 2.kāpyti 49:38
 1410. kāpytis 49:22
 1411. kāpytis 49:11
 1412. kapōcyti 49:38
 1413. -kapōčyti 49:38
 1414. kapōryti 49:41
 1415. kapōrytis 49:24
 1416. kaprūzytis 49:21
 1417. kapsyti 63:38
 1418. kapstyti 70:39
 1419. kapšōti 67:65
 1420. kapūcyti 49:38
 1421. kapūrytis 49:24
 1422. kapuřnytis 49:20
 1423. karābytis 49:21
 1424. karabūzyti 49:43
 1425. -karāčytis 49:8
 1426. karānyti 49:37
 1427. karapātyti 49:40
 1428. karāpytis 49:10
 1429. karāsytis 48:10
 1430. karāskytis 49:10
 1431. karāšytis 48:10
 1432. karavūlyti 49:44
 1433. -karbtyti 72:39
 1434. karbūzyti 49:41
 1435. kardyti 69:37,40,43,77
 1436. karēnyti 49:37
 1437. karēnytis 49:21
 1438. karēstytis 47:10
 1439. 1.kargyti 55:39
 1440. 2.kargyti 72:36
 1441. kargšyti 70:39
 1442. karičyti 49:40
 1443. karkālyti 49:41
 1444. karksēti 157:61
 1445. karksōti 67:66
 1446. kařkti 92:64
 1447. karmūlyti 49:38
 1448. karnāpyti 49:41
 1449. karnapōryti 49:41
 1450. -kařnyti 49:38
 1451. -karōblyti 49:40
 1452. karōti 11:78
 1453. karpālyti 49:39
 1454. karpyti 72:39
 1455. karpšyti 70:39
 1456. karpūlyti 49:39,40
 1457. kařsti 74:56
 1458. kārstyti 70:39
 1459. -kařšyti 49:37
 1460. kařšyti 49:54

1461. karšti 92:40
 1462. -kartýti 72:39
 1463. 1.kárti (*kāria*) 87':40
 1464. 2.kárti (*kāria*) 100:78
 1465. karvūlyti 49:40
 1466. kařzyti 49:64
 1467. -kasdyti 69:38
 1468. kasýti 72:42
 1469. kàsti 112:40
 1470. kąsti 78':40
 1471. kastyti 49:38
 1472. kastūryti 49:64
 1473. kašėryti 49:40
 1474. kašėryti 49:40
 1475. kašiėryti 49:40
 1476. kašūryti 49:40
 1477. kãštytis 49:21
 1478. katàjyti 49:64
 1479. katālyti 49:41
 1480. katāryti 49:41
 1481. kātytis 49:27
 1482. katulyti 49:61
 1483. kaūkyti 49:64
 1484. kauksóti 67:66
 1485. káuksytyti 70:39
 1486. kaukšėti 157:56m
 1487. káuksyti 42:61
 1488. káuksytyti 70:42
 1489. kaūkti 92:64,76
 1490. kaūlyti 49:42
 1491. kaūnyti 49:42
 1492. kaupýti 55:39
 1493. kaūpti 92:43
 1494. -kauryti 49:41
 1495. káuastyti 70:39
 1496. káuiti 117:40
 1497. kaūzyti 49:43
 1498. kauzūryti 49:41
 1499. -kaužýti 49:76
 1500. kavarčyti 49:37
 1501. kavyti 49:41
 1502. kãžytis 49:19
 1503. kėbsóti 67:65
 1504. keidãšyti 49:64
 1505. -keikdýti 69:42
 1506. k-ikti 91:43
 1507. keĩnyti 49:64
 1508. keisýtis 72:11
 1509. keĩsti 91:40
 1510. keĩzyti 49:62
 1511. -keĩžyti 49:62
 1512. keksoti 67:78
 1513. kėksóti 67:78
 1514. kėkšóti 67:78
 1515. -keldyti 69:39
 1516. k-lstytis 70:16
 1517. k-lti 116:43,64
 1518. kemblýti 49:76
 1519. keĩbti 73:70
 1520. -kempýti 49:70
 1521. kemžýti 49:78
 1522. -keĩdyti 49:43
 1523. keĩkti 91:54,57
 1524. kentėti 76':49
 1525. kepūstyti 47:42
 1526. kepėšyti 49:64
 1527. kepėžyti 49:64
 1528. kėpsóti 67:65
 1529. kėpšóti 67:65
 1530. 1.kųpti (*kėpa*) 111:40,76
 1531. 2.kųpti (*keĩpa*) 73:76
 1532. kėpurnyti 49:62
 1533. kėravyti 49:37
 1534. keĩbti 91:40
 1535. kerėčyti 49:64
 1536. -kerėžyti 49:40
 1537. kerėžytis 49:33
 1538. keĩgti 91:37,40
 1539. keriožyti 49:39
 1540. kerksóti 67:66
 1541. kermýti 49:64
 1542. kernāsyti 48:64

1543. kernāvyti 49:43
 1544. kernāzyti 49:38
 1545. keřnyti 49:40
 1546. -kērožyti 49:39
 1547. kerpsóti 67:65
 1548. kerpsóti 67:78
 1549. keřšyti 43:54
 1550. -keřštyti 49:37
 1551. keřštvyti 49:54
 1552. k-rti 73:76
 1553. kesytis 49:11
 1554. kėsýtis 12:11
 1555. kēsti 95:40
 1556. kęsti 76:49
 1557. -kųstyti 47:41
 1558. ketėti 84:55
 1559. ketveřgyti 49:64
 1560. keveldyti 49:54
 1561. 1.kežėti 108:76
 1562. 2.kežėti 108:70
 1563. -kėžýti 49:76
 1564. -kėžyti 49:40
 1565. kųžti 73:76
 1566. kiáuksyti 45:61
 1567. kiauksóti 67:66
 1568. kiauksóti 67:66
 1569. kiaũlyti 49:43
 1570. kiauryti 49:76
 1571. kiaũsti 73:70
 1572. kiaušyti 43:64
 1573. kiaũtyti 49:64
 1574. kiaužyti 49:76
 1575. kibdýti 69:36,39
 1576. kibųrkštyti 49:37
 1577. kibýti 72:36
 1578. kibizölyti 49:37
 1579. kibkyti 49:43
 1580. kýboti 57:77
 1581. kybsóti 67:77
 1582. kibstýti(s) 70:36,(8)
 1583. kųbti 77:54,58'
 1584. kidýti 49:76
 1585. kiešoti 68:78
 1586. kygždýti 69:37
 1587. -kųkyti 49:54
 1588. kýkyti 49:53
 1589. kuldyti 69:37,41
 1590. -kylėti 149:40,76
 1591. kýlyti 49:38
 1592. kiľnyti 49:39
 1593. kųlstyti 54:42
 1594. kųlti 102:70,76
 1595. kųmdyti 69:37
 1596. kimsóti 67:65
 1597. kųmšoti 68:71
 1598. kiňšti 105:40
 1599. kinkýti 8:40
 1600. kinksóti 67:65
 1601. kųnti 140:57
 1602. kioksóti 67:66
 1603. kiožýti 43:76
 1604. kypsoti 67:77
 1605. kypšóti 68:78
 1606. kųrdyti 8:37
 1607. kyrėti 155:57
 1608. -kirkályti 49:41
 1609. kųrkdyti 69:37
 1610. kųrkyti 8:37
 1611. kirkšdýti 69:37
 1612. kirksėti 159:61
 1613. kirksoti 67:65,78
 1614. kiřkti 97:64
 1615. kųrlytis 49:21
 1616. kirmýdyti 69:37
 1617. kirmýti 49:76
 1618. kirpsóti 67:72
 1619. kirpsóti 67:72
 1620. 1.kiřpti (*kēřpa*) 105:38
 1621. 2.kiřpti (*kiřpsta*) 77:76
 1622. -kirsdýti 69:40
 1623. kiřsti 105:40
 1624. kiřsti 77:70

1625. 1.kūsti (*kiñda*) 77:76
 1626. 2.kūsti (*kiñta*) 77:76
 1627. kýšoti 10:77
 1628. kūšti 106:43
 1629. -kiüğnyti 49:38
 1630. kiugžýti 49:76
 1631. kiuksóti 67:65
 1632. kiüksóti 67:65
 1633. kiunksóti 67:65
 1634. kiüpsóti 67:65
 1635. kiürdyti 69:37
 1636. kiürėti 155:78
 1637. -kiúryti 49:40
 1638. kiurksóti 67:65
 1639. kiurñnyti 49:40
 1640. kiürti 94:76
 1641. kiűtyti 49:64
 1642. kiútoti 57:65
 1643. kiűžti 77:76
 1644. kivunklyti 49:40
 1645. kiviřčytis 49:11
 1646. kývytis 49:11
 1647. kivkyti 49:40
 1648. klabātyti 49:57
 1649. klabyti 49:36
 1650. klaidėti 132:72
 1651. kláidyti 55:62
 1652. klaidýti 72:37
 1653. klaikstýtis 70:29
 1654. klaipýti 55:39
 1655. klaipstýtis 70:18
 1656. klaistýti 70:39
 1657. klaksóti 67:71
 1658. -klakstyti 70:39
 1659. klamóčyti 49:37
 1660. klamóčyti 49:40
 1661. klampāsyti 48:38
 1662. klampātyti 49:38
 1663. klampýti 55:64
 1664. klampùčyti 49:72
 1665. klampùtyti 49:64
 1666. klamùčyti 49:37
 1667. klánytis 49:11
 1668. -klanksóti 67:66
 1669. klapātyti 49:37
 1670. -klāpyti 49:38
 1671. klapsėti 157:35,75m
 1672. klapstýti 70:43
 1673. klapùčyti 49:37
 1674. klastýti 70:39
 1675. klastyti 49:37
 1676. klaupýti 70:37
 1677. klaūpti 92:64
 1678. klausýti 72:55
 1679. klebėdyti 49:62
 1680. klebukštyti 49:41
 1681. klebėtyti 49:61
 1682. klūbti 73:76
 1683. klegdýti 69:21
 1684. klegėti 84:64
 1685. -klūgti 73:64i
 1686. kleĩmyti 49:40
 1687. kleĩnyti 49:38
 1688. klėknyti 49:64
 1689. kleksóti 9:65
 1690. klemenčyti 49:53
 1691. kl-mkyti 49:40
 1692. klėnyti 49:43
 1693. klūpyti 49:75
 1694. kl-rksyti 48:61
 1695. klerksóti 67:65
 1696. kl-rti 90':76
 1697. klestėti 150:72,78
 1698. klėstyti 47:41
 1699. klėstýti 70:39
 1700. klėstyti 70:41
 1701. klėtyti 49:40
 1702. klevėtyti 49:43
 1703. kliaudyti 6:56
 1704. kliaūkti 91:38,75m
 1705. kliaūnyti 49:38
 1706. klíauti 116:43,46

1707. kliáutis 116:12
 1708. klibdýti 69:37
 1709. klūbti 77:76
 1710. kliéďti 125:70
 1711. klíedyti 38:70
 1712. klíęti 91:64
 1713. klikýti 72:37
 1714. klýkdyti 69:37
 1715. kliksóti 67:71
 1716. klūkti 77:64
 1717. klýkti 97:64
 1718. klimpsóti 67:71
 1719. klińpti 77:70,76
 1720. kllińčyti 49:42
 1721. klýnyti 49:38
 1722. kliòkyti 49:41
 1723. kliòkti 49:38,35m
 1724. kliõrytis 49:33
 1725. klýpti 77:70,76
 1726. klýsti 77:70
 1727. klųsti 77:70
 1728. kliudýti 33:40
 1729. kliukęti 110:75m
 1730. kliùkti 77:75m
 1731. kliunksęti 159:75m
 1732. kliúokyti 49:38
 1733. kliurksóti 67:65
 1734. kliurkstýti 70:39
 1735. kliurkti 97:38,64
 1736. kliurmytis 49:19
 1737. kliùrti 94:76
 1738. kliùstyti 70:39
 1739. kliúti 77:56
 1740. kliüvęti 155:71
 1741. klývyti 49:70
 1742. -klodýti 69:39
 1743. klojęti 153:65
 1744. klóstyti 2:40
 1745. klóti 103:43
 1746. kliukdýti 69:37
 1747. -klùmti 49:37
 1748. klumpātyti 49:40
 1749. klumpsoti 67:71
 1750. kluńgyti 49:64
 1751. kluńkyti 49:41
 1752. klupdýti 69:37
 1753. klūpęti 155:65
 1754. klupýti 72:37
 1755. klúpóti 18:65
 1756. klùpti 77:70
 1757. -klùsti 77:64i
 1758. knabdýti 69:43
 1759. knabýti 55:38
 1760. knābyti 49:43
 1761. knabsóti 9:69;67:65
 1762. knàbti 73:72,78
 1763. knaibāsyti 48:39
 1764. knáibýti 55:39
 1765. knaibytis 8:17
 1766. knaisyti 55:39
 1767. knáizyti 55:39
 1768. knākcyti 49:41
 1769. knakęti 109:70
 1770. knāksyti 45:38
 1771. knaksóti 67:72
 1772. knāpyti 49:43
 1773. knapsóti 9:55,69
 1774. knāryti 49:66
 1775. knárksyti 45:69
 1776. knarksóti 67:55,66,71
 1777. knařkti 92:70
 1778. knařplyti 49:38
 1779. knarpsóti 67:66,71
 1780. knàtyti 49:43
 1781. kněbsóti 67:66,71
 1782. knųbti 73:72,78
 1783. kneibāsyti 48:39
 1784. kneibūsyti 48:63
 1785. kneĩzyti 49:40
 1786. knųkcyti 49:37
 1787. kneksóti 67:72
 1788. kněpčyti 49:37

1789. knerbsóti 67:65
 1790. knerbùčyti 49:40
 1791. knerksóti 67:69
 1792. knerpsóti 67:77
 1793. knųžti 73:76
 1794. kniaubsóti 67:65
 1795. kniauksóti 67:78
 1796. kniaũkti 91:64
 1797. kniausýti 27:39
 1798. kniaustýtis 70:16
 1799. kniaũzyti 49:61
 1800. knibāryti 49:64
 1801. knibųtyti 49:39
 1802. knýboti 57:65
 1803. knybsóti 67:56,63
 1804. knųbti 77:64,76
 1805. knibùčyti 49:39
 1806. knibždėti 110:64
 1807. kniėdyti 49:38
 1808. -kniepčyti 49:37
 1809. knietėti 131:57
 1810. kniėtyti 49:38
 1811. knỹkti 97:64
 1812. kniobsóti 67:77
 1813. kniogyti 49:66
 1814. kniopsóti 67:71
 1815. knipčyti 49:39
 1816. knųpyti 49:37
 1817. knypsóti 56:55,63
 1818. knųrkdyti 69:37
 1819. knųrksyti 45:61
 1820. kniřkti 97:64
 1821. knirplyti 49:40
 1822. knirpsóti 67:55
 1823. knisdýti 69:37
 1824. knýsoti 67:65
 1825. knųsti 106:38
 1826. knųtyti 49:38
 1827. kniubāryti 49:63
 1828. kniubdýti 69:37
 1829. kniúboti 12:77;57:65
 1830. kniúbsoti 67:65
 1831. kniùbti 77:70,76
 1832. kniukýti 72:37
 1833. kniuksóti 67:65
 1834. kniúksoti 67:65
 1835. kniúpoti 68:65
 1836. kniūpryti 49:64
 1837. kniúpsoti 67:65
 1838. kniūryti 49:39
 1839. kniūrkyti 72:37,42
 1840. kniurksóti 67:65
 1841. kniūsyti 48:63
 1842. kniústoti 66:65
 1843. kniùtyti 49:41
 1844. kniùzyti 49:63
 1845. knobsóti 67:65
 1846. knódyti 69:37
 1847. knőpyti 49:63
 1848. knopsóti 67:55,65
 1849. knúpoti 68:65
 1850. knupsyti 71:42
 1851. knűpsoti 67:65
 1852. knųpti 77:70,76
 1853. kočėlyti 49:41
 1854. kočiōlyti 49:41
 1855. kōdytis 3:10
 1856. -kogždyti 49:70
 1857. količčyti 49:40
 1858. kōlyti 49:43
 1859. komųdytis 49:21
 1860. komyti 49:37
 1861. kontāpyti 49:64
 1862. kontūzyti 49:45
 1863. koplūnyti 49:40
 1864. kōpstyti 70:42
 1865. kopšóti 67:77
 1866. kópti 94:64
 1867. kōpti 94:40
 1868. kopūstyti 49:40
 1869. korýti 49:76
 1870. koróti 17:77

1871. kósėti 21:69
1872. kōtyti 49:41
1873. kovyti 49:11
1874. koznādyti 49:37
1875. kōznyti 49:37
1876. kozonyti 49:43
1877. kožnyti 49:37
1878. krabākštyti 49:41
1879. krabuḱštyti 49:61
1880. kragšoti 67:65
1881. kraigyti 72:39
1882. kraikyti 72:39
1883. kraipyti 55:39
1884. krāišytis 72:10
1885. kraityti 72:39
1886. krakmōlyti 49:40
1887. kraksoti 67:65
1888. kramālyti 49:40
1889. -krambyti 72:38
1890. kramēzyti 49:43
1891. krāmyti 49:39
1892. krampālyti 49:38
1893. krampyti 49:38
1894. kramplyti 49:76
1895. kramstyti 54:38
1896. kramtyti 55:39
1897. -krañkyti 49:54
1898. kranksėti 157:61
1899. kranksoti 56:55
1900. krānkšyti 45:69
1901. krañkšti 92:70
1902. krañkti 92:64
1903. krantyti 72:39
1904. krāpyti 49:39
1905. krapštėti(s) 72:38,(21)
1906. krapūštyti 49:64
1907. kratyti 72:42
1908. kraudyti 69:39
1909. krauksoti 67:77
1910. kraūlyti 49:39
1911. kraupyti 72:43
1912. kraupstytis 47:14
1913. krāustyti 70:39
1914. kraušyti 72:39
1915. krāuti 96:40
1916. krebždėti 108:61
1917. kreikyti 72:31
1918. kreipti 91:43
1919. kreistyti 70:39
1920. kr-ityti 49:43
1921. krekti 108:76
1922. kreksoti 67:77
1923. krēksoti 67:77
1924. krūkti 73:76
1925. kremēzyti 49:43
1926. kr-msyti 48:75
1927. krēnyti 49:39
1928. krēnyti 49:40,41
1929. kr-nkšyti 45:69
1930. kreñkšti 91:70
1931. krūpyti 49:40
1932. krēpsoti 67:77
1933. krēsyti 49:40
1934. krēsyti 49:40
1935. krēsnyti 49:38
1936. krēsti 95:41
1937. krēstytis 49:11
1938. krešėti 99:76
1939. krūšti 99:76
1940. kriāukšyti 45:69
1941. kriāūnyti 49:39
1942. kriāustytis 70:17
1943. kriaušyti 55:42
1944. kriēnyti 49:43
1945. kriēpyti 49:40
1946. krikdyti 69:37
1947. krikščionyti 49:40
1948. krỹkšti 97:64
1949. krūkštyti 3:40
1950. krūkti 77:64,70,76
1951. krỹkti 97:64
1952. kriñsti 105:38

1953. krynyti 49:43
 1954. kriõkti 94:64,70
 1955. krionyti 49:40
 1956. kriõšti 76:70
 1957. kripdýti 69:40
 1958. krypsóti 67:71
 1959. krýpti 77:76
 1960. krųsti 77:70,76
 1961. kristyti 49:40
 1962. kriugždėti 110:76
 1963. kriùkyti 49:64
 1964. kriuksėti,
 kriùksyti 45:61
 1965. kriuksóti 67:65
 1966. kriũkti 97:64
 1967. kriũmyti 49:38
 1968. kriùnyti 39:69
 1969. kriũzyti 49:38
 1970. krųvdyti 3:37
 1971. krývdyti 49:37
 1972. krivųdyti 49:37
 1973. kroksóti 67:66
 1974. krõmytis 49:19
 1975. kropyti 49:39
 1976. kròpytis 49:27
 1977. kropsóti 67:65
 1978. kropšóti 67:65
 1979. krõsyti 49:40
 1980. 1.krõšyti 49:40
 1981. 2.krošyti 10:66
 1982. krùcyti 49:43
 1983. -krùčyti 49:43
 1984. krùkyti 49:36
 1985. krùmytis 49:27
 1986. krũmyti 49:76
 1987. 1.krùnyti 37:69
 1988. 2.krùnyti 49:40,64
 1989. krunksóti 67:66
 1990. krùpsóti(s) 67:65,(26)
 1991. krùsti 77:64
 1992. 1.krùstyti 70:43
 1993. 2.krùstyti 47:37
 1994. krùstytis 49:21
 1995. krúšoti 68:65
 1996. krùšti 106:38
 1997. krutėti 110:70
 1998. krũvyti 49:39
 1999. kùbryti 49:40
 2000. kubùrdytis 49:11
 2001. kubuřkštyti 3:37
 2002. kucyti 49:41
 2003. kučnėryti 49:41
 2004. kudāčyti 49:41
 2005. kudakšyti 48:61
 2006. kudāšyti 49:41,64
 2007. kudėsyti 48:61
 2008. kùdlyti 49:41
 2009. kugždėti 110:64
 2010. kugždyti 49:37
 2011. kuikštýtis 70:18
 2012. kuřlyti 49:64
 2013. kuisyti 49:37
 2014. kùisytis 3:19
 2015. kuřti 97:64
 2016. kuistytis 70:21
 2017. kukdýti 69:37
 2018. kukýti 72:37
 2019. kùknyti 49:43
 2020. kùksyti 45:41
 2021. kùksóti 67:78
 2022. kùkštytis 72:30
 2023. kùkti 77:70,76
 2024. kũlānyti 49:41
 2025. kuldāčyti 49:41
 2026. kuldāšyti 49:41
 2027. kùldyti 69:37
 2028. kuřdyti 49:64
 2029. kuligānyti 49:64
 2030. kũlýti 49:76
 2031. 1.kũlyti 49:40
 2032. 2.kũlyti 49:41
 2033. kulytis 49:21

2034. kuļnyti 49:64
 2035. kuļpyti 49:41
 2036. kūlstyti 70:39
 2037. kūlti 98:41
 2038. kultūrytis 49:24
 2039. kuñbryti 49:40
 2040. kumpsóti 67:65
 2041. kuñpti 77:70,76
 2042. kùmstyti 55:41
 2043. kùmstóti 66:78
 2044. kùmšyti 10:42
 2045. kùmšyti 28:53
 2046. kumuñnytis 49:24
 2047. kumžyztis 49:4
 2048. kuncyti 49:64
 2049. kuñčytis 49:21
 2050. kundāžyti 49:40
 2051. kúnyti 49:40
 2052. kunksóti 67:65
 2053. kuntāpyti 49:41
 2054. kuōdyti 49:41
 2055. kuoksóti 67:66
 2056. kuomytis 49:4
 2057. kuōpti 94:40
 2058. kūpdýti 69:37
 2059. kūpyti 49:43
 2060. kùpryti 49:38
 2061. kūpsóti 67:78
 2062. kupstýti 70:41
 2063. kùrdyti 69:36
 2064. kurēžytis 49:21
 2065. 1.kūryti 49:64
 2066. 2.kūryti 49:40
 2067. kùrkdyti 6:37
 2068. kurksóti 67:65
 2069. kuřkti 97:64
 2070. kuřnyti 49:37
 2071. kurpýti 28:38
 2072. kurpsóti 67:65
 2073. kuřpti 97:40
 2074. kùrstyti 70:36
 2075. kùrti 98:40
 2076. kurtyti 49:37
 2077. kUSDýti 69:37
 2078. kusyti 27:37
 2079. kušėti 110:70
 2080. kutālyti 49:41
 2081. kùtyti 49:40,64
 2082. kùtnyti 49:43
 2083. kùtryti 49:37
 2084. kuždėti 110:64
 2085. kvāčytis 49:24
 2086. kvaĩlti 74:70
 2087. 1.kvaipýti 72:37
 2088. 2.kvaipýti 72:39
 2089. kvaipstýtis 70:26
 2090. kváišyti 49:64
 2091. kvaitýtis 72:21,27
 2092. kvaksėti 157:61
 2093. kvaksóti 67:66
 2094. kvākšyti 41:61
 2095. kvālyti 49:43
 2096. kvampsóti 67:66
 2097. kvampstýtis 70:18
 2098. kvanksóti 56:66
 2099. kvankšóti 67:66
 2100. kvapstýti 2:69
 2101. kvarāšyti 49:41
 2102. kvařčyti 49:37
 2103. kvarčytis 49:11
 2104. kvárklytis 49:19
 2105. kvarkōlyti 49:39
 2106. kvarksėti,
 kvárksyti 45:61
 2107. kvárkšyti 45:61
 2108. kvařkti 92:64
 2109. kvauksóti 67:66
 2110. kvauksóti 67:66
 2111. kvempsoiti 67:65
 2112. kveñptis 91:19
 2113. kvenksoti 67:66
 2114. kvepėti 76:78

2115. kvēpsóti 9:69
 2116. kvēpti 95:43
 2117. kvēštyti 54:61
 2118. kvičsti 91:43
 2119. kvietytis 49:33
 2120. kvikdýti 69:37
 2121. kvikýti 72:37
 2122. kvukti 77:64
 2123. kvūpti 77:58'i
 2124. kvūtytis 49:4
 2125. kvýtoti 18:65
 2126. kvočyti 43:49
 2127. kvōlyti 49:43
 2128. kvōpytis 49:14
 2129. kvopstyti 70:26
 2130. kvōsyti 48:75
 2131. kvōsyti 49:40
 2132. kvošētis 148:27
 2133. lābyti 49:43
 2134. laburzyti 49:38
 2135. 1.ladyti 49:42
 2136. 2.lādyti 49:43
 2137. lagādytis 49:11
 2138. lagādnytis 49:11
 2139. láidyti 27:42
 2140. láigyti 55:64
 2141. laikýti 72:37,43
 2142. laimyti 49:40
 2143. laipstýti 70:36,42
 2144. 1.láistyti 54:39
 2145. 2.láistyti 70:39
 2146. laiškýti 72:39
 2147. laizdýti 69:73
 2148. 1.laiždýti 69:73
 2149. 2.laiždýti 69:42
 2150. laižýti 72:42
 2151. lakāmyti 49:57
 2152. lakdýti 69:36
 2153. lakstýti 54:62
 2154. lakštýti 70:39
 2155. lākti 112:40
 2156. lamānyti 49:39
 2157. lamañtyti 49:38
 2158. lamātyti 49:42
 2159. lamāžyti 49:39
 2160. lámdyti 69:39
 2161. lāmyti 49:39,40
 2162. lámstyti 70:39,53
 2163. lámtyti 72:39
 2164. lamūšyti 72:39
 2165. lamūtytis 49:19
 2166. 1.lámzdyti 69:39
 2167. 2.lámzdyti 49:64
 2168. lámžyti 72:39
 2169. lañčyti 49:40
 2170. landýti 55:62
 2171. langóti 57:62
 2172. 1.lankýti 8:42
 2173. 2.lankýti 55:39
 2174. lankstýti 54:39
 2175. lapāšyti 49:53
 2176. lapātyti 49:61
 2177. lapýti 49:61
 2178. lāpsyti 46:41
 2179. lapsóti 67:77
 2180. larlāzyti 49:40
 2181. lasýti 55:42
 2182. laskātyti 49:43
 2183. lašēti 109:75m
 2184. latāšyti 49:41
 2185. láukti 92:55
 2186. laupýti 72:39
 2187. laūpti 92:40
 2188. láužyti 55:39
 2189. láužti 92:40
 2190. lāvyti 3:37
 2191. lāzdyti 49:41
 2192. lazgatyti 49:43
 2193. lāžyti 49:64
 2194. lažýtis 72:11
 2195. lebedyti 49:40
 2196. lebuřdytis 49:13

2197. lěcyti 49:43
 2198. lědýti 46:76
 2199. leĭpti 73:70,76
 2200. l-isdyti 69:31
 2201. l-isti 129:55
 2202. lěkdýti 69:31
 2203. lěkti 116:64
 2204. lemeĭtytis 49:11
 2205. l-mti 95:44,52
 2206. leĭmzyti 49:64
 2207. lengnytis 49:8
 2208. leñkti 91:40
 2209. lepešyti 49:41
 2210. lepětyti 49:40,43
 2211. lepsóti 67:78
 2212. lěpsóti 67:71
 2213. lěpšyti 49:40
 2214. lųpti 73:70
 2215. lěpti 75:70
 2216. lerpsóti 67:65
 2217. lųsti 111:41
 2218. letěžyti 49:38
 2219. liaubýti 3:43
 2220. liaubýtis 72:11
 2221. liáutis 95:11
 2222. lųčytis 49:11
 2223. lyděti 145:44
 2224. lýdyti 6:37
 2225. lųdytis 49:8
 2226. liěčyti 49:37
 2227. -liedýti 69:39
 2228. líegti 91:70
 2229. 1.lielytis 49:11
 2230. 2.liělytis 49:22
 2231. liepšyti 49:40
 2232. liěpti 91:54
 2233. liěsti 91:43,52
 2234. líeti 104:40
 2235. liěti 97:40
 2236. líetyti 49:51
 2237. liěžti 91:38

2238. liežuvyti 49:43
 2239. lýgyti 44:40
 2240. lųgnyti 49:64
 2241. likdýti 69:37
 2242. lýkyti 49:37
 2243. lųkštytis 49:11
 2244. lųkti 78:43,66,78
 2245. limdyti 69:37
 2246. lųmti 102:76
 2247. lųndoti 18:65
 2248. linkdyti 69:37
 2249. linkěti 154:55
 2250. lųnkoti 57:77
 2251. linksěti 159:53,61
 2252. linksóti 9:62
 2253. liñkti 77:76
 2254. liopyti 49:38
 2255. liòsytis 49:13
 2256. liõvytis 49:17
 2257. lipdýti 6:40
 2258. lipýti 8:40
 2259. lýpoti 68:77
 2260. lýpstyti 70:43
 2261. lipstýtis 70:8
 2262. lųpšnytis 49:11
 2263. lųpti (*lųpa*) 106:64
 2264. lųpti (*liĭmpa*) 77:58'
 2265. -lįsdýti 69:60
 2266. lýsti 77:70
 2267. lįsti 105:64
 2268. lýti 102:76
 2269. 1.-liübyti 43:33
 2270. 2.liübyti 49:49
 2271. liüděti 155:44,72
 2272. liudyti 49:43
 2273. liüdyti 43:37
 2274. liüdneyti 49:37
 2275. liügsoti 67:77
 2276. liüksóti 67:77
 2277. liülyti 49:64
 2278. liurbsóti 67:65

2279. liūrlyti 49:64
 2280. liursóti 68:65
 2281. liūsti 77:70,72
 2282. liustytis 49:19
 2283. liūšytis 49:13
 2284. liútytis 49:33
 2285. lýžytis 49:11
 2286. lýžti 77:57,70,76
 2287. lobyti 49:40
 2288. lõbti 76:70
 2289. lódyti 6:37
 2290. lõjyti 49:43
 2291. lokyti 49:40
 2292. lõmyti 49:38,64
 2293. lópyti 23:38
 2294. lopsóti 67:77
 2295. lópstyti 70:39
 2296. lošdýtis 69:17
 2297. lóšoti 68:65
 2298. lõšti 94:64
 2299. lóti 82:64
 2300. lõtyti 49:40
 2301. ložyti 46:77
 2302. lúčyti 49:44
 2303. lugnyti 49:64
 2304. luibsóti 67:55
 2305. luĩmytis 49:21
 2306. luĩnyti 49:64
 2307. lúkėti 149:55
 2308. lúkyti 62:55
 2309. lùkštyti 3:38
 2310. lùkšytis 49:21
 2311. lumpsóti 67:65
 2312. lumsóti 67:65
 2313. luĩnzdyti 49:64
 2314. lùmžyti 49:38
 2315. luĩčyti 49:40
 2316. lùngytis 72:11
 2317. lúobyti 49:38
 2318. luõbti 94:64
 2319. lúodyti 3:38
 2320. luõkyti 49:38
 2321. luopýti 72:39
 2322. lúopyti 49:41
 2323. -lupdýti 69:37
 2324. lūpsóti 67:65
 2325. lùpti 106:40
 2326. lúšyti 49:40
 2327. lúšytis 49:19
 2328. lúžti 77:76
 2329. māčyti 49:54
 2330. mačnyti 49:40
 2331. magėti 85:57
 2332. māglyti 49:40
 2333. magztýti 70:39
 2334. máigyti 72:39,42
 2335. maigýtis 72:24
 2336. maigstýtis 70:24
 2337. maĩlyti 49:40
 2338. mainýti 72:42
 2339. maistýti 70:39
 2340. maišýti 72:40
 2341. maitýti 72:37
 2342. máivytis 55:21
 2343. máižyti 55:62
 2344. majāčyti 49:37
 2345. makačiõlyti 49:39
 2346. makačiõnyti 49:41
 2347. makāčytis 49:21
 2348. makālyti 49:39
 2349. makāryti 49:41
 2350. makāsyti 48:38
 2351. makāšyti 49:54
 2352. makāzyti 49:27
 2353. màkyti 49:38
 2354. makliõryti 49:37
 2355. maklyti 49:43
 2356. makliũryti 49:37
 2357. màknyti 49:38
 2358. makõlyti 49:39
 2359. maksóti 67:55
 2360. malācyti 49:40

2361. malāčyti 49:40
 2362. malāšyti 49:39
 2363. maldyti 55:37
 2364. maldyti 69:37
 2365. maliodyti 49:64
 2366. malstytis 70:11
 2367. malonytis 49:11
 2368. malti 88:40
 2369. 1.málžyti 72:36
 2370. 2.málžyti 72:37
 2371. mámpsytis 48:61
 2372. mańczyti 49:38
 2373. mančytis 49:21
 2374. mandāgyti 49:37
 2375. mandyti 72:43
 2376. mangālyti 49:38
 2377. mangyti 72:43
 2378. mąngyti 72:37
 2379. mąngytis 72:21
 2380. maņglyti 49:38,43
 2381. mangūryti 49:41
 2382. manyti 72:55,66
 2383. mankāsyti 49:38
 2384. mankāzyti 49:38
 2385. mánkyti 72:39
 2386. mankstyti 72:37
 2387. mantāčyti 49:37
 2388. mañtyti 49:37
 2389. manžyti 72:39
 2390. markāčytis 49:28
 2391. markātytis 49:28
 2392. markyti 72:37
 2393. marksoti 67:69
 2394. mārksyti 70:42
 2395. marmālyti 49:40
 2396. marmēsyti 48:38
 2397. mařmyti 49:39
 2398. marmūzyti 49:43
 2399. martāčytis 49:24
 2400. marūdyti 49:64
 2401. mastyti 72:39
 2402. maštyti 70:46
 2403. matāčytis 49:21
 2404. matāčytis 49:21
 2405. matālyti 49:40
 2406. matāšyti 49:41
 2407. matyti 72:49
 2408. matōnyti 49:37
 2409. máudyti 72:40
 2410. maukyti 72:39
 2411. maūkti 92:40
 2412. 1.maūlyti 49:42
 2413. 2.maūlyti 49:40
 2414. 3.maūlyti 49:40
 2415. maūryti 49:64
 2416. mausdyti 69:39
 2417. mausti 92:57
 2418. máustyti 70:39
 2419. máuti 117:40
 2420. mazgyti 55:39
 2421. -mazytis 72:24
 2422. mažti 74:76
 2423. mēčytis 49:13
 2424. mēdyti 49:40
 2425. 1.mēgdyti 69:49
 2426. 2.mēgdyti 55:43
 2427. mēgti 75:49
 2428. mēgzdyti 55:43
 2429. megzdysis 69:30
 2430. mūgzti 111:40
 2431. meilyti 49:57
 2432. mēklyti 49:64
 2433. mēksoti 67:55
 2434. melyti 72:37
 2435. mēlynyti 49:76
 2436. mēlti 92:76
 2437. m-lžti 74:37
 2438. meñtyti 49:37
 2439. m-rkti 91:43,54
 2440. merkti 91:40
 2441. meřlytis 49:21
 2442. m-rnytis 49:31

2443. mesdýti 69:39
 2444. mųsti 111:43
 2445. mčtyti 55:42
 2446. mezgýti 55:39
 2447. miauksėti 156:61
 2448. miaũkti 91:64
 2449. miegóti 136:72
 2450. míčgti 91:54
 2451. mielýti 46:76
 2452. 1.míelyti 49:45
 2453. 2.míelyti 49:40
 2454. míeryti 49:54
 2455. mieřnyti 49:40
 2456. miēšti 91:40
 2457. miētyti 49:62
 2458. migdýti 6:37
 2459. mygdyti 69:39
 2460. migýti 72:37
 2461. mųglytis 49:27
 2462. 1.mųgti 77:70
 2463. 2.mųgti 77:70
 2464. mýgti 81':43
 2465. mųgzti 77:76
 2466. mųklyti 49:42
 2467. mųksyti 41:69
 2468. mýkti 97:64
 2469. mylėti 145:49
 2470. mųlyti 49:46,54
 2471. mųlti 94':46i
 2472. mųlyti 49:76
 2473. mųlžyti 72:36
 2474. mindýti 69:37
 2475. mųndyti 26:39
 2476. mųnkyti 34:39
 2477. mųnti 105':38
 2478. miñti 104':43,44,46,49
 2479. miñtyti 49:46
 2480. mirdýti 69:68
 2481. mirgėti 85':75m
 2482. miřglyti 49:75
 2483. mirkdýti 69:37
 2484. mirkýti 8:37
 2485. mųrksyti 60:65
 2486. mirksėti 159:61
 2487. mirksóti 67:77
 2488. mirkti 77:78
 2489. miřti 89':70
 2490. miřsti 77:46
 2491. mųslyti 29:44
 2492. mįslyti 49:64
 2493. mųsti 77:55
 2494. mįsti 97:64
 2495. -mųšdyti 69:37
 2496. mišýti 72:40
 2497. mųšti 77:58',70
 2498. mitýti 72:37
 2499. mųtryti 49:37
 2500. myždýti 69:37
 2501. mýžti 90:40,64
 2502. módytis 69:20
 2503. mokėti 86:43,44,55
 2504. -mokdýti 69:39
 2505. mókyti 8:37
 2506. moksóti 67:55
 2507. mókti 76:43,54
 2508. 1.mōnyti 49:54
 2509. 2.mōnyti 49:37
 2510. morýti 49:76
 2511. móstyti 54:53
 2512. mōstyti 49:40
 2513. móti 82:54
 2514. motyti 49:64
 2515. móvytis 49:21
 2516. mōžytis 46:14
 2517. mūčyti 49:37
 2518. -mųgyti 49:40
 2519. muĩlyti 49:40
 2520. mūistyti 70:20
 2521. 1.muĩtyti 49:40
 2522. 2.muĩtyti 49:37
 2523. 3.muĩtyti 49:37
 2524. muĩžyti 49:64

2525. mukdýti 69:39
 2526. mukyti 49:37,38
 2527. mùklyti 49:38
 2528. müksóti 67:65
 2529. müksóti 67:65
 2530. 1.muldyti 1:37
 2531. 2.-muldyti 69:39
 2532. 3.muldyti 72:70
 2533. mùlyti 49:54
 2534. mulksóti 67:65
 2535. muľmyti 49:64
 2536. multūzyti 49:40
 2537. 1.muľvyti 49:40
 2538. 2.muľvyti 49:37
 2539. 3.muľvyti 49:64
 2540. muňglyti 49:64
 2541. muntāčyti 49:37
 2542. múodytis 44:27
 2543. muolytis 49:21
 2544. múosti 94:27
 2545. mūrdyti 72:39
 2546. mūrgdyti 69:39
 2547. murgsóti 67:65
 2548. múryti 49:40
 2549. mūrkydi 69:39
 2550. mūrkyti 8:39
 2551. murksóti 67:65
 2552. muřkti 97:64
 2553. muřlyti 49:40
 2554. murměti 141:43
 2555. múroti 68:66
 2556. murpsóti 67:65
 2557. mursýti 49:76
 2558. mūrstyti 70:20
 2559. musýti 49:76
 2560. mùsyti 46:57
 2561. mūsýti 49:76
 2562. mústyti 70:20
 2563. mušdýti 69:39
 2564. mūtyti 49:40
 2565. mūvēti 155:44"
2566. muzuřlytis 49:19
 2567. mūžyti 49:64
 2568. nagrādyti 49:54
 2569. naigýti 72:39
 2570. náikýti 28:37
 2571. naikūčyti 49:37
 2572. nairýtis 72:9
 2573. naĩvyti 55:37
 2574. náizyti 72:21,30
 2575. nākvyti 49:37
 2576. narāvyti 49:54
 2577. 1.nārdyti 53:59;69:37
 2578. 2.nārdyti 69:39
 2579. nařglyti 49:40
 2580. narýti 72:39
 2581. narnāzyti 49:40
 2582. narnēti 100:64
 2583. nařnyti 49:40
 2584. narpūčyti 49:39
 2585. narpūlyti 49:39
 2586. narsyti 72:37
 2587. 1.nārstyti 54:59
 2588. 2.nārstyti 70:39
 2589. 1.naršyti 3:37
 2590. 2.naršýti 72:38
 2591. 1.narštýtis 70:26
 2592. 2.naršytis 70:21
 2593. nařvytis 49:21
 2594. našýti 72:42
 2595. nāšlyti 49:40
 2596. naūdyti 49:43
 2597. nausýtis 72:21
 2598. n-ĩgti 91:43
 2599. neĩvyti 49:37
 2600. neĩnyti 49:38
 2601. neřglyti 49:39
 2602. 1.neřšti 91:38
 2603. 2.neřšti 121:64
 2604. n-rtēti 131:72
 2605. n-rti 95:64
 2606. neřvytis 49:17

2607. nešdýti 69:42
 2608. 1.-nešēti 147:43
 2609. 2.-nešēti 147:57
 2610. nūšti 111:43
 2611. nevālyti 49:37
 2612. -nevōžyti 49:43
 2613. niauksēti 156:61
 2614. niauksōti 67:65
 2615. niáuksytis 70:30
 2616. niáukti 91:40
 2617. niáuktis 91:19,25,31
 2618. niaūryti 49:40
 2619. nūbryti 49:40
 2620. nūčyti 49:37
 2621. níekti 91:43
 2622. niežēti 124:57
 2623. nỹkdyti 69:37
 2624. nyksōti 67:77
 2625. nūkti 77:54
 2626. nỹkti 77:70,76
 2627. nioksōti 67:78
 2628. nióvyti 49:37
 2629. nūpryti 49:40
 2630. nūrdyti 69:40
 2631. nýroti 18:65
 2632. niřsti 77:66,72
 2633. niřsti 77:72
 2634. nūrti 77:64
 2635. nistytis 49:11
 2636. nūščyti 49:37
 2637. nūtyti 49:37,40
 2638. nýtyti 49:61
 2639. niukdýti 69:37
 2640. niūkyti 49:37
 2641. niuksēti 158:37,53
 2642. niūksoti 67:77
 2643. 1.niūkti 77:70,76
 2644. 2.niūkti 77:70
 2645. niūkti 77:76
 2646. niūnyti 49:72
 2647. niūpryti 49:40
 2648. niūrdyti 72:39
 2649. niuřgzti 97:64
 2650. niūrkdyti 69:39
 2651. niūrkyti 72:42
 2652. niurksōti 67:65
 2653. niurnēti 101':64
 2654. niúroti 57:65
 2655. niūrti 94':70
 2656. niuřvytis 49:21
 2657. niurzgēti 85':64
 2658. nūžti 77:56i
 2659. nódytis 49:8
 2660. nōgnyti 49:37
 2661. nokdyti 69:37
 2662. nokýti 72:37
 2663. nókti 76:76
 2664. norēti 153:57
 2665. nōstyti 49:40
 2666. nōstyti 49:33
 2667. nōšytis 49:11
 2668. notūrytis 49:21
 2669. nōvyti 49:37
 2670. nūdyti 49:37
 2671. 1.nūdyti 49:43
 2672. 2.nūdyti 49:37
 2673. nūksēti 160:61
 2674. 1.nuōdyti 49:40
 2675. 2.nuōdyti 49:37
 2676. nuopeřtytis 49:21
 2677. oľbyti 49:43
 2678. ómytis 49:21
 2679. ōšti 94:70
 2680. pādyti 49:40
 2681. pādytis 49:33
 2682. pagādytis 49:33
 2683. pagrābytis 49:27
 2684. páikyti 72:37
 2685. páikstyti 70:42
 2686. paikštýtis 70:21
 2687. paikti 74:70
 2688. paľlyti 49:41

2689. paĩnyti 49:41
 2690. paĩpyti 49:41
 2691. paĩryti 49:41
 2692. 1.páisyti 55:43
 2693. 2.-páisyti 72:40
 2694. paisýti 3:38
 2695. páiskyti 55:39
 2696. 1.páistyti 4:40,43
 2697. 2.páistyti 70:43
 2698. paišýti 72:39
 2699. páišyti 55:39
 2700. paĩvyti 49:41
 2701. pājyti 49:40
 2702. pakarytis 49:11
 2703. pàkyti 49:41
 2704. paksoti 67:75,41
 2705. pàldyti 72:46
 2706. pamětlyti 49:48
 2707. paĩpyti 49:41
 2708. paĩplyti 49:38
 2709. pampólyti 49:38
 2710. paĩpryti 49:43
 2711. pampsóti 67:65
 2712. paĩpti 74:70,76
 2713. pampùlyti 49:64
 2714. pamsóti 67:65
 2715. pamstytis 70:11
 2716. pančyti 49:39
 2717. panòdyti 49:43
 2718. pansàryti 49:43
 2719. pansùryti 49:43
 2720. pantàryti 49:40
 2721. 1.pàntyti 49:41
 2722. 2.pàntyti 49:43
 2723. pàpyti 49:41
 2724. pàpsyti 45:41
 2725. papsóti 67:66
 2726. paràlyti 49:43
 2727. parànyti 49:43
 2728. pardúodyti 69:42
 2729. pareĩdyti 49:43
 2730. pàryti 49:40
 2731. parkstýti 70:42
 2732. parpàlyti 49:40
 2733. paĩpti 92:61,75m
 2734. parpùlyti 49:40
 2735. paĩsyti 49:64
 2736. partàlyti 49:39
 2737. partòlyti 49:39
 2738. partùlyti 49:39
 2739. pàsyti 49:57
 2740. paskùdyti 49:40
 2741. pasògyti 49:43
 2742. pasòžyti 49:43
 2743. pastanàvyti 49:54
 2744. pašýti 55:39
 2745. 1.pàšyti 49:40
 2746. 2.pàšyti 49:40
 2747. paškùdyti 49:40
 2748. patušyti 49:54
 2749. páukšyti 49:64
 2750. páuryti 49:40
 2751. paũryti 49:41
 2752. paũtyti 49:64
 2753. pavičtrytis 49:24
 2754. pažundyti 69:43
 2755. pečėtyti 49:40
 2756. pečiòtyti 49:40
 2757. pečyti 49:40
 2758. pečvietyti 49:40
 2759. pėdyti 49:38
 2760. peĩkti 91:43
 2761. peĩlyti 49:39
 2762. peĩryti 49:38
 2763. pėklyti 49:72
 2764. pūkštyti 49:37
 2765. pelýdyti 69:37
 2766. pelýti 39:76
 2767. pėlyti 49:38
 2768. pelnyti 3:43
 2769. pandýti 46:76
 2770. pėpsóti 67:65

2771. perčdyti 69:37
 2772. perėti 142:37,44
 2773. pėryti 49:38,41
 2774. perkōlyti 49:40
 2775. perkūnyti 49:51
 2776. peršėti 122:57
 2777. p-řti 86':41
 2778. pėslyti 49:64
 2779. pėstyti 49:37
 2780. pušti 111:38
 2781. pėtmyti 49:39
 2782. pėtnyti 49:39
 2783. pėžyti 49:64
 2784. pučtyti 49:43
 2785. 1.pýdyti 69:37
 2786. 2.pýdyti 69:37
 2787. 3.pýdyti 72:43
 2788. pičlyti 49:38
 2789. píepyti 49:41
 2790. píestyti 49:37
 2791. pičestyti 49:37
 2792. pičšytis 49:18
 2793. pičšti 91:40
 2794. pietùjyti 49:64
 2795. pietùvyti 49:64
 2796. puęti 77:76
 2797. pýkdyti 6:37
 2798. puęklyti 49:40
 2799. puękryti 49:54
 2800. pykšėti 160:75m
 2801. pýkšyti 42:75
 2802. pýkti 77:72
 2803. -puęktytis 49:24
 2804. puędyti 6:40
 2805. pýlytis 49:4
 2806. piliùtyti 49:43
 2807. 1.piłnyti 49:40
 2808. 2.piłnyti 49:43
 2809. 3.piłnyti 49:37
 2810. pułstyti 70:39
 2811. pułti 113:40
 2812. piłvyti 49:43
 2813. pindýti 69:39
 2814. pųnti 113:40
 2815. pintýti 49:70
 2816. piñtyti 49:43
 2817. pipųryti 49:40
 2818. pųpyti 49:41
 2819. pýpyti 49:53
 2820. pýpkyti 49:64
 2821. pypsėti 160:61,75m
 2822. pipsóti 67:66
 2823. pýpti 97:64
 2824. pyrāgyti 49:43
 2825. pųrdyti 49:37
 2826. pirkdýti 69:42
 2827. piřkti 105:43
 2828. piřpti 97:76
 2829. pųrsoti 67:66
 2830. piřšyti 49:70
 2831. piřšti 105:43
 2832. pųsti 106:41
 2833. písti 77:76
 2834. pyškātyti 49:64
 2835. pištyti 49:37
 2836. 1.pýti 94':70,76
 2837. 2.pýti 94':70,76
 2838. puętlyti 49:40
 2839. pųžnyti 49:43
 2840. pjaudýti 69:39
 2841. pjāustyti 70:39
 2842. pjāuti 95:40
 2843. pjudýti 6:37
 2844. pjúdyti 69:37
 2845. pjūęklyti 49:43
 2846. plāčytis 49:11
 2847. plādyti 49:37
 2848. plaikstýti 70:39
 2849. plaiskýti 72:39
 2850. plaistýtis 70:29
 2851. 1.pláišyti 55:75
 2852. 2.pláišyti 72:39

2853. plaitýtis 72:21
 2854. plakdýti 69:39
 2855. plampāzyti 49:39
 2856. plaŋpyti 43:38
 2857. plampsóti 67:65
 2858. plamsóti 67:65
 2859. plañčyti 49:40
 2860. plastėti 109:75
 2861. plastyti 30:61
 2862. plāšyti 49:36
 2863. plaškýti 72:39
 2864. pláudyti 69:40
 2865. plaudyti 69:37
 2866. plaukýti 55:62
 2867. plaukstýti 70:62
 2868. plaũkti 92:64,76
 2869. pláustyti 70:39
 2870. plaušýti 49:76
 2871. pláuti 117:40
 2872. plazdėti 109:64,76
 2873. pleĩnyti 49:41
 2874. pl-išyti 22:75
 2875. pleĩšyti 49:38
 2876. plėkyti 49:40
 2877. pleksóti 67:65
 2878. plekšėti 156:61,75m
 2879. plekšóti 67:65
 2880. plųkšti 82':76
 2881. plųkti 73:76
 2882. plėkti 75:76
 2883. plempsóti 67:65
 2884. plėnyti 46:76
 2885. plepėti 108:64
 2886. plepsóti 67:65
 2887. plėpsóti 67:65
 2888. plepšóti 67:65
 2889. pleřkšti 91:70,76
 2890. plerpsóti 67:65
 2891. pleřpti 91:41,64,76
 2892. plėsti 95:40
 2893. plėstyti 70:39
 2894. plėšdyti 69:39
 2895. plėšyti 3:39
 2896. pleškėti 82':76
 2897. plėšti 93:40
 2898. 1.plėtyti 49:43
 2899. 2.plėtyti 49:40
 2900. plėtkyti 49:64
 2901. plevėtyti 49:43
 2902. plėžyti 49:41
 2903. pliaukšėti 156:61,75m
 2904. pliauškėti 82':61,75m
 2905. pliaũnyti 49:43
 2906. pliaũpti 91:38,64,75m
 2907. pliauškýti 72:38
 2908. pliaũzaryti 49:64
 2909. pliaũzyti 49:64
 2910. pliėksti 91:76
 2911. pliekti 91:41
 2912. pliėnyti 49:40
 2913. plikdýti 69:37
 2914. plikýti 72:37
 2915. plųkti 77:70
 2916. plýnyti 49:40
 2917. pliõgmyti 49:40
 2918. pliopsóti 67:65
 2919. pliõpti 94:64,75m
 2920. plioryti 49:43
 2921. plųskyti 49:62
 2922. plųsti 77:76
 2923. plýšti 77:76
 2924. pliudýti 6:37
 2925. pliũkšti 77:76
 2926. pliumpāzyti 49:38
 2927. pliũmpyti 29:38
 2928. pliũmpsyt 45:62
 2929. pliũmpstyti 70:39
 2930. pliũnyti 49:38
 2931. pliũpyti 49:41
 2932. pliũpsóti 67:78
 2933. pliũpti 77:76
 2934. pliũryti 49:38

2935. pliūr̃ytis 49:31
 2936. pliur̃kšti 97:43,64
 2937. pliur̃nyti 49:42
 2938. pliur̃psėti 159:38,75m
 2939. pliur̃psóti 67:66
 2940. pliur̃pstýti 70:39
 2941. pliur̃pti 97:38,64
 2942. pliursyti 48:62
 2943. pliur̃žyti 49:42
 2944. pliùšyti 49:41
 2945. pliuškyti 35:64
 2946. pliūtyti 49:38
 2947. pliùzyti 49:40
 2948. plōčyti 49:56
 2949. plónyti 49:40
 2950. plōšyti 49:36
 2951. plóti 82:40,61
 2952. 1.plōtyti 49:40
 2953. 2.plōtyti 49:56
 2954. plōtnyti 49:56
 2955. plovyti 49:40
 2956. plōzyti 49:41
 2957. plūcyti 49:42
 2958. plūd̃dyti 69:37
 2959. plūdyti 49:76
 2960. plūgyti 49:40
 2961. plukdýti 69:37
 2962. plukýti 72:37
 2963. plūknyti 49:64
 2964. plúkoti 57:62
 2965. plūkti 77:70,76
 2966. plūkti 97:38
 2967. plumpāzyti 49:64
 2968. pluñpyti 49:41
 2969. plumpsóti 16:64;67:65,78
 2970. plumsóti 67:65,61
 2971. pluñcyti 49:64
 2972. pluñčyti 49:64
 2973. plūnyti 49:38
 2974. plūnšyti 49:39
 2975. pluntāšyti 49:39
 2976. plúošyti 49:39
 2977. plupsóti 67:64,78
 2978. plustāšyti 49:39
 2979. plustýti 70:42
 2980. plūšýti 49:76
 2981. plūtyti 49:38,64
 2982. pōdyti 49:37
 2983. pokšėti 158:61,75m
 2984. pókšyti 46:41
 2985. pokšti 76:70
 2986. pókštytis 49:24
 2987. pomėtyti 49:48
 2988. pōnyti 49:37
 2989. póp̃yti 49:37
 2990. póp̃styti 70:42
 2991. 1.pōryti 49:43
 2992. 2.pōryti 49:41
 2993. pōsmyti 49:64
 2994. posryti 49:64
 2995. pōšyti 49:40
 2996. poškėti 84':75m
 2997. potėryti 49:43
 2998. pōtryti 49:43
 2999. pōzyti 49:40
 3000. prāktyti 49:43
 3001. prasdýti 69:49,56
 3002. pràsti 74:49,56
 3003. prašýti 72:43
 3004. prausdýti 69:39
 3005. praūsti 92:40
 3006. praustytis 70:18
 3007. pravařdyti 49:43
 3008. pravōdyti 49:43
 3009. priēdyti 49:43
 3010. priešytis 49:8
 3011. priešpastatýti 72:43
 3012. prieštaryti 8:54
 3013. prievartýti 72:37
 3014. prūklytis 49:13
 3015. prištaryti 72:43
 3016. privalėti 50:57

3017. prōgnyti 49:56,64
 3018. prōsyti 49:40
 3019. prōtyti 49:37,48
 3020. próvyti 49:40
 3021. prūcytis 49:27
 3022. prūdyti 49:40
 3023. prūnyti 49:64
 3024. pruñkšti 97:64
 3025. prūryti 49:64
 3026. prūsti 77:64
 3027. 1.prūtyti 49:64
 3028. 2.prūtyti 49:40
 3029. 3.prūtyti 49:40
 3030. pūcyti 49:40
 3031. 1.pūdyti 6:37
 3032. 2.pūdyti 49:37
 3033. pūdlyti 49:39
 3034. pūdrys 49:19
 3035. pūgti 77:70
 3036. puīdyti 49:37
 3037. pūipyti 49:41
 3038. pūistyti 70:39
 3039. puišýtis 72:19
 3040. pūkyti 49:40
 3041. pūkytis 49:11
 3042. pūkýti 49:76
 3043. -puknýti 49:76
 3044. pūknyti 49:64
 3045. pūkšyti 42:64,75
 3046. pūkšóti 67:65
 3047. pūkštyti 54:42
 3048. pulčytis 49:21
 3049. pūldýti 69:40
 3050. pūlyti 49:43
 3051. pūlýti 49:70
 3052. pūlti 102':43,54,70
 3053. puñpyti 49:41
 3054. pumsóti 67:77
 3055. pumsóti 67:77,78
 3056. puōšti 94:40
 3057. pūpsóti 67:78
 3058. purýti 49:76
 3059. purkālyti 49:39
 3060. purkýti 55:39
 3061. puřkšti 97:40
 3062. purkštýti 72:39
 3063. puřlyti 49:39
 3064. purpsóti 67:66
 3065. purstytis 70:18
 3066. -purtāčyti 49:39
 3067. purtālyti 49:39
 3068. pūrtyti 3:41
 3069. puřvyti 49:40
 3070. puřzlytis 49:21
 3071. pūsdýti 69:62
 3072. pūsyti 49:40
 3073. -pūslyti 49:37
 3074. pūslýti 49:76
 3075. pusnýti 49:76
 3076. pūstāčyti 49:40
 3077. pūstāšyti 49:40
 3078. pūsti 77:70
 3079. pūsti 98:40,43,51,64,76
 3080. pustýti 2:38
 3081. pūstýti 54:42
 3082. pūstyti 27:39
 3083. pūšyti 49:40
 3084. pūšnytis 49:19
 3085. púti 77:78
 3086. pūtnyti 49:64
 3087. pūtrytis 49:19
 3088. puvýti 49:76
 3089. pūzdryti 49:75
 3090. pūzyti 49:76
 3091. pūžyti 49:40
 3092. pūžytis 49:21
 3093. rabañdytis 49:21
 3094. rabātytis 49:21
 3095. rabazdýtis 49:21
 3096. rādryti 49:43
 3097. ragānyti 49:40
 3098. ragānytis 49:8

3099. ragõžyti 49:43
 3100. ragztýti 70:39
 3101. raibýtis 72:18
 3102. raibstytis 70:26
 3103. 1.ráidyti 72:38
 3104. 2.ráidyti 72:64
 3105. raidýti 72:40
 3106. raĩdytis 55:19
 3107. raikýti 72:39
 3108. -raikštýti 70:39
 3109. raĩnyti 49:41
 3110. raistýti 70:42
 3111. raistýtis 70:11
 3112. raišýti 55:39
 3113. ráišytis 72:30
 3114. ráiškyti 72:37,74
 3115. raĩšti 74:70
 3116. raištýti 70:39
 3117. raitýti 55:39
 3118. raivyti(s) 72:43,(18)
 3119. raizgýti 55:39
 3120. raižýti 55:39
 3121. ráižytis 72:19
 3122. ràkalyti 49:40
 3123. rakaĩdytis 49:17
 3124. rakindýtis 69:3
 3125. rakýti 72:40
 3126. raksóti 67:66
 3127. rãkštyti 47:38
 3128. rakštýtis 72:4
 3129. 1.ràkti (*raĩka*) 74:64
 3130. 2.ràkti (*raĩka*) 74:76
 3131. 3.ràkti (*rãka*) 114:40
 3132. ramātytis 49:13
 3133. rambālyti 49:39
 3134. raĩbtyti 49:70
 3135. rāmdyti 69:37
 3136. ramýti 72:37
 3137. ramonytis 49:19
 3138. 1.rampālyti 49:39,41
 3139. 2.rampālyti 49:39
 3140. rampūlyti 49:39
 3141. ramstýti 54:39
 3142. ramtýti 8:39
 3143. raĩčyti 49:54
 3144. 1.randýti 49:70
 3145. 2.randyti 49:39
 3146. 1.raĩdyti 49:42
 3147. 2.raĩdyti 49:43
 3148. 1.rangýti 55:40
 3149. 2.rangýti 72:37
 3150. rānyti 49:43
 3151. rankýti 55:42
 3152. rantýti 3:39
 3153. rapūtyti 49:40
 3154. rāryti 49:64
 3155. rasdýtis 69:29
 3156. raskāžytis 49:17
 3157. ràsti 74:46
 3158. rašýti 72:40
 3159. raškāžyti 49:37
 3160. raškýti 72:40
 3161. ratyti 49:38
 3162. 1.raũdýti 49:40
 3163. 2.raudyti 49:49
 3164. raudonýti 49:76,72
 3165. raudóti 137:64
 3166. ráugti 92:40
 3167. raukālyti 49:38
 3168. raukýti 72:39
 3169. raukstýtis 70:18
 3170. raukšlýti 49:70
 3171. raũkti 92:40
 3172. raũnyti 49:38
 3173. raũpti 92:40
 3174. rausýti 55:39
 3175. raũsti (*raũsia*) 92:40
 3176. raũsti (*raũsta*) 74:70,76
 3177. ráustyti 70:39
 3178. raustýtis 70:10
 3179. 1.-ráušyti 72:39
 3180. 2.raušyti 72:40

3181. ráuti 117:40
 3182. rauzgýti 72:39
 3183. ravėti 151:40
 3184. razgýti 55:39
 3185. ražýtis 72:19
 3186. rėdýti 3:40
 3187. regėti 150:49
 3188. rėgsóti 67:78
 3189. rūgzti 111:40
 3190. reikėti 76':57
 3191. r-ikšti 91:43,52
 3192. reikti 76':57
 3193. 1.reiškyti 8:37
 3194. 2.reiškyti 72:40
 3195. reityti 72:64
 3196. reizgýti 72:39
 3197. rekdýti 69:37
 3198. rėkdyti 6:37
 3199. rekėtytis 49:21
 3200. rekėžytis 49:11
 3201. rėkti 93:64
 3202. remdýti 69:39
 3203. remečytis 49:11
 3204. remėžytis 49:11
 3205. reñti 86':40
 3206. r-nčytis 49:11
 3207. rengdýti 69:39
 3208. rengmyti 49:40
 3209. reñgti 91:40
 3210. repėtyti 49:38,21
 3211. rėpsóti 67:65
 3212. rėsti 91:40
 3213. rėvytis 49:11
 3214. rėzlyti 49:39
 3215. rėždyti 69:39
 3216. rėžyti 55:39
 3217. rėžti 93:40
 3218. riáugyti 36:69
 3219. rybsoti 67:77
 3220. 1.ridýti 6:37
 3221. 2.ridýti 69:37

3222. 1.rýdyti 6:37
 3223. 2.rýdyti 69:37
 3224. riedėti 135:76
 3225. ríedyti 1:37
 3226. riėkti 91:40
 3227. riesdýti 69:39
 3228. riėsti 91:40
 3229. riėšyti 49:54
 3230. riešytis 49:11
 3231. rieti 104:43
 3232. rūgnyti 49:43
 3233. rūgzti 77:76
 3234. rikdýti 6:37
 3235. rikýti 72:37
 3236. -rūkti 77:64
 3237. riktis 77:27
 3238. rūmbyti 49:40
 3239. rimbsóti 67:77
 3240. 1.rūmdyti 69:37
 3241. 2.rūmdyti 69:40
 3242. rýmoti 15:65
 3243. rimstýti 70:39
 3244. rūmstyti 47:70
 3245. rūmšyti 49:37
 3246. rūmti 77:70
 3247. rimzýti 72:40
 3248. riñdyti 49:43
 3249. ringsóti 67:65
 3250. rinkdýti 69:39
 3251. riñkyti 72:39
 3252. riñkti 105:43
 3253. riogsóti 9:72,78
 3254. rūpyti 49:38
 3255. rūsti 106:43
 3256. rišdýti 69:39
 3257. rūšti 106:40
 3258. rýti 77:40
 3259. riudýti 69:37
 3260. riukšdýti 69:41
 3261. -riūnyti 49:54
 3262. ruožýtis 72:33

3263. riūtoti 12:65
 3264. riužyti 49:43
 3265. rōčyti 49:54
 3266. rodāvyti 49:54
 3267. rōdyti 8:43
 3268. rōdyti 3:54
 3269. -rodytis 49:1
 3270. rodzyti 49:54
 3271. rōglyti 49:43
 3272. rogsóti 14:78
 3273. ròjytis 49:13
 3274. rómyti 49:40
 3275. rončytis 49:11
 3276. rōnyti 49:40
 3277. ropsóti 67:65
 3278. rōpštytis 72:20
 3279. -rōzyti 49:43
 3280. rōžyti 49:43
 3281. rubėžyti 49:40
 3282. 1.rùbyti 49:39,64
 3283. 2.rubyti 49:40
 3284. rūbyti 49:40
 3285. rùčytis 49:11
 3286. rudýti 49:76
 3287. rūdýti 38:76
 3288. rūgdyti 69:37
 3289. rūgýti 72:37
 3290. rūglyti 49:76
 3291. rūgti 77:76
 3292. ruļlyti 49:40
 3293. rùimyti 49:40
 3294. rùinyti 49:37
 3295. rùinytis 49:18
 3296. rùžyti 72:46
 3297. rùkyti 49:53
 3298. rūkýti 34:40
 3299. ruksóti 67:65
 3300. rukšlýti 49:70
 3301. rūkšóti 56:65
 3302. rūkti 77:78
 3303. rùlyti 49:40
 3304. rúmyti 49:40
 3305. 1.ruñdyti 49:43
 3306. 2.-ruñdyti 49:40
 3307. ruñgyti 49:40
 3308. rungōlyti 49:38
 3309. rungsóti 67:65
 3310. rùngti 97:43
 3311. rùnyti 49:40
 3312. rùntyti 3:40
 3313. rúopdyti 69:60
 3314. ruōšti 91:40
 3315. rūpėti 155:57
 3316. rupkýti 49:70
 3317. rùpti 77:76
 3318. -rupūžyti 49:43
 3319. rùryti 49:35
 3320. rūšýti 49:76
 3321. rúsoti 67:65,76
 3322. rùsti 77:76
 3323. 1.rústýti 72:37
 3324. 2.rústýti 49:57
 3325. rùšyti 27:43
 3326. rùzyti 49:64
 3327. rūžyti 49:64
 3328. sabatyti 49:64
 3329. sagýti 55:39
 3330. sagstýti 70:39
 3331. sáikýti 55:53
 3332. saikýti 55:43
 3333. sáikstyti 70:53,42,62
 3334. 1.saištýti 70:39
 3335. 2.saištýti 70:36
 3336. sakýti 55:43
 3337. sākyti 49:40
 3338. sakstýtis 70:5
 3339. saladyti 49:40
 3340. sáldyti 6:37,40
 3341. saličstryti 49:40
 3342. saličtryti 49:40
 3343. sālyti 49:37
 3344. sálti 91:76

3345. sāmānyti 49:40
 3346. samdýti 72:43
 3347. samsóti 67:71
 3348. sámstyti 70:39
 3349. sapūtyti 49:43
 3350. sargýti 72:66
 3351. sárgstyti 70:42
 3352. sarmātyti 49:37
 3353. sáugoti 57:44
 3354. sáugstyti 70:42
 3355. saūnyti 49:64
 3356. saupstýti 70:39
 3357. saūsyti 72:40
 3358. sauvālyti 49:64
 3359. savālyti 49:64
 3360. savvālyti 49:64
 3361. sčiąudyti 10:67
 3362. sėdāvytis 49:21
 3363. sėdėti 143:65
 3364. sėdýti 69:39
 3365. segdýti 69:39
 3366. segėti 150:44"
 3367. segstýti 70:39
 3368. sūgti 111:40
 3369. seilyti 40:40
 3370. seiliūzytis 49:19
 3371. -seĩnyti 49:58
 3372. sūkti (*sēka*) 111:43
 3373. sūkti (*señka*) 73:76
 3374. s-mdyti 69:39,52
 3375. s-mstyti 70:39
 3376. s-mti 86:40
 3377. s-ndyti 69:37
 3378. senýti 39:70
 3379. s-nti 90:70
 3380. serėdyti 49:64
 3381. s-rgėti 121:44
 3382. sėsdýti 69:62
 3383. sėsti 79:64
 3384. sėti 81:43
 3385. sėtryti 49:70
 3386. siaubytis 55:33
 3387. siaubstýti 70:39
 3388. siaupstýti 70:39
 3389. siaustýti 70:39
 3390. siautýti 11:64
 3391. sidābryti 49:40
 3392. síekdyti 69:38
 3393. síekti 91:43,49,52,55
 3394. siėti 97:40
 3395. sūklyti 49:38
 3396. sýlyti 49:37
 3397. sūlpnyti 49:37
 3398. siłpti 77:70
 3399. siñtyti 49:70
 3400. sirātyti 49:40
 3401. sirgti 105:72
 3402. sirpsóti 67:77
 3403. sirpti 77:76
 3404. -systýti 2:36
 3405. sūtyti 49:41
 3406. siūbsóti 67:64
 3407. siūdýti 69:37
 3408. siūlyti 23:43
 3409. siūlpstyti 70:41
 3410. siūndyti 6:37
 3411. siuntýti 49:70
 3412. siurbstýti 70:39
 3413. siurpsóti 67:65
 3414. siųsdýti 69:37
 3415. siūsti 77:70
 3416. siūsti 97:43
 3417. siųstýti 70:42
 3418. siūti 83:40
 3419. siūtytis 49:11
 3420. skabārytis 49:19
 3421. skabdýti 69:39
 3422. skabýti 28:39
 3423. skabstýti 70:39
 3424. skáidyti 55:40
 3425. skáidrytis 49:33
 3426. skaistýti 13:76

3427. skaitýti 72:43
 3428. skalaĩbyti 49:37
 3429. skalaĩpyti 49:38
 3430. skalaĩtyti 49:41
 3431. skalaũdytis 69:31
 3432. skalbyti 49:64
 3433. skaĩbti 92:40
 3434. skáldyti 1:39
 3435. skályti 49:64
 3436. skalũčyti 49:64
 3437. skančyti 49:43
 3438. skandályti 49:64
 3439. skandýti 3:37
 3440. skānyti 49:40
 3441. skāpyti 49:40
 3442. skapstýti 70:39
 3443. skaptýti 72:38
 3444. skárbyti 49:43
 3445. skarblyti 49:40
 3446. 1.skardýti 69:39
 3447. 2.skardýti 69:37
 3448. skarmālyti 49:70
 3449. skárti 91':76
 3450. skarubyti 49:40
 3451. skařžyti 49:43
 3452. skastýtis 70:10
 3453. skātytis 72:11
 3454. skaudėti 126:49
 3455. skaudyti 49:37
 3456. skaũnyti 49:42
 3457. skaũsti (*skaũdžia*) 91:37
 3458. skaũsti (*skaũsta*) 74:56i
 3459. skedyti 49:76
 3460. skeĩnyti 49:54
 3461. sk-lbti 91:43
 3462. skelėti 150:49
 3463. skelsyti 49:37
 3464. skeĩsti 91:57
 3465. sk-lti 116:40
 3466. sk-ndėti 150:72,78
 3467. skepėtyti 49:63
 3468. skerėčytis 49:11
 3469. skerėžytis 49:11
 3470. skernetytis 49:11
 3471. skeřsyti 49:11
 3472. skeřsti 91:40
 3473. skėřsti 73:70,76
 3474. skėřti 95:40
 3475. skėtrytis 49:21
 3476. skeveĩlyti 49:63
 3477. skevũlyti 49:41
 3478. skiėdyti 49:76
 3479. skiėpyti 49:40,43
 3480. skiesti 91:40
 3481. skiėtyti 49:38
 3482. skũldyti 69:39
 3483. skilnýti 49:76
 3484. skũlti 77:76
 3485. skiĩvyti 49:64
 3486. skũndyti 69:39
 3487. skũnti 140:40
 3488. skipstýti 70:39
 3489. skirdýti 69:39,40
 3490. skũrstyti 70:39,42
 3491. skũrti 88':40
 3492. skũsti 77:76
 3493. skýsti 77:76
 3494. sklaidýti 72:39
 3495. sklaistýti 70:39
 3496. sklambýti 72:39
 3497. sklandýti 55:62
 3498. sklastýti 70:39
 3499. skleĩsti 91:40
 3500. skleĩmbti 91:38
 3501. sklėpyti 49:40
 3502. skliaudýti 62:62
 3503. skliaũsti 91:40
 3504. skliaustýti 70:39
 3505. skliautýti 72:62
 3506. skliõrytis 49:33
 3507. sklũsti 77:64,76
 3508. skliũtyti 49:38

3509. sklõnytis 29:8
 3510. skõbnyti 49:39
 3511. skõbti 76:76
 3512. skõbti 94:38
 3513. skõlyti 49:43
 3514. skõmyti 49:40
 3515. skõrbyti 49:40
 3516. skrabāčyti 49:41
 3517. skrāblyti 49:43
 3518. skrabūčyti 49:37
 3519. skraibýti 72:39
 3520. skraibstýti 70:39
 3521. skraidýti 55:59
 3522. skraistýtis 70:20
 3523. skraitýti 55:39
 3524. skrambālyti 49:38
 3525. skrambýti 55:38
 3526. skrambsóti 67:65
 3527. skramdýti 69:39
 3528. skramsóti 67:66
 3529. skrandýti 69:39
 3530. skraubstýtis 70:14
 3531. skrēbsóti 67:22
 3532. skrūbti 73:70,76
 3533. skreĩblyti 49:55
 3534. skrūsti 73:76
 3535. skriaũsti 91:37
 3536. skrūblyti 49:37,55,64
 3537. skribūčyti 49:37
 3538. skríčti 128:64
 3539. skrindyti 69:59
 3540. skriódyti 72:39
 3541. skrióstyti 70:39
 3542. skruplytis 49:19
 3543. skrūsti 101:64
 3544. skróbyti 49:40
 3545. skrobsóti 67:72
 3546. skródyti 3:39
 3547. skrósti 34:40
 3548. skróstyti 70:39
 3549. skrubūčyti 49:37
 3550. skrúobstytis 70:11
 3551. skrūpyti 49:37
 3552. skrūpsóti 67:57
 3553. skrūpstytis 70:13
 3554. skrupulytis 49:14
 3555. skrūsti 77:76
 3556. skubātytis 49:17
 3557. skubýti 44:54
 3558. skūbti 77:64,64i
 3559. skubūrchyti 49:37
 3560. 1.skūdyti 3:37
 3561. 2.skūdyti 49:40
 3562. 1.skūdnyti 49:37
 3563. 2.skūdnyti 49:40
 3564. skūdryti 49:64
 3565. skūndytis 72:10
 3566. skūpyti 49:43
 3567. skuřdyti 69:37
 3568. skūryti 49:40,43
 3569. skuřsti 77:72
 3570. skūrti 94:76
 3571. skusdýti 69:39
 3572. skūsti (*skūta*) 106:40
 3573. -skūsti (*skuńda*) 77:56i
 3574. skūsti 97:43
 3575. skūtyti 49:39
 3576. skūtýti 49:76
 3577. skūtytis 49:13
 3578. skvarbýti 72:39
 3579. skvirbsóti 67:71
 3580. slabādyti 49:40
 3581. slabdýti 69:37
 3582. slaikstýtis 70:20
 3583. slaistýtis 70:20
 3584. slambýtis 72:21
 3585. slamdýtis 72:21
 3586. slankýti 55:64
 3587. slankstýti 70:62
 3588. slapýti 72:40
 3589. slapstýti 70:42
 3590. slātyti 3:64

3591. slaugýti 28:43
 3592. slaugstýtis 70:18
 3593. slēgytis 55:34
 3594. slēgti 73':40,43,51
 3595. slēpti 116:43
 3596. sliaūkti 91:40,64
 3597. sliēdyti 49:37
 3598. slūmpsoti 67:65
 3599. slinksóti 67:77
 3600. sliñkti 105:76
 3601. slýsti 77:76
 3602. sliūbyti 49:40
 3603. sliūksóti 67:65,77
 3604. sliuōgti 94:64
 3605. slógstyti 70:39
 3606. slopdýti 69:37
 3607. slópti 76:76
 3608. slovýti 49:43
 3609. slūdyti 49:43
 3610. slugdýti 69:37
 3611. slūgóti 68:65,77
 3612. slūgsóti 67:65,71
 3613. slūgstyti 70:37
 3614. slūgti 77:76
 3615. slúkyti 72:64
 3616. slūksyti 71:64
 3617. slukštýtis 70:19
 3618. sluokstytis 70:21
 3619. slūžyti 49:54
 3620. smagýti 72:41
 3621. smagyti 49:43
 3622. smagztýti 70:39
 3623. smaigýti 72:39
 3624. smaigstýti 70:39
 3625. smaīlyti 49:40
 3626. smailýtis 72:11
 3627. smaižýti 72:43
 3628. smàksyti 48:43
 3629. smaksóti 56:55
 3630. smālyti 49:40
 3631. smalkýti 72:40
 3632. smalkstýtis 70:11,21
 3633. smaltstýtis 70:21
 3634. smarāčyti 49:17
 3635. smarādyti 49:37
 3636. smarāžyti 49:37
 3637. smarksóti 67:55
 3638. smartūlyti 49:40
 3639. smarūdyti 49:37
 3640. smaugýti 72:42
 3641. smāugyti 55:39
 3642. smaugstyti 70:39
 3643. smāugti 92:40
 3644. smaukýti 55:42
 3645. smaūkti 92:40
 3646. smegdýti 69:39,42
 3647. smeigstýti 70:39
 3648. smūgti 73:70,76
 3649. smeīgti 91:40
 3650. smėksóti 67:55
 3651. smėlyti 49:76
 3652. sm-īkti 91:46
 3653. smeīkti 91:51
 3654. smigdýti 69:40
 3655. smygsóti 67:77
 3656. smūgti 77:76
 3657. smilkýti 8:40
 3658. smilksėti 159:46m
 3659. smīlkti 77:76
 3660. smirdėti 141:78
 3661. smūrsti 77:76i
 3662. smōgti 94:54
 3663. smoksóti 56:55
 3664. smōžyti 49:40
 3665. smuīkyti 49:64
 3666. smukdýti 69:37
 3667. smūksóti 67:65
 3668. smūkti 77:76
 3669. smulksóti 67:75
 3670. smurgsóti 67:65
 3671. smūtyti 49:37
 3672. smūtnyti 49:37

3673. snaigýti 55:75
 3674. snapsóti 67:71
 3675. snarksóti 67:71
 3676. snarpsóti 67:71
 3677. snigðýti 69:37
 3678. snugti 78:76
 3679. snioksóti 67:71
 3680. sniuboti 57:65
 3681. sniüksóti 67:71
 3682. sniupsóti 67:71
 3683. snobsóti 67:71
 3684. snoksóti 67:55
 3685. snopsóti 67:71
 3686. snöstyti 47:39
 3687. snücyti 49:72
 3688. snúdyti 49:30
 3689. snüpsóti 67:71
 3690. snústi 77:72
 3691. sodýti 34:40
 3692. södneyti 49:38
 3693. södryti 49:40
 3694. sömyti 49:41
 3695. sopėti 84':57
 3696. sópti 76:56i
 3697. spaistýti 70:39
 3698. spaitýti 72:39
 3699. spaitýtis 72:7
 3700. spakājyti 49:37
 3701. spaksóti 67:55
 3702. spándyti 72:39
 3703. spangsóti 67:55
 3704. spañgti 74:70
 3705. spárdyti 53:42
 3706. spargýti 72:37
 3707. spasābyti 49:43
 3708. spąstyti 70:39
 3709. spáudyti 55:42
 3710. spaugýti 46:70
 3711. spáusti 92:43
 3712. spáustyti 70:42
 3713. speīsti 91:43

3714. sp-ndyti 72:40
 3715. spengðýti 69:37
 3716. speñgti 91:55
 3717. sperččytis 49:11
 3718. spēsti 91:40
 3719. spēti 81:56
 3720. spučyti 49:37
 3721. spičgti 91:55,64
 3722. spičsti 91:43,64
 3723. 1.spygsóti 56:55
 3724. 2.spygsóti 67:76
 3725. spugti 77:64
 3726. spyksóti 67:55,76
 3727. spiłgti 77:76
 3728. spindėti 154:78
 3729. spingsóti 9:75
 3730. spurdyti 69:40
 3731. spurgyti 34:40
 3732. spurgti 77:76
 3733. spurti 88':54
 3734. spuști 77:43
 3735. -spīsti 77:76i
 3736. spýtyti 49:54
 3737. spuťryti 40:55
 3738. spjáudyti 6:42
 3739. spjáuti 95:64
 3740. spoksóti 67:55
 3741. spòryti 49:43
 3742. spragėti 109:76
 3743. spragsėti 157:76
 3744. spráigyti 55:62
 3745. spraignýti 70:42
 3746. 1.sprándyti 55:42
 3747. 2.sprándyti 72:42
 3748. sprángdyti 69:39
 3749. sprangýti 72:37,39
 3750. sprangstýti 70:39
 3751. spranýti 49:39
 3752. sprąstyti 72:39
 3753. spráudyti 72:39
 3754. spráusti 92:43

3755. sprěčyti 49:54
 3756. sprengsėti 156:69m
 3757. sprengstýti 70:40
 3758. spręsti 91:43
 3759. spriáudyti 3:42
 3760. spríegti 91:43,54
 3761. sprigätyti 49:43
 3762. sprigsóti 67:77
 3763. springdýti 69:37
 3764. springsóti 67:71
 3765. spriñgti 77:69m
 3766. sprógdyti 69:37
 3767. sprógti 76:76
 3768. sproksóti 67:55
 3769. sprūditi 49:64
 3770. sprúdoti 57:65
 3771. sprūknyti 49:42
 3772. sprūkti 77:64
 3773. sprūsti 77:76
 3774. spūdėti 155:72,78
 3775. spúdoti 57:65
 3776. spūistytis 70:17
 3777. spūktytis 48:19
 3778. spunksóti 67:55
 3779. spuogýti 49:70
 3780. spurdėti 85:61
 3781. spurýti 49:76
 3782. spursóti 67:65
 3783. spūrti 94:76
 3784. sraigýti 72:39
 3785. sraigyti 72:39
 3786. srėbdýti 69:36
 3787. srėbti 116:38
 3788. sríegti 91:43
 3789. srųgti 77:76
 3790. sriubdýti 69:36
 3791. sriubýti 72:37
 3792. sriúbityti 72:41
 3793. sriubstýti 70:39
 3794. sriúobstyti 70:39
 3795. srövyti 49:37
 3796. srúdyti 6:37
 3797. srúobstyti 70:39
 3798. srúti 94:76
 3799. stabāryti 49:37
 3800. stabdýti 6:37
 3801. 1.stabýti 72:37
 3802. 2.stabýti 72:37
 3803. stābyti 72:40
 3804. stabučyti 49:37
 3805. staigýti 55:78
 3806. staigstyti 70:10
 3807. stáikstyti 70:53
 3808. 1.staipýti(s) 72:39,(18)
 3809. 2.staipyti 72:39
 3810. staipstýtis 70:18
 3811. stakarytis 49:27
 3812. stakòrytis 49:27
 3813. stalañpyti 49:38
 3814. stalbdyti 69:37
 3815. stalgti 74:56
 3816. stamañtryti 49:37
 3817. stambýti 49:76
 3818. stanāvyti 49:37,40
 3819. stapýti 72:37
 3820. stapýtis 72:25
 3821. starāčytis 49:11
 3822. starañgyti 49:40
 3823. -statydyti 69:40
 3824. statýti 8:40
 3825. staugdyti 69:37
 3826. stāugti 92:64
 3827. stebečlyti 49:44,55
 3828. stebėti(s) 150:(14),44
 3829. stebýti 72:37
 3830. stūbti 73:70
 3831. steĩgti 91:40
 3832. stelbti 91:51
 3833. stembstýti 70:74
 3834. stenėti 99:64
 3835. st-ngdyti 69:37
 3836. stengsóti 67:65

3837. st-ngti(s) 91:(11),57
 3838. sterēžyti 49:54
 3839. stibdyti 69:37
 3840. stūčyti 49:64
 3841. stiēbti(s) 91:(19),76
 3842. stiegti 91:40
 3843. stiēgti 91:37
 3844. stýgoti 57:66
 3845. stygsóti 67:78
 3846. stūgti 77:57,58
 3847. stýgti 77:70
 3848. stūklyti 49:40
 3849. stykoti 57:78
 3850. styksóti 67:78
 3851. stīlbt 77:76
 3852. stūldyti 69:37
 3853. stimpsóti 67:78
 3854. stūngdyti 69:37
 3855. stingsóti 67:54
 3856. stūngti 77:70,76
 3857. stipdyti 69:37
 3858. stypsóti 67:65
 3859. stūpti 77:70
 3860. stīřčyti 49:64
 3861. stūrdyti 69:37
 3862. 1.stýryti 49:39
 3863. 2.stýryti 49:37
 3864. stūrkyti 72:40
 3865. stirksóti 67:78
 3866. stýroti 12:77
 3867. stirpsóti 67:78
 3868. stūrti 77:72,78
 3869. stūrtyti 49:38
 3870. stýžyti 49:64
 3871. stoksóti 67:78
 3872. stóti 103:64
 3873. stovėti 153:65
 3874. strabūčyti 49:43
 3875. strāčyti 49:37
 3876. straigýti 72:39
 3877. stráigyti 72:39
 3878. straikýtis 72:10,20
 3879. straīnytis 49:8
 3880. straipstyti 70:18
 3881. strājyti 49:40
 3882. straksėti 157:61
 3883. stramāšyti 49:37
 3884. stramāžyti 49:37
 3885. strāmyti 49:37
 3886. stramūžyti 49:37
 3887. strānytis 49:8
 3888. strapālyti 49:37
 3889. strapāšyti 49:37
 3890. strāvyti 49:45
 3891. stremūkyti 49:37
 3892. stremūčyti 49:37
 3893. strýdytis 49:11
 3894. strigdýti 69:37
 3895. strūgnytis 49:19
 3896. strygóti 68:77
 3897. strygsóti 67:77
 3898. strūgti 77:76
 3899. strýkyti 49:39
 3900. striksėti 159:61
 3901. strioksoti 9:64
 3902. striošyti 49:37
 3903. stripalytis 49:21
 3904. striūksóti 67:78
 3905. striūnyti 49:43
 3906. striūnyti 49:70
 3907. strūžyti 49:64
 3908. strōčyti 49:54
 3909. strōšyti 49:37
 3910. strōvyti 49:40
 3911. strumyti 49:37
 3912. strūnyti 49:40
 3913. stubuřčyti(s) 49:64,(8)
 3914. stūčyti 49:37
 3915. stugdyti 69:37
 3916. stuiryti 49:37
 3917. stūksóti 67:78
 3918. stūlbt 77:70

3919. stùlmyti 49:64
 3920. stulpsóti 67:65
 3921. stuũmbryti 49:43
 3922. stũmdyti 55:39
 3923. stũmti 88':40,43
 3924. stunksóti 67:78
 3925. stuoksóti 67:78
 3926. stuopsóti 67:55
 3927. stũpyti 49:43,64
 3928. stũpyti 49:37
 3929. stvárstyti 70:42
 3930. súdyti 33:40
 3931. sũdyti 49:43
 3932. sũkti 106:43,64
 3933. sũlpyti 32:41
 3934. sũlpstýtis 70:20
 3935. -sũnyti 49:40
 3936. sunkstýti 70:36
 3937. suñkti (*suñkia*) 97:40
 3938. suñkti (*suñksta*) 77:70
 3939. súodyti 3:40
 3940. suõkti 94:64
 3941. -súolyti 49:43
 3942. supstýti 70:39
 3943. sũpti 106:43
 3944. sũrdyti 6:40
 3945. sũrýti 46:76
 3946. sũsti 77:70,76
 3947. sváidyti 55:42
 3948. svaĩgti 74:56
 3949. svaitytis 12:27
 3950. svarbýti 3:43
 3951. svarstýti 70:42
 3952. svėčyti 49:43
 3953. -sveikātyti 49:37
 3954. sveĩkti 73:70
 3955. sv-rdėti 146:70,76
 3956. sv-rdyti 6:37
 3957. -svėrýti 49:76
 3958. sv-řti 86':43,52
 3959. svėtyti 49:43
 3960. svidėti 87:78
 3961. svĩčesti 128:43
 3962. svĩegti 91:43
 3963. svũgti 77:56
 3964. svũlyti 49:37
 3965. svũlti 77:78
 3966. svýroti 10:77
 3967. svũrti 94':70,76
 3968. svũsti 77:76
 3969. -svýsti 77:58'
 3970. šaipýti(s) 72:43,(12,28)
 3971. šakýti 40:76
 3972. šaknýti 49:76
 3973. šáldyti 69:37
 3974. šálti 100:72,78
 3975. šamātyti 49:38,41
 3976. šárvyti 49:40
 3977. šāšti 34:70
 3978. šaũkdýti 69:37
 3979. šaũkti 92:43
 3980. šauti 96:40
 3981. šėlýti 49:70
 3982. šelmýti 49:64
 3983. šelmyti 49:37
 3984. šelpti 91:43
 3985. šėłti 92':72,78
 3986. šėpsóti 67:77
 3987. šėpšóti 67:77
 3988. šũpti 73:70
 3989. š-rdyti 69:39
 3990. šerkšnýti 49:76
 3991. š-rti 95:37
 3992. š-rtis 95:25
 3993. šiėpti 91:43,64
 3994. šũkti 106:40,64
 3995. šũldyti 6:40
 3996. šũlti 77:70,76
 3997. šypsóti(s) 7,(67):72,(12,28)
 3998. šũpti 77:76
 3999. šũřdýti 49:37,57
 4000. šĩřsti 77:72

4001. šiupsóti 67:65
 4002. šiurpsóti 67:77
 4003. šiurpti 77:70
 4004. šiùrti 94':70,76
 4005. šlaistýtis 70:8,21
 4006. šlakėti 109:75m
 4007. šlakýti 72:39
 4008. šlakstýti 70:39
 4009. šlamėti 100':76
 4010. šlañšti 92:40,76
 4011. šlàpti 74:70,76
 4012. šlaukýti 72:39
 4013. šlaukstýtis 70:8
 4014. šleĩkti 91:40
 4015. šlėkti 73':38
 4016. šleñšti 91:40,76
 4017. šlepsėti 156:38,61
 4018. šlėpsóti 67:77
 4019. šliaukýti 72:39
 4020. šliaũkti 91:38
 4021. šliaužýti 55:62
 4022. šliaũžti 91:64
 4023. šliėti 97':43
 4024. šlũkti 77:76
 4025. šlỹpti 77:76
 4026. šlýtoti 68:65
 4027. šlýti 94':54,76
 4028. šliũksóti 67:77
 4029. šliũkstýti 70:77
 4030. šlùbti 77:70
 4031. šlúostyti 70:39
 4032. šlúoti 103':40
 4033. šmaikštýti 54:61
 4034. šmaižýti 55:62
 4035. šmaukštýti 55:61
 4036. šmėksóti 9:75
 4037. šmėkštyti 12:61
 4038. šmyksóti 9:75
 4039. šmųryti 49:41
 4040. šmũksóti 67:65
 4041. šnabždėti 109:64,76

4042. šnairýti 55:53
 4043. šnarėti 100':70,76
 4044. šnařkšti 92:64,70
 4045. šnařpšti 92:64,70
 4046. -šnárti 91':70i,76i
 4047. šnekėti 108:43
 4048. -šnũkti 73:64i
 4049. šnibždėti 110:64,76
 4050. šniõkšti 94:70,76
 4051. šniõryti 49:38,41,75
 4052. šnióti 106:41
 4053. šnỹpšti 97:64
 4054. šnirpšėti 159:75
 4055. šniřpšti 97:64
 4056. šniřpti 97:70
 4057. šniũrkšyti 49:69
 4058. šniuřkšti 97:64
 4059. šniùrti 77:70
 4060. šókti 80':64
 4061. šũkti 77:54
 4062. šũnyti 49:43
 4063. šùsti 77:78
 4064. švaĩlyti 49:41,75
 4065. švaipsotis 67:28
 4066. 1.švaistýti 70:42
 4067. 2.švaistýti 70:62
 4068. švaitýti 72:42
 4069. švàpsyti 45:69
 4070. švāryti 3:40
 4071. šveĩsti 91:40
 4072. šviešti 91:43,51,78
 4073. švyksóti 67:76
 4074. švĩłpti 97:64
 4075. švũnkti 119:76
 4076. švirķšti 97:40,76
 4077. švũrkštyti 49:64
 4078. švųsti 77:76
 4079. švitėti 110:78
 4080. švytėti 155:78
 4081. švõkšti 94:70,76
 4082. táikyti 72:37,40,54

4083. táikstyti 70:36
 4084. taisýti 72:40
 4085. takšóti 67:66,78
 4086. talaĩbyti 49:38
 4087. talāžyti 49:64
 4088. taĩkyti 49:54
 4089. talkšóti 67:77,78
 4090. talpýti 72:37
 4091. -talpstýti 70:36
 4092. talūzyti 49:64
 4093. tálžyti 55:41
 4094. tampýti 72:42
 4095. -tapdýti 69:37
 4096. tapýti 72:39
 4097. tàpti 74:56,58'
 4098. tarabānyti 49:43
 4099. tarābyti 49:43
 4100. tarabōnyti 49:43,64
 4101. -taraĩbyti 49:39
 4102. tarambōnyti 49:43
 4103. taraĩdyti 49:43,64
 4104. tárdyti 69:37
 4105. tarýti 8:43
 4106. taĩkšti 92:64,76
 4107. tarpýti 72:37
 4108. taĩpti 74:70,76
 4109. tarstýtis 70:10
 4110. taršýti 72:39
 4111. tarškėti 83':75m
 4112. taĩti 8:43
 4113. tašýti 55:41
 4114. tašýti 72:38
 4115. 1.taškýti 55:39
 4116. 2.taškýti 72:36
 4117. taupýti 55:43
 4118. taukšėti 157:61
 4119. taũkti 92:76
 4120. tausýti 72:37,43
 4121. tauškėti 83':64;75m
 4122. taũzyti 49:64
 4123. teĩkti 91:43
 4124. tekėti 107:76
 4125. tekšėti 156:61,75m
 4126. tekšóti 67:66,78
 4127. tčkšti 95:40,51
 4128. tũkti 73:57,58
 4129. telčžyti 49:38,41
 4130. telkšóti 67:77,78
 4131. teĩkti 91:43
 4132. teĩžti 91:64,76
 4133. t-mdyti 69:37
 4134. teĩpti 91:40,43
 4135. t-mti 90':76
 4136. tenėti 108:76
 4137. tũpti 111:40
 4138. teĩlyti 49:40
 4139. terliũzyti 49:40
 4140. teĩšti 91:40
 4141. tčsti 91:40
 4142. teškėti 108:75m
 4143. težėti 108:76
 4144. tũžti 73:70,76
 4145. tičkšti 91:43
 4146. tičsti 91:40
 4147. tũgnyti 49:43
 4148. tikėti 154:44,49,55
 4149. týkoti 57:55
 4150. tykšóti 67:78
 4151. tũkšti 77:75m
 4152. tũkti 77:57,58
 4153. tũldyti 69:37
 4154. tylėti 155:65
 4155. tiĩpti 105:58
 4156. tũlti 77:64,76
 4157. tiĩžti 77:76,78
 4158. tĩmpsóti 67:65
 4159. tĩngėti 154:66
 4160. tũngti 77:64
 4161. tũnti 102:56
 4162. tĩpsóti 67:65
 4163. tũrdyti 69:37
 4164. tĩrdýti 69:37

4165. tīrpýti 72:37
 4166. tīřpti 77:76
 4167. tųrti 88':44
 4168. týsoti 68:65
 4169. tųsoti 10:77
 4170. tųsti 77:76
 4171. tųžti 77:76
 4172. tōlti 93':64,76
 4173. tōpyti 49:37
 4174. topsóti 67:66
 4175. traidýti 72:37
 4176. tráiškyti 72:36
 4177. traksėti 157:75m
 4178. trakšėti 157:76
 4179. trakšóti 67:78
 4180. traľdyti 49:43
 4181. trámdyti 69:37
 4182. trandýti 49:76
 4183. trankýti 55:42
 4184. traškėti 109:76
 4185. tratėti 109:75m
 4186. tráukytis 61:26
 4187. tráukti 92:43
 4188. trėkšti 91:40
 4189. trėkti 95:40
 4190. treřpti 91:38
 4191. treřkti 91:54
 4192. trešėti 108:78
 4193. treškėti 108:75
 4194. trųsti 73:76
 4195. tręšti 91:40
 4196. triaūnyti 49:38
 4197. triesti 128:70
 4198. trikdýti 69:37
 4199. trýkšti 77:76
 4200. trųkti 77:70,76
 4201. trųmti 77:70
 4202. trynėti 155:46
 4203. trinýti 49:39
 4204. trinkėti 85':75m
 4205. trinksėti 159:75m

4206. -trųnkti 77:76i
 4207. triñkti 105:40
 4208. trųnti 89:41
 4209. trýpti 97:40,61
 4210. triūnyti 49:76
 4211. triūsti 97:64
 4212. triüşti 77:76,78
 4213. trókšti 76:57,72
 4214. tronytis 49:33
 4215. tropyti 49:54
 4216. trųkti 77:66,78
 4217. trůkti 77:57,58,76
 4218. trūnýti 46:78
 4219. tųkti 77:70
 4220. túnoti 10:65
 4221. 1.tuōkti 94:40;49
 4222. 2.tuōkti 94:40;49
 4223. tupdýti 69:37
 4224. tupėti 154:65
 4225. tųpti 118:64
 4226. turėti 154:44
 4227. tuřkšti 97:64
 4228. tuřkti 97:64
 4229. tuřlyti 49:61
 4230. tursóti 19:65
 4231. tuřsti 77:70,76
 4232. tųsti 77:76
 4233. túžti 77:72
 4234. tvaiskýti 72:39
 4235. tvaksóti 67:78
 4236. tvānyti 49:43
 4237. tvankýti 55:40
 4238. tvanksóti 67:77
 4239. tvankstýtis 70:30
 4240. tvárdyti 69:37
 4241. tvarkýti 72:40
 4242. tvaroti 68:40
 4243. tvarsýtis 60:62
 4244. tvárstyti 70:39
 4245. tv-rti 116:40,43
 4246. tvičksti 91:54,76

4247. tvyksóti 9:78
 4248. tvũlgyti 72:39
 4249. tvũlkyti 72:37
 4250. tvilksėti 159:75m
 4251. tvũlkti 77:45,78
 4252. tvýloti 57:65,77
 4253. tvũndyti 69:37
 4254. tvinksėti 159:75m
 4255. tviñkti 77:76
 4256. tvũnti 94:76
 4257. tvũrkti 77:70
 4258. tvýroti 5:78
 4259. tvirsóti 19:65
 4260. tvũrtyti 72:40
 4261. tvũskyti 65:75
 4262. tvyskoti 68:78
 4263. tvoksóti 67:78
 4264. tvóti 107:54
 4265. ũdyti 49:43
 4266. ugdýti 69:37
 4267. ùiti 98:37
 4268. ũkstýtis 70:33
 4269. ũmyti(s) 49:37,(17)
 4270. úosti 94:49
 4271. úostyti 70:42
 4272. ùrbyti 49:40
 4273. uřgzti 97:64
 4274. ũryti 49:37
 4275. uržýti 72:40
 4276. *ústì ? :40
 4277. ũžyti 49:37
 4278. -ũžti 77:64i,76i
 4279. ũžti 97:78
 4280. vaĩdytis 49:11
 4281. vaikýti 55:36
 4282. váikštyti 54:64
 4283. vainyti 49:43
 4284. vaipýtis 72:18
 4285. vaisýti 72:37
 4286. váistyti 72:40
 4287. vaksyti 48:43
 4288. vakšóti 67:65
 4289. valdýti 12:43
 4290. válgyti 72:40
 4291. valýti 72:40
 4292. valkýti 72:40
 4293. valkstýti 70:39
 4294. vaĩbryti 49:61,64
 4295. vámčyti 49:61
 4296. vampātyti 49:61
 4297. vampāzyti 49:61
 4298. vaĩpyti 49:61
 4299. vampsóti 67:65
 4300. vaĩnzdyti 49:64
 4301. vandenýti 49:76
 4302. vāngstyti 70:53
 4303. vāpnýti 49:41,64
 4304. vařčyti 49:64
 4305. vařdyti 49:42
 4306. vařgti 74:72
 4307. varýti 72:37
 4308. varpýti 72:39
 4309. vārstyti 70:39
 4310. vartýti 72:39
 4311. varžýti 72:40
 4312. veĩkti 91:40,64,76
 4313. veĩsti 91:37
 4314. veizdėti 133:44
 4315. *vėlėti 140:57
 4316. vėlyti 49:55,57
 4317. v-lti 116:40
 4318. v-mti 95:70
 4319. v-ngti 91:54
 4320. vėpsóti 67:65
 4321. veřgti 91:37
 4322. veřkti 91:70
 4323. veřsdyti 69:37
 4324. veřsti 91:40
 4325. v-rtėti 147:76
 4326. v-rti 95:40
 4327. veřžti 91:43
 4328. vųsti 111:43

4329. věsti 75:76
 4330. vešěti 106:78
 4331. větyti 72:40
 4332. veždýti 69:37
 4333. věžěti 147:43
 4334. věžyti 49:42
 4335. vūžti 111:43
 4336. vičlyti 49:40
 4337. vičnyti 49:40
 4338. vičptis 91:19
 4339. viešěti 150:66
 4340. výkdyti 69:40
 4341. výkyti 72:37
 4342. vŷkti 77:78
 4343. vūlgyti 72:37
 4344. vŷlyti 49:40
 4345. vilkěti 154:44"
 4346. vilkstýti 70:36
 4347. viłkti 105:43
 4348. viłnýti 49:37,76
 4349. *-vilti (*vilsta*) 140:43
 4350. vūlti (*vūlia*) 118:37
 4351. vūmdyti 69:37
 4352. vūnytis 49:21
 4353. vypsóti 67:65
 4354. vūpti 77:70,76
 4355. vŷpti 77:70,76
 4356. viřbyti 49:40
 4357. viřbti 77:76
 4358. vūrkdyti 69:37
 4359. vūrkšti 77:76
 4360. -vūrkti 77:70i
 4361. virpěti 85':75m
 4362. virpsóti 67:77
 4363. -vūrpti 77:76i
 4364. viřsti 77:70,76
 4365. viřsyti 49:43
 4366. vūrti (*v-rda*) 105:40,78
 4367. vūrti (*vŷra*) 77:76
 4368. vūsti 77:70
 4369. -výsti (*vyd-*) 77:46
 4370. výsti (*vyt-*) 77:76
 4371. výstyti 70:39,40
 4372. vŷti 105:37,43
 4373. 1.-vytýti 49:76
 4374. 2.vytýti 49:61
 4375. vóbyti 49:37
 4376. vódyti 49:54
 4377. vōgti 117:43
 4378. (-)vókti 94:40,(49)
 4379. vōlyti 49:40
 4380. vómyti 49:54
 4381. vōžti 94:43
 4382. zagnyti 49:64
 4383. zambātyti 49:64
 4384. zañbyti 49:64
 4385. zauksóti 67:66
 4386. zaũnyti 49:64
 4387. ziřzti 97:64
 4388. zūzti 77:57
 4389. zŷzti 97:64
 4390. zmŷkti 73:76
 4391. zùiti 98':64
 4392. zumsóti 67:65
 4393. zuřdyti 49:37
 4394. zuřnyti 49:64
 4395. zurpsóti 67:65
 4396. zurzěti 85':64
 4397. zùzlyti 49:39
 4398. zvaksoóti 67:65
 4399. zvauksóti 67:66
 4400. žabáldyti 69:37
 4401. žagāryti 49:38
 4402. žaibŷti 72:49
 4403. -žáidyti 72:40
 4404. žáimytis 49:21
 4405. žáĩsti 92:43,54,64
 4406. žāgti (*žāgia*) 114:40
 4407. žāgti (*žānga*) 74:64
 4408. žálti 91':76
 4409. žangýti 55:62
 4410. žangstýti 70:59

4411. žárdyti 72:38
 4412. žargdýti 69:62
 4413. žargýti 72:62
 4414. žargstýti 70:59
 4415. žarstýti 70:39
 4416. žavėti 151:49
 4417. žėbyti 49:38
 4418. žeīsti 91:40
 4419. *žėgti 140:69
 4420. ž-ldyti 69:37
 4421. ž-lti 116:56;51,76
 4422. žeñgti 128:43,64
 4423. žėrėti 152:78
 4424. žergdýti 69:37
 4425. žeřgti 91:43,64
 4426. ž-řti 86':40,78
 4427. -žiaunyti 49:42
 4428. žibėti 111:78
 4429. žibšėti 159:75m
 4430. žybsėti 160:75m
 4431. žybsóti 67:78
 4432. -žųbti 77:76i
 4433. žydėti 127:78
 4434. žičbti 91:37
 4435. žiedyti 49:76
 4436. žičsti 91:40
 4437. žųldyti 69:37
 4438. -žýlyti 49:38
 4439. žųlti 94':70
 4440. žųndyti 72:37
 4441. žinóti 68:48
 4442. -žųnti 77:46
 4443. žiódyti 69:37
 4444. žiopsóti 67:55
 4445. žióti 107':43
 4446. žirgsóti 67:65
 4447. žųrti 94':76i,78
 4448. žýsti 77:76i
 4449. ž=sti 106:43
 4450. žiūrėti 155:44,49
 4451. žiurksóti 67:55
 4452. -žųrti 94':64i
 4453. žlagsóti 67:77
 4454. žlagstýti 70:39
 4455. žlaũgti 92:40
 4456. žlėgti 95:38,43
 4457. žliugsėti 159:75m
 4458. žliugsóti 67:78
 4459. žliurgsóti 67:77
 4460. žlugdýti 69:37
 4461. žlugsóti 67:78
 4462. 1.žlùgti 77:76
 4463. 2.žlùgti 77:40
 4464. žnáibyti 72:42
 4465. žnýbti 75':43,54
 4466. žósti 134:43
 4467. žudýti 69:37
 4468. žúti 94':70,76
 4469. žvalgýti 72:43
 4470. žvalgstýtis 70:84
 4471. žvãñgti 83':75m
 4472. žveļgti 91:43,54
 4473. žv-ngti 91:64
 4474. žviėgti 91:64
 4475. žvigdýti 69:37
 4476. žvýgyti 72:37
 4477. žvygsóti 67:78
 4478. žvųgti 77:76
 4479. žvilgėti 85':78
 4480. žvilgsėti 159:53
 4481. žvųlti 94':76,78

Latvių kalba

1. adīt 72:38
 2. aīkstītiēs 70:21
 3. aīrīt 72:64
 4. àisīt 72:64

5. âkstît 70:40
6. ałkt 74:72
7. âmîtiês 3:21
8. aṃplît 49:64
9. ârdît 69:40
10. ařt 115:43
11. aųgt 80:70,76
12. àusîtiês 72:11
13. aųst 130:40
14. àust 74:76
15. àut 103':40
16. -âvît 72:40
17. badît 72:39
18. bařdît 69:37
19. bakstît 70:38
20. bałstît 70:40
21. bàlzît 72:40
22. bārstît 70:39
23. bārt 88:43
24. bàudît 72:43
25. bâzît 72:39
26. bedît 72:40
27. bêgt 79':64
28. buįgt 92:40
29. bēřt 95:38
30. bīdît 69:37,39
31. bidzît 49:37
32. bikstît 70:38,41
33. bikstîtiês 70:7
34. buřkstît 72:38
35. biřt 77:75m
36. bîstîtiês 70:7
37. blaizît 72:42
38. blândîtiês 72:21
39. blāstîtiês 70:32
40. blaižgît 49:64
41. bludît 49:64
42. bluôdîtiês 72:21
43. bluôstîtiês 70:22
44. bļaustîtiês 70:20
45. bļaût 116:64
46. braũcît 72:42
47. bràukt 92:40,64
48. brīdît 72:37,43
49. brīnîtiês 72:14
50. brist 101:64
51. budît 72:37
52. būdzît 44:37
53. buñît 72:38
54. buknît 29:42
55. buksnît 49:42
56. buõknît 49:42
57. buõkstît 72:43
58. buõkstîtiês 70:21
59. buozît 72:40
60. buñît 72:38
61. buřt 88':43
62. buřzît 72:38
63. bût 102:72,78
64. -capstît 72:42
65. cełt 116:43
66. cept 111:40,76
67. cųnît 3:43
68. cīrkstîtiês 4:11
69. ciłt 102:76
70. cųnît(iês) 72:43,(11)
71. cųřpt 105:38
72. cųrst 105:38,40
73. cųřstît 70:39
74. čadît 72:40
75. čalît 49:64
76. čaũnît 49:61
77. čikstît 72:3
78. čųnîtiês 72:11
79. čīrkstît 49:75
80. čisnît 72:40
81. čudît 72:37
82. čuñnît 49:38
83. čuknît 3:38
84. čuksnît 3:38
85. čukstît 4:64
86. čũkstît 4:64

87. čuōmītiēs 72:21
88. čūpstīt 70:42
89. čurdīt 72:38
90. čuslīt 72:38
91. čusnītiēs 3:21
92. daīdzīt 72:39
93. daīrītiēs 72:14
94. dakstīt 70:42
95. dākstīt 70:42
96. dalīt 72:40
97. dārdēt 109:75m
98. darīt 72:40
99. dāsīt 70:42
100. daūzīt 72:42
101. degt (*deg*) 111:76
102. degt (*dedz*) 91:40
103. delīt 72:40
104. dūlīt 49:40
105. demīt 49:43
106. derēt 99':43,64
107. derglīt 49:40
108. duxīt 70:39
109. dēt 139:40,64
110. dīdīt 69:37
111. dīglīt 49:37
112. diīt 77:76
113. dimīt 49:43
114. dirbītiēs 49:11
115. dracīt 44:43
116. dramzīt 72:37,38
117. draškīt 49:39
118. drāzt 94:38
119. drāztīt 70:39
120. drisnīt 49:40
121. drūmstīt 70:38
122. dūcīt 8:38
123. dukņīt 49:41,64
124. duksnīt 72:53
125. dukstīt 70:53
126. duļnīt 49:41
127. duôt 139:43
128. duřstīt 70:39
129. duřt 88':40
130. dūšīt 49:37
131. dzanīt 55:39
132. dzeļstīt 70:39
133. dzeļt 116:54,56
134. dzeļtīt 49:39
135. dzeļtrīt 49:39
136. dzeřt 116:40
137. dziēdāt 123:43
138. dzūmt 95:70
139. dzīrdīt 72:31
140. dzūrksīt 49:75
141. dziřt 98:43
142. dzūt 104:37
143. dzīt (102):70
144. ēst 138:40
145. gadītiēs 72:15
146. gaidīt 72:43
147. gainīt 55:36
148. galdīt 5:38
149. gandarīt 72:54
150. ganīt 72:37
151. gānīt 72:43
152. gankstītiēs 70:21
153. gastīt 49:40
154. gāstītiēs 70:26
155. gaudīt 69:42
156. gaūsīt 3:40
157. gāzīt 49:39
158. gāzt 94:43
159. gāztīt 70:75
160. glābt 94:43
161. glaņstītiēs 70:27
162. glāsīt 72:42
163. glāstīt 70:42
164. glaūstīt 70:42
165. glāzīt 72:42
166. 1.glumstīt 70:64
167. 2.glumstītiēs 70:11
168. 3.glumstītiēs 70:26

169. glundzītiēs 72:26
170. gnuozīt(iēs) 72:(38),21
171. grābstīt 70:39
172. 1.graizīt 72:39
173. graizīt 72:62
174. graņstīt 70:42
175. graņdīt 72:41,64
176. grasīt 55:54
177. graūt 116:40
178. gražītiēs 3:11,12,21
179. 1.grebzdīt 5:38
180. 2.grebzdīt 72:39
181. grūczt 91:40,43
182. grūmdīt 72:37
183. grūmstīt 70:39
184. grūņstīt 70:42
185. gruosītiēs 72:11
186. gruōzīt 72:42
187. grūstīt 70:42
188. grūt (102):70,76
189. grūtdarīt 72:54
190. gubīt 49:40
191. gūbīt 49:40
192. gūldīt 69:37
193. guldzītiēs 55:26
194. gulēt 114:65,78
195. guļsnītiēs 72:18
196. guļstīt 70:36
197. gūmdīt 69:37
198. gumstīt 70:39
199. gūmzīt 72:39
200. gunīt 49:55,76
201. gūodīt 27:43
202. guôrīt 72:39
203. guřt 77:70
204. gūstīt 70:42
205. ģerīt 49:38
206. ģernīt 49:38
207. iēt 140:64
208. iřdīt 69:38,40
209. iřstītiēs 70:20
210. iřt (*iřst*) 77:76
211. iřt 88':64
212. jādīt 1:37,59
213. jāt 103:64
214. jāukt 91:40
215. jaūt 116:40
216. jūdīt 72:37
217. jukt 77:58'
218. jūmdīt 72:37
219. jumīt 72:40
220. just 77:49
221. kãīsīt 72:42
222. kalbīt 49:43
223. kalđīt 69:36
224. kalstīt 70:36
225. kalť 92:43
226. kãņpstīt 70:42
227. kamstīt 70:42
228. kapīt 49:38
229. kãpt 94:64,76
230. kãrnīt 72:40
231. kãrpīt 72:39
232. kãrstīt 70:39
233. kãrstītiēs 70:20
234. kãrtīt 49:39
235. kasīt 72:42
236. kãukt 92:64,76
237. kaustīt 70:39
238. kaūt 117:40
239. klaīdīt 72:39,64
240. klaīstīt 70:39
241. klaņbīt 49:43
242. klãmsīt 48:38
243. klaņđītiēs 72:21
244. klanīt 72:62
245. klastīt 70:39
246. klãstīt 70:39
247. klât 103:43
248. klãusīt(iēs) 72:(43),6
249. klųcgt 91:64
250. klīst 77:64

251. kludzît 49:38
 252. klûinît 72:38
 253. kluñcît 43:38
 254. klupt 77:70
 255. klust 77:64,76
 256. kļaustît 70:39
 257. kļaût 116:43
 258. kļūdît 69:43,56
 259. kļüstîtiēs 70:27,34
 260. kļūt 77:56,58'
 261. knabstît 70:39
 262. knaibît 72:42
 263. knaidît 72:39
 264. knaipît 72:42
 265. knaisît 72:42
 266. knakstît 70:42
 267. knar̃bîtiēs 72:21
 268. knùosîtiēs 72:20
 269. knuoziît 49:38
 270. kņuosîtiēs 44:21
 271. kràinît 72:42
 272. kraipît 72:39
 273. kraistît 70:39
 274. kràkstîtiēs 70:20,26
 275. kràmstît 70:39
 276. krañtît 72:39
 277. kranîtiēs 72:11
 278. krastît 70:39
 279. kràstît 70:39,43
 280. kràstîtiēs 70:32
 281. kràstîtiēs 70:20
 282. kratît 72:42
 283. kraūstît 70:39
 284. kraūt 96:40
 285. kremstît 70:39
 286. kretulît 49:38
 287. krūmst 105:38
 288. krist 77:70,76
 289. kristît 49:40
 290. kruistîtiēs 70:20
 291. krùolît 49:39

292. krustît 3:40
 293. kûdît 72:37
 294. kùksnîtiēs 55:20
 295. kuļdît 69:39
 296. kuļkstît 70:39
 297. kuļstît 70:39
 298. kuļt 98:41
 299. kuðdît 72:39
 300. kùopt 94:43
 301. kùrkt 97:64
 302. kuřstît 70:36
 303. kuřt 98:40
 304. kūsñtiēs 49:11
 305. kušît 49:64
 306. ẏařstît 70:42
 307. ẏulsît 48:38
 308. ẏumsît 48:38
 309. -ķēpît 49:43
 310. ẏepsît 48:43
 311. ẏeřstît 70:42
 312. ẏesît 48:38
 313. ẏuzît 3:40
 314. ẏumsît 48:38
 315. ẏinît 49:40
 316. ẏinît 72:64
 317. ẏiřmît 49:76
 318. ẏurnît 3:38
 319. ẏizît 49:37
 320. ẏudît 49:64
 321. 1.ẏuðdît 3:37
 322. 2.ẏuðdît 31:43,57
 323. labdarît 72:54
 324. labît 49:37,43
 325. lacît 49:38
 326. lāgadît 49:40
 327. làicît 3:42,43
 328. laidît 49:39,40
 329. laistît 70:39
 330. làitît 72:42
 331. làřzît 72:42
 332. lakstît 70:62

333. lakt 74:40
 334. laḱīt 49:41
 335. lamstīt 70:42
 336. lāmstītiēs 70:11,20,27
 337. lāncīt 49:40,64
 338. lāpīt 3:40
 339. lasīt 72:42
 340. lāt 82:64
 341. lātīt 3:78
 342. làucīt 72:39
 343. laūlāt 57:40
 344. làupīt 72:39
 345. laûzīt 72:39
 346. laûzt 92:40
 347. lavīt 3:40
 348. 1.-leksīt 48:64
 349. 2.leksīt 48:38
 350. lukt 116:64
 351. lemt 95:44
 352. lukt 91:40
 353. liēlīt 3:43
 354. liēt 104:40
 355. likstīt 47:62
 356. likt 77:43
 357. lukt 77:76
 358. liḱīt 49:41
 359. lipīt 49:37,62
 360. lipsīt 48:64
 361. lipt 77:58'
 362. lūst 105:64
 363. līt (102):76
 364. lorīt 49:64
 365. lubīt 49:38
 366. luksīt 48:38
 367. lūmstītiēs 70:11
 368. lūocīt 8:39
 369. lupīt 49:39,64
 370. lutīt 49:43
 371. lūzt 77:76
 372. ļaūt 95:55
 373. 1.ļuksīt 48:61
 374. 2.ļuksīt 48:38
 375. ļumīt 49:38
 376. ļuôbītiēs 72:27
 377. ļuôdzīt(iēs) 28:41,(32)
 378. mācēt 86:55
 379. mācīt 44:37
 380. mādīt 72:43
 381. maīdīt 72:39
 382. maīdzīt 8:42
 383. maīnīt 72:39
 384. māsīt 72:39
 385. 1.maistīt 70:62
 386. 2.māistīt 70:39
 387. maknīt(iēs) 72:43,(21)
 388. maknīt 44:64
 389. makšḱītiēs 49:22
 390. maīdīt 69:37
 391. mādīt 69:37,62
 392. maīstītiēs 70:21
 393. maīt 92:40
 394. mālīt 3:32
 395. malzītiēs 72:21,26
 396. maītiēs 49:11
 397. manīt 72:46,49
 398. mānīt 3:37
 399. mārñītiēs 72:11
 400. marstītiēs 70:20,21
 401. māt 82:54
 402. matīt 72:49
 403. mākūt 92:40
 404. maūt 117:40
 405. 1.medīt 49:43
 406. 2.madīt 72:64
 407. mēdīt 27:37
 408. megžīt 49:39
 409. meksīt 48:38
 410. mērīt 3:43
 411. mērkīt 91:40
 412. mest 111:43
 413. mežgīt 3:39
 414. mīcīt 44:39

415. mīdīt 72:39
 416. midrīt 49:64
 417. miēgt 91:43
 418. mienītiēs 5:21
 419. miestīt 70:62,64
 420. migt 77:70
 421. mīkstīt 70:39
 422. milstītiēs 70:21
 423. 1.miltīt 3:40,41
 424. 2.miltīt 49:40
 425. 3.miltīt 49:40
 426. mūlīt 49:64
 427. mīlzīt 49:70
 428. mīnītiēs 72:20
 429. mīrdzēt 85':75m
 430. mīrkstīt 70:69
 431. mūst 77:46
 432. mūt 89':70
 433. -mīřzīt 72:39
 434. misīt 3:70
 435. mist 77:72
 436. mīstīt 70:62
 437. mīstīt 70:39
 438. mistrīt 49:40
 439. mitrīt 72:64
 440. mūznīt 49:64
 441. mūzt 90:64
 442. mudīt 3:37
 443. mūdīt 72:37
 444. mūdīt(iēs) 72:37,71.(19)
 445. muknīt 49:42
 446. mulstīt 70:62
 447. mulstītiēs 70:21
 448. mundzīt 49:37
 449. muōcīt 34:37
 450. muōdīt 72:37
 451. muōkstīt 70:64,69
 452. muōstiēs 94:27
 453. muōstīt 70:64,69
 454. muōstītiēs 70:27
 455. muřcīt 8:37

456. muřdzīt 3:37
 457. 1.murīt 49:40
 458. 2.murīt 49:37
 459. mūrītiēs 49:21
 460. murkstīt 4:64
 461. muřzīt 55:37,38
 462. muřžīt 72:39
 463. mušīt 49:37
 464. mušķīt 49:37,43
 465. mutīt 49:43
 466. muzlīt 49:64
 467. naistītiēs 70:13
 468. nařstīt 70:39
 469. nařšķīt 72:39
 470. nāvītiēs 49:24
 471. nērst 91:64
 472. nērt 95:40
 473. nest 111:43
 474. niēzēt 125:57
 475. nīkt 77:70,76
 476. nirt 77:64
 477. nišķīt 72:43
 478. nurlīt 49:38
 479. nužgīt 49:39
 480. ņaibītiēs 72:21
 481. ņaibstītiēs 70:21
 482. ņaidzīt 44:38
 483. ņařstīt 70:39
 484. ņuřdzīt 44:42
 485. ņuřcīt 28:41
 486. ņurdzīt 28:41
 487. ņurīt 49:38
 488. ņurlīt 49:38
 489. paizīt 72:76
 490. pātīt 49:43
 491. pūlnīt 3:43
 492. perņīt 49:39
 493. pērt 86':41
 494. pestīt 49:40
 495. pētīt 3:43
 496. pīdīt 69:43

497. pīdīt 69:37
 498. pīldīt 69:39
 499. pūrkt 105:43
 500. pist 106:43
 501. plaīksnītiēs 72:34
 502. plaīnīt 49:41
 503. plaīsīt 55:75
 504. plaīsnītiēs 72:34
 505. plaīšķītiēs 72:33
 506. plaknīt 49:64
 507. plañdīt 72:40,62
 508. planīt 49:40
 509. plāt 82:40
 510. platīt 72:40
 511. plātīt 55:39
 512. plauksnīt 27:53
 513. plest 95:40
 514. plēst 93:43
 515. plētīt 72:40
 516. plūksnītiēs 49:33
 517. plīst 77:76
 518. plūñnīt 72:41
 519. plukt 77:76
 520. pluncīt 49:62
 521. pluōsīt 72:40
 522. plaūstīt 70:39
 523. plaūt 95:38
 524. plupīt 5:76
 525. plūtīt 49:70
 526. prasīt 3:43
 527. prast 74:49,56
 528. pudītiēs 49:21
 529. puġīt 49:37,43
 530. puīnīt 49:42
 531. puknīt 3:42
 532. puļīt 49:42
 533. puōstīt 3:40
 534. puñnīt 49:43
 535. pūst 97:40,43,51,64,76
 536. pūt 77:78
 537. radīt 72:37

538. rādīt 3:43
 539. rāībīt 72:39
 540. rāicīt 72:39
 541. 1.raīdīt 72:37
 542. 2.raīdīt 72:40
 543. rāīsīt 72:39
 544. raīstīt 70:39
 545. rakīt 72:39
 546. rakstīt 70:40
 547. rakt 74:70
 548. ramīt 5:40
 549. rāmīt 49:40
 550. rañstīt(iēs) 2:39,(17)
 551. rāmstītiēs 70:17
 552. rañstīt 47:39
 553. rañtīt 72:39
 554. rast 74:46
 555. ratavīt 49:37
 556. raūdāt 137:64
 557. rāūdzīt 72:42
 558. raukt 92:40
 559. raūstīt 70:39
 560. rāust 92:40
 561. raūt 117:40
 562. ražġīt 72:39
 563. rūkt 93:64
 564. režġīt 72:39
 565. rīdīt 1:37
 566. 1.riēdīt 69:37
 567. 2.riēdīt 72:40
 568. riēt 104:64
 569. riñstītiēs 70:17
 570. riñstītiēs 70:23,26
 571. riñt 77:70,76
 572. rist (*ris*) 106:76
 573. rist (*rit*) 106:76
 574. rist (*ried*) 105:40
 575. rīstīt 70:39
 576. rīstītiēs 72:21
 577. rīt 97:40
 578. *rītīt 72:39

579. rudīt 49:40
 580. rūdīt 3:40
 581. rūgt 77:76
 582. ruīnīt 3:38
 583. rukīt 72:39
 584. rūmīt 49:40
 585. rūnīt 3:38,40
 586. rūobīt 3:38
 587. 1.ruocīt 49:43
 588. 2.ruocīt 72:40
 589. rūosītiēs 3:21,27
 590. rūotīt 72:39
 591. ruôzītiēs 3:21
 592. rustīt 2:40
 593. rušīt 72:39
 594. sacīt 72:43
 595. sàistīt 70:39
 596. sàkt 80':54,43
 597. sàlīt 3:40
 598. sàlt 100:56,78
 599. saṁdīt 72:43
 600. sâpêt 84':57
 601. -sardzīt 58:44
 602. -sātīt 49:40
 603. sàukt 92:43
 604. saūnīt 49:62
 605. sêdêt 143:65
 606. sêdīt 49:31
 607. selītiēs 49:21
 608. sūrīt 49:39,70
 609. sēt 81:43
 610. sētīt 49:40
 611. sibīt 49:41
 612. sīkstīt 49:43
 613. siļdīt 69:37
 614. siļt 77:56,78
 615. siřdīt 72:37
 616. sūrgt 102:72
 617. skâbt 76:76
 618. skaīdīt 72:39
 619. skaistīt 49:40

620. skāitīt 72:38
 621. skāldīt 72:39
 622. skārdīt 72:39
 623. skārpiīt 72:39
 624. skatīt 72:43
 625. skāust 91:37,43
 626. skaūstītiēs 2:10
 627. sklandītiēs 72:21
 628. skrabstīt 70:39
 629. skrāidīt 26:59
 630. skrāmsīt 70:39
 631. skramšīt 49:40
 632. skrūet 97':64
 633. skrubīt 49:38
 634. skrudītiēs 72:22
 635. skruōstīt 70:39
 636. skubīt 49:38
 637. skulbīt 72:38
 638. skuļstīt 70:39
 639. skuōtītiēs 71:18
 640. 1.skūpstīt 70:43
 641. 2.skūpstīt 70:36
 642. skūrstīt 70:39
 643. slabrīt 49:64
 644. slacīt 55:39
 645. sladzīt 49:64
 646. slāicīt 55:43
 647. slaikstītiēs 70:20
 648. slāistīt 70:39
 649. slakstīt 70:39
 650. slampstītiēs 70:20
 651. slāmstītiēs 70:20
 652. slānīt 3:40,41
 653. slāpt 76:57
 654. slapstīt 70:39
 655. slāpstīt 70:39
 656. slāūcīt 72:39
 657. slāvīt 49:43
 658. slēpstīt 70:39
 659. slūpt (116):43
 660. slūet 97':43

661. slukt 102:76
 662. slīst 77:76
 663. slīt 98':64,76
 664. slubīt 49:64
 665. sluôcitiēs 72:18
 666. sluôksnīt 5:41
 667. sluonīt 72:43
 668. sluostīt 70:41
 669. smaidīt 69:37,55,72
 670. smaīdzīt 44:42
 671. smaīstīt 70:42
 672. smālstīt 70:42
 673. smalsstītiēs 70:21
 674. smārdīt 49:78
 675. smeļt 113:40
 676. smīdīt 69:37
 677. smīrdēt 85':78
 678. smīrst 77:76i
 679. smurkšīt 49:70
 680. snāicīt 8:43
 681. snaīgstīt 70:39
 682. snaksnītiēs 72:21
 683. snakstītiēs 70:20
 684. snigt 78:76
 685. spaīdīt 72:42
 686. spailīt 49:64
 687. spārdīt 69:42
 688. sparītiēs 49:21
 689. spēt 81:57
 690. spiēst 91:43,37
 691. spēlādīt 69:42
 692. spēlāt 95:64
 693. spēlādīt 72:39
 694. spēlāt 76:76
 695. spēlēt 91:54
 696. spēlēt 77:64
 697. spēlētītiēs 70:21
 698. spēlētītiēs 49:21
 699. spēlēt 69:37
 700. spēlēt 72:39
 701. spēlēt 49:38
 702. spēlēt 49:61
 703. spēlēt 70:43
 704. spēlēt 103:64
 705. spēlēt 72:40
 706. spēlēt 49:43,61
 707. spēlēt 99':64
 708. spēlēt 49:43,61
 709. spēlēt 49:61
 710. spēlēt 49:40
 711. spēlēt 72:37
 712. spēlēt 77:76
 713. spēlētītiēs 72:11
 714. spēlēt 49:43,64
 715. spēlēt 49:39
 716. spēlēt 77:70,76
 717. spēlēt 72:62
 718. spēlētītiēs 72:37
 719. spēlēt 72:37
 720. spēlēt 49:37,39
 721. spēlēt 49:36
 722. spēlēt 49:41
 723. spēlēt 77:70
 724. spēlētītiēs 70:39
 725. spēlēt 88':40,43
 726. spēlētītiēs 72:26
 727. spēlētītiēs 70:39
 728. spēlēt 49:42
 729. spēlēt 3:41
 730. spēlēt 3:43
 731. spēlēt 49:61
 732. spēlētītiēs 2:42
 733. spēlēt 97:40
 734. spēlēt 49:43
 735. spēlētītiēs 27:43
 736. spēlētītiēs 3:43
 737. spēlēt 77:78
 738. spēlētītiēs 72:43
 739. spēlētītiēs 72:19
 740. spēlētītiēs 3:39
 741. spēlētītiēs 72:39
 742. spēlētītiēs 49:41

743. svaġstît 70:42
 744. svarbît 3:41
 745. svarbîtiês 72:31
 746. svârîtiês 72:33
 747. svârstît 70:42
 748. svecît 49:54
 749. svuġbît 49:62
 750. svepstît 30:70
 751. svêrt 86':43,52
 752. svuġtît 3:40
 753. sviêst 91:43
 754. svuġnît 49:76
 755. svuġlpt 97:64
 756. sviġt 77:78
 757. svînît 3:38,40
 758. šaîpît(iês) 72:62,(18)
 759. šaipstîtiês 70:20
 760. šakstîtiês 70:21
 761. šaûbît 72:49
 762. šaûdît 69:39
 763. šaût 96:40
 764. šaûtît 72:41
 765. šķaidît 72:39
 766. šķaistîtiês 70:20
 767. šķandît 72:43
 768. šķârdît 72:39
 769. šķaudît 15:69
 770. šķeġt 116:40
 771. šķêrsît 49:37
 772. šķêrslît 49:40
 773. šķêrst 91:40
 774. 1.šķetît 49:40
 775. 2.šķetît 49:64
 776. šķetîtiês 49:22
 777. šķibît 3:38,40
 778. šķiêst 91:43
 779. šķîrstît 70:39
 780. šķîrt 88':40
 781. šķîstît 3:40
 782. šķît 98':40
 783. šķuôbît 72:39
 784. šlaicîtiês 72:21
 785. šlakstîtiês 70:20
 786. šlapstît 70:39
 787. šġadzît 49:64
 788. šġaucît 55:42
 789. šġaukstîtiês 70:21
 790. šġaupstît 47:39
 791. šġuocîtiês 44:21
 792. šġuodzîtiês 72:33
 793. šġuġcît 72:39
 794. šmârît 49:41
 795. šmûdît 72:40
 796. šņaîbîtiês 49:20
 797. šņaucît 55:62
 798. šņurcît 72:39
 799. šņurkstît 4:61
 800. šparîtiês 49:21
 801. šplaûdît 69:42
 802. štûîdît 3:37
 803. šudît 3:42,62
 804. šûdît 69:36
 805. šuinîtiês 72:21
 806. šukstît 47:42
 807. šuôbîtiês 72:31
 808. šust 77:70
 809. 1.šustît 47:41
 810. 2.šustît 70:36,53,62
 811. 1.šûstît 70:39
 812. 2.šûstît 70:39
 813. šût 83:40
 814. šutît 49:64
 815. švaîtrît 72:61
 816. švapstîtiês 70:26
 817. švurbît 49:62
 818. švilît 49:40
 819. švînîtiês 72:20
 820. švipstît 47:42
 821. švîrnîtiês 72:21
 822. tâîsît 72:40
 823. taistît 70:39
 824. taşķîtiês 72:20

825. taļzīt 3:41
 826. tāmīt 3:49
 827. taŋpīt 72:41
 828. tapstīt 70:43
 829. tapt 74:56,58'
 830. tastīt 70:39
 831. tašķīt 3:39
 832. taūkstīt 70:42
 833. taūpīt 72:43
 834. taūstīt 70:42
 835. tecēt 108:76
 836. terpīt 49:43
 837. tīdīt 49:37
 838. tiektiēs 91:11
 839. tikt (*tek*) (78):56
 840. tikt (*tek*) 77:57
 841. tīdīt 69:37
 842. tīrīt 3:40
 843. tūrpt 77:56
 844. tīrzīt 55:43
 845. tīstīt 70:39
 846. tītīt 3:37
 847. tracīt 72:39
 848. traicīt 55:36;72:39
 849. traikšīt 3:39
 850. traikšķīt 3:39
 851. trāpīt 72:39
 852. traišķīt 3:39
 853. traišķītiēs 72:21
 854. traŋdīt 69:36
 855. trāpīt 3:54
 856. trāukt 92:51,64
 857. tresīt 49:40,69
 858. trūekt 91:37,54
 859. trimdīt 53:36,40
 860. trīt 97:38
 861. trūdīt 72:37
 862. trūdītiēs 72:27
 863. trūkt 77:57,58
 864. trusnītiēs 72:21
 865. tūcīt 23:42
 866. tūdīt 72:37
 867. tuksnīt 49:69
 868. tuļpītiēs 3:21
 869. tulznīt 49:70
 870. tūncīt 49:38
 871. tuōkstītiēs 70:21,26
 872. tuōksītiēs 55:21
 873. tuōstīt 70:21,26
 874. tusnīt 49:69
 875. tušīt 49:40,69
 876. tvařstīt 70:39,43
 877. tvāřstīt 70:39
 878. tvērt 116:43
 879. ubīt 49:43
 880. ūbīt 49:64
 881. uktīt 49:38
 882. uōbītiēs 72:20
 883. uokstīt 2:42
 884. uolīt 72:38
 885. uōst 94:49
 886. uōstīt 70:42
 887. uřdīt 1:37,41
 888. urkņīt 49:41
 889. utīt 49:64
 890. vābīt 49:37
 891. vābītiēs 49:20
 892. vačīt 49:64
 893. vadīt 72:37
 894. vaibīt 72:62
 895. vaibstīt 70:39
 896. 1.vaikstītiēs 70:20
 897. 2.vaikstītiēs 70:21
 898. vaīrīt 72:43
 899. 1.vaizītiēs 72:21
 900. 2.vaizītiēs 72:11
 901. vākt 94:43
 902. valacītiēs 44:21
 903. valbīt 55:62
 904. 1.valcīt 3:42
 905. 2.valcīt 49:64
 906. vaļkstītiēs 70:18

907. valšķīt 5:62
 908. valstīt 70:42
 909. vaļīt 29:37
 910. vaņzīt 49:64
 911. vāñdīt 72:39
 912. vāpīt 49:40
 913. vārgt 74:70,72
 914. vārīt 3:40
 915. vārkstīt 70:39
 916. vařkstītiēs 70:20
 917. varšķītiēs 72:21
 918. vārstīt 70:39
 919. varšķītiēs 72:21
 920. vārtīt 72:42
 921. vasītiēs 72:21
 922. vaušķīt 49:61
 923. vāzt 94:43
 924. vēdīt 49:43
 925. vūikt 91:40
 926. vēlēt 99:43
 927. velstīt 70:42
 928. veļt 116:40
 929. vultīt 49:43
 930. vemstīt 70:42
 931. veñt 95:30
 932. vērdīt 5:76
 933. vērst 91:40
 934. vērt 95:40
 935. vērtīt 72:42
 936. vest 111:43
 937. vustīt 3:40
 938. vētīt 3:40
 939. *vierīt 49:43
 940. vikņīt 49:64
 941. vīksnītiēs 72:21
 942. vīkstīt 70:39
 943. vukšņītiēs 72:21,22
 944. vīldītiēs 69:8
 945. vūlkt 105:43
 946. vīlnīt 3:76
 947. vūlnīt 49:38
 948. vīlstīt 2:37
 949. vīlt 118:37
 950. vīřzīt 72:37
 951. vīft 105:40,78
 952. vīst 77:76
 953. vīstīt 70:39
 954. vīšķīt(iēs) 3:40,(21)
 955. vīt 106:43
 956. viznīt 49:76
 957. 1.vuicīt 44:37
 958. 2.vuicīt 44:38
 959. vūimīt 49:49
 960. vūit 98:43
 961. vuļīt 49:38
 962. zabīt 49:35
 963. zagstīt 70:42
 964. zagt 100:43
 965. zaldīt 1:56
 966. zālīt 49:78
 967. zebīt 49:43
 968. zelīt 49:38,41
 969. zeļt 116:76
 970. zultīt 49:40
 971. zibēt 111:78
 972. zibīt 49:64
 973. zibstīt 70:75
 974. zīdīt 72:37
 975. -zuegtiēs 128:11
 976. zuest 91:40
 977. zilt 94:78
 978. zināt 68:48
 979. zīst (106):43
 980. zīstītiēs 70:20
 981. zīstītiēs 70:5
 982. zīt 77:6
 983. zlanīt 72:40
 984. zmaidzīt 8:42
 985. zmaūdzīt 72:42
 986. zudītiēs 3:13
 987. zūdītiēs 3:13
 988. zumbīt 49:64

989. zurdīt 72:39
 990. zvaidrīt 72:75
 991. zvaigstītiēs 70:32
 992. zvaīkstītiēs 70:11,20
 993. zvalbīt 3:42
 994. zvaldīt 1:43
 995. zvalīt 49:42
 996. 1. zvalstīt 70:42
 997. 2. zvalstīt 70:42
 998. zvanīt 70:61
 999. zvūigznīt 49:78
 1000. zveļstīt 70:42
 1001. zviedrīt 49:76
 1002. zvūegt 91:64
 1003. zvūgznīt 49:75
 1004. zviļnīt 49:76
 1005. zvuļt 94:70,72,76
 1006. žābītiēs 3:21
 1007. žaikstītiēs 70:20
 1008. žākstīt 70:39
 1009. žakstītiēs 70:9
 1010. 1. žākstītiēs 2:21
 1011. 2. žākstītiēs 70:21
 1012. 3. žākstītiēs 72:21
 1013. žapstītiēs 70:21
 1014. žāpstītiēs 70:20
 1015. žārbītiēs 72:21
 1016. žārīt 49:53,54,75
 1017. žārītiēs 49:20
 1018. žārnītiēs 49:21
 1019. žārpstītiēs 70:20
 1020. žaudzītiēs 72:11
 1021. žaūkstītiēs 70:20
 1022. 1. žaustītiēs 70:20
 1023. 2. žaustītiēs 70:21
 1024. žaūt 116:40
 1025. žēikstītiēs 72:21
 1026. 1. žerīt 49:40
 1027. 2. žerīt 49:38
 1028. 3. žerīt 49:75
 1029. žūlbītiēs 72:21
 1030. žilīt 49:38
 1031. žladīt 49:64
 1032. žladzīt 49:64
 1033. žlugt 77:76
 1034. žluodzīt 8:41
 1035. žlurdzīt 72:39
 1036. žmaūdzīt 8:42
 1037. žmūdzīt 44:42
 1038. žņaibīt(iēs) 72:39,(18)
 1039. žņarīt 49:38
 1040. žņāudzīt 72:39
 1041. žņurdzīt 28:42
 1042. žņurīt 49:37,38
 1043. žubīt 49:38
 1044. žuknīt 49:38
 1045. žuksnīt 49:61
 1046. žukstīt 47:42
 1047. žulīt 49:38,41
 1048. žulnīt 3:38
 1049. žurbīt 49:37,38
 1050. žurīt 49:38
 1051. žurnīt 3:38
 1052. žūt 102:76
 1053. žvaknīt 72:40,41
 1054. žvakstīt 4:75
 1055. žvākstīt 47:64
 1056. žvalbstīt 70:62
 1057. žvuīlīt 72:37

Prūsų kalba

1. -bānda 68:43
 2. biātwei 68:49
 3. giwīt 72:72
 4. grīkisi 49:11
 5. crixtitwi 49:40
 6. laikūt 68:43
 7. -sinnat 68:43,48

SANTRUMPOS

- ArOr – Archív Orientální. Praha.
- AS – Trautmann R. Die altpreussischen Sprachdenkmäler / Göttingen: Van den Hoeck–Ruprecht, 1910.
- Bl – Baltistica. Baltų kalbų tyrinėjimai. Vilnius: [Mokslas,] Vilniaus universiteto leidykla.
- BrGr – Brugmann K., Delbrück B. Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Bd. I–V. Straßburg, 1897–1916.
- BS – Mažiulis V. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai / Vilnius: Mintis, 1970.
- BSL – Bulletin de la Société de Linguistique de Paris.
- ГЛЯ – Грамматика литовского языка / Вильнюс: Мокслас, 1985.
- IF – Indogermanische Forschungen. Zeitschrift für Indogermanistik und allgemeine Sprachwissenschaft. Begründet von Karl Brugmann und Wilhelm Streitberg, herausgegeben von Wolfgang P. Schmid. Walter de Gruyter: Berlin – New York.
- IKE – იბეროულ-კავკასიური ენათმეცნიერება. Ibero-Caucasica. თბილისი: ენათმეცნიერება.
- Lg – Language. Journal of the Linguistic Society of America. Waverly Press inc.: Baltimore.
- LKG – Lietuvių kalbos gramatika / Vilnius: Mintis, 1971, t. 2 (Morfologija: Veiksmožodis, kt.).
- LKŽ – Lietuvių kalbos žodynas / Vilnius: [Mokslas, kt.], t. I–XVI.
- LKK – Lietuvių kalbotyros klausimai. Vilnius: Mokslas.
- ОПАЯС – Иванов Вёч.Вс. Общеиндоевропейская, праславёнская и анатолийская языковые системы / Москва: Наука, 1965.
- ОФУЯ – Основы финно-угорского языкознания / Москва: Наука 1974.
- PKP – Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai / Vilnius: Mokslas, 1981, t. 2.
- СБРГ – Иванов Вёч.Вс. Славёнский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки / Москва: Наука, 1981.
- СГГЯ – Сравнительная грамматика германских языков. Т. II: Фонология; т. III: Морфология; т. IV: Морфология (продолжение) / Москва: Издат. АН, т. II, 1962, т. III, 1963, т. IV, 1966.
- SV – Endzelīns J. Senprūšu valoda / Rīga: Universitāte, 1943.
- ТКПА – Типология конструкций с предикатными актантами / Ленинград: Наука, 1985.
- ВЯ – Вопросы языкознания. Теоретический журнал по общему и сравнительному языкознанию. Москва: Наука.

BIBLIOGRAFIJA

- Ambrasas 1979 – Ambrasas V. Lietuvių kalbos dalyvių istorinė sintaksė / Vilnius: Mokslas, 1979.
- Ambrasas 1984 – Ambrasas V. Dėl lietuvių kalbos veiksmažodžio morfologinių kategorijų / BI 1984 20/2, 1985 21/1.
- Apresian 1974 – Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Москва: Наука, 1974.
- Apresian 1986 – Апресян Ю.Д. Интегральное описание языка и толковый словарь / ВЯ 1986 2, 57–70.
- Bader 1976 – Bader F. Le présent du verbe "être" en indo-européen / BSL 1976 71/1, 27–111.
- Bader 1979 – Bader F. Les présents à nasale indo-européens: la classe en *-nu- / BSL 1979, 74, 194–195.
- Benveniste 1935 – Benveniste P. Origines de la formation des noms en indo-européen / Paris: Adrien Maisonneuve, 1935.
- Borgstrøm 1949 – Borgstrøm C.Hj. Thoughts about Indo-European vowel gradation / Norsk tidsskrift for sprogvidenskab 1949 15, 137–187.
- Brugmann–Delbrück – Brugmann K., Delbrück B. Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen [BrGr]. Bd. I–V. Straßburg 1897–1916.
- Burrow 1955 – Burrow Th. The Sanskrit Language / London: Faber & Faber, 1955.
- Collinge 1953 – Collinge N.E. Laryngeals in Indo-European ablaut and problems of the zero-grade / Kalbotyra 1953 5/2, 75–87.
- Čekmonas 1985 – Чекмонас В. Происхождение праславянского языка в свете древнейших балто-славянских отношений / In: Tarptautinė baltistų konferencija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1985, 239.
- Diakonov 1970 – Diakonoff I.M. Problems of root-structure in Proto-Semitic / ArOr 1970 38, 453–480.
- Diakonov 1972 – Дьяконов И.М. Проблема протоафразийской глагольной системы / In: Конференция по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков. Москва: Институт славяноведения и балканистики АН СССР 1972, 45–49.
- Diakonov 1988 – Diakonov I.M. Afrasian Languages / Moscow: Nauka, 1988.

- Drukteinis 1981 – Drukteinis A. Objekto sąvoka ir kai kurie požymiai. / *Kalbotyra* 1982 33/1, 15–20.
- Eckert 1995 – Eckert R. Zur altpreußischen Sprache / *Tumult. Schriften zur Verkehrswissenschaft* [hrsg. v. Fr. Böckelmann, D. Kamper u. W. Seitter. München–Wien–Berlin–Bodenheim: Syndikat Buchgesellschaft für Wissenschaft u. Literatur GmbH] 1995 21, 18–37.
- Edgerton 1934 – Edgerton Fr. Sievers' Law and IE Weak-Grade Vocalism / *Lg* 1934 10/3, 235–265.
- Endzelīns 1911 – Эндзелин Я. Славёно-балтийские этюды. / In: Endzelīns J. *Darbu izlase*, 2.s. Rīga: Zinātne, 1974.
- Endzelīns 1943 – Endzelīns J. *Senprūšu valoda* [SV] / Rīga: Universitāte, 1943.
- Endzelīns 1948 – Endzelīns J. Baltu valodu skaņas un formas / In: Endzelīns J. *Darbu izlase*, 4.s., 2.d. Rīga: A.Upīša valodas un literatūras institūts, 1982.
- Endzelīns 1951 – Endzelīns J. *Latviešu valodas gramatika* / Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1951.
- Firestone 1965 – Firestone H.L. Description and Classification of Sirionó, a Tupí-Guaraní Language / *Janua Linguarum, series practica* XVI. London - The Hague - Paris: Mouton & Co, 1965.
- Gamkrelidze 1960 – Гамкрелидзе Т. В., Хетский язык и ларингальная теория / *Труды института языкознания АН Грузинской ССР, ССР, ССР*, 1960 3, 15–91.
- Gamkrelidze–Ivanov 1972 – Гамкрелидзе Т. В., Иванов Вёч. Вс. Лингвистическая типология и реконструкция системы индоевропейских смычных / In: *Конференция по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков* Москва: Институт славяноведения и балканистики, 1972, 15–18.
- Gamkrelidze–Ivanov 1984 – Гамкрелидзе Т. В., Иванов Вёч. Вс. Индоевропейский ёзык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праёзыка и протокультуры с предисловием Р.О.Якобсона / Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984, т. 1, 2.
- Gamkrelidze–Mačavariani 1982 – Gamkrelidze Th.V.–Mačavariani G.I. Sonantensystem und Ablaut in den Kartvelsprachen / *Arslinguistica* 10, *Commentationes analyticae et criticae*. Gunter Narr: Tübingen, 1982.

- Gelb 1958 – Gelb I.J. La lingua degli Amoriti / Rendiconti della Accademia Nazionale dei Lincei, ser. viii, 1958 13, 143–164.
- Geniušienė 1970 – Генюшене Э.Ш. Валентностные классы литовского глагола и система синтаксических структур / In: Синтагматика, парадигматика и их взаимоотношение на уровне синтаксиса. Материалы научной конференции. Рига: Издательство Латвийского университета, 1970.
- Geniušienė 1971 – Geniušienė E. Lietuvių kalbos veiksmažodžių sintaksinė klasifikacija / Kalbotyra 1971 23/1, 7–16.
- Geniušienė 1972 – Geniušienė E. Dėl pasyvinės intransityvinių veiksmažodžių formos / Kalbotyra 1972 24/1, 27–32.
- Geniušienė 1983 – Генюшене Э.Ш. Рефлексивные глаголы в балтийских языках и типологии рефлексивов / Вильнюс: Издательский отдел Вильнюсского университета, 1983.
- Gerulis 1922 – Gerullis G. Die altpreußischen Ortsnamen / Berlin und Leipzig: Walter de Gruyter & Co., 1922.
- Girdenis 1981 – Girdenis A. Fonologija / Vilnius: Mokslas, 1981.
- Girdenis 1991 – Girdenis A. Žodžio galo priegaidžių kilmė ir raida lietuvių kalboje / In: VI Tarptautinis baltistų kongresas 1991 m. spalio 2–4 d. Pranešimų tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1991, 33–34.
- Girdenis–Žulys 1973 – Girdenis A., Žulys V. [Rec.:] Lietuvių kalbos gramatika, I / BI 1973 9/2, 208.
- Грамматика литовского языка [ГЛЯ] / Вильнюс: Мокслас, 1985.
- Hirt 1929 – Hirt H. Indogermanische Grammatik, Bd. 5: Der Akzent / Heidelberg: Carl Winter, 1929.
- Ivanov 1963 – Иванов Вёч.Вс. Хеттский язык / Москва, 1963.
- Ivanov 1965 – Иванов Вёч.Вс. Общеиндоевропейская, праславянская и анатолийская языковые системы [ОПАЯС] / Москва: Наука, 1965.
- Ivanov 1981 – Иванов Вёч.Вс. Славянский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки [СБРГ] / Москва: Наука, 1981.
- Jakaitienė 1973 – Jakaitienė E. Veiksmažodžių daryba. Priesagų vadiniai. Vilnius: VU leidybinis skyrius, 1973.
- Jakaitienė, Laigonaitė, Paulauskienė 1976 – Jakaitienė E., Laigonaitė A., Paulauskienė A. Lietuvių kalbos morfologija / Vilnius: Mokslas, 1976.

- Jakulienė 1985 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai. Tipas *kala* / In: Tarptautinė baltistų konferencija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1985.
- Jakulienė 1986 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai / BI 1986 22/1, 25–47.
- Jakulienė 1988 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai (tęsinys) / BI 1988 24/2, 142–156.
- Job 1977 – Job D.M. Probleme eines typologischen Vergleichs iberokaukasischer und indogermanischer Phonemsysteme in Kaukasus / Europäische Hochschulschriften, Reihe XXI, Phonologie und Phonetik, Bd 2. P.Lang&H.Lang: Frankfurt-Bern, 1977.
- Joffe 1973 – Иоффе В.В. Происхождение и развитие категории рода в праиндоевропейском языке / Научные доклады высшей школы, Филологические науки, 1973/2, 53–162.
- Johnson 1977 – Джонсон Д.Э. О релёционных ограничений на грамматики / In: Новое в зарубежной лингвистике. Москва: Прогресс, 1982, 37–75.
- Kacnelson 1958 – Кацнельсон С.Д. К фонологической интерпретации протоиндоевропейской звуковой системы / ВЯ 1958/3, 46–59.
- Kacnelson 1986 – Кацнельсон С.Д. Общее и типологическое ёзыкознание / Ленинград: Наука, 1986, 107–152 (О грамматической категории), 152–159 (Грамматическаё семантика и синтаксические формализмы).
- Karaliūnas 1987 – Karaliūnas S. Baltų kalbų struktūrų bendrybės ir jų kilmė / Vilnius: Mokslas, 1987.
- Kaukienė 1993 – Kaukienė A. *Rišti* tipo veiksmažodžių šaknies sandara / BI 1993 28/1 [Vilnius, 1994], 9–18.
- Kaukienė 1994 – Kaukienė A. Lietuvių kalbos veiksmažodžio istorija, t. 1 / Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 1994.
- Kazlauskas 1962 – Казлаускас И. К развитию общебалтийской системы гласных / ВЯ 1962/4.
- Kazlauskas 1968 – Kazlauskas J. Lietuvių kalbos istorinė gramatika / Mintis: Vilnius, 1968.
- Kibrik 1979 – Кибрик А.Е. Подлежащее и проблема универсальной модели ёзыка / Известия АН СССР, Сер. литературы и ёзыка, 1979 36/4, 309–317.
- Klimov 1977 – Климов Г.А. Типологии ёзыков активного строе / Москва: Наука, 1977.

- Klimov 1983 – Климов Г.А. Принципы контенсивной типологии / Москва: Наука, 1983.
- Klasis 1989 – Klasis M. *Prūsų kalba, I* / Vilnius: 'Prūsa', 1989.
- Klasis–Stundžia 1995 – Klasis M., Stundžia B. (eds.) *Pirmoji prūsų knyga* / Bibliotheca Baltica. Vilnius: Pradai, 1995.
- Knobloch 1951 – Knobloch J. Zur Vorgeschichte des indogermanischen Genitivs der *o*-Stämme auf *-sjo* / Die Sprache 1951 II/3, 131–149.
- Kølln 1969 – Kølln H. Oppositions of Voice in Greek, Slavic and Baltic / Det Kongelige Danske Videnskabernes, 1969, 43, 4.
- Kortlandt 1989 – Kortlandt Fr. Lithuanian *statyti* and related formations / BI 1989 25/2, 104–112.
- Krahe 1969 – Krahe H. Indogermanische Sprachwissenschaft, II: Formenlehre. Berlin, Walter de Gruyter & Co, 1969.
- Kuipers 1960 – Kuipers A.H. Phoneme and morpheme in Kabardian (Eastern Adyghe) / *Janua Linguarum* 7. Mouton: The Hague–Paris, 1960.
- Kuipers 1968 – Kuipers A.H. Unique types and typological universals / In: Pratiḍānam F.B.J.Kuiper. The Hague, 1968, 68–88.
- Kuryłowicz 1956 – Kuryłowicz J. L'apophonie en indo-européen / *Prace językoznawcze* 9. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk: Wrocław, 1956.
- Kuryłowicz 1964 – Kuryłowicz J. The Inflectional Categories of Indo-European / Carl Winter, Universitätsverlag: Heidelberg, 1964.
- Laroche 1962 – Laroche É. Un "ergatif" en indo-européen d'Asie Mineure / BSL 1962 57/1, 23–43.
- Laroche 1965 – Laroche É. Études de linguistique Anatolienne / *Revue Hittite et Asiatique* 1965 23/76, 33–54.
- Lehmann 1952 – Lehmann W.P. Proto-Indo-European Phonology / University of Texas Press: Austin, 1952.
- Lehmann 1993 – Lehmann W.P. Theoretical Bases of Indo-European Linguistics / Routledge: London and New York, 1993.
- Leumann 1952 – Leumann M. Vokaldehnung, Dehnstufe und Vrddhi / IF 1952 61, 1–16.
- Levin 1964 – Levin N.B. The Assiniboine Language / Published by Indiana University, Bloomington, Mouton & Co: The Hague, 1964.
- Lietuvių kalbos gramatika [LKG] / Vilnius: Mintis, 1971, t. 2 (Morfologija:

Veiksmazodis, kt.).

- Lipskienė–Vidugiris 1967 – Lipinskienė J., Vidugiris A. Dieveniškų tarmė / LKK 1967 9, 183–222.
- Mačavariani 1980 – მაჭავარიანი მ. ქცევის კატეგორიის საკითხისათვის [Versijos kategorijos klausimu] / IKE 1980 22, 39–66.
- Mačavariani 1981 – მაჭავარიანი მ. მოქმედების, პროცესისა და მდგომარეობის ცნებების განსაზღვრისათვის [Veiksmo, proceso ir būsenos sąvokų apibrėžimo klausimu] / In: Вопросы современного общего языкознания. Тбилиси: Мецниереба, 1981, т. 6, 30–69.
- Martynov 1982 – Мартынов В.В. Категории языка. Социологический аспект / Москва: Наука, 1982.
- Martynov 1983 – Мартынов В.В. Язык в пространстве и времени. К проблеме глоттогенеза славян / Москва: Наука, 1983.
- Maslov 1965 – Маслов Ю.С. Система основных понятий и терминов славянской аспектологии / In: Вопросы общего языкознания. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1965, 53–80.
- Maurer 1947 – Maurer Th.H. Unity of the Indo-European ablaut system / Language 1947 23/1, 1–22.
- Mažiulis 1958 – Мажюлис В. Заметки к вопросу о древнейших отноше́ниях балтийских и славя́нских языков. Вильнюс: Гос.издат. политической и научной литературы, 1958.
- Mažiulis 1965 – Мажюлис В. Некоторые фонетические аспекты балто-славянской флексии / B1 1965 1/1, 17–30.
- Mažiulis 1968 – Mažiulis V. Zum preußischen bzw. baltischen Instrumental Singular / B1 1968 4/1, 23–29.
- Mažiulis 1970 – Mažiulis V. Dėl balt. *u nykimo / In: Donum Balticum To Professor Christian S. Stang on the occasion of his seventieth birthday 15 March 1970. Velta Rūķe-Draviņa, ed. / Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1970.
- Mažiulis [1970 = BS] – Mažiulis V. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai [BS] / Vilnius: Mintis, 1970.
- Mažiulis 1974 – Mažiulis V. Le génitif singulier italo-celtique des noms en -o- / In: Studia indoeuropejskie, Ioanni Safarewicz septuagenario /.../ oblatum / Prace komisji językoznawstwa Nr 37. Wrocław etc.: Wydawnictwo PAN, 1974, 141–146.
- Mažiulis 1981 – Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai [PKP] / Vilnius:

- Mokslas, 1981, t. 2.
- Mažiulis 1994 – Mažiulis V. Dėl prūsų grafinių taisymų / BĮ 1994 27/2, 57–60.
- Meillet 1931₁ – Meillet A. Théorie du rythme et du ton en indo-européen / BSL 1931 31/1, 1–7.
- Meillet 1931₂ – Meillet A. Caractère secondaire du type thématique indo-européen / BSL 1931 32/3, 194–203.
- Meillet 1937 – Meillet A. Introduction à l'étude comparative des langues indoeuropéennes / Paris: Hachette, 1937.
- Melikishvili 1974 – Melikishvili I. Phonostatic typology and the interpretation of reconstructed systems / Linguistica Generalia. Acta Universitatis Carolinae 1974. Prague, 1977.
- Messing 1947 – Messing G.H. Selected studies in Indo-European phonology / Harvard Studies in Classical Philology 1947 56/57, 161–232.
- Mithun 1991 – Mithun M. Active/agentive case marking and its motivations / Lg 1991 67/3, 510–546.
- Mühlenbachs 1923–1932 – Mühlenbachs K. Lettisch–deutsches Wörterbuch, redigiert, ergänzt und fortgesetzt von J.Endzelin / Riga, 1923–1932, Bd. 1–4.
- Nedialkov–Jachontov 1983 – Недёлков В.П., Яхонтов С.Е. (Вводная статья) / In: Типологии результативных конструкций. Результатив, статив, пассив, перфект. Ленинград: Наука, 1983.
- Nedialkov–Silnickij 1969 – Недёлков В.П., Сильницкий Г.Г. (Вводная статья) / In: Типологии каузативных конструкций. Морфологический каузатив. Ленинград: Наука, 1969.
- Nikolaev–Starostin 1981 – Николаев С.Л., Старостин С.А. Парадигматические классы индоевропейского глагола / In: Балто–славянские исследования 1981. Москва: Наука, 1982, 261–343.
- Основы финно-угорского языкознания [ОФУЯ]. Москва: Наука 1974.
- Palmais 1978 – პალმაისი ლ. “ემფატიკური -ა” სახელთა მორფოლოგიის ძირითად საკითხებთან დაკავშირებით [“Emfatinis -a” ryšium su pagrindiniais vardažodžio morfologijos klausimais] / Macne [Tbilisi] 1978 1, 113–125.
- Palmais 1979₁ – Palmais [M.]L. Proto-Indo-European vocalism and development of the Indo-European declensional models / IF 1979

84, 17–48.

- Palmaitis 1979₂ – Палмайтис Л. Аккузатив и род / ВЯ 1979 4, 90–100.
- Palmaitis 1980 – Палмайтис Л. Прусское *deiwas* : санскритское *devásya*, литовское *diėvojis* и русское *евоный* – мифический формант генитива **-sjo* и отгенитивное склонение / ВЛ 1980 16/1, 19–24.
- Palmaitis 1981₁ – Palmaitis [M]L. The new look of Indo-European declension / IF 1981 86, 71–95.
- Palmaitis 1981₂ – Palmaitis [M]L. On the origin of the Semitic marker of the feminine / ArOr 1981 49/3, 263–269.
- Palmaitis 1984 – Palmaitis L. Indoeuropean masdar as the 3rd person and *yra* in Baltic / ВЛ 1984 20/2, 126–135.
- Palmaitis 1985 – Palmaitis L. Optativ und Personalendungen im Prussischen / ВЛ 1985 21/2, 159–169.
- Palmaitis 1986 – Palmaitis L. Veiksmazodžio gramatinės kategorijos ir baltų kalbos / ВЛ 1986 22/1, 11–24.
- Palmaitis 1988₁ – Palmaitis L. Why does Baltic have the unmarked verbal form of the 3rd person? / ВЛ 1988 24/2, 138–141.
- Palmaitis 1988₂ – Palmaitis [M]L. Review: Гамкрелидзе Т.В., Иванов Вёч.Вс. Индоевропейский ёзык и индоевропейцы / Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984, т. 1, 2 / IF 1988 93, 280–292.
- Palmaitis 1994 – Palmaitis L. Preterito-prezentiniai veiksmazodziai baltų kalbose / In: Jono Kazlausko diena: istorinės gramatikos dalykai. Konferencijos programa ir tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1994, 15–16.
- Palmaitis–Kaira 1988 – Палмайтис М.Л., Каира Ст. Протоиндоевропейский, балтийский, картвельский / In: Взаимодействие культур Востока и Запада. Вильнюс: Вильнюсский университет, 1988, 55–58.
- Paulauskienė 1971 – Paulauskienė A. Dabartinės lietuvių kalbos veiksmazodis / Vilnius, 1971.
- Paulauskienė 1979 – Paulauskienė A. Gramatinės lietuvių kalbos veiksmazodžio kategorijos / Vilnius: Mokslas, 1979.
- Perelmuter 1977 – Перельмутер И.А. Общеиндоевропейский и греческий глагол. Видо-временные и залоговые категории. / Ленинград: Наука, 1977.
- Petersen 1938 – Petersen W. The evidence of schwa secundum in Latin

- and Greek / *Language* 1938 14/1, 39–59.
- Pisani 1958 – Pisani V. L'indoeuropéen reconstruit / *Lingua* 1958, 7.
- Pulleyblank 1965 – Pulleyblank E. The Indo-European vowel system and the qualitative ablaut / *Word* 1965 21.
- Rosinas 1988 – Rosinas A. Baltų kalbų įvardžiai. Vilnius: Mokslas, 1988.
- Rosinas 1995 – Rosinas A. Baltų kalbų įvardžiai. Morfologijos raida. Vilnius, 1995.
- Sabaliauskas 1957 – Sabaliauskas A. Atematiniai lietuvių kalbos veiksmazodžiai / In: Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957.
- Savčenko 1974 – Савченко А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. Высшая Школа: Москва, 1974.
- Savičiūtė 1980 – Савичюте Г.С. Предикаты цели и предикаты каузации / *Известия АН СССР, Сер. литературы и языка*, 1980 39/6, 539–548.
- Savičiūtė 1985 – Savičiūtė G. Parūpinamųjų veiksmazodžių semantika / *LKK* 1985 24, 236–251.
- Schmalstieg 1976 – Schmalstieg W.R. *Studies in Old Prussian*. University Park and London, 1976.
- Schmid 1962 – Schmid W.P. Zu Simon Grunaus Vaterunser / *IF* 1962 67, 261–272.
- Schmid 1963 – Schmid W.P. Studien zum baltischen und indogermanischen Verbum / O.Harrassowitz: Wiesbaden, 1963.
- Schmid 1966 – Schmid W.P. Baltische Beiträge IV: Zur Bildung des litauischen Praeteritums / *IF* 1966 71/3, 286–296.
- Schmid 1967 – Schmid W.P. Baltische Beiträge V: Zur Bildung des Praeteritums im Lettischen / *IF* 1967 72, 116–122.
- Schmid 1978 – Schmid W.P. Indogermanistische Modelle und osteuropäische Frühgeschichte / Akademie d. Wissenschaften u.d. Literatur Mainz, Abhandlungen d. Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse 1978/1, Fr.Steiner: Wiesbaden, 1978.
- Schmid 1986 – Schmid W.P. Alteuropa und das Germanische / In: Beck H., ed., *Germanenprobleme in heutiger Sicht*. Berlin–New York, 1986, 155–167.
- Schmitt-Brandt 1967 – Schmitt-Brandt R. Die Entwicklung des indogermanischen Vokalsystems / Julius Groos: Heidelberg, 1967.
- Seebold 1970 – Seebold E. Vergleichendes und etymologisches Wörterbuch der germanischen starken Verben / *Janua Linguarum, series*

- practica 85. Mouton: The Hague–Paris, 1970.
- Silnickij 1983 – Сильницкий Г.Г. Семантическая структура глагольного значения / In: Проблемы структурной лингвистики 1983. Москва: Наука, 1986, 3–16.
- Smoczyński– Smoczyński W. Studia Bałto-słowiańskie / Kraków, 1989–. Сравнительная грамматика германских языков [СГГЯ]. Т. II: Фонология; т. III: Морфология; т. IV: Морфология (продолжение) / Москва: Издат. АН, т. II, 1962, т. III, 1963, т. IV, 1966.
- Stang 1942 – Stang Chr. S. Das slavische und baltische Verbum / J. Dybwad: Oslo, 1942.
- Stang 1966 – Stang Chr. S. Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen / Universitetsforlaget: Oslo–Bergen–Tromsø, 1966, Ergänzungsband, 1975.
- Stepanov 1975 – Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики / Москва, 1975.
- Stepanov 1981 – Степанов Ю.С. Балто-славянский инъюнктив и сигматические формы / БЛ 1981 17/2, 112–125.
- Stundžia 1981 – Stundžia B. Daugiskaitiniai asmenvardiniai oikonimai ir jų reikšmė linksniavimo bei kirčiavimo sistemų rekonstrukcijai / LKK 1981 21, 185–198.
- Stundžia 1992 – Stundžia B. The category of collective and the development of nominal accentuation in East Baltic languages. / In: Colloquium Pruthenicum Primum. Papers from the First International Conference on Old Prussian held in Warsaw, September 30th–October 1st, 1991 / Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1992, 151–156.
- Stundžia 1995 – Stundžia B. Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo sistema / Vilnius: Vilniaus universiteto Baltų filologijos katedra, 1995.
- Sturtevant 1951 – Sturtevant E. H. A Comparative Grammar of the Hittite Language / New Haven: Yale University Press, 1951.
- Szemerényi 1970 – Szemerényi O. Einführung in die vergleichende Sprachwissenschaft / Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1970.
- Šanidze 1926 – შანიძე ა. ქართული ზმნის ბექვევი [Kartų veiksmažodžio versionizatorius] / Bulletin de l'Université de Tiflis 1926/6.
- Типологии конструкций с предикатными актантами [ТКПА] / Ленинград: Наука, 1985.
- Топоров 1961 – Топоров В.Н. Локатив в славянских языках /

- Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1961.
- Топоров 1980 – Топоров В.Н. Категории времени и пространства и балтийское языкознание / In: Балто-славянские исследования 1980. Москва: Наука, 1981, 11–15.
- Topuria 1944 – თოფურია ვ. ბრუნების სისტემისათვის სვანურში სხვა ქართველურ ენათა ბრუნებასთან შედარებით [Dėl linksnių sistemos svanų kalboje lyginant su kitų kartvelų kalbų linksniavimu] / Известия АН Грузинской ССР 1944 5-3.
- Trautmann 1910 – Trautmann R. Die altpreussischen Sprachdenkmäler / Göttingen: Van den Hoeck & Ruprecht, 1910.
- Uhlenbeck 1901 – Uhlenbeck C.C. Agens und Patiens im Kasussystem der indogermanischen Sprachen / IF 1901 12/1-2, 170–171.
- Wackernagel–Debrunner 1930 – Wackernagel J., Debrunner A. Altindische Grammatik, Bd. III / Göttingen: Van den Hoeck & Ruprecht, 1930.
- Watkins 1969 – Watkins C. Geschichte der indogermanischen Verbal-flexion / In: Indogermanische Grammatik, hrsg. von J.Kuryłowicz, Bd. III/1: Formenlehre. Heidelberg: C.Winter: Universitätsverlag, 1969.
- Храковский 1985 – Храковский В.С. (Вводная статья) / In: Типологии конструкций с предикатными актантами. Ленинград: Наука, 1985.
- Zgusta 1951 – Zgusta L. La théorie latyngeale / ArOr 1951 19/3-4, 428–472.
- Zinkevičius 1966 – Zinkevičius Z. Lietuvių dialektologija / Vilnius: Mintis, 1966.
- Zinkevičius 1984, 1987 – Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorija, t. 1: Lietuvių kalbos kilmė / Vilnius: Mokslas, 1984; t. 2: Iki pirmųjų raštų / Vilnius: Mokslas, 1987.
- Žulys 1974 – Žulys V. Trečiojo asmens nėra / Kalbotyra 1974 25/1, 83–92.
- Žulys 1975 – Žulys V. Bendrinės lietuvių kalbos veiksmažodžių asmens galūnės / Kalbotyra 1975 26/1, 63–73.
- Žulys 1991 – Žulys V. Kelios pastabos dėl o kamieno dat. sg. galūnės / In: VI Tarptautinis baltistų kongresas. Pranešimų tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1991, 99.

PRIEDAS

Seniausiuose lietuvių rašijos paminkluose paliudytos negiminingų įvardžių formos ir jų santykinis dažnumas

1 lentelė PS (Punktai sakymų) DP(Daukšos Postilė) PK (Petkevičiaus Katekizmas) BP (Bretkūno Postilė) MK (Mažvydo Katekizmas)

Užfiksuotieji seniausiuose lietuvių rašymuose atvejai ir jų santykinis dažnumas

Lentelės Nr.	Linkinio pamatinis modelis	Užfiksuoti atvejai	PS			DP			PK			BP			MK			Bendrasis atvejų skaičius	Bendrasis %
			sukurti	viso	%	sukurti	viso	%	sukurti	viso	%	sukurti	viso	%	sukurti	viso	%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
1 2 3 4 5	nom. slėg. aš, eš	a[ch, aš		65			430			70		282		7		854			
		ašg, ašgu		-			2			-		-		-		2			
		a[ai		-			-			1		-		-		1			
		a[ien		-	4,7		-	5,9		3	4,1	-	6,9	-	1,9	3	5,4		
		e[ch		-	-		-	-		-	-	134	9,06	-	-	134	0,8		
6	nom. slėg. tu	tu		41			298			132		329		40		840			
		tugu		1			-			-		6		-		7			
		tugi		-			-			-		1		-		1			
		tulen		-	3,1		-	3,6		7	7,76	-	8,2	-	10,9	7	5,4		
7	gen. sing. manasis	manas ^{6*}																	
		manas ^{6*} , manis	2*			315			-										

8	māngʷ, mānʷ, FS mānʷ, DP māngʷ	112	114	8,3	13	431	5,3	31	20	51	2,8	87	2,1	6	1,5	689	4,4
9	aŋar. sŋag. mānʷmāŋʷ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp jɔwɔjɔp	—	—	—	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	PK māngʷjɔp FS mānʷjɔp tawɔp māngʷp mānʷjɔp tɔwɔjɔp, mānʷjɔp, PK māngʷjɔp	19	19	1,4	2	120	1,5	35	—	35	1,95	19	0,46	3	0,82	196	1,01
12	māngʷp mānʷjɔp tɔwɔjɔp, mānʷjɔp, PK māngʷjɔp	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp jɔwɔjɔp	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Gen. sŋag. mānʷmānʷ	—	—	—	12	—	—	—	—	20	1,11	2	0,04	—	—	22	0,18
15	māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp māngʷjɔp jɔwɔjɔp	1*	—	—	1*	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1 lentelė (tęsiasi)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
16		manes DP manes, manšs	—	1	0,07	10	23	0,28	11	21	1,2	112	2,7	9	2,46	166	1,05
17	afkar, sing.	tawelpi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,04	—	—	2	0,01
18	manespa ³	manepi DP tawēsp ⁴ , tawēsp ⁵	—	—	—	9	9	0,11	—	—	—	27	0,65	6	1,64	42	0,26
19	gen. sing.	manš	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	manem ⁶	manš manš šavš ⁷	74 ⁸	—	—	3	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
21		manš	74 ⁸	74	—	5	21	0,25	13	16	0,89	—	—	—	—	37	0,23
22	gen. sing. manem - ? = dat. sing. man - ?	tawi māni	1	16	1,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	0,10
23	gen. sing. mane	māne DP šawc šawc ⁹ man	—	—	—	1	1	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—
24			—	—	—	6	—	0,00	—	1	0,04	90	0,24	—	—	57	0,3

1 lentelė (tęsinys)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
26	acc. sing. masės ¹⁸		manų	—			18			—			—		—			
27			manų				3			3			—		—			
28			manų	1 + 11			3			—			—		—			
			DP taisyklė, įrašytas				5	26	0,31	—	3	0,16	—	—	—	—	29	0,18
			taisyklė															
			įrašytas															
29	acc. sing. = dat. sing. manis ¹⁹		mani															
30	acc. sing. manis — 1		MK. Taisyklė, įrašytas	130			5 ²⁰			—	—	—	—	—	7	1,9	191	1,2
			manis	49	179	13,06	—	5	0,06	—	—	—	—	—	—	—	—	
31	acc. sing. manis (7)		manis	—	—	—	1 ²¹	1	0,01	1 ²²	1	0,05	—	—	—	—	2	0,01
			taisyklė															
32	acc. sing. manis		manis															
			manis				485			—			—		—			
			(1) įrašytas	—									—		—			

1 lentelė (tęsiasi)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
33		māne DP māne, tāve, mātē mane	-	-	-	37			128			-		-			
34		DP māne manā, manā, maņe tāvē?	-	-	-	218	741	9,06	64	192	10,7	407	9,9	24	6,6	1304	8,6
35	acc. sing. seve ^{1a}	jeve	-	-	-	1 ^{1a}	1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	1	0,006
36	acc. sing. mi	-mi-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,22	3	0,07	-	-	7	0,04
37		-m	-	-	-	-	-	-	4			-		-	-		
38	dat. sing. mīs	-mi-	-	-	-	2 ^{1a}	5	0,06	-	1 ^{1a}	1	1 ^{1a}	0,07	-	-	9	0,05
39		-m	-	-	-	3						2 ^{1a}		-	-		
40	dat. sing. man	man taw tau mān	196			199			73			300		17			

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
41		maš maš	28	224	15,3	571	770	9,4	15	58	4,9	—	7,8	—	4,65	1419	8,97
42	dar. sing. mani	mani maši	1			3			35			1 ^{ma}		1 ^{ma}			
43		BP manne Mānig Tāwiga	—	1	0,07	2	5	0,06	—	35	1,95	—	0,02	—	0,27	43	0,3
44	olėzs. sing. mašip	manip tašip' jāwip	— —			7 —			— 1			— —		— —			
45		manip	—			23	30	0,36	1	2	0,11	7	0,17	6	1,64	45	0,3
46		MEK tašyp'-ip manip	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	3 3	0,07 0,07	— —	— —	3	0,01
47			—			—	—	—	—	—	—	2 ^{ma}	0,04	—	—	2	0,01
48	bezs. sing. mašyje	tašyje	—			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	bezs. sing. mašyje	tašyje jāwje	—			—	—	—	—	—	—	13	0,31	—	—	13	0,08

I. Izsághely (végpont)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
50	instr. átg. másmint																
51		másmint	62														
52		DP javítási	8														
53		másmint	60														
54		másmint	3														
55		másmint	5*														
56	nom. pl. másmint	másmint	16	21	1,5	19	22	0,25	12	28	1,6	5**	0,12			76	0,5
57		DP mus (1 x m)	31											21			
58		másmint	191														
59	nom. pl. másmint	másmint															
		másmint	14	31	2,3		538	0,6		105	5,85		8,4		5,75	1039	6,5
		másmint	5				5	0,06								5	0,03

1. lentils (legumes)

[illegible]

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
67	gen. pl. mėš	mes lus	-	-	-	-	-	-	4 ⁰⁰	4	0,22	11	0,26	-	-	15	0,09
68	dat. pl. mušas	mėšas mėšas mėšas mėšas mušas mėšas mėšas idėnis mušas mušas mušas mušas	-	-	-	727	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
69			-	-	-	27 328	-	-	119	-	-	511	-	6	-	-	-
70			108	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71			-	-	-	9	1092	13,3	-	119	6,64	-	511	12,5	1,64	1836	11,6
72		idėnis idėnis idėnis	-	108	7,9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
72	dat. pl. mušas (?) ¹⁴	mėšas mušas	-	-	-	5	5	0,06	-	-	-	-	-	-	-	5	0,03
73	dat. pl. mušas	mušas mėšas	20	20	1,5	33	33	0,4	91	91	5,1	43	1,04	35	9,6	222	1,4

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
74	dat. pl. mums	iam' / idam'	1	1	0,07	1	1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	2	0,01
75	dat. pl. mums ¹⁴	iamis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 ¹⁴	0,02	-	-	1	0,006
76	dat. pl. mums (?)	mūs	-	-	-	-	-	-	1 ¹⁰	1	0,05	-	-	-	-	1	0,006
77	acc. pl. mūs	mūs mūs mūs mūs mūs mūs	96	96	7,0	770	775	5,5	225	226	12,6	320	7,8	68	18,6	1485	9,4
78	acc. pl. mūs (?)	mūs mūs	-	-	-	7	7	0,08	-	-	-	-	-	-	-	7	0,04
79	acc. pl. mūs (?)	mūs mūs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,07	-	-	3	0,01

1 lentelė (tęsiasi)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
80	acc. pl. mumos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ^{aa}	0,02	—	—	1	0,006
81	istr. pl. mumia	mumis	—	—	—	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82		mūnā	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83		mumia	4	4	0,29	42	85	1,03	15	15	0,83	21	0,51	1	0,27	126	0,8
84	istr. pl. mumia	mumia	3	3	0,22	—	—	—	7	7	0,39	—	—	—	—	10	0,06
85	istr. pl. mumos ^m	—	—	—	—	—	—	—	2 ^{aa}	2	0,11	1 ^{aa}	0,02	—	—	3	0,01
86	bezz. pl. mūsy(je)	mūjy	—	—	—	1 ^{aa}	1	0,01	—	—	—	—	—	—	—	1	0,006
87	bezz. pl. mūsyje	mūsyje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0,12	—	—	5	0,03
88	adstr. pl. mūsi	mūsi	9	—	—	—	—	—	1 ^{aa}	—	—	—	—	—	—	—	—
89		mūsi	—	9	0,65	—	—	—	2 ^{aa}	3	0,16	—	—	—	—	12	0,07
90		mūsi	—	—	—	—	—	—	6	6	0,33	—	—	—	—	6	0,03

1 kentelek (tepişyry)

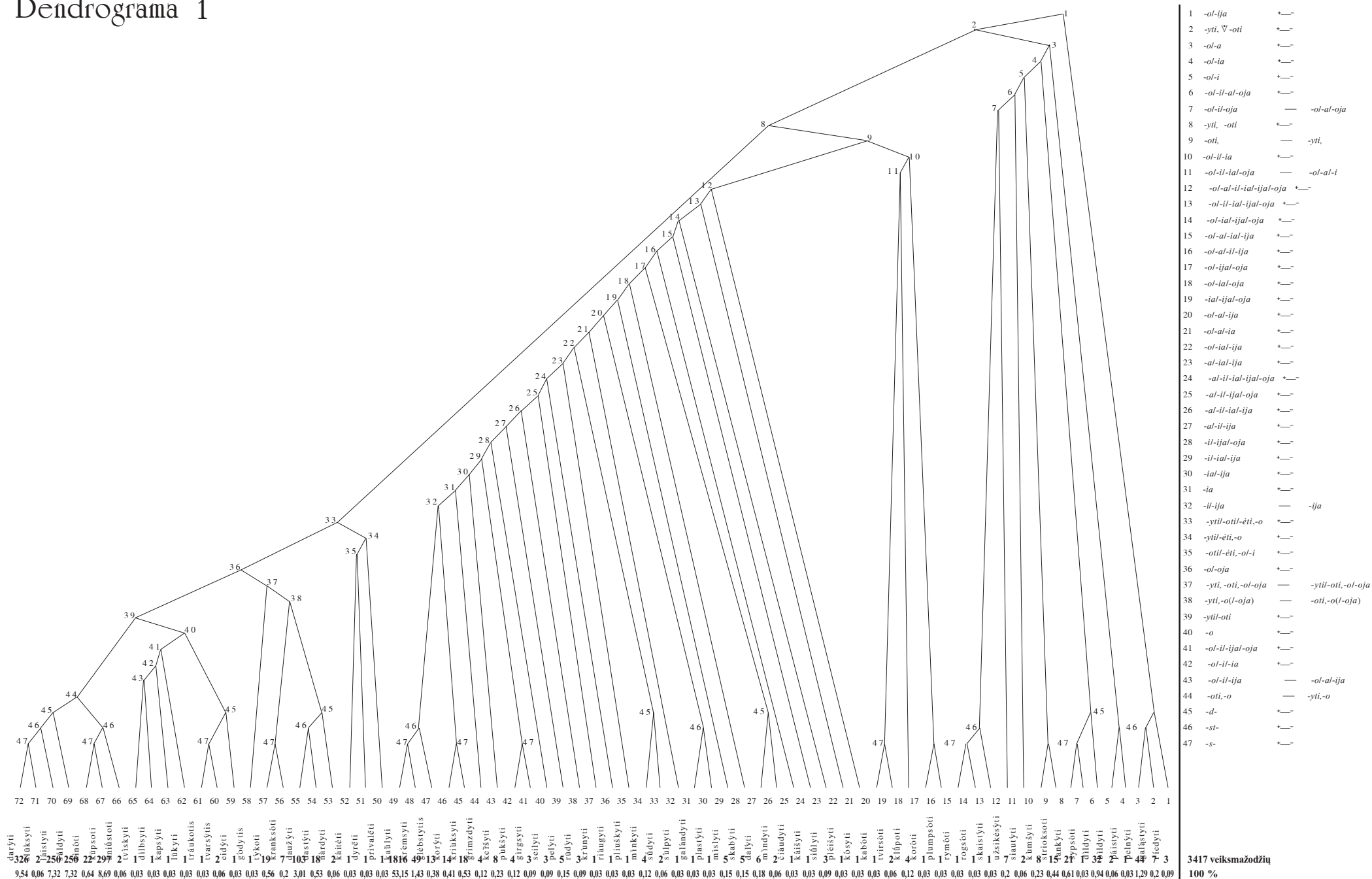
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
91	adess. pl. *müşgü ⁴⁰	muşg	-	-	-	1 ⁴⁴	1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	1	0,0006
92	adess. pl. müşip	muşip'															
93		möşip'				6			-			-					
		möşip'															
		muşip	-														
		muşip'															
		DP iöşip	-	-	-	11	17	0,2	-	-	-	9	0,21	-	-	26	0,16
94	adess. pl. müşimpi	müşimp'															
		müşimp															
		müşimp															
		DP möşimp'															
		möşimp'															
		müşimp'															
		müşimp'				82			-			-					
95		müşimp'	-			8			-			-					
96		müşimp	-	-	-	-	90	1,1	8	8	0,44	-	-	-	-	98	0,62

1. *lentib (lentib)*

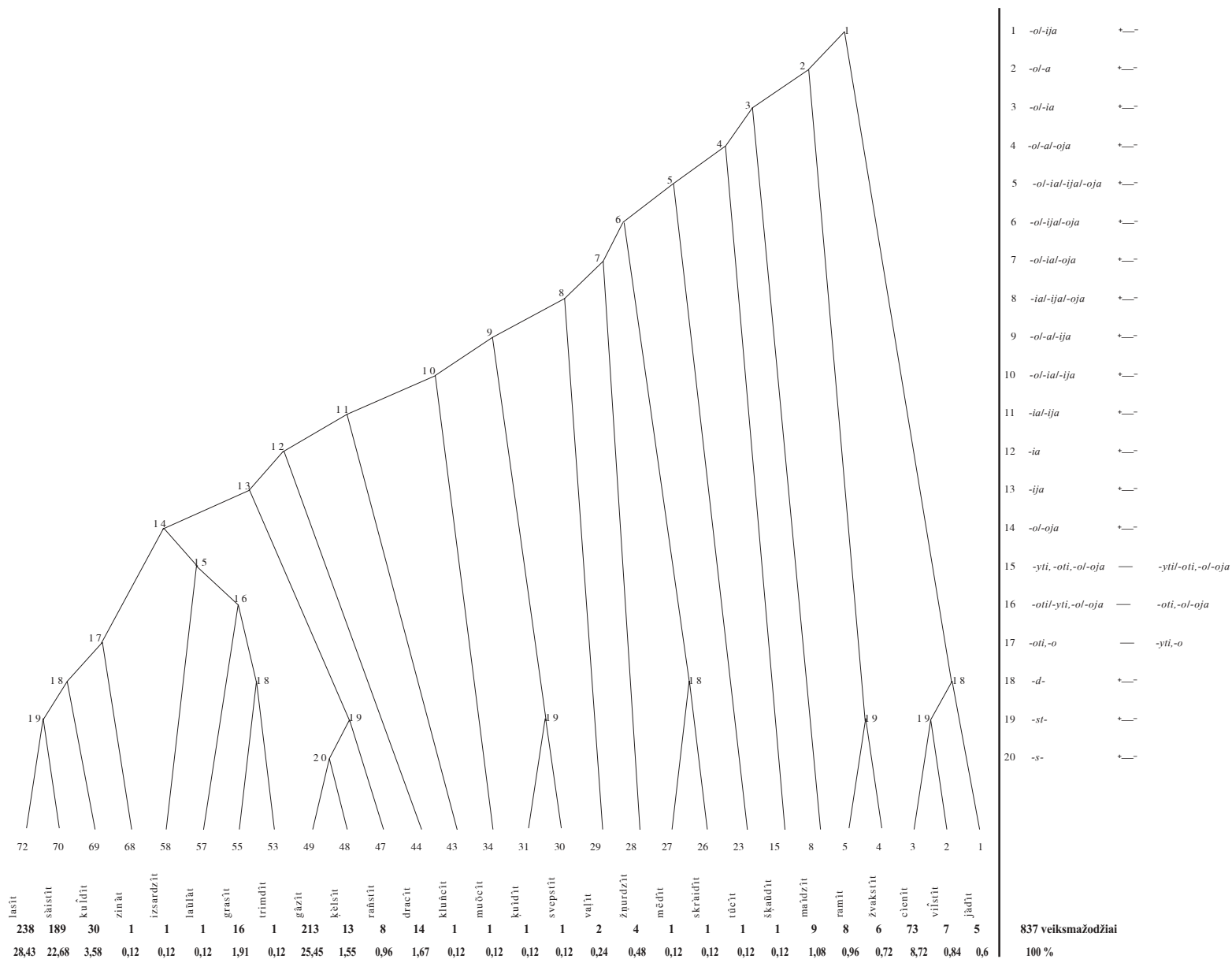
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
97	advar. pl. musimip(ʔ)	mijmp mujmp	-	-	7	7	0,08	-	-	-	-	-	-	-	-	7	0,04
98	advar. pl. mudumipi	mufjimp mufjimp' mujdarp mujdmip'	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
99		idjimp' mujump mufjamp'	-	-	-	34 ⁴⁰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100		mofjarp DP mufjamp' mufjampi ia = jampi	9	9	0,65	29	6,3	0,77	8	8	0,44	20	0,48	5	1,4	105	0,7
101	advar. pl. munsumpi (ʔ)	mufjamp mufjimp' mufjimp	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,04	-	-	2	0,01
103	is viso	mufjimp	-	1371	-	-	8242	12	0,14	-	-	-	-	-	-	12	0,07
									1799			4101		365		15878	

- ¹ Užtiksuota Zietėloje (A. Vidugiris, LKK, 3, 114—115), Nemenčinėje (LKZ, 2, 1163).
- ² Paprastumo dėlei visur, kur įmanoma, nurodoma tik viena iš 2 ar 3 vienojo modelio formų.
- ³ PS I 61₄, II 134₄.
- ⁴ Archainė forma be nasalizacijos — plg. *manėš, šuėš*, sutvėr Šeimiškėse (LKK, 284—284), Garliavoje (Chr. Stang, Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen, 251, Oslo, 1966).
- ⁵ PS II 183₁₂ (3 pers.). ⁶ DP 286_{9a}.
- ⁷ Dėtingai atsirado iš *manos + pie* — žr. 4.
- ⁸ Daugelyje rytiečių tarmių gen. *manī* < **manan* (-n iš akuzatyvo), bet acc. *manī*.
- ⁹ Sėvydo rašyba neleidžia nustatyti galinio i (mami) ilgumo — žr. 8.
- ¹⁰ Žr. 8; plg. LKK, 284, ir žr. 9.
- ¹¹ Būdinga daugeliui lietuvių tarmių — plg. Z. Zinkevičius, Lietuvių dialektologija, § 489 c.
- ¹² DP 160₄, 359₁₄. ¹³ DP 47₁₄ (2 pers.). ¹⁴ PK 50₄.
- ¹⁵ Užtiksuota Klaipėdos krašte. ¹⁶ DP 27₁₄ (3 pers.).
- ¹⁷ Užtiksuota Zietėloje (A. Vidugiris, LKK, III, 116).
- ¹⁸ DP 84_{9a}, 250_{9a}. ¹⁹ BP II 294₄, ir PK 77₁₄. ²⁰ BP II 242₄, 521₁₁.
- ²¹ manėse BP I 274₁₁. ²² MK 35₉. ²³ 2, 3 pers. ²⁴ 3 pers. ²⁵ 1, 2 pers.
- ²⁶ 3 pers. ²⁷ 2, 3 pers. ²⁸ DP 5₉.
- ²⁹ Tokie Dėdikos parašymai, tikriausiai, lygi platųjį e, tuo tarpu *edėš* — platųjį ilgą.
- ³⁰ Procentais didėlia, neakyrus pram. pers. mūsų ir pram. poss. mūsų ³¹ 2 pers.
- ³² Plg. 2. incas. mōmūšų Užventyje (LKK, 290—193).
- ³³ Būdinga tarmėms (Juknaičiai, Karmėlava, Rumšikėš, Juodkrantė ir kt.).
- ³⁴ BP II 72_{9a}. ³⁵ Tur būt, korektūros klaida. ³⁶ BP II 490₄.
- ³⁷ Užtiksuota tarmėse, pvz., Ribokuose (LKK, 289—146).
- ³⁸ PK 136_{9a}, 197_{9a}. ³⁹ BP I 412₄. ⁴⁰ DP 47_{9a}. ⁴¹ PK 123₁₂. ⁴² PK 117_{9a}, 132_{9a}.
- ⁴³ Plg. *Laršų ad, >al mūsų* (LKZ, I, 332) < **mūšgu?* ⁴⁴ DP 34_{9a}, ir DP 40_{9a} adesyvo reikšmė!

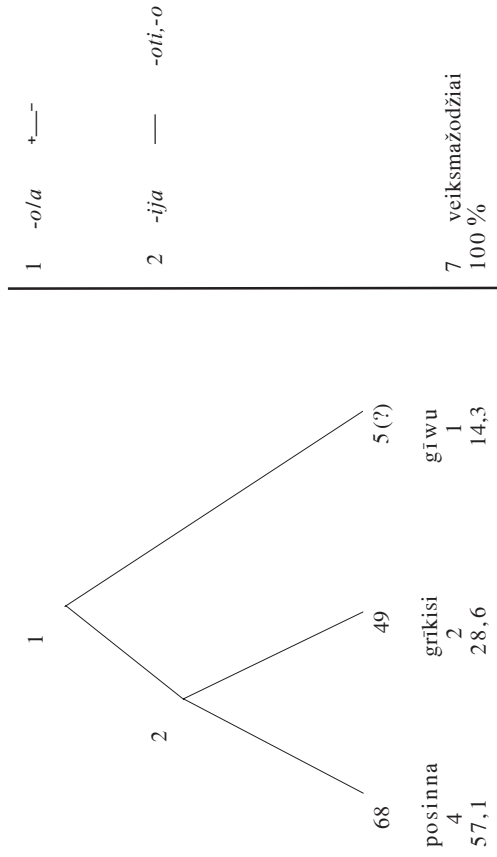
Dendrograma 1

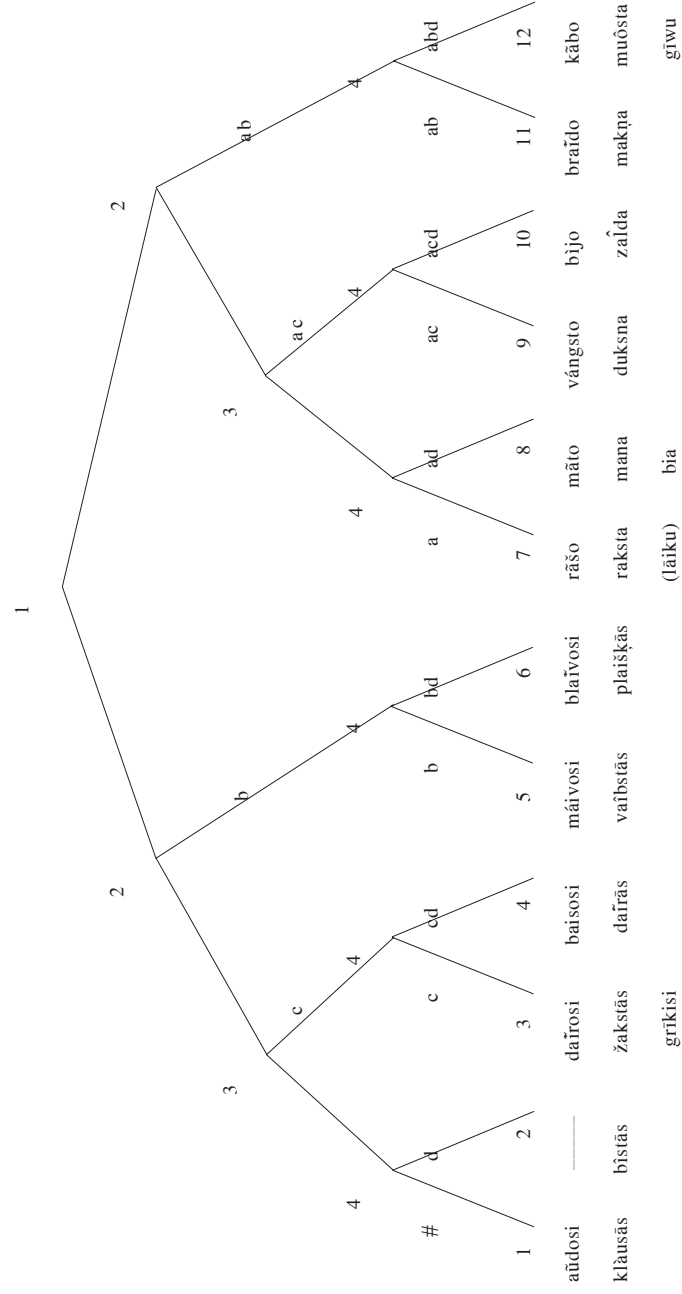
Dendrograma 2

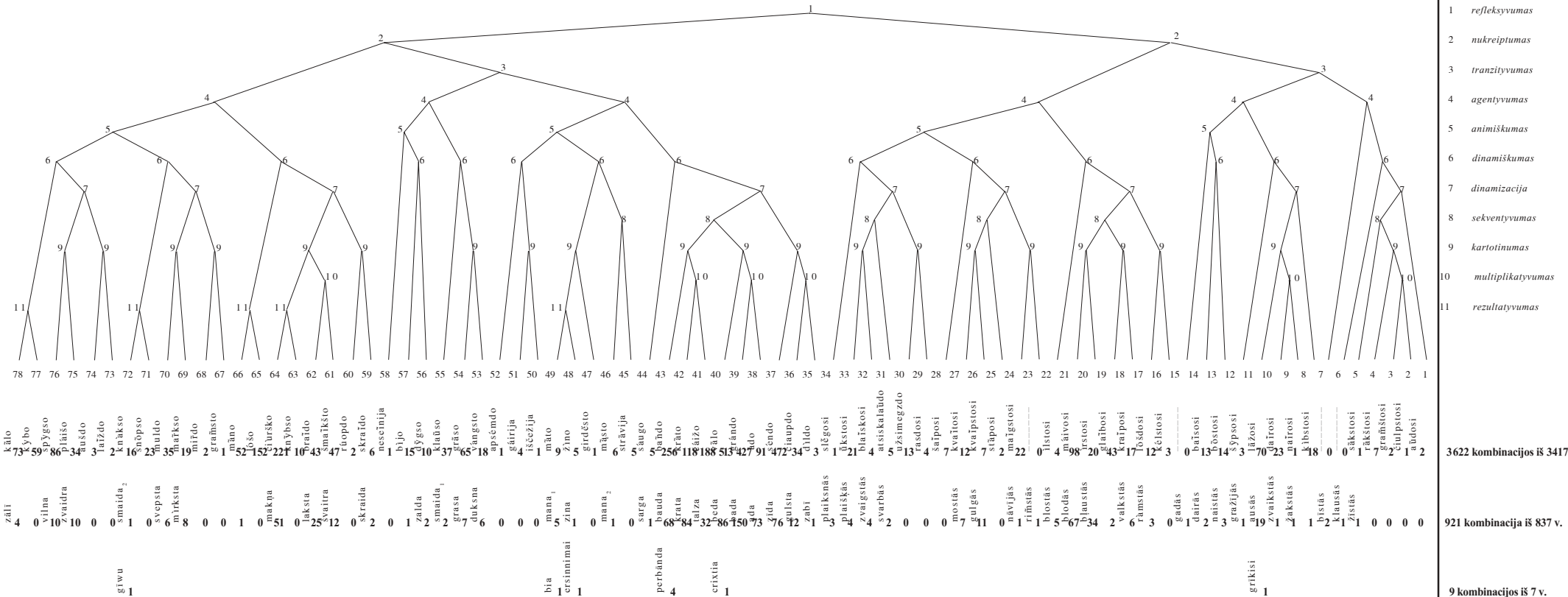
Dendrograma 3

Dendrograma 4

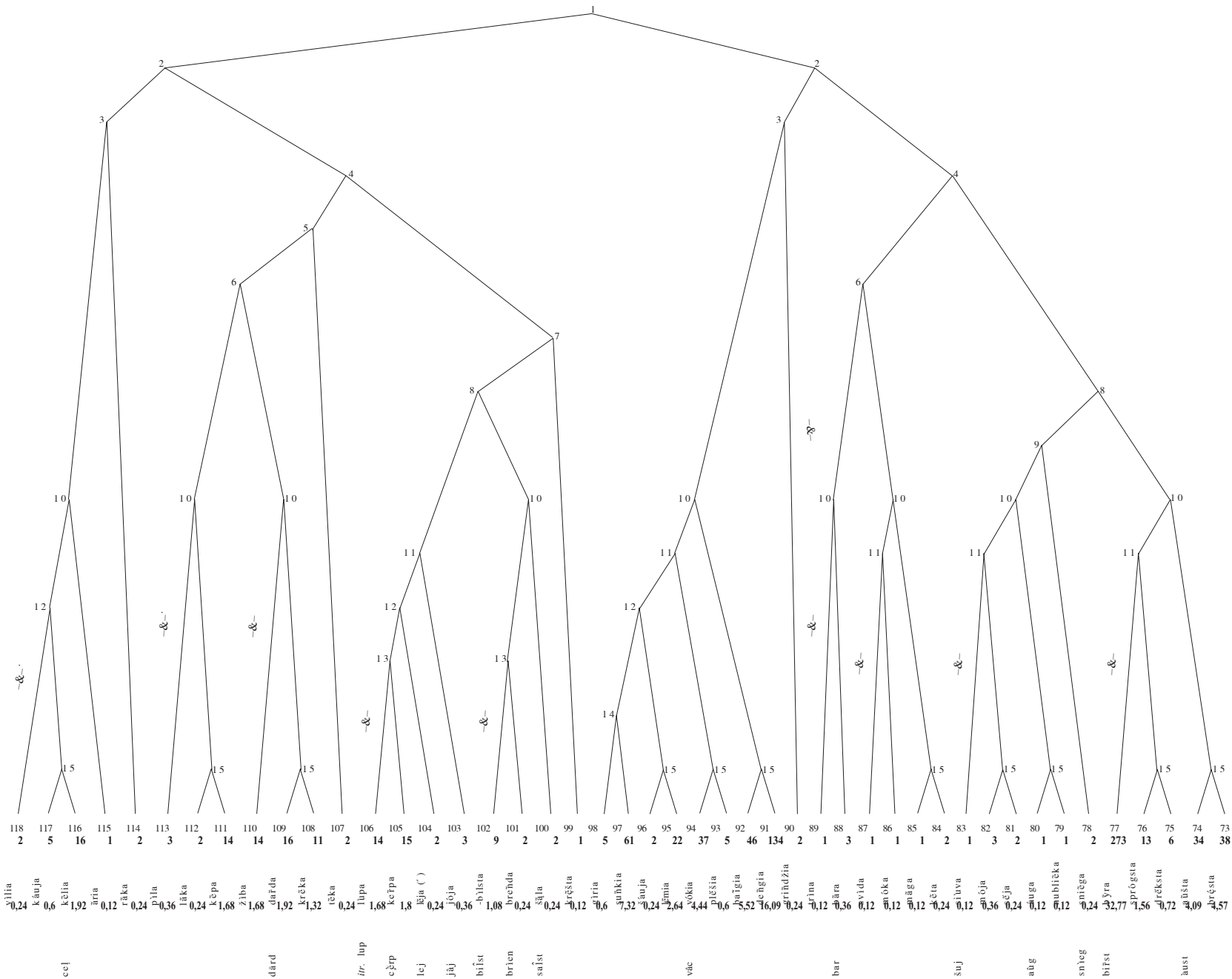
Dendrograma 5

Matrica 1

[illegible]

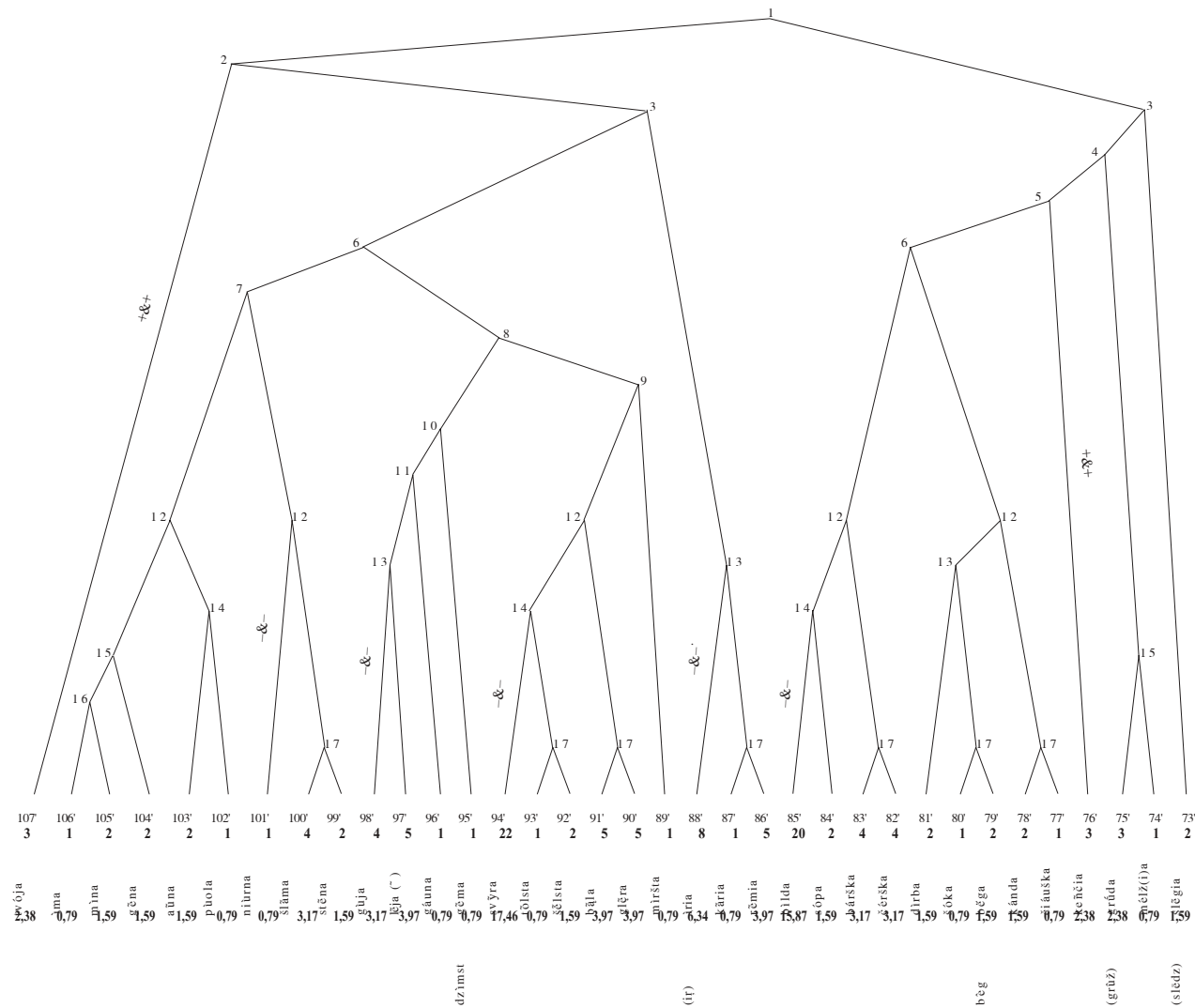
Dendrograma 6

- 1 barytona oxytona
- 2 $-a$ — $-ial-a, -ia$
- 3 $-ial-a \& -\acute{e}/-o$ — $-ia$
- 4 $-a \& -o$ — $-a \& -\acute{e}, -a \& -\acute{e}jo, -a \& -\acute{e}jo/-o$
- 5 $-a \& -\acute{e}jo/-o$ — $-a \& -\acute{e}jo, -a \& -\acute{e}$
- 6 $-a \& -\acute{e}jo$ — $-a \& -\acute{e}$
- 7 $-n/-sta/-al-i \& -\acute{e}jo$ — $-n/sta \& -o$
- 8 $-n/sta \& -o$ — $-a \& -o, -a/-n-a \& -o$
- 9 $-a/-n-a \& -o$ — $-a \& -o$
- 10 $+ \& +$ — $+ '\& +', + \& +', + \& -, - \& -, -' \& -, - \& -'$
- 11 $+ '\& +'$ — $+ \& +', + \& -, - \& -, -' \& -, - \& -'$
- 12 $+ \& +'$ — $+ \& -, - \& -, -' \& -, - \& -'$
- 13 $+ \& -$ — $- \& -, -' \& -, - \& -'$
- 14 $- \& -, -' \& -'$ — $- \& -'$
- 15 $\sqrt{-e-}$ — $\sqrt{-a-}$

100 %

Dendrograma 7 (6')

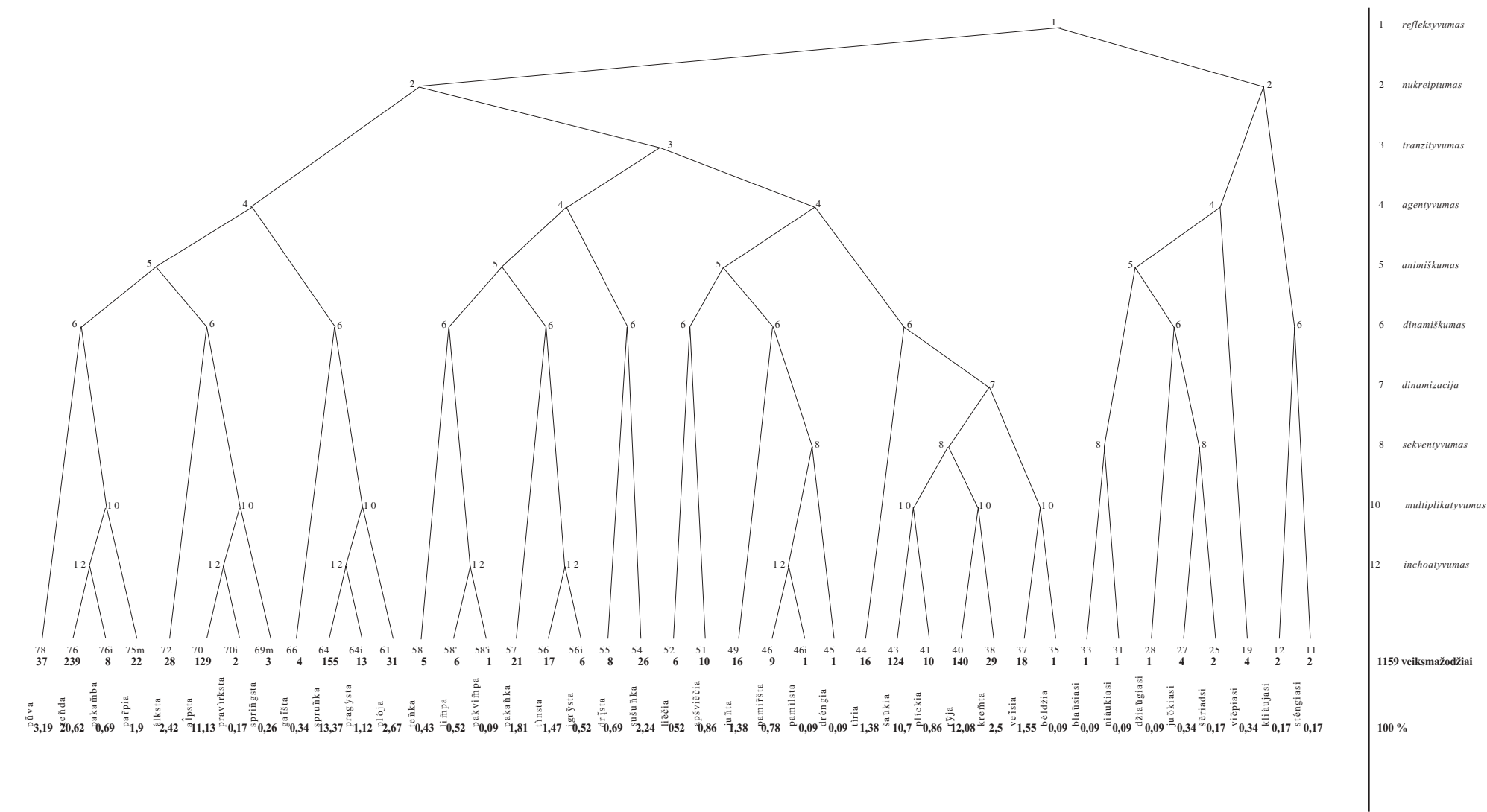

- 1 $\sqrt{-P, T, K, S}$ — $\sqrt{-R, -H}$
- 2 $\sqrt{-R}$ — $\sqrt{-H}$
- 3 $-ia$
- 4 $-a / -ia$
- 5 $-ia \& -ējo$
- 6 $-a \& -o, -ol-ē$ — $-a \& -ējo, -ē$
- 7 $-a \& -ējo$ — $-a \& -ē$
- 8 $-n / -sta$
- 9 $-n / -sta \& -ē$
- 10 $-a / -n / -sta \& -ol-ē$ — $-a \& -o, -ol-ē$
- 11 $-a \& -o, -ol-ē$ — $-a \& -o$
- 12 $+ \& +$
- 13 $+ \& +'$
- 14 $+ \& +'$
- 15 $+ \& -$
- 16 $- \& -'$ — $- \& +'$
- 17 $\sqrt{-e-}$ — $\sqrt{-a-}$

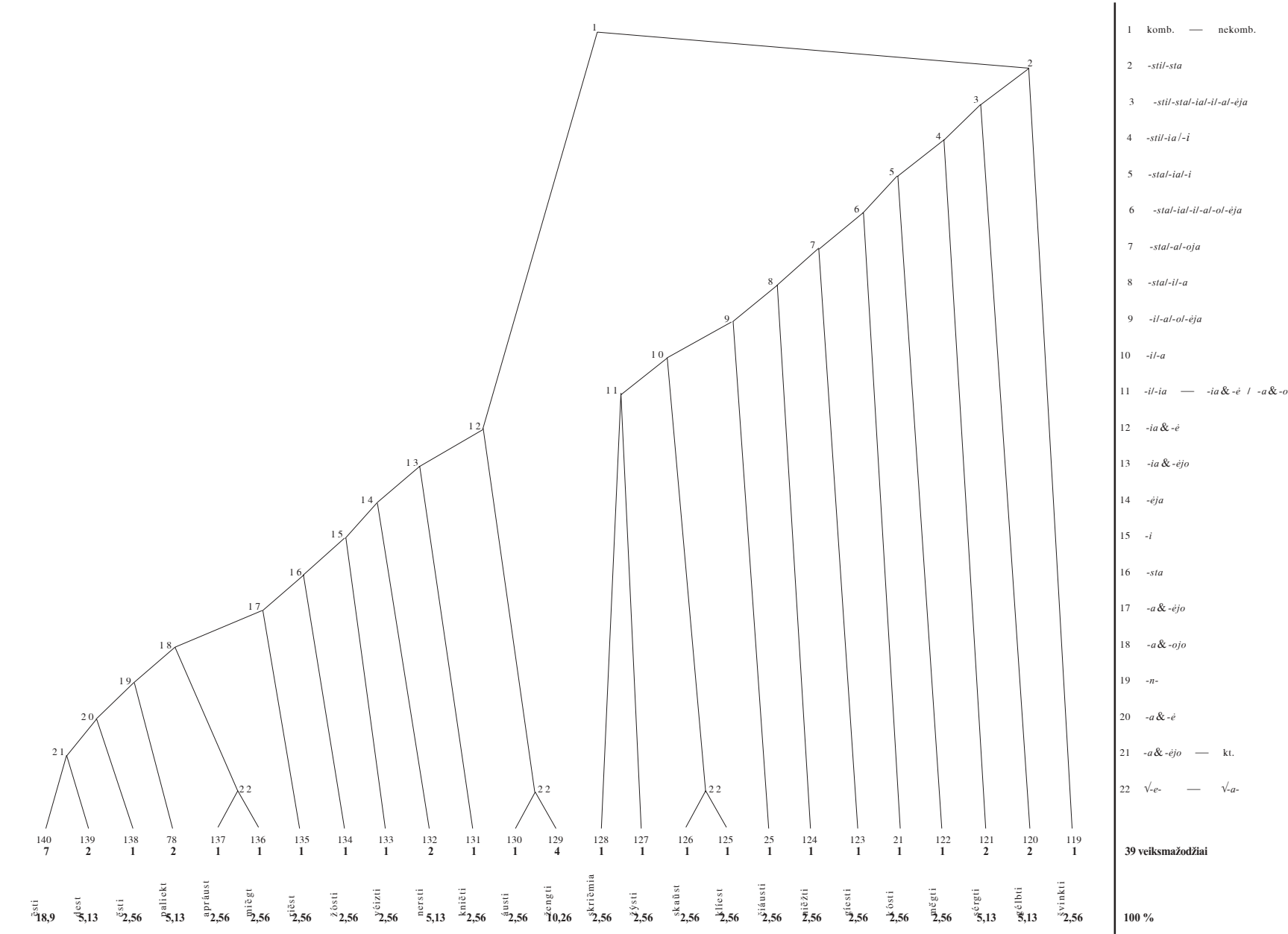
126 lie. k. veiksmazodžiai

100 %

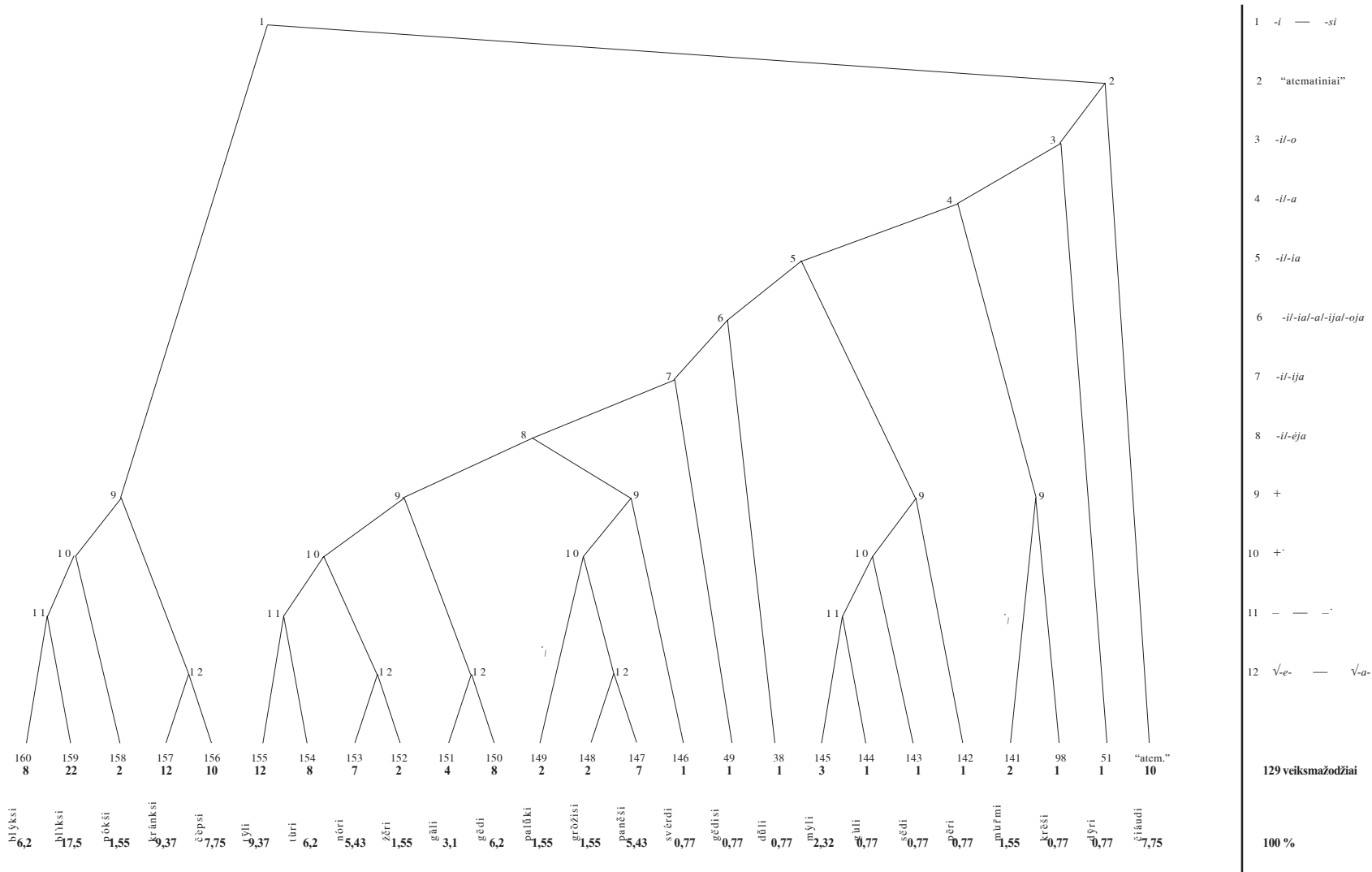
Dendrograma 8

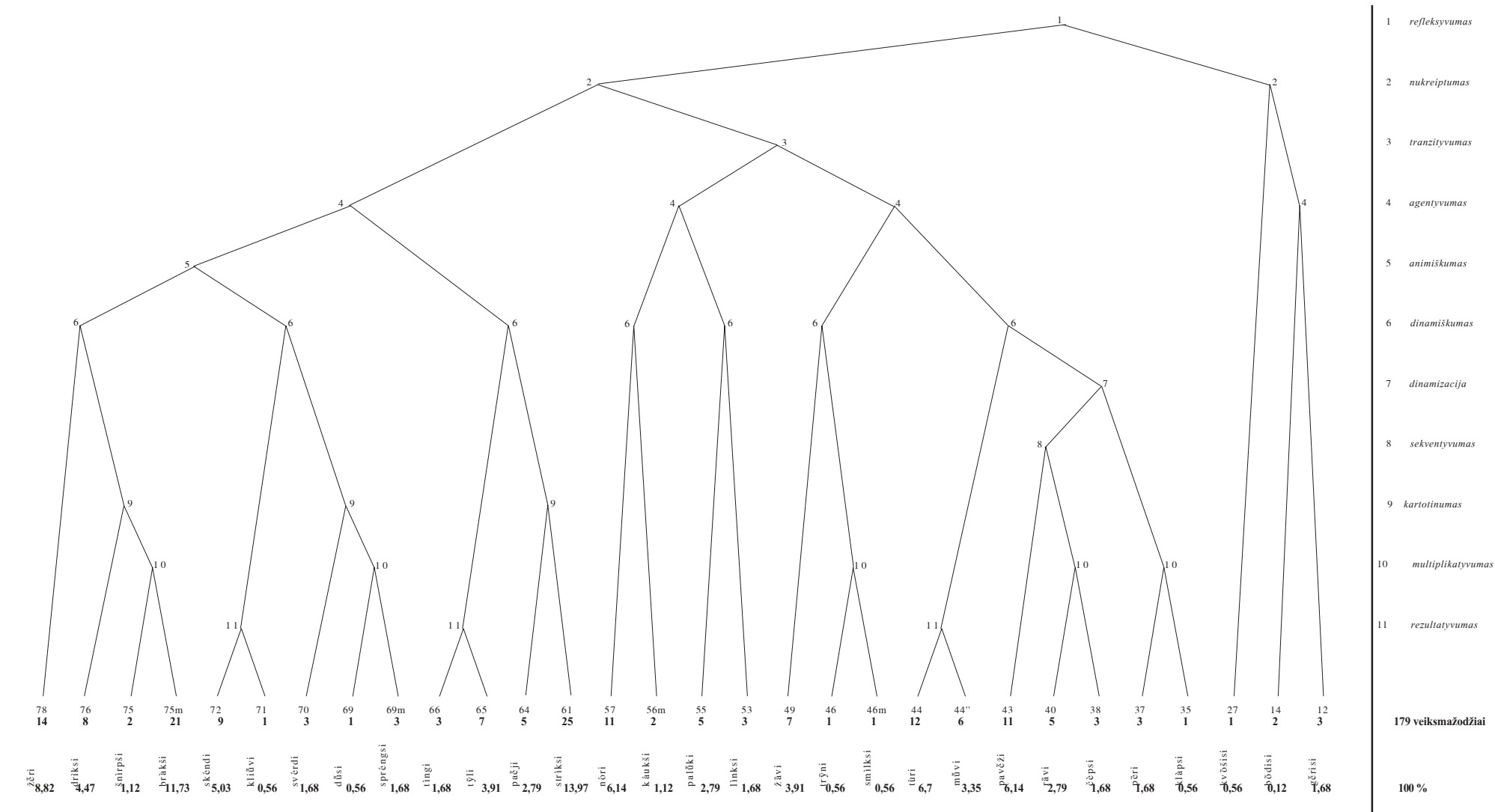
Dendrograma 9

Dendrograma 10

Dendrograma 11

Dendrograma

Ši knyga atspindi ilgametės autoriaus klajones po kalbų pasaulį, pradėtas semitologijos studijomis St.Peterburge 1965 m., tęstas baltistikos aspirantūroje 1973 m. Vilniuje bei kartvelologinėje “stažuotėje” Gruzijoje, 1976 m. dirbant kūriku asfalto gamykloje, o baigtos pirmąją šios knygos versija 1995 m. Vokietijoje, renkant baltiškos kilmės leksiką iš vokiečių rytprūsiečių tarmės kartotekos Kielio universiteto germanistikos seminare. Jame pirmą kartą viešumon iškelta ir čia dėstomoji prokalbės kaip minimaliausių inovacijų zonos koncepcija.

Knygoje remtasi daugiausia Vytauto Mažiulio ir Georgijaus Klimovo teorijomis. Čia visiems laikams atsisveikinta su klasikine ide. prokalbės samprata, aštuoniais jos linksniais, tariamai joje egzistavusiomis prezenso/imperfekto, aoristo, perfekto gramatinėmis kategorijomis su atitinkamomis “bendraindoeuropietiškomis” fleksijomis. Vardažodžių tematinio balsio atsiradimas siejamas su morfologinių krūvių įgavusia binomine priebalsio vokalizacija kamieno finalėje. Baltų kalbų 3-jo asmens nežymėtumas siejamas su veiksmožodžio II serijos formos, kilme – vardažodinės, apibendrinimu: baltų kalbų 3-as asmuo atspindi ikininfinitivinių laikų masdarą, su juo derinęsi inertyvinės/adverbialinės reikšmės kuopinės daugiskaitos **-ai/*-ei* dariniai semantiškai nereikalavo jokio 3-jo asmens daugiskaitos markerio (vadinasi, baltų kalbos niekad ir nepasižymėjo sigmatine **-a/*-e* kamieno daugiskaita, nei kada nors turėjo morfologiškai išbaigtą bevardę giminę – prūsų kalboje pasigendama paradigminių bevardės giminės daugiskaitos formų, kuopinės reikšmės *-ō* dariniai alomorfiški *-ai* dariniams). Daug dėmesio skirta prabaltų preterito-prezentiniams perfektinės semantikos veiksmožodžiams, parodant, kaip jų formos, virsdamos preteritinėmis, “pasigamindavo” prezenso formas, kaip, dėl akuzatyvinės konstrukcijos įsigalėjimo susidarius tranzityvumo–intransityvumo kategorijai, savo preteritus “gamindavosi” inovacinės tranzityvinės formos. Atlikta formaliai suskirstytų veiksmožodžio kamienų semantinė klasifikacija, nustčius daug niuansų aprėpiančius skiriamuosius požymius ir pateikus rezultatus dendrogramomis, matricomis bei ištisiais lietuvių, latvių ir prūsų (čia tik *ā-* ir *iĵa-* kamienų) veiksmožodžių sąrašais. Rasta nemaža naujų aiškinimų senoms problemoms (prūsų “artikelio” sintaksinė funkcija, rytų baltų žodžio *yra* masdarinė inaktyvinė kilmė, kt.). Šitaip praplėsta V. Mažiulio deklinacijos teorija bei pritarta jo iškeltai baltų kalbų kaip “paskutiniosios indoeuropiečių vandenyno valkos” idėjai. Nors visa tai vargu ar pradžiugins tradicionalistus, šis “profesionalaus kūriko” darbas galbūt sudomins originalių sprendimų ieškančių jaunimą, kuris ir yra visa tolesnių indoeuropeistinių ir baltistinių studijų viltis.

BALTŲ KALBŲ
GRAMATINĖS SISTEMOS
RAIDA